IO. GOTTL. HEINECCII FVNDAMENTA STILI CVLTIORIS

NVNC DEMVM OMNIBVS
IO. MATTHIAE GESNERI
ANIMADVERSIONIBVS,
EMENDATIONIBVS, ADDITAMENTIS,
ET PRAEFATIONE
LOCVPLETATA

ACCVRAVIT, DIGESSIT,
SVAS QVOQVE OBSERVATIONES
ADIECIT
NICOLAVS NICLAS.

CVM S. CAES. MAI. ET POT. REG. POL.
ET ELECT. SAX. PRIVILEGIIS.

LIPSIAE
IN OFFICINA FRITSCHIA
CIↃIↃCCLXI.

CONCESSIO PRIVILEGII
S. CAES. MAI.
IN I. G. HEINECCII SCRIPTA

Mercurii 27. Martii 1743.

HEINECCII *Elementa Iuris ſecundum ordinem Inſtitutionum et Pandectarum, vt et Fundamenta Stili cultioris cum emendationibus* GESNERI in 8. puncto Impreſſorii, ſiue Implorantis Caſpar Fritſch, Buchhändlers zu Leipzig, Anwalt von Fernan ſub praeſ. 12. huius ſupplicat humillime, pro clementiſſime erga oblatam cautionem de exhibendis quinque conſuetis Exemplaribus, impertiendo deſuper Priuilegio ad decem annos.

Acceptata cautione de exhibendis conſuetis Exemplaribus detur petitum Priuilegium ad decem annos.

I. I. Hayeck de Waldſtaetten.

AVDITORIBVS SVIS
PEREXIMIIS

S. P. D.

IO. GOTTL. HEINECCIVS.

Quae adhuc calamo veſtrum haud pauci exceperunt, *cultioris ſtili fundamenta*, ea iam typis exſcripta vobis offero, auditores, ſed ſecundis perpolita curis, variisque hinc inde animadverſionibus locupletata. Multae ſunt, quae mihi id conſilium extorſerunt, rationes, quas a vobis non ignorari, mea haud parum intereſſe arbitror.

Quum beatiſſimus, atque immortalis gloriae princeps, FRIDERICVS, rex Boruſſiae, publicum docendi munus in illuſtri hac academia mihi decreuiſſet, eo potiſſimum conſilio id ſe facere profeſſus eſt rex ſapientiſſimus, vt iis, qui ſe politioribus litteris conſecraſſent, viam, qua ad pulcherrimam iſtam laudatiſſimamque doctrinam poſſent pervenire, commonſtrarem. Quam bene de ſtudioſa iuuentute merendi occaſionem tametſi mihi tunc, neſcio, quae, praeriperet inuidia: tamen, ex quo potentiſſimus rex, FRIDERICVS GVILIELMVS, publice docendi provinciam mihi impoſuit, dandam mihi operam, exiſtimaui, ne nullam ex illa beatiſſimi principis voluntate fructum caperetis. Quare non temere vllum praeterire paſſus ſum annum, quin terſae ac cultioris Latinitatis praecepta ſelectioribus ingeniis traderem, eaque non ſolum explicarem adcurate, verum etiam exemplis luculentiſſimis illuſtrarem. Quo in opere inſtitutoque pulcherrimo, ſextum iam annum, magna animi contentione verſantem, tanto alacriorem me reddidit fructus,

quem

quem veſtrum haud pauci ſe hinc cepiſſe, profeſſi ſunt, vberrimus. Plures enim, qui me duce ac comite, in adſequenda elegantiorum litterarum ſcientia operam et induſtriam ſuam collocarunt, iam in aliis erudiendis inſtituendisque ad humanitatem, cum plauſu, verſantur. Alii ad eamdem laudem, pleno, vt ita dicam, gradu, contendunt. Enimuero, toties id ſaxum volventi, duae potiſſimum ſuperandae mihi fuerunt difficultates. Primum enim, quum deeſſent, quibus cum fructu vti poſſem, praecepta, ipſe ego hunc mihi laborem impoſui, vt de concinnandis elegantioris Latinitatis elementis cum cura cogitarem. Deinde, quum ea nobis calamo eſſent excipienda; id et operoſius, et cum magno temporis diſpendio coniunctum, eſſe, deprehendi. Quare, vt, et hac in re, ſtudiis veſtris conſulerem, praelo haec committere decreui, ſed multis locupletata animaduerſionibus, ac ita vbique adornata, vt et intelligi facilius, et, diuturna exercitatione, in ſuccum et ſanguinem conuerti poſſent. Facile intelligitis, auditores, hoc quid-

quid eſt, laboris me, non gloriae cuiusdam captandae, ſed veſtrae vtilitatis cauſſa, ſuſcepiſſe. Neque enim vllum mihi erit tam moleſtum onus, quod non, veſtri cauſſa, promto atque alacri animo ſim ſubiturus. Veſtrum erit, fauere hiſce conatibus meis, atque ita rationes veſtras componere, vt et meae mihi, et vobis operae veſtrae, ratio conſtet. Valete. In academia Fridericiana, menſe Sept. CIↃIↃCCXVIIII.

IO. MATTH. GESNERI
PRAEFATIO.

Habuit hic libellus fortunam auctoris ſui, vt magno cum applauſu adoleſcentiae exciperetur. Fortunam cum dixi, nihil profecto ἄχαρι Manibus, quos amo et magnifacio, auctoris dicere volui: ſed ſucceſſum diuinitus quodam modo, cauſis quidem ex parte aliqua latentibus, rebus etiam bonis et laudabilibus adiunctum, quem aliis aeque bonis deeſſe obſeruemus. Heineccii *fundamenta ſtili* (in qua ipſa appellatione facile calumniandi occaſionem arripere aliquis poterat, vti, interroga-

roga-

rogaret, quaenam intelligi possint, *stili*, pennae, calami *fundamenta*) ita arripiebantur ab hominibus, vt qui vellet in hoc genere studiorum probari multitudini, ille ea commendare, ad eaque instituere suas praeceptiones exercitationesque velut cogeretur.

Praesertim Gymnasiorum et Scholarum, quatenus ab Vniuersitatibus literariis differunt, magistri mature in eas quoque vsum libelli, qui ipsis in Academia Halensi placuerat, cum introduxissent, hi qui scholis operam dare decreuerant, ea re inuitabantur, vt Heineccium sibi familiarem in Academia redderent, idque ipsum haberent rei bene gerendae postea praesidium.

Hinc factum, vt cum in noua tunc nostra Academia scribendi Latine praeceptiones et operae quaedam meae a iuvenibus postularentur, satisfacere illis non aliter possem, nisi Heineccianis stili fundamentis ad eam rem vterer. Haec fuit occasio, cur iam viuo auctore, cuius amicitiam mihi integram seruare in tam delicato, vt sumus vulgo homi-

homines, negotio licuit, ſemel iterumque libellus meis reprehenſionibus, caſtigationibus, additamentis auctior prodiret, quod ille cum primum ad pinguiorem ICti conditionem perueniſſet, hunc quaſi filium abortiuum, ſi non abiiceret vel abdicaret, neglectui tamen haberet, ac ſciens volensque aliorum curae permitteret. Mortuo autem illo, plane non fuit cauſa, in declarata tam luculenter viri voluntate, cur manum abſtinerem, et non, quidquid poſſem, ad emendandum opuſculum, in quo tam multa tamen bona ineſſent, in quo tam frequens eſſet obiiciendi ſe harum literarum corruptelae occaſio; ea certe libere reprehendendi atque emendandi, quae Heineccii auctoritate maior hodie ſcribentium Latine pars, peccare ſolet, et hinc mirifice ſe putat ſcripſiſſe, cum quantum poteſt imitari Heineccium, prouerbiis, antiquitatis mentione, formularum non intellectarum peruerſa applicatione, et ſimilibus orationis emblematis, vt ipſi volebant, re quidem ipſa inquinamentis, orationem, luminibus alioquin ſplendidorum verborum et exquiſitarum formularum non deſtitutam, corruperunt.

Videor

Videor enim hoc ab adolescentia inde mea, quae semper in hoc opere formandae etiam aliorum orationis iactata est, intellexisse, non posse vel optimum praeceptorem felicius docere, quae recta, quae venusta sint, verbo, quid deceat, quam demonstrandis, quae sunt horum contraria. Quam enim potest magister operam praestare iuniorum scriptionibus, ne dicam aliam, certe meliorem, quam *emendandi*, quam *corrigendi*, quam *limandi?* quae ipsa quoque verba satis ostendunt, quod proposui. Verba arripimus e consuetudine vulgi h. e. eorum, quos frequentissime audimus, legimus. Haec deinde quasi cribranda et diligenter a malis seminibus purganda sunt: quando fieri non potest, vt aliquis ita adolescat, vt nihil obliuiscendum, dediscendum nihil, audiat, legat.

Redeo ad Heineccium. Videbatur mihi commoda discendi et seuera lege proficiendi occasio, si ipsis praeceptis Heineccianis examinandis, si excutiendis, quas ille laudat elegantiis, multisque in vtroque genere peccatis animaduersis, rectiora his opponantur.

Cete-

Ceterum cum hac ratione paullatim hic festiua copia bonarum praeceptionum colligeretur, et aliarum ostenderetur vanitas, enata inde est quasi *critica* quaedam, vt hodie loqui amant, *praeceptorum stili historia*, sub qua paene delitescerent prima illa et Heineccianа stili fundamenta, quem titulum tamen, quem libellum seruari integrum, et qualis ex officina auctoris exierat, librarii praesertim mercatoris intererat, et ipsorum adeo tironum, qui primum ad hunc libellum, quasi initiandis his sacris deducuntur. Porro fidei nostrae ratio hoc postulabat, vt quid ab Heineccio profectum esset, quid quacunque causa superadditum, homines intelligere possent etiam non collatis exemplaribus.

Iam post triginta paene annos, quibus non poenituit hac etiam in parte, vulgo non satis honorata eruditionis versari, cum superatus nuper annus septuagesimus aetatis veniam tribuere mihi videatur, sarcinas quidem has certe colligere mihi placuit, et cum nouam editionem postulari moneret Fritschius meus, vir hone-

honestissimus, quidquid erat a me vel Heineccianis marginibus commissum, vel chartis aliis scriptum, tradidi viro, ob suam mihi in me pietatem carissimo futuro, etiamsi talis non esset, vt amare virtutis et eruditionis caussa illum cogerer, etiamsi esset alienissimus, qui non modo Indicibus in Claudianum et Orphica, quae praelo Fritschiano nunc cum maxime subiiciuntur, conficiendis exquisitissimam mihi diligentiam probauit, quam non a mercenario studio, sed ab amore in me et literis profectam, ita mihi certum est, vt quae tenentur manibus: sed etiam aliis multis et quotidianis fere speciminibus tantam de omni virtute, de prudentia, de eruditione opinionem excitauit, vt multa etiam maiora illius industriae fideique committere nihil dubitarem.

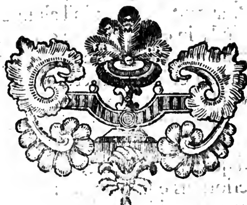
Huic primo illud iniunxeram, vt ex omni, quam prae manu nunc haberet, materie ipse suo iudicio nouum quasi opusculum formaret, exponeret, quae recta esse, vel me monente, vel suo animo; vt pleraque, didicisset; omitteret,

quae

quae inutilia esse intelligeret. Sed, vt est fidelissima comes et tutela reliquarum illius virtutum modestia: ille maluit manere in plurium annorum instituto, perfecitque signis quibusdam, vti facile quid ab Heineccio sit, quid a Gesnero, quid ex ipsius denique Graecula praesertim penu additum, coniectu oculi possit intelligi. Hoc tandem expugnaui, quod diu et cum frustra molitus sum, vt omitteretur illa sylloge exemplorum, de qua honoris B. auctoris caussa nihil aliud dicam, quam illud, in ea fuisse forte optimum illud, quod nemo illa vteretur. Equidem semel iuueni cuidam generoso hoc dederam, vt illam cum ipso percurrerem: sed quae obseruauerim, velim ipse obliuisci. Verbo, B. F. quod ista Sylloge abest! quam si qui tamen amant, possunt facile de superioribus editionibus suo amori satisfacere. Ego hinc desinam de Heineccianis stili fundamentis laborare, vel cogitare adeo, nisi vt librum hunc, quod quidem auguror plurimum etiam in posterum vtilitatis afferre studiosis, ex animi mei sententia optem. Niclasio autem meo, qui nunc in Ilfeldensi paedagogio Neandrina instituta, quantum in se

ſe eſt, iuuat, commendat, reuocat, et noſtrae amicitiae per ſeptem annos ſancte pieque cultae, et ſui muneris, in quo praeclare virum nauare, laetus intelligo, fructum vberrimum percipiat.

Scrib. Kal. Iul. CIↃIↃCCLXI. In Academia Georgia Auguſta.

FVNDAMENTA CVLTIORIS LATINITATIS.

PROOEMIVM.

I.

Duo potiſſimum in Latinae orationis cultu cauenda ſunt elegantiorum †) litterarum ſtudioſis. *Alterum*, ne auribus ſint tam agreſtibus atque impolitis, vt omnem orationis nitorem atque elegantiam, tamquam rem inanem ac ſuperuacuam omnino negligendam eſſe exiſtiment *). *Alterum*, ne per omnem vitam id vnice agant, vt quaſi calamiſtris intorqueant orationem, eique colores adſcititios, tamquam fucum, inducant **). *Duo extrema in latin.tate cauenda.*

†) (Ergo nec eſſe ſordidi, nec ſordide tractari debebant earum cultores. *Humaniores* dicuntur, quia eas res augent et poliunt, quibus *homines* differunt ab animalibus, rationem et orationem. Philoſophiam etiam eſſe humanioris doctrinae partem pulchre oſtendit Erneſtus. G.)

¶ [De cetero vt non alienum videatur, eos, quibus deſtinatus eſt hic libellus, monere, quid contineatur elegantiorum litterarum nomine, facit vis ſaeculi noſtri Gallicam levitatem imitantis, ex cuius conſuetudine operam dare litteris elegantioribus, fere nihil eſt aliud, quam nugas agere, hoc eſt, ſcripta legere amatoria, fabulas Mileſias, ſummum Comoediam aut carmen ali-

quod, eiusque generis alia quae non magni ſunt momenti; generatim libros eos, qui delectent magis aut corrumpant adeo, quam erudiant emendentue ſuos lectores. Qui vero proprie et recte loquuntur,] elegantiores litteras, *belles lettres* (melius bonas litteras) vocant interdum α) quaecunque diſcere ſolet iuuentus praeexercitationis cauſa ad eas quae facultates dicuntur ſuperiores, vbi etiam matheſin, philoſophiam hiſtoriamque adeo continent. β) Arctius circumſcribentes earum limites, matheſin, hiſtoriam et philoſophiam aut excludunt omnino, aut illarum modo admittunt tantum, quantum ad ſuperiora feliciter tractanda opus eſt; et maxime ſtudia Linguarum, tum patriae tum eruditarum h. e. Graecae et Latinae, cum ſtudio eloquentiae vtriusque tum in proſa tum ligata oratione, et antiquitatis cognitione intelligunt. Ita ROLLINVS in libro elegantiſſimo *de la Maniere d' enſeigner et d' etudier les Belles-Lettres*, praecipit I. de Linguis, Gallica, Latina, Graeca, II. de Poeſi, III. de Rhetorica, IV. de Hiſtoria, V. de Philoſophia. Et de Hiſtoria quidem copioſe agit, de Philoſophia vero affert ſat multa. Miror Matheſin eſſe praetermiſſam, ſine qua vix eſt philoſophari. (G.)

*) Talis fuit veterum ſcholaſticorum et gloſſatorum barbaries, qui ſe eruditos non putabant, niſi omnem orationis cultum eieraſſent. (Intelligo *verum*: Nam ſubſtituerant illi ineptias quasdam ex ſoni quacunque conuenientia captatas, in quibus decus omne orationis collocabant. ¶ Hinc homoeoteleuta (*rimos, rythmos* vocant) quales verſus Leonini, hinc acroſtichides, etc. Vid. Polyc. LYSERI *diſp.* qua a barbarie medii aeui ſcriptores abſoluit. Male ille quidem. G.) Contra eos (qui putant, ornatu omni ſuperſederi poſſe. G.) elegans exſtat oratio M. ANTONII MAIORAGII, quae inter eius orationes eſt XII. (Neque vero putauerim fuiſſe vnquam

vnquam ita barbarum quemquam, vt eo ipso nomine sibi doctus videretur, si rustice et imperite scriberet. Sed de eo, quod pulchrum esset, disputabatur nimirum. ¶ Neque enim quisquam ita barbarus, qui non pulchrum amet, sed iudicia de pulchritudine, vt aliis in rebus, ita et hic sunt diuersa. || Illi quos refutat MAIORAGIVS, *eum satis esse disertum dicebant, qui sensa mentis aperte atque intelligenter explicare dicendo valeat.* G.)

**) Talis fuit sophistarum veterum eloquentia, de qua erudita exstat dissertatio GE. NICOL. KRIEGKII, edita *Ienae* cIↃIↃCCVII. Stilus purus et concinnus praeclarum est eruditionis omnis ornamentum, non ipsa tamen eruditio *), quae non in verbis, sed rebus earumque caussis pernoscendis posita est. Cauendum itaque ab illo fastu et supercilio quorundam †) grammaticorum, qui se solos sapere, ceteros volitare veluti vmbras existimant, lepida oratione, quae *pro studiis humanitatis* inscribitur, exagitati a V. C. ALBERTO SCHVLTENS, *Franequ.* cIↃIↃCCXX.

*) (In hac quaestione. An facultas Latinae linguae sit eruditio? caute versandum est. I. Si eruditio est quaecunque perfectio hominis, in quantum rationalis est; tanto illum eruditiorem esse, quo plures linguas nouit, non est dubium. II, Si eruditio est rerum vtilium cognitio solida; lingua nulla per se eruditionis nomen sibi vindicare potest, sed potest esse vtile ad illam cognitionem perueniendi instrumentum. De ipsa Grammatica QVINCTIL. I, 4, 6. *Interiora velut huius sacri adeuntibus apparebit multa rerum sublimitas, quae non modo acuere ingenia puerilia, sed exercere altissimam quoque eruditionem et scientiam possit.* III. Graeca et Latina linguae non possunt recte addisci, vt non multa simul discas, quae sint pars eruditionis. Qui intelligere Demosthenem et Cicero-

ceronem voluerit, (ne de ſcriptione et ſermone dicamus, quae ex intellectu illo demum oriri poſſunt) illum egregie multarum rerum diſciplina eruditum eſſe oportet, quod ipſe curſus harum praelectionum docebit. IV., Eloquentia vero ſ. facultas de rebus omnibus bene dicendi plane eſt gradus magnus eruditionis; quin ipſa loquens ſapientia. Rerum enim ſimulacra quaedam ſunt cogitationes, cogitationum verba imagines. Tanto veriores cogitationes, quanto ſunt rebus aptiores, tanto pulchriora verba, quo accuratius cogitationes illas pingunt. In hoc differunt magiſter linguae vulgaris, et rhetor philoſophus, quod ille rerum vulgarium appellationes et formulas quotidianas docet, hic de rebus omnibus apte, et vt decet, et cum dignitate dicere. ¶ Sed quia vera rebus attemperare non poteſt, niſi rerum peritus, hinc apparet ne cogitari quidem poſſe orationem pulchram aut bonam rebus caſſam, aut male congruentem. Picturae enim omnis vis et pulchritudo eſt in ſimilitudine. || Vid. ISR. THEOPH. CANZII *Oratoria ſcientiarum familiae toti cognata; ſ. rationis et orationis arctiſſimum vinculum.* *Tubingae* 1735. 8vo. G.)

†) (Recte *quorundam.* Nam fuere viri quoque ſapientes multi v. g. VOSSIVS pater, GRONOVIVS pater, GRAEVIVS, quibus non debet obeſſe diſſimilium plane hominum ſuperbia et faſtus. ¶ Eſt in litteris vt in nobilitate, divitiis, pulchritudine. Bonos viros, moderatos, ſapientes in ſumma eruditione non exuiſſe modeſtiam, exemplis conſtat his et magnis aliis, cum intolerabili faſtu multo iis minores vel Grammatici vel ICti, vel cuiuscunque alterius profeſſionis homines (nullum enim vitae genus liberat a ſtultitia) elati aliis odio et contemtui fuerint. Interim hic commemorandus

randus est Ioach. Fortius Ringelbergius, qui in libello *de ratione studiorum* p. 82. extr. *Postremo*, inquit, (post Arithmeticam, Astronomiam, Graecam Linguam) *animum adiunxi ad curam Latine ac polite scribendi, cuius gloria inter humanos conatus omnes summum tenere locum videtur*. Add. p. 111. sq. a verbis, *Pari modo, si quis optarit sudorum metam, bene scribere* etc. ad fin. cap. [Plura hac super re dicta sunt in praefatione ad Enchiridion prudentiae Romanae.] G.)

II.

Huius cautionis ratio.

Quemadmodum enim sententiae, quamuis eruditissimae, quodammodo vilescunt †), si genus orationis sit spinosum ††), exile, ieiunum, languidum, eneruatum, incultum: ita nimiae illae orationis veneres omnem sententiarum vim ac grauitatem infringunt, ac prorsus effeminant *).

†) ¶ Immo saepe ne intelliguntur quidem: quod etiam de altero membro valet. Lepide CANZIVS in praefatione ad libellum supra laudatum prius horum, quae reprehenduntur hic, vitiorum, vocat *sapientiam odiosam*, posterius *stultitiam amabilem*. (G).

††) ¶ Epitheta haec orationis sunt metaphorica. *Spinosum*, difficile, asperum, propter vocabula et coniunctiones vocabulorum. *Exile*, vbi nihil sonorum etc. *Ieiunum* idem fere. (G)

*) Quantum ergo interest inter feminae sordes, meretricium fucum, et cultum matronalem: tantum oratio barbara, sophistica, et casta inter se distant. Vid. M. ANT. MAIORAGII *laudata oratio, p. 272.* Praeclara sunt, quae hanc in rem scripsit QVINCTILIANVS *instit. orat. 5, 12, 20.* vbi de nimiis illis orationis veneribus, et vti ele-

ganter SYNESIVS vocat, περὶ τῶν λόγων, διατιθέντων ἐν ἡδονῇ τὰ μειράκια, ita iudicat: *quapropter eloquentiam licet hanc, (vt sentio enim, dicam,) libidinosam resupina voluptate auditoria probent, nullam esse existimabo, quae ne minimum quidem in se indicium masculini et incorrupti, ne dicam grauis et sancti viri ostendet.* (¶ Comparauerat vitiosam eloquentiam cum pulchritudine Spadonis. Forma viros neglecta decet. [Extat pulcherrimum Vener. ERNESTI *de grata negligentia orationis* programma. Lipſ. 1743.] || Ceterum hoc ipsum scire, quae sint *nimiae Veneres*, quid *spinosum*, quid *exile* etc. non nisi eius est, qui consuetudine atque vsu subactum habeat harum rerum iudicium, in quo caput est, vt tum ipsarum rerum naturam, tum propriam vim vocum atque significationem bene inspexerit. Quod ipsum quomodo consequamur, per partes iam declarabitur. G.)

III.

Stilus quisnam vere elegans?

Recte proinde ac praeclare decorum Latinae orationis habitum nobis ob oculos posuit ille elegantiarum pariter ac nequitiarum arbiter †), PETRONIVS *): *Grandis*, inquit, *et*, *vt ita dicam*, *pudica oratio non est maculosa*, *nec turgida*, *sed naturali quadam pulchritudine exsurgit.*

†) ¶ Obseruetur lusus in cognomine T. PETRONII. (G.)

*) *in Satyr. cap. 2.* (cuius verba peculiari commentatione prosecutus est Ill. BERGERVS in prooem. lib. *de naturali pulchritudine orationis* p. 8. seq. ¶ Et p. 11. speciatim ostendit, *maculosum* esse *varium*, *pictum*, etc. vt est vestis morionis: *turgidum* indicat excessum magnitudinis et sublimitatis. G.)

IIII.

IIII.

Quamuis vero ad adfequendam pudicae illius ac caftae orationis facultatem permultum faciat ingenii vbertas affiduaque exercitatio: ratio tamen procul dubio fugit eos, qui eloquentiae laudem omnem in quodam ingenii atque exercitationis genere vnice effe ponendam, neque eam arte vlla obtineri (certe adiuuari G.) poffe, arbitrantur *). *An arte obtineri poffit facultas ftili?*

*) Fuit in hac fententia Q. TVLLIVS CICERO, Marci frater, vt patet ex huius *de orat. Lib. 1, 2.* a quo tamen ipfe frater hac in re merito fuam feiungit fententiam. (In progreffu operis hanc fententiam tuetur Antonius, praeceptis et arti parum relinquens. ¶ Omnis fcilicet haec difputatio verfari videtur in lite de vocabulo artis, vt praeclare apud Cic. de Orat. 1, 23. p. 107. fqq. obferuat is, qui Deus in dicendo putatus eft CRASSVS. Dignus eft locus, qui totus, licet longior, hic legatur. *Primum,* inquit, *illud refpondeo, mihi dicendi aut nullam artem, aut pertenuem videri, fed omnem effe contentionem inter homines doctos in verbi controuerfia pofitam. Nam fi ars ita definitur, vt paullo ante expofuit Antonius, ex rebus penitus perfpectis, planeque cognitis, atque ab opinionis arbitrio feiunctis, fcientiaque comprehenfis; non mihi videtur ars oratoris effe vlla. Sunt enim varia, et ad vulgarem, popularemque fenfum accommodata omnia genera huius forenfis noftrae dictionis. Sin autem ea, quae obferuata funt in vfu, ac ratione dicendi, haec ab hominibus callidis, ac peritis animaduerfa, ac notata, verbis defignata, generibus illuftrata, partibus diftributa funt, (id quod fieri potuiffe video): non intelligo, quamobrem non, fi minus illa fubtili definitione, at hac*

vulgari opinione, ars esse videatur. Sed siue est ars, siue artis quaedam similitudo, non est quidem ea negligenda: verum intelligendum est, alia quaedam ad consequendam eloquentiam esse maiora. Tum Antonius vehementer se assentire Crasso dixit, quod neque ita amplecteretur artem, vt ii solerent, qui omnem vim dicendi in arte ponerent, neque rursum eam totam, sicut plerique philosophi facerent, repudiaret. Idem CRASSVS lib. II, 57. p. 232. Artem esse eloquentiam negat; sed *obseruatio quaedam est*, inquit, *earum rerum, quae in dicendo valent: quae si eloquentes facere possit, quis esset non eloquens?* Clausulam huic obseruationi imponant haec TVLLII verba de Inu. I. 6. *Minimum est de arte loqui: multo maximum ex arte dicere.* G.)

V.

Id quod demonstratur.

Omnis vera pulchritudo in iusta partium proportione †), aptoque earumdem nexu ac dispositione sita est. (vel in consensu dissimilium ††), quatenus ille placet. G.) Haec omnia autem (pleraque saltem G.) quum regulis quibusdam certis atque indubiis describi possint: consequens sane est, vt et eloquentia arte constet, iuuetur G.) certaque adeo possint ostendi cultioris Latinitatis fundamenta *).

†) ¶ Symmetriam vocamus, cum extrema sunt similia, medium dissimile. Commensuratio etiam in corporis humani pulchritudine spectatur, et quaesita est a PETRO LAVRENBERGIO in libro, quem ita inscripsit, *Pascompse noua, siue pulchritudinis delineatio accurata et copiosa*; inprimis quoque ab IO. SIGISM. ELSHOLTIO in eius *Anthropometria.* Huc referenda etiam est

est magna pars operis Dureriani *de Symmetria partium.* (G.)

††) ¶ Certe bona pars pulchritudinis comprehenditur illa Wolfiana definitione, *Consensus dissimilium;* quae etiam perfectionis nota est. Convenit huc etiam definitio ingenii, *Facultas videndi conuenientiam et diuersitatem.* Nempe pulchritudo est perfectio rerum, in quantum ea sub iudicium oculorum, aurium, sensus interni cadit. Verum nondum puto notionem esse inventam, quae cum loquendi vsu satis conueniat. Certas et indubias leges quasdam pulchritudinis primas atque fundamentales esse largior, [quod etiam pulchre effecit nuperus ille pulchritudinis arbiter GVIL. HOGARTHVS, in libro immensum fere et immoderate laudato, qui ex Anglico Germanice versus prodiit etiam Lond. 1754. 4. *Zergliederung der Schönheit* etc.] sed applicatio varia est et vaga ob diuersitatem iudicii et illius velut gustus. (G.)

*) Sic quum absoluta aedificiorum pulchritudo, quam vocant architecti, quae per se et necessario omnibus, etiam architecturae ignaris placeat, in tribus potissimum consistat, teste VITRVVIO 1, 2. in *symmetria*, seu conueniente partium consensu, *materiae excellentia* et in *ἀκρίβεία* seu *exacta membrorum singulorum elaboratione,* nulla autem res accuratioribus regulis constet, quam *συμμετρία*, vtpote in quibus magna geometriae pars versatur, et reliquae pulchritudinis partes: nemo dubitat, quin architectura possit doceri. ¶ Ita tamen vt ingenio et exercitationi multa debeantur. || (Verior sententia sic videtur posse comprehendi. 1. Sine praeceptis ad fastigium perducta est facultas dicendi. 2. Ex praestantissimis exemplis demum ars formata. 3. Facilius aliquis sine praeceptis, sola exercitatione eloquens fuerit, quam contra. 4. Praecepta tamen minime contemnenda. Nam

a) iuuant intellectum pulchri et obſeruationem dirigunt. *b*) ordinem quendam exercitationis praeſcribunt. *c*) ad iudicium de ſuis aliisque ſcriptis ferendum proſunt. G.)

VI.

Accedere tamen oportet ingenium et exercitatio.

Attamen ſimul exiguntur ingenium felix *), et exercitatio in legendo ſcribendoque diuturna **), quibuscum ſi coniungas praecepta adcurata, tum vere locum habent illa CICERONIS ***): *Quum ad naturam eximiam atque illuſtrem acceſſerit ratio quaedam conformatioque doctrinae; tum illud neſcio quid praeclarum ac ſingulare ſolet exiſtere.* (Ingenium, φύσις, fundus; μάθησις, diſciplina, ſemen; ἄσκησις, exercitatio, cultus reliquus †). G.)

*) Ad eloquentiae ſtudia qui apti aut inepti ſint, cum cura inquirit MELCH. IVNIVS *Method. eloqu. III. IIII. p. 9. ſ.*

**) Hinc CICERO *de Orat. I, 33.* STILVM *optimum et praeſtantiſſimum dicendi effectorem et magiſtrum vocat.* ¶ Notandum etiam hic illud μελέτη τὸ πᾶν. (G.)

***) CICERO *pro Archia cap. 8.*

†) ¶ Sic PLVTARCHVS de Educat. 4, 2. ad virtutem et omnes artes atque ſcientias veriſſime monet, concurrere debere φύσιν, καὶ λόγον καὶ ἔθος. Καλῶ δὲ, addit, λόγον μὲν τὴν μάθησιν, ἔθος δὲ τὴν ἄσκησιν. Εἰσὶ δὲ αἱ μὲν ἀρχαὶ τῆς φύσεως, αἱ δὲ προκοπαὶ τῆς μαθήσεως, αἱ δὲ χρήσεις τῆς μελέτης. αἱ δ' ἀκρότητες πάντων. κ. τ. λ. [Eadem requirit ARISTOTELES apud DIOGENEM LAERT. V. 18. τριῶν, dicens, δεῖν παιδείᾳ, φύσεως, μαθήσεως, ἀσκήσεως. Plura quidem HIPPOCRATES in νόμῳ ad efficiendum bonum medicum putat quaſi conſpirare debere,

et iſtum vult ἐπίβολον (al. ἐπήβ.) γενέσθαι, φύσιος, διδασκαλίης, τόπου (al. τρόπ.) εὐφυέος, παιδομαθίης, φιλοπονίης, χρόνου, ita tamen, vt facile appareat, illum tria haec, de quibus hic agitur, inſtar omnium habere. Eſt autem locus hic etiam alia de cauſa dignus cuius hic mentio fiat, hac nimirum, quod ſuauiſſime perſequitur Cous illam, quae iam indicata eſt, inter agri et ingenii culturam, ſimilitudinem; Naturam dicens φύσιν agri, praecepta δόγματα, ſeminum rationem habere; Inſtitutionem a puero, παιδομαθίαν, reſpondere tempeſtiuae ſationi, Locum diſciplinae accommodatum (vel vt altera lectio vult, morum indolem congruam inſtitutioni) äeri ambienti, ex quo iis, quae e terra naſcuntur, alimentum ſuppetit; Studium diligens, φιλοπονίαν eſſe agriculturam; Tempus autem χρόνον haec omnia ad plenam nutritionem confirmare.] (G.)

VII.

Cogitanti autem de genuinis elegantioris ſtili fundamentis, ad duo potiſſimum mihi videtur reſpiciendum. Illa enim demum elegans viroque eloquente digna videtur oratio, quae et verbis ſelectis ac bene compoſitis, et ſententiis praeclaris conſtat. Verba enim, quantumuis nitida, niſi grauis ſubſit ſententia, vanam potius loquentiam, quam maſculam eloquentiam arguunt *). *Quotuplicia ſint ſtili elegantioris fundamenta?*

*) Bene CRASSVS apud CICERONEM *de Orat. I, 12. Quid eſt enim tam furioſum, quam verborum vel optimorum atque ornatiſſimorum ſonitus inanis, nulla ſubiecta ſententia nec ſcientia.* Hinc QVINCTILIANVS in *prooemio Inſtit. orat.* totus in eo eſt, vt oſtendat, *fuiſſe haec olim quemadmodum iuncta natura, ſic officio quoque copu-*

copulata, vt iidem SAPIENTES *atque* ELOQVENTES *haberentur. Scidiſſe deinde ſe ſtudium, atque inertia factum eſſe, vt artes eſſe plures viderentur: nam vt primum lingua eſſe coeperit in quaeſtu, inſtitutumque eloquentiae bonis male vti, curam morum eos, qui diſerti habiti ſint, reliquiſſe, eam vero deſtitutam infirmioribus ingeniis veluti praedae fuiſſe.* Ex hoc artium diſcidio quid naſci oportuerit, nemo non videt. Philoſophia enim eloquentiae nudata ornamentis, in ſiccum et ſpinoſum differendi genus; eloquentia, philoſophiae ſubductis praeſidiis, in inanem et eneruem verboſitatem abiit. Sic demum *ſemel corruptae eloquentiae regula ſtetit, et obtinuit,* vti conqueritur PETRONIVS *in Satirico cap. 2.* (Verborum plane alia vis non poteſt intelligi, quam vt ſint ſigna cogitationum, ipſarumque adeo rerum. Itaque pulchra ſunt in tantum, in quantum rem ipſam exprimunt. *Sonora* cum vocantur, illud ſolum intelligitur, ſonum illum pertinere ad intellectum eorum iuuandum. G.)

VIII.

Pars huius opuſculi prima.

Iuſtam verborum (flexionem, et G.) compoſitionem *Grammatica* docet, ſententias neceſſarias ſuppeditat *Philoſophia:* eaſdem denique apte diſponit atque exornat *Rhetorica.* Vnde trium generum ſeſe nobis offerunt elegantioris ſtili fundamenta, GRAMMATICA, RHETORICA, PHILOSOPHICA *). Et in his omnibus prima pars huius opuſculi verſabitur.

*) (Philoſophica fundamenta vel ex ſyſtemate et libris, vel ex ipſo rerum vſu hauſta eſſe poſ-

possunt: ¶ quaedam tamen philosophiae ratio, vt illa, quae scholastice vbique demonstrat, et pueriliter, quae dicta sunt, omnia repetit itendidem, potius auocat a stilo cultiore. Verbo philosophia hic non est sceleton praeceptionum Metaphysicarum et Logicarum, sed || nihil eo nomine aliud intelligitur, quam solida rerum, de quibus dicere velis, cognitio, vndecunque tandem illa hausta sit. ¶ Quaerat autem aliquis forte, cur a Grammaticis initium fiat, cum naturae magis congruens videatur, a rebus, a Philosophia initium fieri? Respondetur α) haec difficilior pars est, et longa exercitatione opus habet. β) Ab initio opus est in alienis cogitatis exerceri, vt ea ipsa ratione cogitare sanum quiddam ipsi discamus. Ceterum, qui scribere vult, ille primum de materia cogitet necesse est, vel propria vel aliena. G.)

VIIII.

Quum vero varia sint scriptionum genera, aliusque in *epistolis*, alius in *orationibus*, alius in *dialogis* et *satiris*, alius denique in aliis scribendi generibus exigatur orationis habitus: de singulis istis scriptionum generibus parte secunda praecipiemus. *Item secunda.*

X.

Denique quum supra etiam exercitationem in adipiscenda elegantioris stili facultate vtramque paginam facere ostenderimus: postrema huius opusculi parte de optimorum auctorum lectione atque imitatione, variisque stili exercitationibus nonnulla haud proletaria monebimus. *Nec non tertia.*

PARS I.

PARS I.

DE GENERALIORIBVS TERSAE LATINITATIS FVNDAMENTIS.

CAPVT I.

DE FVNDAMENTIS STILI GRAMMATICIS.

I.

Quatenus hic intelligantur fundamenta grammatica.

Quamquam non temere quisquam ſtudia tam cruda in academiam proferre debeat, vt ne prima quidem illa linguae Latinae elementa animo imbiberit, adeoque iure quodam noſtro ab eiusmodi rerum tractatione abſtinere poſſe videamur: attamen, quum multa in vulgaribus grammaticorum libellis negligi, multa etiam perperam doceri *) ſoleant; pauca quaedam, et quae prae ceteris neceſſaria videbuntur, obſeruabimus. Neque enim negligenda ſunt minora, ſine quibus maiora conſtare haud poſſunt **).

*) (Si non praeceptis, quae plerumque certe ſatis bona hodie, at exemplis: cum peruerſe loquantur et ſcribant ſaepe, etiam qui aliis exempla

empla debent. Ceterum, quod iuuenes etiam ingeniosi et boni hac parte, id est negligenda Grammatica, peccant, eius rei has fere causas comperiet, qui attenderit. *a*) Haec res prima libertatem naturalem ademit pueris. *b*) Plerumque procreauit alias quoque molestias. *c*) Difficile autem est seiungere notiones et praeceptiones ita olim coniunctas. Vid. Praefat. Grammaticae Cellarianae Gotting. 1740. vbi calamitatem fundi litterarii, ¶ quae maxime inest in peruersa ratione docendi, || descripsimus, et, quomodo ea auerti possit, indicauimus. Breuiter Grammatica tractari non debet a puerulis aut tironibus omnium rerum rudibus, sed ab iis, qui vsu ipso iam aliquantulam linguae facultatem consecuti sunt. ¶ Hoc ipsum est, quod ii sibi voluerunt, qui Grammaticas scripsere stilo Latino, eo nimirum docuerunt, non esse tractandas ante vsum aliquem linguarum: hoc deinde bonis viris vitio datum peruerse. Commendabiles autem sunt Grammaticae maiores et philosophicae, VOSSII *Aristarchus*, PERIZONIVS ad SANCTII *Mineruam*, GE. HENR. VRSINI *institutiones linguae Latinae plenissimae*, *Grammatica Marchica*, et IO. CONR. SCHWARTZII. De cetero ad Grammaticam non minus quam ad ius et omnes litteras applicari potest vox B. LVTHERI de Theologia, *Vlciscitur contemtum sui*. G.

**) ¶ Ita grauissime iudicat magnus ERASMVS Ep. IV, 7. p. 271. G. ed. Lond. *Grammatica tametsi nonnullis disciplinis est dignitate posterior, nullius certe opera magis necessaria. In minimis versatur, sed sine quibus nemo euasit maximus: nugas agitat, sed quae seria ducunt.* Nec sine idonea causa CASSIODORVS Variar. lib. IX, 21. *Grammaticorum*, dicit, *schola est fundamentum pulcherrimum litterarum, mater gloriosa facundiae; quae cogitare nouit ad laudem, loqui sine vitio.* Et paucis interiectis, *Est Grammatica*

magi-

magistra verborum, ornatrix humani generis etc. Hinc summi omni tempore viri hanc artem serio amplexi sunt et coluerunt diligentissime. CAESAR in castris, sub pellibus, illam non neglexit, sed ornauit magno studio. CICERONI tanquam illius patrono libros suos, quos de hoc argumento composuerant, inscripsere idem CAESAR Dictator (Gell. XIX, 8.) et Romanorum doctissimus VARRO. Vere WOWER. *de Polym.* XIX. fin. *haec studia* dixit *non tantum philosophos auctores, sed Dictatores, Imperatores et Consules Romanos, Reges et Principes vindices et cultores habent.* Sumitur hic quidem more maiorum Grammatica sensu laxiore, ita tamen vt haec pars comprehendatur vel maxime. (A.)

II.

In orthographia quaenam cauenda.

Prima grammatices pars ORTHOGRAPHIA est, de qua post ALDVM MANVTIVM (☞ primum G.), DAVSQVEIVM (☞ copiosissimum G.), CELLARIVM (☞ commodissimum G.), SCHVRZFLEISCHIVM, (☞ et quem hic sequitur plerumque NORISIVM G.), nonnulla praecipiemus, quae praecipue obseruanda existimamus iis, qui sunt elegantiae studiosiores. Quemadmodum enim et hic adfectatio fugienda est: ita nec omnia sibi permittunt adcuratiores *).

*) Recte enim obseruatum est a QVINCTILIANO *Instit. orat.* I, 5. *alios barbarismos scribendo fieri, alios loquendo: quia, quod male scribitur, male etiam dici necesse sit.* (Fontes Orthographiae Latinae, vel externi vel interni. *Externi a*) libri MSS. sed rarissimi vltra aetatem barbaram adscendunt. *b*) Lapides literati ☞ et tabulae aeneae. *c*) Numismata. Liticula Gudii

et

et Spanhemii salutaris litteris, cum pepererit nobis praeclara vtriusque opera. *Interni*, intra ipsam nempe Grammaticam. *a*) Deriuatio e Latinis vel Graecis. ℊ (§ IV. *) *b*) Analogia. *c*) Prosodia, ℊ quae v. c. docet *preces* scribendum esse, non *praeces*, etc. G.)

III.

In vitio ponitur orthographia adfectata.

Adfectationis notam vix effugiunt, qui singulare sibi fingunt scribendi genus, quod vel non est publici †) saporis, vel aliis harum lautitiarum parum gnaris crucem figit *). (ℊ certe nauseam mouet. G.)

†) ℊ Apud PETRON. 3. laudis est, *sermonem habes non publici saporis.* Sed nempe publicum hic est vulgare, commune, quod quisquis potest. (G.)

*) Non probandi itaque,

I. qui in scribendo omnem euphoniam negligunt, scribentes, v. c. CONLEGA pro *collega*, CONRVIT pro *corruit*. ℊ Fundamentum huius scriptionis sunt codices Heinsiani Virgilii et aliorum poëtarum a sciolis potius, vt videtur, pravisque Grammaticis scripti, quam fideliter ex autographis translati: quod monumenta reliqua indicant et *Grammatica Graeca.* De IN tamen ante liquidas, res in vtramque partem est dubia, sed magis tamen probem, qui mutant in sequentem, et v. c. scribunt *illustris*, non inlustris, etc. (G.)

II. qui archaismos studiose consectantur, velvti HEIC pro *hic*, SEINE pro *sine*, (Forte SEIVE pro *siue* G.) PLOSTRVM pro *plaustrum*, (SVET. *l. VIII, c. 22.*) COTTIDIE pro *quotidie*, (Vid. tamen QVINCT. *1, 7, 6.* G.) Etiamsi enim haec et similia in vetustis monimentis legamus: non tamen hodie Euandri matri scribimus, sed

nostrae aetatis hominibus. Et si saeculum nostrum non fert Plautina: AVLA pro *olla*, VOLGO pro *vulgo*, vel Lucretianum: TERRAI pro *terrae*, et similia: cur illis non minus obsoletis delectemur? Sane et *orthographia consuetudini seruit, ideoque saepe mutata est*, ait QVINCTILIANVS *Instit. orat. l. I. c. 7.* (Antiquatam illam orthographiam Catonis, Plauti, Terentii, Varronis, ad Analogiam quandam et regulam reuocauit Cl. PONTEDERA *notis posterioribus ad Catonem de R. R.* quas exhibet mea editio p. 1282. sq. et paullo copiosius Epist. I. et 2. G.) Nec ferendi

III. qui ipsi sibi analogiam fingentes, ad eam receptam vbique scribendi rationem refingunt, et hinc scribere malunt (§ cum SCIOPPIO G.) SCRIBSI, quam *scripsi*, LABSVS, quam *lapsus*. Multa enim, quae analogia admittit, plane repudiat vsus, quem penes non modo loquendi, sed et scribendi arbitrium est. Quis ferret scribentem LEGTVM pro *lectum*? et tamen illud a LEGO est. § Ita NEGLEGO pro NEGLIGO dicere amat POLITIANVS; et GATACKERVS V omittit ordinarie post Q, secutus puto LICINIVM CALVVM apud MARIVM VICTORINVM p. 2456. G.) Haud minor eorum quoque κακοζηλία est.

IIII. qui vetera signa reiiciunt, nouaque suo fingunt arbitrio. Sic multi Graeca vocabula sine accentibus et spiritibus scribunt (in quo delitescere nonnunquam studet ignorantia. G.), in Latinis contra recipientes lineolas quasdam, accentus, circumflexos, v. c. απογραφη, επιςημη, *longè, penitùs, Musâ, vestrûm.* At accentus tamen et spiritus Graecorum iam a multis saeculis recepti, suisque inclusi sunt regulis, qui Latinis vocabulis adpingi solent, ludi magistrorum debentur industriae, nec vllam iustam habent rationem. (Considerari tamen meretur QVINCTIL. I, 7. pr.

de

de apice. ¶ Hoc apparet, syllabas longas iam tum apice signari solitas, sed credo in vsum puerorum. (G.)

IIII.

Omnia sibi permittere videntur, qui nullam plane vel linguae ipsius *), vel antiquorum monimentorum **), in scribendo habendam esse rationem existimant.

Nec laudanda tamen nimia negligentia.

*) Peccant itaque, qui etymologiae nullam habent rationem. (Quam praeclarissime executus est in Etymologico VOSSIVS, thesauro harum rerum. G.) CONVICIVM scribunt adcuratiores, non *conuitium*, est enim quasi *conuocium*. *l.* 15. §. 4. *D. de iniuriis et famosis libellis.* ¶ conf. Interprett. ad Phaedr. I. 6, 5. Eadem ratione libros suos *quotidiano conuicio* efflagitatos esse dixit QVINCTILIANVS in prologo ad Tryphonem bibliopolam. (G.) Probant hanc VLPIANI etymologiam FESTVS, et apud eumdem NONIVS, quamuis hic in libello de proprietate sermonis *conuicium* dictum velit, quasi *conuicis iocum*: LAVRENTIVS VALLA autem a *con* et *vitium*, vel a *con* et *vita*. Vetus glossa conuicium καταβόησις, ¶ et καταβοῶ, *conuicior*. (A.) Erudite VLPIANI ἔτυμον defendit MENAGIVS *Amoenit. iur. ciu. cap.* 39. *p.* 273. *sequ.* HERES magis placet eruditis, quam *haeres*, est enim ab *herus*. (Sed repugnat modus Syllabae prioris, quae in *heres* longa est, breuis in *herus*. G.) Ita et CVIACIVS *Obseruat.* V, 10. MENAGIVS vero *p.* 327. id vocabulum deducere mauuit a Graecis χῆρος, χήρα, χήραξ, χήρηξ, *heres*. Vtrumuis eligas, scribendum erit HERES, non *haeres*. Addantur tamen, quae de his similibusque etymologiis, in iure nostro traditis, disputant AEGIDIVS MENAGIVS in *Amoen. iuris ciu.*

cap. 39. et v. c. CAROLVS ANDREAS DVKERVS in *Opusculis de Latinitate veterum ICtorum.* Talia qui negligunt, satis ostendunt, parum sibi curae esse scribendi ἀκρίβειαν.

**) Distinguenda tamen cum cura sunt monimenta vetera, ¶ numos intellige et inscriptiones, ex quibus hodie tantundem fere discitur, quam ex libris. De vnoquoque genere commendabo tria opera, paruum, maius et maximum. I. a) CHRYSOST. HANTHALER *Exercitationes faciles de numis veterum pro tironibus.* Norimb. 1735-41. Pars I-III. b) EZECH. SPANHEMII *Dissertationes de vsu et praestantia numismatum. Lond.* 1706. *f.* II. *Voll.* De cuius contentione cum GVDIO ad §. II. scripsimus. c) IO. IAC. GESNERI *numismata antiqua, quae laboribus* VARIORVM *ex Regiis aliisque Numismatophylaciis edita sunt. Tiguri* 1738-40. *f.* Dedit demum numos, expectantur eorum explicationes. II. α) GVIL. FLEETWOOD *Inscriptionum antiquarum Sylloge. Lond.* 1691. *8. mai.* Quam ANDR. GOETZIVS recudendam curauit *Norimb.* 1743. β) THO. REINESII *Syntagma inscriptionum antiquarum. Lips.* 1682. *f.* [vel SCIPI. MAFFEI *Museum Veronense. Veron.* 1749. *f.*] γ) IANI GRVTERI *Corpus inscriptionum ex recensione et cum annotationibus* IO. GE. GRAEVII. *Amst.* 1707. IV. *Voll. f.* cum LVD. ANT. MVRATORII *nouo Thesauro veter. Inscriptionum in praecipuis earundem collectionibus hactenus praetermissarum. Mediol.* 1739-42. *Tom.* I-IV. *f.* (G). Adcuratissimam plerumque scribendi rationem sequuntur numi, vt recte docuit EZECH. SPANHEMIVS *de vsu et praestantia numismatum, diss. II. p. 82.* Ast in marmoribus saepe aberrant indocti lapicidae, atque opifices semigraeculi. ¶ Nempe litterati opifices fere erant ex Graecia. (G.) Quis enim scriberet SCAENA, pro *scena,* TEMPTA-

RE,

RE, pro *tentare*, EPISTVLA, pro *epiſtola?* Et tamen haec paſſim leguntur in lapidibus. Deinde in marmoribus vetuſtiſſimis multa exſtant, quae paſſim emolliuit elegantior aetas. Vnde fruſtra eſſet, qui ex columna illa roſtrata DVILLII, (¶ quam exhibent LIPSIVS *Antiquar. Lection.* L. II, 14. GRVTERVS p. 404. FLEETWOOD p. 66. NICOL. FVNCCIVS *de orig. et puerit. L. L. c.* 5. *p.* 298. *ſq.* FLORVS BEGERI 2, 2. *p.* 226. et GRAEVII, vbi etiam adiectus eſt commentarius, qua illam illuſtrauit CIACCONIVS etc. G.) orthographiae petere exemplum ſuſtineret. Sane iam ſua aetate in multis mutatam eſſe veterem ſcribendi pronunciandique rationem, (¶ quoniam quamdiu viuit, lingua mutatur, G.) exemplis quibusdam demonſtrant CICERO in *Orat.* 48. et QVINCTILIANVS in *Inſtitut. orat. lib. I. cap.* 7. *lib. VIIII. cap. vlt.* (E quibus locis et multis aliis, Grammaticorum praeſertim veterum intelligimus, non tantum veterem pronunciandi rationem funditus fere interiiſſe apud nos, ſed multa etiam in Orthographia immutata, quae magnos tamen auctores habent. G.) Ex quibus omnibus ſane colligimus, e monimentis antiquis numos praeferendos eſſe lapidibus: ex his vero eos, qui aurea aetate poſiti ſunt, antiquiſſimis et recentioribus; publico autem clarorum virorum nomine ſcriptos priuatis, et a vulgo poſitis, eſſe ante habendos. Idem etiam dicendum de orthographia, quae in codicibus MSS C. obſeruatur. Sunt ex his quidam antiqui, quidam ſaeculo nono recentiores. Illi partim emendati, partim inemendati. Vnde ſaepe ſub calcem legas: *contuli, emendaui, recognoui.* (Sed hanc ipſam formulam cum reliquis deſcribere ſolebant etiam librarii ineptiſſimi, imperitiſſimique. Quare non ſimpliciter fides haberi illis poteſt. G.) Vide FONTANINI *Vindic. diplom. cap.* 3. §. 7. Horum et ex antiquis pauciores

ſunt. Nam plerique ſcripti a librariis indoctis, qui bibliopolis operas locauerant, et de quorum oſcitatione conqueruntur STRABO *lib. XIII. p. 419.* et GELLIVS *Noct. Attic. lib. VIII. cap. 20.* (¶ MSS. codices optimi quoque Latini quantum ad accurationem vix comparandi editionibus etiam vitioſis: Sed ob id ipſum, quod habuere ſcribas imperitos, fide digni ſunt, vbi recte. Hoc etiam valet || De Virgilianis Codicibus, Vaticano, ſtudio Io. Bottari 1741. f. et Florentino per Pe. Fr. Fogginium 1741. 4. editis. ¶ Meliore fortuna vſi ſunt libri Graeci, plerumque nacti ſcribas non illiteratos, interim quam varie etiam hi corrupti fuerint deſcriptique vitioſe iam olim, videre poteſt, qui vult, et in rem praeſentem venire apud Galenum, qui libros quosdam Hippocratis interpretatus multa obſeruauit, quibus vſus eſt Io. Clericus in Arte Critica P. III. S. I. C. 6. ſqq. G.) Poſt ſaeculum VIIII immo et antea, monachi hunc deſcribendi laborem occuparunt, iique plerumque indoctiſſimi. Quare pauciores tantum illi veteres, a viris doctis recogniti atque emendati in formandis orthographiae regulis aliquam vtilitatem praeſtant. Vitioſiſſima ſcribendi ratio obſeruatur in monimentis Chriſtianorum, ¶ plebeiorum et obſcurorum fere hominum (G.) a quorum imitatione omnino abſtinendum.

V.

Regulae orthographicae quotuplices.

Obſeruandae ergo quaedam regulae, tum de *litteris*, earumque *mutatione*, tum de *abbreuiatione* et *diuiſione* vocum, tum de ipſis *vocabulis* quibusdam, quae perperam vulgo ſcribuntur.

VI.

Quid obſeruandum in litteris maiuſculis?

Ad litteras maiuſculas quod attinet, in iis ſcribendis eo tutius veterum ſequimur

ſcri-

ſcribendi rationem *), quo certius conſtat, antiquos vix aliis, quam characteribus maiuſculis **) eſſe vſos.

*) Ex veterum itaque monimentorum contemplatione hae fere colliguntur regulae.

I. *Cauendae ſunt formae litterarum, quarum nullum in antiquitate exſtat exemplum.* Tales ſunt litterae J vel 𝔍 pro I, U pro V, Æ pro AE. (Hoc ita eſſe oſtendunt praecepta Grammaticorum de diaereſi et ſynaereſi, de *pariete*, *abiete* triſyllabis etc. G.) U enim littera ex Gothico charactere eſt, vt patet ex MABILLONIO *de re diplomatica* I, 11, 4. *p.* 47. Reliquas formas typothetae inuenerunt. AE vel OE quamuis in numis quibusdam contrahantur ob ſpatii anguſtiám, in iisdem tamen numis etiam AD. AL. ANT. AR. VAL. aliaque in vnum contrahuntur, quae tamen nemo temere imitaturus eſt. Vid. CELLARII *Orthogr. Lat. p.* 18. 19.

II. *In litteris maiuſculis vna littera altera maior haud eſto.* Sine exemplo ergo ſcribitur AVCTOR, IOANNES, multoque magis ridiculum eſt, ſi omnia vocabula a litteris maioribus auſpicemur, e. g. DE DONATIONIBVS INTER VIRVM ET VXOREM. Id quod nonnullos diligenter obſeruare video. (Bibliopolis, eorumque de pulchritudine notioni, quam haurire ipſi ab emtoribus ſolent, interdum hic aliquid eruditi tribuunt. Et qui ni? G.) Aſt ſolebant tamen veteres duplex I plerumque contrahere in I maximum, et hinc ſcribere DEICITO, SVLPICI. Quin et I quantitate longum reliquis characteribus grandius pingi conſueuiſſe nouimus. Hinc illa CAPTIVI, pro CAPTIVI, LVDIS, pro LVDIS et ſimilia. Prius quum aetate Auguſtea paene perpetuum fuiſſe doceat HENR. NORISIVS *Cenotaph. Piſ. p.* 473. ſine adfectatione et nobis aliquando imitari licebit.

 III.

III. *Maiusculae litterae minoribus non sunt miscendae, nisi initio, vel orationis, vel periodi, vel nominis proprii.* Vnde falluntur, qui omnia substantiua litteris maiusculis distinguenda putant, scribentes v. c. *Tollebat Plumas Aura volitantes. Pinnusque per Maria Spuma torquebat.* ❡ Angli omnem emphasin, etiam in adiectiuis aut verbis adeo, maiusculis indicant. (G). Nec adeo necessarium est, vt tituli honoris scribantur litteris maiusculis, veluti *Rex, Princeps, Dominus.* Quamquam enim non nihil dandum sit opinioni saeculi, elegantius tamen scribes REX, PRINCEPS, DOMINVS. Quod et tunc obseruandum, si compellandi sint viri illustres; tunc enim elegantius scribes TE, TVI, VIR, ILLVSTRIS, quam mixto scripturae genere, *Te, Tui, Vir, Illustris,* CELLARII *Orthogr. p. 76. seq.* Adfectationem tamen et hoc redolet, si in adiectiuis gentium nomina designantibus a litteris maiusculis abstineas, scribasque *germanicus, graecus, francicus,* pro *Germanicus, Graecus, Francicus.* Sunt enim et haec nomina propria. (Cum totum hoc discrimen sit instituti recentioris, vtamur ea in re ratione eorum, quos probari videmus, cum libertate, et in alios, qui aliud sequuntur, modestia, cum nihil sit putidius, quam serio de talibus contendere, aut lauream petere ex hoc mustaceo. G.)

**) Attamen non semper maiusculis vel vncialibus litteris vsi sunt Romani, sed minutis etiam nonnumquam, forma tamen a reliquis parum distantibus. Saeculo sane quarto minores litterae adparent in marmore Romano, quod exhibet MABILLONIVS in *Supplement. libri de Re Diplomat. p. 114.* RELANDVS in *Fastis Consularibus p. 344.*

ANI-

ANIMAE INNOCENTI
GAVDENTIAE
QVAE VIXIT AN. V. M. VII. D. XXI.
IN PACE.

Mercurius pater filiae d. IV. id. Nouembris
Vrſo et Polemio Coſſ.

Vides hic exemplum minuſcularum litterarum iam ſaeculo quarto adhibitarum. Vrſi enim ac Polemii conſulatus incidit in annum Chriſti CCCXXXVIII. (Exemplum luculentius dabit GORIVS ad Columbar. Liuiae p. 59. G) Ceterum etiam Graeci, quo antiquiores, eo magis ſolis ſunt vſi maiuſculis litteris, vnde ſic primum prodierunt Anthologia, Callimachus, Apollonius Rhodius, e Latinis ante aliquot annos Virgilius bis. conf. §. praec. IV. fin. G.

VII.

In minuſculis litteris, quae in vncialium locum celerioris ſcripturae cauſſa ſuccenturiatae ſunt, pauciores obſeruandae ſunt regulae *), quas itidem veluti per lancem ſaturam exhibebimus.

*) Tales ſunt, quae ſequuntur.

I. *Cauendae et hic formae litterarum a typothetis ſine neceſſitate inuentae*, qualis eſt j pro i. Scribendum ergo *iuuo*, non *juuo*, *adiicere*, non *adjicere*. Formam enim illam j ignorant monimenta vetera, eamque ſolis debemus typographis.

II. *In diphthongis ae vel oe ordinarie ſeparatim ponuntur vocales, rarius contrahuntur.* Antiquiſſimi codices non minus ac diplomata vetuſta ſaepius praeferunt *ae*, quam *æ*, ceu obſeruarunt

HERMAN. CONRINGIVS in *Cenſura diplom. Lindau. p.316.* et MABILLONIVS *de re diplomat. II, 1. 11. p.58.*

III. *Littera* v *ab initio*, u *in medio et fine litterarum rectiſſime adhibetur.* Scribendum ergo *vt*, pro ut, *iuuo*, pro iuvo, *vua*, pro uva. Veteribus enim non alia nota erat figura litterae illius, quam *v*. Quoties autem illa in medio vocabulo occurrebat, eam lineola iungebant litterae ſequenti et inde nata figura *u*. Sane hanc ſcribendi rationem primos illos elegantioris litteraturae vindices adcurate ſeruaſſe, et nouum admodum eſſe illud *u*. vocalis, et *v*. conſonantis diſcrimen, editiones auctorum vetuſtiores ſatis euincunt. Sic etiam CELLARIVS, FREINSHEMIVS, BOECLERVS, BOSIVS et Itali plures. G.) Multo recentior quoque forma *u*. qua hodie multos ſine diſcrimine vti animaduertimus, ſiue illa littera vocalis ſit, ſiue conſona, ſiue initio vocis, ſiue in eiusdem medio occurrat, e. g. *unde*, *ualde*, *uulnus*. Suum cuique pulchrum. Sed talia fere exemplo carent, et κακοζηλίαν redolet adfectatum iſtud nouitatis ſtudium. (Quin vſum eſſe ea ratione Ioſ. Scaligerum, manus ipſius teſtatur, qui ſemper u minuſculum, ſemper maiuſculum V facit. Sic princeps Typographorum Ienſonius, ſic Aldus, Stephanus etc. Typographi Galli, Angli, Belgae. In ſplendidiſſimis antiquorum editionibus u vocalem, et conſonantem v faciunt. G.)

VIII.

Quid in vtrisque communiter?

Sunt et regulae communes litteris maiuſculis et minuſculis, quarum tres hic potiſſimum dabimus, prae reliquis accurate obſeruandas *).

*) Priores regulae ad litteras Graecas: vltima ad litteras, in compoſitione vel mutandas vel retinendas pertinent.

I. *Lit-*

I. *Litterae* Z. Θ. K. Y. Φ. X. *Graecorum propriae, adeoque non nisi in vocabulis origine Graecis adhibendae sunt.* Male ergo scribitur AVTHOR, LETHVM, THVSCIA, ANTHONIVS, KALVMNIA, SYDVS, TYRO, HYEMS, STYLVS, LACHRYMA, SEPVLCHRVM, CHARVS, pro *auctor, letum, Tuscia, Antonius, calumnia, sidus, tiro, hiems, stilus,* (Neque tamen στύλον ignorant Graeci G.) *lacryma, sepulcrum, carus.* Conf. CICERO in *Orat. cap. 48.* Ob εὐφωνίαν tamen *ch* admittunt *pulcher, inchoo,* quae et CICERO probat *loc. cit.* ¶ Nec minus ibidem eximuntur huic regulae *triumphus,* [de quo tamen vid. Cellar. Orth. p. 4.] *Cethegus, Karthago* etc. (G.)

II. *Adspiratio post R nusquam locum habet, nisi in vocabulis origine Graecis.* Hinc recte dicitur RHODVS, RHETOR, PYRRHVS, sed male *Rhaetia,* pro RAETIA, *Rhemi,* pro REMI. Constanter tamen etiam numi et lapides habent RHENVS et RHODANVS. ¶ Nempe a Graecis obseruata et relata in litteras haec nomina ante acceperant, quam ipsi adirent. (G.)

III. *Vbicunque non repugnat euphonia *), in compositione retinenda consonans vltima praepositionis: alias consona vel praepositionis, vel ipsius vocis mutatur.* Hinc recte dicitur ADGREDIOR, ¶ ADSERTOR, in numis apud Spanh. p. 129. (G.) ADSIGNO, EXSPIRO, EXSILIVM **): quum contra κακοζηλίαν redoleant illa: *adcipio, conlega, adgnosco, obgannio,* et quae sunt huius generis alia.

*) (Illud de euphonia iudicium nimis lubricum, et tironibus certe minime permittendum. ¶ Vid. *Adsum* in Stephaniano thesauro meo. || Itaque praestat primo auctoritatem sequi, v. g. ¶ boni lexici, aut || ipsius huius libelli, aut Cellarianae orthographiae, quo viro nihil fuit modestius, cautius, castigatius. ¶ Nempe cum totum hoc nitatur auctoritate antiquitatis, hanc

TEMIVS, est enim a *temeto.* Ita et AB-IGO, SVS-CIPIO, ET-IAM, NEG-OTIVM, (non enim compositum est ex *nego*, sed ex *nec* et *otium*, vt ex *nec lego*, quomodo etiam scribit Politianus, fecerunt *negligo.* (G.) POT-EST. Hinç facile patet, PROD-IT esse a *prodeo*, PRO-DIT a *prodo.* ¶ De *d* epenthetico in *pro-d-it, pro-d-est, re-d-amo, re-d-it, se-d-itio* etc. potest dubitari, eadem enim ratio est, quae in Gallorum *y a-t-il.* Sunt igitur, qui *d* illud referant ad syllabam priorem, sunt qui ad sequentem, cum illis tamen facit Cellarius Orth. p. 68. Alioqui iubent ad sequentem syllabam referri quot litterae iungi possunt et solent ab initio. Itaque scribendum est *o-mnis, ro-strum,* quia *mn* et *str* ab initio occurrunt v. c. in *Mnemon, strena*, etc. (G.)

X.

Nomina propria multa vulgo perperam scribi solita.

Vocabula integra parum emendate a multis scribuntur, maxime nomina propria †), quae, si antiqua sunt, merito ad vetusta monimenta, tamquam ad Lydium lapidem exigenda sunt *).

†) ¶ Hoc non tantum ad nomina propria, sed ad omnia in vniuersum nomina pertinet: nisi quod appellatiua analogia et frequentior vsus magis custodiuit. (G.)

*) Falso ergo vulgo scribitur *Aemylius*, pro AEMILIVS, (¶ Licet enim sit Graecae originis hoc nomen, ductumque ab *αἱμύλος*, tamen vsu factum est Romanum, Romani autem non agnoscunt Graecorum *υ* in vocabulis, quae sua ciuitate donarunt, sed vbique substituunt propriam litteram I. [Hinc etiam, quod praeclare monet Conr. Gesnerus in Onomastico, a Graecis ipsis et praecipue in Onomasticis, in quibus litterarum series dictionum initia non facile finit corrumpi,

αἱμι-

αἰμιλίος, *αἰμιλία*, *αἰμιλιανόν* fcribitur per quartam Graecorum vocalem, non per fextam,] (G.) *Aenobarbus*, pro AHENOBARBVS, *Brundufium*, pro BRVNDISIVM, *Carthaginenfis*, pro CARTHAGINIENSIS, *Adrianus*, pro HADRIANVS, *Annibal*, pro HANNIBAL, *Moecenas* vel *Mecenas*, pro MAECENAS, (*Μαικήνας* G.) *Mauritius*, pro MAVRICIVS, *Heliogabalus*, pro ELAGABALVS, *Nicanor*, pro NICATOR, *Paulus*, pro PAVLLVS, *Schaeuola*, pro SCAEVOLA, *Ptolomaeus*, pro PTOLEMAEVS, de quo vide fis ea, quae monuit HENRICVS STEPHANVS *de abufu Graecae linguae p. 97.* editionis, quam mox nitidiorem, et obfervationibus doctiffimis IO. HENR. KROMAYERI, viri in his litteris eximii, et cuius praematurum difceffum merito luget res publica litteraria, auctam, daturum fperamus clariffimum FRIDERICVM GVILIELMVM ROLOFFIVM, tanti magiftri veftigia pleno gradu prementem. ❡ Etiam hic mature deceffit, et fpes intercepta eft. (G.) Plura nomina propria ex numis et marmoribus integritati fuae reftituit EZECHIEL SPANHEMIVS *de vfu et praeftantia numifmat. differt. II. p. 83. feq.* (❡ Sic docuit in numis legi *Heluius*, non *Aelius* Pertinax, *Poftumus*, non *Pofthumus* etc. ||) Propria nomina tanto corrupta facilius, quod analogia, atque etymologia minus illis fuccurrunt.

XI.

Denique nec omittenda alia quaedam vocabula, quae perperam a plerisque fcribuntur, quorum breuem indicem e prolixiore CELLARII dabimus *), ne in his nimis videamur critico indulgere fupercilio. *Nec non alia vocabula.*

❡ Quod-

cap. 39. et V. C. CAROLVS ANDREAS DVKERVS in *Opufculis de Latinitate veterum ICtorum.* Talia qui negligunt, fatis oftendunt, parum fibi curae effe fcribendi ἀκρίβειαν.

**) Diftinguenda tamen cum cura funt monimenta vetera, ❡ numos intellige et infcriptiones, ex quibus hodie tantundem fere difcitur, quam ex libris. De vnoquoque genere commendabo tria opera, paruum, maius et maximum. I. a) CHRYSOST. HANTHALER *Exercitationes faciles de numis veterum pro tironibus.* Norimb. 1735-41. Pars I-III. b) EZECH. SPANHEMII *Differtationes de vfu et praeftantia numifmatum. Lond.* 1706. *f.* II. *Voll.* De cuius contentione cum GVDIO ad §. II. fcripfimus. c) IO. IAC. GESNERI *numifmata antiqua, quae laboribus* VARIORVM *ex Regiis aliisque Numifmatophylaciis edita funt. Tiguri* 1738-40. *f.* Dedit demum numos, expectantur eorum explicationes. II. α) GVIL. FLEETWOOD *Infcriptionum antiquarum Sylloge. Lond.* 1691. *8. mai.* Quam ANDR. GOETZIVS recudendam curauit *Norimb.* 1743. β) THO. REINESII *Syntagma infcriptionum antiquarum. Lipf.* 1682. *f.* [vel SCIPI. MAFFEI *Mufeum Veronenfe. Veron.* 1749. *f.*] γ) IANI GRVTERI *Corpus infcriptionum ex recenfione et cum annotationibus* IO. GE. GRAEVII. *Amft.* 1707. IV. *Voll. f.* cum LVD. ANT. MVRATORII *nouo Thefauro veter. Infcriptionum in praecipuis earundem collectionibus hactenus praetermiffarum. Mediol.* 1739-42. *Tom.* I-IV. *f.* (G). Adcuratiffimam plerumque fcribendi rationem fequuntur numi, vt recte docuit EZECH. SPANHEMIVS *de vfu et praeftantia numifmatum, diff. II. p. 82.* Aft in marmoribus faepe aberrant indocti lapicidae, atque opifices femigraeculi. ❡ Nempe litterati opifices fere erant ex Graecia. (G.) Quis enim fcriberet SCAENA, pro *fcena,* TEMPTA-

RE, pro *tentare*, EPISTVLA, pro *epistola?* Et tamen haec passim leguntur in lapidibus. Deinde in marmoribus vetustissimis multa exstant, quae passim emolliuit elegantior aetas. Vnde frustra esset, qui ex columna illa rostrata DVILLII, (¶ quam exhibent LIPSIVS *Antiquar. Lection.* L. II, 14. GRVTERVS p. 404. FLEETWOOD p. 66. NICOL. FVNCCIVS *de orig. et puerit. L. L. c.* 5. *p.* 298. *sq.* FLORVS BEGERI 2, 2. *p.* 226. et GRAEVII, vbi etiam adiectus est commentarius, qua illam illustrauit CIACCONIVS etc. G.) orthographiae petere exemplum sustineret. Sane iam sua aetate in multis mutatam esse veterem scribendi pronunciandique rationem, (¶ quoniam quamdiu viuit, lingua mutatur, G.) exemplis quibusdam demonstrant CICERO in *Orat.* 48. et QVINCTILIANVS in *Institut. orat. lib. I. cap.* 7. *lib. VIII. cap. vlt.* (E quibus locis et multis aliis, Grammaticorum praesertim veterum intelligimus, non tantum veterem pronunciandi rationem funditus fere interiisse apud nos, sed multa etiam in Orthographia immutata, quae magnos tamen auctores habent. G.) Ex quibus omnibus sane colligimus, e monimentis antiquis numos praeferendos esse lapidibus: ex his vero eos, qui aurea aetate positi sunt, antiquissimis et recentioribus; publico autem clarorum virorum nomine scriptos priuatis, et a vulgo positis, esse ante habendos. Idem etiam dicendum de orthographia, quae in codicibus MSS.C. obseruatur. Sunt ex his quidam antiqui, quidam saeculo nono recentiores. Illi partim emendati, partim inemendati. Vnde saepe sub calcem legas: *contuli, emendaui, recognoui.* (Sed hanc ipsam formulam cum reliquis describere solebant etiam librarii ineptissimi, imperitissimique. Quare non simpliciter fides haberi illis potest. G.) Vide FONTANINI *Vindic. diplom. cap.* 3. §. 7. Horum et ex antiquis pauciores

ſunt. Nam plerique ſcripti a librariis indoctis, qui bibliopolis operas locauerant, et de quorum oſcitatione conqueruntur STRABO *lib. XIII. p. 419.* et GELLIVS *Noct. Attic. lib. VIII. cap. 20.* (¶ MSS. codices optimi quoque Latini quantum ad accurationem vix comparandi editionibus etiam vitioſis: Sed ob id ipſum, quod habuere ſcribas imperitos, fide digni ſunt, vbi recte. Hoc etiam valet || De Virgilianis Codicibus, Vaticano, ſtudio Io. Bottari 1741. f. et Florentino per Pe. Fr. Fogginium 1741. 4. editis. ¶ Meliore fortuna vſi ſunt libri Graeci, plerumque nacti ſcribas non illiteratos, interim quam varie etiam hi corrupti fuerint deſcriptique vitioſe iam olim, videre poteſt, qui vult, et in rem praeſentem venire apud Galenum, qui libros quosdam Hippocratis interpretatus multa obſeruauit, quibus vſus eſt Io. Clericus in Arte Critica P. III. S. I. C. 6. ſqq. G.) Poſt ſaeculum VIIII immo et antea, monachi hunc deſcribendi laborem occuparunt, iique plerumque indoctiſſimi. Quare pauciores tantum illi veteres, a viris doctis recogniti atque emendati in formandis orthographiae regulis aliquam vtilitatem praeſtant. Vitioſiſſima ſcribendi ratio obſeruatur in monimentis Chriſtianorum, ¶ plebeiorum et obſcurorum fere hominum (G.) a quorum imitatione omnino abſtinendum.

V.

Regulae orthographicae quotuplices.

Obſeruandae ergo quaedam regulae, tum de *litteris*, earumque *mutatione*, tum de *abbreuiatione* et *diuiſione* vocum, tum de ipſis *vocabulis* quibusdam, quae perperam vulgo ſcribuntur.

VI.

Quid obſeruandum in litteris maiuſculis?

Ad litteras maiuſculas quod attinet, in iis ſcribendis eo tutius veterum ſequimur ſcri-

ſcribendi rationem *), quo certius conſtat, antiquos vix aliis, quam characteribus maiuſculis **) eſſe vſos.

*) Ex veterum itaque monimentorum contemplatione hae fere colliguntur regulae.

I. *Cauendae ſunt formae litterarum, quarum nullum in antiquitate exſtat exemplum.* Tales ſunt litterae J vel ℑ pro I, U pro V, Æ pro AE. (Hoc ita eſſe oſtendunt praecepta Grammaticorum de diaereſi et ſynaereſi, de *pariete*, *abiete* triſyllabis etc. G.) U enim littera ex Gothico charactere eſt, vt patet ex MABILLONIO *de re diplomatica* I, 11, 4. *p.* 47. Reliquas formas typothetae inuenerunt. AE vel OE quamuis in numis quibusdam contrahantur ob ſpatii anguſtiam, in iisdem tamen numis etiam AD. AL. ANT. AR. VAL. aliaque in vnum contrahuntur, quae tamen nemo temere imitaturus eſt. Vid. CELLARII *Orthogr. Lat. p.* 18. 19.

II. *In litteris maiuſculis vna littera altera maior haud eſto.* Sine exemplo ergo ſcribitur AVCTOR, IOANNES, multoque magis ridiculum eſt, ſi omnia vocabula a litteris maioribus auſpicemur, e. g. DE DONATIONIBVS INTER VIRVM ET VXOREM. Id quod nonnullos diligenter obſeruare video. (Bibliopolis, eorumque de pulchritudine notioni, quam haurire ipſi ab emtoribus ſolent, interdum hic aliquid eruditi tribuunt. Et qui ni? G.) Aſt ſolebant tamen veteres duplex I plerumque contrahere in I maximum, et hinc ſcribere DEICITO, SVLPICI. Quin et I quantitate longum reliquis characteribus grandius pingi conſueuiſſe nouimus. Hinc illa CAPTIVI, pro CAPTIVI, LVDIS, pro LVDIS et ſimilia. Prius quum aetate Auguſtea paene perpetuum fuiſſe doceat HENR. NORISIVS *Cenotaph. Piſ. p.* 473. ſine adfectatione et nobis aliquando imitari licebit.

III. *Maiusculae litterae minoribus non sunt miscendae, nisi initio, vel orationis, vel periodi, vel nominis proprii.* Vnde falluntur, qui omnia substantiua litteris maiusculis distinguenda putant, scribentes v. c. *Tollebat Plumas Aura volitantes. Pinnasque per Maria Spuma torquebat.* ¶ Angli omnem emphasin, etiam in adiectiuis aut verbis adeo, maiusculis indicant. (G). Nec adeo necessarium est, vt tituli honoris scribantur litteris maiusculis, veluti *Rex, Princeps, Dominus.* Quamquam enim non nihil dandum sit opinioni faeculi, elegantius tamen scribes REX, PRINCEPS, DOMINVS. Quod et tunc obseruandum, si compellandi sint viri illustres; tunc enim elegantius scribes TE, TVI, VIR, ILLVSTRIS, quam mixto scripturae genere, *Te, Tui, Vir, Illustris,* CELLARII *Orthogr. p. 76. seq.* Adfectationem tamen et hoc redolet, si in adiectiuis gentium nomina designantibus a litteris maiusculis abstineas, scribasque *germanicus, graecus, francicus,* pro *Germanicus, Graecus, Francicus.* Sunt enim et haec nomina propria. (Cum totum hoc discrimen sit instituti recentioris, vtamur ea in re ratione eorum, quos probari videmus, cum libertate, et in alios, qui aliud sequuntur, modestia, cum nihil sit putidius, quam serio de talibus contendere, aut lauream petere ex hoc mustaceo. G.)

**) Attamen non semper maiusculis vel vncialibus litteris vsi sunt Romani, sed minutis etiam nonnumquam, forma tamen a reliquis parum distantibus. Saeculo sane quarto minores litterae adparent in marmore Romano, quod exhibet MABILLONIVS in *Supplement. libri de Re Diplomat. p. 114.* RELANDVS in *Fastis Consularibus p. 344.*

ANI-

ANIMAE INNOCENTI
GAVDENTIAE
QVAE VIXIT AN. V. M. VII. D. XXI.
IN PACE.

Mercurius pater filiae d. IV. id. Nouembris
Vrſo et Polemio Coſſ.

Vides hic exemplum minuſcularum litterarum iam ſaeculo quarto adhibitarum. Vrſi enim ac Polemii conſulatus incidit in annum Chriſti CCCXXXVIII. (Exemplum luculentius dabit GORIVS ad Columbar. Liuiae p. 59. *g*) Ceterum etiam Graeci, quo antiquiores, eo magis ſolis ſunt vſi maiuſculis litteris, vnde ſic primum prodierunt Anthologia, Callimachus, Apollonius Rhodius, e Latinis ante aliquot annos Virgilius bis. conf. §. praec. IV. fin. G.

VII.

In minuſculis litteris, quae in vncialium locum celerioris ſcripturae cauſſa ſuccenturiatae ſunt, pauciores obſeruandae ſunt regulae *), quas itidem veluti per lancem ſaturam exhibebimus.

*) Tales ſunt, quae ſequuntur.

I. *Cauendae et hic formae litterarum a typothetis ſine neceſſitate inuentae*, qualis eſt j pro i. Scribendum ergo *iuuo*, non *juuo*, *adiicere*, non *adjicere*. Formam enim illam j ignorant monimenta vetera, eamque ſolis debemus typographis.

II. *In diphthongis ae vel oe ordinarie ſeparatim ponuntur vocales, rarius contrahuntur.* Antiquiſſimi codices non minus ac diplomata vetuſta ſaepius praeferunt *ae*, quam *æ*, ceu obſeruarunt

HERMAN. CONRINGIVS in *Cenfura diplom. Lindau. p.316.* et MABILLONIVS *de re diplomat. II, 1. 11. p.58.*

III. *Littera* v *ab initio*, u *in medio et fine litterarum rectiſſime adhibetur.* Scribendum ergo *vt*, pro ut, *iuuo*, pro iuvo, *vua*, pro uva. Veteribus enim non alia nota erat figura litterae illius, quam *v*. Quoties autem illa in medio vocabulo occurrebat, eam lineola iungebant litterae ſequenti et inde nata figura *u*. Sane hanc ſcribendi rationem primos illos elegantioris litteraturae vindices adcurate ſeruaſſe, et nouum admodum eſſe illud *u*. vocalis, et *v*. conſonantis diſcrimen, editiones auctorum vetuſtiores ſatis euincunt. Sic etiam CELLARIVS, FREINSHEMIVS, BOECLERVS, BOSIVS et Itali plures. G.) Multo recentior quoque forma *u*. qua hodie multos ſine diſcrimine vti animaduertimus, ſiue illa littera vocalis ſit, ſiue conſona, ſiue initio vocis, ſiue in eiusdem medio occurrat, e. g. *unde*, *ualde*, *uulnus*. Suum cuique pulchrum. Sed talia fere exemplo carent, et κακοζηλίαν redolet adfectatum iſtud nouitatis ſtudium. (Quinvſum eſſe ea ratione Ioſ. Scaligerum, manus ipſius teſtatur, qui ſemper u minuſculum, ſemper maiuſculum V facit. Sic princeps Typographorum Ienſonius, ſic Aldus, Stephanus etc. Typographi Galli, Angli, Belgae. In ſplendidiſſimis antiquorum editionibus u vocalem, et conſonantem v faciunt. G.)

VIII.

Quid in vtrisque communiter?

Sunt et regulae communes litteris maiuſculis et minuſculis, quarum tres hic potiſſimum dabimus, prae reliquis accurate obſeruandas *).

*) Priores regulae ad litteras Graecas: vltima ad litteras in compoſitione vel mutandas vel retinendas pertinent.

I. *Lit-*

I. *Litterae* Z. Θ. K. Y. Φ. X. *Graecorum propriae, adeoque non nisi in vocabulis origine Graecis adhibendae sunt.* Male ergo scribitur AVTHOR, LETHVM, THVSCIA, ANTHONIVS, KALVMNIA, SYDVS, TYRO, HYEMS, STYLVS, LACHRYMA, SEPVLCHRVM, CHARVS, pro *auctor*, *letum*, *Tuscia*, *Antonius*, *calumnia*, *sidus*, *tiro*, *hiems*, *stilus*, (Neque tamen στῦλον ignorant Graeci G.) *lacryma*, *sepulcrum*, *carus*. Conf. CICERO in *Orat. cap. 48.* Ob εὐφωνίαν tamen *ch* admittunt *pulcher*, *inchoo*; quae et CICERO probat *loc. cit.* ℊ Nec minus ibidem eximuntur huic regulae *triumphus*, [de quo tamen vid. Cellar. Orth. p. 4.] *Cethegus*, *Karthago* etc. (G.)

II. *Adspiratio post R nusquam locum habet, nisi in vocabulis origine Graecis.* Hinc recte dicitur RHODVS, RHETOR, PYRRHVS, sed male *Rhaetia*, pro RAETIA, *Rhemi*, pro REMI. Constanter tamen etiam numi et lapides habent RHENVS et RHODANVS. ℊ Nempe a Graecis obseruata et relata in litteras haec nomina ante acceperant, quam ipsi adirent. (G.)

III. *Vbicumque non repugnat euphonia* *), *in compositione retinenda consonans vltima praepositionis: alias consona vel praepositionis, vel ipsius vocis mutatur.* Hinc recte dicitur ADGREDIOR, ℊ ADSERTOR, in numis apud Spanh. p. 129. (G.) ADSIGNO, EXSPIRO, EXSILIVM **): quum contra κακοζηλίαν redoleant illa: *adcipio*, *conlega*, *adgnosco*, *obgannio*, et quae sunt huius generis alia.

*) (Illud de euphonia iudicium nimis lubricum, et tironibus certe minime permittendum. ℊ Vid. *Adsum* in Stephaniano thesauro meo. || Itaque praestat primo auctoritatem sequi, v. g. ℊ boni lexici, aut || ipsius huius libelli, aut Cellarianae orthographiae, quo viro nihil fuit modestius, cautius, castigatius. ℊ Nempe cum totum hoc nitatur auctoritate antiquitatis, hanc

TEMIVS, eſt enim a *temeto*. Ita et AB-IGO, SVS-CIPIO, ET-IAM, NEG-OTIVM, (non enim compoſitum eſt ex *nego*, ſed ex *nec* et *otium*, vt ex *nec lego*, quomodo etiam ſcribit Politianus, fecerunt *negligo*. (G.) POT-EST. Hinç facile patet, PROD-IT eſſe a *prodeo*, PRO-DIT a *prodo*. ¶ De *d* epenthetico in *pro-d-it*, *pro-d-eſt*, *re-d-amo*, *re-d-it*, *ſe-d-itio* etc. poteſt dubitari, eadem enim ratio eſt, quae in Gallorum *y a-t-il*. Sunt igitur, qui *d* illud referant ad ſyllabam priorem, ſunt qui ad ſequentem, cum illis tamen facit Cellarius Orth. p. 68. Alioqui iubent ad ſequentem ſyllabam referri quot litterae iungi poſſunt et ſolent ab initio. Itaque ſcribendum eſt *o-mnis*, *ro-ſtrum*, quia *mn* et *ſtr* ab initio occurrunt v. c. in *Mnemon*, *ſtrena*, etc. (G.)

X.

Nomina propria multa vulgo perperam ſcribi ſolita.

Vocabula integra parum emendate a multis ſcribuntur, maxime nomina propria †), quae, ſi antiqua ſunt, merito ad vetuſta monimenta, tamquam ad Lydium lapidem exigenda ſunt *).

†) ¶ Hoc non tantum ad nomina propria, ſed ad omnia in vniuerſum nomina pertinet: niſi quod appellatiua analogia et frequentior vſus magis cuſtodiuit. (G.)

*) Falſo ergo vulgo ſcribitur *Aemylius*, pro AEMILIVS, (¶ Licet enim ſit Graecae originis hoc nomen, ductumque ab *αἱμύλος*, tamen vſu factum eſt Romanum, Romani autem non agnoſcunt Graecorum *υ* in vocabulis, quae ſua ciuitate donarunt, ſed vbique ſubſtituunt propriam litteram I. [Hinc etiam, quod praeclare monet Conr. Geſnerus in Onomaſtico, a Graecis ipſis et praecipue in Onomaſticis, in quibus litterarum ſeries dictionum initia non facile ſinit corrumpi,

αἱμι-

αἰμιλίος, αἰμιλία, αἰμιλιανόν fcribitur per quartam Graecorum vocalem, non per fextam,] (G.) *Aenobarbus*, pro AHENOBARBVS, *Brundusium*, pro BRVNDISIVM, *Carthaginenfis*, pro CARTHAGINIENSIS, *Adrianus*, pro HADRIANVS, *Annibal*, pro HANNIBAL, *Moecenas* vel *Mecenas*, pro MAECENAS, (Μαικήνας G.) *Mauritius*, pro MAVRICIVS, *Heliogabalus*, pro ELAGABALVS, *Nicanor*, pro NICATOR, *Paulus*, pro PAVLLVS, *Schaeuola*, pro SCAEVOLA, *Ptolomaeus*, pro PTOLEMAEVS, de quo vide fis ea, quae monuit HENRICVS STEPHANVS *de abufu Graecae linguae p. 97.* editionis, quam mox nitidiorem, et obfervationibus doctiffimis IO. HENR. KROMAYERI, viri in his litteris eximii, et cuius praematurum difceffum merito luget res publica litteraria, auctam, daturum fperamus clariffimum FRIDERICVM GVILIELMVM ROLOFFIVM, tanti magiftri veftigia pleno gradu prementem. ¶ Etiam hic mature deceffit, et fpes intercepta eft. (G.) Plura nomina propria ex numis et marmoribus integritati fuae reftituit EZECHIEL SPANHEMIVS *de vfu et praeftantia numifmat. differt. II. p. 83. feq.* (¶ Sic docuit in numis legi *Heluius*, non *Aelius* Pertinax, *Poftumus*, non *Pofthumus* etc. |·| Propria nomina tanto corrupta facilius, quod analogia, atque etymologia minus illis fuccurrunt.

XI.

Denique nec omittenda alia quaedam vocabula, quae perperam a plerisque fcribuntur, quorum breuem indicem e prolixiore CELLARII dabimus *), ne in his nimis videamur critico indulgere fupercilio. *Nec non alia vocabula.*

¶ Quod-

¶ Quodnam quaesó ſupercilium id eſt, aut cur laudandus magis eſt, qui pauca ſpeciminis cauſa decerpit, eo, qui plena manu fundit, quae bona eſſe non diffitemur? Haec ſtudia tum Halenſia. Hoc pluribus locis huius libri obſeruandum. (G.)

*) In recenſendis vocabulis perperam plerumque ſcriptis tota pars poſterior orthographiae CELLARII occupatur. Potiora tantum hic notaſſe ſufficiet.

ALVCINARI ſcribendum eſt, non *hallucinari*. Eſt enim idem ac *a luce aberrare*. Videatur FESTVS POMPEIVS voce *alucinatio*, et GELLIVS *Noct. Attic. lib. XVI. cap. 12.* Dubiae originis hoc verbum eſt, quod alii ab *hallus* vel *hallux*, GELLIVS ab ἀλύειν, ¶ quod verbum planiſſime explicat Foeſius in Oecon. Hippocr. v. ἀλύκη, quam Erotianus apud Hippocr. interpretatur ἀπορία μετὰ χάσμης. (G) alii aliunde arceſſunt. Sunt qui diſtinguenda putent *hallucinor* et *alucinor*: ſunt, quibus haec συνώνυμα videntur. Mihi ſe probant illa ISAACI VOSSII *ad Catullum p. 90. Dicuntur* allucitae *vel* alucitae *a priuatiua particula* a *vel* ab *et* luceo, *unde et* alucinari *vel* allucinari, *quaſi* ablucinari *quidam dici exiſtimant. Pari ratione aues nocturnas* alucos *veteres vocarunt.* PHILOXENI *Gloſſae:* νυκτικόραξ, alucus, bubo. *Sed et* SERVIVS *ad VIII Eclogam*, vlulae aues ἀπὸ τοῦ ὀλολύζειν, *id eſt à fletu nominatae, quas vulgo alucos vocant. Sic lege, non* vlucos, *vt vulgo.*

ANCORA ſcribendum, non *anchora*. Eſt enim ea vox a Graeca ἄγκυρα.

ARCESSO vetus et genuinum eſt, pro quo male vulgo ſcribitur *acceſſo*. CELLARII *Orthograph. Lat. p. 76.* CORTIVS ad SALLVST. *p. 50. 251.* (AR pro AD ponebant etiam in *Arvorſum, Arvehere, Arfuiſſe*. Sicut R et D alter-

nant

nant in *Meridies* pro *Medidies*, *Auricula* pro *Audicula*. ¶ Vid. ad CATO. c. 135. G.)

AVCTOR semper olim scribebant veteres, et recte quidem, quia ab augendo dicitur. (Dioni αὐκτώριτας. ¶ Verbum *augere* vero late patet, dicunt *augere* aliquem consilio, honore, commodis, damno, liberis *augeri* etc. G.) Vnde spuria sunt illa *authorr* vel *autor*, quae recentioribus sunt in deliciis, quamuis posterius paullo sit tolerabilius, et forma *artus* pro *arctus* defendi quodammodo possit. Vide HENR. NORISIVM in *Cenotaphia Pisana*.

CAELEBS antiquum et genuinum est, pro quo male hodie scribunt *coelebs*. Attamen et hoc in marmore est apud GRVTER. *p*. IↃLXXVI.

CAERIMONIA, non autem *ceremonia*, scribunt veteres. ¶ Sic *beniuolus*, *maliuolus*: *i* nimirum adhibetur ad composita formanda, ita *pilicrepus*, *coenipeta* etc. (G.) Neque aliam scribendi rationem fert vocis origo, tradita a VALERIO MAXIMO *Histor. I*, *1*.

CAMARA scribendum esse, non *camera*, docuit V. cl. PETRVS BVRMANNVS *ad* PETRON. *p*. *112*.

COMISSARI scribendum esse, non *commessari*, vel deriuatio docet. Est enim a Graeco κῶμος. Vide FESTVM voce *comissatio*. ¶ Sunt etiam, qui *comassari* ab κωμάζειν scribendum esse contendant, quos tamen librorum antiquorum auctoritas destituere videtur. Si cui volupe sit plura super hoc verbo erudite disputata conferre, adeat TORRENT. ad SVET. *Vitel.* 13. LAMBIN. in HORAT. IV. 1. 11. et inprimis CASAVB. *de Satyr. Graec. poesi* I, 4. fin. vbi in originem et vim Graeci et Latini verbi accurate inquirit. (A.)

FEMINA, pro quo vulgo *foemina* scribitur, sed falso. Est enim a femine dictum. Id vero sine diphthongo scribi, ex FESTO discimus. In lapidibus sane fere semper scribitur FEMINA.

Vide GRVTERI *Inscript. p.* CCCLVIIII et CCCLXXX. (Nempe ex FEO obsoleto ℊ cognatoque Graecorum φύω || est fetus, fecundus, semen, femus etc. G.)

INCREBESCO veteres codices habent. Vnde perperam vulgo scribunt *increbresco*. Accedit analogia. Quemadmodum enim a *ruber* fit RVBESCO, ab *acer* ACESCO, (Certius est a *macer* MACESCO. G.) ita a *creber* CREBESCO. Exceptio tamen est in *niger*, a quo fit NIGRESCO.

IN DIES, IN PRIMIS, IN POSTERVM divisim scribunt veteres. Perperam recentiores coniunctim *indies, inprimis, imposterum*. Multo minus ferenda illa *imprimis, imposterum*. ℊ Hoc nempe fluit ex coniunctione. (G.) Vere enim haec sunt duo vocabula.

LACRIMA fere semper praeferunt vetera monimenta. Y in hac voce non temere reperies. Non raro tamen veteres scribunt LACRVMA. Et sane quum procul dubio haec vox a Graeco δάκρυον *) descendat, non multum referre videtur, vtram adhibeas litteram, modo constanter eamdem scribendi rationem teneas. Vide OBERTI GIFANII *Praefat. in* LVCRETIVM. ℊ Lacrumae *an* lacrimae, maxumus *an* maximus, *et si quae similia sunt, scribi debeant, quaesitum est. Terentius Varro tradit Caesarem per I, eiusmodi verba solitum esse enuntiare et scribere: inde propter auctoritatem tanti viri consuetudinem factam. Sed ego in antiquiorum multo libris, quam Caius Caesar est, per V pleraque scripta inuenio* etc. Verba sunt Annaei Cornuti, apud CASSIOD. *de Orthographia*. Conf. I. G. BERGER *de naturali pulchritudine orationis p.* 412. (A.)

*) ℊ Ita ex Ὀδυσσεύς factum est *Vlixes*, mutato δ in *l*. Nempe distinguenda sunt deriuata antiqua a recentioribus. In illis sibi plus indulgebant; documento esse possunt *Catamitus*, *Her-*

cules, *Cocles*, Enniique *Burrhus* et *Bruges*, quae funt Graecorum Γανυμήδης, Ἡρακλῆς, κύκλος, Πυῤῥὸς, Φρυξὲς. (G.)

LAPICIDINA fcribendum effe, non *lapidicina*, cum Etymologia docet apud VARRONEM *de lingua Latina VII, 33.* tum marmor apud GRVTERVM *pag.* IↃCLXXXXIII, 8. ❡ Accedit Analogia, vt enim *homicida* dicitur, fic *lapicida*. (G.)

LITTERA cum duplici T femper ❡ certe frequenter, (G.) habent libri veteres, et lapides apud ALDVM MANVTIVM *Orthogr. p. 8.* et SPONIVM *Mifcellan. Erud. Antiquit. p.* XXXVI. ❡ Sed cogitandum tamen, optimos etiam libros litteras non geminare. (G.)

LITVS contra fimplici T femper exaratur in marmoribus et codicibus. CELLARII *Orthogr. p. 104.*

MAENIANA, non *moeniana*. Vide ASCONIVM *ad* CICERONIS *Diuinationem in Caecil. c. 16.* (Sed *Moeniana* a *moenibus* f. περιβόλων probat Salmaf. ad Spart. Pefc. Nigr. G.)

OBSCENVS fecunda vocali fcribendum effe vel inde patet, quod a Graeco σκηνὴ defcendit, VARRO *de lingua Latina VI, 5.* Vnde male vulgare *obfcoenus* per OE tuetur SCALIGER *de cauffis Lat. Linguae I, 34.*

PAENE per AE habent libri veteres et marmor apud GRVTERVM *p.* IↃCLV. Vnde recentiori fcribarum confuetudine debetur *pene*. Solebant enim hi medio aeuo diphthongum illam vel fimplici E. vel certe E caudato (ę) exprimere. Videatur CONRINGIVS *Cenfur. Diplom. Lindau. p. 316.* MABILLONIVS *de Re Diplomat. II, 1, 11. p. 58.*

PATRICIVS cum C, non cum T, fcribendum. Sane ita conftanter legitur in marmoribus et Graecis fcriptoribus, quibus femper placet forma

πατρίκιος. (Eadem ratio TRIBVNICII et similium. G.)

POSTVMVS frequenter legitur in numis et marmoribus; rariſſime *poſthumus.* Adſpirationem quoque ex hac voce excludi, iam dudum iuſſit EVTYCHES *Grammat.* 2311. et recte. Eſt enim ſuperlatiuus a comparatiuo *poſterior.* Quod adeo verum eſt, vt id negare non poſſint et ii, a quibus *poſthumus* a *poſt* et *humatus* eſſe dicitur. Diuerſa enim eſſe vocabula exiſtimant *poſtumus,* quod idem ſit ac *poſtremus,* et *poſthumus,* quod ſit μετὰ θάνατον πατρὸς γεννηθείς. Sed ne id quidem verum eſt. Mortuo enim parente natus ideo *poſtumus* dicitur, quia eius liberorum poſtremus eſt. Vidit hoc, qui antea in alia omnia ierat, magnus CVIACIVS *Obſeruat. III, 4.*

(PVLCHER cum adſpiratione probat CIC. *Orat.* c. 48. ex vſu populi. G.)

SAECVLVM cum diphthongo. Ita numi et lapides. ¶ Gr. σαίκ. (G.) Nec primae ſyllabae quantitas permittit, vt hoc nomen cum vulgo grammaticorum a *ſenex* vel *ſequi* deriuemus.

SEORSVM, non *ſeorſim.* Eſt enim a *ſe* et *vorſum.* CELLARII *Orthogr. p. 146.*

SOLLEMNIS, non *ſolennis* aut *ſolemnis,* eſt enim a *ſollo* (i. e. ſolido) et *anni.* Vide CORTIVM *ad* SALLVST. *p. 151.*

SOLLERS et SOLLICITVS duplex L poſtulant. Vtrumque enim eſt ab Oſca voce *ſollo.* Vid. FESTVS in voce *ſolitaurilia,* et CORTIVS *ad* SALLVST. *p. 163.* (Cum non temere geminauerint litteras antiqui librarii, orthographia talium incertior eſt. G.)

STRATEGEMA, non *ſtratagema.* HENR. STEPHANVS *de abuſu Graecae linguae p. 96. edit. Roloſſianae.* Eſt enim ςρατήγημα.)

TORVS ſine adſpiratione, non, vt vulgo malunt, *thorus* cum adſpiratione. Vid. CELLARII *Orthogr. p. 152.*

TRI-

TRICESIMVS et VICESIMVS. Ita veteres libri, non *vigesimus* et *trigesimus*, quae merito proscribit DAVSQVEIVS. Sane vt a *viginti* et *triginta* dicitur *vicies, tricies, viceni, triceni*, ita et merito dixeris *tricesimus* et *vicesimus*. ¶ Sic *quingenti*, *quadringenti* ex *centum*. Nempe G et C alternant, antiquius est C, vt *pucnandod* pro *pugnando* etc. [Plura exempla suppeditat POPMA *de vsu antiquae locutionis c. 3.*] (G.)

XII.

In etymologia alienae vocum significationes cauendae.

Sed sufficere haec arbitror de orthographia; similia enim facile quisque suo Marte obseruabit. Ad ETYMOLOGIAM †) quod attinet, illud praecipue cauendum est, ne vel aliena, vel peregrina vocabulis tribuatur significatio *). Id quod tamen in vulgaribus dictionariis fit frequentius, quam quisquam crediderit.

†) ¶ Quinct. I, 9, 28. *Etymologia, quae verborum originem inquirit, a Cicerone dicta est notatio, quia nomen eius apud Aristotelem inuenitur σύμβολον, quod est nota: nam verbum ex verbo ductum, id est veriloquium, ipse Cicero, qui finxit, reformidat* (Top. 8.). *Sunt qui vim potius intuiti, originationem vocent.* Hac in re ex antiquis magna fuit Varronis diligentia, cuius consilium fuit ludendo docere, hunc emendarunt Scaliger et Vossius, nam fuit saepe ineptus, certe minus felix. (G.)

*) Plura eiusmodi vocabula, quibus peregrina adsingitur notio, cum cura collegit CELLARIVS in *Antibarbaro III. p. 155.* Ea huc transcribere esset superuacuum. (Notemus primum ea, in quibus peccari sentimus frequentius, vt *prolixus*, *taediosus*, ipsi nostro auctori familiaria.

HERMAN. CONRINGIVS in *Cenſura diplom. Lindau. p.316.* et MABILLONIVS *de re diplomat. II, 1. 11. p.58.*

III. *Littera* v *ab initio*, u *in medio et fine litterarum rectiſſime adhibetur.* Scribendum ergo *vt*, pro ut, *iuuo*, pro iuvo, *vua*, pro uva. Veteribus enim non alia nota erat figura litterae illius, quam *v*. Quoties autem illa in medio vocabulo occurrebat, eam lineola iungebant litterae ſequenti et inde nata figura *u*. Sane hanc ſcribendi rationem primos illos elegantioris litteraturae vindices adcurate ſeruaſſe, et nouum admodum eſſe illud *u*. vocalis, et *v*. conſonantis diſcrimen, editiones auctorum vetuſtiores ſatis euincunt. Sic etiam CELLARIVS, FREINSHEMIVS, BOECLERVS, BOSIVS et Itali plures. G.) Multo recentior quoque forma *u*. qua hodie multos ſine diſcrimine vti animaduertimus, ſiue illa littera vocalis ſit, ſiue conſona, ſiue initio vocis, ſiue in eiusdem medio occurrat, e. g. *unde*, *ualde*, *uulnus*. Suum cuique pulchrum. Sed talia fere exemplo carent, et κακοζηλίαν redolet adfectatum iſtud nouitatis ſtudium. (Quinvſum eſſe ea ratione Iof. Scaligerum, manus ipſius teſtatur, qui ſemper u minuſculum, ſemper maiuſculum V facit. Sic princeps Typographorum Ienſonius, ſic Aldus, Stephanus etc. Typographi Galli, Angli, Belgae. In ſplendidiſſimis antiquorum editionibus u vocalem, et conſonantem v faciunt. G.)

VIII.

Quid in vtrisque communiter?

Sunt et regulae communes litteris maiuſculis et minuſculis, quarum tres hic potiſſimum dabimus, prae reliquis accurate obſeruandas *).

*) Priores regulae ad litteras Graecas: vltima ad litteras in compoſitione vel mutandas vel retinendas pertinent.

I. *Lit-*

I. *Litterae* Z. Θ. K. Υ. Φ. X. *Graecorum propriae, adeoque non nisi in vocabulis origine Graecis adhibendae sunt.* Male ergo scribitur AVTHOR, LETHVM, THVSCIA, ANTHONIVS, KALVMNIA, SYDVS, TYRO, HYEMS, STYLVS, LACHRYMA, SEPVLCHRVM, CHARVS, pro *auctor, letum, Tuscia, Antonius, calumnia, sidus, tiro, hiems, stilus,* (Neque tamen στύλον ignorant Graeci G.) *lacryma, sepulcrum, carus.* Conf. CICERO in *Orat. cap. 48.* Ob εὐφωνίαν tamen *ch* admittunt *pulcher, inchoo;* quae et CICERO probat *loc. cit.* ¶ Nec minus ibidem eximuntur huic regulae *triumphus,* [de quo tamen vid. Cellar. Orth. p. 4.] *Cethegus, Karthago* etc. (G.)

II. *Adspiratio post R nusquam locum habet, nisi in vocabulis origine Graecis.* Hinc recte dicitur RHODVS, RHETOR, PYRRHVS, sed male *Rhaetia,* pro RAETIA, *Rhemi,* pro REMI. Constanter tamen etiam numi et lapides habent RHENVS et RHODANVS. ¶ Nempe a Graecis obseruata et relata in litteras haec nomina ante acceperant, quam ipsi adirent. (G.)

III. *Vbicumque non repugnat euphonia *), in compositione retinenda consonans vltima praepositionis: alias consona vel praepositionis, vel ipsius vocis mutatur.* Hinc recte dicitur ADGREDIOR, ¶ ADSERTOR, in numis apud Spanh. p. 129. (G.) ADSIGNO, EXSPIRO, EXSILIVM **): quum contra κακοζηλίαν redoleant illa: *adcipio, conlega, adgnosco, obgannio,* et quae sunt huius generis alia.

*) (Illud de euphonia iudicium nimis lubricum, et tironibus certe minime permittendum. ¶ Vid. *Adsum* in Stephaniano thesauro meo. || Itaque praestat primo auctoritatem sequi, v. g. ¶ boni lexici, aut || ipsius huius libelli, aut Cellarianae orthographiae, quo viro nihil fuit modestius, cautius, castigatius. ¶ Nempe cum totum hoc nitatur auctoritate antiquitatis,

hanc

hanc autem obferuauit Cellarius. || Quod hodie *obcurrere*, *fubficere* et fimilia placent editoribus Belgis, facile aliis eorum meritis conceditur. Ceterum deberi ifta Grammaticis fequioris aeui, et analogiae ipfi Graecorum et Latinorum effe aduerfa puto. G). Conf. omnino BERGERVS *de natur. pulchr. orat. p.* 273. fq. (A.)

**) Non placet haec forma MAFFEO, qui in erudita *praefatione*, HILARII *operibus* Veronae CIƆIƆCCXXX recufis *praemiffa pag. 3*, orthographiam antiquam commendans, addit: *Nolim tamen vrgeatur haec regula vndequaque, ita, vt etiam* EXSILIVM *fcribere teneamur, quamuis quibusdam e veteribus grammaticis edicentibus.* Enimuero quum et veteres grammatici edicant, et in monimentis optimis ita fcribatur vocabulum, et eius etymologia ab *ex* et *folum* hanc formam ferat, et vix ferendus videatur, qui fcribendum exiftimet EXENATOR pro EXSENATOR; non video, cur in exfilium agi oporteat EXSILIVM, fcribendumque fit EXILIVM.

VIIII.

Quid in abbreuiatione vocum?

A vocibus abbreuiandis maxime in minufcula fcriptura, quantum fieri poteft, abftinent eruditi *); qui et operam dare folent, ne male vox quaedam diuidatur **).

*) Veteres Romani in vncialibus litteris multa abbreuiare folent. Nam vt VALERII PROBI, MAGNONIS, aliorumque libellos *de Notis* praetermittamus, notum eft, IANI GRVTERI et THOMAE REINESII *Infcriptionibus* fubiectum effe indicem litterarum fingularium, quae integras voces defignant, qualem etiam ex lapidibus SERTORIVS VRSATVS; ex numis con-

confecit HVBERTVS GOLZIVS. (❡ Ille Vrſati relatus eſt, bonam certe partem, in theſaurum meum Stephanianum. Satis plenus eſt etiam catalogus Vrſinianus, quem addidit Inſtitutionibus ſuis pleniſſimis. || Optabile eſt, vt in lucem proferatur praeclarus labor WOLTERECKII, de quo FABRIC. B. G. 4, 15. p. 471. G.) Sic ſcribere ſolebant PR. pro *Praetor*, S. P. Q. R. pro *ſenatus populusque Romanus*, LVB. pro *lubens*. Aſt in ſcriptura minuſcula recte et ordine facies, ſi omnia ſine abbreuiatione exſcripſeris. ❡ Ita Cellarius p. 15. *&c*, &, *q*, *q;*, et p. 69 *&c.* improbat, ſcribendumque plene ſuadet *et*, *que*, *et cetera*. Huc etiam pertinent *reſp. ICtus*, et alia, pro *res publica*, *iure conſultus*. Angli habent *viz.* pro *videlicet*. (G.) Neque tamen reiiciendae ſunt abbreuiationes praenominum Romanorum, quae et veteres vix vmquam, niſi vel vna littera, vel binis, vel pluribus ſcribere ſolebant. Sic vna littera exprimuntur praenomina: A. id eſt *Aulus*, C. id eſt *Caius*, D. id eſt *Decimus*, L. id eſt *Lucius*, M. id eſt *Marcus*, M' id eſt *Manius*; duabus: CN. id eſt *Cnaeus*, SP. id eſt *Spurius*; cet. tribus: SEX. id eſt *Sextus*, cet. Sed accuratiorem horum praenominum indicem dedit, quotque litteris exprimi conſueuerint, oſtendit CAROLVS SIGONIVS ſingulari *de nominibus propriis Romanorum* libello, qui ſubiunctus eſt commentario ipſius in faſtos Romanos. ❡ Sic. M. D. L. apud nos praenominum aut cognominum vicem ſubeunt; ita I. V. D. (G.)

**) Locum hic habet regula, quam probauit etiam QVINCTILIANVS *Inſtitut. oratoriar. lib. I, cap. 7. ita diuidendae ſunt voces, quemadmodum id patitur earum origo et compoſitio.* Alias enim in ſimplicibus et primitiuis vulgaris ſyllabarum ratio obtinet. Sic recte diuiditur ARV-SPEX, dicitur enim a *ſpectando*: ABS-

TE-

TEMIVS, eſt enim a *temeto*. Ita et AB-IGO, SVS-CIPIO, ET-IAM, NEG-OTIVM, (non enim compoſitum eſt ex *nego*, ſed ex *nec* et *otium*, vt ex *nec lego*, quomodo etiam ſcribit Politianus, fecerunt *negligo*. (G.) POT-EST. Hinc facile patet, PROD-IT eſſe a *prodeo*, PRO-DIT a *prodo*. ¶ De *d* epenthetico in *pro-d-it, pro-d-eſt, re-d-amo, re-d-it, ſe-d-itio* etc. poteſt dubitari, eadem enim ratio eſt, quae in Gallorum *y a-t-il*. Sunt igitur, qui *d* illud referant ad ſyllabam priorem, ſunt qui ad ſequentem, cum illis tamen facit Cellarius Orth. p. 68. Alioqui iubent ad ſequentem ſyllabam referri quot litterae iungi poſſunt et ſolent ab initio. Itaque ſcribendum eſt *o-mnis, ro-ſtrum*, quia *mn* et *ſtr* ab initio occurrunt v. c. in *Mnemon, ſtrena*, etc. (G.)

X.

Nomina propria multa vulgo perperam ſcribi ſolita.

Vocabula integra parum emendate a multis ſcribuntur, maxime nomina propria †), quae, ſi antiqua ſunt, merito ad vetuſta monimenta, tamquam ad Lydium lapidem exigenda ſunt *).

†) ¶ Hoc non tantum ad nomina propria, ſed ad omnia in vniuerſum nomina pertinet: niſi quod appellatiua analogia et frequentior vſus magis cuſtodiuit. (G.)

*) Falſo ergo vulgo ſcribitur *Aemylius*, pro AEMILIVS, (¶ Licet enim ſit Graecae originis hoc nomen, ductumque ab αἱμύλος, tamen vſu factum eſt Romanum, Romani autem non agnoſcunt Graecorum υ in vocabulis, quae ſua ciuitate donarunt, ſed vbique ſubſtituunt propriam litteram I. [Hinc etiam, quod praeclare monet Conr. Geſnerus in Onomaſtico, a Graecis ipſis et praecipue in Onomaſticis, in quibus litterarum ſeries dictionum initia non facile ſinit corrumpi,

αἱμι-

αἰμιλίος, *αἰμιλία*, *αἰμιλιανόν* fcribitur per quartam Graecorum vocalem, non per fextam,] (G.) *Aenobarbus*, pro AHENOBARBVS, *Brundufium*, pro BRVNDISIVM, *Carthaginenfis*, pro CARTHAGINIENSIS, *Adrianus*, pro HADRIANVS, *Annibal*, pro HANNIBAL, *Moecenas* vel *Mecenas*, pro MAECENAS, (*Μαικήνας* G.) *Mauritius*, pro MAVRICIVS, *Heliogabalus*, pro ELAGABALVS, *Nicanor*, pro NICATOR, *Paulus*, pro PAVLLVS, *Schaeuola*, pro SCAEVOLA, *Ptolomaeus*, pro PTOLEMAEVS, de quo vide fis ea, quae monuit HENRICVS STEPHANVS *de abufu Graecae linguae p. 97.* editionis, quam mox nitidiorem, et obfervationibus doctiffimis IO. HENR. KROMAYERI, viri in his litteris eximii, et cuius praematurum difceffum merito luget res publica litteraria, auctam, daturum fperamus clariffimum FRIDERICVM GVILIELMVM ROLOFFIVM, tanti magiftri veftigia pleno gradu prementem. ¶ Etiam hic mature deceffit, et fpes intercepta eft. (G.) Plura nomina propria ex numis et marmoribus integritati fuae reftituit EZECHIEL SPANHEMIVS *de vfu et praeftantia numifmat. differt. II. p. 83. feq.* (¶ Sic docuit in numis legi *Heluius*, non *Aelius* Pertinax, *Poftumus*, non *Pofthumus* etc. †) Propria nomina tanto corrupta faciliùs, quod analogia, atque etymologia minus illis fuccurrunt.

XI.

Denique nec omittenda alia quaedam vocabula, quae perperam a plerisque fcribuntur, quorum breuem indicem e prolixiore CELLARII dabimus *), ne in his nimis videamur critico indulgere fupercilio. *Nec non alia vocabula.*

¶ Quod-

§ Quodnam quaeso supercilium id est, aut cur laudandus magis est, qui pauca speciminis causa decerpit, eo, qui plena manu fundit, quae bona esse non diffitemur? Haec studia tum Halensia. Hoc pluribus locis huius libri obseruandum. (G.)

*) In recensendis vocabulis perperam plerumque scriptis tota pars posterior orthographiae CELLARII occupatur. Potiora tantum hic notasse sufficiet.

ALVCINARI scribendum est, non *hallucinari*. Est enim idem ac *a luce aberrare*. Videatur FESTVS POMPEIVS voce *alucinatio*, et GELLIVS *Noct. Attic. lib. XVI. cap. 12*. Dubiae originis hoc verbum est, quod alii ab *hallus* vel *hallux*, GELLIVS ab ἀλύειν, § quod verbum planissime explicat Foesius in Oecon. Hippocr. v. ἀλύκη, quam Erotianus apud Hippocr. interpretatur ἀπορία μετὰ χάσμης. (G) alii aliunde arcessunt. Sunt qui distinguenda putent *hallucinor* et *alucinor*: sunt, quibus haec συνώνυμα videntur. Mihi se probant illa ISAACI VOSSII *ad Catullum p. 90. Dicuntur* allucitae *vel* alucitae *a priuatiua particula* a *vel* ab *et* luceo, *unde et* alucinari *vel* allucinari, *quasi* ablucinari *quidam dici existimant. Pari ratione aues nocturnas* alucos *veteres vocarunt.* PHILOXENI *Glossae:* νυκτικόραξ, alucus, bubo. *Sed et* SERVIVS *ad VIII Eclogam*, vlulae aues ἀπὸ τοῦ ὀλολύζειν, *id est a fletu nominatae, quas vulgo alucos vocant. Sic lege, non* vlucos, *vt vulgo.*

ANCORA scribendum, non *anchora*. Est enim ea vox a Graeca ἄγκυρα.

ARCESSO vetus et genuinum est, pro quo male vulgo scribitur *accerso*. CELLARII *Orthograph. Lat. p. 76.* CORTIVS ad SALLVST. *p. 250. 251.* (AR pro AD ponebant etiam in *Arvorsum, Aruehere, Arfuisse*. Sicut R et D alter-

nant

nant in *Meridies* pro *Medidies*, *Auricula* pro *Audicula*. ¶ Vid. ad CATO. c. 135. G.)

AVCTOR semper olim scribebant veteres, et recte quidem, quia ab augendo dicitur. (Dioni αὐκτώριτας. ¶ Verbum *augere* vero late patet, dicunt *augere* aliquem consilio, honore, commodis, damno, liberis *augeri* etc. G.) Vnde spuria sunt illa *authór* vel *autor*, quae recentioribus sunt in deliciis, quamuis posterius paullo sit tolerabilius, et forma *artus* pro *arctus* defendi quodammodo possit. Vide HENR. NORISIVM in *Cenotaphia Pisana*.

CAELEBS antiquum et genuinum est, pro quo male hodie scribunt *coelebs*. Attamen et hoc in marmore est apud GRVTER. *p.* IϽLXXVI.

CAERIMONIA, non autem *ceremonia*, scribunt veteres. ¶ Sic *beniuolus*, *maliuolus*: *i* nimirum adhibetur ad composita formanda, ita *pilicrepus*, *cocnipeta* etc. (G.) Neque aliam scribendi rationem fert vocis origo, tradita a VALERIO MAXIMO *Histor. I*, *1*.

CAMARA scribendum esse, non *camera*, docuit V. cl. PETRVS BVRMANNVS *ad* PETRON. *p. 112*.

COMISSARI scribendum esse, non *commessari*, vel deriuatio docet. Est enim a Graeco κῶμος. Vide FESTVM voce *comissatio*. ¶ Sunt etiam, qui *comassari* ab κωμάζειν scribendum esse contendant, quos tamen librorum antiquorum auctoritas destituere videtur. Si cui volupe sit plura super hoc verbo erudite disputata conferre, adeat TORRENT. ad SVET. *Vitel.* 13. LAMBIN. in HORAT. IV. 1. 11. et inprimis CASAVB. *de Satyr. Graec. poesi* I. 4. fin. vbi in originem et vim Graeci et Latini verbi accurate inquirit. (A.)

FEMINA, pro quo vulgo *foemina* scribitur, sed falso. Est enim a femine dictum. Id vero sine diphthongo scribi, ex FESTO discimus. In lapidibus sane fere semper scribitur FEMINA.

 Vide

Vide GRVTERI *Inscript. p.* CCCLVIIII et CCCLXXX. (Nempe ex FEO obsoleto ❡ cognatoque Graecorum φύω || est fetus, fecundus, femen, femus etc. G.)

INCREBESCO veteres codices habent. Vnde perperam vulgo scribunt *increbresco.* Accedit analogia. Quemadmodum enim a *ruber* fit RVBESCO, ab *acer* ACESCO, (Certius est a *macer* MACESCO. G.) ita a *creber* CREBESCO. Exceptio tamen est in *niger*, a quo fit NIGRESCO.

IN DIES, IN PRIMIS, IN POSTERVM divisim scribunt veteres. Perperam recentiores coniunctim *indies, inprimis, imposterum.* Multo minus ferenda illa *imprimis, imposterum.* ❡ Hoc nempe fluit ex coniunctione. (G.) Vere enim haec sunt duo vocabula.

LACRIMA fere semper praeferunt vetera monimenta. Y in hac voce non temere reperies. Non raro tamen veteres scribunt LACRVMA. Et sane quum procul dubio haec vox a Graeco δάκρυον *) descendat, non multum referre videtur, vtram adhibeas litteram, modo constanter eamdem scribendi rationem teneas. Vide OBERTI GIFANII *Praefat. in* LVCRETIVM. ❡ *Lacrumae an* lacrimae, maxumus *an* maximus, *et si quae similia sunt, scribi debeant, quaesitum est. Terentius Varro tradit Caesarem per I, eiusmodi verba solitum esse enuntiare et scribere: inde propter auctoritatem tanti viri consuetudinem factam. Sed ego in antiquiorum multo libris, quam Caius Caesar est, per V pleraque scripta inuenio* etc. Verba sunt Annaei Cornuti, apud CASSIOD. *de Orthographia.* Conf. I. G. BERGER *de naturali pulchritudine orationis p.* 412. (A.)

*) ❡ Ita ex Ὀδυσσεύς factum est *Vlixes*, mutato δ in *l.* Nempe distinguenda sunt deriuata antiqua a recentioribus. In illis sibi plus indulgebant; documento esse possunt *Catamitus, Her-*

cules, *Cocles*, Enniique *Burrhus* et *Bruges*, quae sunt Graecorum Γανυμήδης, Ἡρακλῆς, κύκλος, Πυῤῥὸς, Φρυΐξ. (G.)

LAPICIDINA scribendum esse, non *lapidicina*, cum Etymologia docet apud VARRONEM *de lingua Latina VII, 33.* tum marmor apud GRVTERVM *pag.* IↃCLXXXXIII, 8. ❡ Accedit Analogia, vt enim *homicida* dicitur, sic *lapicida.* (G.)

LITTERA cum duplici T semper ❡ certe frequenter, (G.) habent libri veteres, et lapides apud ALDVM MANVTIVM *Orthogr. p. 8.* et SPONIVM *Miscellan. Erud. Antiquit. p.* XXXVI. ❡ Sed cogitandum tamen, optimos etiam libros litteras non geminare. (G.)

LITVS contra simplici T semper exaratur in marmoribus et codicibus. CELLARII *Orthogr. p. 104.*

MAENIANA, non *moeniana.* Vide ASCONIVM *ad* CICERONIS *Diuinationem in Caecil. c. 16.* (Sed *Moeniana* a *moenibus* s. περιβόλοις probat Salmas. ad Spart. Pesc. Nigr. G.)

OBSCENVS secunda vocali scribendum esse vel inde patet, quod a Graeco σκηνὴ descendit, VARRO *de lingua Latina VI, 5.* Vnde male vulgare *obscoenus* per OE tuetur SCALIGER *de caussis Lat. Linguae I, 34.*

PAENE per AE habent libri veteres et marmor apud GRVTERVM *p.* IↃCLV. Vnde recentiori scribarum consuetudine debetur *pene.* Solebant enim hi medio aeuo diphthongum illam vel simplici E. vel certe E caudato (ę) exprimere. Videatur CONRINGIVS *Censur. Diplom. Lindau. p. 316.* MABILLONIVS *de Re Diplomat. II, 1, 11. p. 58.*

PATRICIVS cum C, non cum T, scribendum. Sane ita constanter legitur in marmoribus et Graecis scriptoribus, quibus semper placet forma

πατρίκιος. (Eadem ratio TRIBVNICII et similium. G.)

POSTVMVS frequenter legitur in numis et marmoribus; rarissime *posthumus.* Adspirationem quoque ex hac voce excludi, iam dudum iussit EVTYCHES *Grammat. 2311.* et recte. Est enim superlatiuus a comparatiuo *posterior.* Quod adeo verum est, vt id negare non possint et ii, a quibus *posthumus* a *post* et *humatus* esse dicitur. Diuersa enim esse vocabula existimant *postumus,* quod idem sit ac *postremus,* et *posthumus*, quod sit μετὰ θάνατον πατρὸς γεννηθείς. Sed ne id quidem verum est. Mortuo enim parente natus ideo *postumus* dicitur, quia eius liberorum postremus est. Vidit hoc, qui antea in alia omnia inerat, magnus CVIACIVS *Obseruat. III, 4.*

(PVLCHER cum adspiratione probat CIC. *Orat. c. 48.* ex vsu populi. G.)

SAECVLVM cum diphthongo. Ita numi et lapides. ¶ Gr. σαίκ. (G.) Nec primae syllabae quantitas permittit, vt hoc nomen cum vulgo grammaticorum a *senex* vel *sequi* deriuemus.

SEORSVM, non *seorsim.* Est enim a *se* et *vorsum.* CELLARII *Orthogr. p. 146.*

SOLLEMNIS, non *solennis* aut *solemnis*, est enim a *sollo* (i. e. solido) et *anni.* Vide CORTIVM *ad* SALLVST. *p. 151.*

SOLLERS et SOLLICITVS duplex L postulant. Vtrumque enim est ab Osca voce *sollo.* Vid. FESTVS in voce *solitaurilia*, et CORTIVS *ad* SALLVST. *p. 163.* (Cum non temere geminauerint litteras antiqui librarii, orthographia talium incertior est. G.)

STRATEGEMA, non *stratagema.* HENR. STEPHANVS *de abusu Graecae linguae p. 96. edit. Roloffianae.* Est enim στρατήγημα.)

TORVS sine adspiratione, non, vt vulgo malunt, *thorus* cum adspiratione. Vid. CELLARII *Orthogr. p. 152.*

TRI-

TRICESIMVS et VICESIMVS. Ita veteres libri, non *vigesimus* et *trigesimus*, quae merito proscribit DAVSQVEIVS. Sane vt a *viginti* et *triginta* dicitur *vicies, tricies, viceni, triceni*, ita et merito dixeris *tricesimus* et *vicesimus*. ¶ Sic *quingenti, quadringenti* ex *centum*. Nempe G et C alternant, antiquius est C, vt *pucnandod* pro *pugnando* etc. [Plura exempla suppeditat POPMA *de vsu antiquae locutionis c. 3.*] (G.)

XII.

Sed sufficere haec arbitror de orthographia; similia enim facile quisque suo Marte obseruabit. Ad ETYMOLOGIAM †) quod attinet, illud praecipue cauendum est, ne vel aliena, vel peregrina vocabulis tribuatur significatio *). Id quod tamen in vulgaribus dictionariis fit frequentius, quam quisquam crediderit. *In etymologia alienae vocum significationes cauendae.*

†) ¶ Quinct. I, 9, 28. *Etymologia, quae verborum originem inquirit, a Cicerone dicta est notatio, quia nomen eius apud Aristotelem inuenitur σύμβολον, quod est nota: nam verbum ex verbo ductum, id est veriloquium, ipse Cicero, qui finxit, reformidat* (Top. 8.). *Sunt qui vim potius intuiti, originationem vocent.* Hac in re ex antiquis magna fuit Varronis diligentia, cuius consilium fuit ludendo docere, hunc emendarunt Scaliger et Vossius, nam fuit saepe ineptus, certe minus felix. (G.)

*) Plura eiusmodi vocabula, quibus peregrina adfingitur notio, cum cura collegit CELLARIVS in *Antibarbaro III. p. 155.* Ea huc transcribere esset superuacuum. (Notemus primum ea, in quibus peccari sentimus frequentius, vt *prolixus, taediosus*, ipsi nostro auctori familiaria.

liaria. G.) Neque enim quisquam nitidioris stili studiosior carere praeclaro illo opusculo potest. Addi tamen meretur FRANCISCI VAVASSORIS *de vi et vsu quorumdam verborum, cum simplicium, tum coniunctorum*, tractatus, quem cum notis vna cum eiusdem auctoris tractatu *de ludicra dictione* recudi curauit v. cl. IO. ERHARDVS KAPPIVS, *Lipsiae* cIↃIↃCCXXII. 8. Acutissimus quoque in genuina vocum significatione eruenda, profligandisque notionibus spuriis fuit vir incomparabilis IO. FRIDERICVS GRONOVIVS, et adhuc hodie est vir magnus, quem honoris caussa nomino, PETRVS BVRMANNVS, ex quorum notis et operibus ille CELLARII catalogus maxime poterit locupletari. (Amplissima collectanea dedit IO. FRID. NOLTENIVS *in Lexico L. L. antibarbaro*, quod habet Indices 1 Orthographicum, 2 Prosodicum, 3 Etymologicum priorem merito suspectorum, et 4 posteriorem falso suspectorum, et Syntacticum. Editio secunda libri vtilissimi prodiit cum MOSHEMII praefatione Lips. et Helmst. A. 1744. 8. mai. ¶ Plures eius generis libri infra recensentur C. II. §. 4. || Sed nusquam maiorem vim talium obseruationum reperies, quam in *Fabriano eruditionis scholasticae thesauro*, cuius altera GESNERI editio prodiit Lipsiae 1735. f. Et si quid etiam hic desit, iam in eo est, vt suppleatur, edendo *nouo Thesauro Linguae Latinae* ad modum et filum Stephaniani iam paene ad vmbilicum perducto. G.)

XIII.

Abstinendum etiam a vocabulis, quibus analogia repugnat.

Deinde illud quoque haud suaserim, vt vocabula, quae ab omni analogia abhorrent, admittantur *). Recte enim dictum est a IVLIO CAESARE (apud GELL. I, 10. et MACROB. I, 5. G.) *tamquam scopulum,*

pulum, sic fugias inauditum atque insolens verbum **).

*) Multa eiusmodi finxit barbara scholasticorum et glossatorum turba, quae deinde a lexicorum scriptoribus veluti ciuitate donata sunt, licet ab ipsa Latinae linguae indole plane abhorreant. Nos quaedam duntaxat exempli loco recensebimus. Sic

E CONTRA hodie vulgare est: (c. 2. §. 6.) non autem sic olim loquebantur veteres. Neque analogia permittit, vt praepositio regat adverbium. ¶ Immo fauet analogia huic compositioni, nam *contra* proprie non est aduerbium, sed praepositio; antiquos autem geminasse praepositiones docent *inante, exante, postante, exaduersum, circumcirca, circumsecus, praeterpropter, ecirca, incoram, superante* etc. de quibus vid. AVS. POPMA *de vsu ant. locut.* I, 14. GVNTHERI *Lat. restit.* P. II. 141. etc. Sit vero adverbium. Quid tum? praepositiones, si non regunt aduerbia, cum iis tamen iunguntur, et *econtra* eodem modo formatum esset, quo *deinde, proinde, exinde, abhinc, antehac, posthac, adhuc, persaepe, derepente* etc. Cautius infra *cap.* 2. 6. E praepositionem aduerbiis iungi solere negat, sed repugnat *Exinde.* Vt adeo etiam hic, vti alias saepe, mater fuisse barbariei videatur analogia, si barbari sunt vulgatus Bibliorum interpres, Seruius, Priscianus, aliique Grammatici antiqui, sed nimirum requiritur maior auctoritas. (A.) Allegant vulgo pro hoc vocabulo TACIT. *Annal. XII, 47.* sed locum illum in mendo cubare animaduertit IO. FRID. GRONOVIVS. Veteres habent CONTRA, vel CONTRA EA, quod apud CORNELIVM NEPOTEM occurrit. Immo et E CONTRARIO occurrit apud TACIT. *Hist. I, 27. et 88. II, 5. III, 54.* Fieri potest, vt quum in codice aliquo le-

geretur per abbreuiationem E CONTRA: pro E CONTRARIO, librarius indoctus id pro integro vocabulo acceperit.

EXTRINSECVS et INTRINSECVS adiectiua non minus, quam aduerbia EXTRINSECE et INTRINSECE plane absurda sunt. Quis enim aduerbium *secus*, vnde haec vocabula sunt, in adiectiuum transformet, aut aliud inde fingat aduerbium *sece*? Quare aduerbia sunt *extrinsecus* et *intrinsecus*, adiectiua: *exterior*, *interior*.

PIENTISSIMVS veteribus auctoribus ignotum, in solis occurrit lapidibus apud GRVTER. *Inscript. p.* CCCCXVIII, 1. CCCCXXI, 4. CCCCLXVI, 5. CCCCLXV, 8. IↃCVI, 9. IↃCVIII, 10.

VXORATVS pro *marito* vulgus dicit, sed contra analogiam. ¶ Quin hac forte se tueatur. Quidni fingi possit aeque ac *maritare*, *maritatus* a *maritus*. Sed deest auctoritas bona et idonea. (G.)

Dubium est, an in hunc censum referenda sit vox vel voces potius IN PRAESENTIARVM, de quibus dubitat CELLAR. *Antibarb. p. 123.* et *cur. poster. p. 178.* defendente huius vocis analogiam v. c. IAC. PERIZONIO *ad* SANCTII *Mineru.* 2, 3, 8. *p. 171.* Id certum, insolentis formae vocabulum veteribus non ignotum fuisse, adeoque auctoritate se tueri. At aliter sentit SCIOPP. *iudic. de stilo histor. p. 99.* vbi hanc loquutionem, tamquam lutulentam reiicit: quasi ea non vsi essent scriptores optimi, CATO, FANNIVS, NEPOS, TACITVS, et ex argentea aetate APVLEIVS et MINVCIVS FELIX. Vt analogiae non aduersari hanc formam, ostendat SANCTIVS, *in* genitiuo iunxisse veteres, existimat, PERIZONIVS vero potius per ellipsin vocis *tempore* exponit. Sed scire velim, quid sit *tempus praesentiarum.* Fateor, me nondum intelligere loquutionis istius analogiam. (Legitur

tur etiam apud CATONEM de R. R. 144, 4. Peculiaris est de ea disputatio GODEFR. HECHTII Viteb. qua tamen a sententia se dimoueri non passus est PERIZONIVS. ¶ Ceterum argumentum ab analogia non est exceptione maius. Sunt solitaria et singularia, bona tamen. Sunt analoga et tamen malae notae: quin analogia mater fecundissima barbarismorum. Interim de hac voce conf. infra ad cap. II. §. 6. fin. G.)

**) ¶ Praecepit haec Caesar in libris, quos de Analogia Grammatica scripsit: post quem neminem harum rerum pudere debet aut poenitere. Pulcherrime Quintil. I, 12. *An ideo inquit minor est M. Tullius orator, quod idem artis huius diligentissimus fuit, et in filio recte loquendi vsquequaque asper quoque exactor? Aut vim C. Caesaris fregerunt editi de analogia libri?* (G.)

XIIII.

Parum quoque accurati sunt, qui in declinatione nominum ac pronominum, verborumque coniugatione aberrant. Quum vero nemo ignoret declinationum et coniugationum paradigmata: licebit nobis quaedam tantum, quae vulgo negliguntur, obseruare *). *Nec peccandum in flectendis vocabulis.*

*) Obseruationes aliae criticae sunt, ¶ v. c. de origine et deriuatione declinationum e Graecis: quartam esse contractam ex tertia: etc. cuius generis multas exhibent Scaliger de caussis L. L. Vossius, Grammaticaeque Perizoniana et Schwarziana. (G.) quae huc non pertinent, aliae vere grammaticae, minime negligendae in elegantiore latinitate. Tales sunt, quae sequuntur.

I. AMBO et DVO accusatiuum pluralem masculinum apud meliores auctores, non *ambos* et

 duos,

duos, ſed *ambo* et *duo* formant. (Gr. ἄμφω et δύω. G.) CIC. *epiſt. ad diuerſ. VII, 25. Praeter* DVO NOS. *epiſt. VII, 29.* DVO *parietes dealbare. epiſt. ad Att. VII, 29. Vos* DVO *delegi. epiſt. V, 8. Quos quidem ego* AMBO *vnice diligo.* VIRGIL. *Georg. IIII, 88.*

Verum vbi ductores acie reuocaueris AMBO.
Et Aeneid. XI. v. 285.

Si DVO *praeterea tales Idaea tuliſſet.*

Conferri merentur IO. FR. GRONOV. *ad Liu. XXXV, 21.* et GRAEVIVS *ad Sueton. Claud. XIIII.* Ita et alii aureae aetatis ſcriptores loquuntur, veluti SALLVST. *de bell. Jug. c. 21. qui* AMBO *reges adeant.* Et *c. 28.* filium, et cum eo DVO *familiares ad ſenatum legatos mittit. C. 102.* DVO *quam fidiſſimos ad eum mitteret.* VARRO *de re ruſt. lib. I. c. 18.* DVO *villicos,* et *l. III. c. 1.* DVO *libros.*

§ Sic *Domi* non eſt Genitiuus, niſi localis ad quaeſtionem *vbi?* vt *domi meae* etc. Hunc in cenſum veniunt etiam eae obſeruationes, quae, vt ita dicam, pertinent ad elegantiam Latinitatis obſoletam. Antiquis, vt hoc vtar, Genitiui et Ablatiui plurales in *abus* non ſemper obſeruantur, occurrunt apud optimos ſcriptores *natis, diis* etc. pro *natabus, deabus.* Sic apud illos frequentes ſunt Nominatiui et Accuſatiui in IS, vt *pluris, omnis.* Notandi etiam Datiui quartae Declinationis in V. Ita caſu ſecundo Tullius quoque *ſenati* pro ſenatus dixit *in Caecil.* 5. 19. et *ſenati conſultum Epiſt. ad diu.* V, 2. fin. etc. (G.)

II. Quoties poſt *ſi* vel *ne* ſequitur *quis* pro *aliquis:* toties ſeruanda eſt declinatio pronominis *aliquis.* CICERO *pro Archia cap. 1. Si qua exercitatio dicendi:* non *ſi quae exercitatio.*

III. Verbum REVERTOR apud meliores auctores, veluti CICERONEM, CAESAREM, LIVIVM, praeteritum actiue format, *reuertit, reverte-*

verterunt, *reuertisse*. *Reuersus est* primi dixere ASCONIVS PEDIANVS, PHAEDRVS et VALERIVS MAXIMVS. Immo et TACIT. *Annal. XII, 21. non sum dimissus ad te, sed* REVERSVS. Vtraque forma verbi in vsu fuit, REVERTO et REVERTOR, vti *diuerto* et *diuertor*, *praeuerto* et *praeuertor*, *quamuis forma* neutra in praeteritis; deponens in praesenti et temporibus, inde formatis sit frequentior. Optimum tamen est participium REVERSVS. (*Reuersus est* iam habet NEPOS 2, 5, 2. it. HIRTIVS *de B. Hisp. 13.* G.) Vid. CELLAR. *Antibarb. p. 151.* et. *cur. poster. p. 167.* (Optime sibi consulunt, qui laborem perlegendi boni Lexici, quale est Fabrianus Thesaurus, et nouus ille Gesneri, non defugiunt. Sic enim fiet, vt nihil temere sit obseruatione dignum, quod illos fugiat. Vt hoc lubentius faciant homines, data est opera, vt exempla ponerentur ob sententiam, historiam, descriptionem, iocum etc. iucunda. G.)

XV.

In particulis dici non potest, quanta sita sit linguae Latinae elegantia. Hic vero ad earum tantum significationem et vsum respicimus *). *Nec in particularum vsu.*

*) Praeclarus *de particulis Latinae Linguae* exstat libellus HOR. TVRSELLINI accessionibus haud contemnendis locupletatus a IAC. THOMASIO et a IO. CONR. SCHWARZIO, *Lipsiae* cIↃIↃccVIIII. et cIↃIↃccXVIIII. 8. et cIↃIↃccXXXIIII. 8. ¶ recusus ibidem et auctus cIↃIↃccLI cura Vener. ERNESTI. Sunt et de eadem re ADAM. DVKERI, GODESCH. STEWECHII et PHIL. PAREI libelli. GVNTHERVS quoque pleraque habet. (G.) Nos denuo quaedam exempli caussa monebimus.

I. COMMVNITER non idem est ac vulgo, (*gemeiniglich*) sed *indiuisim*, (*gemeinschaftlich*). CI-

CERO

CERO *pro S. Rosc. Amerin. 37. Iste Roscius omnia cum Chrysogono communiter possidet.*

II. HACTENVS et ADHVC ita differunt, vt illud de loco, hoc de tempore adhibeatur. CICERO *epist. ad Att. XIII, 21. Sed haec hactenus.* Et *ad diuers. V, 10. Caesar adhuc de meis supplicationibus non refert.* NEP. *Miltiad. 5. Qua pugna nihil adhuc nobilius.* *Hactenus* tamen pro *adhuc* est apud TACIT. *Agric. 10. Dispecta est et Thule, quam hactenus nix et hiems abdebat.* CELLAR. *cur. post. p. 407.* ¶ Passim ita recentiores. Nempe loci et temporis notiones valde sunt analogae. (G.).

III. IVXTA non idem est ac *secundum.* Perperam itaque dicunt: *iuxta Homerum, iuxta diuinum oraculum.* ¶ Ad vegetam L. L. senectutem hunc huius praepositionis vsum refert FVNCCIVS p. 1231. exempla afferens Solini, Nazarii, Hieronymi. (A.) Rectius dixeris, *iuxta* modo praepositionem, modo esse aduerbium, idemque notare, ac *prope, post, aequali modo.* Hinc dicitur: *sepultus iuxta viam Appiam.* NEP. *Attic. 22. Aestum hiememque iuxta ferens.* POMPON. MELA I, 19. *Litteris Graecis et Latinis iuxta eruditus.* SALLVST. *Bell. Iugurt. 95.* Hinc dicitur etiam *iuxta ac, iuxta atque, iuxta cum.* Exempla collegit IAC. PERIZON. *ad* SANCT. *Mineru. I. p. 102.*

IIII. QVAMVIS non promiscue vsurpandum pro *etsi, tametsi, licet.* Est enim contractum ex *quantumuis* *) atque hinc iis demum locis recte ponitur, vbi solui in has voces potest. VIRGILIVS *Eclog. II. v. 16.*

QVAMVIS *ille niger,* QVAMVIS *tu candidus esses.*

Id est, *quantumuis niger, quantumuis candidus.* SANCT. *Mineru. III. p. 352.* (Notari potest diversa

versa constructionis ratio. In QVAMVIS et ETSI modus pendet ex sententia certa vel incerta: post LICET semper VT intelligitur etc. G.)

*) Negat hoc V. C. PETR. BVRMANNVS *ad Phaedr. lib. I. fab. XVIII. p. 60.* Et sane dicere iam malim, compositam esse particulam ex *quam* et *vis: quam* autem idem esse ac *quantum*, vt in illis: *quam essem occupatus, quam velit sit potens: Hic, quam velit, Epicurus iocetur*

V. QVANDOQVE non est *nonnumquam*, vt credere nos iubent vocabularia, sed *quandocumque*. SANCT. *Mineru. III. p. 497.* IO. FR. GRONOV. *ad Liu. I, 34.* Add. BVRM. *ad Petron. p. 683.* et VAVASSOR *de vi et vsu quorundam verb.* voce *quandoque*, vbi eleganter docent, *quandoque* non modo idem esse ac *quandocumque*, sed et aliquando pro *quando*, *quoties*, *quotiescumque*, *si quando*, *tunc quum* accipi: veluti in illo HORATII *de arte poet. 359.* de Choerilo

Quem bis terque bonum, cum risu miror, et idem
Indignor, QVANDOQVE *bonus dormitat Homerus,*

id est, *si quando* (*vel* quandocumque G.) *dormitat.* ¶ Prouerbiorum nempe et sententiarum studium huius corrupit vt multorum locorum sensum. Exemplo sit illud Terentianum *Heaut.* I, 1. 25. *Homo sum; humani nihil a me alienum puto.* Idem experta sunt alia duo Horatii loca S. L. 2, 86. et A. P. 356. (G.)

VI. QVOD et VT quomodo differant, pauci norunt, etiam qui in vsu harum particularum non aberrant. Respiciendum est ad comma antecedens, quod quoties sequentis caussa est, vel esse saltim debebat, toties ponendum est VT. Sin minus: vel QVOD, vel *accusatiuus cum infinitiuo.*

Recte

Recte ergo dicitur apud PLINIVM *epist. I, 1. Frequenter hortatus es, vt epistolas, si quas paullo curatius scripsissem, colligerem.* Caussa enim, cur colligeret, debebat esse hortatio. Recte etiam dicitur: ***tanta in me exstant merita tua, vt ingrato mihi viuendum moriendumque videatur.*** Caussa enim, cur ingrato moriendum sit, est magnitudo meritorum. Contra ea dicendum: *spero, eum sibi haud dissimilem futurum.* Spes enim non est caussa, cur ille sui similis futurus sit. Ex quibus sane patet, quam falso vulgo dicant: *sequitur, quod.* Veteres enim semper hic vsurpare solent VT. Vid. CIC. *Paradox. III.* et *de fato 12.* ¶ Notanda sunt tamen ista: CIC. *pro Rosc. Am.* 41. f. 121. *Non est verisimile, vt Chrysogonus horum litteras adamarit;* et *Verr.* IV. 6, 12. *Verisimile non est, vt ille homo tam locuples, religioni suae pecuniam anteponeret.* [Ita etiam LACTANT. *de ira* 10, 44. Quem locum laudavit iam HEVSINGERVS ad NEP. *Hannib.* 1, 1. vbi similis verborum constructio. *Si verum est, vt populus Romanus omnes gentes virtute superarit.* Idem plura exempla quaerentes ablegat ad GVNTHER. Latin. restit. P. II. c. 198.] (G.)

VII. (Maior etiam corruptela regnat circa vsum Coniunctionis QVOD, vbi accusatiuus cum infinitiuo postulabatur. Quid disputatum sit hac de re, et quid de singulis, quae proferuntur, exemplis sentiam, expositum est peculiari disputatione Fabriano thesauro a me intexta. Hic teneamus modo illud: *a*) Distinguenda esse verba *affectuum quorundam a verbis omnium sensuum dicendi et significandi.* Illa possunt post se QVOD habere, sicut nimirum etiam QVIA; haec non possunt. *b*) Quae in contrariam sententiam pro vsu τῆς QVOD allegantur, illa vel manifesto corrupta, vel peruerse accepta sunt, vt disputatione laudata luculenter ostensum est. *c*) Quod si ad omnia loca responderi non possit, et sunt forte

duo,

duo, tria, in quibus MSS. consentiunt: innumerabilis tamen multitudo exemplorum contrariorum, vbi accusatiuo cum infinitiuo vsi sunt boni auctores, satis persuadet, illud alterum aut corruptum esse, aut ab ipso adeo auctore male positum. ¶ Idque eo magis, quod Cicero, qui Graeca multa conuertit, ὅτι illud per accusatiuum cum infinitiuo reddidit. || Vnde nunquam suis legibus vsi sunt Scioppius et Perizonius, licet pro vsu τῆς QVOD et VT vehementer disputarint. G.)

XVI.

Nulla in re facilius labuntur tirones, quam in SYNTAXI. Quum vero nostrum haud sit, regulas, quae in libellis grammaticorum omnibus habentur, repetere: sequemur et hic institutum nostrum, et de vitiosa syntaxi *) animaduersiones quasdam subiiciemus. *Cauenda denique falsa syntaxis.*

*) Tales sunt, quae sequuntur, obseruationes:
I. EVADERE ante et post se habere nominatiuum, recte obseruant grammatici. At multi tamen elegantius se dicere putant: *tu euades in virum doctum.* Notanda ergo regula: EVADERE *nominatiuum personae, et accusatiuum rei cum praepositione* IN *postulat*, id est, si de persona loquimur, nominatiuo opus est: si de re, accusatiuo cum praepositione IN. LIVIVS I, 39. *Iuuenis euasit indolis regiae.* CIC. *in Bruto 35. T. Albucius perfectus Epicureus euaserat.* TERENT. *Adelph. III, 4. Haec licentia euadet in aliquod malum.* Nimirum EVADERE proprie notat terminum, ad quem quid pertingit, vti recte obseruauit CORTIVS *ad Sallust. de bello Iug. c. 14. p. 472.* et *c. 52. p. 652.* Vnde non modo cum praepositione IN, sed et cum aduerbiis ad locum iungitur. SALLVST. *Iug. c. 14. Huccine, Micipsa*

ipsa pater, beneficia euasere? TERENT. ☞ *Eun.* III, 3, 11. *Sermonem quaerere: vbi friget, huc euasit.* *Phorm.* IV, 3, 21. *Quid hic coeptat? aut quo euadet hodie?* (G.) *Andr. I, 2. v. 4. Heri semper lenitas, verebar, quorsum euaderet.* Vbi DONATVS: *ad quam partem erumperet.* Et *euadere est, per quamcumque difficultatem ad aliquid peruenire.* (☞ Sic *euadere in murum, in summum, in fastigium.* || Nempe E in compositis saepe motum versus altiora notat, vt *eminere, emergere, eniti, escendere, existere* etc. G.)

II. Genitiuum adsciscunt verba aestimandi. Sed iis perperam vulgo accensetur verbum CVRO. Nihili ergo est phrasis: *parui hoc curo,* pro qua veteres: *parum hoc curo.* CELLAR. *Antibarb. p. 243.* (Sic *facere tanti, quanti, magni, maximi, parui, minoris, minimi* auctores habent: *maioris* nondum, quaerens licet, inueni. G.)

III. Vbi datiuum alias postularet constructio, ibi saepe vsus exigit praepositionem cum accusatiuo vel ablatiuo, et versa vice. Hinc Latinis ignota est syntaxis *communicare cui,* pro qua dicendum: *communicare cum quo, vel inter quos.* CICERO *epist. ad diuers. I, 7.* et pro *P. Quinct. IIII.* (Male pro Datiuo ☞ a KAPPIO *ad* IENS. p. 161. || laudatur LIV. 22, 27. *Sibi communicatum imperium.* Nam adiectum est, *cum eo.* CAES. B. Ciu. 3, 18. habent quidem libri, *quibus communicare de maximis rebus Pompeius consueverat.* Sed ex perpetuo vsu aureae aetatis Cellarius et GRONOV. Obs. 2, 6. legunt *quibuscum,* cui lectioni etiam suffragatur Codex laudatus DAVISIO, qui habet *quibusque.* G.)

Nec Latinum est *conciliare cum aliquo,* pro quo veteres semper dicunt *conciliare alicui.* CAES. *de bell. Gall. VII, 7.* Sic et *incumbere libris* perperam dicitur, pro studere. Veteribus enim placebat syntaxis: *incumbere in studia, in curam,*

curam, in rempublicam, ad laudem, ad reipublicae salutem, ad bellum, (proprie *ad remos, ad aratrum.* G.) Exempla collegit CELLAR. *Antibarb. p. 337.*

§ Omnes fere constructiones admittit *conuenio.* Dicitur enim: *inter nos conuenit ratio accepti et expensi; Optime Lucullo conuenit cum sorore; Cum aduersariis mihi conuenit, matrem esse interfectam a filio; Hoc mihi cum tuo fratre conuenit; De hoc mihi tecum conuenit; Haec fratri mecum non conueniunt; Posterius priori non conuenit; Qui sibi is conueniet; Si tibi ita conveniat; Conuenit mulier viro in manum;* et *in manum viri; In te conuenit suspicio; Contumelia ad maximam partem ciuium conuenit,* etc. (G.)

IIII. VT, NE, QVO, QVIN, AN, numquam recipiunt futurum subiunctiui, sed exigunt coniugationem periphrasticam. Caue ergo dicas, *nescio an venerit,* pro *nescio an venturus sit.* (Nempe quod vulgo futurum subiunctiui vocant grammatici, plane ad subiunctiuum non pertinet; quare etiam sub *futuri exacti* nomine indicatiuo adscriptum est a GESNERO in Grammatica Cellariana Gottingae A. CIƆIƆCCXXXX. edita. Habet sane vt characterem, ita notionem quoque praeteriti f. exacti temporis. *Cum scribam, (wenn ich schreiben werde) cum scripsero, (wenn ich werde geschrieben haben).* Est ex disciplina antiqua futurum rei perfectae. Vid. OEDERI chronologia Grammatica. G.)

V. Quoties IVBEO accusatiuo personae iungitur, toties exigit infinitiuum actiuum: alias passiuus ponendus est. Sic recte dico: *librum adferri iussit, seruulum iussit librum adferre.* Neque tamen σολοικὰ, sed rariora tantum sunt *iubeo tibi, iubeo vt,* ceu exemplis compluribus demonstrant IAC. PERIZON. *ad* SANCT. *Mineru. II, 4. 6. p. 125.* CELLAR. *Antibarb. p. 238. et 256.*

 (Au-

(Aureos falso laudari, ostendit in Fabro GESNERVS. Primi vsi sunt TACITVS, CVRTIVS. *Iubeo tibi* est inter naeuos CASTELLIONIS. Ceterum *iubeo* est populi, leges probantis; Senatui, ICtis, Philosophis *placet;* Senatui etiam *videtur;* ¶ Senatores *censent.* G.)

VI. Adiectiua cum infinitiuis non temere iungenda sunt, quia hoc Graecismum redolet. Plerumque enim Latini vel gerundium, vel supinum, vel coniunctionem *vt* cum coniunctiuo, prout res postulat, post adiectiua solent vsurpare. v. c. *cupidus discendi, fac l: ad intelligendum,* vel *intellectu, dignus, qui (vt) laudetur, mirabile visu.* (Poëtae hanc rationem Graecorum elegantiae caussa affectant. Vid. VECHNER. *Hellenolex.* I, 2. 21. SANCT. *Min. III, 6.* et ibi SCIOPP. et PERIZON. G.)

VII. AN in dubitatiua sententia repetere vix consueuisse CICERONEM, iam obseruauit CELLAR. in *Antibarb. p. 228.* Semper enim elegantiores, priore loco VTRVM vel encliticum NE; posteriore demum AN ponunt. CVRT. III, 4. *Alexandro, vtrum perseueraret, an abiret, satis incerto.* Quod si tria sunt quaestionis membra, primum comma ¶ VTRVM vel (G.) NE; posteriora AN exigunt. CIC. *pro S. Rosc. 41. Quaero abs te, iine, qui postulabant, indigni erant, qui impetrarent? an iste non commouebat, pro quo postulabant? an res ipsa tibi iniqua videbatur?* ¶ Et *Verr.* 3, 53. *Quid diceetis? vtrum Metellum falsum scribere? an amicum laedendi esse cupidum? an praetorem, quemadmodum provincia affecta sit, nescire?* (G.)

VIII. In constructionibus cum praepositionibus danda est opera, vt ne sine veterum exemplo loquamur. Sic non optime dicitur: *versari circa aliquam rem;* melius *versari in aliqua re.* Ita enim semper loquitur CICERO *). Prius tamen

men placuit SENECAE *ad Marc. 29.* et SVETON. *de Gramm. 17.* Male quoque dicitur: *ita comparatum est cum hac re;* melius CICERO *in Lael. 28. Ita ratio comparata est vitae naturaeque nostrae.* TERENT. *Heaut. III, 1. Ita comparata natura omnium hominum.* Talis etiam est formula: *ita se res habet cum hoc*, de qua CELLAR. in *Antibarb. p. 213.* ¶ Sic *bibere in* auro, argento, vitro, maluerunt quam *ex*. (G.)

*) Aliquando *versari* idem est ac *circumagi, vexari, agi.* Et haec est elegans loquutio, quae et ipsa eamdem constructionem cum IN postulat. Ita SALLVST. *Iug. c. 14. Semperne in sanguine, ferro, fuga, versabimur?* Ita et actiue *versat nos cura*, et HORAT. *Lib. II. v. 90.*

Qui minus argutos versat furor iste poetas.
Conf. CORT. *ad Sallust. p. 473.*

XVII.

Praecipue hic locum inuenit syntaxis ORNATA, quippe quam vulgo *) praetermittunt grammatici. Ea vero quum partim in positione, partim in additione, partim in abiectione, partim denique in commutatione vocum consistat: de singulis non obiter agemus. *Fundamenta syntaxeos ornatae.*

*) (Illud iam non ita esse, reuincunt vulgatissimae hodie Grammaticae, Cellariana, Marchica, Langiana etc. G.)

XVIII.

Ad positionem vocum quod attinet, quamquam is est linguae Latinae genius, vt in ea verborum ordo non tam arctis legibus adstringatur, ac in aliis linguis: *De vocum positione an quaedam exstent certae regulae?*

 caue

caue tamen existimes, plane nullum in ea esse certum verborum ordinem *). Quare non perinde est, quo ordine colloces vocabula, sed obseruandae sunt regulae quaedam, quae dici non potest, quantum elegantiae sermoni Latino concilient **).

*) Mireris ergo, quo iure scribere potuerit IAC. LODOICVS STREBAEVS *de elect. et colloc. verb. I, 4. p. 18. In oratione nulla verbo propria sedes est, nullus certus et immutabilis locus, nullus vmquam fuit sic destinatus ordo, vt eius mutatio deformis et inelegans esset.* Sane quantum ratio hunc virum doctum fugiat, vel inde patet, quod ordo verborum, in poetis facile tolerandus, in oratione soluta plane absonus esset futurus. Ait HORATIVS *Carmin. lib. IIII. od. XV. v. 1. 2.*

Phoebus volentem praelia me loqui
Victas et vrbes, increpuit lyra.

Iam si quis in prosa oratione, eodem seruato verborum ordine, diceret: *pater volentem seruos filium occidere, miseras et ancillas, castigauit gladio:* quis, quaeso, ferret ita loquentem? Ex quo sane clarissime patet, in Latina quoque lingua esse aliquem verborum ordinem, certasque adeo regulas, quae nisi obseruentur, confusum ac hiulcum inde nasci oporteat orationis genus. (Non potuit hoc sibi velle STREBAEVS, plane nihil referre, quomodocunque collocentur verba. Sic enim sua ipsius vineta caederet. Sed hoc indicauit, quod res ipsa loquitur, non esse certum perpetuumque vt apud Germanos v. c. Gallosque assignatum locum verbo, aut alteri orationis parti, non esse certum *constructionis*, quem vocant grammatici, *ordinem*. Interim toto libro tuetur, ordinem esse, numerum esse. Sed is nimirum ita

fluctuat;

fluctuat; ita liber eſt, vt intra praecepta pauca includi non poſſit. Dedit nuper XXX. regulas AVG. GEHLIVS in *Ratione ordinationis verborum* etc. Hamb. 1746. 4. qui libellus ſane propter exempla vtiliſſimus eſt. G.)

**) ¶ Numeroſae orationis quanta vis ſit, Tullio credamus, qui exclamaſſe auditores dicit *de Orat.* I, 33, 152. ſi verba apte numeroſeque cecidiſſent. Sic *Orat.* 63, 214. plaudunt homines ad illud Carbonis: *Patris dictum ſapiens, temeritas filii comprobauit.* Itaque imitatus ipſe Cicero *de Diuinat.* I, 23, 46. hoc modo: *Matris ſomnium immanis filii crudelitas comprobauit.* Conf. VOSS. *Inſtit. Rhet.* IV, 4, 5. (G.) Vere ergo ordo et collocatio verborum in eloquentia omne fert punctum, adeo, vt quidquid orationi gratiae ineſt, pereat, ſi verborum turbes ordinem. ¶ Videantur omnino exempla commutati ordinis apud CIC. *Orat.* 70. ſ. 232. (G.) Elegantiſſima ſunt illa CICERONIS *de orat. I, 1. Cogitanti mihi ſaepe numero, et memoria vetera repetenti, perbeati fuiſſe, Quincte frater, illi videri ſolent, qui in optima republica, quum et honoribus et rerum geſtarum gloria florerent, eum vitae curſum tenere potuerunt, vt vel in negotio ſine periculo, vel in otio cum dignitate eſſe poſſent.* Iam verborum tantum collocationem muta, et periodum hunc in modum refinge: *Quincte frater, ſaepe numero mihi cogitanti, et repetenti memoria vetera, illi perbeati fuiſſe videri ſolent, qui quum et honoribus florerent, et rerum geſtarum gloria, eum potuerunt tenere curſum vitae, vt vel ſine periculo in negotio, vel cum dignitate eſſe poſſent in otio.* Tuam fidem, lector, an priſtinae elegantiae Ciceronianae vel vola vel veſtigium ſupereſt? Nonne coquum potius aliquem aut calonem, quam Ciceronem audire tibi videris? Et tamen verba omnia Ciceronis retenta: ſolumque immutatum eſſe ordinem et collocationem

verborum animaduertis. Quae quum ita sint, quantum hac in re positum sit momenti, satis superque intelliges. (Contra ea LAZARVS BONAMICVS orationem PHILELPHI solo verborum ordine immutato ex subagresti et inconcinna elegantem et sonoram reddidit, vid. VOSS. *Instit. Rhetor.* p. 164. Ceterum illa ad lectorem prouocatio de erudito lectore tantum accipienda, qui longo vsu teretes aures habeat: alius quiuis, licet alia omni doctrina politus, nihil discriminis sentiet. Exercitatio, vt in omni alio sensuum iudicio, hic regnat. G.)

XVIIII.

Quales sint illae regulae.

Operae pretium itaque fuerit, potiores, quae huc pertinent, regulas paullo accuratius exponere, idoneisque illustrare exemplis *), vt quis sit hac in re linguae Latinae genius, tanto facilius possit intelligi.

*) Multi iam inde a renatis litteris prodierunt libelli de elegantiis Latinae linguae, & quorum recensum agit MORHOF. *Polyh.* 4, 10, 11; plures etiam, qui compilauit reliquos, nominat CHRISTO. ARNOLD in praefatione ad suum *Latinae linguae ornatum*, (G.) in quibus etiam de ordine et collocatione verborum praecipere solent auctores. Sed quum et hic multa parum accurate, multa perperam dicantur; nos ea, quae certa sunt, consectabimur.

De transpositione regulae.

I. *Vocatiuus non statim ab initio, sed plerumque* *) *post aliquot verba, nonnumquam etiam in posteriore periodi membro locum occupat.* NEPOS *in prooem. 1. Non dubito, fore plerosque,* ATTICE, *qui hoc genus scripturae leue, ac non satis dignum summorum virorum personis iudicent.* CICERO *in orat. 1, Vtrum difficilius, aut maius*

maius esset negare tibi saepius idem roganti, an efficere id, quod rogares, diu multumque, BRVTE, *dubitaui.* Vbi vocatiuus in postremum denique periodi membrum eleganter reiectus est.

*) Attamen, si adfectus exprimendus sit, vocatiuus et primum statim locum recte occupat, et nonnumquam bis vel ter repetitur. TERENT. *Andr. I, 5, 47. O Mysis, Mysis, etiam nunc mihi scripta ita dicta sunt in animo Chrysidis de Glycerio.* Vbi DONATVS: *Primum vocandi, alterum increpandi est.* Ego vtrumque adfectus cuiusdam esse existimo, vti illud CICERONIS *ad Q. Fratrem: Mi frater, mi frater, mi frater.*

II. *Casus obliqui, si id sensus orationis ferat, eleganter nominatiuo praemittuntur.* CIC. *orat. 2. Nec simulacro Iouis Olympii, aut Doryphori statua deterriti, reliqui minus experti sunt, quid efficere, aut quo progredi possent.* Si hic nominatiuum *reliqui deterriti* priore loco posueris, omnis peribit periodi venustas. (Vid. Principia Orationum CIC. *in Catil. 3. pro M. Marcello, pro Ligario* etc. G.

III. *Propositiones incidentes Logicis vocatae,* et quaecunque adiectiuis declarandi vel definiendi caussa adiiciuntur. G.) *eleganter adiectiuis et substantiuis, aut certe reliquae orationi interseruntur.* CIC. *Catilin. III, 1. Profecto quoniam illum, qui hanc vrbem condidit, Romulum, ad Deos immortales beneuolentia, fama extulimus.* Hic propositio, *qui hanc vrbem condidit,* incidens est. IDEM *Catil. IIII, 10. Anteponatur omnibus Pompeius, cuius res gestae atque virtutes iisdem, quibus solis cursus, regionibus ac terminis continentur.* Hic denuo incidens propositio, *quibus solis cursus,* non potuisset elegantiorem locum, quam inter adiectiuum et substantiuum occupare.

IIII. *Idem tenendum eſt de ea propoſitione, quae comparatiuos, aut verba* MALO *et* PRAESTAT, *ſequitur.* Haec enim eleganter comparatiuo aut certe verbo ſuo praemittitur. Sic eleganter CICERO *pro M. Marcello 1. Eſt verò fortunatus ille, cuius ex ſalute non minor paene ad omnes, quam ad illum ventura ſit, laetitia peruenerit* *). Muta quaeſo vocabulorum ordinem, et propoſitionem, *quam ad illum ventura ſit,* poſtremo loco pone; denuo profecto videbis: totam orationem hiulcam fieri. Ita eleganter etiam dixeris *vir pace, quam bello, illuſtrior;* minus eleganter, *vir illuſtrior pace, quam bello.* ¶ Sic, *Cato eſſe quam videri bonus malebat* etc. (G.)

*) Bis eo loquendi genere in vna eademque periodo vtitur QVINCTIL. *Inſtit. orat. lib. V. c. 13. Tanto eſt accuſare, quàm defendere, quanto facere, quam ſanare, vulnera, facilius.*

V. *Propoſitiones conditionales* *) *nonnumquam eleganter veluti per* παρένθεσιν *reliquae orationi inſeruntur.* CORN. NEP. *Ageſil. 5. Namque illa multitudine, ſi ſana mens eſſet, Graeciae ſupplicium Perſas dare potuiſſe.*

*) ¶ Tales ſunt, *niſi fallor, ſi me audis, ſi hunc hominem putas aliquid videre, niſi animo tuo excidimus* etc. (G.)

VI. Eiusdem conditionis ſunt formulae: *mihi crede, pro eo, ac debui, pro tua ſapientia, qua es animi perſpicacia, qui eſt inſignis tuus in nos amor, vt tum erant tempora,* cet. Eae enim omnes quaſi per παρένθεσιν reliquae orationi inſeruntur, e. g. CIC. *epiſt. ad diuerſ. XII, 1. Finem nullum facio,* MIHI CREDE, *Caſſi, de te et Bruto noſtro, id eſt, de tota republica, cogitandi.* Ad eumdem SVLPICIVS *epiſt. IIII, 5. Poſteaquam mihi renunciatum eſt, de obitu Tulliae, filiae tuae, ſane quam* PRO EO, AC DEBVI, *grauiter moleſteque tuli.* NEPOS *Attic. 1. Patre vſus*

vſus eſt diligente, indulgente, et VT TVM *erant tempora, diti.* ❡ CIC. *Ver.* III, 54. *Pro eo, vt temporis difficultas, aratorumque penuria tulit.* Ibid. c. 56. *Incredibile dictu eſt, iudices: ſed et factum et tota Sicilia peruulgatum.* (G.) Elegantes admodum ſunt hae ſimilesque parentheſes, et hinc veteribus familiariſſimae.

VII. *Coniugationum tempora ex participiis et verbo ſubſtantiuo compoſita pereleganter diuelluntur, et quaedam inter vtraque inſeruntur.* CIC. *epiſt. ad Q. Fratr. I, 1. Non dubitabam, quin hanc epiſtolam multi nuntii, famaque denique ipſa* ESSET *ſua celeritate* SVPERATVRA. Reſcribe ſuperatura eſſet, et multum peribit elegantiae. IDEM *de finib. II, 16. Nulla quaeſtio* DECRETA *a ſenatu* EST.

VIII. *Nec minor eſt orationis elegantia, ſi duo verba, quorum alterum ab altero regitur, eodem modo ſeiungantur.* CIC. *de fin. II, 16. Quae eſt iſta laus, quae* POSSIT *e macello* PETI? IDEM *de offic. II, 20. Sed quum in beneficiis collocandis aut mores* SPECTARI, *aut fortuna* SOLEAT.

VIIII. *Comparatiui et ſuperlatiui elegantiſſime periodum claudunt.* (Comparatiui, quia Ditrochaeo finiuntur in obliquis; ſuperlatiui, quod polyſyllabi. G.) V. C. MANVT. *epiſt. I, 20. Solent eſſe, quae minus exſpectantur,* LAETIORA. CIC. *de nat. Deor. I, 20. Hunc Deum rite beatum dixerimus: veſtrum vero* LABORIOSISSIMVM.

X. *Eleganter quoque poſtremum in oratione locum occupant caſus obliqui a voce* NEMO. PLIN. *epiſt. IIII, 30. Ego videor habere multos amicos; ſed huius generis, cuius et tu quaeris, et res exigit, prope* NEMINEM.

XI. *Adiectiua ſubſtantiuis ſiue praeponas, ſiue poſtponas, perinde eſt.* Pronomina tamen poſſeſſiua MEVS, TVVS, SVVS, NOSTER, VESTER,

 ſub-

substantiuis suis saepissime postponuntur. Si addatur praepositio cum suo casu, perinde erit, siue praeponas, siue postponas, dummodo praepositionem cum casu suo inseras inter adiectiuum et substantiuum. Sic semper dicunt Latini: *Amici tui, rerum suarum, sententiam meam.* Ast promiscue dicunt: *amor erga me tuus, tuorum erga me meritorum.* Vid. CIC. *epist. ad diuers. I, 1.* (Quin has ipsas obseruationes s. exceptiones parum certas esse, et quidquid de ordine adiectiuorum et substantiuorum disputatur, certum est. Vid. QVINCTIL. IX, 4. et ibi BVRMANNVS p. 835. Vnum forte hoc praecipere ausim, videndum esse, vt variemus orationem, nunc praeponamus adiectiuum suo substantiuo, nunc postponamus, *Amant alterna Camenae* Romanae. G.)

XII. *Plura vnius commatis pronomina scite coniunguntur.* v. c. *si* QVA TIBI NOSTRAE *cladis est memoria.*

XIII. *Inter adiectiuum et substantiuum aliquid interponere solere Latinos, iam pueris notum est.* Prouidendum tamen, ne interpositio ista sensum turbet aut adfectationis aliquid redoleat. Eleganter ait NEPOS *Alcib. 9. Quem quidem adeo sua cepit humanitate.* At si dixeris: *adeo sua quidem quem humanitate cepit*: nulla amplius erit orationis venustas. ¶ Nimirum α) pronomen relatiuum in prosa ab initio commatis esse debet; in poësi etiam non nimis reiici; β) ἡ *quidem* non potest differri nimis longe. (G).

XIIII. Coniunctiones, SI, NISI, VT voci vni aut alteri eleganter postponuntur, (id est ad verba sua admouentur propius. G.) CORN. NEP. *Miltiad. 1. Id si fecissent.* Elegans inprimis est NIHIL VT: *litterae tuae ita conscriptae sunt,* NIHIL VT *iis esse possit elegantius.* Immo generatim TVRSELIN. *de partic. Lat. orat. c. 200, §. 4. p. 146. ed. Rich. Ketelii:* VT *saepe elegan-*

tiae

tiae caussa ex primo loco recipit se in secundum, praesertim si cum VIX, NVLLVS, NEMO, TANTVM, *copuletur: vix vt, nullus vt, nemo vt, tantum vt. Exempla passim exstant.* Idem obseruat de coniunctione SI, quae pronominibus praecipue eleganter postponitur, *c. 168. §. 4. p. 118.*

XV. *Si aliena verba recensentur, non vtendum est formulis:* ITA DIXIT, IN HAEC VERBA ERVPIT, *cet. sed verbis* INQVIT, AIT, *quae semper post verba nonnulla ipsi inseruntur orationi.* CORN. NEP. *Att. 4. Cui quum persuadere tentaret: noli, oro te,* INQVIT *Pomponius, aduersus eos me velle ducere, cum quibus ne contra te arma ferrem, Italiam reliqui.* Et *c. 21. Hos vt venisse vidit, in cubitum nixus: Quantam,* INQVIT, *curam diligentiamque in valetudine mea tuenda hoc tempore adhibuerim, quum vos testes habeam, nihil opus est pluribus verbis commemorare.* ¶ Hoc non ita accipiendum esse, quasi aliud ponere, quam *inquit* aut *ait,* sit flagitium, euincunt haec Liuii: I, 28. *Tum ita Tullius infit;* ibid. *Rex cetera peragit;* I, 32. *Bellum ita indicit;* ibid. *His verbis patres consulebat;* I, 52. *Ita verba fecit.* Saepe *elliptice* aliorum verba ponit, v. c. I, 48. *Ille ferociter ad haec;* II, 29. *Tum demum consules;* Ita II, 46. etc. Sunt et infinitae orationis exempla I, 47. bis. I, 50. I, 53. II, 2. bis, II, 3. II, 6. II. 15. etc. (G.)

Locum id habet, si verba directe recenseantur. Nam si oblique; omnia per accusatiuos et infinitiuos proferuntur, sine verbo *inquit.* TAC. *Annal. I, 4. Pars multo maxima imminentes dominos variis rumoribus differebant, trucem Agrippam, et ignominia accensum neque aetate, neque rerum experientia tantae moli parem. Tiberium Neronem maturae aetatis, spectatum bello, sed vetere et insita Claudiae genti superbia; multaque*

que indicia saeuitiae, quamquam premantur, erumpere.

XVI. *In ordine et collocatione vocum quam maxime etiam cauenda* ὁμοιοτέλευτα, *seu similiter cadentia, quae vix fert subtile Romanarum aurium iudicium.* Sic ſtatim aures offenderent haec: *non aliquo timore, sed partim dolore.* Aſt elegantius CICERO *pro Marcello 1. Diuturni, inquit, silentii, quo eram his temporibus vsus, non timore aliquo, sed partim dolore, partim verecundia finem hodiernus dies attulit.* Si ergo transponas quaedam vocabula, facile ὁμοιοτέλευτα cauebis. Sic κακοφωνίας offendent, quae ſequuntur: *neque vero disiunctissimas terras citius potuisse peragrari cuiusquam* paſſibus, quam tuis curſibus. Elegantius CICERO *pro Marcell. 2. Nec vero disiunctissimas terras citius cuiusquam potuisse peragrari passibus, quam tuis non dicam cursibus, sed victoriis illustratae sunt.* Mireris ergo, eccleſiae patres, et maxime AVGVSTINVM, maximas in hiſce ὁμοιοτελεύτοις quaeſiuiſſe delicias. (Hoc elegantiae genus a barbaris ſeptentrionalibus inuectum, quorum aures ſonorum illa ſimilitudine demulcebantur, vt ſatis poëſis illorum indicat, quam paene totam in eiusmodi ſimilitudine clauſulari ponebant: qua de re multum queritur IS. VOSSIVS *de poematum caussa et viribus rhythmi.* ¶ Auguſtini tamen ὁμοιοτελευτῶν ſtudium praecipue ad ſermones et ſcripta popularia pertinet. In libris de Ciuit. Dei rarius ea obſeruantur. In epiſtolis etiam ad viros doctos ſibi temperaſſe videtur, ſed in aliis ſibi indulget tanto liberius. G.)

XVII. Denique et id cauendum in ordine et collocatione verborum, *ne imprudenti tibi versus loco prosae orationis nascantur.* QVINCTIL. *Inſtit. orat. Lib. VIIII. c. 4.* Sane nec ipſe CICERO ſibi ab hoc orationis naeuo ſatis cauere potuit.

tuit. En enim hexametrum, qui illi in oratione *pro Archia* 1. obrepsit:

In quo me non inficior mediocriter esse
Versatum

Et de oratore 3, 5. vbi (*i. e.* quo in libro c. 44. sq. G.) ipse hoc vitium incessit, totum distichon imprudens inseruit: *ac mihi quidem veteres illi maius quiddam animo*

Complexi, plus multo etiam vidisse videntur,
Quam quantum nostrorum ingeniorum
acies

intueri potest. (De versu in prosa, plurimos laudat FABRIC. *Bibl. Lat.* T, II. p. 746. sq. *g* Conf. VOSS. Rhet. IV, 4, 3. CIC. praesertim *Orat.* 56, 189. sq. Neque tamen simpliciter et omnes damnandos esse in oratione versus, quin hos illi, tecti si sint, nonnumquam ornatum conciliare, assentior GVIL. BERGERO, in Commentario politissimo *de naturali pulchritudine orationis* a p. 317-333. super hac re suauissime disputanti. Accire versus in prosam et data opera elaborare, equidem stultitiam et vitium esse censeo; anxie autem inter scribendum cauere, ne quis forte fortuna irrepat, (nisi forte ita sis poeta, vt sit metuendum, ne quicquid dicas versus sit;) aut quaerere in scriptis alienis, quo illa eo nomine reprehendas, putidam interpretor diligentiam. Sponte nati versiculi in oratione numerosa et sonora, sunt, si non semper amandi plane, certe tolerandi, idque eo magis, quia fieri vix potest, quin subinde emergat talis verborum ordinatio, quae non genium quidem, sed numeros tamen versus referat. Nihil minus egerunt diuini scriptores, quibus historiam suam perscribere iniunxit dominus noster, quam vt verborum studuerint compositioni oratoriae et aures implenti, et tamen memini me puerum in illis multos inue-

nire verſiculos, quum nauſeae ex omnium vocabulorum analyſi quam vocant, et faſtidioſa repetitione orienti, inter alia hoc ludo occurrerem. En illorum ſpecimen,

Matth. III, 13. παραγίνεται,
Πρὸς τὸν Ἰωάννην τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ.
Cap. V, 33. ἐῤῥέθη
Τοῖς ἀρχαίοις· Οὐκ ἐπιορκήσεις, ἀποδώσεις etc.
Cap. VIIII, 33.
Καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου, ἐλάλησεν etc.

Sed nolo repueraſcere. Hoc volo, nullum eſſe librum, cuius ſcriptura ſit libera et naturalis, neo affectata ac male exquiſita, vbi non hinc inde verba ita collocata reperias, vt verſus per ſe impleantur. Non tamen amem illos iis in locis, vbi nimis conſpicui ſint, v. c. in principiis aut fine periodorum; quo enim occultiores ſunt, eo ſunt tolerabiliores. (A.)

XX.

Regulae de additione vocum.

Haec de poſitione atque ordine vocabulorum ſufficiant. Non minor in additione vocum quarumdam ſita eſt elegantia, de qua ipſa quoque paucas easque perſpicuas dabimus regulas *).

*) Regulae potiores hae fere ſunt.

I. *Initio periodi ſaepe ponitur* EGO, *quod alias omitti poſſet, et tunc ei additur* VERO, *& aſſeuerandi, augendi etiam interdum particula, non adverſandi.* (G.) CIC. *epiſt. ad diuerſ. IIII*, 6. *Ego vero, Serui, vellem in meo grauiſſimo caſu adfuiſſes.* Immo generatim hoc indicium eſt reſponſionis, qua alterius dicta probamus. CIC. *l. VIIII. ad diuerſ. epiſt.* 5. *Mihi vero ad Nonas bene maturum videtur fore.* IDEM *l. XVI. ep.* 23. *Tu*

Tu vero confice professionem, si potes. TER. *Eun. V, 2. v. 45. Ego vero maneo.* Vbi DONATVS: *modo* VERO *consentientis est aduerbium.* ¶ Nempe significat *verum est.* (G.)

II. Quoties de nobis ipsis loquimur, modestiae caussa addimus QVIDEM. PLAVT. *Epidic. I, 2. v. 8. Iam istoc probior es, meo quidem animo, cum in amore temperes* (In vniuersum vim quandam restringendi habet, vt CERTE, MINIMVM. ¶ Nimirum indicamus non totum et vniuersum nos velle confirmare, sed de parte quadam tanto confidentius. G.)

III. *Superlatiuis eleganter adduntur aduerbia* QVAM, LONGE, MVLTO, v. c. *longe audacissimus, multo iucundissima, quam occultissime traiecto amni.* LIV. *Hist. XXI, 27.* ¶ *Bellum gereremus cum tyranno, quam qui vmquam saeuissimo et violentissimo in suos.* LIV. 34, 32. Ita VNVS, OMNIVM, *quotquot sunt, fuerunt, erunt, omnium, quos sol vidit, terra aluit, bipedum nequissimus.* (G).

IIII. *Eleganter quoque iisdem superlatiuis additur* QVISQVE. v. c. CIC. *pro Archia 11. Trahimur omnes laudis studio, et optimus quisque maxime gloria ducitur.* ¶ Inprimis Cicero ita iungit VT QVISQVE *optime dicit,* ITA *maxime dicendi difficultatem pertimescit.* de Orat. I, 26. 120. etc. conf. infra §. XXII, *** 2. (G.)

V. *Comparatiuis quoque non sine elegantia addes ablatiuos* IVSTO, SOLITO, DICTO, SPE, OPINIONE. v. c. *ad rem iusto attentior, solito maior, dicto citius, spe melior.* Exempla plura collegit CORTIVS *ad Sallust. p. 785.* Ipse SALLVST. *Iug. c. 85. Opinione asperius est.* CIC. *in Bruto c. 1.* addit *omnium: opinione omnium maiorem cepi dolorem.* SALL. *Iug. c. 75. Commeatus spe amplior.* SENECA *de morte Claud. c. 16. Dicto citius.* (*Totum fere huc pertinet carmen*

Poly-

Polyphemi de Galatea apud Ouid. Met. 13,789. sq. ¶ Talia etiam sunt *laude mea maior, cogitatione celerior, Euro velocior, coruo viuacior* etc. quae non tam ad verborum elegantiam, quam ad cogitandi et comparandi felicitatem pertinent; et prouerbii vim habent. G.)

VI. Verbis, quae *spem* vel *opinionem* denotant, Latini eleganter addunt FORE vel FVTVRVM ESSE, *sequente vel* QVI, *vel* VT *cum praesente vel imperfecto coniunctiui.* NEP. *prooem. 1. Non dubito, fore plerosque, Attice, qui hoc genus scripturae leue, et non satis dignum summorum virorum personis iudicent.* Eodem modo dicitur: *spero fore, vt in gratiam tecum redeat. Numquam ratus sum fore (futurum), vt tantae opes tam celeriter conciderent.* ¶ Hoc ad euitandum ὁμοιόπτωτον pertinet, ne dicere cogamur, v. g. *spero illum in gratiam tuam rediturum*, vbi litterae mugientis repetitio ingratum aliquid habet: interdum ne adest quidem participium futuri temporis et infinitiuus adeo periphrasticus, e. g. *numquam futurum spero, vt huius nos consilii poeniteat.* Talia sunt, *oportet, decet, piget, taedet,* et impersonalia alia. (G.)

VII. *Eamdem prae se elegantiam ferunt formulae*, ACCIDIT, FIT, FACTVM EST, FVTVRVM EST, *quae verbis additae euentum vel consequentiam indicant.* Sufficeret sane, si diceres: *putaresne, mihi vmquam verba deesse posse?* Sed elegantius CICERO: *putaresne vmquam accidere posse, vt mihi verba deessent?* Ita et NEPOS *Alcib. 3. Id quum adpararetur, priusquam classis exiret,* ACCIDIT, *vt vna nocte omnes Hermae deiicerentur.* Eodem exemplo dices: *quum in eo esset, vt oppido potiretur,* FACTVM EST, *nescio quo casu, vt pars muri corrueret.* Item: *nisi signum receptui dederis,* FVTVRVM EST *profecto, vt rem famamque perdas.* ¶ Pertinent tamen pleraeque formulae vel ad casum designandum

dum, vt *accidit, factum est;* Itaque illud non adhibetur de rebus physica necessitate quadam inter se connexis, v. g. *accidit, vt sol oreretur:* vel longius res remouentur, *futurum est, es wird noch dahin kommen.* Sed quicquid eius sit, tamen id ipsum quoque ad amplificationem pertinet, etc. (G.)

VIII. *Quaestio* QVID vel CVR *eleganter augetur formula veteribus frequentissima:* QVID EST, QVOD v. c. *quibus subtractis, quid est, quod delectare nos possit?* ¶ Gallorum vsus, *qu' est ce que c' est?* Ita *quid est, quod mihi irascaris? quid est, cur mihi tantopere* aduerseris? (G.)

VIIII. *Nominibus propriis obscurae famae, contemtus caussa additur* QVIDAM. Sic apud NEPOT. *Paus. 4. est Argilius* ¶ (nomen non personae, sed loci et patriae, G.) *quidam.* Et in *Cimon. 1. Callias quidam.* In *Dione 8. Callicrates quidam*, et paullo post, *c. 10. Lyco quidam.* In *Timoleonte c. 5. Huic quidam Lamestius, homo petulans et ingratus, vadimonium quum vellet imponere.* ¶ Criticum conuicium est, QVIDAM addere ad nomina hominum satis nobilium. (G.)

X. *Coniunctionibus* SI et NISI *saepe praemittitur* QVOD. NEP. *Eumen. 8. Quod si quis illorum veteranorum legat facta, paria horum cognoscat.* Et in *Hannib. 1. Quod nisi domi ciuium suorum inuidia debilitatus esset, Romanos videtur superare potuisse.* (Hic probe notandum, QVOD illud non esse pleonasticum; sed retinere vim relatiuam, et significare *qua in re*, vel *circa quod negotium.* Itaque initio totius sententiae, et orationis adeo, poni non potest. G.)

XI. *Similis pleonasmus est in sequentibus:* ID QVOD, pro *quod*, VT NE, pro *ne.* NEP. *Datam. 4. Existimat, id quod accidit, facilius se im-*

 pru-

prudentem parua manu oppressurum. CICERO *pro Ligar. 4. Vt Romae ne sit.*

XII. *Emphaseos caussa adiectiuis aeque ac substantiuis eleganter additur* ISQVE, v. c. *filium habeo eumque vnicum.* CICERO: *Pansa, isque consul, non erubuit declamare.* (Non est adhibenda haec ratio, nisi vbi crescit oratio, vt possit addi, *et praeterea, et quidem, und noch darzu.* G.)

XIII. Verbo saepe iungitur participium, tamquam consequenti antecedens. NEP. prooem. *Quum* RELATVM *legerint.* *Relatum* est antecedens; *legerint* consequens. Suffecisset alterutrum, sed vtrumque iungitur elegantius. Eodem exemplo dicitur: *per manus traditum accepimus, vel antiquitus traditum accepimus,* vti apud QVINCTIL. *Instit. orat. l. V. c. 2.* ¶ Sic *litterarum monumentis proditum ad posteritatis memoriam transmittere; animo comprehensum teneo,* &c. Habent haec talia nexum caussalem: *quia* relatum, lego, etc. G.) Quin immo aliquando fere συνώνυμα iunguntur, vti apud SALVST. *Catil. c. 1. vtrumque per se indigens, alterum alterius auxilio eget.* Plura huius generis collegit CORT. *ad Sallust. p. 396.* veluti illa CAES. *de bello ciu. lib. I. c. 65. Quos vbi Afranius procul* VISOS CONSPEXIT: et LIVII *lib. II. c. 5. Ille est vir, qui nos* EXTORRES EXPVLIT *patria.*

XIIII. Interrogationibus eleganter additur: QVAESO, OBSECRO, AMABO, aut si ex ira procedunt, MALVM. TERENT. *Heaut. I, 1. v. 31.*

Quaeso, quid de te tantum meruisti?

¶ CIC. *epist. Att.* XIII, 13. *Attica mea, obsecro te, quid agit?* TER. *Eun.* V, 1, 10. *Quid is, obsecro, ad nos?* Vt nostri *um Gottes willen.*

CIC.

CIC. *fam.* VII, 16. *Oro te, quis tu es?* *Att.* II, 2. *Cura, amabo te, Ciceronem nostrum.* Referuntur talia ad interiectiones. non accurate. neque enim naturam verborum exuunt. (G.) PLAVT. *Casin.* I, 1. v. 3.

Quid tu, malum, me sequere?

XXI.

Nec non de earundem abiectione.

Quemadmodum vero additio elegantiam conciliet orationi: ita et quarumdam vocum abiectio vel omissio mirifice eamdem ornat. Nos, missis rarioribus ellipsibus, quas studiose collegerunt SANCTIVS et PERIZONIVS *), nitidiores tantum et optimas tum aphaereses, tum ellipses hic more nostro recensebimus **).

*) Multae apud veteres occurrunt ellipses, quae excusandae potius, quam laudandae videntur. Et has sane inculcat SANCTIVS *lib. IIII. Mineru. c. 1. seq.* (Vid. PERIZO. ad I, 13, 91. G.) Quis enim cum HORATIO diceret: *ventum erat ad Vestae*, scilicet aedem? Non quidem exemplo isto carent, nec abstinent CIC. *ad diuers. lib. XIIII. ep. 2.* et LIVIVS *Hist. I, 33.* et *41.* sed haec Graecismo excusari poterunt. (Quin ita frequens est haec ratio optimis auctoribus, vt excusatione potius opus esse videatur, si ea non vtaris. Vid. v. g. viri docti ad CIC. Philipp. I, 7. Monuit hoc iam Cl. HEVSINGERVS ad VECHNERI *Hellenolex.* p. 126. ¶ Etiam de priuatis ita loquuntur veteres VARRO R. R. II, 11. 12. *Discedimus. Niger in Turanii nostri*, scil. *aedes.* [Si quidem locus corruptus ita recte emendatus est a Victorio.] Plane ita Saxonia superior, *nach, zu, bey, von Langens,*

Walthers etc. [Contra inferioris Saxoniae incolae addunt fere semper vocem *Haus*, et plene dicunt *'in, aus, von Langens Haus* etc.] CIC. *ad Q. Fr. ep.* III, 1. 2. *Cum tu (viam) neque per Locustae, neque per Varronis* (scil. *fundum*) *velles ducere.* G.)

**) Potiores de vocum syllabarumue defectu regulae hae fere sunt.

I. ALIQVIS, ALIQVANDO, ALICVBI *priores syllabas* ALI *saepe amittunt post coniunctiones* SI, NE, NISI, QVVM, NVM, QVO, QVANTO. CIC. *pro Arch.* 1. SI QVID *in me est ingenii.* PLIN. *epist.* 1, 10. SI QVANDO *vrbs nostra liberalibus studiis floruit, nunc maxime floret.* CIC. *ep. ad diuers. X,* 14. *Epistolas decerpito,* NE QVANDO *quid emanet.* Similia sunt: SICVBI *hostis futurus est.* QVO QVIS *doctior est.* QVANTO QVIS *ditior est.*

II. Totum pronomen ALIQVIS abiicitur, si sequatur relatiuum QVI. SALLVST. *Catil. c.* 22. *Fuere ea tempestate, qui dicerent.* Sic eleganter dixeris: *est, quod te velim. Est, de quo tecum confabuler.* ¶ *Non est, quod gratias agas. Quid est, quod me accuses? Est, quod tibi succenseam.* Intellige ALIQVID PROPTER. Potest etiam referri ad numerum sequentem, et dici omissum esse substantiuum CAVSSA. (G.)

III. *Frequenter etiam omittuntur substantiua,* LOCVS, TEMPVS, OCCASIO, V. C. *non est, vbi pedem ponat. Erat, quando serio istiusmodi agebantur.* CIC. *Catil. I,* 10. *Habes, vbi ostentes illam praeclaram patientiam tuam.*

IIII. *Nihil quoque frequentius est omissione coniunctionum* VT, NE, V. C. *fac venias: haec curae tibi sint, precor: caue existimes: malus homo sit oportet.*

¶ V.

¶ V. *Frequens etiam eſt* ASYNDETON; *Iupiter optimus maximus: Patres Conſcripti: Ruta caeſa: Emtio venditio: Serius ocius: Prima poſtrema,* LIV. I, 24. (G.)

XXII.

Denique, quum nihil ſit, CICERONE iudice, taedioſius †), quam ſi ſtilus ſemper ſit idem: eae quoque regulae, quae ad mutationem variationemque grammaticam *), vel omnium propoſitionum **), vel vocum quarumdam ***), pertinent, non erunt nobis praetermittendae. *Fundamenta variationis grammaticae.*

†) (Nec *taedioſus* Ciceronis verbum eſt, nec vbi Cicero tale quid dixerit, adhuc annotaui. ¶ Res tamen ipſa certa eſt et aperta. [Et ita iudicaſſe Ciceronem fidem faciunt cum ſcripta ipſius, tum certamen illud, vbi, teſte Macrobio, cum Roſcio contendit, num ipſe eamdem rem ſaepius oratione, an ille geſtu variaret.] G.)

*) Variatio vel grammatica eſt, vel rhetorica. Vtramque, at non eodem modo, inculcant ERASMVS ROTEROD. *de copia verborum et rerum*, MICRAELIVS *de copia verborum*, et qui inſtar omnium eſt AVG. BVCHNERVS *de commutata ratione dicendi, Lipſ.* cIↄIↄcLXXXVIIII, 12. ¶ [Primum poſt mortem auctoris edidit libellum praeclarum illius gener, Otho Praetorius, *Witteb.* cIↄIↄcLXIV. 12.] et totus eſt in rhetorica logicaque variatione. (G.) Nobis, quum in fundamentis grammaticis verſemur, cum variatione rhetorica nihil hic eſt negotii.

**) Variatio grammatica duorum generum eſt. *Vel* enim in vniuerſum ad omnes pertinet propoſitiones, adeo, vt quemadmodum ex vna cera plures imagines, ita ex eadem ſententia plures fingi poſſint periodi. *Vel* quibusdam tantum for-

formulis et loquutionibus est propria. Et ad primam quidem quod attinet, ad illam referendae sunt regulae sequentes:

I. *Simplicissima est variatio per phrases, et loquutiones synonymicas.* *Ait* TERENT. *Andr. I, v. 50. ingenium est omnium hominum a labore procliue ad libidinem.* Hanc sententiam per phrases synonymicas ita variabis: *Ea est mortalium omnium indoles, vt a labore ad voluptatem ruant. Ita comparata est omnium hominum natura, vt labor cedat voluptatis illecebris, et quisque libidini, quam rei familiari, operam dare malit, cet.* ¶ Difficile non est, eamdem sententiam vel centies variare, si certa via progrediaris, et ordinem quemdam praestituas, v. g. casus, tempora et personas, figuras rhetoricas, locos topicos: haec sunt artificia illa rhetorum extemporaneorum &c. (G.)

II. *Talis etiam est variatio per casus*, cui mature adsuefieri oportet adolescentes, ne meras pro elegantiore stilo proferant enunciationes logicas. Ait NEPOS *Alcib. 1. In hoc* NATVRA *efficere quid possit, videtur experta.* In genitiuo dixeris: *In hoc,* NATVRAE *quanta vis sit, quantaque efficacia, satis perspectum est.* In datiuo: NATVRAE *efficere quid liceat, vel huius exemplo compertum est.* In accusatiuo: *In hoc* NATVRAM, *efficere quid possit, experiri voluisse arbitror.* Denique in ablatiuo: *In hoc, quid a* NATVRA *effici possit, est intellectum.* (Ludi honesti genus et vtilissimi praebere potest ista variatio. ¶ Euitandus vero concursus casuum eorumdem in diuersa relatione, qui tamen ipsi Tullio excidit, v. g. *pro Quinct,* 28. *Naeuium ne appellasse quidem Quinctium.* Nempe cum diceret Cicero, nemini obscurum erat. (G.)

III. *Adiectiuum eleganter in substantiuum, et hoc in illud commutatur.* Esto propositio: *Erat satis eloquens, liberalis, prudens iuris ciuilis aeque ac*

ac rei militaris. Hanc ita commutat NEPOS in *Cimon. c. 2. Habebat enim ſatis eloquentiae, ſummam liberalitatem, magnam prudentiam cum iuris ciuilis, tum rei militaris.* Ita ſi propoſitio eſſet haec: *Inuidi obſtiterunt eius virtuti,* variatio poſſet peti ex NEP. *Hannib. 1. Multorum obtrectatio deuicit vnius virtutem.* Sic perinde erit, ſiue dicas: *tanta in me exſtant beneficia tua,* ſiue: *tanta eſt tuorum in me beneficiorum multitudo.* (Inprimis amat CICERO, et vt quisque illius eſt ſimilior, abſtracta ponere pro concretis, *Ignoſci errori meo, Faueo laudi tuae,* pro *mihi erranti, tibi cum lauderis,* et ſexcenta talia. ¶ Contra *audiui concionantem; diu te cognoui omnium, qui viuunt, mortalem audaciſſimum,* elegantius eſt, quam *audiui illius concionem; noui audaciam tuam.* G.)

IIII. *Saepe nomen mutari poterit in verbum, vel contra,* maxime ſi ſuperlatiui vel comparatiui adſint. e. g. *Omnibus par, et plerisque melior.* Aſt elegantius NEPOS *Themiſt. 1. Antefertur huic nemo, pauci pares putantur.*

V. *Superlatiui ſaepe in comparatiuos mutantur,* e. g. *In virtutibus aeque ac vitiis fuit excellentiſſimus.* Pro quo NEPOS *Alcib. 1. Nihil illo fuit excellentius, vel in vitiis, vel in virtutibus.*

Multo elegantior haec fit variatio, ſi iſtud *nihil* aliquoties κατ' ἀναφορὰν repetatur. CICERO *ad diuerſ. l. VIIII. ep. 14. Nihil eſt enim, mihi crede, virtute formoſius, nihil pulchrius, nihil amabilius.* Loco *eſt* in eadem formula eleganter nonnumquam adhibetur *excogitari poteſt, fingi, ¶ dici, intelligi* etc. (G.) *poteſt,* v. c. *Nihil hoc puero excogitari poteſt venuſtius.*

VI. *Saepe etiam variatio optime procedit per participia,* quae dici non poteſt, quantum ornent

 ora-

orationem. Participia vero ponuntur, partim, vbi occurrit relatiuum QVI, partim, vbi in Germanica lingua sunt particulae *nachdem, als, da, wenn, weil*, partim, quando duo commata per coniunctionem copulatiuam ET coniunguntur. De singulis dabimus regulas.

(I.) Quoties occurrit pronomen QVI, toties omisso illo, ponitur participium eiusdem significationis et temporis. PHAEDR. *Fab. I, 15. v. 1. Malus quum sutor, inopia deperditus, medicinam ignoto facere coepisset loco.* Hic *inopia deperditus* *) idem est ac *qui inopia perierat.* Ita et recte dicit CIC. *Catil. II, 1. Catilinam, furentem audacia, scelus anhelantem, pestem patriae nefarie molientem.*

*) SCHEFFERVS *ad h. l.* notat, omissam videri particulam *et*, vel potius legendum esse *inopiaque perditus*, quod posterius et ipse probo. At si vtrumque concedas, tamen quadrabit exemplum. Nam *et deperditus* vel *inopiaque perditus* idem est, ac *et qui inopia perierat.*

(II.) Si occurrunt particulae, *als, da, nachdem, weil*, videndum, vtrum duo adsint nominatiui, (duo certe subiecta orationis, quorum alterum interdum alio casu efferri potest. G) an vnicus. Si duo; prius comma mutatur in duo ablatiuos consequentiam designantes, e. g. *Quum amici hortarentur, vt Graeciam in suam redigeret potestatem, Darius classem quingentarum nauium comparauit.* Duo hic adsunt nominatiui: *amici* et *Darius*. Hinc NEPOS *Milt. 4.* prius comma mutat in duo ablatiuos; *Darius autem, hortantibus amicis, vt Graeciam in suam redigeret potestatem, classem quingentarum nauium comparauit.* Sed absurde diceres: *Christo cruci adfixo, sanguinem effudit.* Vnicus enim hic adest nominatiuus. Recte vero: *Christo cruci adfixo, solis defecit lumen.* Negari equidem nequit, esse ex-

exempla, vbi duae orationes, hoc modo iunctae, sunt ejusdem suppositi: e. g. PLAVTVS *in mil. glorioso: Si ego, me sciente, paterer vicino meo eam fieri iniuriam.* Qualia quam plurima collegit SANCTIVS *in Mineru. lib. II. c. 7. p. 196. sq.* Sed haec tamquam rariora non frequentanda putauerim. (In PLAVTI l. c. *me sciente* pertinet ad *fieri iniuriam*, atque adeo huc plane referri non debebat, vt plura apud SANCTIVM l. c. Pauca tamen sunt, in quibus extra controuersiam haec ratio obtinet. G)

(III.) *Si vnicus adest nominatiuus, (idem certe subiectum orationis,* G.) *prius comma itidem potest in participium commutari, sed ita, vt illud in eo casu ponatur, quem adsumit nomen vel verbum commatis posterioris*, e. g. *Quum Christus cruci adfigeretur, manus eius sanguine stillabant.* Hic manus est substantiuum, quod quum genitiuum regat, participium necessario in casu genitiuo ponitur, hoc modo: *Christi cruci adfixi manus sanguine stillarunt. Quum hac de re cogito, mirum mihi videtur.* Hic *videtur* postulat *datiuum.* Ergo participium in datiuo ponendum, dicendumque: *cogitanti mihi hac de re, permirum videtur. Postquam eum satis excruciauerant, denique necarunt.* Necare postulat accusatiuum, ergo dicendum: *excruciatum denique necarunt.*

(IIII.) Si duo commata per *et* copulantur, vel prius vel posterius in participium commutatur, omisso ET. e. g. NEP. *Milt. 1. Ex his delecti Delphos deliberatum missi sunt*, i. e. *ex his quidam delecti, et Delphos deliberatum missi sunt.* Eodem exemplo dixeris: *quem retractum ex itinere parens necari iussit.* SALLVST. *Catil. 39. Muneribus ornatum a se demisit. Alloquutus milites in vrbem rediit.*

VII. *Gerundia* †) *eleganter in participium in* DVS *commutantur*, e. g. NEPOS *Milt. 3. Miltiades hortatus est pontis custodes, ne a fortuna datam occasionem liberandae Graeciae dimitterent,*

rent. Vbi *liberandae Graeciae* ponitur pro *liberandi Graeciam.* (Exuendus error ex Grammaticis vulgo hauriri folitus, quafi folius futuri temporis fit hoc participium in DVS, cum fit re vera ἀόριστον feu indefinitum. Praefentis exemplum eft CIC. de fin. I. c. 10. *Qui ftudiofe antiqua* perfequeris *claris et fortibus viris* commemorandis, *eorumque factis* laudandis, *i. dum commemoras, laudas.* Praeteriti LIV. X, 11. *Neque illos Conful* vaftandis *agris* vrendisque *tectis ad certamen elicere* potuit, *i. dum vaftauit, dum vffit.* G.)

†) ¶ Quod de Gerundiis hic monetur, valet etiam de Supino priori, v. g. *venit falutatum amicos*, aut *falutandi amicos gratia*, elegantius ita extuleris, *venit falutaturus amicos; falutandorum amicorum cauffa; ad falutandos amicos.* (G.)

***) Sed haec de variatione generali. Sunt praeterea variationes quaedam, quae ad has vel illas formulas pertinent, e quibus paucas veluti exempli cauffa delibabimus.

I. Initio huc pertinent variae defcriptiones fuperlatiui, quales funt, quae fequuntur. CIC. *ep. VI, 9. Cum A. Caecina mihi tanta familiaritas confuetudoque femper fuit, vt nulla maior effe poffit.* NEP. *Milt.* 1. *Et antiquitate generis, et gloria maiorum, et fua modeftia vnus omnium maxime floruit.* IDEM *Timol.* 1. *Namque huic vni contigit, quod nefcio, an vlli, vt cet.* Item: *fic rogo, vt qui maxime et fumma contentione folent.* TERENT. *Andr. act. I,* 1. *Adolefcentula forma et vultu, Sofia, adeo modefto, adeo venufto, vt nihil fupra.* TAC. *Germ.* 9. *Aufpicia fortesque, vt qui maxime, obferuant.* VELLEI. PAT. II, 35. *Vir in tantum laudandus, in quantum virtus intelligi poteft.* ¶ TERENT. *Heaut.* V, 1, 3. *In me quiduis harum rerum conuenit, quae funt dicta in ftultum, caudex, ftipes, afinus, plum-*

plumbeus: In illum nil poteſt: nam exſuperat eius ſtultitia haec omnia. PLAVT. *Bach.* V, 1, 1. *Quicumque vbique ſunt, qui fuere, quique futuri ſunt poſthac ſtulti, ſtolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones. Solus ego omnes longe anteeo ſtultitia, et moribus indoctis.* CIC. *de haruſp. reſp.* 27. *Quam tam immanem Charybdim poëtae fingendo exprimere potuerunt, quae tantos exhaurire gurgites poſſet, quantas iſte Byzantiorum, Brogitarorumque praedas exſorbuit? aut tam eminentibus canibus Scyllam, tamque ieiunis, quam quibus iſtum videtis, Gelliis, Clodiis, Titiis Roſtra ipſa mandentem?* (G.)

II. QVO, EO, *vel* QVANTO, *ſi occurrunt, eleganter mutari poterunt ita, vt in priore commate* VT QVISQVE; *in poſteriore* ITA *ponatur:* SALLVST. *Iugurth. c. 81. Poſt vti quisque opulentiſſimus videatur, ita Romanis hoſtem fore:* id eſt, *quo quis erit opulentior, eo magis hoſtis Romanis videbitur.* Nec aliter CICERO *de orat. c. 2.* SENECA *de conſtant. c. 11.* CAES. *de bello ciu. lib. 7. c. 2.* Sed pro eo TAM et QVAM vtitur SALLVSTIVS *Iugurth. c. 31.* QVAM *quisque peſſime fecit,* TAM *maxime tutus eſt.* Similia exempla ex LVCRETIO et VARRONE adducit CORTIVS *in notis p. 562.* vbi etiam obſeruat, GELLIVM *noct. Att. XVIIII, 8.* iunxiſſe QVANTO et TAM MAXIME. *Qui maledicit et vituperat,* QVANTO *id acerbius facit,* TAM MAXIME *ille pro iniquo et inimico ducitur.* Sed non eſt inter elegantiſſimos ſcriptores GELLIVS, vt, quae ille ſingularia habet, imitari velis.

III. NON MODO, SED ETIAM *variis modis eleganti variatione redduntur.* Exempla id docebunt. NEPOS apud LACTANT. *Inſtit. III, 15.* TANTVM ABEST, *vt ego magiſtram eſſe putem vitae philoſophiam, beataeque vitae perfectricem,* VT *nullis magis exiſtimem opus eſſe magiſtris viuendi, quam plerisque, qui in ea diſputando verſantur,*

ſantur, id eſt, *non modo philoſophia non eſt magiſtra vitae, ſed ipſis etiam philoſophis magiſtris opus eſt.* CICERO pro Marcell. *c. 2. Nullius eſt tantum flumen ingenii, nulla dicendi aut ſcribendi vis, tantaque copia, quae* NON DICAM *exornare,* SED *enarrare res tuas geſtas poſſit*, id eſt, *non modo exornare, ſed et enarrare res geſtas tuas nemo poteſt.* TACIT. *Annal. XIII, 20. ſed cuicumque,* NEDVM *parenti, defenſionem tribuendam,* id eſt: *non parenti modo, ſed cuicumque etiam defenſionem tribuendam.*

IIII. DICO, *ſequente* NON, *mutatur in* NEGO. CIC. *Catil. III. Negaui, me eſſe facturum.*

V. OPORTET *variis exprimitur formulis, quales* ſunt, quae ſequuntur: CIC. *Phil. XI, 6.* NON POSSVNT NON *prodige viuere, qui noſtra bona ſperant, quum effundant ſua.* FACERE NON POTVI, *quin te hortarer. Dandam tibi hanc operam* DVXI. ¶ INTERMITTERE *diutius* NON POTVI *ſcribendi officium.* (G.)

VI. QVIDAM *etiam exprimitur per* NESCIO QVIS. TERENT. *Adelph. IIII, 4. Prodit neſcio quis.* ¶ Etiam qui norunt hominem, tamen illa ipſa formula ad contemtum vtuntur, et obſcuritatem obiiciendam aduerſario. Pertinet hoc ad artes Criticorum. (G.)

Ita et *forte fortuna,* exprimitur NESCIO QVO CASV, NESCIO QVO PACTO, NESCIO QVO FATO MEO. (In Colloquiis Ariſti et Eugenii, *Entretiens d'Ariſte et d'Eugene,* quae BOVHOVRSIO tribuuntur, quinti argumentum eſt, *neſcio quid, Le je ne ſais quoi.* G.)

VII. *Pro* TOTVS *ſaepe occurrunt formulae,* QVAM LONGVM EST. QVANTVS QVANTVS EST. QVAM LATE PATET. V. C. *Mare quam longum eſt. Germania quam late patet.* Eleganter CIC. *pro Marcello c. 2. Totum hoc, quantumcumque eſt, quod certe maximum eſt, totum eſt, inquam, tuum.* Plura huius generis dedit

V. C.

V. C. PETRVS BVRMANNVS ad illa *Ouidii Amor. I, 2. v. 3.*

Et vacuus somno noctem, QVAM LONGA *pere i.*

ita enim et VIRGIL. *Aen. IIII. v. 193.*

Nunc hiemem inter se luxu, QVAM LONGA, *fouere.*

et *l. VIII. v. 87.*

Thybis ea fluuium, QVAM LONGA EST, *nocte tumentem Leniit.*

CAPVT II.

DE FVNDAMENTIS STILI RHETORICIS.

I.

Qualia hic intelligantur fundamenta rhetorica?

Leuiora fuerunt, quae superiore capite monuimus, eaque, si mens non laeua fuisset, (G hinc discentium, hinc docentium, G.) iam in ipsis scholis inferioribus diligentius imbibi oportuerat. Iam ad grauiora pergimus, id est, ad fundamenta RHETORICA. Quemadmodum vero superiore capite non ipsam complexi sumus grammaticam: ita et hic non vniuersam rhetoricam *), sed ea tantum, quae ad stilum †) faciunt, trademus fundamenta.

*) Rhetoricam de *inuentione, dispositione, eloquutione et actione* praecipere, nemo ignorat. Verum nobis cum sola eloquutione negotium est: de qua operam dabimus, vt multa, quae in plerisque rhetoricis scriptis frustra quaesiueris, moneamus.

†) G i. e.

†) ¶ i. e. eloquutionem maximam et difficillimam partem eloquentiae, eamque ob caussam tanto colendam diligentius. (G.)

II.

Quotuplicia ea sint?

Ceterum quidquid de eloquutione praecipit rhetorica, illud omne ad quatuor potissimum capita videtur referendum. *Quis enim esset dicendi modus melior, quam vt* LATINE, *vt* CONCINNE, *vt* ORNATE, *et ad id quodcumque agetur*, APTE CONGRVENTERque *dicamus* *)?

*) Verba haec sunt CICERONIS *de orat. III, 10.* nisi quod ille, omissa concinnitate, *dilucidam* esse debere orationem, monet. (Cicero *concinnum* sub *ornato* et *congruo* comprehendit: Auctor noster, quum *Latine* et *ornate* nos iubet scribere, *plane etiam* scribendum esse, ponit. G.)
Ne vero praeter rem quatuor ista posuisse fundamenta videamur, operae pretium fuerit, quadripartitae istius distributionis reddere rationem. Qui aedes elegantiores molitur, eum sollicitum esse oportet de *materia* bona, solida ac exquisita. Qua comparata, nihil tamen, quod oculos hominum ferat, exstruet, nisi accedat conformata quaedam regulis architectonicis *idea*, cuius ad exemplum fabri exstruant aedificium. Praecipue enim ad elegantiam aedium pertinet iusta partium omnium mensura et proportio, quae sine idea illa vix poterit obtineri. Exstructae vero ad hanc mensuram aedes deinde variis coloribus, tectorio opere, (¶ quo commissurae teguntur, G.) picturis exornantur. Enimuero si vel maxime haec omnia accesserint: non placebunt tamen aedes, nisi τὸ πρέπον fuerit obseruatum. Alia enim aedificandi ratio in palatio principis, alia in templis, alia in priua-

priuatorum aedibus vrbanis, alia deniqne in praediis rufticis locum inuenit, ludibriumque merito is deberet hominibus, qui columnas Corinthiacas praedio ruftico adaptaret. Iam eadem eft ftili elegantioris ratio. Materia, qua fermo elegantior componitur, funt *voces* et loquutiones vere Romanae, atque inde ante omnia oftendendum, quid fit LATINE dicere. Sed voces illae ac loquutiones Romanae, quantumuis elegantiffimae, parum delectabunt, nifi ad *periodorum menfuram*, veluti ad ideam architectonicam, componantur. Quod qui facit, is demum CONCINNE dicere videtur. Sed quamuis et hoc fuerit obferuatum, tamen ne fic quidem placebit oratio, nifi ei *ornamenta* quaedam, tamquam picturae et colores accedant. Vnde diximus, ORNATE effe dicendum. Denique vt non vna omnes aedes decet aedificandi ratio: ita nec omnibus fcriptionibus idem conuenit *ftilus*, eademque dicendi forma. Alio enim ftilo epiftolas, alio hiftorias, alio orationes, alio panegyricos, alio fatyras, alio differtationes confcribi oportet. Quas ftili formas fi quis recte ac decore expreſſerit, is demum APTE *) CONGRVENTERque dicere videtur. (Mallem comparaffet Auctor *concinnitatem* cum *linea* et *perpendiculo*, ad quod exigere pleraque Architecti debent: Congruentiam autem cum eo, quod domus omnes partes cum vfu et commoditate, ornamenta autem cum fortunis et conditione domini conuenire debent. G.)

†) ¶ *Apte dicere* ad numerum oratorium refert CIC. *Orat.* 70, 232. (G.)

III.

LATINITAS orationi puritatem conciliat; CONCINNITAS eam in iuftas periodos ac decoram veluti menfuram

Quid fit Latine, concinne, ornate, apte dicere?

furam compingit: ORNATVS, vt admirationi fit; et CONGRVENTIA denique, vt ne a decoro aberret, efficit. Si vlla harum virtutum deſit, vix reprehenſionem doctorum effugiet oratio, tantum abeſt, vt vlla laude digna videatur *).

*) Non rectius hoc, quam exemplo, poterit a nobis demonſtrari. Si quis Corinthi deſcripturus excidium, ita loqueretur: *L. Mummius Corinthum crudeliter ruinauit*, quisque intelliget, hanc orationem lixis et calonibus, quam docto homine, eſſe digniorem. Neque enim LATINVM eſt *ruinauit*, atque hinc ſtilo ſua *puritas deeſt*. Sed emendabimus iſtum naeuum, et ita dicemus: *L. Mummius Corinthum funditus deleuit*. Sic *Latina* quidem et pura erit oratio: verum ne ſic quidem haec verba quemquam delectabunt, quia nondum audimus periodum, ſed propoſitionem logicam. Dabimus ergo operam, vt his verbis etiam ſua conſtet CONCINNITAS: eaque proinde hac periodo concludemus: *L. Mummius Corinthum, quod Romanam maieſtatem parum reuereri videretur, mira ſeueritate euertit*. Sic omnia erunt *Latina*, iuſta quoque et *concinna* erit periodi menſura: et tamen nondum quidquam audies, quod admireris. Nondum enim vllus acceſſit ORNATVS. Age, ne hic quoque poſſit deſiderari, ita dicemus: *L. Mummius Corinthum, Graeciae oculum, quum Romanam maieſtatem parum ſuſpicere videretur, mira ſeueritate effodit* Iam demum et *Latina et concinna et ornata* eſt oratio, adeoque non poteſt non placere. Et tamen ſi quis hac periodo in ſtilo hiſtorico vel diſſertatione didactica vteretur, is τὸ πρέπον vix videretur obſeruaſſe. Ex quo ſequitur, vt et APTE CONGRVENTERque

que dicendum ſit. (Verum enimuero quid *aptum* et *congruens* ſit, iudicari non poteſt, niſi ex tota compage et velut corpore orationis, totaque adeo illius circumſtantia, vt cogitemus: *Quis, quid, vbi, quando, apud quos, qua in cauſſa, qua affectione animi* etc. dicat. CICERO *Orat. c. 21. Eſt eloquentiae, ſicut ceterarum rerum fundamentum ſapientia. Vt enim in vita, ſic in oratione, nihil eſt difficilius, quam quid deceat videre. Huius rei ignoratione non modo in vita, ſed ſaepiſſime et in poëmatis et in oratione peccatur.* Et *de. Orat. I. c. 29. Roſcius dicebat, Caput artis eſſe decere, quod tamen vnum id eſſe, quod tradi arte non poſſit.* G.)

IIII.

LATINE et pure quomodo dicendum ſit, ita oſtendere conati ſunt eruditi, vt integris libris voces parum Latinas ac ſuſpectas collegerint *). Enim vero quum taedioſa ſit ea methodus: ſatius erit, regulas quasdam, quales neminem adhuc dare memini, de vocabulis ſuſpectis ſuppeditare. *Quomodo vocabula pura a ſuſpectis discerni poſſint?*

(Non eſt certior ratio, quin non eſt alia ratio dicendi, quae ſint verba Latina, quae item non-Latina ſ. barbara, quam vt de ſingulis vel ex ipſis ſcriptoribus, vel e bono Lexico edoceamur. Oſtendemus, nullam harum, quas regulas vocat, eſſe vniuerſalem, ac ne poſſe quidem a tirone applicari aut aſſumi. Cumque nemini temere contingat, vt non audiat legatue, niſi quae Latina et pura ſunt, ſupereſt, vt, quum accurate ſcribendum eſt, de ſingulis, quae non certe recordetur bona eſſe, in conſilium eat cum bono Lexico. Ad cauenda tanto facilius verba minus Latina ſubſidio eſſe poſſunt libri, quos lau-

dat Auctor, et quidam alii. *Regulae* autem, h. e. obseruationes quaedam, quibus plura exempla comprehenduntur, memoriam iuuare possunt: quo nomine Vossianae de vitiis sermonis laudari debent. G.)

*) Multi exstant huius generis libri. Noti sunt GER. IO. VOSSII *de vitiis sermonis*, IO. VORSTII *de Latinitate falso meritoque suspecta*, CHRIST. CELLARII *Antibarbarus et curae posteriores*, et quae ea occasione cum viris doctis Danis disceptauit auctor celeberrimus, CAR. ANDR. DVKERI *de Latinitate veterum iureconsultorum*, DAN. GEORG. MORHOFII liber *de pura dictione*, cui notas adiecit IO. LAVR. MOSHEMIVS, atque edidit *Hanouerae* cIↄIↄCCXXV. 8. Eodem pertinent IO. KER *Obseruationum linguae Latinae, Part. II. Lond.* cIↄIↄCCVIII, 8. IENSII *collectanea purae et impurae Latinitatis, Lips.* cIↄIↄCCXXVIII, 8. a V. KAPPIO edita, GVNTHERI *Latinitas restituta*, *Ienae* edita. Immo et ANT. SCHORI *phrases linguae Latinae*, HADRIANI, Cardinalis, de sermone Latino, CASP. SCIOPPII *Obseruationes linguae Latinae*, et OB. GIPHANII *Obseruationes singulares in linguam Latinam*, quas vna cum aliis eius generis opusculis sub titulo: *de elegantiore Latinitate comparanda scriptores selecti*, editas nouimus apud Wetstenios, *Amst.* cIↄIↄCCXIII. 4. ¶ His addatur DAN. FRID. IANI *Philologisches Lexicon*, Lips. 1730. 8. De reliquo inter paruos huiusmodi libros eminet GVNTHERI *Latinitas restituta*, inter medios *Lexicon Antibarbarum* Noltenianum, sed carere, qui serio velit huic rei operam dare, non potest Lexico maiore. (G.)

V.

Cauendae sunt voces hibridae. Prima ergo haec est regula: *ab omnibus diuersarum originum vocibus tamquam*

ab hibridis *), *nisi magna nos vrgeat necessitas* **), *est abstinendum.*

(Sed nec vniuersale est hoc enunciatum: et quis docebit tironem, quae sint diuersarum originum voces? G.)

*) Vocantur hic *hibridae voces*, quae ex diversis linguis conflatae sunt, veluti ex Graeca et Latina, ex Graeca et Germanica; ex Latina et Germanica, cet. Sine veterum exemplo itaque dicitur MONOCVLVS. Est enim haec vox hibrida, conflata ex Graeco μόνος, et Latino *oculus*. Veteribus magis placet VNOCVLVS; vid. PLAVT. *Curcul. III, 1.* GELL. *noct. Att. III, 11*, vel LVSCVS: nam et hoc non strabonem notat, *einen Schielenden*, vt vulgo putant, sed *vnoculum*. CELLAR. *Antibarb. p. 203.* Aeque absurdum est BIGAMVS, compositum quippe ex Latino *bis* et Graeco γάμος. Excusatius HIERONYMVS *adu. Iouin. I, 8. et vlt.* dixit *digamus, bimaritus*. Non magis Latina sunt ARCHIDAPIFER, ARCHIPINCERNA. Priores enim syllabae Graecae; posteriores Latinae sunt. *Voces vero hae semper Latinis auribus visae sunt intolerabiles*, nisi quod nonnumquam comici ioci caussa eiusmodi vocabula fingunt; tale est INANILOGVS apud PLAVT. *Pseud. I, 3. v. 24.* si is locus sanus est. (Certe sic etiam Gronouiana. Al. *inaniloquus.* G.) *Hibrides* vel *hibridae* per metaphoram vocantur huiusmodi vocabula. Proprie enim *hibridae* sunt genus mixtum, ex diuersis parentibus natum, veluti ex apro et sue, & item ex fero et mansueto; vnde ad homines v. g. patre Graeco, matre Romana, natos translatum est. (G.) PLIN. *Hist. nat. lib. VIII. c. 52.* Ceterum quamuis Latini sermonis castitas huiusmodi vocabula vix ferat: quaedam tamen probasse vsum animaduertimus, eorumque recensum dedit QVINCTIL. *lib. I. Instit. Orat. c. 5.* Talia

 sunt

funt BICLINIVM apud PLAVT. *Bacchid. III, 4. v. 69 et 102.* EPITOGIVM, EPIRHEDION et quaedam alia. (Talia *Cryptoporticus, Poſtſcenia* etc. de quibus VOSSIVS *Rhet. III, 2, 1.* AVSO. POPMA *de vſu antiqu. loquut. I, 15.* et ad CIC. *Attic. II, 1. p. 171. ſq.* Graeu. G.) At neſcio an eiusdem generis ſit ANTICATO, vti CAESAR inſcripſit librum, quem Ciceronis Catoni oppoſuit. Quum enim nomina propria Latina non aliter Graece exprimi poſſint, quam ſeruato ſono Latino: ἀντικάτων aeque Graecum vocabulum eſſe poteſt, ac ex Graeco et Latino mixtum.

**) Contingere huiusmodi quid poteſt in titulis magnorum principum, qui vix aliquando poſſunt elegantius Latiniusque reddi, vt non eorum dignitati quidquam detrahatur. Hic ſane prudentia ſuadet, vt malimus parum Latine, quam parum reuerenter loqui. Exemplo eſſe poteſt ARCHIDVCIS titulus, Auſtriacae genti proprius. Hibrida hoc eſt vocabulum, ſed quocumque modo illud reddideris, vix effugies reprehenſionem. Si *magnos duces* vocaueris, pares illos reddes magno Duci Hetruriae, ſin *supremos duces,* a nexu cum Romano imperio eos abſolues. Si *primos duces*, hoc quoque inſolens erit. Recte igitur atque ordine feceris, ſi *Archiducis* titulum, parum Latinum licet, retinueris. Neſcio an idem dicendum de titulo ARCHIMARSCHALLVS. Nullum enim eſt vocabulum Latinum, quod *Marſchalli* notionem ſatis exprimat. Stultum eſſet, vt placeas grammaticis, principibus diſplicere velle, et hos laedere, ne Priſciani maieſtatem laeſiſſe videaris. ¶ Hoc etiam in aliis tenendum eſt, v. g. vtrum TV dicendum, an Excellentia Veſtra. Ita alios, praeter eos, qui dominantur, dominos vocare, non eſt Latinum. Sed conſiderare debemus, quicum nobis ſit negotium. (G.)

VI.

VI.

Secunda regula haec esto: *voces omnes, quae analogiae grammaticae repugnant, vel barbarae* *), *vel certe suspectae sunt* **). *Vt et quae analogiae grammaticae repugnant.*

(Sed I. sunt multa solitaria, quae ad Analogiam referri nullam possint, et tamen recta. II. Analogiam tenere non nisi eius est, qui iam magnam linguae facultatem habeat. G.)

*) Hinc quilibet videt, barbaras esse voces, quae sequuntur:

AEQVANIMITER. Non patitur enim analogia, vt a substantiuo animus deducatur aduerbium *animiter.* Purius ergo dixeris *aequo animo, aequissimo animo.*

AMICABILITER, eiusdem generis est. (Nihil hic analogiae aduersum. Sed auctoritas deest nimirum. G.)

E CONTRA. Non enim praepositio E aduerbiis solet iungi. (Quin *Exinde* habet eamdem formam. ¶ conf. supra ad p. 39. dicta. G.) Castioris Latinitatis amantes ponunt CONTRA, E CONTRARIA PARTE, E CONTRARIO, CONTRA EA. Vid. CELLAR. *Antibarb. p. 30.*

Huc etiam pertinent, quae supra p. 40. notavimus: EXTRINSECVS, in forma adiectiua, INTRINSECE, VXORATVS, aliaque huius generis.

**) Sunt enim quaedam dubiae auctoritatis, et licet analogiae repugnent, tamen apud veteres occurrunt. Tale est illud IN PRAESENTIARVM, de quo supra p. 40. ¶ Quod nec analogiae repugnat, si recte editur PETRON. 58. *Ita satur pane fiam, vt ego istud conliberto meo dono alioquin iam tibi depraesentiarum reddidissem,* i. e. vicem reddidissem, repraesentassem. (G.)

VII.

Sequatur regula tertia: *omnia vocabula barbarae originis* *) *in cultiore Latinitate,* *Nec non vocabula barbarae originis.*

tamquam scopuli, fugienda sunt, nisi ea iam pridem ciuitate donata esse constet **).

(Quis vero docebit tironem, quae sint barbarae originis? quae item, abstersa velut illa originis labe, in sermonem Latinum recepta? Vsus scilicet, obseruatio, et quod vicem illam hodie subire solet, Lexicon. G.)

*) Quum barbari, maxime Gothi, Vandali, Longobardi, Franci, veluti ex compacto, prouincias Romani imperii inuaderent, Latinitas antiqua sensim ad dialectos, Italicam, (Hispanicam, G.) et Gallicanam, deflexit. Vid. CAR. DV FRESNE *differt. Glossar. med. et infimae Latin. praemiss.* CELLARII *diss. de origine linguae Italicae.* Ex quo sequitur I. *vt omnia vocabula ex lingua Italica vel Gallica in Latinam inuecta barbara iudicentur.* Talia sunt pleraque adiectiua in OSVS, v. c. *affectuosus, miraculosus, rigorosus, seriosus, pomposus, virtuosus.* Proba tamen sunt *vitiosus, probrosus, pretiosus, prodigiosus, cet.* Nec minus Gallicismo atque Italicismo originem debent, *vacantia, superioritas, succursus, subalternus, situari vel situatio, reuolutio, reuisio, resistentia, recompensare, recommendare, ratificare, protectio, prioritas, partialis, neutralis, modernus, maxima,* pro regula, *liga, lubricitas, irregularis, irreconciliabilis, importantia,* pro momento vel pondere, *fortalitium, districtus, correspondere, confortare, condolentia, condescendere, complacentia, capitaneus, bestialitas, assistentia, approximare, appropriare,* et quae sunt huius generis alia, quae iamdudum e Latio proscripsit in *Antibarbaro* suo CELLARIVS. (Non satis haec vel cum re ipsa, vel cum DV FRESNII, CELLARIIque laudatis obseruationibus conueniunt. Ita breuiter habendum. I. Aucto supra modum non imperio tantum, sed et ciuitate Romana, multitudo loquentium et scribentium Analogiam nimis

nimis dilatauit, vt v. g. ad formam *vitiosi*, *probrosi*, *pretiosi*, etiam *virtuosum*, et *miraculosum*, et *affectuosum* dicerent. Haec enim profecto prius in Latinam consuetudinem inuecta, quam in Italorum, Gallorum, Hispanorum, quales nunc sunt, linguas transirent. II. Quaedam ex origine barbara acceperunt casum Romanum et formam, vt *Biera*, *Feodum*, *Allodium*, *Vasallus*, *Gerada* etc. III. Nunc illud accidit quotidie, vt prioris generis vocabula ex vsu Gallice, Hispanice, Italice loquentium quasi retro in linguam Latinam inferantur ob id ipsum, quod Latinae sunt originis, Latinam formam siue analogiam adhuc praeferant, habeantque proinde naturam, vt sic dicamus, Latinorum, sola auctoritate aeui illius destituantur, quo merito Latinam linguam viri docti concluserunt. ¶ Haec caussa, quod a Latini sermonis vsu refugiunt Itali praesertim, quum nimis difficile vitent, quae sua ipsis lingua subiicit. G.) Quum porro Germanicae linguae nihil plane cum Latina commercii sit: multo minus *vocabula origine Germanica in elegantiöre stilo inuenirunt locum*. ¶ Nisi in quantum ad eum qui vocatur, stilum curiae pertinent, vel disciplinarum sunt vocabula, quae sine his disci tractarique non possunt: Ita *Burggrauium* malo, quam *Castellanum* aut *castelli comitem*, *Marggrauium*, quam *Limitaneum* aut *limitis comitem*, *Marschallum* etc. (G.) Talia sunt *burgus (eine Burg)*, *feudum*, *vasallus (Gesell)*, *scabinus (ein Schöpffe)*, *scultetus (ein Schultze)*, et huius generis alia.

**) Iam dudum enim veluti ciuitate donata sunt vocabula quaedam Persica, veluti GAZA, pro thesauro, PARASANGA, pro spatio itinerario, ACINACES, cet. item quaedam Gallica, vt ESSEDVM. Haec omnia recte et sine vitio adhibueris. Eiusdem generis vocabula Persica sunt SATRAPA et PARADISVS, sed quo vix vtuntur, nisi scripto-

 res

res Christiani, quum Graecum παράδεισος etiam apud XENOPHONTEM oc urrat. (De Persicis est BVRTONI libellus, recusus et ornatus a SEELENIO. G.) Gallica etiam vel Celtica potius sunt BENNA, vehiculi genus, BRACCA, ipsum Germanicum *Broek*, SAPO, Germ. *Seepe* vel *Seiffe*, BVLGA, GESA, PETORITVM, RHEDA, QVINCTIL. *lib. I. c. 5.* Germanicam originem prodit FRAMEA, *Pfriem*, quemadmodum Britannicum dicitur COVINVS, Hispanicum LANCEA, Punicum MAPPA, Aegyptiacum ZYTHVS, Syriacum AMBVBAIA, de quibus similibusque fusius actum est a GER. IO. VOSSIO *de vitiis sermon. lib. I. c. 2. 3. 4. 5.*

VIII.

Ex parte etiam Graeca.

Obseruandum quarto: *vocabula Graeca, nisi veluti ciuitate donata* *), *in elegantiore oratione non esse adhibenda* **). Neo vsquam Latino textui voces Graecae immiscendae sunt, nisi vel docendi ***) vel amici cuiusdam eruditi oblectandi causa ****).

(Eaedem difficultates premunt hanc obseruationem, quae superiores. Quis enim docebit id ipsum iuniores, quae sint Graeca? quae sint, quae non sint ciuitate donata? G.)

*) Innumera sunt vocabula origine Graeca, quae veluti ius ciuitatis obtinuerunt: e. g. *antidotum, byssus, ancora, tropaeum*, cet. De horum probitate non est, quod dubites. (Commendari hic merentur DAN. VECHNERI *Hellenolexias s. Parallelismi Graeco-Latini libri duo, cum accessionibus* luculentis et optimae frugis IO. MICH. HEVSINGERI, Gothae 1732. 8. Catalogus satis plenus singulorum vocabulorum e Graecis ad Latinos translatorum (praeter ea, quae immutatione quadam Latina facta sunt, de quibus in

in Etymologico VOSSIVS) eſt ſubiectus *libro memoriali Cellariano.* ¶ Duplicem quoque catalogum α) Romanarum vocum a Graeca origine deriuatarum, et β) nominum Graecorum Latinitate donatorum exhibet IAC. MASENII *palaeſtra ſtili Romani* L. III. c. 2. et 3. (A.)

**) De iis ergo hic loquimur vocabulis Graecis, quae ſequiorum temporum inuexit vſus, et quae fruſtra quaeras apud veteres. (¶ Id quod nobis non dicet, niſi bonum Lexicon. G.) Sic ABYSSVS eccleſiaſticum eſt, pro quo veteres dicere maluerunt *profundum, vorago.* Pro AGON vel AGONIZARE veteres dixerunt *extrema, animam agere.* AVTOCHIRIA non modo nouum eſt, ſed et falſa ſignificatione inſignitum. Αὐτόχειρ enim Graecis non eſt, qui ſibi infert manus, ſed qui ſua manu aliquid efficit, teſte HESYCHIO. Non magis proba ſunt, BLASPHEMIA pro *exſecratione:* EREMVS pro *locis deſertis:* EXOTERICVS pro *peregrino* vel *aduentitio:* HYPOCRISIS pro *ſimulatione pietatis,* (*Hypocrita* enim veteribus erat artifex theatralis. Vid. SVET. *Neron. c. 24.*): MOECHARI pro *adulterium committere:* NEOTERICVS pro *recentiore* vel *iuniore:* ORPHANVS pro *pupillo:* PRAXIS pro *vſu:* ZELVS pro *aemulatione* vel *ſtudio.* De quibus CELLAR. *Antibarb. Cap. VI. p. 216. ſeq.* Satis tamen Latina, vel ciuitate potius donata ſunt MOECHVS, quo vſus TERENT. *Andr. II, 1. v. 16.* MOECHA, quod habet CATVLL. *Carm. XXXXIII.* et IVVENAL. *Sat. VI. v. 277.* Immo apud eumdem epigrammate ſpurciſſimo, quod in ISAACI VOSSII editione *p. 317.* occurrit, bis habes verbum MOECHARI. Itaque auctoritate ſeſe illud omnino tuetur, quamvis familiarius fuiſſe videatur vulgo, quam bonis ſcriptoribus.

***) Nam quum in diſciplinis ſaepe contingat, vt res quaedam Graece, quam Latine poſſit facilius explicari; nemo prohibebit, quo minus

in scriptis didacticis Graecum sermonem Latino misceamus, dummodo absit affectatio. Graeca enim ἐμφατικώτερα esse debent, nisi risum mouere velis. Hanc risum mouturus PLAVTVS *Pseudol.* *I, 5. v. 67.* Graeca, quae nihil emphaseos habent, Latinis immiscet:

SI. *Ecquam scis filium tibicinam meum amare?*

PS. οὐ δεῖ *negare* SI. *Liberare quam velit?*

PS. πρέπον καὶ τοῦτο *negarii.*

Ridicula sane haec affectatio est, nec magis ferenda, quam si quis Germanice dicere velit: *Er hat seine* pedes *zerbrochen.* Debent ergo Graeca aliquanto ἐμφατικώτερα esse, qualia exempla passim apud CICERONEM, PLINIVM, aliosque auctores idoneos occurrunt. (¶ Nimirum *Graiis ingenium, Graiis dedit ore rotundo Musa loqui.* In compositis sunt liberi et felices. Hymni Graecorum ex meris epithetis constant, quos imitatur Dan. Heinsii carmen in Bacchum, quod vertit Opitius noster. Graeci omnia adiectiua neutra possunt substantiue adhibere, habent participia actiua praeteriti temporis etc. Vt adeo breviter et expressius loquendi studium mire adiuvet eorum lingua, sed quod bene monet auctor, fieri hoc debet citra affectatam ostentationem. || (In mulieribus Romanis illam adfectationem admiscendi Graeca salse ridet IVVENAL. 6, 183. sqq. ¶ Quin Horatius iam risit Sat. I, 10, 20. *At magnum fecit, verbis quod Graeca Latinis Miscuit! o seri studiorum!* etc. G.)

***) Exemplo esse possunt CICERONIS *epistolae ad Atticum.* Quum enim hic Ciceroni familiarissimus esset, et maximopere amaret Graecas litteras, vix vllam ad eum dedit epistolam, quam non pluribus Graecis sententiis, tamquam gemmis quibusdam, distinxerit. ¶ Saepissime vero fecit tegendi caussa, ne quis praeter Atticum temere intelligeret suam sententiam. Ad

Cae-

Caesarem etiam ioci caussa, quum Trebatium commendat Ep. XIII, 15. vtitur pluribus versibus et formulis Graecis. Subiungit *genere nouo sum litterarum ad te vsus, vt intelligeres, non vulgarem esse commendationem.* In re autem seria numquam Graeca, nisi cum venia, etiam in philosophicis. Profert quidem passim loca Graecorum, sed non nisi Latine versa. Ipse de se *Tusc.* I, 8. *Dicam,* inquit, *si potero, Latine; scis enim me Graece loqui in Latino sermone non plus solere, quam in Graeco Latine.* In orationibus plane verecunde et quasi cum pudore loquitur de studiis Graecis. [Cuius rei rationem BVCHN. *de commut. rat. dic.* II, 19. §. 3. reddit hanc: *Metuebat credo, ne ingratum molestumque esset Romanis auribus, vt ma unam partem infectis talium. Deinde ne principis populi gloriae detrahere velle videretur, qui Graecorum poetarum carmina magis, quam Romanorum laudaret.*] Plinius aliquantum ostentator est eruditionis. Inter recentiores Melanchthon, Camerarius, Casaubonus, Scaliger etc. hac ratione vsi sunt in epistolis. Sed quidam in orationes introduxerunt, quin in conciones ad populum absurde et paedagogice. [Qui plura in hanc sententiam cupit legere, adeat l. l. Buchnerum.] (G.)

VIIII.

Nec a vocabulis tantum Graecis abstinendum est, verum etiam a Graecismis, id est, phrasibus ad Graecae potius, quam Latinae linguae analogiam compositis *), quamuis eas nonnumquam in deliciis habuerint auctores quidam κακόζηλοι **). Vide A. BVCHNERVM *de comm. rat. dic. L. I, c. 19. p. 287. seqq.* *Cauendi etiam Graecismi.*

(Hanc etiam obseruationem parum per se prodesse scribentibus apparet. I. Innumeros

Grae-

Graecismos cum maiori parte linguae suae a Graecis recepere Romani: quod plenissime docet laudatus paullo ante VECHNERVS. II. Vnde discemus, quis sit Graecismus? quis porro receptus in consuetudinem Romanam? Scilicet inde, vnde reliqua: ex vsu legendi et obseruandi, ex Lexico. G.)

*) Tales Graecismi minus elegantes sunt:

I. *Si infinitiui ponantur pro coniunctiuis, gerundiis, participiis.* v. c. *instigauit petere*, pro instigauit, vt peteret, HYGIN. Fab. CLXVI. *Ad flumen exiit, sanguinem abluere*, pro sanguinem abluturus, HYG. Fab. LXXXVIII. *Idoneus facere*, pro ad faciendum. Multa huiusmodi collegit v. cl. PETR. BVRMANNVS *in not. ad Valer. Flacc. p. 565.* (Et plura optimorum scriptorum VECHNERVS et HEVSINGERVS l. c. 1, 2, 21. sqq. G.) sed pleraque ex poetis, quos ipsum metrum aliquando coegit ἑλληνίζειν. (Saepe suauitatem et decus inde petunt versibus. G.) Quamuis ergo haec non sint soloeca, minus tamen elegantia sunt. Quis enim non mallet dicere: *censeo reddendum.* quam *censeo reddere?* quod veterum tamen auctoritate defendit IO. FRID. GRONOVIVS *ad Liu. l. II. c. 5.*

II. *Si constructiones Graecae Latinis substituantur.* v. c. *quibus iusserat*, pro quos iusserat. TACIT. *Ann. XIII, 40.* vbi tamen adde IAC. PERIZON. *ad Sanct. Mineru. p. 125. Ego audita tibi putaram*, pro a te audita. CIC. *ad Attic. ep. XIII. 24. Manet hunc poena, latet me, deficit me.* Quamuis haec omnia, si rarius et in loco adhibeantur, non careant venustate. Conf. *infra num.* LXII. *not.* ****

**) Vix vllus est veterum auctorum, quin subinde Graecismos adhibuerit, vt exempla docent, collecta a SANCTIO in *Mineru. lib. III. c. 12. p. m. 727. sqq.* (Add. praeter VECHNERVM, IO. CONR. SCHWARZIVS, qui Etymologiae et Syntaxi

taxi

taxi Grammaticae suae peculiaria capita de Graecismo subiecit. G.) Enimuero sunt, qui ad affectationem vsque graecissant, veluti TERTVLLIANVS, § AMMIANVS MARCELLINVS inprimis, qui tamen, vt ICti quidam veteres, non affectatione quadam graecissat, sed quia Graecia erat patria, (G.) et e recentioribus LIPSIVS, § nusquam tamen, nisi in epistolis familiaribus, (G.) quos nemo temere imitabitur.

X.

Quinta regula esto: *nomina colorum in EDO desinentia tantum non omnia malae notae sunt* *). Suspecta quoque nomina colorum in edo.

(Angusta admodum regula. Damnari non plane debent RVBEDO Firmici, NIGREDO Apuleii et Martiani Capellae, ALBEDO Sulpicii Seueri, auctoritate nixa. G.)

*) Neque ergo ferenda in elegantiore Latinitate ALBEDO, FLAVEDO, NIGREDO, pro quibus apud veteres legimus: *albitudo, albor, color albus, flauus, nigror, nigritudo, nigrities,* cet. Vid. CELLAR. *Antibarb. p. 5. 36. 122.*

XI.

Sexto notandum, *suspecta esse adiectiua pleraque in* ALIS *vel* ABILIS, *vt et aduerbia in* ALITER *vel* ABILITER *desinentia, in quibus vsurpandis ideo cautos nos esse decet* *). Nec non adiectiua in alis vel abilis, adverbia in aliter vel abiliter.

(Hac ratione nimirum nulla non forma suspecta esse debet. Nempe quo frequentiora erant vocabula horum casuum, § v. c. *aequalis, animalis, annalis, aruales, curiales, mercurialis, triuialis, vestales, inexpiabilis* etc. Sic porta *principalis* in castris etc. || tanto plura ad eam formam efficta sunt, quae distinguere a sinceris sola potest auctoritas et singulorum obseruatio. G.)

*) Hinc

*) Hinc CELLARIVS laudato faepe libello recte profcripfit adiectiua, ¶ et aduerbia, (G.) *abominabilis, aeternaliter, aeternalis, aliqualiter, amicabiliter* *), *beftialis, cafualiter, commenfalis, collateralis, conditionaliter* **), *curabilis, filialis, finaliter et finalis, inceffabilis, inceffabiliter, incurabilis, infernalis, inuiolabiliter, irreconciliabilis, legaliter, meridionalis, momentaliter, neutralis, oculariter, partialis, perpendiculariter, primordialis, proportionalis, totaliter, vernalis.* Proba tamen funt *extemporalis*, pro quo falfo dicunt *extemporaneus*, vid. SVET. *Aug. c. 84.* et PETRON. *Satyr. c. 6. coaequalis*, COLVMELLA *de re ruft. VIII, 14. fauorabiliter*, QVINCTIL. *Inft. orat. lib. IIII. c. 3. irrationalis*, vel, vt alii legunt, *irrationabilis*, apud CELS. *praef. 1.* SENEC. *epift. LXXI.* QVINCTIL. *declam. VIIII.* ¶ *principalis*, PLIN. *Paneg.* 82, 6. et GELL. XIII, 10. et *principaliter*, PLIN. *Pan.* 47, 1. (G.)

*) AMICABILIS multi probant auctoritate PLAVT. *Mil. glor. IIII, 4. v. 8.* Sed ibi meliores codices habent ADIVTABILIS. Vid. DVKER. *de Latin. ICt. p. 340.* ¶ AMICALIS habet APVL. *de mundo.* Libri iuris fluctuant inter *amicabilis* et *amicalis*, et nusquam conftet vera lectio. (G.)

**) CONDITIONALITER dixit CAIVS *lib. 17. §. 3. D. de cond. inft.* et IVSTINIANVS *§. 31. Inft. de legat.* Sed fi non iuridicum; faltim cadentis Latinitatis hoc vocabulum eft. Vid. DVKER. *de Lat. ICt. vet. p. 446.*

ɜ Magna quoque adhibenda eft cautio in recipiendis huiusmodi fubftantiuis in VDO definentibus, quum nulla fit forma, quae fub fpecie probatae Latinitatis magis decipere poffit. Vide GVNTHER. *Lat. reft.* P. I. LXXXX. p. 47.

ɛ (Eodem iure poterat etiam canon poni de nominibus in OSVS, item his, quae in ANVS vel

ANEVS

ANEVS etc. exeunt. Quo enim forma quaeque est magis vsitata, eo magis illa homines sequioris aeui abusi sunt. (G.)

XII.

Parcius septimo *in elegantiore stilo adhibenda sunt vocabula et phrases ecclesiasticae, si elegantiore stilo aeque commode reddi possint* *). Si quid tamen eiusmodi vocibus inest μυστηριῶδες, (¶ i. e. quo dogma quoddam christianae religionis proprium commode exprimitur, ad quod longa paraphrasi opus est, G.), rectius feceris, si eas adhibeas, quam si mutando profanus videaris **) *Quatenus retinenda vocabula ecclesiastica?*

(Eadem de hac regula, quae de superioribus dicenda. Verbo, singulatim disci et comprehendi debent omnia: nullum hic compendium. ¶ Si quis autem adspiret ad facultatem de rebus ad Theologiam pertinentibus eleganter scribendi; multum ei profuerit, legere ex antiquis Ciceronis *de natura deorum, de diuinatione* ac *fato* libros, qui inprimis in Theologia naturali stilum formabunt; deinde Lactantium, Ciceronem Theologorum, Minucium Felicem, Arnobium, Tertullianum. Ex recentioribus scribunt elegantius Lutherus, Melanchthon, Caluinus, Io. Riuinus, Io. L. Fabricius Heidelb. Werenfels, Wernsdorfius, et inprimis Buddeus ac Moshemius. G.)

*) Multa in Latinitatem vocabula inuecta sunt a Patribus ecclesiae occidentalis, et maxime ab interprete illo scripturarum Latino, quem vulgatum vocari moris est. (Qui alioqui propter plurimas gemmulas inter auctores L. L. refertur merito. G.) Ea dici solent *ecclesiastica*. Sed quum pleraque elegantius possint exprimi; non video,

video, cur ſtudio barbariſmos conſectari velimus. Dabimus operam, vt quomodo pleraque (quin pauca de multis, G.) exprimi poſſint, doceamus.

ABOMINATIO, *res deteſtabilis, res abominanda.*

ABSOLVERE, *criminum vinculis exſoluere.* (Iudiciale verbum rei ipſi conueniens, quo cur non vtamur, nihil cauſſae video. G.)

APOSTATA, *religionis verae deſertor, qui patriam religionem eierauit.* (In Iuliano Imp. quaſi proprium. G.)

BAPTISMVS, *ſacrum illud lauacrum.* (Graecum nomen, eaque cauſſa tolerabile, praeſertim in docendo. G.)

BLASPHEMARE, *exſecrari.* (Contumelioſe in Deum loqui, ❡ maledicere Deo. G.)

CANONIZARE, *in caelitum numerum referre.* Non adeo aptum eſt CONSECRARE, quo Romani ipſam ἀποθέωσιν, quam abominari ſe profitetur Romana eccleſia, ſingnificabant. (At ſi haec ratio valet, neque *ſacrificium*, neque *Pontificem maximum*, nec infinita alia, dicere licebit. Quos *conſecrabant* Gentiles, eos non ideo Conditores rerum omnium putabant, ſed ſanctos, ſed Auguſtos, venerabiles, vltra humanam ſortem aliquantum elatos, adorandos. ❡ Vid. Programma noſtrum de Carolina Diua: et alterum, quo Heroinam dici poſſe oſtendimus. Conſecrationem Diui Erneſti Cyprianus Diuus dedit. G.)

CONSCIENTIA BONA vel MALA, *ſaluo officio quid facere, ſalua fide quid poſſe, religione impediri, religio eſt.* Vid. CIC. *pro S. Roſc. Amer. c. 1. et 34.* et *ad diuerſ. lib. VIIII. ep. 12.* Multo minus ergo apud veteres reperias *ſcrupulus conſcientiae*, pro quo dicere ſolent *religio me inceſſit.* TER. *Andr. IIII, 3. v. 15.* Frequentes quoque veteribus ſunt formulae, *conſcientia factorum, recti, bene actae vitae, ſceleris etc.* Vid.

CELLAR.

CELLAR. *Antibarb. IIII. p. 236.* CORT. *ad Salluſt. p. 36.* ¶ Alia notione frequens eſt, vbi ad praeteritum vel praeſens refertur, non ad iudicium de actione inſtituenda, et praeſertim cum refertur ad alios. *Teſtor veſtram conſcientiam*, non ſemper eſt, *ich frage euch auf euer Gewiſſen*, ſed: *ich berufe mich auf eure Wiſſenſchaft, auf das, was ihr davon wiſſt. Conſcientiam veſtram reueritus nolo quidquam diſſimulare.* Sed etiam CICERONIS eſt hoc *pro Qu. Roſc Com.* 16, 46. *Quis enim non conſcientiae fide commouetur?* (G.)

CONTRITIO, *admiſſorum criminum dolore excruciari.* (Sed Theologi coguntur interdum *contritionem* et *attritionem* diſtinguere. (G.)

CREATVRA, *res creata.* Eleganter quoque LACTANTIVS creaturam vocat *opificium Dei.*

CRVCIFIGERE, pro quo ſemper veteres habent *cruci affigere, ſuffigere, in crucem agere, tollere.* Vid. GRAEVIVS ad SVETON. *Domitian. c. 10.* CELLAR. *Antibarb. p. 106.*

CRVX, *piorum calamitas.* ¶ Aliud plane Latine ſignificat *crux*, nempe aut ſupplicium infame, *den Galgen*, aut rem moleſtam. Nec dicendum de ſeruili ſupplicio *creuzigen*, hoc enim verbum ſanctum eſſe debet, ſed *henken.* Cum vero cogamur, *Chriſti crucem* dicere, non reuerear in ſcripto praeſertim aſcetico illam formulam. (G)

DAMNARE, DAMNATIO, DAMNATI, *aeternis ſuppliciis mactare.* CIC. *Catil. I, 13. ſempiternis cruciatibus addicere, mancipare.*

EXCOMMVNICARE, *ſacrorum vſu prohibere, interdicere ſacrorum commercio, eiicere eccleſia, diris deuouere.*

EXAVDIRE PRECES, *audire preces, annuere precibus, vota rata habere.*

ELEEMOSYNA, *ſtipem conferre in egenos.*

ETHNICVS, *paganus, profano cultui deditus, deorum cultor.* (*Pagani* appellatio Theodoſiano

G demum

demum faeculo a re ipfa originem habuit, ¶ quod in pagos relegarentur. || Ego neque *Ethnicum* neque *Gentilem* refugerim, cum ea non minus, quam olim *Barbari* appellatio, vim propriorum habeant. G.)

FESTVM. Hoc fubftantiuo praeter fcriptores ecclefiafticos etiam poetae vtuntur: aft profaici fcriptores dicere malunt *fefti dies* vel *feftus dies.* Vid. CIC. *Phil. II, 25.* LIV. *Hift. XXXX, 14.* CVRT. *VIII, 5.* FLOR. *III, 18.*

FORNICARI fcriptoribus ecclefiafticis eft *fcortari,* fed Latinis veteribus idem ac *fornice arcuari.* Vid. PLIN. *Hift. nat. XI, 10. XVI, 41.* VITRVV. *Architect. V, 5.* SENEC. *Ep. LXXXXV.*

GENTILIS vide ETHNICVS.

HVMILIS, HVMILITAS proba funt, fi denotent id, quod humi repit, vel paruum eft, ¶ et quoties ad geftum corporis referuntur, vt *Bacche tuis humiles aduoluimur aris.* (G.) At quum fcriptores ecclefiaftici *humiles* vocant, qui abiectius (moderate vel intra modum, G.) de fe fentiunt, rectius fubftitueres voces *modeftus* vel *modeftia.* CELLAR. *Antibarb. p. 166.*

IEIVNARE, *cibo fe abftinere.* NEP. *Attic. 22.* ¶ Eft tamen Tertulliani. *Einen Fafttag* poffumus reddere *fupplicatio.* (G.)

IMPLERE LEGEM. CIC. *ep. ad diuerf. II, 17.* HORAT. *epift. I, 16. parere legi, fatisfacere legi, officii fui partes implere.* ¶ Theologis non interdicam, [idque eo minus, quod Tragoedia Ouidium *Amor.* III, 1, 30. ita alloquitur, *Implebit leges fpiritus ifte meus.*] (G.)

IMPOENITENS, *improbus, impius, qui nullo peccatorum fenfu tangitur.*

LONGANIMITAS, *ira lenta, lento gradu ad vindictam procedere, in vlcifcendo tardior, remiffior.* CIC. *poft redit. ad fen. c. 9.* VAL. MAX. *I, 1.*

MINISTERIVM, *ordo facer.*

MONIALIS, *facra virgo.*

MVN-

MVNDVS ecclesiastico stilo modo pro *impiorum colluuie*, modo pro *rebus humanis* ponitur. (*Vita, saeculum.* hoc intellectu veteres. G.)

OPERA BONA, *sanctae actiones, sanctimonia, pietatis studium.* ¶ Sed in Theologia dogmatica, quam vocant, vix licet eo abstinere. (G.)

PROPHETARE, *vaticinari, praedicere,* ¶ *canere.* (G.)

PROXIMVS, *der Nächste, der Nebenmensch,* ecclesiasticum est. Latinius dicitur *alius, alter, homo hominem,* cet.

POENITENTIA, *die Reue,* probatum est; ast si notet *die Bekehrung, Busse, μετάνοιαν,* Latinius dices, *emendatio vitae, redire ad meliorem mentem, ad frugem redire.* ¶ Theologi vix carere possunt. (G.) RESIPISCENTIA vero plane non Latinum est. (Quin sic *μετάνοιαν* vertit LACTANTIVS 6, 24, 6. G.)

PECCATA REMITTERE, *ignoscere, veniam dare, gratiam delictorum facere, remittere* absolute. Vid. LIV. XXXIIII, 32.

SALVIFICO, *seruo, saluo, saluum reddo,* ¶ *facio,* (G.) *ad sempiternam beatitudinem perduco.*

SCANDALVM, SCANDALIZO, *impedimentum pietatis, irritamentum malorum, corrumpere quem, peiorem reddere, conscelerare alicuius aures.* LIV. *XXXX, 8. incestis vocibus temerare aures.* OVID. *Trist. II. v. 503.* ¶ *offendi.* Sed non possunt eo carere dogmatici, vbi distinguunt v. c. inter scandalum datum et acceptum. (G.)

SAECVLARIS Latinis est centesimus annus, vel centesimus decimus potius. HORAT. *Carm. saec. v. 21.*

Certus VNDENOS DECIES *per annos*
Orbis vt cantus, referatque ludos,
Ter die claro, totiesque grata
Nocte frequentes.

Conf. CENSORIN. *de die natali c. 17.* Vnde dixere *ludi saeculares.* Ecclesiasticis haec vox notat

tat *profanum*, (*G* quia *saeculum*, ὁ αἰών, ponebatur pro huius aeui hominibus, quos plerosque malos ponimus. Doctores *clericos* se dixere, item *religiosos*, (ii, qui cultum Dei docent), alios omnes *saeculum*. || Ceterum consultissimum mihi videtur, vt hanc distinctionem sequamur. Quoties obiter, in vita enarranda, aut in simili oratione, alioquin pura et polita, incidat sacrarum rerum mentio, non absurdum, sed decens est, periphrasi commoda, quaeque intelligi ab omnibus possit, explicare ea, quorum propria vocabula minus Latina sunt. Sed quum in docendo versamur, et capite quodam doctrinae coelestis explicando, seruanda sua Ecclesiae in loquendo proprietas, vtendum nominibus et verbis, quae vel vulgatus interpres, vel Patres, qui vocantur, nobis tradidere; quae res si alioquin bonus sit orationis color, et ad Lactantii ceterorumque exemplum politus, minime illam contaminabit. G.)

**) Caue ergo, voces e sacris profanis petitas nostrae religionis mysteriis et ritibus adplices. Id praecipue facere soliti sunt olim BEMBVS, aliique, qui se CICERONIANOS vocari voluerunt. Hi enim, quum religioni sibi ducerent, vllo vti vocabulo, quod Ciceronianum non esset, *θεάνθρωπον*, *heroa*, quasi ex semisse Deum et ex semisse hominem, baptismum *aquas lustrales*, angelos *genios*, sacram eucharistiam *sanctificum crustulum* vocare non dubitarunt. Vid. IVL. CAES. SCALIG. *Poet. VI. p. 800.* (Notabilis praesertim locus ERASMI *Ciceroniano p. 68.* et TAVBMANNI *de lingua Lat. p. 38.* Add. H. STEPHANVS in *Nizolio didascalo* et *Pseudo-Ciceroniano*, *G* [et SAGITTAR. *de imit. Cic.* p. 57. vbi attulit CAMPIANI et MVRETI loca.] Ceterum quid de Cicerone senserit Erasmus senex, disce ex epistola ad Io. Vlattenum, Tusculanis praemissa, et epistolis inserta, p. m. 1203. sq. G.) A quo vitio

nec

nec alienus fuit castae Latinitatis scriptor SEBAST. CASTELLIO, quantumuis eum magno adparatu defendat vir doctissimus, CHRISTOPH. WOLLE, in *dissert. crit. de eo, quod pulchrum est in versione Castellionis*, nouae eius editioni praemissa, *§. 8. seq.* Vt enim alia omittamus, notio, qualem profani Deorum cultores vocabulo *genius* subiecerunt, non magis quadrat *angelo*, quam notio *Iouis* Deo optimo maximo. Neque tamen ideo pietatis dicam scribimus CASTELLIONI, cuius versioni, si quis alius, iustum pretium statuere videmur. (Vt tanto minus metuendum sit, ne qua labes linguae Latinae puritati a CASTELLIONIS interpretatione librorum sanctorum inferatur, praestitit Cl. BVNEMANNI *Index Latinitatis selectae, vulgo neglectae, merito ac falso suspectae ex* CASTELLIONIS *interpretatione etc.* Lips. 1736. 8. G.) Vid. SAGITTAR. *de lect. et imit. Cicer. n. 24. sq. p. 54.* ¶ Pessime alioquin audit quoque POLITIANVS, quem defendit MENCKENIVS in *historia vitae et meritorum Aug. Politiani* p. 432. sqq. || Cautio haec etiam commendari potest, Ne Dei opera tribuamus dis gentilium: nisi tamen apertum sit, nos naturam rerum intelligere, vt *sub Ioue frigido.* Item ne Deo tribuamus gentilium deorum nomina, nisi vbi sunt plane appellatiua, vt *Deus Imperator* pro *Deus Zebaoth.* ¶ De ethnicismo stili qui egerint, vid. WOLFIVS ad φιλοσοφούμενα ORIGENIS p. 173. Addatur IANI dissertatio *de nimio Latinitatis studio;* cum altera *de doctoribus vmbraticis.* G.)

XIII.

Octauo *eadem cura abstinendum est a vocabulis quibusdam, quae iureconsultis esse solent in deliciis*, et in vetustis auctoribus nullum reperiunt praesidium *). *Vt et a vocabulis iuridicis.*

*) Elegantissimam esse veterum iureconsul-

torum tantum non omnium dictionem, lippis ac tonsoribus notum est. Vid. CAR. ANDR. DVKERI *opuscula de Latinitate veterum ICtorum* (edita Lugd. Bat. 1711. 8. KIRCHMEIERI Vitembergensis philologi libellos huius argumenti laudant auctores *Biblioth. Halens.* German. Vol. 2. p. 593. G.) Attamen et hic singulorum aetas discrimen facit. Nam ALFENVM VARVM elegantius scribere, quam IVLIVM PAVLLVM, nemo mirabitur. Castior quoque esse solet eorum, qui Romae adoleuerunt, quam peregrinae originis iureconsultorum Latinitas, veluti VLPIANI, de quo rectissime iudicat V. A. CORN. VAN BYNKERSHOEK *Obseruat. VIII, 15.* Fuere tamen ex ipsis peregrinis, qui maiore studio in cultiorem Latinitatem incumberent; inter quos nescio an reliquis omnibus palmam praeripuerit PAPINIANVS, de cuius Latinitate videndus EV. OTTO *in Papiniano c. 6,* (POMPONII vocabula quaedam ab aliis damnata asseruit illustris AVCTOR huius libelli *in praefatione opusculis iuris historicis ab* VHLIO Halae 1735. *editis praemissa* p. 22.) At sequiore aeuo varia in iurisprudentiam inuecta sunt vocabula, quae ab antiqua Romanorum elegantia haud parum discrepant. (Nempe quae alias aetates vel gradus Latinitatis in vniuersum statuuntur, illae aetates, illi gradus speciatim ad ICtorum Latinitatem applicari debent. Infantia et pueritia spectatur in fragmentis Legum regiarum et XII. tabularum etc. Illud hic monuisse suffecerit, I. cum ICtis, quorum fragmenta in Pandectas relata sunt, de rebus ad ius pertinentibus loqui, neminem pudere debere. II. Plurima priscae puritatis et elegantiae verba, formulas infinitas ex Pandectarum opere peti posse, quae nullam orationem dedeceant, esseque proinde inter classicos scriptores illud reponendum, certe quantum ad antiquiorum ICtorum fragmenta. III. Latinitatem Codicis tum Theodosiani,

ſiani, tum Iuſtinianei, relinquendam ICtis, quoties ea carere non poſſunt: ac multo magis ea, quae Gloſſatores et Feudalium librorum auctores inuexere. Ceterum theſaurus quidam Latinitatis ICtorum eſt BRISSONIANVM Lexicon, varie a pluribus interpolatum, (cuius auctior emendatiorque editio ſtudio B. HEINECCII prodiit 1743.) De hodierni etiam fori rationibus Latine loqui docent GVIL. BVDAEI *Forenſia*. ¶ Laudandi etiam ſunt HVGO DONELLVS, FR. CONNANVS, FR. DVARENVS, FR. BALDVINVS, FR. HOTOMANNVS, BARN. BRISSONIVS; ex recentioribus GRAVINA, AVERANIVS, van ECK, BYNCKERSHOEK, NOODTIVS, HEINECCIVS noſter, ne de viuis dicam. G.) Talia ſunt, quae ſequuntur *).

*) Immo et multo plura, ¶ quin infinita numero, quae dabunt CALVINI et reliqua lexica iuris, DV FRESNIVS etc. (G.) veluti ARANAGIATVS, pro quo *priuatum* dixit SALLVST. *Iugurth. c. 5.* vbi quaedam notauit CORTIVS *p. 434.* CASVS, pro quo veteres *ſpecies*; TORTVRA, pro quo veteres *tormenta*, CVRT. *Lib. IIII. c. 10.* REPLICARE, pro quo veteres: *exceptionem replicatione elidere.* Immo et *referre*, BVRM. *ad Ouid. Tom. II. p. 89.* ¶ Sed quaedam etiam praeter rem impugnata: cuius rei varia ſpecimina in opuſculis, quae Dukeri ſtudio luci reddita, poſſunt inueniri: et auctorem noſtrum Pomponiana quaedam defendiſſe iam eſt monitum. (G.)

ADVOCARE pro *cauſſam agere, adeſſe reo in periculo.* Vid. GRONOV. in *Senec. de Clement. I, 9.* (Latino ſtilo *aduocat* litigator patronum vel amicos, qui ſibi in iudicio adſint, qui proinde *aduocati* vel *aduocatio* dicuntur etc. ¶ Aliud vero eſt *aduocatum* eſſe: aliud *patronum*. Ille adeſt modo in iure vel extra ius et praeſentiam accommodat, ſuggerit, quod commodum eſt etc.

Hic totam caussam suscipit. Sed Plinii iunioris et Quinctiliani aetate iam aduocatus dictus est patronus. G.)

CAMBIVM pro *collybo*, *commutatione pecuniae*.

COMPLICES pro *sceleris vel amentiae sociis*, *audaciae satellitibus atque administris*, vt vocat CIC. *Catil. I, 3. et 4.* PRVDENTIVS tamen in *Rom. v. 8. 22.* paganos nominat *complices sectae impiae*.

DISPENSARE pro *legibus soluere*.

IVRAMENTVM, pro quo semper apud veteres est *iusiurandum* vel *sacramentum*. CELLAR. *Antibarb. p. 62.* et *cur. post. p. 221.* ¶ Vix carere licet in docendo. (G.)

MATRICVLA pro *albo*, *indice*, ¶ *breuiario*. (G.)

MELIORARE et DETERTORARE pro *meliorem vel deteriorem reddere*, *in melius referre*, ¶ *mutare* debebat esse. (G.)

NOTORIVM, NOTORIE, *manifestum*, *manifeste*, *apertum*, *aperte*, ¶ *publicum*, *in vulgus notum*. (G.) Vid. CASAVB. *ad* TREBEL. POLL. *Claud. c. 17.*

SALVVS CONDVCTVS, pro quo elegantius dicitur, *fidem publicam dare*, *fide publica euocare*, *interposita fide publica aliquo ducere*. Vid. SALLVST. *Iug. Bell. 32. Catilin. c. 48.* EPIT. LIV. 65.

TORTVRA pro *tormentis* vel *quaestionibus*, ¶ aut *quaestione tormentorum*. (G.) Non tamen est, cur quis in iurisprudentia abstinere velit a vocabulis veterum iureconsultorum, si forte illa in auctoribus classicis praesidium non reperiant. e. g. *vsurpatio* pro interrupta vsucapione, *postulare* pro caussam agere, *constituere*, *traditio*, *breui et longa manu*. Sunt enim haec et similia Latina, sed ICtis propria, quemadmodum multa medica habet CELSVS, (multa item SCRIBONIVS LARGVS,

Vid.

Vid. OL. BORRICHII *de lingua Pharmacopaeorum*, vbi dum pronunciationem docet, multa quoque de auctoritate verborum monet. G.) multa architectonica VITRVVIVS, multa rustica CATO, VARRO, COLVMELLA, quae Latina esse nemo negabit, quamuis apud Ciceronem aliosque non legantur.

XIIII.

Nono *omnium minime Latinitas elegantior polluenda est vocabulis philosophicis*, maxime iis, quae medio aeuo reperit barbara scholasticorum turba *). *Nec non a vocabulis philosophicis.*

ſ Medicis pepercit auctor, vbi multa sunt ex Arabicorum librorum versionibus inuecta. (G.)

*) Sunt vocabula technica iam olim ciuitate donata, quae nemo adhibere dubitauerit. Sed nec desunt, a scholasticis inuenta, qui data velvti opera barbariem sectabantur. Non dicam iam de *haecceitatibus*, *quidditatibus*, *entalitate*, *induiduatione*, *quodlibeto*, *storetis*, aliisque verborum monstris. Vide PLEXIACI *Lexicon philosophicum*, *Hagae Comitis* CIↃIↃCCXVI. 4. (recusum cum Glossario APINI.) Sufficiat nonnulla notare, quibus facilius adsuescunt *iuvenes*.

AEQVIPOLLERE pro *aequari, aequiparari, eiusdem significationis vel notionis esse.*

AFFIRMATIVAE propositiones, quas elegantius *aientes* vocat CICERO *Topic. II.* *Negantia*, *contraria aientibus.*

CAVSSARI veteribus fuit ſ δικάζεσθαι, (G.) *caussam interserere;* scholasticis *produci*, *generari.*

CONTRADICTORIA vel CONTRADICTIONEM IMPLICARE, ſ etiam IMPLICARE simpliciter, (G.) dicebantur scholasticis, quae veteribus erant *repugnantia inter se*, vel *non cohaerentia*,

DISCVRSVS pro *sermone* vel *syllogismo* scholasticorum sordes redolet. Veteribus discursus erat *cursus vltro citroque factus*, *das Hin- und her laufen*. Vid. CELLAR. *Antibarb. p. 155.*

Talia etiam sunt IMPOSSIBILE pro *eo*, *quod fieri non potest*. PRAESVPPONERE vel SVPPONERE, de quo v. c. BVRMANN. *ad Quinctil. Tom. I, p. 205.* INFERRE pro *argumentum ducere*, *colligere*, OPPONERE, absolute, et similia fere innumera.

Non male de cultiore stilo meritus est vir doctus IS. VERBVRG, cum nouae Ciceronis editioni ex NIZOLII *thesauro* indicem subiunxit verborum loquutionumque, quibus Cicero notiones philosophicas plerasque eleganter expressit. (De VERBVRGIO error est. NIZOLII indicem auxit IAC. CELLARIVS. Nihil autem commodius est ad hoc, vt de philosophia, etiam qualis hodie docetur, Latine et pure loqui discamus, IO. AVG. ERNESTI *Initiis doctrinae solidioris*, in quo opere hodiernorum etiam philosophorum placita verbis Tullii, et vt quisque illi est proximus, expressit feliciter. G.)

XV.

Et poeticis. Decimo poetae quoque adeo faciles fuerunt in fingendis vocabulis *), et maxime epithetis **); vt veteres opponere soleant sermoni *humano poeticum* ***). Vnde *merito a propriis eorum loquutionibus abstinent, quotquot sunt purioris Latinitatis amantiores.*

*) Metri caussa multum sibi indulserunt *poetae*, et in his etiam comici, qui tamen non adeo seruierunt metro. Plures eiusmodi voces et formulas poeticas collegit CELLAR. *Antibarb. p. 256. seq.* v. c. *absque illo esset*: *amare* pro *solere*: *cluo* vel *clueo* pro *vocor*, *nominor*: *coeli* pro *coelo*:

coelo: est pro *licet: festum* pro *festo die: genitor et genitrix* pro *parentibus: grates agere* pro *gratias agere: letum* pro *morte: natus* vel *gnatus* pro *filio: obliuia* pro *obliuione: potis* vel *pote est* pro *potest: salutari* pro *vocari: venit* pro *est* sequente participio in NDVS. (Metri caussa omisisse quaedam verba possunt poetae, vel aliter inflexisse, contraxisse, produxisse, vnde figurae Grammaticae: adhibuisse metri caussa non videntur temere verba alioquin incognita. Sed huic rei occasionem dedit τὸ ἐυφαντασίωτον, quaerunt verba, quibus imagines rerum animo conceptas efferant: itaque componunt varie, sono ipso res student exprimere, nouaturiunt, graecissant, ¶ antiquis vtuntur || etc. Hic itaque hoc teneant tirones. Quae verba, epitheta, formulae in bono Lexico non aliam habent auctoritatem, quam poetarum, illis non temere vtendum in soluta oratione. Quis enim alioqui dicat tironi, quae sint propriae poetarum loquutiones? ¶ De poeticae vero dictionis ab oratoria diuersitate, de vtilitate poeseos ad facultatem dicendi iustis voluminibus agi potest, et actum est. G.)

**) Epitheta decomposita et dithyrambica poetis familiarissima maxime deformant orationem, v. c. *flammiger, auricomus, pietaticultrix, incurnicervicum pecus*, cet. Vid. BVCHNER. *de comm. rat. dic. Lib. I. c. 13. p. 208.* et LAVRENB. *antiquar.* sub v. *incurnicervicum*, vbi plurima. Sed haec talia etiam orationi interdum maiestatem conciliant: explet interdum Cicero hiatum aliquem sequentibus, *dis immortalibus, incredibiliter, insanabilis, insatiabilis, imperterritus,* etc. (G.)

***) PETRON. *Satyr. c. 90. Saepius* POETICE, quam HVMANE, *loquutus es;* vbi videndus IAN. DOVSA, (¶ hic nihil videbis; nimirum prouocat ad notulas suas in illud HORAT. *Ep.* I, 18, 47. *Surge, et inhumanae senium depone Camoenae.*

nae. (A.) et addendus MORHOF. *differt. de ἐνθουσιασμῷ vel furore poetico.* ¶ Ita Homerus dis tribuit nomina antiqua et poetica. (G.)

XVI.

Ac denique obsoletis.

Denique quum non cum Euandri matre hodie loquamur, *merito cauendum ab archaismis et vocabulis obsoletis* *). Immo CICERO ipse dicit: *abiecta et obsoleta verba abiiciat orator:* quibus tamen multos, nescio quam ob rem, mirifice delectatos video. **).

*) *Archaismi* funt formae dicendi scribendive veteres, quae iam pridem ab vsu recesserunt. v. c. *olli* pro *illi; aquai* pro *aquae; operam abvtitur suam* pro *opera sua abutitur,* apud TERENT. *prol. Andr.* Tales archaismi innumeri occurrunt in columna Duilliana, aliisque lapidibus vetustioribus, ¶ in axamentis seu hymnis saliaribus, (G.) nec non in fragmentis XII. Tabularum, VARRONIS, FESTI, ENNII, PACVVII, LVCILII, ac denique apud PLAVTVM, TERENTIVM, SALLVSTIVM, LVCRETIVM. *Sed talia obseruanda potius, quam imitanda sunt.* (Plurimorum archaismorum catalogum dedit IO. NIC. FVNCCIVS *de origine et pueritia linguae Latinae,* cuius editio altera auctior prodiit Marburgi cIɔIɔccxxxv. 4. Praef. edit. ¶ Locus classicus est VOSS. *Rhet.* IV, 1, 7. Laudandus est etiam MARIANGELI ACCVRSII *de obsoleto sermone fugiendo dialogus,* recusus *Helmst.* 1676. 12. Collectio vero optima archaismorum debetur LAVRENBERGII *antiquario.* In quantum decus concilient orationi verba antiqua, vid. quos laudat PAREVS ad QVINCT. I, 6. p. 82. *ed. Burm.* Temperamentum suadet SEN. *ep.* 114. p. 431. ELZ. G.)

**) Horum facile antesignanus est IVSTVS LIPSIVS, qui quum iuuenis stilo nitido et plane

ad

ad Ciceronianam dicendi rationem composito vteretur *): paullo post nouum sibi ipsi finxit dicendi genus, abruptum, histrionicum, atque innumeris refertum archaismis, vt saepe vetere quodam grammatico, aut si mauis, Delio natatore opus esset ad soluenda illius aenigmata. Vid. MARES. *Ep. I, 9.*

*) Argumento sunt eius orationes octo, Ienae potissimum habitae, recusae cura v. c. IO. HENR. KROMAYERI Ien. cIɔIɔccxxvi. de quibus recte HEVMANNVS: *In his orationibus* LIPSIVS *non vtitur stilo Lipsiano, sed Ciceroniano, hoc est, non scatet argutiis, non verborum allusionibus, non studet sententiosae et antiquariae breuitati, sed profluenti vtitur stilo, facili, amoeno.* (Moderate i. e. vere de Lipsio iudicant TAVBMANNVS *de lingua Lat.* p. 42. item p. 49. sq. BVCHNER. Epist. 3, 1. p. 651. ¶ NIC. HEINSIVS respondens ad *Maresii* epistolam supra laudatam, vnde verba, quae huc pertinent, excerpsit MORHOF. *Pol.* I, 1, 24, 65. || BVRMANNVS *Orat. parent. Graeuii* p. 564. ¶ Idem tamen in praefatione *Sylloges* paullo in eum iniquior est, odio Iesuitarum, quorum ille sub finem vitae mancipium. || Inuidiam fecere *Lipsio* simiae quaedam, qui infamarunt deinde ipsum, cuius se imitatores ferebant. ¶ Nomina exhibent MORH. *Polyh.* diuersis locis; et plenius etiam FABRICII Centuria plagiariorum n. 38. || Salse illos ridet ac traducit TAVBM. *l. c.* p4. 5. 56. item p. 62. sq. Add. IOS. SCALIGER *Teretism.* p. 104. ¶ quos et plures nominat MORH. *Pol.* I, 4, 9, 5. Breuiter stili Lipsiani historia potest ita comprehendi. Iuuenis Ciceroniane scribit, argumento sunt *variarum lectionum libri* III. a. 1566. editi; Epistola eius Romae scripta a. 1567. et generatim primae

eius

eius epistolae; Orationes, Ienae habitae 1573. Postea edidit Senecam et Tacitum. Ipse autem fatetur (orat. VI. edit. Krom. p. 101.), stilum infici ab his, quos tractamus. Hinc breuitatem contraxit, praesertim quum placeant ei acumina; semper tamen elegans est, nusquam κακόζηλος. Antiquarius non nisi in *Satyra*, et scriptis similibus v. g. in *antiquarum lectionum libris*, vbi L. III. conuiuium antiquum repraesentat: item in quibusdam epistolis ad viros doctos. Hic etiam Graeca admiscet. Purus et simplex est in orationibus et epistolis ad Principes, breuior tamen per Senecam et Tacitum. Planus et disertus in libris antiquitatum. Vt adeo antesignanus quidem, sed non consilio suo, fuerit stultorum quorumdam hominum, qui virtutes quidem ignorarent, imitarentur autem vitiosa. Vt hodie fit in poesi Germanorum. De Lipsii autem stilo sinistre primum sensisse videtur SCIOPPIVS *de stilo hist.* p. 10. sed add. p. 12. vbi eum voluisse, dicit, esse cymbalum iuuentutis, cui sciret acumina magis placere. Multa quoque ante iam reprehendit H. STEPHANVS in sua *de Lipsii Latinitate palaestra prima*, Frf. 1595. 8. Vehementissime autem in bonum Lipsium inuectus est MORH. *de Patauinitate Liuii*, vt inter Lipsiomastigas dux esse videatur. G.)

XVII.

Concinnitatem orationi conciliant periodi.

Sed sufficere haec putamus de prima, quam commendauimus, orationis virtute; id est, de *puritate:* proximum est, vt de CONCINNITATE dicamus. Hanc orationi conciliant *periodi* *). Vnde tota illa

illa ars periodica, quam tam pauci recte norunt, paullo diligentius hic videtur inculcanda.

Vide Cel. C. G. SCHWARZII *diss. de oratione concinna, Altorphii* cIↄIↄccviii. 4. §. Concinnitatem de numero et periodis adhibet CIC. *Orat.* 44, 149. [Qui vero hanc de periodis' materiam, a vulgari intelligentia, in quantum ars est, remotiorem, et in qua ipse auctor noster non satis semper accurate versatus est, plane vult animo suo comprehendere, illum adeat oportet IO. STVRMII *de periodis libellum,* explicatum a Val. Erytraeo, qui a. 1727. 8. *Ienae* recusus est cura FRID. ANDR. HALLBAVERI, sed sine Erytraei notis. Debent autem simul conferri ARISTOTELIS locus paullo post indicatus, et inprimis, quae HERMOGENES L. IV. *περὶ ἑυρέσεων,* de hac re praecepit, vbi p. 166. *ed. Sturm.* agit περὶ περιόδου; sed adhibeantur, quae ad illum locum commentatus est idem STVRMIVS, quo viro in re oratoria nihil habemus subtilius, nihil accuratius. Multa quoque praeclara habent DEMETR. PHALER. et eius interpretes.] Alios nominat MORH. *Polyh.* I, 6, 1, 3. quibus addi potest ex recentioribus GE. ANDR. VINHOLDVS. Dilatationis vero periodicae exempla ipse Morhosius dedit *Polyh.* I, 2, 14. [Solent etiam ii, qui artem tradunt rhetoricam, hanc eloquentiae partem non omittere, et hic quoque princeps est VOSSIVS.] (G.)

*) Vnde periodis conclusa oratio CONCINNA vel *dimensa* dicitur, cui opponitur oratio FVSA. Graecis illa dicitur *κατεστραμμένη*, haec vero *εἰρομένη*. Vtriusque discrimen luculenter exponit ARIST. *Rhet.* III, 9.

XVIII.

XVIII.

Quid periodus?

Est vero *periodus*, vt ait CICERO *), *oratio in quodam quasi orbe inclusa procurrens, quoad persistat in singulis perfectis absolutisque sententiis* **).

*) Ita CIC. *de Orat.* 3. Paullo aliter ARISTOTELES *L. III. Rhet. c.* 9. §. 4. Λέγω δὲ περίοδον λέξιν ἔχουσαν ἀρχὴν καὶ τελευτὴν αὐτὴν καθ' αὑτὴν καὶ μέγεθος εὐσύνοπτον. *Voco periodum orationem habentem principium, et finem ex se ipsa, et conspicuam magnitudinem.* Vtraque definitio eodem redit, vt paullo post adparebit. (Ratio appellationis haec est. *Periodus*, *ambitus*, *circuitus*, *comprehensio*, *continuatio*, *circumscriptio*, *orbis*, g Gr. καμπὴ et συστροφὴ, πρότασις et ἀπόδοσις, || et similia nomina hanc nobis similitudinem insinuant: Quemadmodum in circulo principium et finis connectuntur ipsa figura atque circumductu lineae; ita in periodo principium et finis connectuntur constructione grammatica, vt sentiat lector vel auditor, finem nondum adesse, donec subiiciatur illud, quod prima verba nos expectare iubent. Haec etiam atque etiam tenenda, et exemplis aliquot Ciceronis familiaria reddenda: ne cum Auctore putemus *ambitum* in periodo idem esse, quod verba amplificationis caussa addita. Verum est, vix posse periodum dici, quae paucis tantum verbis constet: nec enim rotundum illud et circumductum potest intelligi, nisi etiam sint, quae corrotundari et circumduci possint: sicut ordo locum non habet, nisi inter plura. Sed natura periodi non est in multitudine verborum, verum in illa, quam descripsimus, conclusione. G)

**) Praecipuas ergo periodi leges ac potiores characteres notari oportet. Ex definitionibus enim patet, I. *omnem periodum ambitu quodam*

dam seu circuitu gaudere, qui si absit, ex periodo sit propositio logica. CIC. *epist. ad diuers. II, 14.* ait: *M. Fabio, viro optimo et homine doctissimo, familiarissime vtor.* Tolle ambitum, verba nimirum: *viro optimo et homine doctissimo,* et non periodum amplius habebis, sed propositionem logicam. (¶ Ista verba, vt iam monitum est, non ipsa sunt ambitus, sed faciunt, vt ambitum accipiat oratio, quia flectitur ita et circumagitur. Etiam deinde hic error saepius repetitur. G.) Deinde ex iisdem definitionibus discimus, II. *periodum omnem ita procurrere debere, vt sensus non nisi perfecta absolutaque sententia percipiatur.* (Haec ταυτολογεῖν videntur. Malim, *non nisi percepta tota serie orationis intelligatur.* Nimirum tendere debet constructio ad vltima vsque verba periodi. G.) Hinc quando SALLVST. *bell. Jugurth. c. 10.* ait: *concordia paruae res crescunt, discordia maximae dilabuntur:* ea quidem non est periodus: quia singula membra separatim intelliguntur. Sed si ita diceres: *quemadmodum concordia paruae res crescunt: ita discordia etiam maximae dilabuntur:* haberes periodum, cuius sensus non nisi perfecta absolutaque sententia percipitur. Ex quo porro patet, III. *fusam fieri orationem, quae vel incisim, vel membratim procurrit.* *Incisim* loquitur e. g. CIC. *post redit. in senatu 6. Cum hoc homine, an cum stipite Aethiope, si in foro constitisses, nihil crederes interesse. Sine sensu, sine sapore, elinguem, tardum, inhumanum, neglectum, Cappadocem modo abreptum de grege venalium, diceres.* (¶ Haec sunt περιοδικά. Incisum oportet sensum absoluere. Incisim CIC. *orat.* 67. dixit haec quatuor: *Domus tibi deerat? at habebas. pecunia superabat? at egebas.* G.) Membratim idem CICERO *in Pison.* 40. *Occultus aduentus furtiuum iter per Italiam, introitus in vrbem desertus ab amicis, nullae ad senatum e prouincia litterae, nulla ex trinis aestiuis gratu-*

latio, nulla triumphi mentio. In primis huc pertinet locus CICER. *ad Q. Fratrem Lib. III. ep.* 9. *Pomponius abest: Appius miscet: Hirrus parat: multi intercessores numerantur: populus non curat: principes nolunt: ego quiesco.* ❡ In hoc vltimo exemplo non membratim, sed incisim loquutus est Cicero. Aliud substituatur ex illius *Orat.* 67. *Incurristi amens in columnas: in alienos insanus insanisti.* || Haec sunt paullo proponenda disertius. *Incisum* f. *Comma* in hac rhetorum doctrina est oratio intra VIII. circiter syllabas comprehensa: Vid. CIC. *pro Plancio* c. 4. *pro Domo* c. 35. *de harusp. resp.* c. 15. *ad Q. fr.* 3, 9. *Colon* f. *Membrum* ad XVII syllabas procurrit: ita vt *Comma maius* paullo possit *minus Colon* videri et vice conuersa. Vid. *pro Planc.* c. 6. *pro Sext.* c. 39. *Catil.* 2. c. 11. *Verr.* I. c. 10. *de harusp. resp.* c. 27. Iam *incisim* loqui est ita loqui, vt sensus & constructio grammatica finiatur intra incisum, h. e. octo syllabas aut pauciores: *membratim* loqui vel scribere adeo, vt finiatur intra VIII et XVII syllabas. Alioquin *periodus* ipsa suis *membris* f. *colis* constat, *membra* autem *incisis*, in quantum nempe *colon* est maior pars periodi, a qua δίκωλος, τρίκωλος etc. dicitur, vt mox docebitur. Ex his de exemplis ab Auctore prolatis iudicandum est. ❡ Etiam QVINCT. IX, 4 122. sqq. de inciso, membro, circuitu, obscurior est et forte parum accuratus. G.)

XVIIII.

Quotuplex? Quid periodus simplex? Ceterum periodus vel SIMPLEX est vel COMPOSITA. *Simplex* est, quae vno constat membro vel colo, vnde et μονόκωλος vocatur *).

*) Vt periodus simplex possit a propositione logica distingui, accedere debet *ambitus* vel *circuitus* quidam, (qui non potest intelligi, nisi haberet

beret etiam magnitudinem aliquam, μέγεθος εὐσύνοπτον Aristoteli. G.) Hinc adiici solet quaedam descriptio vel περίστασις, vt numerosior perfectiorque fiat oratio. Vbi tamen recte monet NIC. CAVSSINVS *de eloquut. Lib. VII. c. 5. cavendum esse vehementer, ne iustae periodi explendae gratia, quo melius cadat aut voluatur oratio, inania quaedam verba inculcemus, quasi complementa numerorum. Nihil enim frigidius esse, puerilius, et a vera germanaque eloquentia magis alienum, quam vbi materia non patitur, sed res est presse et rotunde efferenda, periodorum tractu inanem distendere orationem.* Parum a propositione logica abirent illa: *hortatus es, vt epistolas meas colligerem.* Vt periodus inde fiat, PLIN. *epist. I, 1.* addit ambitum quendam vel circuitum: *frequenter hortatus es, vt epistolas,* SI QVAS PAVLLO CVRATIVS SCRIPSISSEM, *colligerem publicaremque.* Propositio logica esset: *epistolam tuam conscidi.* Ast ambitu addito, hanc inde periodum formauit CICERO *epist. ad diuers. VII, 18. Epistolam tuam,* QVAM ACCEPI AB L. ARVNTIO, *conscidi innocentem.* ¶ Insigne inprimis exemplum suppeditat CIC. *Cat.* 3. princ. Addi etiam potest eiusdem *Cat.* 4. fin. (G.)

XX.

Composita periodus est, quae constat pluribus *colis* *); duabus autem *partibus*, quarum alteram πρότασιν, alteram ἀπόδοσιν vocare solent **). Ea iterum vel *bimembris*, vel *trimembris*, vel *quadrimembris* est. *Quid composita:*

*) *Colon* siue *membrum* periodi (¶ hic non attenditur ad numerum illum syllabarum, sed tantum ad relationem, G.) est propositio, quae tamen, (hic in periodo, ob particulam, a qua vel-

vt suspensa est, G.) sensum non absoluit, sed eumdem ad reliquae vsque partis subiectionem suspensum relinquit. v. c. apud CICERONEM *pro A. Caecin. 1.* prima orationis periodus quatuor constat *colis* siue *membris:*

Si quantum in agro locisque desertis audacia potest,
tantum in foro atque iudiciis impudentia valeret:
non minus nunc in caussa cederet A. Caecina S. Aebutii impudentiae,
quam tum in vi facienda cessit audaciae.

En quatuor propositiones, quarum (¶ vt hic positae et deiunctae sunt, G.) nulla per se et seorsum sensum absoluit, vniuersae vero coniunctim absoluunt periodum, quae ideo quadrimembris vel τετράκωλος vocatur. ¶ Re autem vera harum propositionum vnaquaeque habet suum sensum; 1. Multum potest audacia; 2. non tantum impudentia; 3. nuper cessit Caecina; 4. nunc non cedet. (G.)

**) A *colis* siue *membris* differunt *partes,* periodorum compositarum, quarum duae sunt, πρότασις et ἀπόδοσις, vel, vt philosophi vocare solent, ANTECEDENS et CONSEQVENS. (¶ Sed potest *protasis* et *apodosis* vel vno vel pluribus colis constare, G.) v. c. apud CIC. *epist. V, 12.* hanc reperimus periodum bimembrem: *qui semel verecundiae fines transierit: eum bene et nauiter oportet esse impudentem.* Hic prior pars, duobus punctis notata, est πρότασις vel *antecedens,* posterior, puncto notata, ἀπόδοσις seu *consequens.* De his duabus periodorum compositarum partibus haec notamus. I. *Eas non semper esse aequales.* Saepe enim *protasis* tribus, aut duobus colis, *apodosis* vnico constat; saepe etiam haec illa maior atque vberior est. v. c. CIC. *epist. ad diuers. XV, 3.*

Quum

Quum ad me legati, missi ab Antiocho Commageno, venissent in castra ad III. Non. Septembres,

iique mihi nuntiassent, regis Parthorum filium, quocum esset nupta regis Armeniorum soror, ad Euphratem cum maximis Parthorum copiis, multarumque praeterea gentium magna manu venisse, Euphratemque iam tum transire coepisse,

dicique Armenium regem in Cappadociam impetum esse facturum:

putaui pro nostra necessitudine me hoc ad te scribere oportere.

Quum quatuor hic sint cola, siue membra; tria priora, eaque satis prolixa ad πρότασιν pertinent; postremum idque breuius ἀπόδοσιν absoluit. Ast paullo ante *epist. XV*, *1.* CICERO ita inchoat epistolam:

Etsi non dubie mihi nuntiabatur, Parthos transiisse Euphratem cum omnibus fere copiis:

tamen, quod arbitrabar, a M. Bibulo procos. certiora de his rebus ad vos scribi posse,

statuebam mihi non necesse esse, publice scribere ea, quae de alterius prouincia nuntiarentur.

Hic πρότασις vno; ἀπόδοσις duobus membris constat. Obseruandum II. *ἀπόδοσιν nonnumquam antecedere πρότασιν*, v. c. CIC. *pro Milon. 3.*

Negant, intueri lucem, esse fas ei, qui a se hominem occisum esse, fateatur.

Hic ἀπόδοσις, inuerso ordine, priorem, πρότασις posteriorem locum occupat. (Malim ita: Praedicatum propositionis fieri πρότασιν, ἀπόδοσιν subiectum, quod alias contra fieri amat. G.) Ad haec illud quoque obseruari meretur, III. *alterutri parti accedere nonnumquam veluti laciniam, quam* ἐπισύναψιν vocant antiqui rhetores, v. c. CIC. *Verrin. V.*

Si potest ista pecunia sine aratorum iniuria detrahi: habeat hoc populus Romanus, PRAESERTIM IN TANTIS AERARII ANGVSTIIS.

Etiamsi postrema huius periodi verba tolleres, absoluta tamen futura esset et perfecta sententia. Ergo haec accedunt, tamquam ἐπισύναψις. Denique IIII. obseruandum, *ad finem* πρoτάσεως DVO PVNCTA; *ad finem totius periodi* VNICVM PVNCTVM; *ad finem reliquorum membrorum, si integris propositionibus constent,* COMMA; *sin aliquid ad perfectionem propositionis desit,* SEMICOLON *esse ponendum.* Id quod fundamentum est totius interpunctionis *). v. c. CICER. *pro Mil. cap. 1.*

Etsi vereor, iudices, ne turpe sit, pro fortissimo viro dicere incipientem timere,
minimeque deceat, quum T. Annius Milo ipse magis de reip. salute, quam de sua perturbetur, me ad eius caussam parem animi magnitudinem adferre non posse:
tamen haec noui iudicii noua forma terret oculos,
qui, quocumque inciderint veterem consuetudinem fori, et pristinum morem iudiciorum requirunt.

Hic ad finem secundi membri *colon* ponendum; ad finem postremi *punctum;* reliqua membra, quia perfectas propositiones continent, *commatibus* notantur. Verum si ita diceres:

Si quantum in me amoris ac diligentiae; tantum in te fidei prudentiaeque fuisset: neuter iam nostrum laboraret.

primum membrum exigeret *semicolon*, quia non continet propositionem perfectam: secundum *colon*, quia ibi finitur πρότασις: tertium *punctum*, quia eo clauditur periodus.

*) Non iam disquiremus, antiqua sit haec interpungendi ratio, an a grammaticis excogitata?

gitata? Ex instituto id egit IO. CLERICVS *in arte crit. P. III. sect. I. cap. 10.* Saltim vtilissimam esse hanc ἀκρίβειαν, res ipsa docet, et recte obseruat ARISTOTELES *Rhet. III, 5. 17.* ea effici, vt sit εὐανάγνωστον τὸ γεγραμμένον, καὶ εὔφραστον, id est, *vt facile legi et proferri possit, quod scriptum est:* immo addiderim, vt et intelligi eo facilius possit. Ipse enim ARISTOTELES eo loco adducit locum HERACLITI: τῦ λόγυ τῦδ' ἐόντος ἀεὶ ἀξύνετοι ἄνθρωποι γίγνονται, quem ideo obscurissimum esse ait, quod sit μὴ ῥᾴδιος διαστίξαι, *interpunctu difficilis*, nec constet ante ἀεὶ, an post illud distinctio sit facienda. (Haec ratio cum antiqua non est, sed aliquamdiu post instauratas litteras inventa; tum non ita communi consensu recepta, vt non passim ab ea discedi videas: quod apparebit, si quis hoc ipsum Milonianae initium inspicere velit. Deprehendet enim nemini adhuc editorum hanc rationem, quam Auctor probat, placuisse. Et non diffiteor, mihi in hoc certe aliter videri, quod puto hos esse quasi gradus interpungendi: I. Comma, quo seiungi possunt, quaecunque verba non proxime vnum ab altero reguntur. II. Semicolon; vbi maiorem seiunctionem, maius interuallum, oppositorum praesertim, indicare volumus. III. Colon: ad protasin et apodosin maiorum periodorum disiungendas. IV. Interpunctum minus, quod litera maiuscula non sequitur, vbi grammatica constructio finitur, continuatur idem argumentum. V. Interpunctum maius, post quod vel litera maiuscula, vel nouus plane versus, nouum initium noui argumenti, vel partis maioris indicat. ¶ Haec conueniunt cum ALDI MA-

NVTII praeceptis, orthographiae subiectis, cum titulo, *Interpungendi ratio.* G.)

XXI.

Periodus bimembris.

Periodus *bimembris* est, quae protasi aeque ac apodosi vnimembri absoluitur. Eam formabis facile, si logicae propositioni vel *caussam* *), vel *conditionem* **), vel *contrarium* ***), vel *comparationem* ****), vel aliud quidquam huiusmodi adieceris *****).

*) Sic enim *caussa* vel *aetiologia* protasin, ipsa *propositio* dabit apodosin. V. c. Esto propositio logica: *mitto tibi librum promissum.* Si caussam vel rationem addideris, nascetur inde periodus bimembris, qualis est apud PLINIVM *epist. I, 2.*

Quia tardiorem aduentum tuum prospicio;
librum, quem prioribus epistolis promiseram,
exhibeo.

Ita et propositio logica: *multas ob caussas Romae me esse opto*, addita ratione facile in hanc periodum bimembrem commutatur a CIC. *epist. ad diuers. XV, 13.*

Maxime mihi fuit optatum, Romae esse tecum
multas ob caussas:
sed praecipue, vt et in petendo, et in gerendo
consulatu meum tibi debitum studium perspicere posses.

**) Addita conditione nascetur periodus conditionalis. Talis est illa CICER. *epist. ad diuers. VI, 16.*

Si mihi tecum non et multae et iustae caussae
amicitiae priuatim essent;
repeterem initia amicitiae ex parentibus nostris.

***) Esto propositio logica: *eruditionis perpetua est possessio.* Adde contrarium, exemplo PLIN. *epist. I, 3.* et eiusmodi habebis periodum:

Reli-

Reliqua (§ Haec vox forte periodum deuincit: alioqui duae sunt propositiones. G.) *rerum tuarum post te alium atque alium dominum sortientur, hoc numquam tuum desinet esse, si semel coeperit.* Ita et CIC. *de Orat. I, 1.*

Nam qui locus quietis et tranquillitatis plenissimus fore videbatur,
in eo maximae moles molestiarum et turbulentissimae tempestates exstiterunt.

Ceterum hic obseruari meretur, eas demum periodos huius generis esse omnium elegantissimas, in quibus alterius membri verba singula verbis singulis prioris coli opponuntur. Ita PLIN. *Paneg. 4.*

Ille quaesitam domi gloriam in publico;
Hic in publico partam domi perdidit.

§ Sic CIC. *de Orat.* I, 38.

Citius hercule is, qui duorum scalmorum nauiculam in portu euerterit,
in Euxino ponto Argonautarum nauem gubernarit.

Pulchre sibi respondent etiam *pro Marcell.* 6. f. 19. *ad Quir. post redit.* 9. f. 21. *Verr.* IV, 50. f. 112. *pro Rosc.* 26. f. 72. Tale est illud: *Non viuere oportet, vt edas, sed edere, vt viuas.* (G.) Eodem exemplo dicere possis:

Malus princeps ciues imperii sui caussa natos;
Bonus imperium ciuium caussa institutum existimat.

Hic sibi opponuntur: *princeps bonus* et *malus; imperii caussa* et *ciuium caussa; natum* et *institutum.* Eiusdem generis etiam haec periodus est:

Neronis scelere nascentem Christi ecclesiam innumeris vexari suppliciis;
Constantini virtute suppliciis vexatam veluti renasci vidimus.

****) Comparata non solum inter contraria atque opposita, verum etiam similia institui pot-

 est,

eſt. Vnde periodos comparatiuas a contrariis merito diſtinguimus. Exemplo eſto periodus PLINII *in Paneg. c.* 5.

At, ſicut maris coelique temperiem turbines tempeſtatesque commendant:

ita ad augendam pacis tuae gratiam illum tumultum praeceſſiſſe crediderim.

Saepe quidem et contraria inter ſe comparantur, ſed ideo periodus non deſinit eſſe contraria, ſed ſimul comparatiua eſt. Ita COLVMELLA *Lib. I. de re ruſt. praef. comm.* 17.

Vt enim, qui in villis intra conſepta morarentur, quam qui foris terram molirentur, ignauiores habitos;

ſic eos, qui ſub vmbra ciuitatis inter moenia deſides cunctarentur, quam qui rura colerent adminiſtrarentue opera colonorum, ſegniores viſos.

*****) Eodem enim pertinent periodi *conceſſiuae, disiunctiuae, copulatiuae, aliaeque* huius generis, quarum exempla paſſim exſtant. Conceſſiua eſt illa CICERONIS *epiſt. VIIII, 8.*

Etſi munus flagitare, quamuis quis oſtenderit, ne populus quidem ſolet, niſi concitatus:

tamen ego exſpectatione promiſſi tui moueor, vt admoneam te, non vt flagitem.

Disiunctiua illa HORAT. *Carm. III, 28.*

Vel nos in Capitolium, quo clamor vocat, et turba fauentium;

vel nos in mare proximum gemmas mittamus.

Copulatiua denique illa CICERONIS *epiſt. ad diverſ. X,* 1.

Et abfui proficiſcens in Graeciam:

et poſtea, quam de medio curſu reipublicae ſum voce reuocatus, numquam, per M. Antonium, quietus fui.

(Vbi vero adhiberi poſſit vnumquodque genus periodi compoſitae, quantum ſatis eſt, demonſtratur in I. M. G. *primis lineis artis oratoriae*

Got-

Gottingae 1735. 8. recusis p. 19. sqq. quem locum exercitationibus scribendarum periodorum tamquam regulam adhibuisse neminem poenituerit.G.) ¶ Hinc, vt istum tanto magis in promtu haberent illi, quibus offertur haec editio, excerptum inde exhibuimus hic in fine Heinecciani libri Excursu I. (A.)

XXII.

Connectendi formulas, quae in his periodis adhibendae videbuntur, ipsa suppeditabit materiae natura, vt adeo de illis non multum videatur laborandum *). *Particulae connectendi in illis vsitatae.*

*) Sic ipsa sane ratio dictitat, periodos *caussales* incipere posse a *quum, quia, quandoquidem*, item a *si: conditionales* a *si:* contrarias a *quum*, aut sine connexione statim a re ipsa: *comparatiuas* a *quodsi, quemadmodum, sicuti: concessiuas* ab *etsi, tametsi, quamuis, vt, vtut, equidem, quidem: disiunctiuas* ab *aut, vel: copulatiuas* denique ab *et, cum*, sequente *tum, non tantum*, sequente *verum etiam cet.*

XXIII.

Ex periodis bimembribus facile fiunt *trimembres* siue τρίκωλοι, si vel πρότασις vel ἀπόδοσις duplicetur *). Vnde possunt totidem esse periodorum trimembrium, quot bimembrium, genera **). *Periodi trimembres.*

¶ Auctor fluctuat circa significationem κώλου: qui τρίκωλον periodum dicunt, ii logicum etiam et grammaticum membrum intelligunt. (G.)

*) Sic supra adfuit periodus bimembris conditionalis: *Si mihi tecum non et multae et iustae caussae amicitiae priuatim essent; repeterem initia amicitiae ex parentibus nostris.* Iam siue πρότασιν siue ἀπόδοσιν in duo membra diduxeris, habebis periodum trimembrem v. c.

Si

Si mihi tecum non et multae et iustae caussae amicitiae priuatim essent,
neque iam ab ineunte adolescentia complura inter nos mutua officia exstitissent:
repeterem initia amicitiae ex parentibus nostris.

Vel duplicata ἀποδόσει:

Si mihi tecum non et multae et iustae caussae amicitiae priuatim essent:
repeterem caussas amicitiae nostrae a parentibus nostris,
inter quos magna semper atque arcta inprimis familiaritas intercessit.

**) Dantur ergo et periodi trimembres *caussales, aduersatiuae, comparatiuae, conditionales, concessiuae, disiunctiuae, copulatiuae* etc. Dabimus quarumdam exempla: Concessiua est illa CICERONIS *epist. I, 5.*

Tametsi nihil mihi fuit optatius, quam vt primum abs te ipso, deinde a ceteris omnibus gratissimus erga te esse cognoscerer:
tamen afficior summo dolore, eiusmodi tempora post tuam profectionem consequuta esse,
vt et meam et ceterorum erga te fidem et beneuolentiam absens experirere.

Copulatiuam habet idem CICERO *de senect. c. I.*

Mihi quidem ita iucunda huius libri confectio fuit,
vt non modo omnes absterserit senectutis molestias,
sed et effecerit mollem et iucundam senectutem.

Contrariae exemplum IDEM suppeditat *epist. V, 17.*

Non obliuione amicitiae nostrae, neque intermissione consuetudinis meae, superioribus temporibus ad te nullas litteras misi:
sed quod priora tempora in ruinis reipublicae nostrisque iacuerunt,
posteriora autem me a scribendo tuis iniustissimis atque acerbissimis incommodis retardarunt.

Huic

Huic eodem loco ſtatim ſubiicit cauſſalem:

Quum vero et interuallum iam ſatis longum fuiſſet,
et tuam virtutem magnitudinemque animi diligentius eſſem recordatus:
non putaui alienum inſtitutis meis, haec ad te ſcribere.

Subiungit huic copulatiuam:

Ego te, P. Sexti, et primis temporibus illis, quibus in inuidiam abſens et in crimen vocabare, defendi;
et, quum in tui familiariſſimi iudicio ac periculo tuum nomen coniungeretur, quam potui, accuratiſſime te tuamque cauſſam tutatus ſum:
ex proxime recenti aduentu meo, (quum rem aliter inſtitutam offendiſſem, ac mihi placuiſſet, ſi adfuiſſem,) tamen nulla re ſaluti tuae defui.

Ex his, qualia reliqua ſint periodorum genera, facile intelliges.

XXIIII.

Sed abſolutiſſima omniumque magnificentiſſima eſt *periodus quadrimembris*, vel τετράκωλος, quia et perfectam plerumque ratiocinationem continet *), et ob numerum propoſitionum auribus, quarum ſuperbiſſimum eſt iudicium, quam maxime probatur. Conſtat ea, ceu ex ipſo nomine adparet, quatuor membris, quorum duo plerumque ad πρότασιν, ac totidem ad ἀπόδοσιν referuntur **).

Periodus quadrimembris.

*) Non temere vllum eſt periodorum genus, quod totam ratiocinationem facilius capiat, quam quadrimembre. Quod vel vnico exemplo

oſtendi

oſtendi poterit. MVRETVS *Part. I. Orat. 22.* ita diſſerit:

Si pro cuius quisque propugnatione ac defenſione plura pericula ſubiit, plus excepit acerbitatum, pluribus quaſi procellis ac tempeſtatibus agitatus eſt,

eo plus gaudii ex iis, quae ad retinendam atque amplificandam illius dignitatem pertinent, ad eum peruenire credendum eſt:

dubitare non potes, beatiſſime pater, quin Carolus rex, te pontifice creato, tanto ceteros reges eximia quadam percepta ex ea re gaudii magnitudine ſuperauerit,

quanto non huius modo memoriae, ſed omnium aetatum ac ſaeculorum reges graui ac diuturna ſuſceptorum pro ſedis apoſtolicae auctoritate laborum ac diſcriminum perpeſſione ſuperauit.

Vberrima haec eſt periodus, ſed facile tamen includenda huic ſyllogiſmo:

Qui plus pro pontifice periculi ſubiit, is plus laetitiae ex eius felicitate percipit.

Carolus VIIII. plus periculi ſubiit pro pontifice;

Plus ergo laetitiae ex eius felicitate percipit.

Iam confer periodum, et adparebit, propoſitionis ſubiectum in primo; praedicatum in ſecundo; concluſionem in tertio; adſumtum in quarto membro contineri.

**) Quum difficillimum ſit hoc periodorum genus: regulas quasdam de illis componendis ſuppeditare iuuabit. *Primo* ergo tales periodi fiunt ex quouis ſyllogiſmo, maxime ſi accedat maioris propoſitionis probatio. Hinc MVRETVS *P. I. Orat. 1.* laudaturus theologiam ita ratiocinatur. (Attende, lector, an inuenias hoc ratiocinium in Mureti periodo? G.)

Quae ſcientia homines ad fruitionem Dei perducit, illa eſt reliquis praeferenda,

Ratio:

Ratio:

In fruitione enim Dei posita est perfectio illa, ad quam naturali quodam desiderio ferimur.

Theologia homines ad fruitionem Dei perducit;

Est ergo reliquis scientiis praeferenda.

Inde effingit periodum quadrimembrem, in qua primum membrum probationem maioris; secundum ipsam propositionem, tertium conclusionem; et postremum denique adsumtum continet. Ἐξεργασία eius talis est:

Nam si eorum omnium, quae in immensa hac rerum vniuersitate cernuntur, vnumquodque naturali perficiendi sui desiderio tenetur,

et animus noster, ad similitudinem diuinitatis effictus, tanto perfectior est, quanto propius ad illud, ex quo ductus est, exemplar accedit:

dubitari profecto non potest, quin ea sit omnium praestantissima facultas,

quae, quoad eius fieri potest, cum humanis diuina copulando, mortalitatem nostram, quantum illius imbecillitas patitur, diuinae naturae arctissima colligatione deuincit.

Secundo et tunc nascetur periodus quadrimembris, si duo membra opposita inter se compares, addasque discrepantiae rationem. CICERO *pro A. Caecina 1.* has inter se contendit propositiones:

A. Caecina cessit in vi facienda audaciae S. Aebutii.

Non autem in caussa eiusdem cedet impudentiae.

Ratio:

Non enim in foro tantum valet impudentia, quantum in agro locisque desertis audacia.

Ἐξεργασία eius talis est:

Si quantum in agro locisque desertis audacia potest,

tantum in foro atque in iudiciis impudentia valeret:

non

non minus in caussa cederet A. Caccina S. Aebutii impudentiae,
quam in vi facienda eius cessit audaciae.

Eodem exemplo dicere posses:

Si quantum in effringendis carceribus astutia potest,
tantum ad effugiendam furcam audacia valeret:
non minus iam hic fur carnifices deluderet audacia,
quam lictoribus olim illusit astutia.

Tertio et illa periodus quadrimembris est longe elegantissima, in qua duabus propositionibus totidem redditiones respondent, et contra. Talem periodum rhetores vocant χιαζομένην. Vid. CAVSSIN. *de eloquentia sacra et profana VII, 6. p. 363.* Dicitur autem χιαζομένη, quasi decussata, a χ littera, quae crucis in modum intersecantibus se ipsis duabus obliquis lineis figuratur. Vnde et χιασμὸς figura, quando, quatuor propositis, tertium secundo respondet, et conuenit quartum primo. Ita CAVSSINVS *ibid p. 363.* Sed ego (*&* cum Schwarzio *de oratione concinna §. 27. A.*) existimo, tertium primo; quartum secundo respondere debere. Id enim docet exemplum DEMOSTHENIS, ab ipso CAVSSINO adlatum. (Posuit Caussinus ternam definitionem, exemplum non conueniens, vnde appareat, definitionem ab illo non satis intellectam. Ponamus breue et facile exemplum ex CICER. *pro Domo pr. Cum multa diuinitus, pontifices, a maioribus nostris inuenta atque instituta sunt, tum nihil praeclarius, quam quod vos eosdem*

(I.) Et religionibus deorum immortalium, *(II.) et summae rei publicae*
praeesse voluerunt: vt

(III.) Am-

(III.) Amplissimi et clarissimi ciues remp. bene gerendo,	*(IV.) Pontifices religiones sapienter interpretando,*

rempublicam conseruarent.

Iunge hic membra sibi respondentia *primum* et *quartum*, itemque *secundum* ac *tertium* lineis diagonalibus: existet χ littera s. decussis. G.) ¶ Qui exempla desiderat plura, adeat, quos indicauit HEVSINGERVS ad NEP. *Ages.* 7. 4. Duas formas etiam ex libris iuris attulit et illustrauit aliis CVIAC. *obseruat.* XIV, 24. p. 670. sq. Sed conferantur dicta Exc. II. (A.) Talis est illa DEMOSTHEN. *in Olynth. II.*

Equidem Philippus quanto plura praeter dignitatem fecit,
eo plus, apud omnes admirationis gloriaeque consequutus est:
Vos autem, ciues Athenienses, quo immoderatius imprudentiusque rebus vestris vsi estis,
eo maiorem vestram oportet esse turpitudinem.

Quarto quoties vel protasis vel apodosis duobus tribusue membris constat, nouum inde nascetur periodi quadrimembris genus. Sic trium membrorum protasis est apud CICERONEM *epist. VIIII, 18.*

Quum essem otiosus in Tusculano,
propterea quod discipulos obuiam miseram,
vt iidem me quam maxime conciliarent familiari suo:
accepi tuas litteras plenissimas suauitatis.

Duorum apud eumdem: *epist. VIIII, 2.*

Caninius idem tuus, et idem noster, quum ad me peruesperi venisset,
et se postridie mane ad te iturum dixisset:
dixi ei me daturum aliquid mane,
et, vt peteret, rogaui.

Nec non *epist. VIIII, 14.*

Etsi contentus eram, mi Dolabella, tua gloria,

ſatisque ex ea magnam laetitiam voluptatemque capiebam:
tamen non poſſum non confiteri, cumulari me maximo gaudio,
quod vulgo hominum opinio ſocium me adſcribat tuis laudibus.

XXV.

Membra periodorum non ſunt nimis inaequalia.

Multa vulgo addi ſolent a rhetoribus de ſingulorum membrorum magnitudine. Bimembres enim periodos vel *aequales* eſſe aiunt, ſi idem fere in vtraque parte ſit ſyllabarum numerus, vel *inaequales*, ſi partes diſſimili ſyllabarum numero conſtent *). Sed et trimembres aliae *ἰσόπλευροι* **) dicuntur, aliae *ἰσοσκελεῖς* ***). Sed quum magna ea in re libertate vſi ſint veteres: praecepta illa omnia ſupervacua videntur. Vnicam ergo obſeruari velim regulam: *dandam eſſe operam, ne membra periodorum compoſitarum ſint nimis inaequalia* ****).

*) Et has iterum vel *μειέρως* vocant, ſi antecedens vel *πρότασις* ſit longior; vel *μακροκώλως*, ſi conſequens numero ſyllabarum excreſcat. Aequalis eſt haec periodus CICER. *poſt redit. ad Quirites 2.*

Illi mihi fratrem incognitum, qualis futurus eſſet, dederunt:
Vos ſpectatum incredibili pietate cognitum reddidiſtis.

¶ Ita aequalis eſt apud CIC. *pro L. Manil.* 12. ſ. 34.

Atque haec, qua celeritate geſta ſint, quamquam videtis:
tamen a me in dicendo praetereunda non ſunt. (G.)

Μακρό-

Μακρόκωλος illa apud CIC. *pro Arch. 9.*

Neque enim quisquam est, tam auersus a musis, qui non mandari versibus aeternum laborum suorum praeconium patiatur.

¶ Talis est etiam in eiusdem *orat. pro L. Man.* 23, pr.

Quare etiam si quem habetis, qui collatis signis, exercitus regios superare posse videatur:
tamen nisi erit idem, qui se a pecuniis sociorum, qui ab eorum coniugibus ac liberis, qui ab ornamentis fanorum atque oppidorum, qui ab auro gazaque regia, manus, oculos, animum cohibere possit; non erit idoneus, qui ad bellum Asiaticum regiumque mittatur. (G.)

Μεῖκρος denique exstat apud eumdem CICER. *pro Milon. 5.*

Neque enim est vlla defensio contra vim vmquam optanda:
sed nonnumquam est necessaria.

¶ Eiusmodi est haec CICER. *pro L. Manil.* 10. f. 27.

Cum sit vnus Cn. Pompeius, qui non modo eorum hominum, qui nunc sunt, gloriam, sed etiam antiquitatis memoriam virtute superauit:
quae res est, quae cuiusquam animum in hac caussa dubium facere possit? (G.)

**) E geometria desumta est haec denominatio. Ἰσόπλευρα enim geometrae vocant triangula aequilatera. Quare et periodus ἰσόπλευρος dicitur, quae cola omnia habet aequalia. Talis exstat apud CIC. *pro Rosc. 29.*

Vereor, ne aut molestus sim vobis, iudices,
aut ne ingeniis vestris videar diffidere:
si de tam perspicuis rebus diutius disseram.

***) Haec quoque a geometris mutuata est denominatio, ἰσοσκελῆ enim dicuntur *triangula aequicrura.* Rhetoribus vero ita vocantur perio-

di trimembres, quarum duo membra paria sunt, tertium aut longius reliquis aut breuius. CIC. *de Offic. I, 11.*

Nullum bellum est iustum,
nisi quod aut rebus repetitis geratur:
aut denunciatum ante sit et indictum.

****) Si tamen vllum membrum reliqua magnitudine excedere debeat: illud maxime conuenire videtur postremo. Qua de re DEMETR. PHALER. *de eloquut. n. 18. In compositis,* inquit, *periodis postremum membrum longius esse oportet, et tamquam continens atque amplectens alia: sic enim magnifica erit et honesta periodus, in honestum et longum desinens membrum.* (Contrarium tamen videor obseruasse in CICERONE, id est, plures μείωρος. G.)

XXVI.

Periodi quatuor membris maiores in vitio ponuntur.

Sed vt ad periodorum genera redeamus: nec illud videtur omittendum, vltra quatuor membra non excrescere debere earum magnitudinem. Recte enim DEMETR. PHALEREVS, vel quisquis sub eo nomine latitare voluit, in aureo libello *de eloquut. n. 16.* αἱ μέγισαι δὲ ἐκ τεττάρων τὸ δὲ ὑπὲρ τέσσαρα, οὐκ ἔτ᾽ ἂν ἐντὸς εἴη περιοδικῆς συμμετρίας. *Maximae periodi sunt quadrimembres. Quod vero supra quatuor est, non amplius intra iustam mensuram periodi manet.* Occurrunt quidem passim apud oratores periodi prolixiores, quas tamen excusandas magis, quam laudandas arbitramur. Eae si certo colorum numero absoluantur, (melius, si intra V ad VIII cola periodi similitudinem, id est circumductionem illam seruent, G.)

Tales sunt periodicon, pneuma et tasis.

περιο-

περιοδικὰ *): ſin ſine certo (maiore quam dictum eſt, G.) membrorum colorumue numero pro vigore ſpiritus ferantur, πνέυματα **); ſi denique eo vsque producantur, vt ſpiritus, quantumuis longus, eas ferre haud poſſe videatur, τάσεις ***) dicuntur.

*) Περιοδικὸν ergo eſt periodus e quinque vel pluribus membris conflata. (𝔊 i. e. περιοδικὸν eſt omnis periodus vltra τετράκωλον, ſed circumductio tamen adeſſe debet. Itaque quod exemplum Auctor mox pro πνέυματι afferet, eſt περιοδικὸν, habet enim ambitum, protaſin et apodoſin. G.) CIC. *pro Mil. 1.*

Etſi vereor, iudices, ne turpe ſit, pro fortiſſimo viro dicere incipientem timere,

minimeque deceat, quum T. Annius Milo ipſe magis de reip. ſalute, quam de ſua perturbetur,

me ad eius cauſſam parem animi magnitudinem ferre non poſſe:

tamen haec noui iudicii noua forma terret oculos,

qui quocumque inciderint, veterem conſuetudinem fori et priſtinum morem iudiciorum minime vident.

**) Πνεῦμα. definiente HERMOGENE (𝔊 περὶ ἐυρέσεων IV, 4. G.) eſt σύνθεσις λόγȣ διάνοιαν ἀπαρτίζον ἐν κώλοις καὶ κόμμασι μετρȣ́μενον πρὸς τὴν διάρκειαν τȣ̃ πνέυματος κατὰ τὴν Φονὴν τȣ̃ λέγοντος, id eſt, *ſtructura orationis, quae ſenſum membris inciſisque definitum ad orationis ſpiritum et vocem accommodat.* Quare tot eſſe poſſunt membra τȣ̃ πνέυματος, quot fert oratoris ſpiritus. Praeclarum eſt *pneuma* illud apud CICER. *pro S. Roſc. 4. 9.*

Rogat, oratque te, Chryſogone, Roſcius,

si nihil de patris fortunis amplissimis in suam
rem conuertit,
si nulla in re te fraudauit,
si tibi optima fide sua omnia concessit, annumerauit, adpendit,
si vestitum, quo ipse tectus erat, annulumque de digito suum tibi tradidit,
si ex omnibus rebus se ipsum nudum, neque praeterea quidquam, excepit:
vt sibi per te liceat innocenti amicorum opibus vitam in egestate degere.

(Hoc exemplum τῦ περιοδικῦ f. periodicae dictionis mensuram, quam supra dedimus, nondum excedit. Sed termini ita accurate constitui non possunt. Commodiora interim peti possunt exempla ex CIC. *pro L. Manil. c. 8.* G.) Eiusmodi pneumata sane non inelegantia sunt, si in loco adhibeantur, vt paullo post (§ §. 28. ***) ostendemus pluribus.

) Τάσις, id est, *extensio*, periodus est omnium diffusissima, quae plura accumulat membra, quam vel robustissimus quisque vno spiritu eloquatur. § HERMOGENIS l. l. 5. haec est definitio. Τάσις ἐςὶ λόγος, ὅταν ὑπεραίρῃ τῷ μέτρῳ τῦ λόγυ τὸ πνεῦμα μακρότερον γινόμενον τῦ δύνασθαι ἐν ἰδίῳ ληφθῆναι τῦ λέγοντος πνεύματι. τῦτο γάρ ἐςὶν ἡ τάσις, τὸ ἀποτετάσθαι ἐπὶ μακρότερον ἢ χρὴ τὸ πνεῦμα. (A.) Vnde semper in vitio ponitur tam enormis circumductio. Exstat tamen monstrosae eiusmodi τάσεως exemplum apud CIC. *Verrina vltima*, sub finem, cuius initium est: ***nunc te, Iupiter optime maxime, cuius iste donum regale, cet. § [Proprie, secundum Hermogenem certe, non τάσεως hoc exemplum esse dici potest, sed καταφορᾶς. Nimirum ex illius disciplina πνεύματος τεταμένυ, *producti spiritus*, duo sunt genera. Si productio orationis vltra spiritum fiat in *accusando*, vt hic, tum vocatur καταφορά, *impressio*, quia oratio ibi debet cum cele-

celeritate et impetu prouolui, *καταφέρεσθαι*: si autem fiat in *defendendo*, tum est *τάσις*, *dilatatio*; hic enim oratio sedata et quasi cunctans esse solet. Quod autem hanc circumductionem semper in vitio esse positam vult Auctor noster, errat sine dubio vehementer. Suo loco pro condimento orationis habuerim, sed nempe condimenta non plena manu et vbique affundi, verum rara esse et apta debent. Scilicet pertinet haec siue *τάσις*, siue *καταφορὰ*, ad artificium oratoris. In accusando, in enumerandis sceleribus et flagitiis, vbi clamat et tumultuatur orator, vbi se posse exclamare satis et satis dicere de rei immanitate negat, quid magis conueniens est, quam spiritum ducere, anhelare, etiam in medio cursu orationis, et cum nondum adsit finis periodi? Hic non obseruare decorum, ipsum decorum est. Ita in defensione, continua oratio interrumpi potest interspirando anhelandoque, ad dolorem indicandum, quem ex iniuria patimur, ad ostendendam indignationem, ad misericordiam mouendam etc. Neque vero est, quod mihi quis obiiciat, oratorem etiam tum, cum hoc agat, posse, quae dicenda sint, iustis periodis includere. Nempe orator aut commotus est re vera, aut commotionem animi et affectum simulare certe debet. Qui autem commoti sunt vehementer, hos obseruamus, si quae vel contra alium, vel pro se dicere velint, ea velle vno impetu effundere, et concludere ambitu vno orationis, spiritum autem, quamdiu possint, continere. Sed iidem etiam plerumque tam multa habent dicenda, vt vnus spiritus non sufficiat, adeoque respirare cogantur, vbi, extra turbidum inprimis animi motum, turpe est et indecens, in medio saepe commate. Dignae sunt Sturmii scholae in hunc Hermogenis locum, quae adeantur, vbi plura egregie in hanc rem disputat.] Quod reliquum est, *πνεῦμα* et *τάσις* tantum differunt longitudine,

quod illud vno ſpiritu comprehendi poteſt, hoc non item. Ad *τάσιν* inter alia pertinent enarrationes multorum actorum, notationes morum, *ἀνακεφαλαίωσις* argumentorum, longiſſimae comparationes, etc. v. c. CIC. *Cat.* 2, 11. ſ. 25. *Ex hac parte pudor pugnat, illinc petulantia* etc. Item *pro domo* 57. ſ. 144. ſq. (G.)

XXVII.

Quid ſchoenotenes et periodica circumductio?

Orationi *periodicae* ſiue *verſae* opponi diximus *fuſum*, qua vti dicuntur oratores, quotiescumque vel *inciſim*, vel *membratim* dicunt. Et huc pertinent SCHOENOTENES *), et quam iam ſupra deſcripſimus, PERIODICA CIRCVMDVCTIO **).

(Accuratius ita dixiſſet Auctor. *Fuſa* oratione vtuntur oratores, non tantum, quum *inciſim* vel *membratim* dicunt; ſed inprimis etiam, quum verba naturali modo ratione, ſine cura illa ambitus connectunt. Ceterum medium quoddam genus ſunt *Schoenotenes*, et de quo modo (§. 26.) diximus, *περιοδικὸν* ſ. *periodica circumductio*. G.)

*) *Schoenotenes* eſt, quando interiectis propoſitionibus incidentibus, vel vna idea generali in ſpecialiores quam plurimas ſoluta, longius ac inſtar funis extenditur oratio. (Non quaeuis, ſed quae *colon* alias futura erat. Sic VOSS. 4, 3, 6. p. 160. ¶ Fit autem *σχοινοτενὲς*, quum ſubiectum vel praedicatum extenditur. G.) Inde enim nomen *τȢ σχοινοτενȢς*, id eſt, funis extenſi accepit hoc dicendi genus. CICER, *contra Rull.* *I*, 15.

Hoc capite, Quirites, omnes gentes, nationes, prouincias, regna, decemuirum ditioni, iudicio, poteſtatique permiſſa et condonata eſſe dico.

**) De *periodica circumductione* iam ſupra actum. ¶ De *periodica circumductione*, quae huc

per-

pertineat, non actum est, sed de periodo ipsa, quae circumductio vocari potest: item de periodico, h. e. maiore V membris periodo. Hic intelligitur complexio verborum paullo longior, quae plures propositiones complectatur, sed non ita circumductas, vt non possit vna pars sine altera intelligi, etc. Exemplum subiecit Auctor. (G.) Hic addimus, ea περιοδικὰ omnium esse pulcherrima, quae e membris oppositis constantur. CIC. *pro Milon. 4.*

Est haec non SCRIPTA, SED NATA LEX, *quam non didicimus, accepimus, legimus. verum ex natura ipsa arripuimus, hausimus, expressimus, ad quam non docti, sed facti, non instituti, sed imbuti sumus.*

XXVIII.

De vsu periodorum vt quaedam dicamus, illud praecipue notandum, non ferendam esse orationem, quae tota sit periodica *). Miscenda ergo oratio *versa* et *fusa*, ita tamen miscenda, vt singulorum generum periodi suo quaeque loco adhibeantur **). *Vsus periodorum.*

*) Quamuis enim splendida inprimis sit oratio versa vel circumducta, et hinc ab ARISTOTELE *Rhet. III, 9.* laudetur, tamquam ἡδεῖα, εὐμαθὴς καὶ εὐμνημόνευτος, *iucunda, perceptu ac retentu facilis:* parum tamen a carmine differret oratio, si ea integra constaret periodis. Quare parum iucundae sunt orationes ISOCRATIS, quae paene totae periodis constant. PLIN. *Hist. nat. VII, 30.* Idem collocationis et numeri studium in GORGIA, Isocratis praeceptore, reprehendit DEMETR. PHALER. *de eloquut. 15.* qui etiam praeclare obseruat, orationem nec totam periodicam, nec totam dissolutam esse debere.

 **) In-

**) Incisim ac membratim dicimus in dialogis, epistolis ad familiares, narrationibus, maxime, si ea, quae intra breue tempus gesta sunt, referre velimus. Pneumate ad excitandos vehementiores affectus; periodis quadrimembribus in exordiis proponendisque enthymematibus; reliquis denique promiscue vtimur.

XXVIIII.

Quid sentiendum de numero oratorio?

Solent vulgo rhetores etiam de *numero oratorio* multa praecipere, quippe quem sonoram iucundissimamque reddere orationem existimant *). Sed satisfecisse nobis videbimur, si auribus hic obsequamur, quarum superbissimum est, teste CICERONE, iudicium. Hoc vero docebit, in clausulis periodorum elegantissimos esse *dichoreum* **), *antispastum* ***), et *paeona tertium* ****). In principiis periodorum pedes et numeros sectari absonum videtur, multoque magis in medio, vbi sufficit, si longae breuesque syllabae inter se misceantur *****).

*) De numero oratorio copiose disserit CIC. *de orat. III, 44.* § et *orat. ad Brut.* c. 54. vsque ad finem, (G.) et ea in re plerique eum sequuntur rhetores. Sed multi tamen totam illam de numerosa oratione doctrinam vanam iudicant, maxime, quum tota illa res cuiusque stet iudicio. Enimuero negari nequit, multum gratiae accedere orationi, si periodorum clausulae certo quodam numero absoluantur. Dixerat aliquando GRACCHVS: *abesse non potest, quin eiusdem hominis sit, probos improbare, qui improbos probet.* Latine sane id dictum est et perspicue, sed parum numerose. Itaque CICERO verbis iisdem concin-

cinnius collocatis hanc effinxit periodum: *abesse non potest, quin eiusdem hominis sit, qui improbos probet, probos improbare.* Quis neget, iam ob numerum, qui accessit, multo grauiorem elegantioremque factam esse periodum? Adde CHRIST. SCHRADERI *de rhetor. Aristot. sensu et vsu III, 8. p. 529. sq.*

**) *Dichoreus* est trocheus duplex – ᴗ – ᴗ. Hinc apud CICERONEM tam frequentia periodorum clausulis sunt verba eiusmodi: *comprobavit, existimauit, audeamus.*

***) *Antispastus* ex iambo et trocheo conflatus est ᴗ – – ᴗ. Hinc saepe CICERO periodos eiusmodi claudit vocibus: *fateretur, haberemus.*

****) *Paeon tertius* duabus breuibus, tertia longa et quarta itidem breui constat ᴗᴗ – ᴗ. Hinc in CICERONIS operibus tam frequens est clausula: *esse videatur*, vt iam QVINCTILIANI tempore multi se existimarint illam CICERONIS vbertatem adsequutos, si plerisque periodis illud ESSE VIDEATVR adiungerent. QVINCTIL. *Inst. orat. X, 2.*

*****) Cauendum etiam hic est, *ne quid nimis*, insanire nonnullos in consectandis numeris periodorum, erudite, vt solet, ostendit CAVSSIN. *de eloquentia sacra et profana, VII, 10. p. 167.* (Huc pertinet versus in prosa, de quo supra I, I, 19. obs. XVII. G.)

(Nobis de tota re ita videbatur. 1. Numerus proprie inest in longarum et breuium syllabarum permistione apta, i. e. argumento et affectui atque moribus accommodata. ¶ Hic inprimis poetae regnant, vid. CLARK ad ιλ. γ. 363. || 2. Quantitas syllabarum cum pronunciatione, quae hodie obtinet, Latina non discer-

cernatur nisi penultimarum, imperfecte admodum numerum Latinum percipiamus necesse est. 3. Praeceptis specialibus includere numerum vix licet. 4. Tanto minus, cum diuersa nimis sint hominum, vt in reliquis sensibus, ita in aurium quoque perceptione iudicia. 5. Ratio igitur ad facultatem numerosae orationis perueniendi sola relinquitur, a) vt legendo et pronunciando aures adsuefaciamus numeris eorum, quos probari accepimus: nempe Ciceronis, et vt quisque est illi similior: b) vt inter scribendum induamus eum animum, quo esse velimus auditores, aut lectores nostros: c) meminerimus tristibus grauibusque et magnis rebus longas syllabas, contrariis breues magis videri aptas. 6. Quae in latina collocatione praeter cetera huc faciunt, ea auctor tum hic, tum supra I, 1. §. 18. sq. praecepit. 7. Pronunciatio vt iuuare numerum potest, ita corrumpere †). Ceterum de numero oratorio, vid. quos laudat ad LONGIN. 38, b. f. 9. no. 37. TOLLIVS, it. PEARCE p. 150. Wetsten. ¶ Quibus addantur *Gundlingiana* P. XXVIII. 1. [et qui gymnasii Gedanensis iubileo MDCCLVIII erudito admodum programmate hoc argumentum tractauit GOTTLIEB WERNSDORF. Multa etiam digna tanto viro exhibet GVIL. BERGERI opus illud Phidiacum *de natur. pulchrit. orat.* Attingunt

item

item hanc rem, qui de periodis praeceperunt, v. c. STVRMIVS c. XX. Qui breviter vult defungi, adeat VOSSII *orator. inſtit.* IV, 4.] G.)

†) (Amiſſa igitur veteri pronunciatione, mirum non eſt, nos difficulter numeroſam orationem vel ſentire vel efficere. G.)

XXX.

Ornatam orationem reddunt translationes.

Et hactenus quidem de CONCINNITATE dictum *) Iam porro quid ORNATAM reddat orationem, curatius oſtendendum eſt. Et hic quidem primas partes TRANSLATIONI deferimus **), quae ſi apta ***) et moderata ****) ſit, incredibilem orationi conciliat elegantiam.

*) Sunt et alia, quae rhetores (HERMOG. *de inu.* 4, 3. apud CAVSSIN. 7, 6. p. m. 283. G.) recenſent, periodorum genera, veluti πνεῦμα καὶ κλεὶς, *ſpiritus* et *clauis*, itemque ϛρογγύλως ἀποτετορνευμένη, ἐπιτιμητικὴ, γνωμικὴ, ἀποφαντικὴ, ἐρωτηματικὴ, ἐλεγκτικὴ, δεικτικὴ, ἀρνητικὴ, ἀπαγορευτικὴ, periodus *rotunda*, *increpatoria*, *ſententioſa*, *enunciatiua*, *interrogatiua*, *redargutoria*, *demonſtratiua*, *negatiua*, *prohibitiua*. Sed *ſpiritus* et *clauis* non aliter differre videntur, quam oratio *dimenſa* et *fuſa*. (Plane aliter HERMOGENES l. c. apud quem *clauis eſt periodus proprie dicta totam argumentationem complexa.* G.) ¶ Nempe ponit duas periodi definitiones has: ἔϛι περίοδος κυρίως ἡ τȣ͂ ὅλȣ ἐπιχειρήματος ἀναγκαϛικὴ σύνοδος, καὶ κλεὶς, τρόπον τινά, καὶ ἀληθινὴ περίοδος τȣ͂τό ἐϛιν, ἡ ἀπαρτίζȣσα τὸ ἐπιχείρημα καὶ συνάγȣσα. Vult igitur. veram periodum, comprehenſionem argumenti et concluſio-

nis,

nis, esse debere. Argumentum scilicet cum conclusione ambitum efficit, et cogitur in orbem. Haec vero natura est periodi, vt ambitum habeat, et in orbem coeat. Iam vero per similitudinem periodum comparat cum claui, cuius officium est non solum, vt aperiat ianuam, sed etiam, vt claudat. Periodus itaque, cuius materia est ἐπιχείρημα, quae sententiam habet ἐπιχειρηματικὴν, argumentando aperit quasi mentem hominum, et facit, vt illa pateat rei dicendae; sed eadem etiam argumentatione tamquam includit mentem, atque eo adigit, vt non possit non assentiri conclusioni. Conf. STVRM. ad hunc locum. (A.) *Rotunditas* omnium elegantium periodorum generale nomen est. Reliquae denominationes a materia fere desumtae sunt, adeoque huc non pertinent. Quin si ad materiam respicimus, innumera erunt periodorum genera. Itaque his Graeculorum minutiis immorari noluimus.

**) *Translatio* vocatur, quod vox a propria ad alienam significationem similitudine quadam transfertur. Vt si fortunam *vitream* dixeris pro inconstanti: *aduolare* pro celeriter accedere: *confluere* multitudinem pro concurrere. Eam necessitatis atque inopiae caussa initio inuentam, posteaque frequentatam ob ornatum ac dignitatem, (¶ vt in veste, in tecto, in caminis, in aliis rebus, G.) obseruat CICERO *de Orat. III, 38.* ¶ Ita necessitas peperit haec: *dens clauis, pes lecti, sellae etc. tripos in poculo*, et infinita alia. Inprimis autem huc pertinent et nomina et verba de rebus non corporeis adhibita: quod ex origine idearum deriuandum est. Vt *animus, anima, spiritus; motus, perturbatio animi; appellere, aduertere animum; appetere, auersari, excandescere, acquiescere, abstrahere, videre, idea, gustus*, Gr. κρίνειν, etc. Sed sunt etiam ornatae metaphorae, praestant enim τὸ σαφὲς, τὸ ἡδὺ, τὸ ξενικόν,

ξενικόν, vt eſt apud Ariſtotelem *Rhet.* III, 2, 23. Igitur vt quisque auctor doctrinae eſt et ingenii maioris, ita frequentius vtitur metaphoris. Sic ſpeciminis cauſſa Varronis metaphoras paucas de multis collegi; *Vinea* MINISTRAT *Acratophoro vinum* I, 8, 5. *Dominus furcillas* HIBERNATVM REDVCIT *e vinea in tecta* I, 8, 6. *Vinum in partu et alimonio non vt in calice* QVAERIT *aquam, ſed ſolem; itaque e vinea in arbores* ASCENDIT I, 8, 7. *Annus* PROSPICIENS I, 23, 3. *Semina adulta* CONCIPIVNT, PRAEGNANTIA *cum ſunt*, PARIVNT I, 44, 4. (G.) Vnde etiam quaedam metaphorae adeo receptae ſunt quotidiano vſu, vt magis ſignificent proprie, quam propria ipſa, e. g. *oculus vel gemma vitis, pes nauis, ſinus maris, incendi vel inflammari ira, labi errore.* Neſcio an non et huc referam IMBIBERE pro conſilium capere, ſibi aliquid proponere, et ita in mente ac cogitatione defigere, vt euelli non poſſit. Ita ſane non modo poetae loquuntur, veluti LVCRETIVS *Lib. III. v. 1010.*

Qui petere a populo faſces, ſaeuasque ſecures
IMBIBIT,

et *Lib. VI.*

non quod violari ſumma deûm vis
Poſſit, vt ex ira poenas petere IMBIBAT *acres.*

verum etiam CIC. *pro P. Quinct.* et LIV. *Lib. II.* quae loca debemus MVRETO *var. lect. I, 6.* Add. TVRNB. *Aduerſ. XVIII, 21. Nihil enim*, inquit QVINCTILIANVS *inſtit. orat. VIII, 6. ſuis verbis, quam his arceſſitis, magis proprium erat.*

¶ Antequam vitia cognoſcantur translationum, vnum alterumque canonem praemittamus. α) Sunt quaedam metaphorae reciprocae. Dies *oritur* et *occidit;* Homo *naſcitur* et *moritur:* ſed haec poſſunt inuicem permutari. Sidera vocantur a poetis *flores coeli*, et flores *ſidera horti.* Oculos hominum vocamus *ſoles;* et ſolem *oculum* mundi. Vidimus metaphoras Varronis a

rebus

rebus aliis ad rusticam: sed ex rustica etiam plurimae transferuntur ad alias, v. g. *colere*, *plantare*, *rigare*, *fructus ferre*, *tua messis in herba est*, *larga seges gloriae*. β) Iucundissimae sunt a rebus animatis translatae ad inanimas, a rationalibus ad brutas. [Illae Demetrio vocantur αἱ καθ' ἐνέργειαν, ὅταν τὰ ἄψυχα λόγῳ ἔμψυχα ποιῆται.] Tales maiorem partem sunt Varronianae. Ita Cicero *orat. pro Ligar.* 3. f. 9. *Quid enim, Tubero, destrictus ille tuus in acie Pharsalica gladius agebat? cuius latus ille mucro petebat? qui sensus erat armorum tuorum?* [Plura exempla suppeditabit Caselius in Demetr. Phaler. c. 21.] Suauissima est descriptio apum Virgiliana, qua sequitur rationem reipublicae, *Georg.* IV. inde a v. 149. γ) [Maiorem vt plurimum habent dignitatem, quae fiunt a re maiori ad minorem, quam quae contra.] δ) Fontes metaphorarum sunt incredibiliter multi. Sumat aliquis v. g. IV. elementa, et transferat ad *regem*, *ingenium*, vt hoc vtar. Sumat III. regna medicorum, et sequatur subdiuisiones. Conf. VOSS. Instit. orat. IV, 6, 5. (G.)

***) Vt aptae sint metaphorae vel translationes, obseruandae sunt aliquot regulae. (¶ Nihil minus potest regulis includi. Ingenium, vsus, hic regnant, et gustus quidam. G.) I. *In translationibus cauendum, ne inter se conferas dissimilia.* (¶ Dissimilia sunt omnia quoque similia: quae similitudo inter *vultum virginis ridentis* et *pratum?* *Terrae pila* dissimile est, sed ad contemtum eleganter de Menippo Varro apud Nonium:

Menippus ille nobilis quondam canis
Hic liquit omnes homines in terrae pila.

Tale est *vmbilicus terrae*, vt poeta vetus Delphos dixit. Sed nempe ad proportionem hic respicitur, quae non semper reciproca est. *Coelum*, *ὐρανὸν*, vocant *palatum*, nostri lecto tribuunt, bal-

baldachino etc. sed non contra. Ita fluctuat quidem *phalanx*, sed *phalangem vndis* tribuere, non conuenit. G.) Hinc frigida sunt illa: *vlmorum greges* apud PLAVTVM *Pseud. I, 1. v. 99. coeli fornices*, (vid. CIC. *de Orat. III, 41.* ¶ *Fornix* etiam inhonestum est. G.) *phalanx vndarum, fossa ponti*, apud PRVDENT. *καθημ. hymno VIIII. v. 14.* Studio tamen talia nonnunquam adfectant comici, vt risum moueant. Sic PLAVT. *Curcul. II, 3. v. 39.* dixit *lippire dentes*, quum fame madent. Et *Pseudol. I, 1. v. 74. lacrimas exspuere* pro *lacrimare.* ¶ Sic *exspuere miseriam*, Terentianus Gnatho ad irridendum Gnathonem dixit *Eun.* III, 1, 16. *Iupiter hibernas cana niue conspuit Alpes*, in Furio Bibaculo Horatius deridet *Serm.* II, 5, 41. et reprehendunt antiqui rhetores, vt Quinct. 8, 6, 17. De nubibus Varro, *aquam vomentes inferam mortalibus*, sed in satyra dixit. Saepe etiam acerbitatis et mordendi caussa adhibentur. Ita mordax est, cum volumen *euomuisse* aliquis dicitur, vt in sacris iudicia. Sic Cicero ad inuidiam faciendam Pisoni, eum inquit *adhinniisse* ad philosophiam Epicuream, *Orat. in Pis.* 28. (G.) II. *Cauendum, ne translationes in frigidas hyperbolas euadant.* Talis est translatio illa IVVENALIS *Sat. VI. v. 423.* qui de sono, qui fit inter vngendum, loquuturus, ait:

Et summum dominae femur EXCLAMARE *coegit.*

(¶ Nempe ridiculus esse voluit poeta. G.) Nec magis ferenda illa FLORI *Hist. IIII, 11.* qui descripturus naues M. ANTONII: *castellorum*, inquit, *et vrbium specie non sine* GEMITV *maris et* LABORE *ventorum ferebantur.* Quae iam castigauit BVCHNERVS *de commut. rat. dicendi I, 2, 6. p. 38.* ¶ Consuetudo hic regnat: quis ferat Germanum, si verbo suo, quod respondet Latino *pedere*, ita vtatur, vt Galli suo *peter*. Idem dicendum de Gallico *cul* et Ebraeorum מים etc. (G.) III. *In*

laude a melioribus; in vituperatione a deterioribus petendae sunt metaphorae. Hinc recte CICERONEM laudaturus, eidem tribues *flumen orationis, os coeleste*: at parum iudicii ostenderet, quisquis eidem tribueret *asininos labores.* ¶ Sic CIC. *de harusp. resp.* 3, f. 5. *Quid hunc persequar, pecudem ac belluam, pabulo inimicorum meorum et glande corruptum?* Ita *pus ac venenum* vocat Horatius Rupilium Sat. 1, 7, 1. et Cicero *philosophum ex hara productum* Pisonem, *Orat. in Pis.* 16. f. 37. Plura vide apud Buchnerum l. l. Illud vero de animalibus meretur otiosi hominis considerationem: insignia principum praebent occasionem ludendi. In sacris lupus, asinus, vrsus etiam honesti sunt. De asino vid. Falsteri Amoenitat. T. III. p. 118. sq. (G.) IIII. *In stilo grandi a rebus grandioribus; in tenuiori a tenuioribus petendae sunt metaphorae.* Sic decora est translatio BVCHNERI *orat. paneg. V. p. 126. Ego perinde, dum nuncupata verborum vota incipio soluere, inde potissimum ducam initium, vnde* INTERCEPTI SIDERIS *nostri* LVX *primum* PRORVPIT. At si quis in describendis ludi magistri natalibus hac translatione vti vellet, risum profecto deberet lectoribus. V. *Translationes desumi debent a rebus notis et honestis.* Sic eleganter CIC. *de orat. III*, 41. dixit *scopulus patrimonii, vorago honorum:* obscuriores fuissent *Scylla et Charybdis.* ¶ Quin vid. CIC. *de harusp. resp.* 27. f. 59. vbi cum Charybdi et Scylla comparat Clodium. Horatio *Ep.* I, 15, 31. vorax vocatur *pernicies et tempestas barathrumque macelli.* (G.) Parum honestae translationes sunt illae, quas ipse notauit CIC. *de Orat. III*, 41. *castrata respublica, stercus curiae*, pro quibus castius dixeris *eneruata respublica, purgamentum curiae.* ¶ Ita reprehendit Buchnerus l. l. Prudentii illud de Christo dictum, *sermone carnem glutinans.* (G.) Nec ferenda illa *cacatae chartae*, *verba*

verba vomere, *ructare verba*, et huius generis alia, qualia grauiter reprehendit BVCHNER. *de commutata ratione dicendi*, *I*, 2. *p*. 44. ¶ De verbo tamen *ructare* notandum est, non ita turpe fuisse veteribus, Ebraeis inprimis et Graecis, vbi nihil est sollemnius, quam *eructat os meum sapientiam*. [Ita οἱ LXX. *Ps. XIX*, 3. ἐρεύγεσθαι ῥῆμα, et *Ps. XLV*. ἐξερεύγεσθαι λόγον dixerunt; conf. *Matth*. XIII, 35. Hos secutus vulgatus, qui dicitur, interpres, *eructare verbum*, *abscondita* etc. reddidit. Hinc factum esse puto, vt quibusdam christianis poetis haec dicendi ratio valde placuerit. NONNVM certe illam in deliciis habuisse, eius indicat interpretatio euangelii Ioannei, vbi quam saepissime inuenias ἐρεύγεσθαι αὐδήν, φωνήν, μῦθον, v. c. *Cap*. V, 167. VII, 60, 103. IX, 176. XI, 119. XIII, 103. XIV, 41. etc. Cui mire arrisisse hunc Ebraismum tanto minus est mirandum, quod vel ipsi Homero non insolens est vsus metaphoricus verbi ἐρεύγεσθαι cum illius compositis, vt Ὀδ. ε. 403. 438. Ἰλ. ο. 621. ρ. 265. vbi ad vndas et fluctus translata videas. Ita de eadem re ἀνερεύγεσθαι dixit APOLL. *Arg*. II, 746.] Vnde Prudent. *Apoth*. 160. apud Buchner. l. l. p. 44. sacris innixus, audaciam sibi sumsit de ipso λόγῳ dicendi, *est mens patrio ructata profundo*. Neque apud Romanos olim inhonestum fuisse hoc verbum, plane nobis fidem faciunt illa Varronis *de re rustica* III, 2, 3. *aues hospitales etiam nunc ructor*. [Sed nos merito concedimus genio saeculi nostri, circa verborum vsum delicatioris verecundiorisque.] (G.) VI. *Danda est opera*, *vt genus translationis seruetur*. id quod allegoriam vocant. Sic insulse quis diceret: *fortuna* VITREA *est*, *dum ridet*, *mutatur*. Quid enim *vitro* cum *risu* et mutatione? Elegantius P. SYRVS: *fortuna* VITREA *est*, *dum* SPLENDET, FRANGITVR. Elegantius quoque CVRTIVS VII, 8, 24. *Fortunam tuam* PRESSIS

MANIBVS *tene*, LVBRICA *eſt*, *nec inuita teneri poteſt.* Qua allegoria etiam vtitur SENECA *epiſt. CI.* Vides ergo, abſonas eſſe loquutiones, *haurire fructum* †, *adgredi rem illotis manibus.* Fructus enim non *hauriuntur*, ſed *capiuntur*, nec manibus rem *adgredimur*, ſed *attingimus.* Eſt tamen, vbi et veteres hac in re lapſi. BVCHNERVS ſane *l. c. p. 49.* notat verſus illos HORATII *epiſt. I. v. 1.*

Nemo adeo FERVS *eſt, vt non* MITESCERE *poſſit,*
Si modo CVLTVRAE *patientem accommodet aurem.*

In vna enim ſententia ter mutauit genus translationis: *Feritas* animalium eſt, *miteſcere* frugum, *cultura* agrorum. Elegantius ita concinnaſſet verſus:

Non adeo FERVS *eſt, vt non* MANSVESCERE *poſſit,*
Si DISCIPLINAE *patientem accommodet aurem.*

¶ Etiam Catullus in Phaſelo tres metaphoras coniunxit:

Nec vllius NATANTIS *impetum trabis*
Nequiſſe PRAETERIRE, *ſiue palmulis*
Opus foret VOLARE, *ſiue linteo.* (G.)

† Attamen REDVNDARE quid ad fructum dixit CICERO *pro Ligar, cap. 3. Laudem adoleſcentis exiſtimo ad meum aliquem etiam* REDVNDARE FRVCTVM. Quod ſane elegantiſſimum eſt. Id enim vult CICERO, laude adoleſcentem tam veluti abundare, vt ad ſuum commodum aliquid redundare inde poſſit. (Cogitandum, *fructum* eſſe verbale a *fruor*, nec ſemper cogitandum de baccis arborum etc. G.)

****) Cauendum, ne nimio et immodeſto translatorum vſu in aenigma degeneret oratio. ¶ Vt *nigellae Cadmi filiae,* pro litteris; ita XXIV *fra-*

fratres, pro iisdem. Ita XII *filii, quorum quisque habet* XXX *filias, dimidia parte nigras, altera candidas,* pro XII menſibus et XXX diebus cum totidem noctibus. (G.) Eſt enim et hic, vt in omni vita, apprime hoc vtile, *ne quid nimis.* Caſtior Ciceronis aeuo erat Latinitas, quum ea metaphoris, tamquam gemmis quibusdam, diſtingueretur. Aſt ſaeculo quarto caſtitas illa parum placuit AMMIANO MARCELLINO, SIDONIO APOLLINARI, ENNODIO, aliisque huius commatis ſcriptoribus, qui nihil ſatis Latinum putabant atque elegans, niſi quod eſſet allegoricum. Qua de re CAVSSIN. *de eloqu. ſacra et profana, II, 9, 92. Floruit Ennodius illo tempore, quo illa inſania metaphorarum vel potius allegoriarum dulcedo cuncta peruaſerat, et iam* FERRVM CICERONIS *Tulliana dictio vulgo dicebatur, contra aurea putabantur frigida quaeque acumina et allegoriae, quibus illi ſcriptores ſua referſerunt.* ¶ Tales querelae iam apud Quinctilianum ſunt et auctorem *de cauſſis corruptae eloquentiae.* (G.) Vt exemplo res fiat clarior, conſidera mihi, quaeſo, illa ENNODII: *diu ſalum quaeris, verbis in ſtatione compoſitis, et incerta liquentis elementi placida oratione deſcribis, dum ſermonum cymbam inter loquelae ſcopulos rector diligens fraenas et curſum artificem fabricatus trutinator expendis: pelagus oculis meis, quod aquarum ſimulabas, eloquii demonſtraſti.* Bone Deus, quam frigida haec ſunt, et aenigmate quouis obſcuriora! ſed talia ferrea illa aetas ferebat ingenia. Parum comtum videbatur, quod non erat allegoricum, hinc non ſufficiebat *oratio,* ſed dicendum *orationis vel ſermonis cymba,* nec placebat *loquela,* niſi adderentur *ſcopuli.* Quae omnia aeque abſurda ſunt, ac ſi quis in vernacula diceret: *Man wolle mit dem Schiff ſeiner Rede durch die Klippen der Zähne in die freye Luft ſegeln.* Adeo etiam illa, quae parce adhi-

bita plurimum elegantiae conciliant orationi, eamdem frigidam et ridiculam reddunt, si nimis frequententur, maxime vbi non necessarium est, has ampullas proiici. (Quod si veremur, vt probari possit metaphora paullo audacior, licet addere particulas excusandi vim habentes, *tamquam, velut, quasi*, et similes, quae *μαλίγματα*, id est, *emollitiones* vocat LONGINVS 32, 2, vbi de tota re pulchre agit TOLLIVS p. 173. In vniversum notandum, vsum etiam hic tyrannum, et delicias quasdam regnare, vt quae modestiora sunt et minus dissimilia, minus inhonesta, damnentur, probentur audaciora. v. QVINCT. 8, 3, 18. Vt in moribus quoque, *Dat veniam coruis, vexat censura columbas*. v. g. *Inuehi in aliquem* ita frequens est Latinis, et paullo alio sensu Germanis, vt vix metaphoram esse sentiamus. *Inequitare* volunt MACROBIVS et ARNOBIVS, importuni putantur et intolerabiles. Sic *euro volare* licet, *agere* licet *mare*, *equitare per vndas Siculas* non licet, ne per HORATIVM quidem. G.)

XXXI.

An etiam metonymia et synecdoche?

Reliqui tropi, inprimis METONYMIA et SYNECDOCHE non tam † ad elegantiam orationi conciliandam, quam ad aptius explicanda veterum auctorum loca comparati videntur *) Nec tamen laude sua defraudandae loquutiones quaedam metonymicae **) et synecdochicae ***), iam dudum veluti ciuitate donatae. Verum et hic adhibenda est cautio, ne, dum elegantes esse cupimus, vel *profani*, vel *obscuri*, vel *κακόζηλοι* appareamus ****).

† (Ve-

† (Verius dixisset Auctor, *non tantum ad elegantiam - - sed etiam* etc. Sunt enim multa lumina orationis, quae his tropis constant. Ostendunt enim auditori vel lectori eam partem, faciemue rei, qua magis placere, vel mouere, vel certe perspici potest. ❡ Vt puellae, vt mercatores, ea parte merces suas ostendunt, qua maxime placere possunt. G.)

*) Duriuscule etiam veteres nonnumquam loquuti sunt, inprimis poetae, quod vt explicarent rhetores, *tropos* inuenerunt. Quis vmquam a vitio atque ἀκυρολογίᾳ absoluerit illa HORATII *Carm. IIII, 4.*

- - - vel Eurus
per Siculas equitauit vndas?

Equidem MVRETVS *Var. lect. I, 10.* eodem modo loquutum obseruat EVRIPIDEM in Phoenissis, (v. 220.)

Ζεφύρου πνοαῖς ἱππεύσαντος ἐν οὐρανῷ.

Sed et ipse tamen fatetur vir doctissimus, *audacem esse hanc metaphoram*, et HORATIVM *fecisse more suo, vt persequendis Graecorum vestigiis* τὸ τῆς λέξεως καινόν τε καὶ ξενικὸν *quaereret, seque quam longissime a trita et plebeia loquendi consuetudine abduceret.* (Inspice, lector, totum locum, et obseruabis, verbum *equitauit* primario ad *dirum Afrum*, Annibalem, pertinere; ❡ vt Od. I, 2, 51.

Neu sinas Medos equitare inultos,
Te duce, Caesar. ||

verbum autem conueniens *flammae* et *euro* esse e generali notione motus in verbo *equitauit* repetendum. ❡ Quae est figura zeugmati affinis, vbi vnum verbum nominibus pluribus iungitur, quod proprie non nisi vni illorum conuenit. vid. VOSS. *de construct.* c. 19. p. 393. Supersederi poterat bona parte, quae hoc de loco saepe disputata sunt. Taceo, quod iudicium de talibus saepe gustu quodam constat, qui ex ipsis poeta-

rum bonorum exemplis formandus eſt. Vid. quae ad finem §. praeced. obſeruata ſunt. G.) Nec melior eſt tranſlatio CATVLLI: (Argon. ſ. 63, 9. de Pallade Argûs auctore. G.)

Ipſa leui fecit volitantem flumine CVRRVM,

quamuis eam apud AESCHYLVM et EVRIPIDEM repererit idem MVRET. *Lib. I. cap. 11.*

Quis non duriuſcule loquutum CICERONEM dixerit *pro Marcello 6.* dum ait: ***gladium vagina vacuum in vrbe non vidimus.*** (***Id eſt ſine vagina.*** Neque enim *vacuus* ſemper ad cauum quoddam inane refertur; ſed abſentiam tantum eius rei, qua quid vacuum eſſe dicitur, indicat. Vid. IVVENAL. 8, 90. STAT. Theb. 1, 593. ¶ Pertinet hoc exemplum ad Hypallagen Virgilio ſollemnem figuram, v. g.

Ibant obſcuri ſola ſub nocte per umbras.

conf. VOSS. ***inſtit. orat.*** IV, 13. 9. G.)

) Sic non ineleganter dicitur: ***vario Marte pugnare.* QVINCTIL. ***Inſtit. orat. 8, 6, 24. Sera iuuenum Venus,*** TACIT. ***de moribus Germ. 20.*** ***Hoc cum gratia quadam ac venere dicitur,*** QVINCT. *l. c.* (¶ Nempe ***Venus*** non tantum pro ***συνουσία***, ſed etiam pro iucunditate et venuſtate ponitur. G.) ***Silent diutius muſae Varronis,*** CIC. ***acad. quaeſt. I, 1.*** ***Comedere quem,*** pro ***eius bona conſumere,*** PLAVT. Et quid elegantius, quaeſo, illis PLIN. ***Epiſt. I, 6.*** ***Experieris, non Dianam magis montibus, quam Mineruam inerrare.*** Eodem pertinent et notiſſima illa: ***toga*** pro pace, ***purpura*** pro regno, ***faſces*** pro magiſtratu, ***laurea*** vel ***laurus*** pro victoria, ***ſcelus*** pro ſcelesto, ***ſeruitia*** pro ſeruis.

) Receptiſſimae ſunt loquutiones ſynecdochicae, ***tectum pro domo, ***mucro*** pro gladio, ***mortales*** pro hominibus, ***probrum*** pro ſtupro vel adulterio, ***miles*** pro militibus, ***ſexcenta*** pro plurimis. ¶ Haec tamen omnia non ſimpliciter et vbique, ſed certis locis cum cautione ſunt ponenda,

nenda. (G.) *Inprimis notari meretur, veteres, vbi de se ipsis in plurali loquuntur, non hoc iactantiae, sed modestiae caussa facere, quasi omnia cum aliis communicare vellent.* Hinc quum canit VIRGILIVS *Aeneid. II. v. 89.*

- - et nos aliquod nomenque decusque
Gessimus.

SERVIVS ad eum locum addit: *nos*, inquit, *dixit, ad euitandam iactantiam. Nam si singulari dixisset*, EGO GESSI; *exclusisse ceteros videretur.* Conf. BVCHNER. *de commutat. rat. dicendi I, 5, 2. p. 88.* (¶ CIC. *de Orat.* III, 15. f. 56. *Hinc illi Lycurgi, hinc Pittaci, hinc Solones, atque ab hac similitudine Coruncanii nostri, Fabricii, Catones, Scipiones, fuerunt.* i. e. ipsi et eorum similes, eodemque nomine digni, Sic STAT. *Silv.* V, 2, 53.

Aliis Decii reducesque Camilli
Monstrentur, tu disce patrem. ||

Galliae, pulmones, ceruices etc. ad plura respiciunt. Sic *aedis* sing. et plur. *aedes* differunt etc. G.)

****) Cauendum ergo I. *ne profani videamur*, dum promiscue consectamur tropos. Frigidissimum est, vbique inculcare Vulcanum, Iovem, Iunonem, Mercurium, et huius generis alia. Ab his enim *noxiis figuris*, vt vocat AVGVSTINVS, merito abstinet Christianus, nisi constanti vsu veluti in nomina adpellatiua transierint. Sic nemo, nisi nimium superstitiosus, damnabit phrases: *suo Marte aliquid facere, aequo Ioue iudicare,* (¶ HORAT. *Ep. II, 1, 68. sub Ioue frigido.* G.) et similes alias huius generis. ¶ Quantum ad deorum nomina, et veteres quidam et recentiores idololatriae speciem putarunt. Et sane illud ethnicismum saperet, si quis de S. eucharistia *Cererem et Lyaeum* seu *Bacchum* diceret, aut baptismum *Acheloia pocula*, aut *Orgia* sacramenta. Sed *Iunonem* dicere pro muliere

imperiosa: *Mercurialem*, item *Iouialem*, *Venereum*, *Martium*, pro moribus, non videtur ethnicum, neque proprie huc pertinet. (G.) Verum nemo sanus probabit illas iurandi formulas, *mecastor*, *mehercle*, *aedepol*, a quibus non abstinuerunt MANVTIVS, BEMBVS, aliique viri ceteroquin doctissimi. Conf. IAC. THOMASII *dissert. de stili ethnicismo (circa aduerbia iurandi.)* Cavendum porro II. *ne tropos adsectantes vel obscuri vel κακόζηλοι fiamus.* Id vero iis maxime contingit, qui poetas sequuti longius a vulgari significatione deflectunt. Sic obscurius est illud CLAVDIANI *de raptu Proserp. II, 16. Sudata marito fibula*, pro fibula a marito elaborata. (*Sudare* pro elaborare frequens poetis. vid. BVCHN. *l. c.* p. 70. *Euigilata suis cogitationibus consilia* ipsius CICERONIS sunt. G.) Obscuriora etiam sunt *vulnus* pro sagitta apud VIRGIL. *Aen. II. v. 529.* et *VII. v. 533.* (Primo loco *Persequitur Pyrrhus Priamum infesto vulnere:* posteriore *Haesit sub gutture vulnus:* Recte vtrumque. Verum enim est. *Vulnus* Priamo intentabat Pyrrhus, Vbi telum haeret, ibi etiam *vulnus*. Sed si ita sumas *vulnus* pro gladio, vt dicas aliquem *vulnere lapides cecidisse:* vel *mucronem*, vt puerum iubeas *mucronem tibi afferre*, stultitiae notam metonymiae et synecdoches excusatione non effugeris. G.) *Hospes ardet*, pro hospitis domus ardet, apud HORAT. *Satyr. I, 5.* § coll. VIRG. *Aen. II, 311.* (G.) Talibus qui in prosa vtitur, obscurus fiet. (Diiudicantur haec consuetudine. Non obscurus est Germanis, qui dicit *Sempronium deflagrasse, er sey abgebrannt*, i. e. domum illius. G.)

XXXII.

Figurae etiam orationem ornant.

Haec de tropis: magis † orationem ornant *figurae*, sed selectiores. Plures enim sunt, quae vix quidquam venustatis ha-

habent. Aliae ad dignitatem potius, quam elegantiam orationi conciliandam; aliae ad affectus tantum excitandos comparatae sunt. Nos eas tantum, quae ad ornatum pertinent *), recensebimus.

† (Certe non minus. *Magis* nolim dicere, quum metaphora nihil sit ornatius. Deinde affectuum concitationem non recte opponit Auctor pulchritudini. Pulchrum est, quod placet, Placet autem oratio, quae affectus recte exprimit. G.)

*) Elegantissima e. g. est I. ANTANACLASIS, quum vox eiusdem adpellationis, non vero significationis, repetitur. CIC. *ad Attic. ep. XIIII, 14. Quid ergo? ista culpa Brutorum? minime illorum quidem: sed aliorum brutorum.* Ita eodem exemplo dixeris: *Malis me oneras, haud malis.* Elegans quoque (et vehemens) II. ANAPHORA: quae eamdem vocem in principio repetit. e. g. CIC. *Catil. I, 1. Nihil te nocturnum praesidium palatii, nihil vrbis vigiliae, nihil consensus bonorum omnium, nihil hic munitissimus habendi senatus locus, nihil horum ora vultusque mouerunt.* (*Acriter* et *instanter* de h. l. QVINCTIL. 9, 3, 30. Vid. CIC. *de haru sp. resp.* c. 6, 13. 17. 18. ¶ Pertinet tamen etiam ad elegantiam. *Aen.* III, 490. *Sic oculos, sic ille manus, sic ora ferebat.* G.) Commendanda III. EPANODOS, quum sententia acute conuertitur. CIC. *pro Plancio 28. Gratiam qui refert, habet, et qui habet, refert.* VELLEI. PATERC. *II, Quam prouinciam pauper diuitem ingressus, eam diues pauperem reliquit.* ¶ vid. CIC. *Brut.* 39. §. 145. 40. §. 148. Epanodos etiam in illo Lucilii apud GELL. XVI, 9. *Verum hic ludus, ibi susque omnia et deque fuerunt. Susque et deque fuere, inquam, omnia ludus iocusque.* (G.) IIII. PARONOMASIA, quando voces eiusdem paene aut non admodum dissimilis

milis soni coniunguntur. TERENT. *Andr. I, 3. Inceptio haec est amentium, non amantium.* Et eodem modo dixeris: *tibi parata erunt verba, huic homini verbera. Museum liberis magis, quam libris refertum. Non aduersus hostem, sed auersus processit.* NEP. *Attic. c. 17. Philosophorum ita percepta habuit praecepta.* ¶ VELL. *II, 5, 1. Aditis, quae vix audita erant.* (G.) Eodem pertinet V. IMAGO, de qua iam DEMETR. PHALER. obseruauit, nullam esse figuram, quae plus elegantiae adferat orationi. Est vero imago adsimilatio, protasi aeque ac apodosi destituta, facta per particulas *veluti*, *tamquam*, *instar*, et huius generis alias. NEP. *Hannib. c. 1. Hic autem veluti hereditate relictum odium paternum erga Romanos sic confirmauit, vt prius animam, quam id, deposuerit.* FLOR. *Praef. A Caesare Augusto in saeculum nostrum haud multo minus anni ducenti, quibus inertia Caesarum quasi consenuit atque decoxit, nisi quod sub Traiano principe mouet lacertos, et praeter spem omnium senectus imperii quasi reddita iuuentute reuirescit.* VI. PARADIASTOLE, quum distinguuntur, quae confundi vulgo solent. SENEC. *epist. II. Non qui parum habet, sed, qui plus cupit, pauper est.* ¶ CIC. *pro Ligar.* 9. f. 26. *Quae fuit vmquam in vllo homine tanta constantia? constantiam dico; nescio, an melius patientiam possem dicere.* (G.) VII. ANTIΘETON, quum contraria contrariis opponuntur. CIC. *Catil. II, 3. Ex hac enim parte pudor pugnat; illinc petulantia: hinc pudicitia; illinc stuprum: hinc fides; illinc fraudatio: hinc pietas; illinc scelus; hinc constantia; illinc furor: hinc honestas; illinc turpitudo: hinc continentia; illinc libido.* ¶ vid. IDEM *pro Mure*, 9. (G.) VIII. ANTIMETAΘΕΣΙΣ, quando propositio ita inuertitur, vt contrarius inde emergat sensus. PLIN. *Paneg. cap. 17. Non ideo vicisse videris, vt triumphares, sed triumphare, quia vinceres.* SENEC. *epist.*

epist. II. Quum legere non possis, quantum habueris, sat est, habere, quantum legas. ¶ QVINCT. X, 7, 2. *Qui stultis videri eruditi volunt, stulti eruditis videntur.* ID. IV, 2, 127. IV, 5, 14. et 21. X, 7, 29. VELL. II, 117, 2. de Varo: *Syriam pauper diuitem ingressus, diues pauperem reliquit.* adde IVVENAL. XII, 50. PLIN. *Ep.* I, 8, 15. etc. (G.) VIIII. ΟΞΥΜΩΡΟΝ, quum contraria de eodem dicuntur. SEN. *epist. II. Nusquam est, qui vbique est.* FLOR. *Hist. II, 6. Reuiuiscentis imperii spes Fabius fuit, qui nouam de Annibale victoriam commentus est,* NOLLE PVGNARE. ¶ Talia collegerunt infinita paene, [RITTERSHVSIVS ad OPPI. *Cyn.* I, 260.] et BERN. MARTINVS *var. lect.* III, 9. (G.) X. PERIPHRASIS, qua rem vnam multis ambimus verbis. NEP. *Themist, cap. 1.* prudentiam Themistoclis laudaturus plurimis vtitur verbis: *celeriter, quae opus erant, reperiebat; neque minus in rebus gerendis promtus, quam excogitandis, erat: quod et de instantibus, vt ait Thucydides, verissime iudicabat, et de futuris callidissime coniiciebat.* ¶ Est α) vel nominis: *homo studiosus sapientiae,* pro philosopho; *ciuitatis regendae peritus*, pro politico. β) vel rei: *qui mensas alienas sectatur,* i. e. parasitus; *qui vno digito caput scalpit,* pro homine molli et delicato, etc. Cochleae et testudinis descriptiones habet CIC. *de diuinat.* II, 64. f. 133. et ciconiae PETRON. 55. Pudoris inprimis caussa inuenta periphrasis, vt in rebus parum honestis verecundis parcatur auribus. Exempla vid. apud BVCHN. *de commut. rat. dicendi* I, 15, 3. p. 251. (G.) XI. ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΙΣ, quae tollit, quod dictum est, et pro eo, quod magis idoneum est, reponit. SENEC. *consolat. ad Marc. 1. Patrem non minus, quam liberos dilexisti: excepto eo, quod non optabas superstitem: nec scio, an et hoc optaueris.* PLIN. *epist. I, 2. Quod me longae de-*

sidiae

sidiae indormientem excitauit, si modo is sum ego, qui excitari possim.

XXXIII.

Nec non formulae antiquae.

Plurimum quoque elegantiae inest orationi, quae ritus formulasque antiquas *) aliis rebus sine adfectatione applicat **).

*) Praeclarum opus *de formulis et sollemnibus populi Romani verbis* exstat, conscriptum a BARN. BRISSONIO, quod ex recensione V. C. CAR. CONRADI prodiit *Halae* nostrae cIↃIↃCCXXXI. *in fol.* Et nos quoque complures eiusmodi loquutiones antiquas et sollemnes explicauimus in *syntagmate antiquitatum Romanarum, iuris prudentiam illustrantium. Argent.* cIↃIↃCCXXXIIII. *8. mai.* (B. BALBINVS *Quaesitis orator.* Q. 17. excerpsit e Brissonii opere, quae inprimis ad dicendi vsum facere videbantur. G.)

**) Vt exemplis nonnullis rem declaremus, antiqua formula in funeribus adhibita est: ILICET ACTVM EST. Eam eleganter ad herum accommodat Parmeno seruus apud TER. *Eun. I, 1. v. 9. actum est, ilicet periisti, eludet, vbi te victum senserit.* ¶ Hoc etiam fit in eiusdem *Phorm.* V, 8. 37. vbi alia funeris indicendi formula, Chremeti vt mortuo insultat ita Phormio: *Exequias Chremeti, quibus est commodum ire, hem tempus est.* (G.) QVISQVIS ERIS, NOSTER ERIS, imperatorum erant verba, transfugam recipientium in fidem. Ea vero eleganter ad receptionem hospitis traducit VIRG. *Aen. II. v. 148.*

Quisquis es, amissos hinc iam obliuiscere Graios,
Noster eris.

Conf. SERV. *schol. ad h. l.* Tales etiam sunt formulae: *digna res, propter quam vadimonium deseras.* PLIN. *Hist. nat. praef. Aurem cui vellere,* VIRG. *Eclog. VI. v. 3. Omne punctum ferre;* HORAT. *de arte poet. v. 343. Nec tu aram tibi, nec*

depre-

deprecatorem pararis. TER. *Heaut. V, 2. v. 22.* *Cenſor vitio* vel *ſine populi ſuffragio creatus; faſces ſubmittere; ſcriptores proletarii vel capite cenſi; diuidere ſententiam*, et aliae innumerae, quas ex antiquitatibus Romanis explicandas eſſe, viri docti ad auctores veteres paſſim monent. Omnia enim haec vel ideo elegantiſſima ſunt, quod ritus antiquos ac formulas populi Romani ſollemnes nobis in memoriam reuocant. ¶ Cauendum vero a peruerſa applicatione, qua in re multi ſe dant ridendos. (G.)

XXXIIII.

Nec gratia porro ac venuſtate carent *adagia*, quae in omnibus linguis idem praeſtare videntur, quod in cibis condimentum *). Sed cauendum, ne promiſcue omnes linguae idiotiſmos, aut comicorum iocos prouerbia eſſe exiſtimes **), qua in re vel ipſe ERASMVS haud raro deceptus videtur ***). *Et adagia.*

*) Dici non poteſt, quantopere orationem ornent eiusmodi adagia. Plerumque enim, vt ex ARISTOTELE notat SYNESIVS, (*in caluitii encomio.* G.) illa ſunt: παλαιᾶς φιλοσοφίας ἐν ταῖς μεγίσταις ἀνθρώπων φθοραῖς ἀπολομένης ἐγκαταλείμματα, περισωθέντα διὰ συντομίαν καὶ δεξιότητα, *veteris philoſophiae inter maximas hominum ruinas intercidentis quaedam reliquiae, ob breuitatem dexteritatemque ſeruatae.* Quum vero eiusmodi adagia ſint inſtar condimenti, facile patet, inſulſam inſipidamque (potius, *moleſtam et grauem auribus: inſulſa* dicimus, quae nihil condimenti habent. G.) futuram orationem, adagiis iuſto pluribus reſperſam. Vnde recte monet CAVSSINVS *de eloquentia ſacra et prof. III, 4. p. 189. Erit in his adagiis obſeruandum, ne crebra*

bra et obscura admisceantur orationi: quod puerile est, et vitiosum. *Sed, vbi res feret, commode quasi gemmulae purpurae inserantur: maxime vero in epistolari stilo, qui paroemiarum amoenitate cultius enitescit.* Vt exempla quaedam subnectamus: quid pulchrius est illis CICER. *ad diuers. lib. VII. epist. 24. Habes Sardos venales, alium alio nequiorem?* (¶ Nempe erant Sardi. Vid. GRONOV. *de pecun. veter.* IV, 10. [et CELLAR. in PETR. CVNAEI *Satyram, Sardes venales,* init.] G.) Quid elegantius illis TERENTII *Eun. II, 3. v. 89. At enim isthaec in me cudetur faba?* Ita eleganter CICERO *de legib. III, 16.* vtitur prouerbio *fluctus in simpulo mouet.* Immo et veteres aliquando initium tantum adagii, si notum et peruulgatum esset, obseruamus adscripsisse, itemque factitasse in HOMERI aliorumque poetarum dictis, quae inprimis celebrabantur, adducendis. Exemplum ex CIC. *lib. XIII. ad Attic. epist. 23.* attulit MVRETVS *Var. lect. lib. X. cap. 14. Sed, quaeso, epistola mea ad Varronem valdene tibi placuit? Male mihi sit, si vmquam quidquam tam* INVITA, scilicet *Minerua.* Sic et *lib. VII. ad diuers. epist. 28. Et hoc tempore non solum sapiens, qui hinc absis, sed etiam beatus, quamquam quis, qui aliquid sapiat, nunc esse beatus potest? Sed quod tu, cui licebat, pedibus es consequutus, vt ibi esses,* VBI NEC PELOPIDARVM, *nosti cetera: non idem propemodum consequimur.* Integer enim locus poetae veteris, quem in animo habuit, talis est: *vbi nec Pelopidarum facta, nec famam audiam.* CIC. *lib. VII. ep. 30.* et *lib. XV. ad Attic. epist. 11.* (Etiam ad probandum adhibentur prouerbia a CICERONE *pro Flacco* c. 27. G.)

**) *Adagium* scilicet *est dictum acutum vulgari omnium sermone tritum, quod plerumque ad factum aliquod amoenum aut ritum veterem, aut simile quid respicit.* Adagia non sunt, I. quae nihil

nihil habent acuminis, v. c. *bene compositum par; similis simili gaudet.* (Acumen vix potest intelligi, nisi ex applicatione. ¶ v. g. *Aiax* Augusti pulchre *in spongiam incubuit*, SVETON. *Aug.* 85. Sed absurde aliorum opera hodie. Grotius ita dicere poterat de sua Saulo. Nempe non omne dictum acutum aptum est prouerbio. G.) Nec II. hoc nomen merentur vnius vel alterius auctoris dicta, quantumuis acuta. Sic SVET.* *Octau. c. 87.* notauit, Augustum quotidiano sermone vsurpasse illa: *Ad Kalendas Graecas*, id est, numquam. *Contenti simus hoc Catone*, id est, contenti simus praesentibus. *Velocius, quam asparagi coquantur*, id est, cito. Sed haec quum Augusto fuerint propria, vix adagia dixeris. (Interim prouerbiorum omnium origo inde repetenda, quod primus aliquis commode aliquid dixisse visus est, quem deinde vel saeculi simplicitas, vel certa ratione imitati sunt alii. Si quis Auctoris circumscriptiones adhibere omnes velit, pauca relinquentur prouerbia. G.) Idem censendum III. de linguae idiotismis, aut veterum poetarum sententiis. e. g. *actum agit; fluctus numerat; festina lente. Quid tanto dignum feret hic promissor hiatu? Magno conatu maximas nugas agit.* Elegantia haec non carent, sed non tamen sunt in prouerbiis ponenda.

***) Multas poetarum sententias, multos idiotismos prouerbiis adscripsit ERASMVS ROT. qui maiorem dedisse operam videtur, vt chiliades, quam vt selectiores paroemias colligeret. MVRETVS *Var. lect. XII, 16. et seq.* (Nempe non ea tantum collegit Erasmus, quae in prouerbio iam essent, sed quae apta essent ad recipiendam notam prouerbii. Si illa ponere sola fuisset consilium, de quibus constat, fuisse in prouerbio: altero vel tertio tanto minor fuisset suscipiendus labor. ¶ Thesaurus est, non liber, in quo quum pluscula sint liberius dicta et inquisitoribus notata,

fine nomine auctoris, vel P. Manutii nomine iussu concilii Tridentini ediderunt. Ceterum habemus Zenobium, Diogenianum, Michaelem Apostolium et Gregorium Cyprium, qui Graeca prouerbia collegerunt. vid. FABRIC. *Bibl. Graec.* T. III. p. 280. qui p. 296. sq. dedit notitiam scriptorum, qui prouerbia collegerunt. Erasmum multi sunt imitati, quorum additamenta in quibusdam editionibus adiecta sunt. Germanica, Io. Agricola, Seb. Franck et Io. Wilh. Zinckgref cum apophthegmatibus; sacra, Delrio post Drusium et Zehnerum; Arabica, Erpenius cum grammatica dederunt. Harsdorferi *Gesprächspiel* etiam meris prouerbiis constat. [Koeberi *Sylloge prouerbiorum* puerorum studiis accommodata Latina cum Germanicis exhibet.] G.)

¶ Ceterum nisi bene prudens quis sit, plebeium quid habent prouerbia, quod pulchre expressit Petronius in coena Trimalchionis, Cervantes in Quixoto suo, et interpres eius Wolfius. (G.)

XXXV.

Et sententiae. Denique et *sententiae* acutae suo loco adhibitae maximopere ornant orationem *) Sed hic quoque cauendum, *ne quid nimis* **), aut ne vulgaria quaedam de moribus praecepta subinde inculcando, egregii quidquam dixisse nobis videamur ***).

¶ Auctor *ad Herenn.* IV, 17, 1. *Sententia est oratio sumta de vita, quae aut quid sit, aut quid esse oporteat in vita, breuiter ostendit.* (G.)

*) Sententiarum virtutes sunt, I. acumen, II. rotunditas, i. e. si concinna periodo conclusae sint, III. et sapientia, vt aliquod praeceptum com-

complectantur. Tales sunt illae SENECAE *de vit. beat. c. 30: Sententiam semper vnius sequi, non vitae est, sed factionis.* Et *de benefic. III, 17. Gratum hominem semper beneficium delectat; ingratum semel.* Ast si dixeris: *omnium rerum primordia a precibus fieri debent*, vix hoc sententiae nomen merebitur. Sapiens quidem est hoc praeceptum, sed nec acutum, nec rotundum. ¶ Sed erit sententia: *a Ioue principium, a Ioue finis erit.* (G.)

**) Recte ait Auctor *ad Herenn.* IV, 17. *Sententiae in oratione non debent frequentari, ne magis viuendi praeceptores, quam rei actores videamur.* (De iudiciali oratione loquitur. G.) Add. BVCHN. *de commut. rat. dicendi, II, 7, 11. p. 450.* ¶ Ridiculi sunt, qui vbique sententias loqui volunt. Ita apud TERENT. *Hec.* III, 5, 11. Pamphilum pater, qui de hereditate interrogatus cognati, *vixit, dum vixit, bene*, dixerat, deridet: *Tum tu igitur nihil attulisti huc plus vna sententia?* (G.)

***) Nescio quid vulgare sapit sententiosa eiusmodi, quam vocant, eloquutio. Vulgus enim quam saepissime vtitur sententiis, quamuis parum acutis. Vnde et comici personis vilissimis sententias quam plurimas tribuere solent, v. c. TERENT. *Andr. I, 1.* Sosiam inducit, libertum frugi, qui paene vbique domino respondet, adhibitis sententiis. Recensente domino beneficia, respondet: *isthaec commemoratio; quasi exprobratio est immemoris beneficii.* Referente deinde illo filii sui institutionem et genium, nulli rei admodum addictum: iterum respondet Sosias: *Id arbitror, adprime in vita esse vtile, vt ne quid nimis.* Laudante dehinc filii in parandis colendisque amicitiis sollertiam: denuo philosophatur Sosias: *sapienter vitam instituit, namque hoc tempore obsequium amicos; veritas odium parit.* Narrat inde Simo, quomodo occultos filii amo-

res deprehenderit, rationemque reddit, cur eum tum haud obiurgarit. Quid hic Sosias? Denuo philosophatur, et ex ingenio suo depromit sententiam. *Recte putas: nam si illum obiurges, vitae qui auxilium tulit, quid facias illi, qui dederit damnum aut malum?* Talia vulgo semper in ore sunt. Vnde stilus eiusmodi sententiosus parum placet accuratioribus dicendi magistris. Vid. QVINCTIL. *Instit. orat. VIII, 5.* qui etiam *X, 1.* Senecam reprehendit, *quod rerum pondera minutissimis sententiis fregerit.* ¶ Hic sententiae sunt potius ipsae periodi et breuia effata. (G.)

(Obseruandum diligenter discrimen inter *gnomen*, i. e. sententiam generalem, et *noëma* s. sententiam applicatam. Saepe magnam hoc habet venustatem, vbi illo vix ac ne vix quidem vti licet. G.)

XXXVI.

An etiam versus et hemistichia?

Mirifice quoque sibi nonnulli placent versibus et hemistichiis poetarum, quae vbique orationi inferciunt *). Sed quemadmodum horum vsus et periodorum concinnitatem perimit, et ipsius stili grauitati repugnat: ita vix laudem mereri videntur versus prosae admixti, nisi vel testimonii caussa **), vel ob insigne sententiarum acumen ***) inserantur, quod et ipsum tamen rarius fieri debet ****). *In elegantiore sermone rectius feceris, si dicta eiusmodi poetica solutiore stilo exprimas* *****).

*) Talis est recentiorum quorumdam stilus, inprimis LIPSII, BAVDII, et e theologis DANHAVERI, FR. SPANHEMII, aliorumque, qui dici non potest, quantum sibi frequentissimo illo versuum

sum atque hemistichiorum vsu placeant. E veteribus DIO CHRYSOSTOMVS hoc dicendi genere delectatus est. (I. LIPSIVS versus et testimonia poetarum raro, nonnumquam tamen inseruit epistolis ad eos, quos illa re delectari putabat. Deinde antiquitatum et doctrinae politicae libros studiose contexuit alienis dictis, auctoritatis caussa. Sed vbi eloquentia opus est, plane abstinet: minime proinde in hac classe abutentium versibus collocandus erat. G.)

**) Testimonii caussa quosdam poetarum versus saepe adhibet CICERO in libris philosophicis et rhetoricis, maxime ex ENNIO et EVRIPIDE. ¶ Bonam partem suorum Arateorum intexuit libris *de nat. deor.* et Consulatus sui libris *de diuinatione.* (G.) Nec in epistolis desunt exempla. Vid. *epist. ad diuers. I, 9.* vbi sex versus integros e TERENTII *Eunucho* inserit, vt et *epist. VIII, 26. XIII, 16.* Eodem exemplo poetarum testimonia ad partes saepiuscule vocant SENECA et PLINIVS, sed non nisi in scriptis didacticis et epistolis. In litterario enim puluere, et inter amicos, haec locum inueniunt. Sed in orationibus, vbi grauitas stili vtramque paginam facit, non temere eiusmodi flosculis vtendum. DEMOSTHENES sane, CICERO et PLINIVS in orationibus suis a poetarum testimoniis vel planè abstinuerunt, vel ea mutato orationis genere protulerunt. Pauculi versus leguntur in *orat. in Pison. c. 19.* et *pro Muraen. c. 14.* (Add. *pro Caelio c. 16.* ¶ Etiam apud Demosthenem *pro Coron.* c. 89. inuenias epigramma, et apud Aeschin. *contra Ctesiph.* versiculos plusculos. v. g. c. 36. oraculum, c. 43. Hesiodi aliquot versus, c. 62. et 63. Homerica epigrammata. [Ita Aristides κατὰ τῶν ἐξορχυμένων f. 35. ex Homeri in Apollinem hymno quaedam attulit. Lycurgus in oratione sua non solum plura veterum poetarum monumenta habet, vt cap. 21. 26. 29. 33.

 sed

fed illi etiam Euripidis et Tyrtaei tota carmina intexuit c. 25. et 28. Omitto Graecos oratores reliquos. Latinis hoc non placuiffe, loquuntur exempla; neque Quinctilianus verfibus locum dedit in declamationibus fuis, fed Seneca tamen illis non abftinuit in controuerfiis.] G.)

***) Ineft enim nonnumquam poetae cuiusdam dictioni aliquid acuminis, quod mutato verfu periturum videbatur. Hic non indecorum erit, ipfum verfum inferere, fi cum iis agimus, quorum ad palatum funt eiusmodi lautitiae. Sic SENECA *de ira II. 16. In frigora feptentrionemque vergentibus immanfueta ingenia funt, vt ait poeta,*

- - *fuoque fimillima coelo.*

Et *epift. 82. Facile prouocabas mala abfentia: ecce dolor, quem tolerabilem effe dicebas: ecce mors, quam contra multa animofe loquutus es: fonant flagella, gladius micat:*

Nunc animis opus, Aenea, nunc pectore firmo.

¶ Dulciffima funt talia in fcriptis, quae fermoni familiari adfimilantur. Dulcedo Luciani inprimis ex hoc fonte petita. Ad hoc luferunt Centones quidam, vt fibi familiaritatem conciliarent. Sed vt fit in rebus humanis, modum feruare difficile eft, hinc quorumdam κακοζηλία. In alterum vero extremum prolapfi funt philofophiae illi emendatores, Cartefius, qui volebat videri, fe plane nihil legiffe, Thomafius, qui iuvenis bonas litteras neglexerat, deinde vulpem imitabatur, vuam, quam attingere non poterat, acerbam effe dicentem, denique Wolfius. Excipiendus vero eft Leibnitius. Illi deteftabiles funt, qui tum demum fibi videntur Cartefiani, Thomafiani, Wolfiani, fi ea, quae plane ignorant, formulis a magiftro arreptis, contemnunt. Hinc

Hinc illae lacrimae de odio philosophorum inter se et aduersus alios. Non sectae diuersitas odium facit, sed contemtus mutuus. (G.)

****) Vtendum ergo his versiculis rarius, et maxime I. in epistolis ad familiares, non aeque in elaboratioribus, quales sunt v. c. dedicatoriae, ad viros magnos scriptae; II. in scriptis didacticis, si cum eiusmodi hominibus nobis res est, qui auctoritati permultum deferunt. (III. In satyrico et ludibundo genere dicendi, vbi delectatio ex ipsa varietate, et doctrina antiquaria petitur. G.) Abstinendum autem ab iis in panegyricis, et in omni oratione graui, quales sunt theologicae et ciuiles. Certe parcius et modestius his inspergendi sunt versus. ¶ Excipiantur tamen orationes et disputationes doctorum, vbi delectare eruditos volunt. Quaeritur hic etiam, an consultum sit, pro concione prouocare ad sententias rhythmicas e cantionibus publicis? Distingue personas loquentes et audientes. (G.)

*****) Vt exemplo rem illustremus: CVNAEVS in *Satyra Menipp. Sardi venal. p. 411.* haec habet: *Profecto hospes, nec quidquam Deus haec spatia sedesque ab orbe vestro abscidit, si tamen vos terrae fines transilitis, et haec ignota ac peregrina visitis. Nihil deinceps mortalibus arduum erit, coelum ipsum adibitis tandem, et quidquid praeterea homini, dum in terra vitam agit, negatum est.* Nemo ignorat, HORATII haec omnia esse, qui *lib. I. Carm. od. III.* ita canit:

Nec quidquam Deus abscidit
Prudens oceano dissociabili
Terras: si tamen impiae
Non tangenda rates transiliunt vada.

Et paucis interiectis:

Nil mortalibus arduum est,
Coelum ipsum petimus stultitia.

 Quan-

sidiae indormientem excitauit, si modo is sum ego, qui excitari possim.

XXXIII.

Nec non formulae antiquae.

Plurimum quoque elegantiae inest orationi, quae ritus formulasque antiquas *) aliis rebus sine adfectatione applicat **).

*) Praeclarum opus *de formulis et sollemnibus populi Romani verbis* exstat, conscriptum a BARN. BRISSONIO, quod ex recensione V. C. CAR. CONRADI prodiit *Halae* nostrae cIↄIↄCCXXXI. *in fol.* Et nos quoque complures eiusmodi loquutiones antiquas et sollemnes explicauimus in *syntagmate antiquitatum Romanarum, iuris prudentiam illustrantium. Argent.* cIↄIↄCCXXXIIII. *8. mai.* (B. BALBINVS *Quaesitis orator.* Q. 17. excerpsit e Brissonii opere, quae inprimis ad dicendi vsum facere videbantur. G.)

**) Vt exemplis nonnullis rem declaremus, antiqua formula in funeribus adhibita est: ILICET ACTVM EST. Eam eleganter ad herum accommodat Parmeno seruus apud TER. *Eun. I, 1. v. 9. actum est, ilicet periisti, eludet, vbi te victum senserit.* ¶ Hoc etiam fit in eiusdem *Phorm.* V, 8. 37. vbi alia funeris indicendi formula, Chremeti vt mortuo insultat ita Phormio: *Exequias Chremeti, quibus est commodum ire, hem tempus est.* (G.) QVISQVIS ERIS, NOSTER ERIS, imperatorum erant verba, transfugam recipientium in fidem. Ea vero eleganter ad receptionem hospitis traducit VIRG. *Aen. II. v. 148.*

Quisquis es, amissos hinc iam obliuiscere Graios,
Noster eris.

Conf. SERV. *schol. ad h. l.* Tales etiam sunt formulae: *digna res, propter quam vadimonium deferas.* PLIN. *Hist. nat. praef.* *Aurem cui vellere,* VIRG. *Eclog. VI. v. 3.* *Omne punctum ferre;* HORAT. *de arte poet. v. 343.* *Nec tu aram tibi, nec*

depre-

deprecatorem pararis. TER. *Heaut. V, 2. v. 22. Censor vitio* vel *fine populi suffragio creatus; fasces submittere; scriptores proletarii vel capite censi; diuidere sententiam*, et aliae innumerae, quas ex antiquitatibus Romanis explicandas esse, viri docti ad auctores veteres passim monent. Omnia enim haec vel ideo elegantissima sunt, quod ritus antiquos ac formulas populi Romani sollemnes nobis in memoriam reuocant. ¶ Cavendum vero a peruersa applicatione, qua in re multi se dant ridendos. (G.)

XXXIIII.

Nec gratia porro ac venustate carent *adagia*, quae in omnibus linguis idem praestare videntur, quod in cibis condimentum *). Sed cauendum, ne promiscue omnes linguae idiotismos, aut comicorum iocos prouerbia esse existimes **), qua in re vel ipse ERASMVS haud raro deceptus videtur ***). *Et adagia.*

*) Dici non potest, quantopere orationem ornent eiusmodi adagia. Plerumque enim, vt ex ARISTOTELE notat SYNESIVS, (in *caluitii encomio.* G.) illa sunt: *παλαιᾶς φιλοσοφίας ἐν ταῖς μεγίσαις ἀνθρώπων φθοραῖς ἀπολομένης ἐγκαταλείμματα, περισωθέντα διὰ συντομίαν καὶ δεξιότητα, veteris philosophiae inter maximas hominum ruinas intercidentis quaedam reliquiae, ob breuitatem dexteritatemque seruatae.* Quum vero eiusmodi adagia sint instar condimenti, facile patet, insulsam insipidamque (potius, *molestam et grauem auribus: insulsa* dicimus, quae nihil condimenti habent. G.) futuram orationem, adagiis iusto pluribus respersam. Vnde recte monet CAVSSINVS *de eloquentia sacra et prof. III, 4. p. 189. Erit in his adagiis obseruandum, ne crebra*

bra et obscura admisceantur orationi: quod puerile est, et vitiosum. · *Sed, vbi res feret, commode quasi gemmulae purpurae inserantur: maxime vero in epistolari stilo, qui paroemiarum amoenitate cultius enitescit.* Vt exempla quaedam subnectamus: quid pulchrius est illis CICER. *ad diverf. lib. VII. epist. 24. Habes Sardos venales, alium alio nequiorem?* (¶ Nempe erant Sardi. Vid. GRONOV. *de pecun. veter.* IV, 10. [et CELLAR. in PETR. CVNAEI *Satyram, Sardes venales,* init.] G.) Quid elegantius illis TERENTII *Eun. II, 3. v. 89. At enim isthaec in me cudetur faba?* Ita eleganter CICERO *de legib. III, 16.* vtitur prouerbio *fluctus in simpulo mouet.* Immo et veteres aliquando initium tantum adagii, si notum et peruulgatum esset, obseruamus adscripsisse, itemque factitasse in HOMERI aliorumque poetarum dictis, quae inprimis celebrabantur, adducendis. Exemplum ex CIC. *lib. XIII. ad Attic. epist. 23.* attulit MVRETVS *Var. lect. lib. X. cap. 14. Sed, quaeso, epistola mea ad Varronem valdene tibi placuit? Male mihi sit, si vmquam quidquam tam* INVITA, scilicet *Minerua.* Sic et *lib. VII. ad diuerf. epist. 28. Et hoc tempore non solum sapiens, qui hinc absis, sed etiam beatus, quamquam quis, qui aliquid sapiat, nunc esse beatus potest? Sed quod tu, cui licebat, pedibus es consequutus, vt ibi esses,* VBI NEC PELOPIDARVM, *nosti cetera: non idem propemodum consequimur.* Integer enim locus poetae veteris, quem in animo habuit, talis est: *vbi nec Pelopidarum facta, nec famam audiam.* CIC. *lib. VII. ep. 30.* et *lib. XV. ad Attic. epist. 11.* (Etiam ad probandum adhibentur prouerbia a CICERONE *pro Flacco* c. 27. G.)

**) *Adagium* scilicet *est dictum acutum vulgari omnium sermone tritum, quod plerumque ad factum aliquod amoenum aut ritum veterem, aut simile quid respicit.* Adagia non sunt, I. quae nihil

nihil habent acuminis, v. c. *bene compositum par; similis simili gaudet*. (Acumen vix potest intelligi, nisi ex applicatione. ❡ v. g. *Aiax* Augusti pulchre *in spongiam incubuit*, SVETON. *Aug.* 85. Sed absurde aliorum opera hodie. Grotius ita dicere poterat de sua Saulo. Nempe non omne dictum acutum aptum est prouerbio. G.) Nec II. hoc nomen merentur vnius vel alterius auctoris dicta, quantumuis acuta. Sic SVET. *Octau. c. 87.* notauit, Augustum quotidiano sermone vsurpasse illa: *Ad Kalendas Graecas*, id est, numquam. *Contenti simus hoc Catone*, id est, contenti simus praesentibus. *Velocius, quam asparagi coquantur*, id est, cito. Sed haec quum Augusto fuerint propria, vix adagia dixeris. (Interim prouerbiorum omnium origo inde repetenda, quod primus aliquis commode aliquid dixisse visus est, quem deinde vel saeculi simplicitas, vel certa ratione imitati sunt alii. Si quis Auctoris circumscriptiones adhibere omnes velit, pauca relinquentur prouerbia. G.) Idem censendum III. de linguae idiotismis, aut veterum poetarum sententiis. e. g. *actum agit; fluctus numerat; festina lente.* *Quid tanto dignum feret hic promissor hiatu? Magno conatu maximas nugas agit.* Elegantia haec non carent, sed non tamen sunt in prouerbiis ponenda.

***) Multas poetarum sententias, multos idiotismos prouerbiis adscripsit ERASMVS ROT. qui maiorem dedisse operam videtur, vt chiliades, quam vt selectiores paroemias colligeret. MVRETVS *Var. lect. XII, 16. et seq.* (Nempe non ea tantum collegit Erasmus, quae in prouerbio iam essent, sed quae apta essent ad recipiendam notam prouerbii. Si illa ponere sola fuisset consilium, de quibus constat, fuisse in prouerbio: altero vel tertio tanto minor fuisset suscipiendus labor. ❡ Thesaurus est, non liber, in quo quum pluscula sint liberius dicta et inquisitoribus notata,

L sine

fine nomine auctoris, vel P. Manutii nomine iussu concilii Tridentini ediderunt. Ceterum habemus Zenobium, Diogenianum, Michaelem Apostolium et Gregorium Cyprium, qui Graeca prouerbia collegerunt. vid. FABRIC. *Bibl. Graec.* T. III. p. 280. qui p. 296. sq. dedit notitiam scriptorum, qui prouerbia collegerunt. Erasmum multi sunt imitati, quorum additamenta in quibusdam editionibus adiecta sunt. Germanica, Io. Agricola, Seb. Franck et Io. Wilh. Zinckgref cum apophthegmatibus; sacra, Delrio post Drusium et Zehnerum; Arabica, Erpenius cum grammatica dederunt. Harsdorferi *Gesprächspiel* etiam meris prouerbiis constat. [Koeberi *Sylloge prouerbiorum* puerorum studiis accommodata Latina cum Germanicis exhibet.] G.)

¶ Ceterum nisi bene prudens quis sit, plebeium quid habent prouerbia, quod pulchre expressit Petronius in coena Trimalchionis, Cervantes in Quixoto suo, et interpres eius Wolfius. (G.)

XXXV.

Et sententiae. Denique et *sententiae* acutae suo loco adhibitae maximopere ornant orationem *) Sed hic quoque cauendum, *ne quid nimis* **), aut ne vulgaria quaedam de moribus praecepta subinde inculcando, egregii quidquam dixisse nobis videamur ***).

¶ Auctor *ad Herenn.* IV, 17, 1. *Sententia est oratio sumta de vita, quae aut quid sit, aut quid esse oporteat in vita, breuiter ostendit.* (G.)

*) Sententiarum virtutes sunt, I. acumen, II. rotunditas, i. e. si concinna periodo conclusae sint, III. et sapientia, vt aliquod praeceptum com-

complectantur. Tales sunt illae SENECAE *de vit. beat. c. 30: Sententiam semper vnius sequi, non vitae est, sed factionis.* Et *de benefic. III, 17. Gratum hominem semper beneficium delectat; ingratum semel.* Ast si dixeris: *omnium rerum primordia a precibus fieri debent*, vix hoc sententiae nomen merebitur. Sapiens quidem est hoc praeceptum, sed nec acutum, nec rotundum. ¶ Sed erit sententia: *a Ioue principium, a Ioue finis erit.* (G.)

**) Recte ait Auctor *ad Herenn.* IV, 17. *Sententiae in oratione non debent frequentari, ne magis viuendi praeceptores, quam rei actores videamur.* (De iudiciali oratione loquitur. G.) Add. BVCHN. *de commut. rat. dicendi, II, 7, 11. p. 450.* ¶ Ridiculi sunt, qui vbique sententias loqui volunt. Ita apud TERENT. *Hec.* III, 5, 11. Pamphilum pater, qui de hereditate interrogatus cognati, *vixit, dum vixit, bene*, dixerat, deridet: *Tum tu igitur nihil attulisti huc plus vna sententia?* (G.)

***) Nescio quid vulgare sapit sententiosa eiusmodi, quam vocant, eloquutio. Vulgus enim quam saepissime vtitur sententiis, quamuis parum acutis. Vnde et comici personis vilissimis sententias quam plurimas tribuere solent, v. c. TERENT. *Andr. I, 1.* Sosiam inducit, libertum frugi, qui paene vbique domino respondet, adhibitis sententiis. Recensente domino beneficia, respondet: *isthaec commemoratio, quasi exprobratio est immemoris beneficii.* Referente deinde illo filii sui institutionem et genium, nulli rei admodum addictum: iterum respondet Sosias: *id arbitror, adprime in vita esse vtile, vt ne quid nimis.* Laudante dehinc filii in parandis colendisque amicitiis sollertiam: denuo philosophatur Sosias: *sapienter vitam instituit, namque hoc tempore obsequium amicos; veritas odium parit.* Narrat inde Simo, quomodo occultos filii amo-

res deprehenderit, rationemque reddit, cur eum tum haud obiurgarit. Quid hic Sosias? Denuo philosophatur, et ex ingenio suo depromit sententiam. *Recte putas: nam si illum obiurges, vitae qui auxilium tulit, quid facias illi, qui dederit damnum aut malum?* Talia vulgo semper in ore sunt. Vnde stilus eiusmodi sententiosus parum placet accuratioribus dicendi magistris. Vid. QVINCTIL. *Instit. orat. VIII*, 5. qui etiam *X*, 1. Senecam reprehendit, *quod rerum pondera minutissimis sententiis fregerit.* ¶ Hic sententiae sunt potius ipsae periodi et breuia effata. (G.)

(Obseruandum diligenter discrimen inter *gnomen*, i. e. sententiam generalem, et *noëma* s. sententiam applicatam. Saepe magnam hoc habet venustatem, vbi illo vix ac ne vix quidem vti licet. G.)

XXXVI.

An etiam versus et hemistichia?

Mirifice quoque sibi nonnulli placent versibus et hemistichiis poetarum, quae vbique orationi inferciunt *). Sed quemadmodum horum vsus et periodorum concinnitatem perimit, et ipsius stili grauitati repugnat: ita vix laudem mereri videntur versus prosae admixti, nisi vel testimonii caussa **), vel ob insigne sententiarum acumen ***) inserantur, quod et ipsum tamen rarius fieri debet ****). *In elegantiore sermone rectius feceris, si dicta eiusmodi poetica solutiore stilo exprimas* *****).

*) Talis est recentiorum quorumdam stilus, inprimis LIPSII, BAVDII, et e theologis DANHAVERI, FR. SPANHEMII, aliorumque, qui dici non potest, quantum sibi frequentissimo illo versuum

forum atque hemistichiorum vsu placeant. E veteribus DIO CHRYSOSTOMVS hoc dicendi genere delectatus est. (I. LIPSIVS versus et testimonia poetarum raro, nonnumquam tamen inseruit epistolis ad eos, quos illa re delectari putabat. Deinde antiquitatum et doctrinae politicae libros studiose contexuit alienis dictis, auctoritatis caussa. Sed vbi eloquentia opus est, plane abstinet: minime proinde in hac classe abutentium versibus collocandus erat. G.)

**) Testimonii caussa quosdam poetarum versus saepe adhibet CICERO in libris philosophicis et rhetoricis, maxime ex ENNIO et EVRIPIDE. ¶ Bonam partem suorum Arateorum intexuit libris *de nat. deor.* et Consulatus sui libris *de diuinatione.* (G.) Nec in epistolis desunt exempla. Vid. *epist. ad diuers. I, 9.* vbi sex versus integros e TERENTII *Eunucho* inserit, vt et *epist. VIII, 26. XIII, 16.* Eodem exemplo poetarum testimonia ad partes saepiuscule vocant SENECA et PLINIVS, sed non nisi in scriptis didacticis et epistolis. In litterario enim puluere, et inter amicos, haec locum inueniunt. Sed in orationibus, vbi grauitas stili vtramque paginam facit, non temere eiusmodi flosculis vtendum. DEMOSTHENES sane, CICERO et PLINIVS in orationibus suis a poetarum testimoniis vel plane abstinuerunt, vel ea mutato orationis genere protulerunt. Pauculi versus leguntur in *orat. in Pison. c. 19.* et *pro Muraen. c. 14.* (Add. *pro Caelio c. 16.* ¶ Etiam apud Demosthenem *pro Coron.* c. 89. inuenias epigramma, et apud Aeschin. *contra Ctesiph.* versiculos plusculos. v. g. c. 36. oraculum, c. 43. Hesiodi aliquot versus, c. 62. et 63. Homerica epigrammata. [Ita Aristides κατὰ τῶν ἐξορχουμένων f. 35. ex Homeri in Apollinem hymno quaedam attulit. Lycurgus in oratione sua non solum plura veterum poetarum monumenta habet, vt cap. 21. 26. 29. 33.

 sed

ſed illi etiam Euripidis et Tyrtaei tota carmina intexuit c. 25. et 28. Omitto Graecos oratores reliquos. Latinis hoc non placuiſſe, loquuntur exempla; neque Quinctilianus verſibus locum dedit in declamationibus ſuis, ſed Seneca tamen illis non abſtinuit in controuerſiis.] G.)

***) Ineſt enim nonnumquam poetae cuiusdam dictioni aliquid acuminis, quod mutato verſu periturum videbatur. Hic non indecorum erit, ipſum verſum inſerere, ſi cum iis agimus, quorum ad palatum ſunt eiusmodi lautitiae. Sic SENECA *de ira II, 16. In frigora ſeptentrionemque vergentibus immanſueta ingenia ſunt, vt ait poeta,*

- - ſuoque ſimillima coelo.

Et *epiſt. 82. Facile prouocabas mala abſentia: ecce dolor, quem tolerabilem eſſe dicebas: ecce mors, quam contra multa animoſe loquutus es: ſonant flagella, gladius micat:*

Nunc animis opus, Aenea, nunc pectore firmo.

¶ Dulciſſima ſunt talia in ſcriptis, quae ſermoni familiari adſimilantur. Dulcedo Luciani inprimis ex hoc fonte petita. Ad hoc luſerunt Centones quidam, vt ſibi familiaritatem conciliarent. Sed vt ſit in rebus humanis, modum ſeruare difficile eſt, hinc quorumdam κακοζηλία. In alterum vero extremum prolapſi ſunt philoſophiae illi emendatores, Carteſius, qui volebat videri, ſe plane nihil legiſſe, Thomaſius, qui iuvenis bonas litteras neglexerat, deinde vulpem imitabatur, vuam, quam attingere non poterat, acerbam eſſe dicentem, denique Wolfius. Excipiendus vero eſt Leibnitius. Illi deteſtabiles ſunt, qui tum demum ſibi videntur Carteſiani, Thomaſiani, Wolfiani, ſi ea, quae plane ignorant, formulis a magiſtro arreptis, contemnunt.

Hinc

Hinc illae lacrimae de odio philoſophorum inter ſe et aduerſus alios. Non ſectae diuerſitas odium facit, ſed contemtus mutuus. (G.)

****) Vtendum ergo his verſiculis rarius, et maxime I. in epiſtolis ad familiares, non aeque in elaboratioribus, quales ſunt v. c. dedicatoriae, ad viros magnos ſcriptae; II. in ſcriptis didacticis, ſi cum eiusmodi hominibus nobis res eſt, qui auctoritati permultum deferunt. (III. In ſatyrico et ludibundo genere dicendi, vbi delectatio ex ipſa varietate, et doctrina antiquaria petitur. G.) Abſtinendum autem ab iis in panegyricis, et in omni oratione graui, quales ſunt theologicae et ciuiles. Certe parcius et modeſtius his inſpergendi ſunt verſus. ¶ Excipiantur tamen orationes et diſputationes doctorum, vbi delectare eruditos volunt. Quaeritur hic etiam, an conſultum ſit, pro concione prouocare ad ſententias rhythmicas e cantionibus publicis? Diſtingue perſonas loquentes et audientes. (G.)

*****) Vt exemplo rem illuſtremus: CVNAEVS in *Satyra Menipp. Sardi venal. p. 411.* haec habet: *Profecto hoſpes, nec quidquam Deus haec ſpatia ſedesque ab orbe veſtro abſcidit, ſi tamen vos terrae fines tranſilitis, et haec ignota ac peregrina viſitis. Nihil deinceps mortalibus arduum erit, coelum ipſum adibitis tandem, et quidquid praeterea homini, dum in terra vitam agit, negatum eſt.* Nemo ignorat, HORATII haec omnia eſſe, qui *lib. I. Carm. od. III.* ita canit:

Nec quidquam Deus abſcidit
Prudens oceano diſſociabili
Terras: ſi tamen impiae
Non tangenda rates tranſiliunt vada.

Et paucis interiectis:

Nil mortalibus arduum eſt,
Coelum ipſum petimus ſtultitia.

 Quan-

genio alios aestimet, an sibi persuaserit, praeter se neminem aliquid, nisi quod ex illis schedis haustum sit, tradere posse. Equidem SCHVRZFLEISCHIVM tanti facio, vt me non puderet, per eum profecisse, si mihi licuisset, esse tam felici. At Deum testor, me nec eo tempore, quo hunc libellum scripsi, nec postea vnquam, schedas istas MSSC. vidisse, adeoque insignem esse illam, quam REINHARDVS mihi fecit, iniuriam. Sed occallui iam ad istorum hominum voculas, qui magnam laudem in obtrectatione positam putant, neque quidquam cupidius faciunt, quam vt quidquid possunt, quacumque ratione possunt, ex aliena laude deterant, sperantque tantum suae famae accessurum, quantum alienae detraxerint. At nostra scilicet refert, quid REINHARDVS de nobis iudicet. Immo iudicet, singatque, quidquid velit.

Si liuor obtrectare curam voluerit:
Non tamen eripiet laudis conscientiam.

¶ LAVR. REINHARDVS in noua editione *institutionum stili* 1743. expiauit hoc crimen, I, 5, 4. ita scribens: *Sturmii* (in libello de periodis) *ductum sequutus est Schurzfleischius, cuius de stilo praelectiones, quod ad doctrinam de periodis attinet, retinuit I. G. Heineccius, vir ceteroquin maximus.* (G.)

XXXVIII.

Stilus Laconicus. Primo itaque, quod ad breuitatem vel vbertatem sermonis attinet, stilus in LACONICVM, ATTICVM, RHODIVM, et ASIATICVM dispesci solet *). Stilus LACONICVS iusto breuior, ac veluti abruptus est, in eoque consistit, quod plura intelligi, quam legi, iubeat **). Hinc, nisi inter amicos, vix laudem aliquam meretur ***).

*) Omnes

*) Omnes hae gentes Graece loquebantur, fed ita, vt mirifice inter fe difcreparent. *Laconibus*, genti ambitiofae ac fufpicaci, (¶ litterarum ac doctrinae omnis experti, prudenti tamen, cautae et parcae, G.) breuis atque abrupta placebat oratio: *Atticis* (¶ philofophantibus τῆς παιδείας καὶ τῆς πενίας συντρόφοις, G.) breuis quidem et fimplex, fed acuta: *Afiaticis*, (¶ luxuriantibus in omni re, G.) ventuofum diffufiffimumque dicendi genus. *Rhodii* denique (¶ inter vtrosque interiecti fitu et moribus, G.) Atticis paullo vberiores, at multo adftrictiores Afiaticis erant, adeoque prudenter orationis habitum efformarunt, inter Atticam macilentiam et Afiaticam pinguedinem medium. Vid. QVINCT. *Inftit. orat. XII, 10.* et NIC. CRAGIVS *de republ. Lacedaem. III, 6. 5.* (De ICtis ita magnus vir BYNCKERSHOECKIVS obferuatt. VIII, 15. *Stilus ICtorum Atticus periit cum libertate Rom. Succeffit Rhodius, quo plerique ICti vtuntur: poftea Afiaticus, quo vtitur Conftantius M.* Hoc forte optimum exemplum, quo triplex illa ftili differentia illuftrari poteft. ¶ Ceterum ad primam claffem pertinent P. et Q. Mucii, pater et filius; quorum loca ex Digeftis collegit Fr. Balduinus in *iurisprudentia Muciana.* Aliorum huius aetatis Ciceronianae circiter rariffima funt fragmenta. Ex altera claffe funt Papinianus, Vlpianus, Africanus etc. G.)

**) DEMETR. PHALER. *de eloqunt. n. CII, p. 66.* Καὶ οἱ Λάκωνες πολλὰ ἐν ἀλληγορίαις ἔλεγον ἐκφοβοῦντες, *Lacones multa allegorice dicebant metum incuffuri.* Eadem vero ratio, quae eos allegoriis occultare iuffit fenfa animi, etiam breue illud atque abruptum dicendi genus fuafit. Hinc idem DEMETR. PHAL. auctor eft, eos aliquando ad verbofam Philippi Macedonis epiftolam ita refcripfiffe: Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ. *Dionyfius Corinthi.* Plura hic intelligenda erant Philippo, quam lege-

legebat. Dicere volebant Lacones, *non esse, quod se iactaret, Spartaeque minaretur Philippus, fulgur e pelui dari. Non diuturna esse solere tyrannorum imperia. Dionysium quoque, Siculis olim metuendum, nunc Corinthi viuere, in tanta rerum omnium penuria, vt ludimagistri munere fungatur. Forsan in fatis esse, vt eadem fortuna Philippum maneat, nisi cautior sit aduersus bona sua, et opprimendae Graeciae consilia abiiciat. Videret ergo, ne eius vitam imitaretur, cuius exitum perhorresceret.* Vide, quantum idearum tria ista verba Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ contineant? Non minus breues sunt epistolae Laconicae, quas collegit scholiastes DIONIS CHRYSOST. *ad orat. LXIIII.* veluti: τοὶ Πέρσαι δωλεύοντι· ἐαλόκαντι ταὶ Ἀθᾶναι· Ξενοφῶν ἐφυγαδεύθη, et similes. ¶ Laconicarum epistolarum farrago edita est a Gilb. Cognato Nozerino 1554. 12. et Colon. 1606. 12. Thesaurum epistolarum Laconicarum Io. Buchlerus a Goldbach dedit. Adeatur etiam Olearii praefatio ad Philostrati epistolas p. 379. Breuissima forte et Λακωνικωτάτη illa est ad Philippum regem, in qua, ei negantes, quae voluerat, scripserunt litteram O pro οὐ. Vid. Auson. *epist.* 25, 36. et *Technop.* l. c.

Vna fuit tantum, qua respondere Lacones,
Littera, et irato regi placuere negantes:

item Tzetzes 9, 258. et Langbaen. ad Longin. 38. n. 26. (G.) Vnde STRABO *lib. I.* obseruat, inter ὑπερβολὰς ἐπὶ ὑπερβολαῖς esse et illam: ἐλάττω δ᾽ ἔχειν ἀγρὸν ἐπιστολῆς Λακωνικῆς, *agrum habere, minorem epistola Laconica.* Sed de βραχυλογίᾳ Λακωνικῇ plura scripsit IO. MEVRSIVS *Miscellan. Lacon. Lib. III. c. 3. et seq.* (¶ vbi Laconismum declarauit ex apophthegmatis Laconicis Plutarchi. || Est etiam KAPPII *de Laconismo* disp. Lipf. cIↃIↃccxxxvi. G.)

**) Hinc Laconice nonnumquam cum Attico agit CICERO; cum amicis PLINIVS et LIPSIVS.

Sed

Sed quum Lacones semper habiti sint ἄμουσοι, nec vlla vmquam eloquentiae laude floruerint: (Vid. CIC. *Brut. c. 13.* AELIAN. *Var. hist. XII, 50.*) absurdum esset, abrupto illo dicendi genere laudem consectari velle.

XXXVIIII.

Magis commendandum ATTICVM dicendi genus, in quo multae ideae paucis acutisque verbis proferuntur *). Talis est stilus THVCYDIDIS, XENOPHONTIS, ARISTOPHANIS. Ast, quum LYSIAS et ISAEVS exile quoddam atque exsuccum dicendi genus inuenerint **): factum est, vt plures eorum imitarentur exilitatem, et sibi ipsis Athenis magis viderentur Attici, si siccam atque ab omni ornatu alienam dicendi formam sequerentur, quos grauiter reprehendit CICERO ***). *Stilus Atticus.*

*) Virtutes ergo Attici stili sunt I. *breuitas,* (non simpliciter tamen: sed in quantum argumento ea conuenit. Vid. omnino CIC. *Brut. c. 82.* vbi dedita opera errorem eorum refutat, qui breuitate censerent stilum Atticum, quum DEMOSTHENES non minus Atticus fuerit, quam LYSIAS. G.) II. omnis *tumoris* atque *adfectationis fuga,* III. *acumen,* IV. *elegantia.* Hinc praeclare monet CIC. *de opt. gen. orat. c. 3.* non sufficere, vt in verbis nihil sit inquinatum, abiectum, ineptum, durum, aut longe petitum: nec satis esse, si nihil in sententiis absurdum, aut alienum, aut subinsulsum sit: sed exigi etiam vires, lacertos, sanguinem, id est, acumen et elegantem grauitatem, (¶ aut potius digna rebus verba, copiosa, vbi opus est, etc. G.) Sic Attica sunt illa PLIN. *epist. I, 3. Tu modo enitere, vt tibi ipse sis tanti, quan-*

quanti videberis aliis, si tibi fueris. Breuia enim haec sunt, recta, acuta, elegantia. Attica etiam illa *epist. I, 9. O rectam sinceramque vitam! o dulce otium honestumque, ac paene omni negotio pulchrius! o litus, verum secretumque μουσεῖον! quam multa inuenitis? quam multa dictatis? Proinde tu quoque strepitum istum, inanemque discursum, et multum ineptos labores, vt primum fuerit occasio, relinque, teque studiis vel otio trade. Satius est enim, vt Attilius noster eruditissime simul et facetissime dixit, otiosum esse, quam nihil agere.* Sic pleraque apud PLINIVM sunt breuia, ab omni tumore aliena, acuta, ac polita, id est, ἀττικώτατα. Tali etiam dicendi genere in epistolis ad Atticum non infeliciter vtitur CICERO, in historia SALLVSTIVS, Thucydidis imitator; nonnumquam etiam SENECA, quamuis is ob nimiam sententiarum frequentiam paullo tumidior videatur.

**) Sunt quidem LYSIAS eiusque discipulus ISAEVS venusti scriptores, subtiles, puri, sed tenues admodum et inornati, (¶ sine amplificatione. G.) Vnde QVINCTILIANVS, praeclarus ingeniorum censor (*lib. X. Instit. cap. I.*): *Lysias subtilis atque elegans, et quo nihil, si oratori satis sit docere, perfectius, nihil enim in eo est inane, nihil arcessitum, puro tamen fonti, quam magno flumini propior.* Duas itaque priores, vt et postremam stili Attici virtutem in hisce oratoribus mirati sunt veteres: ast tertia illis plane defuit. Omnia enim simplicia sunt, exilia, sicca, vt vix quiuis ex plebe aliter potuerit loqui. (Nempe sic scribebat caussas LYSIAS, quasi haberentur ab ipsis litigatoribus, quibus nimirum eas ediscendas daret. G.) Quum tamen multi maximam stili Attici virtutem, id est acumen, non animaduerterent: factum est, vt non paucis magis placerent LYSIAS et ISAEVS, quam ipse DEMOSTHENES, aliique scriptores ἀττικώτατοι. Atque

que hi demum Atticum dicendi genus in ſiccitate atque exilitate ſermonis quaeſiuerunt.

***) CIC. *Orat.* 7. *ſeq.*

XL.

Attico dicendi generi e diametro opponitur ASIATICVM, quod omnium eſt vberrimum *). Paucas enim ideas multis verbis exprimit, ita, vt, ſi copiam atque vbertatem tollas, vix quidquam admiratione dignum relinqui videatur **). *Stilus Aſiaticus.*

*) Initio Athenis tantum florebant eloquentiae ſtudia. Poſtea etiam in Aſia coli coeperunt. CIC. *Brut. cap.* 13. *Vt ſemel e Piraeeo eloquentia euecta eſt, omnes peragrauit inſulas, atque ita peregrinata tota Aſia eſt, vt ſe externis oblineret moribus, omnemque illam ſalubritatem Atticae dictionis, quaſi ſanitatem, perderet, ac loqui paene dediſceret. Hinc Aſiatici oratores, non contemnendi quidem, nec celeritate, nec copia, ſed parum preſſi, et nimis redundantes.* Add. c. 95. Poſtquam vero ſemel redundans illa orationis vbertas in deliciis eſſe coeperat: ipſas etiam Athenas inquinauit. Vnde PETRON. *Satyr. cap.* 2. *Nuper ventoſa iſthaec et enormis loquacitas Athenas ex Aſia commigrauit, animosque iuvenum ad magna ſurgentes veluti peſtilenti quodam ſidere afflauit, ſimulque corruptae eloquentiae regula ſtetit, et obtinuit.* Denique et Romanos oratores Aſiaticae copiae ſtudiiſſe nouimus, maxime CICERONEM, qui ſaepe vix dicendi finem reperit. Vnde nec olim defuerunt, quibus iſte orator *inflatus et tumens, nec ſatis preſſus, ſupra modum exſultans et ſuperfluens, et parum Atticus videretur.* AVCT. *de cauſſ. corrupt. eloqu. cap.* 18. (Haec in CICERONEM adoleſcentem ex ali-

qua

qua parte conueniant. Vid. ipſum *Orat. c.* 30. Poſtea enim apud Molonem Rhodium praecipue, hoc emendauit. Itaque Aſiatici ſtili ſpecimina forte ſuppeditauerit *Oratio pro Roſcio Amerino;* aliae non temere. G.)

) Ait CIC. *pro Mil. cap.* 4. ***Eſt haec non ſcripta, ſed nata lex, quam non didicimus, accepimus, legimus; verum e natura ipſa arripuimus, hauſimus, expreſſimus, ad quam non docti, ſed facti: non inſtituti, ſed imbuti ſumus, vt ſi vita noſtra in aliquas inſidias, ſi in vim, ſi in tela, aut latronum, aut inimicorum, incidiſſet, omnis honeſta ratio eſſet expediendae ſalutis.* Quantum hic verborum! Et tamen pauciſſimae haec ideae tot verborum phaleris teguntur: ***ius naturale permittit moderamen inculpatae tutelae.*** Aſiatico ergo ſtilo haec expreſſit CICERO. E recentioribus in orationibus ſuis plane Aſiaticus eſt M. ANT. MVRETVS, qui ipſum nonnumquam CICERONEM copia videtur ſuperare.

(Vocet aliquis, ſi ita volet Aſiatica. Dummodo Demoſthenem Atticae eloquentiae exemplar ita loquutum, idem agnoſcat. Ridiculus fuiſſet CICERO, ſi illam philoſophicam enunciationem, ***Ius naturale permittit moderamen inculpatae tutelae***, in conuentum iudicum et populi attuliſſet. Vtrum aliquid abundet, iudicandum eſt ex conditione audientium; Si ita inſtituere velis oratorem, vt ad pauciſſimas ideas referat orationem: perierit e rebus eloquentia et humanitas: praelegatur in templis Decalogus et Symbolum Apoſtolorum. Faceſſant Chryſoſtomi. Sed nimirum ad hoc valet illa quondam domina rerum eloquentia, vt ab omni parte, et omnibus quaſi anſis ſuis, res offeratur auditoribus: vt omnes velut aditus ad illorum animos tententur, vt pugnetur contra negligentiam, et quibusuis machinis excitetur et conſeruetur attentio. Non qui hoc recte facit, eo minus Atticus eſt, ſi copioſus

piosus est. Sed hoc Atticum est, siue multis verbis dicas, siue paucis; nihil dicere, quod sanum non sit, quod non ad rem, ad caussam, ad consilium dicentis, ad persuadendum, faciet. Potest permitti Auctori nostro, vt Asiaticum dicat genus dicendi copiosissimum. Modo meminerimus, veteres vitii nomen hoc voluisse et luxuriei, a quo CICERONEM post reditum a peregrinatione, postquam honores gerere coepit, liberant, qui iudicare de oratione sine inuidia possunt. G.)

XLI.

Stilus Rhodius.

Pressius Asiatico, Atticoque paullo plenius est genus dicendi RHODIVM, adeoque mediocritatem seruat, et similitudinem quamdam inter verba atque ideas *). Vnde et maximam meretur laudem **). Ceterum non melius hos eloquutionis characteres distinguas, quam si vnam eamdemque propositionem diuersis dicendi formis expressam, tibi ob oculos ponas ***).

*) Talis plerumque est stilus CORN. NEPOTIS, C. IVL. CAESARIS, T. LIVII, (inprimis vero M. TVLLII. G.) quorum lectio ideo maxime commendanda est adolescentibus. Quam iustum orationis habitum conspicimus in illis CORN. NEP. *Attic. c. 13. Vsus est familia, si vtilitate iudicandum est, optima, si forma, vix mediocri. Namque in ea erant pueri litteratissimi, anagnostae optimi, et plurimi librarii, vt ne pedissequus quidem quisquam esset, qui non vtrumque horum pulchre facere posset.* Nihil hic abruptum, nihil redvndans, nihil, quod aut addi aut demi, saluo stili nitore, possit. Et talem quidem esse oportet stilum RHODIVM.

ſed illi etiam Euripidis et Tyrtaei tota carmina intexuit c. 25. et 28. Omitto Graecos oratores reliquos. Latinis hoc non placuiſſe, loquuntur exempla; neque Quinctilianus verſibus locum dedit in declamationibus ſuis, ſed Seneca tamen illis non abſtinuit in controuerſiis.] G.)

***) Ineſt enim nonnumquam poetae cuiusdam dictioni aliquid acuminis, quod mutato verſu periturum videbatur. Hic non indecorum erit, ipſum verſum inſerere, ſi cum iis agimus, quorum ad palatum ſunt eiusmodi lautitiae. Sic SENECA *de ira II, 16. In frigora ſeptentrionemque vergentibus immanſueta ingenia ſunt, vt ait poeta,*

- - ſuoque ſimillima coelo.

Et *epiſt. 82. Facile prouocabas mala abſentia: ecce dolor, quem tolerabilem eſſe dicebas: ecce mors, quam contra multa animoſe loquutus es: ſonant flagella, gladius micat:*

Nunc animis opus, Aenea, nunc pectore firmo.

¶ Dulciſſima ſunt talia in ſcriptis, quae ſermoni familiari adſimilantur. Dulcedo Luciani inprimis ex hoc fonte petita. Ad hoc luſerunt Centones quidam, vt ſibi familiaritatem conciliarent. Sed vt ſit in rebus humanis, modum ſeruare difficile eſt, hinc quorumdam κακοζηλία. In alterum vero extremum prolapſi ſunt philoſophiae illi emendatores, Carteſius, qui volebat videri, ſe plane nihil legiſſe, Thomaſius, qui iuvenis bonas litteras neglexerat, deinde vulpem imitabatur, vuam, quam attingere non poterat, acerbam eſſe dicentem, denique Wolfius. Excipiendus vero eſt Leibnitius. Illi deteſtabiles ſunt, qui tum demum ſibi videntur Carteſiani, Thomaſiani, Wolfiani, ſi ea, quae plane ignorant, formulis a magiſtro arreptis, contemnunt. Hinc

Hinc illae lacrimae de odio philosophorum inter se et aduersus alios. Non sectae diuersitas odium facit, sed contemtus mutuus. (G.)

****) Vtendum ergo his versiculis rarius, et maxime I. in epistolis ad familiares, non aeque in elaboratioribus, quales sunt v. c. dedicatoriae, ad viros magnos scriptae; II. in scriptis didacticis, si cum eiusmodi hominibus nobis res est, qui auctoritati permultum deferunt. (III. In satyrico et ludibundo genere dicendi, vbi delectatio ex ipsa varietate, et doctrina antiquaria petitur. G.) Abstinendum autem ab iis in panegyricis, et in omni oratione graui, quales sunt theologicae et ciuiles. Certe parcius et modestius his inspergendi sunt versus. ¶ Excipiantur tamen orationes et disputationes doctorum, vbi delectare eruditos volunt. Quaeritur hic etiam, an consultum sit, pro concione prouocare ad sententias rhythmicas e cantionibus publicis? Distingue personas loquentes et audientes. (G.)

*****) Vt exemplo rem illustremus: CVNAEVS in *Satyra Menipp. Sardi venal. p. 411.* haec habet: *Profecto hospes, nec quidquam Deus haec spatia sedesque ab orbe vestro abscidit, si tamen vos terrae fines transilitis, et haec ignota ac peregrina visitis. Nihil deinceps mortalibus arduum erit, coelum ipsum adibitis tandem, et quidquid praeterea homini, dum in terra vitam agit, negatum est.* Nemo ignorat, HORATII haec omnia esse, qui *lib. I. Carm. od. III.* ita canit:

Nec quidquam Deus abscidit
Prudens oceano dissociabili
Terras: si tamen impiae
Non tangenda rates transiliunt vada.

Et paucis interiectis:

Nil mortalibus arduum est,
Coelum ipsum petimus stultitia.

 Quan-

Quanto concinnius haec omnia folutiore ftilo protulit CVNAEVS? ¶ Vt hoc facere poffimus, vtendum paraphrafibus, fed non iis, quae in vfum Delphini factae, fed Frifchlinianis, quae mafculae funt. (G.) Sic et ipfe CICERO aliique auctores veteres faepe vfi funt poetarum teftimoniis, alia veluti vefte indutis, ceu pluribus exemplis in Variis Lectionibus paffim demonftravit M. ANT. MVRETVS. Elegans inprimis eft exemplum in CIC. *Cat. mai. cap.* 2. vbi eum verba EVRIPIDIS:

τὸ δὲ γῆρας ἄχθος αἰεὶ
βαρύτερον Αἴτνας σκοπέλων
ἐπὶ κρατὶ κεῖται.

ita videmus expreffiffe: *Senectus plerisque fenibus tam odiofa eft, vt onus fe Aetna grauius dicant fuftinere.* Vid. MVRET. *Var. lect. VII*, 15. et *XI*, 12. vbi locum SOPHOCLIS a CICERONE expreffum producit. (De Satyra Menippea, cuius exempla debemus VARRONI, SENECAE in ludo in Claudium, MARTIANO CAPELLAE, BOETHIO *de confol. philofoph.* P. CVNAEO etc. Character eius verfus plures fententiarum fimilium floridarum, profae interpofiti. G.)

XXXVII.

Apte dicimus, fi varios dicendi characteres diftinguimus.

Sed fufficiant haec quidem de ornata oratione. Reliquum eft, vt quomodo APTE dicendum fit, doceamus. Quum enim aeque abfonum fit, omni orationi eumdem characterem, ac omni perfonae easdem veftes aptare: noftra omnino intereft, varias dicendi formas vel characteres in numerato habere, maxime quum ita plerumque de illis differant rhetores, vt quid fibi velint, fcias cum ignariffimis *).

(Ini-

(Iniquior erat, quum ista scriberet Auctor, in LONGINVM, a praeceptore suo, CHRIST. THOMASIO, inductus scilicet, quod satis ostendunt primae editiones huius libelli, in quibus locum bene longum ex cautelis Thomasianis, hac parte non satis cautis neque acutis, hic intexuerat. Quod si legisset LONGINVM, praesertim adiutore vsus TOLLIO, cuius praestantissima editio est *Traiect.* cIↃIↃcxciv. 4. et Pearcianae, quantum ad rerum tractationem, multum praeferenda: aliter profecto iudicaturus erat vir doctus et acutus. Audacter dixerim, ille se profecisse sciat, qui LONGINVM intellexerit, intellectus enim quin placeat LONGINVS, non est dubium. G.)

*) Exemplo esse poterit DIONYSII LONGINI tractatus περὶ ὕψους, siue *de sublimitate*, cuius nitidissima et optima editio nuper prodiit cura ZACHAR. PEARCE, *Amstelod.* cIↃIↃccxxxiii. 8. *mai.* (Conf. IO. GVIL. BERGERI *de naturali pulchritudine orationis ad excelsam* Longini *disciplinam illustri continentique C. Iulii Caesaris exemplo exacta, liber commentarius, cui chrestomathia Longiniana accessit.* Lipf. cIↃIↃccxx. 4. Add. eiusdem BERGERI *Dissertationum academicarum ex auctoritate publica scriptarum*, Viteb. et Lipf. cIↃIↃccxvii. 4. nonam praef. edit. 6. G.)

Quum ergo ita comparati sint plerique rhetorum libelli, de formis stili, vt perlectis illis, repetere cogaris illa Demiphontis apud TERENT. *Phorm. II, 4. v. 18.*

- - - *Fecistis probe,*
Incertior sum multo, quam dudum:

dabimus operam, vt rem omnem, quam fieri potest, dilucidissime proponamus. Et quidem ex genuinis fontibus, quos vbique bona fide indicauimus, non ex praelectionibus MSSC. SCHVRZFLEISCHII, cui nos haec obtigisse (f. *sublegisse* voluit) ea, qua solet, modestia scripsit REINHARDVS quidam, qui homo nescio vtrum ex suo ingenio

genio alios aestimet, an sibi persuaserit, praeter se neminem aliquid, nisi quod ex illis schedis haustum sit, tradere posse. Equidem SCHVRZFLEISCHIVM tanti facio, vt me non puderet, per eum profecisse, si mihi licuisset, esse tam felici. At Deum testor, me nec eo tempore, quo hunc libellum scripsi, nec postea vmquam, schedas istas MSSC. vidisse, adeoque insignem esse illam, quam REINHARDVS mihi fecit, iniuriam. Sed occallui iam ad istorum hominum voculas, qui magnam laudem in obtrectatione positam putant, neque quidquam cupidius faciunt, quam vt quidquid possunt, quacumque ratione possunt, ex aliena laude deterant, sperantque tantum suae famae accessurum, quantum alienae detraxerint. At nostra scilicet refert, quid REINHARDVS de nobis iudicet. Immo iudicet, fingatque, quidquid velit.

Si liuor obtrectare curam voluerit:
Non tamen eripiet laudis conscientiam.

¶ LAVR. REINHARDVS in noua editione *institutionum stili* 1743. expiauit hoc crimen, I, 5, 4. ita scribens: *Sturmli* (in libello de periodis) *ductum sequutus est Schurzfleischius, cuius de stilo praelectiones, quod ad doctrinam de periodis attinet, retinuit I. G. Heineccius, vir ceteroquin maximus.* (G.)

XXXVIII.

Stilus Laconicus. Primo itaque, quod ad breuitatem vel vbertatem sermonis attinet, stilus in LACONICVM, ATTICVM, RHODIVM, et ASIATICVM dispesci solet *). Stilus LACONICVS iusto breuior, ac veluti abruptus est, in eoque consistit, quod plura intelligi, quam legi, iubeat **). Hinc, nisi inter amicos, vix laudem aliquam meretur ***).

*) Omnes

*) Omnes hae gentes Graece loquebantur, sed ita, vt mirifice inter se discreparent. *Laconibus*, genti ambitiosae ac suspicaci, (¶ litterarum ac doctrinae omnis expertí, prudenti tamen, cautae et parcae, G.) breuis atque abrupta placebat oratio: *Atticis* (¶ philosophantibus τῆς παιδείας καὶ τῆς πενίας συντρόφοις, G.) breuis quidem et simplex, sed acuta: *Asiaticis*, (¶ luxuriantibus in omni re, G.) ventuosum diffusissimumque dicendi genus. *Rhodii* denique (¶ inter vtrosque interiecti situ et moribus, G.) Atticis paullo vberiores, at multo adstrictiores Asiaticis erant, adeoque prudenter orationis habitum efformarunt, inter Atticam macilentiam et Asiaticam pinguedinem medium. Vid. QVINCT. *Instit. orat. XII, 10.* et NIC. CRAGIVS *de republ. Lacedaem. III, 6. 5.* (De ICtis ita magnus vir BYNCKERSHOECKIVS obseruatt. VIII, 15. *Stilus ICtorum Atticus periit cum libertate Rom. Successit Rhodius, quo plerique ICti vtuntur: postea Asiaticus, quo vtitur Constantius M.* Hoc forte optimum exemplum, quo triplex illa stili differentia illustrari potest. ¶ Ceterum ad primam classem pertinent P. et Q. Mucii, pater et filius; quorum loca ex Digestis collegit Fr. Balduinus in *iurisprudentia Muciana*. Aliorum huius aetatis Ciceronianae circiter rarissima sunt fragmenta. Ex altera classe sunt Papinianus, Vlpianus, Africanus etc. G.)

**) DEMETR. PHALER. *de eloquut. n. CII, p. 66.* Καὶ οἱ Λάκωνες πολλὰ ἐν ἀλληγορίαις ἔλεγον ἐκφοβοῦντες, *Lacones multa allegorice dicebant metum incussuri.* Eadem vero ratio, quae eos allegoriis occultare iussit sensa animi, etiam breue illud atque abruptum dicendi genus suasit. Hinc idem DEMETR. PHAL. auctor est, eos aliquando ad verbosam Philippi Macedonis epistolam ita rescripsisse: Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ. *Dionysius Corinthi.* Plura hic intelligenda erant Philippo, quam lege-

legebat. Dicere volebant Lacones, *non esse, quod se iactaret, Spartaeque minaretur Philippus, fulgur e pelui dari. Non diuturna esse solere tyrannorum imperia. Dionysium quoque, Siculis olim metuendum, nunc Corinthi viuere, in tanta rerum omnium penuria, vt ludimagistri munere fungatur. Forsan in fatis esse, vt eadem fortuna Philippum maneat, nisi cautior sit aduersus bona sua, et opprimendae Graeciae consilia abiiciat. Videret ergo, ne eius vitam imitaretur, cuius exitum perhorresceret.* Vide, quantum idearum tria ista verba Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ contineant? Non minus breues sunt epistolae Laconicae, quas collegit scholiastes DIONIS CHRYSOST. *ad orat. LXIIII.* veluti: τοὶ Πέρσαι δυλεύοντι ἐαλόκαντι ταὶ Ἀθάναι. Ξενοφῶν ἐφυγαδεύθη, et similes. ¶ Laconicarum epistolarum farrago edita est a Gilb. Cognato Nozerino 1554. 12. et Colon. 1606. 12. Thesaurum epistolarum Laconicarum Io. Buchlerus a Goldbach dedit. Adeatur etiam Olearii praefatio ad Philostrati epistolas p. 379. Breuissima forte et Λακωνικωτάτη illa est ad Philippum regem, in qua, ei negantes, quae voluerat, scripserunt litteram O pro ου. Vid. Auson. *epist.* 25, 36. et *Technop.* l. c.

Vna fuit tantum, qua respondere Lacones,
Littera, et irato regi placuere negantes:

item Tzetzes 9, 258. et Langbaen. ad Longin. 38. n. 26. (G.) Vnde STRABO *lib. I.* obseruat, inter ὑπερβολὰς ἐπὶ ὑπερβολαῖς esse et illam: ἐλάττω δ᾽ ἔχειν ἀγρὸν ἐπιστολῆς Λακωνικῆς, *agrum habere, minorem epistola Laconica.* Sed de βραχυλογίᾳ Λακωνικῇ plura scripsit IO. MEVRSIVS *Miscellan. Lacon. Lib. III. c. 3. et seq.* (¶ vbi Laconismum declarauit ex apophthegmatis Laconicis Plutarchi. || Est etiam KAPPII *de Laconismo* disp. Lipf. cIↄIↄccxxxvI. G.)

**) Hinc Laconice nonnumquam cum Attico agit CICERO; cum amicis PLINIVS et LIPSIVS.

Sed

Sed quum Lacones semper habiti sint ἄμουσοι, nec vlla vmquam eloquentiae laude floruerint: (Vid. CIC. *Brut. c. 13.* AELIAN. *Var. hist. XII, 50.*) absurdum esset, abrupto illo dicendi genere laudem consectari velle.

XXXVIIII.

Magis commendandum ATTICVM dicendi genus, in quo multae ideae paucis acutisque verbis proferuntur *). Talis est stilus THVCYDIDIS, XENOPHONTIS, ARISTOPHANIS. Ast, quum LYSIAS et ISAEVS exile quoddam atque exsuccum dicendi genus inuenerint **): factum est, vt plures eorum imitarentur exilitatem, et sibi ipsis Athenis magis viderentur Attici, si siccam atque ab omni ornatu alienam dicendi formam sequerentur, quos grauiter reprehendit CICERO ***). Stilus Atticus.

*) Virtutes ergo Attici stili sunt I. *breuitas*, (non simpliciter tamen: sed in quantum argumento ea conuenit. Vid. omnino CIC. *Brut. c. 82.* vbi dedita opera errorem eorum refutat, qui breuitate censerent stilum Atticum, quum DEMOSTHENES non minus Atticus fuerit, quam LYSIAS. G.) II. omnis *tumoris* atque *adfectationis fuga*, III. *acumen*, IV. *elegantia*. Hinc praeclare monet CIC. *de opt. gen. orat. c. 3.* non sufficere, vt in verbis nihil sit inquinatum, abiectum, ineptum, durum, aut longe petitum: nec satis esse, si nihil in sententiis absurdum, aut alienum, aut subinsulsum sit: sed exigi etiam vires, lacertos, sanguinem, id est, acumen et elegantem grauitatem, (¶ aut potius digna rebus verba, copiosa, vbi opus est, etc. G.) Sic Attica sunt illa PLIN. *epist. I, 3. Tu modo enitere, vt tibi ipse sis tanti, quan-*

quanti videberis aliis, si tibi fueris. Breuia enim haec sunt, recta, acuta, elegantia. Attica etiam illa *epist. I, 9. O rectam sinceramque vitam! o dulce otium honestumque, ac paene omni negotio pulchrius! o litus, verum secretumque μουσεῖον! quam multa inuenitis? quam multa dictatis? Proinde tu quoque strepitum istum, inanemque discursum, et multum ineptos labores, vt primum fuerit occasio, relinque, teque studiis vel otio trade. Satius est enim, vt Attilius noster eruditissime simul et facetissime dixit, otiosum esse, quam nihil agere.* Sic pleraque apud PLINIVM sunt breuia, ab omni tumore aliena, acuta, ac polita, id est, ἀττικώτατα. Tali etiam dicendi genere in epistolis ad Atticum non infeliciter vtitur CICERO, in historia SALLVSTIVS, Thucydidis imitator; nonnumquam etiam SENECA, quamuis is ob nimiam sententiarum frequentiam paullo tumidior videatur.

**) Sunt quidem LYSIAS eiusque discipulus ISAEVS venusti scriptores, subtiles, puri, sed tenues admodum et inornati, (*g* sine amplificatione. G.) Vnde QVINCTILIANVS, praeclarus ingeniorum censor (*lib. X. Instit. cap. I.*): *Lysias subtilis atque elegans, et quo nihil, si oratori satis sit docere, perfectius, nihil enim in eo est inane, nihil arcessitum, puro tamen fonti, quam magno flumini propior.* Duas itaque priores, vt et postremam stili Attici virtutem in hisce oratoribus mirati sunt veteres: ast tertia illis plane defuit. Omnia enim simplicia sunt, exilia, sicca, vt vix quiuis ex plebe aliter potuerit loqui. (Nempe sic scribebat caussas LYSIAS, quasi haberentur ab ipsis litigatoribus, quibus nimirum eas ediscendas daret. G.) Quum tamen multi maximam stili Attici virtutem, id est acumen, non animaduerterent: factum est, vt non paucis magis placerent LYSIAS et ISAEVS, quam ipse DEMOSTHENES, aliique scriptores ἀττικώτατοι. Atque

que hi demum Atticum dicendi genus in ſiccitate atque exilitate ſermonis quaeſiuerunt.

***) CIC. *Orat. 7. ſeq.*

XL.

Attico dicendi generi e diametro opponitur ASIATICVM, quod omnium eſt vberrimum *). Paucas enim ideas multis verbis exprimit, ita, vt, ſi copiam atque vbertatem tollas, vix quidquam admiratione dignum relinqui videatur **). *Stilus Aſiaticus.*

*) Initio Athenis tantum florebant eloquentiae ſtudia. Poſtea etiam in Aſia coli coeperunt. CIC. *Brut. cap. 13. Vt ſemel e Piraeeo eloquentia euecta eſt, omnes peragrauit inſulas, atque ita peregrinata tota Aſia eſt, vt ſe externis oblineret moribus, omnemque illam ſalubritatem Atticae dictionis, quaſi ſanitatem, perderet, ac loqui paene dediſceret. Hinc Aſiatici oratores, non contemnendi quidem, nec celeritate, nec copia, ſed parum preſſi, et nimis redundantes.* Add. c. 95. Poſtquam vero ſemel redundans illa orationis vbertas in deliciis eſſe coeperat: ipſas etiam Athenas inquinauit. Vnde PETRON. *Satyr. cap. 2. Nuper ventoſa iſthaec et enormis loquacitas Athenas ex Aſia commigrauit, animosque iuuenum ad magna ſurgentes veluti peſtilenti quodam ſidere afflauit, ſimulque corruptae eloquentiae regula ſtetit, et obtinuit.* Denique et Romanos oratores Aſiaticae copiae ſtudiiſſe nouimus, maxime CICERONEM, qui ſaepe vix dicendi finem reperit. Vnde nec olim defuerunt, quibus iſte orator *inflatus et tumens, nec ſatis preſſus, ſupra modum exſultans et ſuperfluens, et parum Atticus videretur.* AVCT. *de cauſſ. corrupt. eloqu. cap. 18.* (Haec in CICERONEM adoleſcentem ex aliqua

qua parte conueniant. Vid. ipſum *Orat.* c. 30. Poſtea enim apud Molonem Rhodium praecipue, hoc emendauit. Itaque Aſiatici ſtili ſpecimina forte ſuppeditauerit *Oratio pro Roſcio Amerino;* aliae non temere. G.)

**) Ait CIC. *pro Mil. cap. 4. Eſt haec non ſcripta, ſed nata lex, quam non didicimus, accepimus, legimus; verum e natura ipſa arripuimus, hauſimus, expreſſimus, ad quam non docti, ſed facti: non inſtituti, ſed imbuti ſumus, vt ſi vita noſtra in aliquas inſidias, ſi in vim, ſi in tela, aut latronum, aut inimicorum, incidiſſet, omnis honeſta ratio eſſet expediendae ſalutis.* Quantum hic verborum! Et tamen pauciſſimae haec ideae tot verborum phaleris teguntur: *ius naturale permittit moderamen inculpatae tutelae.* Aſiatico ergo ſtilo haec expreſſit CICERO. E recentioribus in orationibus ſuis plane Aſiaticus eſt M. ANT. MVRETVS, qui ipſum nonnumquam CICERONEM copia videtur ſuperare.

(Vocet aliquis, ſi ita volet Aſiatica. Dummodo Demoſthenem Atticae eloquentiae exemplar ita loquutum, idem agnoſcat. Ridiculus fuiſſet CICERO, ſi illam philoſophicam enunciationem, *Ius naturale permittit moderamen inculpatae tutelae*, in conuentum iudicum et populi attuliſſet. Vtrum aliquid abundet, iudicandum eſt ex conditione audientium; Si ita inſtituere velis oratorem, vt ad pauciſſimas ideas referat orationem: perierit e rebus eloquentia et humanitas: praelegatur in templis Decalogus et Symbolum Apoſtolorum. Faceſſant Chryſoſtomi. Sed nimirum ad hoc valet illa quondam domina rerum eloquentia, vt ab omni parte, et omnibus quaſi anſis ſuis, res offeratur auditoribus: vt omnes velut aditus ad illorum animos tententur, vt pugnetur contra negligentiam, et quibusuis machinis excitetur et conſeruetur attentio. Non qui hoc recte facit, eo minus Atticus eſt, ſi copioſus

piosus est. Sed hoc Atticum est, siue multis verbis dicas, siue paucis; nihil dicere, quod sanum non sit, quod non ad rem, ad caussam, ad consilium dicentis, ad persuadendum, faciet. Potest permitti Auctori nostro, vt Asiaticum dicat genus dicendi copiosissimum. Modo meminerimus, veteres vitii nomen hoc voluisse et luxuriei, a quo CICERONEM post reditum a peregrinatione, postquam honores gerere coepit, liberant, qui iudicare de oratione sine inuidia possunt. G.)

XLI.

Pressius Asiatico, Atticoque paullo plenius est genus dicendi RHODIVM, adeoque mediocritatem seruat, et similitudinem quamdam inter verba atque ideas *). Vnde et maximam meretur laudem **). Ceterum non melius hos eloquutionis characteres distinguas, quam si vnam eamdemque propositionem diuersis dicendi formis expressam, tibi ob oculos ponas ***). *Stilus Rhodius.*

*) Talis plerumque est stilus CORN. NEPOTIS, C. IVL. CAESARIS, T. LIVII, (inprimis vero M. TVLLII. G.) quorum lectio ideo maxime commendanda est adolescentibus. Quam iustum orationis habitum conspicimus in illis CORN. NEP. *Attic. c. 13. Vsus est familia, si vtilitate iudicandum est, optima, si forma, vix mediocri. Namque in ea erant pueri litteratissimi, anagnostae optimi, et plurimi librarii, vt ne pedissequus quidem quisquam esset, qui non vtrumque horum pulchre facere posset.* Nihil hic abruptum, nihil redvndans, nihil, quod aut addi aut demi, saluo stili nitore, possit. Et talem quidem esse oportet stilum RHODIVM.

 **) Lau-

**) Laudat ſtilum Rhodium cic. *Brut. c. 13. Rhodii oratores Aſiaticis ſaniores, et ſimiliores Atticis*, (i. e. iudicio TVLLII perfectiſſimis. G.) Et ſane, quum *Lacones* iuſto ſint breuiores, *Aſiatici* nimis redundantes: facile adparet, *Atticum Rhodiumque* dicendi genus eſſe ceteris omnibus longe anteponendum. Origo ſcholae rhetoricae, quae Rhodii diutiſſime floruit, ab Aeſchine eſt, qui exſul ibi docuit, et teſte PLVTARCHO *de X orat.* σχολὴν ἐκεῖ προσκατέλιπε, τὸ Ῥοδιακὸν διδασκαλεῖον κληθὲν, *reliquit ibi ſcholam, quae Rhodiaca adpellata.* Add. QVINCT. *Inſt. orat. lib. XII. c. 10.* Hinc et principes Romani, quos dicendo valuiſſe nouimus, Rhodum ad audiendos rhetores, inprimis APOLLONIVM MOLONEM, confluebant, velvti C. Iulius Caeſar, SVETON. *Iul. c. 4.* M. Tullius Cicero, AVREL. VICTOR. *de vir. illuſtr. c. 4.* M. Iunius Brutus, ID. *ibid. c. 5.* Caſſius, APPIAN. *de bello ciuili lib. III.* Conf. IO. MEVRS. *de Rhodo lib. I. cap. 11.*

***) Eſto propoſitio: *ſtudia optimarum artium perpetuo nobis proſunt.* Hanc *Attice* ita exprimit PLIN. *epiſt. I, 3. Reliqua rerum tuarum poſt te alium atque alium dominum ſortientur: hoc numquam tuum deſinet eſſe, ſi ſemel coeperit.* Item *Aſiatice* eloquitur CIC. *pro Arch. c. 7. Nam ceterae res neque temporum ſunt, neque aetatum omnium, neque locorum; haec ſtudia adoleſcentiam alunt, ſenectutem oblectant, ſecundas res ornant, aduerſis perfugium ac ſolatium praebent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiſcum, peregrinantur, ruſticantur.* Iam ſi ita diceres: *quum reliquarum rerum omnium non admodum ſit diuturna poſſeſſio: ſola optimarum artium ſtudia omnium temporum ac locorum eſſe videntur;* Rhodius hic ſtilus eſſet futurus. (¶ Ita *Laconice* dictum erit: *Fur eſt, qui mandato in ſuam rem vtitur:* *Attice* vero: *Non minus fur eſt, qui mandatum ſibi negotium in rem ſuam vertit, quam*

qui

qui pecuniam, quam alii ferre iussus fuerat, in suos loculos recondit: Rhodius aliquis forte erat dicturus: *Qui alienam rem inuito domino contrectauit, eum furem esse, totus iureconsultorum chorus adfirmat: de eo vero quid dicamus, qui negotium alienum suae permissum fidei ita tractat, vt ipse inde vtilitatem capiat, damnum vero, qui mandauit. Hunc talem furum consortio quis exemerit?* Quod *Asiatice* sic enunciat CIC. *pro Rosc. Am.* c. 38. *Quid recipis mandatum, si aut neglecturus, aut ad tuum commodum conuersurus es? cur mihi te offers, ac meis commodis, officio simulato, officis et obstas? recede de medio: per alium transigam. Suscipis onus officii, quod te putas sustinere posse: quod minime videtur graue iis, qui minime ipsi leues sunt. Ergo idcirco turpis haec culpa est, quod duas res sanctissimas violat, amicitiam et fidem. nam neque mandat quisquam fere, nisi amico: neque credit, nisi ei, quem fidelem putat. Perditissimi est igitur hominis, simul et amicitiam dissoluere, et fallere eum, qui laesus non esset, nisi credidisset.* G.)

XLII.

Quis horum praeferendus?

Si quaeras, quodnam horum dicendi generum maxime probandum sit: iam monere me memini, nec Laconicum, nec Asiaticum multum laudis habere. Danda tamen opera, ne quid inuita Mineruia tentemus. Alia ingenia ad CICERONIS vbertatem, alia ad PLINII pressiorem stilum, alia ad CORNELII NEPOTIS, aut CAESARIS medium characterem natura feruntur *). Multum vero in cultiore Latinitate proficiet, quicumque naturam sequetur. Deinde in adolescentibus magis laudanda orationis redundan-

tia, quam in viris, quos decet ſenſim amputare luxuriantem illam verborum ſilvam, et vel ad Atticam, vel Rhodiam, dicendi formam ſenſim adſpirare **).

*) Quo vero tendat ingenium, facillime colliget ex ipſa auctorum lectione. Solent enim ea nobis legentibus quam maxime ſeſe probare, quae genio noſtro conueniunt. (Cautione hic maxima opus eſt, ne fiat, quod in moribus, vbi deteriora placent plerisque. Optimum eſt, initio bono ſe praeceptori committere, et iudicio peritorum optimos diligenter legere. Iſocrates apud CIC. *de Orat. III. c. 9.* plane contrariam viam ei, quam hic Auctor ſuadet, ingreſſus eſt. Add. QVINCTIL. 2, 8. 9. ſq. G.)

**) Adoleſcentiam non dedecet illa verborum redundantia: ſed ſenectus aliquid grauius deſiderat. Et profecto ipſa natura ita comparatum eſt, vt ingraueſcente aetate cum rerum omnium, tum verborum, paullatim reddamur parciores. Notatu dignum eſt exemplum HORTENSII, de quo CICERO *in Bruto cap. 95. Sed ſi quaerimus, cur adoleſcens magis floruerit dicendo, quam ſenior, cauſſas reperimus veriſſimas duas. Primum, quod genus erat orationis Aſiaticum,* ADOLESCENTIAE *magis conceſſum, quam ſenectuti.* Et, paucis interiectis: *Haec autem, vt dixi, genera dicendi aptiora ſunt* ADOLESCENTIBVS: *in ſenibus grauitatem non habent.* (¶ Sic LIPSIVS non prius ſequutus eſt illud conciſum dicendi genus, quam cum Profeſſor iam fuiſſet, Senecam et Tacitum edidiſſet. G.) Quemadmodum ſcilicet in puellae ornatu multa tolerantur, quae matronam parum decent: ita in adoleſcentia laudem aliquam habet diffuſum illud orationis genus, quod parum probatur in ſenibus.

XLIII.

Quemadmodum vero hi orationis characteres ad ſtili *qualitatem* pertinent: ita, quod ad eiusdem *quantitatem* attinet, aliud eſt MAGNIFICVM, aliud MEDIOCRE, aliud TENVE dicendi genus *), cui totidem opponuntur dicendi formae vitioſae, ſtilus videlicet FRIGIDVS vel TVMIDVS, INCONSTANS vel INAEQVALIS, ac denique SICCVS **). Multa de his praecipiunt rhetores, ſed, quibus perlectis, vix capies horum characterum differentiam ***). Operam ergo dabimus, vt, quoad fieri poterit, dilucidiſſime et hanc doctrinam explicemus. *Altera ſtili diuiſio.*

*) Ita plerique rhetores, et ipſe etiam CICERO, *Orat. ad Brutum lib. I.* et e poetis etiam AVSONIVS *in Gripho:*

Trinum dicendi genus eſt, SVBLIME, MODESTVM,
Et TENVI *filo.*

Nec rei natura repugnat. Quidquid enim pulchrum videtur, aut *grande*, aut *mediocre*, aut *tenue* eſt. DEMETR. PHAL. tamen *de eloquut. 36.* paullo aliter init rationem, quatuorque ponit dicendi genera, quorum primum vocat *ἰσχνὸν*, ſiue *tenue*, alterum *μεγαλοπρεπὲς*, ſiue *magnificum*, tertium *γλαφυρὸν*, ſiue *ornatum*, et vltimum denique *δεινὸν*, ſiue *graue*. (¶ Sunt haec varia epitheta orationis et adiuncta pro diuerſo reſpectu et affectibus diuerſis. Non poteſt oratio, vt alia, in quibus arbitrium et guſtus quidam regnat, ſub accuratas leges et intra terminos exquiſitos redigi. Simile quid obſerues in epithe-

tis vocis humanae, colorum, habitus, mentis et corporis. G.) Sed et EMPORIVS *de ethopoeia* (§ p. 278. edit. Pith. G.) hanc et superiorem diuisionem confundit, dum scribit: *Tres figurae,* VASTA, HVMILIS, TEMPERATA, *quos charactеres Graeci vocant* ASIATICVM, ATTICVM, RHODIVM. Ex quo patet, ipsis olim rhetoribus parum inter se conuenisse. Sed quum oratio magnifica etiam grauis atque ornata; ornata vero etiam magnifica esse possit: primam diuisionem huic alteri merito praeferimus. § In alia omnia abit idoneus harum rerum iudex, IO. GVIL. BERGERVS, qui in disputatione *de σεμνῷ in oratione Corn. Taciti,* §. VI. vtramque hanc, in tres et quatuor dicendi formas, diuisionem, tamquam imperfectam, reiiciens, Hermogeni, qui septem numerat, totus assentitur. Operae pretium esse puto, quaedam inde huc transferre: *Tullius,* inquit, *doctrina saeculi sui non contentus, eodem libro, quo triplicem orationis characterem copiosus describit, hanc diuisionem efformandis tot dicendi generibus parum aptam esse, docet, cui oratio instar cerae est,* mollis, tenera, flexibilis, vt sequatur, quocumque torqueas, *varieque tractari possit. Hinc, vbi de claris oratoribus incipit tradere, eorumque in dicendo virtutes commemorat, non tantum grandes, tenues, temperatos producit in scenam, sed alii praeterea* asperi, *alii* vehementes, concitati *alii et* volubiles, floridi *alii, alii alio nomine, vocantur. Immo in partitionibus oratoriis, aliam docendi viam ingressus, orationis* quinque *quasi* lumina *efficit,* dilucidum, breue, probabile, illustre, suaue, *docetque haud ineleganter, quid in quoque optimum sit et obseruatu dignum.* Hoc apparet, quae de tribus dicendi characteribus disputantur, fundamentis non firmis admodum niti. Conferantur, quae infra ad §. 49. dicta sunt, et *Excurs.* III. (A.)

**) Vid. GELL. *Noct. Attic. VII.* 14.

***) Quam

***) Quam parum veteres rhetores hanc ſtili differentiam ipſi videantur intellexiſſe, vel ex iis adparet, quae DEMETR. PHALEREVS de his characteribus, et DIONYSIVS LONGINVS de ſtilo ſublimi differunt. Ille eam demum orationem putat magnificam, quae habeat numeros accurate dimenſos, membra prolixiora, dictionem circumductam, verba aſperiora, figuras ſonoras, vocales concurrentes, ſententias graues. Sed quis haec omnia ſtilum magnificum efficere dixerit? Paullo melior DIONYSIVS LONGINVS: ſed ita, vt nec ipſe omnia exhaurire videatur. Verum quidem eſt, ex praeceptis rhetorum et exemplo optimarum poetarum Iouis imperantis orationem breuem et concitatam eſſe debere, talemque breuitatem ſummis perſonis digniſſimam eſſe, ceu elegantibus teſtimoniis atque exemplis oſtendit V. C. PETR. BVRMANNVS *ad Valer. Flacc. Argonaut. lib. IIII. v. 78.* Sed aliud eſt genus dicendi breue et concitatum, aliud ſublime. Breue eſt illud VIRGILII *Aeneid. IIII. v. 237.*

Nauiget, haec ſumma eſt, hinc noſtri nuntius eſto.

Sed nihil ego hic ſublime aut magnificum video.

(Non ſcripturus illa fuerat de DEMETRIO PHALEREO (quisquis ille ſit) atque LONGINO vir magnus (ſed quum iſta commentaretur, quae poſtea abiecit, iuuenis, et a praeſidiis, quae lectione comparantur, imparatus). Non igitur ſcripturus illa fuerat, ſi aureolos libellos legiſſet, quos *coticulas ingeniorum*, tum qua poliantur, tum qua explorentur, vere dixeris. Breuis eſt DEMETRII libellus, miſere truncatus LONGINI: ſed quae ſuperſunt, magiſtrum referunt praeſtantiſſimum. Aequi ſimus erga hos, vt erga alios artifices. Vni pictori, vni muſico, de arte ſua plus creditur, quam mille imperitis, qui ſe quo-

que aures et oculos habere, clamitare poſſunt. Apelles Alexandro, et Megabyzo Zeuxis imponunt ſilentium. ¶ Scilicet in artibus omnibus hoc contingit, vt videant multa, obſeruent, laudent, vituperent etiam, periti, quae plane reliquorum aciem effugiunt. Ita, vt vno exemplo vtar, ſummos pictores vidi reprehendere, quae ſatis laudari poſſe negabant alii, quos colorum ſplendor et varietas, vel ſimile quid, inprimis autem ſua in hac arte ignorantia a vitiis auocauerat: et tantum non adorari vidi, quae vulgi oculos neque aduertere poterant, neque detinere. Quin ſectas ſibi ſuas habent artifices omnes, quae ſe inuicem accuſant, vtraeque autem laudantur ab hominibus vel moderatis, vel non nimis acutum cernentibus. Ita in muſicis ſe res habet, in poeſi, et vbicumque περὶ τοῦ καλοῦ disputatur. Ne quid dicam de grauiorum rerum concertationibus. Neſcio autem, an ſatis verecundum ſit, vanitatis inde arguere diſſentientes, etc. De mathematicis, de phyſicis, de poetis et oratoribus ſi non iudicaſſet THOMASIVS (hunc enim auctorem tum habebat noſter), neſcio, an minus admirationis inter ſuos, plus certe apud exteros atque poſteros famae bonae conſequutus eſſet. || Ceterum quidquid boni in hoc argumento vel auctor noſter, vel recentiorum quisquam dixit, illud acceptum referri debet his, quos laudamus, et multo plura, quae praetermiſit, recte ille quidem, tamquam ſubtiliora, quam quae tironibus proponi, vt nunc res ſunt, debeant: ſed male quod contemſit. Conf. quae ad §. 37. diximus. Illud vnum lubet addere ipſius LONGINI c. 6. Ἡ τῶν λόγων κρίσις πολλῆς ἐστι πείρας τελευταῖον ἐπιγέννημα, vbi longi vſus et multorum experimentorum vltimum ait eſſe fructum et florem illam de oratione dextre judicandi facultatem. G.)

XLIIII.

XLIIII.

TENVEM ergo, vt ab hoc ordiamur, illum vocamus stilum, qui Latinus quidem et concinnus †), sed minime ornatus *). Nuda ergo haec oratio est, recta, et venusta, omni ornatu orationis tamquam veste detracta ††). Contra, si vel Latinitas parum pura, vel oratio parum concinna sit, nec sententiae quidem admodum graues subsint: nascitur inde genus dicendi SICCVM **). *Stilus tenuis, eique oppositus siccus.*

†) (i. e. aptus rebus, non vt supra 1, 2, 17. accepit, numerosus et periodicus. G.)

*) Talis est stilus PHAEDRI, C. IVLII CAESARIS, (¶ hunc supra §. 41. ad Rhodium retulerat. Ergo non simpliciter sunt synonyma *mediocris* et *Rhodius:* sed alioquin falsum est, stilum Caesaris esse tenuem. G.) nonnumquam etiam CICERONIS in epistolis ad diuersos. (¶ In his dixerim plerumque, semper autem in iis, quae ad Atticum dedit. Etiam saepe in orationibus, vbi τὸ πιθανὸν sequutus narrat, notationem morum habet. In philosophicis fere semper, nisi in amoenioribus locis communibus. Ex hoc genere sunt TERENTIVS, quoque plerisque locis, PLAVTVS etc. G.) Sic et SVETONIVS raro vltra stilum tenuem adsurgit. Ait hic *Iul. 1. Iulius Caesar diuus annum agens sextum decimum patrem amisit, sequentibusque flamen dialis destinatus, dimissa Cossutia, quae familiae equestris, sed admodum diues praetextato desponsata fuerat; Corneliam Cinnae, quater consulis, filiam duxit uxorem, ex qua illi mox Iulia nata est.* Omnia hic Latina sunt et concinna: sed nullum vides ornamentum, nihil, quod ingenium prodat. Atque ita fere semper humi serpit (certe

pedibus incedit, cum priuatam fere vitam sibi scribendam sumserit. G.) SVETONIVS. (§ Vocatur vno verbo hic character ἰδιωτισμὸς, vid. LONGIN. 31. et ibi TOLL. v. g. ex SEN. controu. 3. praef. De reliquo illum pulcherrime pinxit CIC. *orat.* 23. f. 75. sq. de quo breuiter HORAT. A. P. 240.

Ex noto fictum carmen sequar, vt sibi quivis
Speret idem; sudet multum, frustraque laboret
Ausus idem.

[Peculiaris περὶ ἀφελοῦς λόγου libellus exstat ARISTIDIS.] G.) At tenue tamen dicendi genus CAESARI tribuendum esse negat vir celeberrimus, IO. GVIL. BERGERVS *de naturali pulchrit. orat. p. 64.* Sed id fortassis de eius orationibus olim verum fuerit. Quod enim ad commentarios de bello ciuili et Gallico attinet, quos superstites esse voluit fortuna, de iis iam recte iudicauit Brutus apud CIC. *in Brut. cap. 75. Atque etiam commentarios quosdam scripsit rerum suarum, valde quidem, inquam, probandos. Nudi enim sunt, recti, et venusti, omni ornatu orationis, tamquam veste, detracto.* Quae sane non est, nisi tenuis orationis descriptio. (Regeret illustr. BERGERVS, posse corpus nudum esse, et tamen non tenue aut *iunceum*, sed *habitius, solidum et succi plenum,* quale est apud Terentium. Ceterum illud etiam hic obseruandum, fieri posse et solere, debereque adeo, vt vnius orationis pars sit stilo tenui scripta, alia mediocri etc. G.)

§ ††) Nimirum distinguendum est inter venustum et ornatum; illud est naturale, hoc ascitum. Venusta est mulier nuda etiam. Ornatissima potest eadem esse turpissima, (G.)

**) Non opus est exemplis. Plura quotidie prela typographorum fatigant scripta, quovis

vis pumice ſicciora. Modo enim Latinitas iis deeſt, modo concinnitas; modo ſententiae tam abſonae ſunt, vt ſine indignatione legi vix poſſunt. ¶ Sicca quoque ſunt PETRONII quaedam, v. g. de Lycanthropo c. 62. etc. (G.)

XLV.

Stilus mediocris, eique oppoſitus inaequalis.

MEDIOCRE dicendi genus adpellamus, quod et concinnum, et praeterea (¶ mediocriter, G.) ornatum eſt *). In quo ſi quis ſibi parum conſtans, puris impura, concinnis diſſoluta, ornatioribus incomta miſceat: naſcitur inde ſtilus INCONSTANS vel INAEQVALIS, quo vix vllus poterit reperiri abſurdior **).

*) Dabimus exemplum mediocris ſtili ex PETRONII *Satyrico cap. 3. Adoleſcens, quoniam ſermonem habes* NON PVBLICI SAPORIS, *et, quod rariſſimum eſt, amas bonam mentem, non fraudabo te arte ſecreta. Minimum in his exercitationibus doctores peccant, qui neceſſe habent* CVM INSANIENTIBVS FVRERE. *Nam niſi dixerint, quod adoleſcentuli probent, vt ait Cicero, ſoli in ſcholis relinquentur; ſicuti* FICTI ADVLATORES, *quum coenas diuitum captant, nihil prius meditantur, quam id, quod putant gratiſſimum auditoribus fore, (nec enim aliter impetrabunt, quod petunt, niſi quasdam* INSIDIAS *auribus fecerint:) ſic eloquentiae magiſter, niſi, tamquam* PISCATOR, EAM *impoſuerit hamis* ESCAM, *quam ſcierit adpetituros eſſe piſciculos, ſine ſpe praedae moratur in ſcopulo.* Et *cap. 4. Quid ergo eſt? parentes obiurgatione digni ſunt, qui nolunt liberos ſuos* SEVERA LEGE *proficere. Primum enim, ſicut omnia,* SPES *quoque ſuas* AMBITIONI *donant: deinde, quum ad* VOTA

pro-

properant, CRVDA *adhuc* STVDIA *in forum* PROPELLVNT, *et eloquentiam, qua nihil esse maius confitentur*, PVERIS *induunt adhuc nascentibus*. Haec PETRONIVS. Vides, omnia non solum Latina et concinna, verum etiam ornatissima esse. Si enim tot elegantes translationes, tot praeclara epitheta, tot insignes imagines ac similitudines, aliaque, quae litteris maiusculis expressimus, consideraueris, non negabis, totam orationem tersam esse atque ornatissimam. (Ex hoc genere sunt narrationes multae in CICERONIS orationibus, descriptionesque, exordia librorum, digressiones amoeniores, vt in *Catone* laus agriculturae: LIVII orationes quaedam et descriptiones: SALLVSTII, LIVII, CAESARIS historia paene tota, et multa PLINII iunioris. G.)

**) Solet hoc illis contingere, qui hanc vel illam dictionem elegantiorem, aut integras etiam sententias ornatiores bonis auctoribus sublegunt, atque huic purpurae deinde suas adtexunt lacinias. Sic enim fit, quod ait HORATIVS *A. P. 22. Amphora coepit institui, currente rota cur vrceus exit?* Exempla passim prostant. (Praesertim apud imitatores, qui illud imitari putant, quum centones suunt ex pannis diuersi generis, et imperite vtuntur apparatibus eloquentiae alienis. Tales libri prosunt exercitatis, vel certe prudentem monitorem habentibus. G.)

XLVI.

Stilus magnificus.

MAGNIFICAM denique orationem non solum Latinam, concinnam, et ornatam, verum etiam sublimem esse decet. Sublimis vero fit oratio, si et verba selectiora *) et sententiae graues atque acu-

acutae **), et figurae denique adfectibus ciendis idoneae ***), frequentius adhibeantur.

¶ Maiore cum fructu suo, quae hic dicuntur, leget is, qui antea cognouerit et examinauerit, quae *Excurs. III.* sunt obseruata. (A).

*) Sublime ergo tum in *verbis* quaero, tum in *sententiis*, tum in *figuris*. Fatendum equidem est, altitudinem illam, quam LONGINVS ὕψος adpellitat, magis (certe non minus, G.) in ipsis sententiis grandibus, quam verbis, sitam esse: BERGER. *de natur. pulchrit. orat. p. 347.* (¶ Sermo ibi est non de ὕψει in genere, sed de genere ὕψους, quod sit verbis Mosis: *fiat lux, et facta est lux.* Alioquin Longinus de verbis et eorum sublimitate praeclare multa praecipit. G.) Sed ideo non existimandum est, verbis nihil magnificentiae inesse. Obseruat sane hoc dicendi magister optimus, QVINCTIL. *Instit. orat. lib. VIIII. cap. 4.* (§. 130. de oratorio numero agens.) *Nam quis dubitat, alia lenius, alia concitatius, alia sublimius, alia pugnacius, alia grauius esse dicenda? Grauibus, sublimibus, ornatis, longas magis syllabas conuenire? ita, vt lenia spacium; SVBLIMIA et ornata CLARITATEM quoque vocum poscant potius, quam his contraria?* Ad sublimitatem aliquid conferunt I. *Verba prolixiora,* maxime *decomposita,* dummodo non sint poetica et dithyrambica. Sic stilo sublimi aptiora sunt *alleuamentum*, quam solatium, *effeminatus,* quam *muliebris*, *contumacissimus*, quam *contumax.* ¶ Talia etiam sunt v. c. *Di immortales, orbis terrarum, conspiratio, consequentium saeculorum perpetuitatem, innumerabilia, incredibiliter, immortalitati consecrare,* etc. (G.) II. *Verba* ἐμφατικώτερα, ¶ quae pingunt et oculis spectandum quasi repraesentant rem, vt *de gradu deiicere, in coelum tollere laudibus, spirare et anhe-*

anhelare caedem. (G.) Sic, pro *desperatio incessit animos*, sublimius dixit BVCHNERVS: *desperatio* LYMPHAVIT *animos, et veluti furiis quibusdam* INSTINXIT. III. *Verba a rebus grandibus translata.* BVCHN. *orat. paneg. III. p. 63. Neque ignoras*, PROVIDENTISSIME PRINCIPVM, *quae inimici fati* TRVCVLENTIA, *quae impotentis* TVRBINIS *vis incubuerit adhuc, quantumque malorum inuexerit nobis contumacissimus belli* FVROR. *Ergo quum iam redire nobiscum in gratiam iratum videatur numen, quum* EVANESCERE *incipiant* NVBES, *quae paullo ante tot tristia circum* FVLMINA *eiaculabantur, tranquilliorque* FVLGERE SERENITAS, cet. Sublimia haec omnia ac magnifica, quia translata a rebus grandibus. Porro huc pertinent IIII. *Epitheta* ἐμφατικὰ καὶ αὐξητικὰ, qualia in superiore BVCHNERI loco sunt *inimici fati truculentia, impotentis turbinis vis, contumacissimus belli furor, tranquillior serenitas, vagata late ruina*, cet. ¶ De his ad §. proximum 47. dicetur. (G.)

**) Non verba solum sublimem efficiunt orationem, sed maxime etiam sententiae. ¶ Hic regnat Longinus et interpres eius Tollius. (G.) Eas esse oportet I. *acutas.* (Vid. infra 1, 2, 63. Hic illud modo teneamus acutum esse, ad quod inueniendum et intelligendum celeritate quadam cogitandi opus est. G.) Recte DEMETR. PHALER. *n. LXXVII.* obseruat, extra consuetudinem esse debere orationem magnificam. Ἡ γὰρ κυρία, καὶ συνήθης σαφὴς μὲν ἀεὶ, τῇ δὲ καὶ εὐκαταφρόνητος. *Propria enim, et ex consuetudine loquutio plana quidem semper erit, sed hac de caussa etiam abiecta.* Iam vero maxime extra consuetudinem sunt sententiae acutae, atque hinc magnifico characteri conuenientissimae. Regnat in eo genere PLINIVS in *Panegyrico.* Nos iam pauca exempli loco adducemus ex *capite 19. Est haec natura sideribus, vt parua et*

exilia

exilia validiorum exortus obſcuret: ſimiliter imperatoris aduentu legatorum dignitas inumbratur. Tu tamen maior omnibus quidem eras, ſed ſine vllius deminutione maior: eandem auctoritatem praeſente te quisque, quam abſente, retinebat: quin etiam plerisque ex eo reuerentia acceſſerat, quod tu quoque illos reuerebare. Itaque perinde ſummis atque infimis carus, ſic imperatorem commilitonemque miſcueras, vt ſtudium omnium laboremque, et tamquam exactor intenderes, et tamquam particeps ſociusque releuares. Felices illos, quorum fides et induſtria non per internuntios et interpretes, ſed ab ipſo te, nec auribus tuis, ſed oculis probantur! Conſequuti ſunt, vt abſens quoque de abſentibus nemini magis, quam tibi, crederes. Nulla hic periodus, quam non acumen commendet. ¶ Sed in fine iam vicinia quaedam eſt vitii, nimii acuminis. (G.) Eodem pertinent II. *ſententiae graues* de rebus diuinis, ciuilibus, naturalibus, quae ipſae per ſe grande quid et magnificum prae ſe ferunt. ¶ Si nempe argumentum poſtulat vel patitur. Sed poſſunt etiam minute et ſcholaſtice tractari haec omnia: [*δεῖ γὰρ ȣ̓ τὰ λεγόμενα σκοπεῖν, ἀλλὰ πῶς λέγεται· ἔςι γαρ καὶ μεγάλα μικρῶς λέγοντα ἀπρεπές ποιεῖν τῷ πράγματι,* verba ſunt DEMETRII, et talem fuiſſe oratorem dicit Theopompum *δεινὰ ȣ̓ δεινῶς λέγοντα.*] (G.) Quam grauis v. c. eſt illa ſententia PLINII *Paneg. cap. 45. §. 5. Flexibiles quamcumque in partem ducimur a principe, atque, vt ita dicam, ſequaces ſumus. Huic enim cari, huic probati eſſe cupimus: quod fruſtra ſperauerint diſſimiles; eoque obſequii continuatione peruenimus, vt prope omnes homines vnius moribus viuamus.* Et interiectis quibusdam: *nam vita principis cenſura eſt, eaque perpetua: ad hanc dirigimur, ad hanc conuertimur: nec tam imperio nobis opus eſt, quam exemplo.* Eiusmodi loci communes dici non poteſt, quantam

tam sublimitatem concilient orationi. Eodem pertinent III. *similitudines a rebus grandibus petitae, exempla heroica, testimonia atque apophthegmata virorum maximorum.* Sic quando BVCHNERVS *orat. paneg. IIII. p. 79.* tractat locum communem de salute principis, qua communis omnium salus continetur: primo adfert exemplum Augusti, (¶ SVETON. c. 98. G.) cui Puteolos praeteruehentes nautae acclamarint: *per illum se viuere, per illum nauigare, libertate atque fortunis per illum frui;* ¶ ostenditque, haec non simpliciter esse adulationi vernili tribuenda, sed aliquid veri habere. (G.) Deinde similitudinem addit, petitam a diuina prouidentia, quae omnia foueat ac tueatur per vniuersum orbem. Vtraque amplificatio grandis ac sublimis est. (Conf. Pompeii de TVLLIO testimonia apud hunc *Att.* 1, 14. et *Philipp.* 2. c. 5. G.)

***) Grandem orationem reddunt schemata, cum omni, atum ea cumprimis, quae vel splendorem conciliant orationi, vel ad affectus excitandos sunt comparata. Talia sunt *interrogatio,* συμπλοκὴ, (¶ seu πλοκὴ, per quam intelliguntur ἀναφορὰ et *finalis repetitio.* G.) *exclamatio, apostrophe, prosopopoeia, sermocinatio, cet.* quamvis in his quoque tenendus sit modus, ne in *parenthyrsum* (¶ conf. §. 54. G.) euadat sublimitas.

(Hic sumi in manus debet *oratio pro lege Manilia, post reditum ad Quirites, pro M. Marcello,* ¶ *de haruspic. responsis, pro Sextio* bonam partem, || aut similis, et quae hic praecepta sunt, obseruata a TVLLIO esse, ostendi. ¶ De cetero ita tractare hoc de sublimitate, [quam vulgo vocant,] argumentum, vt illi vel vllo modo satisfiat, libri hoc opus est, non huius breuitatis. Ne Longinus quidem, quantus exstat, haec exhausit omnia, [vtpote qui aliud plane propositum sibi habuisse videtur. Si quis vero hoc agat, ei, vt

vt Demetrium, Hermogenem, Halicarnassensem Dionysium, aliosque taceam, non praetermittendus est Aristides, Longino quidem et Hermogeni longe impar, at qui tamen multa praeclare praecipit in libello περὶ πολιτικȣ̃ λόγȣ, cuius σεμνότης non respondet quidem τῷ ὕψει Longini, sed huic fere, quam noster vocat, magnificae orationi. Et in eo potissimum commodus est, quod singulis praeceptis veterum, Demosthenis praecipue, subiicit exempla.] G.)

XLVII.

Sublimi characteri opponitur FRIGIDVS. Frigus † vero oboritur, quoties quis vel de rebus exilibus grandi ac phalerato orationis genere differit *), vel ineptis hyperbolis **), acuminibusque parum argutis ***), vel epithetis denique absurdis ****) vtitur. *Eique oppositus frigidus.*

† (Frigus in vniuersum oboritur, quoties conatus mouendi risum, dolorem, admirationem etc. verbo *incendendi* irritus est et effectu caret, vel plane habet contrarium. ¶ Sublimis oratio incendere debet. Orator igitur, quoties excidit proposito suo, frigidus est. Acerbos de frigore sales vid. ad PLAVT. *Poen.* 3, 5, 15. et illud MARTIAL. III, 25.

Si temperari balneum cupis feruens,
Rogo, lauet vti Rhetorem Sabineum.
Neronianas is refrigerat thermas. G.)

*) Commune id vitium fuit auctoribus sequioris aeui. Stilum sublimem adfectarunt CASSIODORVS, SIDONIVS APOLLINARIS, SYMMACHVS, etiamsi de rebus exilibus dissererent. E patribus maxime frigidus videtur TERTVLLIANVS, inprimis in libello *de pallio.* Tam tenuem enim caussam acturus, tantis incedit cothurnis, vt in

N Phi-

Philippum inuectus DEMOSTHENES non grauius sublimiusque loqui potuisset. (Frigus esset, si serio scripsisset: sed satyra est, vt IVLIANI MISOPOGON. v. ad §. 54. extr. G.) Conf. SAM. WEHRENFELS *diatribe de meteoris orationis, et de logomachiis eruditorum.*

) DEMETR. PHAL. *n. CXV. p. 72.* Ἐκ γὰρ τοῦ ὑπερβεβλημένου τῆς διανοίας καὶ ἀδυνάτου ἡ ψυχρότης. *Ex eo enim, quod superat modum in sententia, quodque item effici non potest, exoritur frigus.* ¶ Vt nimirum etiam eiulatus nimius ridiculus est. (G.) Ipse DEMETRIVS exemplum adducit locum auctoris nescio cuius, qui lapidem describturus, a Cyclope in nauem Vlyssis proiectum: φερομένου, inquit, τοῦ λίθου αἶγες ἐνέμοντο ἐν αὐτῷ, *quum lapis ferretur, caprae in ipso pascebant.* Nihil est hac hyperbole frigidius. ¶ Huc pertinent celeritatis descriptiones poetarum, de segete et vndis etc. (G.) Talia etiam haud raro apud FLORVM. Iam supra (¶ in metaphora §. 30. * G.) frigidam eiusmodi ὑπερβολὴν de nauibus M. Antonii adducere me memini. Iam aliam addo ex *lib. II. cap. 17. Decimus Brutus aliquanto latius Celticos Lusitanosque, et omnes Gallaeciae populos, formidatumque militibus flumen Obliuionis, peragratoque victor oceani litore non prius signa conuertit, quam cadentem in maria solem, obrutumque aquis ignem, non sine quodam sacrilegii metu et horrore deprehendit.* Quis haec legens non mera sibi prodigia narrari putet? Et tamen nihil in Hispania vidit Romanus miles, tantis ampullis dignum. Cur enim formidassent Limaeum fluvium, (Straboni *Lethe* dictum? G.) cur sine horrore non adspexissent solem occidentem? Nihil ergo hac Flori hyperbole frigidius. Eleganter QVINCTIL. *Instit. orat. lib. VIII. cap. 6. Huius quoque rei* (hyperboles) *seruetur mensura quaedam. Quamuis enim est omnis hyperbole*

vltra

vltra fidem: non tamen esse debet vltra modum: nec alia via magis in κακοζηλίαν itur. Piget referre plurima hinc orta vitia, quum praesertim minime sint ignota et obscura. Monere satis est, mentiri hyperbolen, nec ita, vt mendacio fallere velit. Quo magis intuendum est, quousque deceat extollere, quod nobis non creditur. Peruenit haec res frequentissime ad risum: qui si aptus est, vrbanitatis: sin aliter, STVLTITIAE *nomen adsequitur.* ¶ Ita sane est, sed quae de hyperbole dicta sunt, non sic debent accipi, quasi illa semper frigida sit. In poesi enim hyperbolae saepe sublimitatis quoddam genus pariunt, praesertim si non nimis sint immodestae; quin ipsi diuini poetae audacissimas interdum non reformidarunt. Vnam ex multis indicabo, quae animum meum semper magna cogitatione impleuit. Ps. LXII, 10. Dauides, hominum describens fragilitatem vanitatemque, eos *ipso nihilo praeponderari* canit. Cogita, in lance altera suspendi omnes homines, in altera vero τὸ nihilum tamquam pondus imponi, quod ad illos ita graue sit, vt elidat istam cum leui sua merce in altum. Interim quae orationem volunt intrare hyperbolae, valde debent esse verecundae, quarum aliquae etiam in vulgi ore sunt, nimis enim impudentes prosa eloquentia non tolerat, quia nihil ibi maius efficit frigus, quam illae, hinc Fabius VIII, 6. eas *audacioris ornatus summo loco* posuit. Sed non minus caussa frigoris fieri potest illa fecunda mater ornatus et magnificentiae, metaphora, si nempe, vt Aristoteles *Rhet.* III, 5, 17. sqq. monet, ineptae sint aut obscurae translationes. Plura hac de re egregie praecipit CASELIVS in Phalereum c. 43. coll. c. 42. vbi de frigore generatim, vt illo dignum est, disputat. (A.)

***) Talia sunt frigida illa acumina, quae Thrasoni suo tribuit TERENT. *Eun. III, 1. v. 22.*

 Illi

Illi inuidere misere: verum vnus tamen impense, elephantis quem Indicis praefecerat. Is, vbi molestus magis est; quaeso, inquam, Strato, eone es ferox, quia habes imperium in belluas? GNATH. *pulchre me hercle dictum et sapienter.* PARM. *papae! iugularas hominem. Quid ille?* THRASO. *mutus illico.* GN. *quidni esset? - -* TH. *quid illud, Gnatho? Quo pacto Rhodium tetigerim in conuiuio, num quid tibi dixi?* GN. *numquam: sed narra, obsecro. - -* TH. *vna in conuiuio erat hic, quem dico, Rhodius adolescentulus. Forte habui scortum: coepit ad id alludere, et me irridere. Quid ais, inquam, homo impudens? Lepus tute es, et pulpamentum quaeris.* GN. *Ha, ha, he!* TH. *quid est?* GN. *facete, lepide, laute: nihil supra. Tuumne, obsecro te, hoc dictum erat? Vetus credidi.* TH. *audieras?* GN. *saepe: et fertur inprimis.* TH. *meum est.* Quid quaeso frigidius est hisce Thrasonis acuminibus? Haec si frequententur, oratio profecto ipsa hieme Gallica fiet frigidior.

****) *Epitheta* quoque vt ornant, ita et frigidissimam reddunt orationem. Illud fit, si loco et cum delectu; hoc, si confertim et promiscue adhibeantur. Loco et cum delectu adhibentur, I. *Si aliquid efficiunt*, vt ait QVINCTIL. *Instit. orat. VIII, 6, 40.* id est, si sine illis, quod dicitur, minus esset. CIC. *Catil. I, 1. Quem ad finem sese effrenata iactabit audacia?* Deme epitheton, inermis ac veluti imbellis erit oratio. ¶ Talia sunt plura in principio orationis *pro Milone: Etsi vereor, iudices, ne turpe sit, pro* fortissimo *viro dicere incipientem, timere etc. - - -* noui *iudicii* noua *forma terret oculos, qui* veterem *consuetudinem fori et* pristinum *morem iudiciorum requirunt. - - non* vsitata *frequentia stipati sumus. - - praesidiis* salutaribus *et* necessariis *septi sumus etc.* Ita *ridiculus mus* Horatii alio omni loco erit ineptus. (G.) II. Si adponun-

ponuntur *discretionis* caussa, v. c. *fortuna secunda, aduersa, & malum virus, malum carmen accantassit, Africanus maior, fictae fabulae.* (G.) III. Si rei cuidam sint *propria*, e. g. *alma Ceres, pius Aeneas, augustissimus imperator, & sapientissima dea*, pro Minerua, CIC. *pro Mil.* 3. f. 9. Sic apud Homerum fere omnia propria sunt. Ita *magnus Alexander, Pompeius, Carolus* etc. *dirus Annibal. Cultus* poetarum est epitheton. Huc tituli pertinent, *clarissimus* consulum, interdum etiam regum; *egregii, perfectissimi, spectabiles.* Ita hodie non ex sermone metienda sunt epitheta honoris, sed ex possessione quadam et proprietate, vt *Wohlgebohren*, etc. (G.) Alia sunt epitheta, quae propria vocat QVINCTIL. *lib. VIII. instit. orat. cap.* 2. veluti *dulce mustum*, et *cum dentibus albis*, de quibus recte v. c. BVRMANNVS *ad Quinctilian. p.* 673. *Talia epitheta, adfinia ipsi rei et propria saepe apud poetas occurrunt, vt* demens furor, taciturna silentia, pavidus metus, moestus dolor: *antiquiores magis adhuc in his lasciuierunt, vt Lucretius dixit* sonitum sonantem, *et Aristophanes* βιὸν βιωτέν. *Sed in his omnibus acri opus est iudicio, nec extra carmen facile vsurpandum, ne* INEPTI *videamur.* At nos propria vocamus epitheta, quae rei, tamquam cognomina quaedam tribui solent, et de quibus idem QVINCTIL. *ibid. Interim autem, quae sunt in quoque genere praecipua, proprii locum accipiunt, vt Fabius inter plures imperatorias virtutes cunctator est adpellatus.* IIII. Si *ornatus et descriptionis* caussa adhibeantur. Sic CIC. *de senect. cap.* 15. *herbescentem segetum viriditatem* dixit. Et *ibidem* de vite, *serpentem multiplici lapsu et erratico, ferro amputans.* ID. *pro Mil.* c. 5. *Huius ambusti tribuni plebis intermortuae conciones.* Talia sunt illa VIRG. I, 57. *Luctantes venti tempestatesque sonorae;* et HORAT. I, 36, 20. *Puella lasciuis hederis ambitiosior.*

sior. (G.) Mirus in his epithetis artifex est PETRONIVS. ❡ Vt ab initio statim, *melliti verborum globuli, et omnia dicta factaque quasi papavere et sesamo sparsa: grandis et pudica oratio, non est maculosa nec turgida: ventosa et enormis loquacitas animos veluti pestilenti quodam sidere afflauit.* (G.) V. Si rem, de qua loquimur, *deminuant*, e. g. PETRON. *Satyr. cap.* 2. *Nondum* VMBRATICVS *doctor ingenia deleuerat.* Et *cap.* 7. *Delectata illa vrbanitate tam* STVLTA. TERENT. *prolog. in Andr. v.* 20. *Quorum aemulari exoptat negligentiam potius, quam istorum* OBSCVRAM *diligentiam.* ❡ VIRGIL. *Georg.* IV, 201. PARVOS *Quirites*, lepide de apibus; et PLIN. *hist. nat.* VIII, 36. f. 54. de vrsis, *nec alteri animalium in maleficio stultitia* SOLLERTIOR. (G.) Sic adhibita epitheta in laude ponuntur. At frigidam ea reddent orationem, I. si sint *poetica, dithyrambica, sesquipedalia.* Talia sunt illa PACVVII, LVCILII, LABERII: *luctificabile cor, monstrificabile facinus, repandirostrum incuruiceruicam pecus, auis pietaticultrix, gracilipes, crotalistria.* II. Si sint *otiosa*, vel vt ARISTOTELES (❡ *Rhet.* III, 3, 5. A.) vocat ἄκαιρα, v. c. *album lac, sudor humidus.* ❡ Semper tenendum est, hic sermonem esse de eo, quod in oratione conueniat vel non, nam in poesi non ἄκαιρα sunt vel otiosa, sed pingunt, adeoque, vt ipse Aristoteles monet, poetae debent concedi. (A.) Conf. DEMETR. PHAL. *de eloquut. n. LXVI.* III. Si sint *crebra* ac *densa.* Ineptit in his APVLEIVS, qui vix substantiuum sine epitheto audet ponere. Quam frigida illa *de asin. aur. III. Commodum punicantibus phaleris aurora roseum quatiens lacertum, coelum inequitabat.* Conf. de epithetorum vsu BVCHNER. *de commut. rat. dicendi I, 13. p. 214. seq.* ❡ cum ARISTOT. l. l. ex quo de cauto vsu epithetorum multa discuntur. (A.)

XLVIII.

De vſu horum characterum ſola notanda eſt regula DEMETRII PHALEREI *de eloquut. n. CXX.* τὸ δὲ πρέπον ἐν παντὶ πράγματι φυλακτέον· τουτέστι, προσφόρως ἑρμηνευτέον· τὰ μὲν μικρὰ μικρῶς, τὰ δὲ μεγάλα μεγάλως. *Decorum in omni re ſeruandum eſt, hoc eſt, apte et accommodate ipſae ſingulae res ſunt verbis exponendae, exiles exiliter, et amplae ample* *). *Horum vſus.*

*) *Tenuis* ergo ſtilus locum habet in colloquiis, epiſtolis ad familiares, in ſcriptis didacticis, in hiſtoriis minus pragmaticis: *mediocris* in epiſtolis elaboratioribus, declamationibus ſcholaſticis, dialogis elaboratioribus, ſatyris et hiſtoriis paullo maioris momenti: *ſublimis* denique in panegyricis, hiſtoriis pragmaticis, et ſi quando principi adſingitur oratio. Praecipue opera danda, vt ne diuerſos dicendi characteres temere atque imprudenter miſceamus. Ex inſtituto hoc praeceptum illuſtrat QVINCTIL. *Inſtit. orat. lib. XI. cap. 1.*

(De quibusdam paullo mihi aliter videri, fidei meae non eſt diſſimulare. v. g. Quo magis eſt hiſtoria pragmatica, id eſt, rebus, conſiliis, cauſſis euentuum interdum paruis et tantum non contemtibilibus, explicandis intenta; tanto magis tenuem illi ſtilum conuenire, arbitror. Principis orationi nihil minus, quam oratorium illum ornatum, qui ad ſublimem characterem ante relatus eſt, conuenire puto: ſed tum demum vere ſublimem eſſe principis orationem, ſi quam ſimpliciſſimis verbis res maximas enunciet, ſimilemque adeo in ſuo genere, illi ſublimitati, quam LONGINO auctore, Deo Moſes tribuit in principio Geneſeos. ¶ Nempe hic diſtinguere poſſu-

mus inter ſublimitatem cogitandi et rerum, atque inter verba magnifica. Quae ex his oritur ſublimitas, principi non conuenit, ſed decet illum ὕψος cogitationum verbis paucis inornatis prolatarum: vt enim non decet principem eſſe artificem magnum, ſummum ſaltatorem, muſicum, pictorem, ita noſtris moribus neque rhetorem. Aliud erat apud populos libertati adſuetos. || Denique in eadem oratione, pro conditione argumenti, charactera nunc hunc non alium adhiberi non poſſe tantum, ſed debere, exiſtimo, ¶ ſi de rebus dicamus diuerſis, vel diuerſos loqui faciamus, vt in oratione CIC. *pro Caelio.* [Neque vetuit Hermogenes, quo minus plures in vnam confluant orationem.] G.)

XLVIIII.

Tertia diuiſio ſtili.

Omnes hae ſtili differentiae ad formam potius illius, quam ad materiam, pertinent †). Si vero hanc conſideres: ſex habebis dicendi formas vel ideas, PERSPICVAM, GRANDEM, PVLCHRAM, MORATAM, CONCITATAM, et eam, quam DICENDI VIM adpellitare ſolent *).

†) (Illud ſemper tenendum, non eſſe ſeparanda a rebus verba, ſed haec illis ſemper attemperanda: intelligi non poſſe virtutem verborum aliam, niſi in quantum res, quas volumus, et qua parte et modo opus eſt, repraeſentant. Id quod etiam ad vtramque hanc diuiſionem referendum eſt. G.)

*) Non hi ſunt dicendi characteres, ſed certae priorum characterum adfectiones vel virtutes, quae quam maxime ornant orationem. (¶ *Hic aliter ego pronunciandum cenſeo, propterea, quod Hermogenes ideas ſuas non in tribus dicendi characteribus, tamquam in ſubiecta*

mate-

materia, confiderat, quod tamen fieri debuit, fi illorum quidem effent affectiones, fed ex ipfis orationis partibus educit quafi et effingit. Verba funt Bergeri ex *difp. de σεμνῷ Taciti* §. IX. Et mihi quidem recte negare videtur explicationem trium characterum, tot tamque diuerfas orationis formas capere. Sed ipfe videatur et obferuatio ad §. 43. * addita. A.) Singularis de illis exftat tractatus HERMOGENIS περὶ ἰδεῶν, fiue *de ideis*, editus Graece et Latine a CASP. LAVRENTIO, *Geneuae* cIↃIↃcXVIIII. 8. quem nemo praeclarius illuftrauit IO. STVRMIO, *libris quatuor de vniuerfa ratione eloquutionis rhetoricae*, editis *Argent.* cIↃIↃLXXVI. 8.

❡ Proprie non fex ideas, vt Auctor nofter vult, fed feptem numerat Hermogenes, ἀλήθειαν addens, quam quidem in tractatione τῷ ἤθει fubiicit, fed neque §. LIII. vbi agitur hic de oratione morata, illius mentionem fecit Heineccius. Ceterum affectiones, aut potius, formas, figuras, characteres, genera ftili oratorii, non omnes eodem modo determinant, conftituunt enim alii plures, alii pauciores. In fine tamen conueniunt, nam qui paucas ab initio affumunt, illis deinde tamquam principibus comites fubiungunt, et fpecies fuas affignant generi. Sunt, qui *tria* conftituant fumma genera, σαφήνειαν, μέγεθος, ἦθος. Sed hos equidem non putarim fequendos, quia fpecies omnes tribus his generibus vix poterunt comprehendi. Ariftides περὶ πολιτικοῦ λόγου *decem* ponit formas, quae funt σφοδρότης, ἔμφασις, δεινότης, ἐπιμέλεια, γλυκύτης, σαφήνεια καὶ καθαρότης, κόλασις, βραχύτης καὶ συντομία. Hermogenes, qui Ariftidi quaedam debere videtur, *fex* fuas vel *feptem* ideas ita diducit in partes, vt numerentur decem et feptem. Vid. Laur. Normannus ad Ariftidis l. l. ftatim ab initio. Qui tanti non putat, aut cuius res non patiuntur, vt adeat ipfum Hermogenem, at fum-

matim certe eius *ideas*, quae ex hoc libro non satis erunt clarae, cognoscat ex Vossii *Rhet.* VI, 7. vel Scaligeri *Poet.* IV, 1. Est autem hac in parte principatus Hermogeni merito suo deferendus, nam rem admirabili acumine, prudentia et diligentia aggressus est et perfecit. Aristides multa quidem bona et ipse, sed confuse, nec accurate satis, dixit, neque hoc egit, quod Hermogenes, estque huic longe postponendus. Vocat autem dicendi *formas* ἰδέας et εἴδη, *nomine*, vt Bergero §. VII. *de* σεμνῷ *in oratione Taciti videtur, traducto ex arte pictoria, et ad praeceptiones rhetoricas haud inscienter accommodato. Nam*, pergit ille, *sicut artifex, qui simulacrum facit vel imaginem, ante omnia speciem pulchritudinis eximiam quamdam in mente excogitat, quam intuens in eaque defixus, ad illius similitudinem artem et manum dirigit, sic dantur species eloquentiae, animo conceptae, ad quarum exemplar imitando refert ea, quae sermone exprimit orator. Has rerum formas appellat* ideas *ille, non intelligendi solum, sed etiam dicendi, grauissimus auctor et magister, Plato, quem Hermogenes sequutus, orationis effigiem eodem nomine appellauit.* (A.)

L.

Stilus perspicuus et obscurus.

Prima dicendi idea est ΣΑΦΗΝΕΙΑ vel PERSPICVITAS, de qua multa subtiliter disputat HERMOGENES *). Nos breuiter dicimus, perspicuam fieri orationem vel verbis **), vel eorumdem ordine et compositione ***), vel ipsa argumentorum dispositione ****). In quibus si peccatur, nascitur inde genus dicendi OBSCVRVM, tanto diligentius fugiendum,

dum, quanto magis illud orationis fini repugnat *****).

*) In singulis ideis HERMOGENES distincte considerat *sententiam, methodum, dictionem, figuram, membra, compositionem, clausulam* et *numerum*, sed ita, vt ipse, quid sibi velit, non satis intellexisse videatur. (Videnda et huc transferenda, quae ad §. 43. pro DEMETRIO et LONGINO disputauimus. Intellexit profecto HERMOGENEM et illustrauit VOSSIVS, intelligit, quisquis et linguae peritiam, et ingenium non obtusum, et attentionem ad illum attulerit, v. BERGERVS *de naturali pulchrit. orat.* p. 708. b. et p. 713. vbi alios quoque laudat, qui magni eum fecere. ¶ Vt dedita opera huic loco contradicere videatur. Si talia attingere non possumus, caueamus, ne vulpes simus in fabulis. Vera sunt omnia, quae prodidit Hermogenes. Sed alia quaestio est, an per haec aliquis orator fiat? Ars posterior fuit exercitio, vt scilicet in omnibus artibus. Litteris fruamur bonis, quas habemus. || Graeca nomina apud intelligentes forte erunt clariora: ἔννοια, μέθοδος. (σχήματα διανοίας) λέξις (pura, poetica, epithetis ornata, longa, breuis etc.) σχῆμα λέξεως, (figurae) κῶλα (longiora, breuiora) συνθήκη (concursus vocalium, frequentia litterarum sibilantium, mugientium etc.) ἀνάπαυσις, (clausula mollis abrupta) καὶ ῥυθμός. (numeri tardi, graues, concitati, subsilientes etc.) G.) Non praeter rem eum veteres adpellarunt ξυστῆρα, *scalptorem, quod docuerit dictionem scalpello quasi deradere.* SYNES. *Dion.* p. 47. Sed non solus HERMOGENES tam multa praecepta accumulat. Iam pridem enim obseruauit AVCT. ad HERENN. I, 1. *rhetores Graecos, ne parum multa sciſſe viderentur, ea conquisiuiſſe, quae nihil attinebat, vt ars difficilior cognitu videretur.* Quae quum ita sint, dabimus operam,

vt,

vt, missis subtilitatibus, in quonam consistat vnum quodque dicendi genus, dilucidius ostendamus.

**) Orationem ergo perspicuam reddunt I. *verba propria*, aut certe *non longe translata.* Vnde Epicuri oratio facilis intellectu fuit, quia maxime is studuit proprietati verborum, LAERT. X, 13. GASSEND. *de vita et moribus Epicuri VIII, 7.* Sic perspicua etiam sunt illa TERENT, *Andr. I, 2, 25. Si sensero, hodie quidquam in his te nuptiis fallaciae conari, quo fiant minus; aut, velle in ea re ostendere, quam sis callidus: verberibus caesum, te in pistrinum, Daue, dedam vsque ad necem, ea lege atque omine, vt, si inde te exemerim, ego pro te molam.* Omnia enim verbis propriis eloquutus est senex. (vid. CIC. de Orat. 3. c. 13. G.) Perspicua etiam est oratio II. *verbis notis* vulgoque *receptis* composita. Ergo obscura erunt verba *obsoleta*, *peregrina*, nouiter *inuenta.* Sic PLAVTI dictio nonnumquam (hodie nobis. G.) obscurior, quia vtitur verbis obsoletis, aut nouiter inuentis, e. g. *assiduus* pro diuite, *Amphitr. I, 1. v. 14. os occillare*, pro verberare, *ibid. v. 28.* obsoleta sunt. Noua contra (¶ comica ab ipso ficta: G.): *pugnos edere*, pro pugnis accipi, *Vulcanum in cornu conclusum tenere*, pro, laternam gerere. Vtraque ideo paullo sunt obscuriora. ¶ Alioquin summa virtus Plauti ac Terentii perspicuitas est: modo recte legantur pronuncienturque. (G.) Nec multo clariores sunt *loquutiones*, quibus ad *fabulas obscuriores* aut historias secretiores alluditur. Ait PERSIVS *Sat. I. v. 2. seq.*

Quis leget haec? min' tu istud ais? nemo hercule, nemo?
Vel duo, vel nemo. Turpe et miserabile, quare?
Ne mihi Polydamas et Troiades Labeonem
Praetulerint?

Obscura

Obſcura haec. Quis enim Polydamas? qui Troiades? quis Labeo? Cornutus, vetus ſcholiaſtes, per Polydamanta intelligit Neronem, quod ſaepius nupſerit, per Troiades Romanos, per Labeonem malum Homeri interpretem. Sed niſi Cornutum haberemus Oedipum, hoc quidem aenigma ignoraremus. (Quid? quod non credit illi, niſi de LABEONE, CASAVBONVS, et *Polydamantem* intelligit Homerica allegoria Catonem aliquem, ipſamque adeo virtutem: *Troiadas* autem, feminina adpellatione, vulgus Romanorum deliciis fractum atque effeminatum. G.)

***) Perſpicua porro eſt oratio III. in qua ordo verborum non nimis eſt perturbatus. Hinc paullo obſcuriores ſunt odae HORATII, quia Lyricorum more, verba confuſius collocat, e. g. (od. 4, 15, 1.)

Phoebus, volentem praelia me loqui
Victas et vrbes, increpuit lyra.

Si dixiſſet: *Phoebus me praelia victasque vrbes lyra volentem loqui, grauiter increpuit,* nihil obſcuritatis habuiſſet oratio. (Nec habebit, ſi *lyra* cum *increpuit* iungas, vt praeſtantiſſimi quique interpretes, et conferas OVID. *Faſt. 6.* extr. vbi antiqua lectio, *Increpuitque lyra,* i. e. modo tacere iuſſit, mutari non debuit in *lyram.* G.) Porro perſpicuitatem gignit IIII. *membrorum breuitas.* Vnde denuo ſequitur, vt tanto obſcuriores ſint periodi, quanto prolixioribus membris conſtant. Hinc perſpicua eſt illa periodus PLINII *lib. V. epiſt. 16. Vt enim crudum vulnus medentium manus reformidat, deinde patitur, atque vltro requirit: ſic recens animi dolor conſolationes reiicit ac refugit, mox deſiderat, et clementer admotis adquieſcit.* Si prolixiora eſſent membra, facile caligo offunderetur orationi. (Sed multa addi poſſe ſalua perſpicuitate, experimento declarare facile eſt. ¶ V. G. *Vt enim crudum vul-*

vulnus medentium manus reformidant, adeo quidem, vt etiam exclament saepe vulnerati, cum e longinquo medicum vident, *deinde* animaduersa alligandi vtilitate facilius *patitur*, *atque vltro requirit: sic recens animi dolor consolationes reiicit ac refugit*, solitudinem et secretum petit, *mox* adesse sibi amicos *desiderat*, *et clementer admotis* consolationibus et doloris sui quasi fomentis *adquiescit*. || Multitudo verborum et notionum adeo, non parit per se obscuritatem, sed tum demum, vbi vel sine sensu est, vel male dispofita: sine sensu antem ea quoque sunt verba, quae nihil nouae sententiae his, quae iam expressa sunt, adiiciunt. G.) Inprimis id contingit, si *parentheses*, vel crebriores, vel paullo prolixiores interserantur. Obseruat hoc et KAIVS *lib. VIII. instit. orat. cap. 2. Etiam interiectione, (qua et oratores, et historici frequenter vtuntur, vt medio sermone aliquem inserant sensum), impediri solet intellectus, nisi, quod interponitur, breue est. Nam Virgilius illo loco, quo pullum equinum describit, quum dixisset:*

Nec vanos horret strepitus,

compluribus insertis, alia figura quinto demum versu redit,

Tum si qua sonum procul arma dedere,
Stare loco nescit.

Sic obscurior est PLAVTI narratio in *prologo Captiu.* ob prolixiores parentheses:

Seni huic fuerunt filii nati duo:
Alterum quadrimum puerum seruus surripuit,
Eumque hinc profugiens vendidit in Aulide
Patri huiusce. Iam hoc tenetis? optimum est.
(Negat hercle ille vltimus: accedito:
Si non, vbi sedeas, locus est, est, vbi ambules,
Quando histrionem cogis mendicarier:
Ego me tua caussa (ne erres) non rupturus sum,
Vos, qui potestis ope vestra censerier,

Acci-

Accipite reliquum; alieno vti nihil moror.)
Fugitiuus ille, vt dixeram ante, huius patri
Domo, quem profugiens dominum abstulerat,
vendidit.

(Nihil hic obscuri. Modo id teneamus, quae parenthesi inclusa sunt, ea esse expostulationem actoris cum spectatore aliquo remoto, qui ad quaestionem: *Iam hoc tenetis?* renuerat. Verba, *qui potestis ope vestra censerier*, respiciunt ad senatores, equites, diuites, qui loca sibi redimebant in spectaculis. ¶ [Quin habet hic locus notam perspicuitatis ἐπανάληψιν, qua interpositis quibusdam reditur ad propositum cum repetitione eorum, quae ab initio dici coepta sunt. Perspicuitati autem propriam esse hanc figuram, Demetrio Phalereo credimus, dicenti ἡ σαφὴς γραφὴ σχήματι χρήσθω τῇ ἐπαναλήψει καλουμένῃ.] At sunt alia illustria exempla stili, alias boni, sed per parenthesin obscurati. Ex quibus sunt Ez. Spanhemii opus immortale *de vsu et praestantia numismatum antiquorum*, propter iteratam retractationem et inculcatas multas obseruationes; Salmasii libri fere omnes, inprimis *exercitationes Plinianae;* Mureti *orationes* etc. G.) Quamuis vero breuiora membra dilucidam reddant orationem: saepe tamen etiam V. ex membris iustae magnitudinis perspicuitas eidem accedit. Saepe enim fit, quod ait HORATIVS *de arte poet. v. 25.*

- - dum breuis esse laboro,
Obscurus fio.

Sic obscurissima sunt illa PERSII *Sat. I. v. 8. sq.*

Nam Romae est quis non? ah, si fas dicere, sed fas
Tunc, quum ad canitiem, et nostrum illud viuere triste
Adspexi, et nucibus facimus quaecumque relictis,

Cum

Cum ſapimus patruos: tunc, tunc. Ignoſcite, nolo:
Quid faciam? ſed ſum petulanti ſplene cachinno.

Membra enim iuſto breuiora ſunt, et meras paene hic reperimus *ἀποσιωπήσεις*. Senſus eſt: *ndm Romae eſt quis non*, ſcilicet rudis et imperitus? (corrupti iudicii. G.) *Ah ſi fas dicere? ſed fas* omnino eſt dicere, etiam *tunc*, *quum ad canitiem* ſenum ſcilicet poetarum, *et noſtrum illud viuere triſte*, vel vitam triſtem, *adſpexi, et quaecumque ſacimus nucibus* puerilibus *relictis, quum ſapimus patruos*, id eſt, veram ſeueritatem prae nobis ferimus. Nam et *tunc*, *tunc* ſumus rudes et imperiti. (Breuius, cum reſpicio, quid agamus parui, magni, a pueris ad ſenectutem vſque, tunc lubet ſatyram ſcribere. G.) *Ignoſcite* haec dicenti. Reſpondent, *nolo*. *Quid faciam* ergo? Num ideo omittam ſatyram ſcribere? *ſed ſum petulanti ſplene cachinno.* Id eſt, natura ad ſatyram factus. En, quantam caliginem membra nimis abrupta orationi offundunt?

****) Si argumenta omnia ſine iuſto ordine miſcentur, non poteſt ſane non oratio eſſe obſcura. Ergo VI. accuratior diſpoſitio multum ad perſpicuitatem facit. Sed caue tamen, ne, oratorum (¶ quorumdam, G.) ſacrorum exemplo, membra quaeuis in nouas diuiſiones, et has iterum in ſubdiuiſiones, quas vocant, deducas. Non enim diuidere hoc eſt, ſed in puluerem ſecare, adeoque ad perſpicuitatem hoc nihil facit. Breuiter omnia haec de perſpicuitate praecepta coniungit QVINCTIL. *lib. VIII. cap.* 2. *Nobis prima ſit virtus perſpicuitas, propria verba, rectus ordo, non in longum dilata concluſio, nihil neque deſit, neque ſuperfluat. Ita ſermo et doctis probabilis, et planus imperitis erit. Haec eſt eloquendi obſeruatio.* ¶ Perſpicuitatis fontes paullo

paullo plures oſtendit Demetrius, quos et hic inuenire lectoribus non erit iniucundum. Igitur τὸ σαφὲς inquit I. ineſſe ἐν τοῖς κυρίοις. Nempe minus propria obſcuritatem et tenebras facilius inducunt; hinc Caſelius *in perſpicua oratione perpaucas translationes locum habere*, monet, *nec niſi vel prorſus tritas, vel ſupra modum perſpicuas: quasdam enim et propriis eſſe luculentiores.* II. ἐν τοῖς συνδεδεμένοις, addit rationem τὸ ἀσύνδετον καὶ διαλελυμένον ὅλον, ἀσαφὲς πᾶν. ἄδηλος γὰρ ἡ ἑκάστου κώλου ἀρχὴ διὰ τὴν λύσιν. Nimirum oratio diſſoluta, nec coniunctionibus et quaſi vinculis apta inter ſe et connexa, eſt, vt de Seneca apud Suet. c. 53. Caligula iudicat, *harena ſine calce*, et neceſſario multum debet habere obſcuritatis. Praeclare monet Demetrius, ἀσύνδετα, et eloquutionem non ligatam ſedulo coniunctionibus, conuenire contentionibus, affectuum vehementiae et actionibus, vbi vox et geſtus reliqua quaſi ſupplent, qualia multa ſunt apud poetas, comicos et tragicos inprimis, in orationibus etiam vehementioribus, vbi pariunt haec talia magnificentiam, vt illud Ciceronis, *exceſſit, euaſit, erupit.* Sed quae hic pulchra ſunt, in ſcripto argumenti ſedatioris eſſent inepta. Et ſi nimis frequenter eae omittantur particulae, quibus membra orationis iunguntur inter ſe et firmantur, nihil cohaerebit, et tenebrae offundentur legentibus vel audientibus. Eſt autem etiam hoc obſeruandum, hic non ſolum ſermonem de nexibus eſſe, quos particulae faciant, ſed de omnis generis connexionibus. III. Dicit: Φευγέτω δὲ ἡ σαφὴς γραφὴ καὶ τὰς ἀμφιβολίας· σχήματι δὲ χρήσθω τῇ ἐπαναλήψει καλουμένῃ, de qua ſupra dixi. Exemplum Caſelius attulit ex Cic. ad Att. 1, 10. *Cum eſſem in Tuſculano, erit hoc tibi pro illo tuo, cum eſſem in Ceramico, veruntamen cum ibi eſſem,* - - IV. Σαφηνείας δὲ ἕνεκα καὶ διλογητέον πολλάκις· ἥδιον γὰρ πως τὸ

συντομώτερον, ἢ σαφέστερον. ὡς γὰρ οἱ παρατρέχοντες παρορῶνται ἐνίοτε, οὕτω καὶ ἡ λέξις παρακούεται διὰ τὸ τάχος. Haec cauſſa eſt, cur oratores verborum non debeant parci eſſe, ſed vnam rem varie enunciare, vt ſcilicet prius dicta declarentur a poſterioribus, aut ſi verbum quoddam aures praeteruolauerit, hoc damnum ſequentibus reſarciatur. Nam conciſam orationem iucundiorem eſſe, quam apertiorem, recte iudicat. Sed ab altera parte videndum eſt, ne incidamus in ταυτολογίας vitium. V. Monet φεύγειν καὶ τὰς πλαγιότητας· καὶ γὰρ τοῦτο ἀσαφές. Obliquos caſus dictionem obſcurare, declarat hoc Xenophontis exemplo, ἀν. I. Καὶ ὅτι τριήρεις ἧκε περιπλεύσας ἀπὸ Ἰωνίας εἰς Κιλικίαν, Τάμων ἔχοντα τὰς Λακεδαιμονίων καὶ αὐτοῦ Κύρου. Quae rectis caſibus ipſe ita dicit, vt longior quidem fiat oratio, ſed planior, hoc modo: τριήρεις προσεδοκῶντο εἰς Κιλικίαν, πολλαὶ μὲν Λάκαιναι, πολλαὶ δὲ Πέρσιδες, Κύρῳ ναυπηγηθεῖσαι ἐπ' αὐτῷ τούτῳ· ἔπλεον δ' ἀπὸ Ἰωνίας· ναύαρχος δ' αὐτοῖς ἐπεστάτει Τάμως Αἰγύπτιος. VI. Ὅλως τῇ φυσικῇ τάξει τῶν ὀνομάτων χρηστέον. VII. Ἐν δὲ τοῖς διηγήμασιν. ἤτοι ἀπὸ τῆς ὀρθῆς ἀρκτέον. „Ἐπίδαμνός ἐστι πόλις„ ἢ ἀπὸ τῆς αἰτιατικῆς ὡς τὸ „λέγεται Ἐπίδαμνον τὴν πόλιν.„ Αἱ δὲ ἄλλαι πτώσεις ἀσάφειαν τινὰ παρέξουσι καὶ βάσανον; τῷ τε λέγοντι αὐτῷ καὶ τῷ ἀκούοντι. Narrationes, ſi rectus aut accuſandi caſus ordiatur, magis eſſe perſpicuas, quam ſi ab aliis fiat initium, docent exempla. VIII. Πειρᾶσθαι, μὴ εἰς μῆκος ἐκτείνειν τὰς περιαγωγάς. Nam in longitudinem extenſas nimis circumſcriptiones fatigare audientes vel legentes, facile ſentiet vnusquisque, recte autem iudicat, planam orationem ſimilem eſſe viae debere, quae multis ſit notata ſignis, et frequentia habeat diuerticula ad quieſcendum: deſinendumque eſſe in re, vt quies paretur auditori. Habemus per Thucydidem L. II. extremo

mo, Acheloi fluuii magnificam descriptionem, quae, quas ille vrbes alluat aut circumeat, et per quas transeat gentes, fuse persequitur, quam ipse breuiorem, simpliciorem et perspicuam magis vnicuique facit ita: Ὁ γὰρ Ἀχελῶος ῥεῖ μὲν ἐκ Πίνδου ὄρους, ἐξίησι δὲ εἰς θάλασσαν. Haec se de perspicuitate praecepisse ait ὡς ὀλίγα ἐκ πολλῶν, ex quibus nos potiora tantum decerpsimus. (A.)

*****) Et tamen nonnulli studio obscurum eiusmodi dicendi genus adfectarunt, et in his maxime TERTVLLIANVS, et e poetis PERSIVS. QVINCTIL. *lib. VIII. Instit. orat. cap. 2. praeceptorem, qui discipulos suos omni studio ad obscure scribendum cohortatus est*, memorat, *qui non raro exclamauit:* TANTO MELIVS, IPSE NON INTELLIGO. Add. MARTIAL. *lib. X. epigr.* ... (Perspicuitatem discamus a CICERONE, praesertim vbi narrat, a CAESARE, ab OVIDIO; praelegamus s. recitemus scripta nostra. Redeamus ad ea post interuallum. G.)

LI.

Secunda dicendi idea est τὸ ΜΕΓΕΘΟΣ †), MAGNITVDO, ad quam orationem GRAVEM *), ASPERAM **), VEHEMENTEM ***), SPLENDIDAM ****), ac CIRCVMDVCTAM *****) referre solent, (vt sit μέγεθος maius, quo plus harum rerum pro argumenti ratione inest. G.) De singulis dicendi formis nonnulla obseruabimus. *Stilus grauis, asper, vehemens, splendidus, circumductus.*

†) Quod Bergerus in disputatione mox laudanda §. XI. ita definit: *Docet haec idea sermonem, qui perspicuitate sua, et facilitate deprimi videbatur et contemni, altius efferre, et maiorem non magis efficere, quam digniorem.* Re ipsa τὸ μέγεθος simul complectitur stilum magnificum

et fublimem, de quo fupra vidimus, fed hoc intereft, quod μέγεθος latius protenditur et natas veluti ex fe alias habet formas, quae ad *magnificum ftilum* reuocari non poffunt, v. g. σεμνότης, quae, vt ftatim apparebit, ea requirit, quae ab aliis ad characterem referuntur tenuem, etc. Conf. *Excurf. III.* fin. (A.)

*) GRAVE dicendi genus (σεμνότητα vocant rhetores), illud eft, quod de rebus diuinis, moralibus aut ciuilibus harumque cauffis accurate et prudenter differit. (Auctor tantum argumentum, et ἔννοιαν f. *fententiam*, quam HERMOGENES vocat, ponit. Sed ille hic et per partes reliquas illa octo, §. 50* pofita, confiderat et applicat. G.) Incomparabilis in hac dicendi forma eft CORNELIVS TACITVS, qui, quoties de euentu aliquo agit, cauffas et confilia tam acute prodit, vt non tam hiftoricum, quam rerum ciuilium magiftrum legere tibi videaris. Exemplo effe poterunt paucae periodi ex *Annal. lib.* 2. vbi dicturus, Auguftum cuncta difcordiis ciuilibus feffa nomine principis fub imperium accepiffe, cauffas huius conuerfionis reipublicae ita accurate explicat: *Poftquam, Bruto et Caffio caefis, nulla iam publica arma; Pompeius apud Siciliam oppreffus, exutoque Lepido, interfecto Antonio, ne Iulianis quidem partibus, nifi Caefar, dux reliquus: pofito triumuiri nomine, confulem fe ferens, et ad tuendam plebem tribunicio iure contentus, vbi militem donis, populum annona, cunctos dulcedine otii pellexit, infurgere paullatim, munia fenatus, magiftratuum, legum, in fe trahere, nullo aduerfante, quum ferociffimi per acies aut profcriptione cecidiffent, ceteri nobilium, quanto quis feruitio promtior, opibus et honoribus extollerentur: ac nouis ex rebus aucti, tuta et praefentia, quam vetera et periculofa mallent. Neque prouinciae illum rerum ftatum abnuebant, fufpecto fenatus populique imperio ob* cer-

certamina potentium, et auaritiam magistratuum: inualido legum auxilio, quae vi, ambitu, postremo pecunia turbabantur. Quid, quaeso, paucis hisce periodis possit excogitari grauius? Tam accurate profecto omnes istius euentus caussae ex istorum temporum statu, reique publicae conditione, explicantur, vt iustae dissertationi sufficerent materiam. ¶ [Σεμνότητα in Taciti stilo agnouerunt iam et laudarunt veteres. Insignis est Plinii locus *Epist.* II, 11, 17. *Respondit Corn. Tacitus eloquentissime, et quod eximium orationi eius inest,* σεμνῶς. Quem Io. Guil. Bergero praeside, disputatione docte admodum scripta, illustrauit Christ. Gottlieb. Clugius, Vitemb. 1725. Auctor quidem, respondens, quem vocant, esse dicitur; sed nimis multa ipsius Bergeri vestigia deprehendere mihi videor, certe in illius sententiam scripta est, hinc sub Bergeri nomine aliquoties iam ad testimonium illam citare nullus dubitaui. Ita autem est inscripta: Τὸ σεμνὸν *in oratione Corn. Taciti ad Plin. L. II. epist. XI. ex Hermogenis disciplina expensum.* Si non aliud, veniam certe esse me impetraturum spero, fusius ibi disputata hic in paucissima conferentem, ita tamen, vt, quantum per breuitatis studium licet, ipsa auctoris verba adhibeam. Itaque σεμνῶς dicere, vi nominis est, orationem ita conformare, vt augusti quid et dignitas excellentior in ea conspiciatur. Σεμνότης, quam alii *auctoritatem, dignitatem, decorum* interpretantur, Cicero vocat *grauitatem.* Pertinent ad illam α) *sententiae,* ἔννοιαι, (ita vocat Hermogenes, quaecunque in materiae seu argumenti tractatione adduntur), quae a *rebus sublimioribus* petitae, *reuerentiam habent et dignitatem;* speciatim *quatuor* sententiarum *genera:* a) quod *de Deo* agit, *vt Deum decet:* b) quod de *diuinis operibus,* deque *rebus naturalibus* loquitur ita, vt caussa simul exponatur. Animus enim, si cognorit, haec non esse

 nostrae

noſtrae poteſtatis, ſed ab altiore vi procedere, ad ipſam reuerentiam ſtatim adducetur: c) quod de *rebus humanis* quidem, ſed tamen *proxime ad Deum accedentibus*, verba facit, ſicut de *animae immortalitate*, *de iuſtitia*, *de lege*, *de felicitate poſt' hanc vitam exſpectanda.* Ea tamen hic opus eſt cautione, ne ad ſpecialem tractationem deſcendat oratio, quum facile in adulationis crimen ſic incurrat, ſed generali ambitu contineatur: d) quod de *rebus* exponit *humanis* tantum, ſed *magnis* illis ac praeclaris, vt de praeliis illuſtribus, aliisque, quae minime ſaepe vſu venire ſolent. Quo enim haec illuſtriora ſunt et rariora, tanto maiorem in animis relinquunt reuerentiae ſenſum. β) Ad μέθοδον quod attinet, i. e. viam, qua inſiſtendum eſt oratori in eloquendis iis, quae grauiter cogitauit, a) *aſſeueranter et ſine dubitatione* ſententiam debet pronunciare. Viri enim grauis eſt, indicare, ſe rem certo ſcire, eamque accurate tenere. Aliud eſt, vbi modeſtiae cauſſa dubitandi formulae vſurpantur; ſed hoc non pertinet ad τὸ σεμνόν. b) Obſeruanda eſt *μέθοδος allegorica*, ne ſimplici omnibusque perſpicua ratione cogitationes noſtras efferamus, ſed vtamur luminibus, vt ſententiae ornatiores, et ob reuerentiam velut ſymbolis inuolutae, conſpiciantur. Non tamen quaeuis ſymbola hic locum habent, ſed illa, quae grauioris ſunt momenti, et natura ſua altius collocata. c) In rebus ſacris et velut myſteriis conuenit ſubindicare, quaſi nos ipſi rem intelligamus quidem, ſed explicare non poſſimus euidenter, ob rei grauitatem, quae ſublimior ſit, quam queat enunciari. conf. Quinct. VII, 3. γ) In λέξει et *conformatione vocum*, a) grauitas verborum ineſſe debet in ipſis litteris, ſyllabis, compoſitione, ſono. Grauitatem habere dicit Hermogenes, quae pronunciata vel buccam implent, vel os dilatant, qualia ſunt, quibus *a* et *o* frequentantur,

tur. Grauius etiam sonant diphthongi, exclusa tamen ex *i* generata, haec enim littera exilis nimis est, nec grauitatem habet, sed suauitatem. b) *Translationes* requiruntur *modeste factae et verecunde*. Nam vir grauis modesto vtitur ornatu. c) *Nomina* saepius adhibenda sunt, et quae a verbis deducuntur, quod et longiora sunt plerumque syllabis, et res continent, quas persequitur vir grauis. δ) *Figuras σεμνότης* communes habet cum perspicuitate a) ὀρθότητα, quae recto sit casu et modo iudicandi. Vir enim grauis recta incedit via, non ambages quaerit et latebras, sed animi sensa breuiter exponit. b) ἐπίκρισιν, i. e. *adiectum oratoris iudicium*, quum procul omni haesitatione vel approbamus aliquid, vel improbamus. Si titubet sententia, mores indicat ad humanitatem compositos, non grauitatem. Contra impediunt graue dicendi genus ἀποςροφὴ et ὑποςροφὴ, *figuras interruptas* vocat Cicero, quae multas habent conuersiones, interiectiones et interruptiones, quae inhibent liberum orationis cursum, eamque ad forensem et popularem sensum demittunt. Non in contentionem se abripi, patitur vir grauis, nec statione deiicitur, sed immotus perstat et sibi constans. ε) Membra quo breuiora sunt, eo ad gravitatem aptiora, licet, si res oratori subiecta, productiorem postulet sermonem, longiora quoque et instar funis extensa adhiberi posse, Hermogenes non diffiteatur. Nempe vir grauis, arduis intentus negotiis, studet breuitati. ζ) Συνθήκην, *compositionem* eam amat, in qua frequentes sint concursu vocalium hiatus, quod indicant non ingratam oratoris negligentiam, de re hominis magis, quam de verborum compositione, laborantis. Hiat ergo oratio grauis, et intersistit, vt laborare ipsa grauitate videatur. Deinde amat dactylos, anapaestos, paeonas, iambos, saepissime spondaeos. η) De ἀναπαύσει, seu *clau-*

 sulis

sulis ita praecipit Hermogenes, vt pede huius ideae proprio doceat, concludendam esse orationem grauem. Qui qualis sit, magna lis est inter rhetoras. Alii paeonas, alii choreos, alii spondaeos, alios alii elegerunt pedes, quibus periodos finirent. Nihil certi hic definiri posse, putat Bergerus. 9) De *numero* iudicat, in hac idea orationem, omnibus numeris expletam, non desiderari, quum nec aurium quaeratur oblectatio, nec venustas, multo studio quaesita, hic conspiciatur, ita tamen esse debere numerosam, vt, ratione membrorum habita, breuitatem ostendat quidem, sed illam tarditate pedum, in compositione et clausura, satis compenset. Denique obseruandum est ex §. XV. non ex vna forma sermonem construi, neque *σεμνὴν* vocari orationem, quae in omnibus, sed quae maximam partem, ad grauitatis ideam sit composita, ita, facie grauiori, velut nota quadam, insigniatur. Haec Bergerus disputauit pleraque ex Hermogene, quem hinc, tamquam ex vngue leonem, licet cognoscere. Nam quae de illius ideis Heineccius in medium attulit, non sufficiunt ista ad Hermogenem vel pernoscendum, vel gustandum.] De reliquo pleraque Ciceronis *pro L. Manilia, Verrin. Catil. pro Sextio*, in quantum pro republica disputat, *σεμνότητος* sunt exempla. Nam non vna tota oratio tota est *σεμνὴ*, sed in quibusdam partibus, haec virtus inprimis obseruatur, (G,)

**) ASPERVM dicendi genus Graecis vocatur *τραχύτης*, idque adhibetur in reprehendendis magnorum virorum (populi item et regnantibus, licet per se minora videantur, G.) vitiis. Sic CIC. *Verrin. 7.* satis asper est in reprehendenda nobilitate: *Hominum nobilium non fere quisquam fauet nostrae industriae: nullis nostris beneficiis beneuolentiam illorum allicere possumus: quasi natura et genere disiuncti sunt, ita diffident a nobis animo*

animo et voluntate. Quare quid habent eorum inimicitiae periculi, quorum animos iam antea habueris offensos, quam vllas inimicitias susceperis. (Asperitatis magister optimus SALLVSTIVS in orationibus, quas Mario tribuit contra nobilitatem habitas. ¶ *Asperitas* enim parua quidem vitia, vt videntur, exaggerat, mollitiem vestium, indulgentiam in liberos, potentiam nimiam, etiam bonorum virorum, luxum etc. Sed *vehementia*, σφοδρότης, de qua statim, sceleribus exagitandis nata. (G.)

***) Si quis paullo acerbius in minoris dignationis personas inuehitur, genus hoc dicendi vocatur Σφοδρότης, VEHEMENTIA. Verba in hac orationis forma sunt asperiora, nonnumquam etiam nouata, figurae vehementiores, membra fere breuiora. Talis idea in CICERONIS orationibus (¶ pro domo, in Clodium, pro Milone, G.) aduersus Catilinam, Pisonem, Vatinium et in Philippicis vbique elucet. ¶ Distat ergo ἀπὸ τῆς δεινότητος, quae est in iusto vsu idearum orationis. (G.)

****) Graecis vocatur Λαμπρότης, quando quis res a se ipso vel aliis gestas gloriosa et magnifica oratione collaudat. (Etiam quum de rebus diuinis ac naturalibus, de virtute item, cum quadam magnificentia loquimur, et velut splendidam picturam proponimus. G.) Qua in re tamen cauendum, ne Suffenus videaris. Nihil enim molestius est ostentatione et iactantia. Maxime in defensionibus virorum magnorum locum habet haec idea. Sic P. Scipio Africanus ab obtrectatoribus vocatus in iudicium breui, at splendida, oratione caussam dixit: *Hoc die, Quirites, Hannibalem Poenum in Africa felici praelio vici, Carthaginem magna spirantem leges nostras accipere coegi. Itaque quum hodie litibus et iurgiis supersedere aequum sit, ego extemplo hinc supplicatum ibo in Capitolium, diisque gra-*

tias agam, quod mihi et hoc ipſo die et ſaepe alias reipublicae bene gerendae mentem facultatemque dederunt. Veſtrum quoque, quibus commodum eſt, ite mecum, Quirites, et orate deos, vt mei ſimiles ciues habeatis. LIV. *XXXVIII. extr.* Aeque ſplendida oratione ſua facta nonnumquam extollit CICERO, maxime in oratione *pro P. Sulla cap. 9. et 11.* vbi tam magnifice ſollertiam ſuam in opprimenda coniuratione Catilinaria collaudat, nihil vt poſſit hoc quidem loco reperiri ſplendidius. (Talia multa in orationibus *pro Sextio, pro domo ſua, de haruſpicum reſponſis.* G.)

*****) Genus hoc dicendi EXAGGERATVM et CIRCVMDVCTVM, ſeu, vt HERMOGENES vocat, περιβεβλημένον καὶ περινενοημένον, in eo conſiſtit, quod propoſitiones e variis fontibus amplificantur. Fontes eiusmodi, vel, vt rhetoribus vocantur, loci amplificationum ſunt I. *Genus,* quod ad illuſtrandam ſpeciem adſumi ſolet. E. g. MVRET. *orat. I. Quum omnes mihi ſingulari ac praecipua quadam laude digni videntur, qui in adſequenda honeſtarum artium ſcientia operam et induſtriam ſuam collocant: tum ii praecipue, qui veluti maiore quodam numinis adflatu perculſi, ceteris omnibus poſthabitis, ad diuinarum rerum intelligentiam omnes cogitationes ſuas atque omnia ſtudia contulerunt.* ¶ Igitur huc pertinet theſios adſumtio ad illuſtrandam hypotheſin, ſiue, vt vulgo dicunt, tranſitus ab illa ad hanc, ſi nempe illa ad hanc illuſtrandam praemittitur. v. c. *Quamuis bellum omne ſit periculoſum, ciuile tamen inprimis multo eſt pernicioſiſſimum.* Vel: *vt, quicquid poſſum, tua cauſſa facio, ita hac in re omnium minime tibi deero.* De hoc iam vidimus in periodis compoſitis. Vid. *Excurſ. I.* (G.) II. *Species,* quibus genus illuſtratur. e. g. CIC. *VIIII. epiſt. ad diuerſ. 20. Nam omnem noſtram de republica curam, cogitationem*

de

de dicenda in senatu sententia, commentationem caussarum abiecimus, et in Epicuri nos, aduersarii nostri, castra coniecimus. Dicere voluit, se publicis negotiis valedixisse. Haec in species distribuit, seque nec magistratus amplius petere, nec senatui interesse, nec in foro caussas agere, ait. ¶ Huic rei apta est figura *μερισμός*. Exemplum vid. *Iesa.* I, 5. (G.) III. *Definitio*, qua amplificatur definitum. Sic C. Aquilium a iuris prudentia laudaturus, CICERO *pro A. Caecina cap. 28.* hanc ei iurisconsulti definitionem accommodat: *quapropter hoc dicam, numquam eius auctoritatem nimium valere, cuius prudentiam populus Romanus in cauendo, non in decipiendo perspexerit: qui iuris ciuilis rationem numquam ab aequitate seiunxerit: qui tot annos ingenium, laborem, fidem suam populo Romano promtam expositamque praebuerit: qui ita iustus et bonus vir est, cet.* (Non ergo hic sermo est de definitione vel Aristotelica, vel ea, qua attributum aliquod ponitur, vnde reliqua deriuari possunt; sed definitio est, quidquid rei naturam per attributa, partes, effectus etc. declarat. Vid. infra I, 3, 4. ¶ Ita *pro L. Manil.* virtutes illas imperatorias definit idem Cicero. Sic sapientem, doctum, ciuilem, bonum virum finire licet. G.) Eodem pertinent IIII. *Effectus*, ¶ vt, quum eloquentem laudo: *hoc dicente metuebant omnes, ne desineret.* Aut si dicam: *iratum se fuisse negat, pallidum quidem, mox rubicundum, trepidantem etc. vidi.* (G.) V. *Adiuncta*, ¶ sicut de bibace: *plus apud illum vitrorum, quam librorum, inuenias.* (G.) VI. *Caussae*, ¶ v. c. *Quid miraris, placuisse tibi orationem? ingeniosissimus vir est, et in dicendo versatus, et nunc dicere meditatus est.* (G.) VII. *Opposita*, ¶ e. g. *Pulchram tibi illam visam facile credo: cum assideret iuxta, quam quartam furiarum dicas, ex hara protractam potius, quam exornatam in thalamo.*

lamo. (G.) VIII. *Comparatio*, ℊ v. g. *Quantum huic decoris vestes decentissimae et ad pudorem factae attulerunt, tantum illam colli ista flauescentis et luridi pectoris nuditas deformauit.* (G.) VIIII. *Testimonium*, ℊ e. c. *Quantam vim habeat vestitus, Germani nostri prouerbio suo indicant, quum vestibus effici homines dicunt.* (G.) de quibus aliisque amplificandi fontibus accurate egit VAL. THILO *Rudim. Rhet. Part. II. cap. 3.* (Apparet, has fere partes esse chriae Aphthonianae, exercendas quidem omnes, sed non temere in eumdem locum congerendas: verum habendas in promtu, vt iam hac, iam alia parte, iam pluribus vtare. G.) Quod si itaque frequentius quis vtatur eiusmodi amplificationibus, nascitur inde genus dicendi CIRCVMDVCTVM vel EXAGGERATVM: cui adsuetus, nisi sibi caueat, facile in Asiaticam illam loquacitatem incidet.

LII.

Stilus elegans, sophisticus, floridus. Tertia dicendi forma est τὸ ΚΑΛΛΟΣ vel PVLCHRITVDO, quam in ὡραϊσμὸν vel καλλωπισμὸν *), ἀξίωμα vel dignitatem **), et τὸ γλαφυρὸν seu floridum dicendi genus ***) dispescere solent. Primum pulchritudinis genus in vitio ponitur ****): secundum (vt in omni oratione, ita etiam G.) in genere deliberatiuo, tertium (inprimis G.) in demonstratiuo, laudem meretur.

Vid. I. G. BERGERI *de naturali pulchritudine orationis ad excelsam Longini disciplinam illustri continentique C. Iulii Caesaris exemplo exacta liber commentarius*, *Lipsiae* cIↃIↃccxx. 4.

*) Καλλωπισμὸς vocatur nimia illa ac *sophistica* orationis elegantia, quae tota ad pompam ac

ac oſtentationem comparata eſt, qualis fuit oratio veterum ſophiſtarum, Gorgiae Leontini, (❡ Libanii plerisque in locis, G.) aliorumque, qui veluti calamiſtris intorquebant orationem, vt erudite docuit GE. NIC. KRIEGK in diſſert. *de eloquut. ſophiſt.* Inter Latinos infeliciter eiusmodi καλλωπισμὸν adfectauit APVLEIVS; ❡ infelicius etiam Symmachus, Sidonius, Caſſiodorus, Ennodius; (G.) inter recentiores IO. BARCLAIVS in *Argenide* atque ac *Euphormione*, cuius ſtilus adeo vix commendandus eſt tironibus. ❡ [De καλλωπισμῷ *Io. Barclaii* elegans eſt programma Cl. BAVMESTERI p. 107. *Exercitationum academicarum et ſcholaſticarum. Lipſ.* 1741. 4.] Inprimis hoc nomine vituperandi ſunt Ieſuitae quidam, Maſenius, Giannetaſius, etc. (G.) Naſcitur hic καλλωπισμὸς I. Ex epithetis *amoenioribus:* v. g. *ego vero tibi locum oſtendam, vbi nec ſmaragdinum pratorum viſorem, nec gemmeam florum varietatem, nec lenes aquarum ſuſurros, nec ſuauiſſimos auicularum concentus deſiderabis.* ❡ Epitheta inprimis huc pertinent, quae nihil cauſſae continent aut rationis, vnde aliquid efficiatur, ſed ſolam picturae amoenitatem, et in pictura non tam naturam, quam pulchritudinem praeternaturalem exprimunt. (G.) II. Ex *translationibus amoenis et venuſtis,* (❡ non neceſſariis, niſi ad ſolam varietatem picturae, G.) veluti a floribus et fructibus deſumtis. III. Ex *deſcriptionibus amoenis*, quales vbique adfectat BARCLAIVS. (Deſcriptio et epitheta poetica et hiſtoria in eo differunt, quod illa delectare, et ſenſum implere cupit, haec rationes continet, cur res hoc vel alio modo geſta ſit. In illo genere ſunt deſcriptiones Curtii et Apuleii, in hoc Salluſtianae, Caeſaris, Liuii. G.) IIII. Ex *figuris ſonantioribus*, veluti ὁμοιοπτώτῳ, ὁμοιοτελεύτῳ, aliisque ſimilibus. Laudem talia forſan inuenerint in pueris: non aeque in viris,

viris, quos virilis et grauis decet eloquentia. ¶ Iam dictum eit supra I. §. XIX. n. XVI. fin. de Augustino et concionatoribus quibusdam. (G.)

**) Ἀξίωμα vel *dignitas* ea est pulchritudinis species, quae in partium omnium decentia posita est. Hinc si omnes partes orationis, velvti exordium, confirmatio, confutatio, decore inuentae atque elaboratae sint, si periodis sua constet concinnitas, dictioni sua puritas, ipsi orationi suus nitor: pulchram merito dixeris eiusmodi orationem. Et tales sunt CICERONIS *orationes pro lege Manilia, pro Q. Ligario, pro Milone,* ¶ *pro domo, ad Quirites post reditum, Verrinae,* (G.) pulchrae illae quidem, sed a sophistico tamen illo ac calamistrato dicendi genere remotissimae.

***) Τὸ γλαφυρὸν vel *floridum* orationis genus (¶ nomen habet a γλάφω, quod idem fere est ac γλύφω, notat ergo pulchritudinem arte paratam, sculpturae similem, petita metaphora, vt videtur, ab ornamentis architectorum, columnis, vt hoc vtar, et G.) medium inter sophisticam dicendi formam et dignitatem tenet locum, orationemque variis veluti floribus ac luminibus distinguit, sed vt paullo magis ostentare videatur elegantiam, quam τὸ ἀξίωμα. Et hinc aliqui iam olim floridum illud dicendi genus commendabant incipientibus, *vt ad alenda primarum aetatum ingenia magis accommodatum,* QVINCTIL. *lib. II. Instit. orat. cap. 5.* vbi TVRNEBVS: *Floridum adpellat genus, sententiis argutum, verbis elegans, et metaphoris crebrum. In hac autem videtur esse sententia Cicero, qui quidem epidicticum genus, quod floridum est et sophisticum, eloquentiam nutrire scribit.* Tales sunt CICERONIS *oratio pro Archia poeta et pro M. Marcello,* PLINII *panegyricus,* et e Graecis LVCIANI (quidam G.) *dialogi.* Saepe quoque ad floridam hanc dicen-

cendi formam propius accedunt PETRONIVS, LACTANTIVS, et e recentioribus ERASMVS, MVRETVS, MAIORAGIVS. Facillime differentiam hanc intelliges, si dixeris, dignitatem similem esse pulchritudini virorum: floridum stilum venustati matronarum, τὸν καλλωπισμὸν denique fuco meretricio. (Sed non facile est, cuiuis hanc similitudinem in tribus pulchri in dicendo generibus applicare, et dignitatem, vt hoc vtar, a fuco distinguere. Vsus accedat oportet et sensus ille lectione optimorum scriptorum formatus et confirmatus. G.)

****) Iam pridem PETRONIVS *cap. 1. et 2.* risit sophisticum illud ac calamistratum dicendi genus; id est, *mellitos verborum globulos, et omnia dicta factaque quasi papauere et sesamo sparsa. Qui inter haec*, inquit, *nutriuntur, non magis sapere possunt, quam bene olere, qui in culina habitant.*

LIII.

Quarta idea τὸ ΗΘΟΣ siue MORATA ORATIO vocatur. Eam tunc potissimum conspicimus, quum ita loquimur ac scribimus, vt vbique probitatis, veracitatis, beneuolentiae, prudentiae, modestiae, omnisque virtutis significationes demus *). *Stilus moratus.*

*) Moratam ergo orationem reddunt I. *Extenuationes.* CIC. *pro Archia cap. 1. Si quid in me est ingenii, quod sentio, quam sit exiguum, cet.* II. *Officiorum oblationes*, quae in CICERONIS *epistolis* sunt frequentissimae. III. *Insectationes vitiorum.* IIII. *Virtutum commendationes*, et quae sunt huius generis alia. (Mores sunt vel *primae personae* s. loquentis, qui ita instituere se debet, vt auditores habeant ipsum pro viro bono, sibi beneuolo, prudenti et rerum perito:

perito: huic enim tali facilius credunt homines: vel *ſecundae*, ſ. auditorum, ad quos accommodare orationem, viri ſapientis eſt: vel *tertiae* perſonae, ſiue eorum, de quibus agimus, vbi interdum etiam argumenti docentis ſiue demonſtrantis vim obtinent. Mores primae perſonae inprimis etiam negatiue, quod aiunt, intelligendi ſunt: hoc eſt nihil dicendum, vnde contraria his, quae diximus, coniicere poſſint auditores. ¶ Hermogenes reſpicit tantum primam perſonam, et ſex partes facit, ἀφέλειαν, γλυκύτητα, δριμύτητα (ſ. acrimoniam), ἐπιείκειαν, ἀλήθειαν, βαρύτητα (in obiurgationibus), ita vt vbique applicentur ſententia, methodus, cet. de quibus §. L. dictum eſt. Auctor noſter hic nimis breuiter eſt defunctus, vid. certe Voſſius. G.)

LIIII.

Stilus concitatus et parenthyrſus.

Quinta idea eſt Ἡ ΓΟΡΓΟΤΗΣ, id eſt, velox et CONCITATVM dicendi genus, quod omnia breuibus membris vel inciſis, maxime vero interrogationibus, reſponſionibus, obiectionibus, ſolutionibus proponit *). Et cauendum quidem eſt genus orationis ignauum, iners, remiſſum, et quaſi ſupinum **), ſed cauendum etiam, ne in PARENTHYRSVM abeat nimia, et ex immodico adfectu profecta celeritas ***).

*) Vtimur concitato eiusmodi ſtilo

I. In *narratione rerum*, quae celeriter ſe inuicem ſunt conſequutae. TERENT. *Andr. I, 1. v.56. ſeq.*

- - - obſeruabam mane illorum ſeruulos
Venientes aut abeuntes; rogitabam: heus puer,

Dic

Dic sodes, quis heri Chrysidem habuit? nam Andriae
Illi id erat nomen. Teneo. Phaedrum aut Cliniam
Dicebant, aut Niceratum: nam hi tres tum simul
Amabant. Eho, quid Pamphilus? Quid? symbolam
Dedit, coenauit. Gaudebam. Item alio die
Quaerebam: comperiebam, nihil ad Pamphilum
Quidquam adtinere.

II. In *deliberatione* nobiscum ipsis instituta. TERENT. *Eunuch. I, 1. v. 1. sqq.*

Quid igitur faciam? non eam? ne nunc quidem,
Quum arcessor vltro? an potius ita me comparem,
Non perpeti meretricum contumelias?
Exclusit, reuocat, redeam? non, si me obsecret.

III. In *altercationibus oratoriis*, maxime vbi cum aduersario coram nos colloqui fingimus. CIC. *pro Sext. Rosc. cap. 19. Illum quidem voluisse exheredare, certe tu planum facere debes. Quid ergo adfers, quare id factum putem? Vere nihil potes dicere. Finge aliquid saltem commode, vt ne plane videaris id facere, quod aperte facis, huius miseri fortunis et horum virorum talium dignitati illudere. Exheredare filium voluit? Quam ob caussam? Nescio. Exheredauitne? Non. Quis prohibuit? Cogitabat. Cogitabat? Cui dixit? Nemini. Quid est aliud, iudicio et legibus ac maiestate vestra abuti ad quaestum atque ad libidinem, nisi hoc modo accusare?* ¶ Adde *in Pison.* c. 20, 1. (G.)

**) Graeci ignauum vel lentum eiusmodi dicendi genus vocant ὕπτιον vel ἀνειμένον, idque in vitio ponitur.

 ***) ΠΑΡ-

***) ΠΑΡΕΝΘΥΡΣΟΣ nomen accepit a thyrſo, bacchantium geſtamine. Quum enim hi furere ſolerent: παρένθυρσον vocarunt furioſum illud dicendi genus, quod in inepta adfectuum concitatione verſatur, quum ſcilicet tragoediae aguntur de nugis, ac in rebus paruis illae dicendi faces adhibentur, quibus auditor incendi ſolet atque inflammari. (Vbi praeter rem infertur thyrſus et furor quidam Bacchicus: Πάθος ἄκαιρον καὶ κενὸν, ἔνθα μὴ δεῖ πάθους, ἢ ἄμετρον, ἔνθα μετρίου δεῖ. G.) Conf. v. cl. SCHWARZII *Miſcell. politior. human. p. 99.* ❡ et cl. BAVMESTERI progr. de παρενθύρσῳ, *inſigniori orationis vitio*, p. 28. *Exercitationum academicarum et ſcholaſticarum.* (A.) Quod vitium grauiter reprehendunt DIONYS. LONGINVS περὶ ὕψους *ſect. IIII, 15. ſeq.* et CICERO *de Orat. II, 51.* Lepidum exemplum eſt apud MARTIALEM *epigr. lib. VI. cap. 19.* vbi aduocati, neſcio cuius, παρένθυρσον ita perſtringit:

Non de vi, neque caede, nec veneno,
Sed lis eſt mihi de tribus capellis,
Vicini queror has abeſſe furto,
Hoc iudex ſibi poſtulat probari.
Tu Cannas, Mithridaticumque bellum,
Et periuria Punici furoris,
Et Syllas, Mariosque, Mutiosque
Magna voce ſonas manuque tota.
Iam dic, Poſtume, de tribus capellis.

Nihil ſane hoc dicendi genere eſt ineptius. Accidit enim eiusmodi oratoribus, ❡ qui, vt Cicero ait, fluctus in ſimpulo excitant, (G.) vt pro conſternatione et ſtupore cachinnos auditorum commoueant, quippe qui furere apud ſanos et quaſi inter ſobrios bacchari vinolentos arbitrantur, vt eodem loco obſeruat LONGINVS. Neſcio, an non huius vitii reus poſtulandus ſit TERTVLLIANVS, in *libello de pallio*, vbi in defendendo hoc habitu tantas tragoedias agit, vt libel-

libellum illum legens, non pallii honorem, sed humani generis salutem periclitari crederes. Non sane ita paratragoediari ausus esset auctor, si memor fuisset *Horatiani* illius, *de arte poet. v. 89.*

Versibus exponi tragicis res comica non vult.

(Lusit, vt iamiam ad §. 47. no. 1. obseruatum est, et satyram scripsit, TERTVLLIANVS. Nempe iucunditatem ex eo captant et leporem poetae et satyrici, si de rebus minutis magnifica oratione vtantur. Hinc venustas *quarti Georgicon*, quo apum velut respublica quaedam describitur. Hinc placent Anglorum *Hudibras*, *Pulpitum*, BOILAEI, *Situla rapta*, TASSONI, POPII *raptus cincinni*, *dispensatorium* GARTHII, *Batrachomyomachia* tum Graeca illa, tum Germanorum, *Vulpecula Reinecke*, et illius generis alia. G.)

LV.

Sextam denique orationis ideam HERMOGENES (II, 9.) ΔΕΙΝΟΤΗΤΑ vel DICENDI VIM adpellat. Ea nihil aliud est, quam aptus ac decorus reliquarum idearum vsus. Quodsi enim quis suo loco perspicua, graui, morata, pulchra, concitata oratione vti nouerit, et in omni re viderit, quid deceat, ei δεινότητα tribuit HERMOGENES *). Ceterum quum non eadem omnes deceat oratio: alius stilus esse dicitur τεχνικὸς vel ἐπιστημονικὸς, vulgo *philosophicus*, alius ἱστορικὸς, *historicus*, alius διαλογικὸς, vulgo *dialogisticus*, alius ῥητορικὸς, *oratorius*, alius πολιτικὸς, *ciuilis*, alius ἐπιστολικὸς, *epistolicus*, alius de-

Dicendi vis.

Quarta stili diuisio.

 nique

nique ποιητικὸς, *poeticus*. De ſingulis pauca.

*) Hinc δεινότης deeſt auctoribus omnibus, qui Latine quidem nec ineleganter ſcripſerunt; ſed digno materia ſua charactere non vſi ſunt. Non ergo δεινὸς eſt TERTVLLIANVS, qui, quum docere velit, perſpicuitatem negligit, nec FLORVS, qui, hiſtoriam ſcripturus, poetico ſtilo vtitur, nec e recentioribus LIPSIVS, qui etiam, vbi docet, vel rhetoricatur, vel comicum agit. (Dialogos enim ſcribit, eosque, quantum capit materia, exhilarat, quae ipſa δεινότητος pars eſt. Nempe δεινὸς Graecis proprie eſt, metuendus, horribilis, ſignificat autem gradum altiorem et vehementiam in bonis pariter ac malis: epitheton cruciatus, ventriculi, etc. orationis ergo etiam, quum illa omnibus ſuis quaſi muneribus praeclare fungitur, ¶ [et orator δεινὸς eſt ὁ ἐπιδέξιος λέγειν, ἢ δυνάμει ῥητορικῇ χρῆσθαι.] (G.) Sane aeque inepti hi videntur, ac comici, qui reges tunica ruſtica; ruſticos purpura; matronas meretricio; meretrices matronali habitu indutas producunt in ſcenam. Elegans eſt praeceptum QVINCTIL. *Inſtit. orat. lib. XI. cap. I. Quid prodeſt, eſſe verba et Latina, et ſignificantia, et nitida, figuris etiam numerisque elaborata, niſi cum iis, in quae iudicem duci formarique volumus, conſentiant? Si genus ſublime dicendi paruis in cauſſis, paruum limatumque grandibus, laetum triſtibus, lene aſperis, minax ſupplicibus, ſubmiſſum concitatis, trux atque violentum iucundis adhibeamus? Vt monilibus et margaritis ac veſte longa, quae ſunt ornamenta feminarum, deformentur viri, nec habitus triumphalis, quo nihil excogitari poteſt auguſtius, feminas deceat.*

LVI.

LVI.

PHILOSOPHICVS ſtilus adhibendus in omnibus ſcriptis didacticis *). Satis laudis meretur; ſi ſit proprius **), purus ***), perſpicuus ****). Elegantiam non adfectat, nec tamen ſponte ſe offerentem negligit *****). Praecipue tamen vitat figuras patheticas, et quidquid ad perſuadendum potius, quam ad demonſtrandum facere videtur ******). *Stilus philoſophicus.*

*) In ἐπιϛημονικῷ hoc diceudi genere reliquis omnibus praeferendi e Graecis XENOPHON in *oeconomicis*, aliisque ſcriptis didacticis, inter Latinos CELSVS, qui *de arte medica*, et COLVMELLA, qui *de re ruſtica* pura ac terſa oratione, ſcripſerunt. Nec plane contemnenda (quin praeferenda longe omnibus, G.) dictio CICERONIS, quam in libris *de officiis* et in *topicis ad Trebatium* adhibuit, quamuis in illis aliquando ad oratorium dicendi genus adſurgat. In reliquis ſcriptis philoſophicis ſtilus TVLLII propius ad genus dicendi vel διαλογικὸν vel ῥητορικὸν accedit. (Sed etiam in his ſunt diſputationes longiores, in quibus obſeruatur ſtilus philoſophicus. Maxime autem commendandus hic erat QVINCTILIANVS. G.) SENECA acutus eſt, ſed non tam docet, quam rhetoricatur. LACTANTIVS purus in plerisque et elegans, ſed nec is ab oratorio ſtilo abſtinet. Et hoc plerorumque patrum eccleſiaſticorum vitium eſt, vt etiam, quum docere volunt, concionentur, magisque perſuadeant, quam iuſtis demonſtrationibus conuincant. ¶ De plerisque, quae hic ſtatuit auctor noſter, paullo aliter cenſendum putarim. Xenophontis libellus ille dialogicus eſt, et multas habet digreſſiones oratorias. E Graecis potius hic laudari debebant Ariſtoteles et Theophraſtus.

 Ille

Ille auctor est methodi, et scribendi ornate, omnibus suis scriptis exempla praebet. Hic feliciſſimus imitator, in libris *de plantis* et *cauſſis plantarum.* Celsus est Cicero medicorum. Columella politiſſimus, interdum tamen etiam rhetoricatur, sed eleganter; interim minus adhibitus est a posterioribus, qui Palladium praeferebant. Magis etiam Plinius maior est oratorius. Sed Cicero hic quoque regnat, quantum ad stilum orationis et totum quasi tenorem, vt, qui Ciceronem imitetur, v. g. in libris *de finibus, de natura deorum*, in *Tuſculanis quaestionibus, de fato*, ille non poſſit non eleganter scribere. *De officiis* multa sane praeclare: sed totum systema non optime cohaeret, quod Stoicos potiſſimum ille quidem sequitur, sed subinde tamen ad Academiam respicit et Lyceum: hinc vocabula ipsa non satis determinata: quin ipsa lingua ab eo primum ad philosophandum translata, et quidem ab viro occupatiſſimo in aliis rebus, et huic negotio tantum subcesiua quaedam tempora tribuente. De Seneca bene. Multa splendidius dicta, quam verius: certe non demonstrata. Excipiendi tamen *naturalium quaestionum* libri, vbi voluit certe ratiocinari atque docere, et quaedam pulchre docet, certe dictionis exemplum praeit. (G.)

**) Abstinendum ergo in hoc stilo a translationibus, maxime longe petitis. Quum enim docentium sit, claras ac distinctas rerum ideas in audientibus excitare: facile patet, huic fini non conuenire metaphoras, (nisi quas ipsa claritas, vel neceſſitas adeo postulat. G.) Hinc iam supra obseruaui, laudem meruiſſe scripta EPICVRI, qui nusquam vsus sit translato dicendi genere. Equidem de rebus ad mentes et spiritus pertinentibus saepe nobis desunt verba propria: sed et hic danda opera, ne metaphoris audacioribus, et rem non satis exprimentibus vtamur.

mur. Sic si quis *adfectus* vocat *commotiones animi*, iisque opponit *mentis quietem et tranquillitatem*, metaphorice quidem loquitur; sed ferendus est. Ast si quis adfectus cum Stoicis *animi tumultus*, aut *perturbationes;* aut animi quietem *inducias cum mente factas* adpellaret; merito reprehenderetur. Ideae enim inde nascuntur vel falsae, vel certe obscurae ac confusae. ¶ Quin haec sunt emphatica, si accedat explicatio. *Perturbatio* fere proprium affectus alterius fuit. *Pax animi* pulchre dicitur. (G.)

***) Caue ergo, existimes, docentium esse, stilo sicco et barbaro vti. Non magis hic character docentes decet, quam philosophum pallium et pera Diogenis. Non vnguenta redolent viri sapientes, sed nec sordes amant. ¶ Pura cuiusque linguae verba omnes intelligunt, a barbaris refugiunt. Fingamus concionatorem, Gallicismos miscentem, aut cantica similia sermoni Galli alicuius, qui Germanice loqui incipiens, suae et nostrae linguae verba permiste proferat. *In dulci iubilo*, et alias cantiones tolerabiles fecit barbara aetate consuetudo. (G.) Non ferendi ergo in tanta litterarum luce, qui, si theologiam vel philosophiam tradunt, THOMAE AQVINATIS vel LOMBARDI: si iurisprudentiam, BARTOLI et BALDI stilo vtuntur, et vbique *haecceitates, quidditates*, suumque illud: *nego, distinguo, limito, amplio*, inculcant, nec quidquam doceri posse putant, nisi vbique syllogismos, tamquam tela, vibrent. Paedantismum hoc sapit, (venia sit verbo), et ingenium barbariei adsuetum, non secus ac scarabaeus est sordibus suis. (Tantum abest, vt paedantismi reus sit, si quis et ipse sectetur et commendet aliis tale genus orationis, quod intelligi futuris etiam saeculis queat ab omnibus, qui normam Latinitatis, aureo saeculo atque argenteo constitutam, tenebunt: quum illa heroica, si DIS placet, tur-

bandi omnia et conculcandi legem dicendi libertas, post saeculum suum breuius longius, ad piper et thus amiciendum ablegetur. G.) Docuerunt sane e nostratibus GE. CALIXTVS, ¶ NEVMANNVS, WERNSDORFIVS, BVDDEVS, MOSHEMIVS, (G.) e reformatis IO. CALVINVS, RIVINVS, BEZA, TVRRETTINVS, WEHRENFELSIVS, (G.) posse etiam de rebus theologicis puro ac terso orationis genere disseri. Feliciter idem in iurisprudentia tentarunt CVIACII, BRISSONII, HOTOMANNI, ¶ H. DONELLVS, FR. DVARENVS, BYNKERSHOECK, NOOD, VAN ECK, noster HEINECCIVS, MASCOVIVS, vt taceamus de viuis, (G.) qui VLPIANVM et PAPINIANVM, quam IASONEM, vel ACCVRSIVM, maluerunt imitari. Medicos CELSVS: philosophos PHIL. MELANCHTHON purius scribere docuit. ¶ Ex medicis ob stili elegantiam laudandi etiam sunt FRACASTORIVS, SCHVLZIVS, BOERHAAVE, BERGERVS; ex philosophis vero P. RAMVS, H. GROTIVS, S. PVFENDORFIVS, MOSHEMIVS in Cudwortho, iterum BVDDEVS et HEINECCIVS. (G.) Quis ergo hodie in tanta litterarum luce vmbratiles illos doctores imitaretur, et, fruge reperta, glandibus vesci mallet?

****) Quid iuuat docere, si intelligi nolis? Perspicua e veteribus sunt scripta XENOPHONTIS, (CICERONIS, QVINCTILIANI, G.) et COLVMELLAE, e recentioribus CARTESII, quo non temere quisquam cogitationes suas dilucidius cum aliis communicauit. ¶ Nec minus CLERICI, MOSHEMII, BERGERI Medici, BOERHAAVII. (G.) Hi omnes cum voluptate leguntur. At quis sine taedio legerit LVLLII somnia, aut HELMONTII et HENR. MORI meditationes? Non omnibus promiscue haec scripta, aiunt, sed initiatis, adduntque illud HORATII *Carm. III, 1.*

Odi profanum vulgus et arceo.

Sed,

Sed, vt vera fatear, suspecta mihi semper est obscuritas, et plerumque parum sapientiae latitat in tam spissis nubibus. Nulla est veritas tam sublimis, quae non verbis possit enunciari dilucidis, alias enim ne ab ipso quidem docente concipi, adeoque nec doceri posset. Notum est, quantum antiquis obscuritatis caussa vapularit HERACLITVS, ea, quae volebat dicere, οὔτε λέγων, οὔτε κρύπτων, ἀλλὰ σημαίνων, *nec clare eloquens, nec occultans, sed innuens*, quod ipse de oraculis pronunciauit apud IAMBLICHVM *de myster. Aegypt. p. 79.* (Pulchre LVCRET. *I, 640. de* Heraclito:

Clarus ob obscuram linguam magis inter inanes,
Quamue graues inter Graios, qui vera requirunt.
Omnia enim stulti magis admirantur amantque,
Inuersis quae sub verbis latitantia cernunt,
Veraque constituunt, quae belle tangere possunt
Auris, et lepido quae sunt fucata sonore.

Sed obseruandum etiam illud, obscuritatem quamdam esse non ab auctore libri, sed a lectore. Ita scripta mathematica et physica quaedam sunt obscura principiorum ignaris. Ita bene et emendate scripta Latina obscura sunt his, qui assueti sunt ea tantum audire et legere, quae verbotenus vernaculae consuetudini respondent, et epistolis obscurorum virorum similiora sunt, quam Tullianis. De hoc genere obscuritatis disputare me memini in *praefatione* ad VORSTII librum *de Latinitate selecta vulgo neglecta.* G.)

*****) Non solum verba elegantiora atque acumina non negligunt philosophi, si se sponte offerant, vt docent SOCRATIS *disputationes* apud XENOPHONTEM, et ARRIANI *dissertationes Epi-*

 Ateti-

Ecticae: fed ne iocos quidem ac facetias liberales adfpernantur. Noti funt *Socratici fales*, de quibus videndus CIC. *de offic. I, 30. de orat. II, 67.* Hi ita placuerunt antiquitati, vt fi quid feftiuum atque vrbanum vocare vellent, *Socraticum* adpellarent. *Omne* fcilicet *tulit punctum, qui mifcuit vtile dulci.* Vnde merito ipfe fcurram egit, quisquis tanto fuit fupercilio, vt Socratem ideo *fcurram Atticum* vocaret, CIC. *de nat. deor. I, 36.* Adhibendus tamen et hic modus, videndumque, quid deceat. Quod quum non faceret DIOGENES CYNICVS, Σωκράτης μαινόμενος, *Socratis furentis*, nomen accepit. Inprimis abftinendum eft ab eiusmodi falibus in rebus grauibus, quales funt facrae et theologicae. Tentarunt etiam hac in re aliud BALTH. SCHVPPIVS et IO. VAL. ANDREAE, fed et hi multorum reprehenfionem incurrerunt. Quamvis forfan eos excufet ingenium ad vrbanitatem natura factum, et tempora, quibus viuebant, infeliciffima, de quibus iure repetas illa IVVENALIS *Sat. I, 30.*

Difficile eft, fatyram non fcribere.

¶ Schuppius vir fuit multarum rerum et viuendi praefertim peritus, fed qui hiftrioniae aliquantum haberet, vnde putabant alii, fe effe Schuppios, qui tamen verae grauitatis nihil haberent, neque, vt ille, tam multis bonis rebus niterentur. Scripta ipfius funt thefaurus. Andreae ingenium fuit praeftantiffimum, et mores principibus cari: amicus Augufti Brunfuic. et Luneb. Fabulae de Rofae Crucianis auctorem ferunt. (G,)

******) Aliud eft *concionatorium* dicendi genus, aliud τεχνικὸν vel *philofophicum.* Illud (¶ interdum aeque vt philofophicum, G.) contentum eft argumentis verofimilibus, quae tamen tantis verborum phaleris veftiuntur, vt demonftrationes videantur. (¶ Haec qui putat, ignorat

ignorat eloquentiam. Aeque vera debent vtrobique esse, sed in concionatorio genere ad sensum, i. e. phantasiam admoueri. G.) Hoc nudam proponit veritatem, eamque demonstrationibus accurate suffulcit. Illud oratorias, hoc philosophicas amat connexiones, id est, veritates omnes ex genuinis ac veluti domesticis principiis ducit. Illud delectat et mouet; hoc docet et conuincit. (¶ Docere et conuincere vel maxime oratoris est. G.) Nec tamen figuras omnes respuit methodus paraenetica, quam vocant, quippe cuius finis itidem est *mouere* et *persuadere*. Attamen et tunc magis illae sponte sua inter dicendum sese obtulisse, quam operose excogitatae videri debent. (¶ Scilicet vbique desinit ars esse, quum apparet et se ostendit. Vt in pictura, solus artifex videre debet artem, cet. G.) Sunt sane in ARRIANI *dissertationibus Epicteticis* quaedam pulcherrime dicta, sunt figurae elegantissimae, sed tanta cum simplicitate coniunctae, vt orationem naturali quadam pulchritudine adsurgere, statim adpareat. Illud fallit; hoc bona fide agit. Exemplo sit SENECA, qui, declamatorio dicendi genere vsus, miram prae se fert sapientia speciem: et tamen, si remotis inuolucris propius eum inspicias, non demonstrationes inuenies, sed acumina quaedam parum solida, non res et veritates, sed verba sonora, id est, fulgur e pelui. Id quod iam dudum obseruarunt MALEBRANCHE *de inquis. verit. II, 4.* MENAGIVS in *Menag. Tom. II.* vt et SANEVREMONTIVS in *Saneuremontianis.* (¶ Hoc non est a dicendi genere: sed sicubi sophisticatur Seneca, aeque contra rhetoricen, quam philosophiam impingit. Solum verum potest placere. G.) Vereor, ne idem dicendum sit de plerisque patribus ecclesiasticis, quibus nimius oratoriae amor imposuit, veluti de BASILIO, GREGORIIS, IOANNE CHRYSOSTOMO, HIERONYMO, aliisque,

que, de quibus legi meretur BARBEYRACII *praefat. ad versionem Gallic. Pufendorf. n. VIIII.* (❡ Si peccarunt, non ab arte rhetorica id est, sed quod ea abusi sunt. Quod enim de se iocans dixit Cicero: *populo imposuimus, et oratores visi sumus*, id nimis saepe serio solet fieri. Rhetores etiam plerique ante Christianismum rhetoricantur, vbi probare debebant. Vid. WEHRENFELS. *de meteoris orationis.*]| Nempe vt in disputationibus philosophi, geometraeque adeo, circumuenire se sophismatis et pseudographiis solent, sic imponere auditoribus interdum student oratores: neutrum vitio artium accidit, sed hominum. G.)

LVII.

Stilus historicus.

A philosophico seiungendus est stilus HISTORICVS *), qui non modo puritatem **), sed et concinnitatem ***) amat. Decet praeterea illum perspicuitas ****), grauitas †), pulchritudo ††), minime vero vehementia †††), parenthyrsus ††††), et hyperbole †††††).

*) Singularis *de stilo historico* exstat tractatus CASP. SCIOPPII: sed in quo frustra praecepta quaeres. Solet enim iste homo vbique aliorum vitia, tamquam quisquilias, colligere. Non itaque docet, qualis esse debeat ista historicorum oratio, sed qualis sit apud eos, qui parum adcurate scripserunt. Paullo meliora, sed et pauciora sunt, quae de stilo historico praecipiunt QVINCTIL. *Instit. orat. X, 1.* LVCIAN. *in dial.* πῶς δεῖ τὴν ἱστορίαν συγγράφειν. SCHEFFER. *de stilo II, 5. p. 15.* et in *Gymn. p. 35. seq.* Addendus etiam VOSS. *de arte hist. 26. sq.*

(Aureus vero libellus ille SCIOPPII, qui nec praeceptis caret, et per exempla tanto docet efficacius.

ficacius. Subiectus est ipsius *Infamiae Famiani*, qui ipse quoque liber ostendendis FAMIANI erroribus et vitiis in simili genere scribendi versaturum iuuat mirifice. Etiam LVCIANI sunt multa praeclara praecepta et exempla. De IO. BODINO et reliquis artis historicae scriptoribus vid. MORHOF. *Polyh. II, 4. p. 30.* G.)

**) Quemadmodum omnem in vniuersum Latinitatem, ita et stilum historicum maxime commendat PVRITAS. Abstinendum ergo a verbis poeticis: sed non vtendum tamen vulgaribus ac tabernariis, vt recte monet LVCIANVS. Ceterum et historici I. suas habent *dictiones*, quas non temere reperias apud oratores. Vnde iam olim, teste ATHENAEO *Deipn. II.* PARTHENIVS quidam libellum conscripsit *περὶ τῶν παρὰ τοῖς ἱστορικοῖς λέξεων, de vocabulis historicorum.* Nos quaedam tantum, exempli caussa, dabimus. Animaduertit AVGVSTIN. SATVRN. *Mercur. mai. X, 9.* vocem *velox* aliter fere ab historicis, aliter ab oratoribus, aliter a poetis, vsurpari. Hi dicunt *velox pedes*, illi *velocibus pedibus*, isti *velox pedibus.* Sic et frequentissima historicis est constructio *profunda maris*, *incerta viae*, a quibus fere abstinent oratores. Frequentissimae etiam connectendi formulae: *quo factum est, interiecto tempore, & dies erat decimus, quum, inter haec, dum haec in Graecia geruntur, at Hannibal,* cet. (G.) Inprimis huc pertinet formula historicis fere propria: *ceterum fides eius rei penes auctores erit:* de qua CORTIVS *ad Sallust. p. 497.* *Formula propria historicorum, vbi ad praestationem scribere nolunt.* SENECA *de breuit. vit. c. 14.* *Neque semper pro signo verbositatis et neglectus rerum est habenda.* Vid. IO. CHRISTOPH. BECMANN. *Praecogn. mor. c. 3.* *Immo in re dubia, difficili, et per alios cognita, fere semper adhibetur.* PLIN. *Hist. nat. XXVIII, 1.* Quin immo externa quoque et barbaricos ritus indagabimus.

Fides

Fides tamen auctores appellet. SENECA *nat. quaest. c. 3.* Aut quod historici faciunt, et ipse faciam. Illi quum multa mentiti sunt ad arbitrium suum, vnam aliquam rem nolunt spondere, sed adiiciunt: *penes auctores fides erit.* *Adde eumdem de morte Claudii c. 1.* PLIN. *lib. VIIII. epist. 33.* TACIT. *Germ. c. 3.* Haec CORTIVS. ¶ Hunc quoque historicorum esse morem, vt, *numerum iniri non posse*, quum praelium aut cladem aliquam referant, affirment, obseruat PLIN. *epist.* IX, 16, 1. (G.) Quin et II. figuras sibi veluti proprias amant historici, in quibus haud postrema est *enallage infinitiui* pro imperfecto (vel quocumque tempore praeter futurum, G.) indicatiui, de qua SERV. *ad Virgil. Aeneid. II. v. 683. sq. Infinitus modus pro indicatiuo: et est* FIGVRA PROPRIA HISTORIOGRAPHORVM. Conf. CORT. *ad Sallust. p. 42. sq.* Vtuntur equidem etiam poetae. Sed historiam esse proximam poesi, *et quodam modo carmen solutum,* obseruat QVINCTIL. *Instit. orat. X, 1.* ¶ Rationem, cur haec enallage propria sit historicorum et poetarum, inuenire mihi videor hanc, quia carmina et historiae primum sunt et antiquissimum scripturae genus. Fuisse autem omnino tempus videtur, vbi praeter *infinitum modum* de verbis nihil fuerit in vsu, vt adeo nomen suum ipsa re tuitus sit, quod indicat, non significari certam aliquam personam aut tempus certum. Nimirum ab initio linguas non fuisse verbosas, sed inopes valde et compendiarias, hominesque satis habuisse animi sensa vtcumque explicare, vix potest dubitari. Docent nos hoc parui. Infans quum verba tentat et loqui incipit, in grammatica sua non agnoscit nisi infinitiuum, hic ei esse solet pro omnibus modis, temporibus, numerisque, hunc, prout opus habet, applicat personis, *ich trinken, du trinken*, cet. Hic infinitiuus illi instar omnium est, quae nos in verborum flexione

ne solemus obseruare. Hoc itaque, quod enallagen aut ellipsin vocant grammatici, potius esse archaismus videtur. Et hae reliquiae consuetudinis antiquissimae, quae in linguis ab initio obtinuit, in plerisque, orientalibus inprimis, adhuc seruantur, vbi haec priscae linguarum paupertatis vestigia admodum exstant frequenter. (A.)

***) Formant ergo periodos historici, sed breuiores. *Nihil est enim in historia,* CICERONE *teste, pura et illustri breuitate dulcius.* Diffusiores tamen aliquando sunt NEPOS, LIVIVS, et, qui alias satis presse esse studet, TACITVS. Nonnumquam etiam incisim et membratim scribunt, quoties vel rem celeriter gestam referunt, vel aliorum verba obliquo dicendi genere recensent. ❡ Scilicet amant alterna Camoenae etiam historicae. In orationibus etiam periodos amant, directis quidem: itemque in iudiciis. (G.)

****) *Perspicuitas* virtus historico quam maxime necessaria. Vnde cauendus perturbatior verborum ordo, quem etiam in THVCYDIDE nonnulli reprehendunt. (In orationibus praesertim et iudiciis, ❡ quae viris scribebat: || nam vbi narrat, perspicuus est. G.) Perspicuus maxime CORNELIVS NEPOS et IVL. CAESAR: obscuriores SALLVSTIVS et TACITVS, quorum vterque THVCYDIDEM videtur imitatus.

†) *Grauitas*, vt iam supra diximus, maxime decet historicos pragmaticos. Et hinc eam virtutem miramur in POLYBIO, TACITO, THVANO, COMINAEO, ❡ Pufendorfio, de rebus Friderici Wilhelmi, (G.) et nonnullis aliis, qui pragmaticas dederunt historias, et non modo euentus, sed et eorum caussas, personarum charactetes, consilia, similiaque adcurate enarrant.

††) *Pulchritudinem*, quum in *dignitatem* et *venustatem* supra distribuerimus, hic addendum est, illam, quam hanc, historico esse digniorem.

Ele-

Elegantissimus est LIVIVS, CVRTIVS potius venustus videtur. Vbique enim adfectat sophisticum quoddam ac declamatorium dicendi genus. Nimius in descriptionibus locorum, fluminum, fontium; nimius in consectandis sententiis, quae tamen historicum non decent, nisi statim ad hypothesin transferantur. De eo nemo aequiore Ioue iudicauit BERGERO *de naturali pulchrit. orat. p. 373. 451. seq. 557.* qui hic merito adhibendus in consilium. ¶ Verbo declamator saepe nimis est magis, quam historicus ciuilis. (G.)

†††) Abstinendum ergo ab (¶ vehementibus G.) increpationibus hominum, quippe quae ad declamatores pertinent. Historici non est, vel in homines inuehi, vel eorum virtutes collaudare, sed res gestas, procul habito odio aut amore, narrare. Ineptus ergo VELLEIVS PATERCVLVS, qui vbique immiscet panegyricos: ineptus etiam FLORVS, qui nonnumquam fasces et secures in viros grauissimos expedit. (Iudicium tamen de hominibus et eorum factis interponere solent THVCYDIDES, SALLVSTIVS, LIVIVS, et vt quisque optimis est similior. G.)

††††) Omnes figurae, quae adfectibus mouendis inuentae sunt, historicum dedecent. (Nimirum in quantum est historicus, neque orationes virorum clarorum stilo suo effingit, vbi suos vnicuique affectus tribuere virtutis et artis est, G.) Vnde nec laudem in historia merentur interrogationes, exclamationes, et quae sunt huius generis aliae. Frigidum ergo est, quod FLORVS saepe exclamationes narrationibus, quasi per parenthesin, interserit. Veluti *lib. I. cap. 3. Sic, (rarum alias decus!) vnius manu parta victoria est.* Et *cap. 7. Eminentia forte papauerum capita virgula excutiens, quum per hoc principes interficiendos esse intelligi vellet, (quae superbia!) sic respondit.* Paucis interiectis: *cedentibus ceteris diis (mira res dictu!) restitere*

Iuuen-

Iuuentas et Terminus. Talia frequentissima sunt apud FLORVM. Veluti *lib. I, 10. Immane dictu! I, 11. Nouum et insigne commentum!* Item, *quis credat? proh pudor! fidem numinum! quanta velocitate!* Frequentissimae quoque apud eum sunt interrogationes. Exemplo esse poterit *cap. 8. lib. I.* totum paene interrogationibus compositum. Talia etiam nonnulli notant in CVRTIO, cuius prolixa exclamatio exstat *lib. III. cap. 16. §. 10.*

†††††) Nihil frigidius est hyperbole, maxime in historia. Hanc quoque in FLORO supra aliquoties notauimus. Sed nec CVRTIVS ab hoc vitio abhorret. Quis quaeso feret historicum referentem: Alexandrum, in Aegyptum profectum, extra terminos solis erraſſe? ¶ Sermo est de Aethiopia. *Termini* solis sunt tropici. *Extra* est relatiuum, vt dextra et sinistra. Voluit dicere, *vltra* tropicum cancri. Item extra consuetas Romae et Graeciae vias. (G.) Et tamen ita loquitur CVRT. *IIII, 83.* male imitatus VIRGILIVM *Aen. VI, v. 795.*

- - iacet extra sidera tellus
Extra anni solisque vias.

¶ Intellige extremas. Multo verius dixissent intra. (G.) Poetica haec sunt, in historico non toleranda, qualia tamen plura occurrunt apud CVRTIVM. Eamdem dicam FLORO scribit BERGERVS *ibid. p. 452. Florus, nulla ingenii verecundia, cogitationum sequutus impetum, superiores audacia transferendi vicit, cum ipsisque certauit poetis, dignus profecto, quem multa frigide, multa putide, multa sine mente sana loquutum increpitaret grauiter et incusaret Io. Georgius Graeuius, sinceri vir iudicii, vt tandem aliquando multi, qui commendant acumen illius venustatemque, discerent, res gestas Romanorum capitulatim expositas, illinc esse considerandas, non stilum imitatione tam praua effingendum.*

LVIII.

Stilus dialogicus.

Stilus DIALOGICVS familiares amicorum sermones imitatur. (Sed nempe amici illi et familiares sunt diuersorum generum. G.) Vnde facile adparet, eum esse tenuem *), Rhodium **), moratum ***), et nonnumquam iocosum ac vrbanum ****). Quare non temere imitandi PLATO et CICERO †), sed e Graecis XENOPHON ††), et LVCIANVS †††), e Latinis veteribus comici, et in his maxime TERENTIVS ††††), e recentioribus ERASMVS, cuius colloquiis nihil potest reperiri vrbanius †††††).

¶ Dialogorum auctores celebres recensentur infra II, 4, 1. (G.)

*) Praecepta de stilo διαλογικῷ haud poenitenda suppeditauit DEMETR. PHALER. *de eloquut. 231. sqq.* Nos veluti fundamenti loco ponimus, dialogos imitari familiares amicorum confabulationes. Vnde facile adparet, I. stilum dialogicum *tenuem* esse debere. Nemo sane in colloquiis cothurno incedit. Attamen quum et stilus tenuis nonnumquam subtilior, nonnumquam elegantior acutiorque sit: ratio habenda est personarum. Vnde PLAVTVS omnes quidem comoedias suas tenuiter scripsit, sed aliam tamen orationis ideam heris, aliam filiis familias, aliam militi glorioso, aliam meretricibus, aliam denique seruis, lenonibus, parasitis, tribuit. ¶ Non semper hanc rationem sequutus est Plautus; risum scilicet quaerit vndique. (G.) Idem obseruare nos decet in dialogis, et adcurate, quantum video, id obseruauit ERASMVS. Attamen

et

et mediocrem aliquando esse posse dialogorum elaboratiorum stilum, supra §. 48. obseruauimus. Tales sane sunt dialogi quidam CICERONIS et omnes PLATONIS, quum contra XENOPHON et AESCHINES humi fere repant. (Certe ciuili quodam et quotidiano genere dicendi vtantur. Nempe apud hos Socrates suos familiares quam familiarissime de vita communi et virtute interrogando et explorando docet. Apud PLATONEM idem Socrates sophistas irretit, et confundit, abditam rerum naturam explicat, etc. G.) Multum interest, quas personas quis loquentes inducat, et qua de re inter se sermocinatae esse fingantur.

**) *Atticum* dicendi genus paullo est ingeniosius, *Asiaticum* operosius, quam vt dialogos deceat. ¶ Interim ad istius formam compositi sunt Lucianei quidam et Fontenellii omnes. (G.) Quum ergo in colloquiis familiaribus non praemeditari, sed ex tempore sermones caedere soleamus: consequens est, vt II. stilus *Rhodius* quam maxime deceat dialogos. Hinc maiore cum voluptate legimus colloquia ERASMI et LVCIANI, quam CICERONIS, qui aliquando vix etiam in dialogis ab Asiatica illa vbertate abstinet. (Non a stilo est, quod ERASMI et LVCIANI colloquia praeferuntur TVLLIANIS: sed ab argumento, quod varium et saepe nugax est apud illos, et pro personarum dignitate aut leuitate tractatum: apud hunc graue, philosophicum aut rhetoricum, ipsum quoque grauiter, vti decebat, explicatum. Vtrique praeclare rem gessere. Sed plerique lectores iocos magis amant et nugas, quam seria. G.)

***) Hinc in dialogis vbique debent elucere colloquentium *amor, modestia, veracitas.* (Quin mores, quos tribuit colloquentibus historia, vel qui conueniunt conditioni et characteri personarum fictarum: qui possunt esse adulatores, im-

portuni, latrones etc. G.) Maxime e comicis notandae sunt formulae, quibus in familiari colloquio se inuicem excipiebant amici. Quemadmodum enim hodie nobis familiares sunt formulae salutandi, bene precandi, petendi, cet. ita nec Romanis illae defuerunt. Nos specimen huius rei daturi, vel ex vnica TERENTII *Andria* quasdam huius generis decerpemus. *Act. I. sc. 1. Dictum puta: nempe vt*, id est, intelligo, quid velis, nempe iubes, vt. *Quin tu vno verbo dic, quod me velis. Heus, puer, dic sodes. O dictum bene! beasti. Quam timeo, quorsum euadas? Sat est, curabo. Act. II, 1. Nunc te per amicitiam et per amorem obsecro. Reddidisti animum. Act. II, 2. Me vide*, id est, fide mea promitto. *Act. II. scen. 5. Neque istic, neque alibi, tibi vsquam erit in me mora. Facis, vt te decet. Act. III. sc. 3. Ah ne me obsecra, quasi hoc te orando a me impetrare oporteat. Merito te semper maximi feci. Act. III, 4. Hem numnam periimus? Act. IIII, 4. Hem praediceres.* Tales formulae in dialogis incredibilem venustatem habent, si commode adhibeantur. ¶ Sed non recte discuntur, nisi ex tota serie orationis. Hinc multae stili ineptiae, quod ex phraseologiis et lexicis quidam sapiunt. Inde non tantus vsus est Freyerianorum e Terentio et Plauto colloquiorum. Potest vero etiam tamquam exemplum venustae humanitatis laudari suauissimus locus *Hec.* V, 4, 16.

P. O Bacchis, o mea Bacchis, seruatrix mea!
B. Bene factum, et volupe est. P. Factis, vt credam, facis:
Antiquamque adeo tuam venustatem obtines,
Vt voluptati obitus, sermo, aduentus tuus, quocumque adueneris,
Semper sit. B. At tu ecastor morem antiquum atque ingenium obtines,

Vt

Vt vnus omnium homo te viuat, numquam quisquam blandior. (G.)

****) Genus hoc dicendi iocofum et vrbanum, dici non poteft, quanta voluptate legentes aeque, ac audientes adficiat. Vnde et veteribus eiusmodi facetiae fales dicuntur, eo, quod non minus fermonem, quam fal cibos, condiunt. Quamuis vero natura hic vtramque faciat paginam, nihilque fit frigidius iocis, inuita Minerua excogitatis: plures tamen fuerunt, qui totam artem iocandi praeceptis quibusdam includere aufi funt. Exftant IAC. MASENII *Argutiae familiares.* Exftat etiam VAVASSORIS politiffimus *de dictione ludicra* libellus, quo tamen maxime comicam illam et fcurrilem linguas corrumpendi licentiam, quam Galli vocant *burlesque*, exagitat. (Et per hanc occafionem, quidquid apud optimos fcriptores Graecos et Latinos iocofe dictum eft, percurrit, atque ex alio genere, non ex illa orationis corruptela petitum oftendit. G.) Sed reliquis omnibus hac in re praeferendus CICERO *de orat. II, 58. et ad diuerf. lib. VII. epift. 32.* etiam *lib. I. Offic. cap. 29.* et MACROB. *Saturn. II, 2. et 3.* quibus nemo curiofius iocandi fontes indagauit. (Copiofiffimus antiquorum eft QVINCTILIANVS VI. 3. G.) Vnde digna CICERONIS commentatio vifa eft elegantiffimo PASSERATIO, quam libro fuo *de ridiculis* praeclaro commentario illuftraret. (*Apud Rob. Stephan.* cIↃIↃXCIV. 8. Eft etiam inter ADR. TVRNEBI *opera* CICERONIS *locus, in quo tractantur ioci, explicatus, p. 202-218.* edit. *Argentor. fol.* G.) Nos horum ductu praecipuos hic iocandi modos trademus. Ridiculum vel in *verbis* eft, vel in ipfa *re* feu *fententia.* Primus *verborum* locus eft

I. *Ambiguitas.* Sic olim de feruo iocatus eft Nero, *folum effe, cui domi nihil fit nec obfignatum,*

tum, nec occlusum. CIC. *l. c. 56.* Talis etiam est PLAVTI iocus *in Poenul. I, 1. v. 22.*

Quin si feriri te video, extemplo dolet.

(¶ tibi scilicet, non mihi. G.) Mater M. Bruti quum pretiosum aere paruo fundum abstulisset a Caesare, subiiciente hastae bona ciuium: non effugit tale dictum Ciceronis: *equidem quo melius emtum sciatis, comparauit Seruilia hunc fundum, Tertia deducta.* Tertia vero erat Seruiliae filia, in quam aeque, ac in matrem lasciuiebat Caesar. MACROB. *Saturn. II, 2.*

II. *Verbi pronunciatio* vel *παράγραμμα*, quando vocabulum deprauatur. Quodam dicente: *eamus deambulatum*, alter respondit: *quid opus est de?* Cui ille, *immo vero*, inquit, *quid opus est te?* CIC. *de orat. II, 63.* (Vid. QVINCTIL. 6, 3, 53. et quae collegit FABRIC. Bibl. Graec. I, 29, 8. p. 171. sq. ¶ Sic Stilpo apud DIOG. LAERT. 2, 118. videns Cratetem frigore rigidum, eum alloquitur: Ω Κράτης, δοκεῖς μοι χρείαν ἔχειν ἱματίου, καὶ νοῦ· sed vltimas duas voces ita pronunciabat, tamquam vnum esset verbum, *secundus* nimirum *casus* ab *καινός*. G.)

III. *Interpretatio nominis.* CIC. *pro Sext. Rosc. cap. 43. Venio nunc ad aureum illud nomen Chrysogoni.*

IIII. *Testimonium, prouerbia, sententiae* auctorum commode adhibita. Antonius, quum testis a se profectam pecuniam diceret, et hic haberet filium delicatiorem et prodigum, peropportune vsurpauit illa comici:

Sentin' senem esse tactum triginta minis?

CIC. *de Orat. II, 64.* Post Mutinensem fugam interrogatus Furius Albinus: *quid ageret Antonius?* respondit: *Quod canis in Aegypto*, BIBIT *et* FVGIT. MACROB. *Saturn. II, 2.* ¶ Ita Luciacianus Homeri versibus abutitur: Plutarchus etiam eleganter, sed modestius: nostri homines sacra scriptura et canticis, sed impie. (G.)

V. *Re-*

V. *Responsio* ad verbum, non ad sententiam. Quaerente censore Catone: *ex tui animi sententia tu uxorem habes? Non hercle,* inquit L. Porcius Nasica, *ex animi mei sententia.* CIC. *de Orat. II, 65.* Sic et Antiocho ostentanti exercitum, auro et argento fulgentem, interrogantique: *putasne, satis esse Romanis haec omnia?* respondit Hannibal: *plane satis esse credo Romanis haec, etsi auarissimi sunt.* MACROB. *Saturn. II, 2.*

VI. *Immutatio verborum,* quum immutatis verbis sententiam retinemus. *Rusca,* quum legem ferret annalem, dissuasor M. Seruilius: *dic mihi,* inquit, *M. Pinari, num, si contra te dixero, mihi maledicturus es, vt ceteris? Vt sementem feceris, ita metes,* inquit. CIC. *de Orat. II, 66.* ❡ Nempe non statim sentitur responderi ad quaestionem. (G.)

VII. *Translatio,* quum metaphora habet insignem aliquem iocum. (Atqui de *metaphora* hic sermo non est, sed de ea, quae *metalepsis* s. *transsumtio* dicitur QVINCTILIANO 6, 3, 52. vbi ponit exemplum, *Heminarium* dictum, quod alias *Congiarium* vocatur, ad exiguitatem illius et malignitatem declarandam. G.) Corinthiis, Scipioni promittentibus statuam eo loco, vbi reliquorum essent imperatorum: respondit Scipio: *turmales mihi displicent.* IDEM *ibid.* ❡ Scilicet in his Tullii inflexio quaedam est et quasi corruptio, vt *turmales* statuae sint ad imitationem *equestrium.* (G.)

VIII. *Relatio contrariorum* vel *retorsio.* Dicente Libone: *Quando tandem, Galba, de triclinio tuo exibis? Quum tu,* inquit, *de cubiculo alieno.*

Et hi quidem verborum ioci: sequuntur *rerum* vel *sententiarum.* Tales sunt:

I. *Festiua narratio.* Talis narratiuncula Crassi de Memmio, lacertum Largii deuorante, exstat apud CIC. *de Orat. II, 59.* ❡ De L. Gellio, qui

conuocauit philosophos ad lites dirimendas. CIC. *Leg.* I, 20. de Canio, hortos emente, ID. *Offic.* III, 14. Huc etiam faciunt narrationes apologorum; e. g. vulpes, suasor caudae deponendae, AESOP. *fab.* 7. etc. (G.)

II. *Collatio.* Sic CICERO pater Romanos homines similes aiebat esse Syrorum venalium: vt quisque optime Graece sciret, ita esse nequissimum. CIC. *de Orat. II, 68.* Augustus, quum ei quidam libellum trepidus offerret, et modo proferret manum, modo retraheret: *Putas*, inquit, *te assem elephanto dare?* MACROB. *Saturn. II, 4.*

III. *Amplificatio incredibilis.* Scipio, ad Numantiam stomachatus cum Metello, dixisse dicitur: *si quintum pareret mater eius, asinum fuisse pariturum.* CIC. *de Orat. II, 66.*

IIII. *Arguta significatio,* quum rem obscuram callide et argute significamus. Quum C. Fabricio P. Cornelius, homo furax et auarus, sed egregie fortis, gratias ageret, quod se consulem inimicus fecisset: *Nihil est*, inquit, *quod mihi gratias agas, si malui compilari, quam venire.* CIC. *de Orat. II, 66.* Publius Mucium, inprimis maleuolum, quum vidisset solito tristiorem: *Aut Mucio*, inquit, *nescio quid incommodi accessit, aut nescio cui aliquid boni.* MACROB. *Saturn. II, 2.* Faustus, Sullae filius, quum soror eius eodem tempore duos moechos haberet, Fuluium, fullonis filium, et Pompeium Maculam: *Miror*, inquit, *sororem meam habere maculam, quum fullonem habeat.*

V. *Ironia* vel *vrbana dissimulatio.* Scaeuola Septumuleio, cui pro Gracchi capite erat aurum repensum, roganti, vt se in Asiam praefectum duceret: *Quid tibi vis*, inquit, *insane? Tanta malorum est multitudo ciuium, vt tibi ego hoc confirmem, si Romae manseris, te paucis annis ad maximas pecunias esse venturum.* CIC. *de Orat.*

Orat. II, 67. Quum Vettius monimentum patris exaraſſet: ait Auguſtus: *Hoc eſt vere monimentum patris colere.* MACROB. *Saturn. II, 4.* (Haec potius Amphibolia. G.)

VI. *In re inhoneſta verbum rei honeſtae.* Africanus cenſor, tribu mouens centurionem, qui in pugna non adfuerat, quum diceret, *ſe cuſtodiae cauſſa in caſtris manſiſſe,* quaereretque, *cur ab eo notaretur? Non amo,* inquit, *nimium diligentes.* CIC. *l. c.*

VII. *Contra voluntatem reſponſio.* Quum, Tarento amiſſo, arcem tamen Liuius retinuiſſet, multaque ex eo praelia praeclara feciſſet, et aliquot poſt annos Fabius Maximus id oppidum recepiſſet, rogaretque eum Liuius, vt meminiſſet, opera ſua ſe Tarentum recepiſſe: *Quidni,* inquit, *meminerim? Numquam enim recepiſſem, niſi tu perdidiſſes.* CIC. *l. c.*

VIII. *Falſa intellectio.* Quaeſitus non nemo: *Qualis videtur tibi in adulterio deprehenſus? Tardus,* inquit. CIC. *l. c.* Quaeſtio erat de crimine, reſpondens minus ſe intelligere ſimulabat, de quo quaereretur, et reſpondit de homine. Non minus facete Auguſtus, quum multi, a Severo Caſſio accuſati, abſoluerentur, et architectus fori Auguſti exſpectationem operis diu traheret, ita iocatus fertur: *Vellem, Caſſius et meum forum accuſet,* vt demum abſoluatur. MACROB. *Saturn. II, 4.*

VIIII. *Falſa reſponſio.* (Quin attemperata interrogationi et eadem mordax. G.) Opimius, qui adoleſcens male audiuerat, ad Aegilium, qui mollis videbatur, nec tamen erat: *quid tu, Aegilia mea, quando ad me venis cum tua colu et lana.* Cui hic: *non pol,* inquit, *audeo. Nam me ad famoſas vetuit mater accedere.* CIC. *de Orat. II, 68.*

X. *Abſcondita ridiculi ſuſpicio.* Catulus oratori cuidam malo, roganti, videreturne miſeri-

cordiam mouisse? *Ac magnam quidem*, inquit, *neminem enim puto esse tam durum, cui non miseranda tua visa sit oratio.*' ID. *l. c. 69.* (Non valde absconditum hoc est. Referam potius ad n. 7. ¶ et pro illo hic ponam ex eodem CICERONIS loco, dictum istud ei, cuius vxor se de ficu suspenderat: *Amabo te, da mihi ex ista arbore, quos seram, surculos.* G.)

XI. *Morositas et lenitas.* Socrates, colapho percussus a petulante iuuene: *Video*, inquit, *mihi inposterum cum galea incedendum.* ¶ Alia exempla CIC. *l. l.* affert, Catonis alterum, alterum ex Naeuio. (G.)

XII. *Salsa stultitiae reprehensio.* Siculus, cui Scipio praetor patronum dabat hospitem, hominem nobilem, sed stultissimum; *quaeso*, inquit, *praetor, aduersario meo da istum patronum, deinde mihi neminem dederis.* CIC. *de Orat. II, 69.* Nomenclatori suo, obliuioso admodum, dicenti: *numquid ad forum mandas?* Augustus respondit: *Accipe commendatitias, quia illic neminem nosti.* MACROB. *Sat. II, 4.*

XIII. *Coniecturalis explanatio.* Quum Scaurus accusaret Rutilium ambitus, postquam ipse consul erat factus, ille repulsam tulerat, et in eius tabulis ostenderet litteras A. F. P. R. idque diceret esse: *Actum fide P. Rutilii;* Rutilius autem: *ante factum, post relatum.* C. Caninius, eques Rom. quum Rufo adesset, exclamat: neutrum illis litteris declarari: *Quid ergo?* inquit Scaurus. *Aemilius fecit, plectitur Rutilius.* IDEM *ibid.*

XIIII. *Discrepantia*, seu ignoratio elenchi. *Quid huic abest, nisi res et virtus?* CIC. *de Orat. II, 70.*

XV. *Familiaris reprehensio vel admonitio.* Patrono malo, quum vocem in dicendo obtudisset, suasit Granius, vt mulsum frigidum biberet, simulac domum redisset: *Perdam*, inquit, *vocem, si id*

si id fecero: Melius est, inquit, *quam reum.* CIC. *de Orat. II, 70.*

XVI. *Dictum consentaneum*, id est, rei vel personae conueniens. Scaurus, bonorum possessionem contra tabulas nactus, Bestiae caussam itaque patronus agebat. Funus, quum duceretur, accusator Memmius: *Vide*, inquit, *Scaure, mortuus rapitur, si potes esse possessor.* CIC. *l. c.*

XVII. Ἀπροσδόκητον, *contra exspectationem responsio.* Scipio, quum ei M. Flaccus P. Mucium iudicem tulisset: *eiero*, inquit, *iniquus est.* Quum esset admurmuratum: *Ah*, inquit, *P. C. non ego mihi illum iniquum eiero, verum omnibus.* CIC. *l. c.* Seruius Geminus, videns deformes L. Mallii, optimi pictoris, filios: *non similiter*, inquit, *Malli, pingis et fingis.* Cui Mallius: *in tenebris enim fingo*, inquit, *luce pingo.* MACROB. *Saturn. II, 2.*

XVIII. *Votum rei impossibilis.* M. Lepidus, quum, ceteris in campo exercentibus, in herba ipse recubuisset: *Vellem hoc esset*, inquit, *laborare.* CIC. *l. c. 71.*

XVIIII. *Lenta et tarda responsio.* (Minime vero *tarda*, sed *frigida* et sine affectu, qui tamen expectabatur, prolata. *Lentus* est tardus ad irascendum. G.) Exemplum est apud CIC. *de Orat. II, 71.*

Atque hi quidem sunt praecipui loci ac fontes vrbanae ac iocosae dictionis, a CICERONE ostensi. Nescio tamen, cur CICERO omiserit ἐναντιοφανὲς, praecipuum iocorum et facetiarum fontem, quando duae res iunguntur, quae consistere non posse videntur. Huc pertinent ioci CICERONIS: *Frater meus dimidius maior est, quam totus. Hoc consequutus est Reuilius, vt quaereretur, quibus consulibus consul fuerit.* MACROB. *Saturn. II, 3.* vbi et similem iocum refert Laberii, qui quum, sedile quaerens, ex CICERONE audiuisset: *recepissem te, nisi anguste sederem,*

rem, respondit: *mirum, si anguste sedes, qui soles duabus sellis sedere.* Cauendum tamen, ne ioci fiant illiberales. Tales sunt I. cum iniuria coniuncti, II. profani, veluti si Scripturae locis abutaris, III. cum imitatione gestuum et depravatione oris coniuncti, IIII. obsceni, V. parum ingeniosi, et sola stultitia mouentes risum, VI. episodia et loquutiones nullius sensus. (Sunt vero etiam ἐπεισόδια sana et pulchra. G.) Sic virum grauem non decet iocus PLAVT. *Capt. prol. v. 1. sq.*

Hos, quos videtis stare heic captiuos duos,
Illi, qui adstant, ii stant hic ambo, non sedent,
Vos vos mihi testes estis, me verum loqui.

Risum enim haec mouent, non quia ingeniosa, sed quia nullius sensus sunt. Inprimis hoc dicendi genere delectatus est ex Graecis EPICHARMVS, ex Latinis PLAVTVS, quem ideo *ad exemplum Siculi properare Epicharmi*, dixit HORATIVS. Talia in vtroque obseruauit MVRET. *Var. lect. XIIII, 5.* veluti illud EPICHARMI:

Τόκα μὲν παρ κείνοις ἐγὼν ἦν, τόκα δὲ παρ κείνοις ἐγών.

Nec non iocos PLAVTI: *Quoi homini dî sunt propitii, ei non esse iratos puto.* item: *Quanta mea sapientia est, e malis multis, malum, quod minimum est, id minimum est malum.* At ne CICERO quidem eo ioco abstinuit, in illis *ad Atticum: Noli putare, pigritia facere me, quod non mea manu scribam: sed mehercule pigritia, nihil enim habeo aliud, quod dicam.* (Eleganter vero simulat CICERO, se voluisse caussam aliam fingere: quum autem nulla occurreret, tum demum fateri veram. ¶ Vt etiam alias mutat sententiam, v. g. ad Curionem, *epist.* II, 3. ad Lucceium V, 12. ad Catonem XV, 4. G.) VII. Deprauatio linguarum, quam *burlesque* vocant Galli. (Cui oppositus est FR. VAVASSORIS liber *de dictione ludi-*

dicra. ❡ Talia ſunt quoque Macaronica; ſermonis illud genus, quod affingunt Gallis, Germanice male loquentibus, et ſua verba miſcentibus noſtris; cantica ſimilia illi, *In dulci iubilo,* ſoli aetati condonanda. Faciebant etiam talia epitaphia etc. G.) v. g. illa MOLIERII: *Bene bene reſpondere, dignus, dignus eſt intrare in noſtro docto corpore.* In ſcena haec plauſum referunt: in vita ciuili minime. Vnde et PLAVTI illa ludicra ſunt in *Pſeud. II, 2.*

PS. Sed quid eſt tibi nomen? H. Harpax. PS. apage te, Harpax, haud places,
Huc quidem hercle haud ibis intro, ne quid harpax feceris.

Vbi quidem *harpax facere* eſt dictio ludicra. Et *Curcul. III.*

- - - L. Quis tu homo es?
C. Libertus illius, quem omnes Sumanum vocant.
L. Sumane, ſalue, qui Sumanus? fac, ſciam.
C. Quia veſtimenta, vbi obdormiui, ebrius, Sumano: ob eam rem me omnes Sumanum vocant.

Veſtimenta ſumano. Denuo eſt ludicrum.

†) PLATONIS enim dialogi non ſeruant dictionis familiaris ideam, ſed oratione conſcripti ſunt iuſto grandiore, adeo, vt a poemate minus diſtent, quam comicorum fabula. Vid. LAERT. *III, 38.* THEMIST. *orat. p. 319. edit. Harduin.* Idem de CICERONIS dialogis ſentiendum eſt, tanto quippe artificio ſcriptis, vt probabile haud ſit, hoc modo inter ſe colloquutas eſſe eas, quas inducit, perſonas. Simpliciores tamen ſunt eius *Cato Maior et Laelius,* quos ego Xenophonteos vocare ſoleo, quum reliqui Platonis vbertatem imitentur.

(Nihil PLATONIS dialogis ſuauius in exordiis, et vbi familiaris ſermonis aliquid interponitur. Alia res, vbi tractantur ſublimia digno nimirum illis

illis genere orationis. Idem de CICERONIANIS dicendum. Sunt omni genere leporis et venustae vrbanitatis referti in prooemiis, et quoties ab argumento aliquantum ad familiarem consuetudinem deflectunt, vt appareat, non defuisse neque PLATONI neque TVLLIO venustatem: sed illos intempestiue ea vti noluisse. G.)

††) Dictio XENOPHONTIS melle dulcior est, adeo, vt *apis Attica* diceretur. Vid. MENAG. *ad Laert. p. 103.* (§ Variat lectio, in aliis est μοῦσα, in aliis μέλιττα. Menagius probat illud. G.) Atqui dulcis et simplex stilus quam maxime convenit dialogis.

†††) LVCIANVS, quantum ab obscuro atque adfectato dicendi genere abhorruerit, vel solus eius docet dialogus λεξιφάνης, *Tom. I. opp. p. 819.* Et hinc ipse, si quis alius perspicuitatem ac elegantem simplicitatem sectatur, adeoque stilum διαλογικὸν (§ eiusque varietatem, G.) praeclare exprimit.

††††) TERENTII stilus castus, purus, tersus ac plane vrbanus est. Iocatur etiam, sed multo, quam PLAVTVS, liberalius. Mores praeterea atque adfectus hominum adcuratissime exprimit, vt mea quidem sententia nullus ex antiquitate exstet auctor, qui familiaris stili suauitatem feli-cius expresserit.

†††††) Sunt equidem, qui compositionem adcuratiorem in ERASMO desiderant: sed hi nimis delicati videntur. Festiuus sane est, vrbanus, et tersus, ac ridendo, vt ait HORATIVS *epist. I, 2.*

- - quid sit pulchrum, quid turpe, quid vtile, quid non,
Plenius ac melius Chrysippo et Crantore, dicit.

LVIIII.

LVIIII.

De ſtilo ORATORIO tanto breuius agendum: quanto minus ille a reliquis omnibus dicendi formis abſtinet. Omnia ſibi (pro hominum, locorum, temporum conditione, G.) permittunt oratores: modo magnifice, modo mediocriter dicunt. Iam Aſiaticam copiam, iam Rhodiam Atticamque frugalitatem amant. Modo ideam moratam in exordiis, modo perſpicuam in narrationibus, modo grauem in tractatione, modo in confutatione concitatam exprimunt. Figuris praeterea vtuntur omnibus, quae vel ad dignitatem orationi conciliandam, vel ad ciendos adfectus ſunt comparatae. Vt paucis dicam, non placere tantum, verum etiam admirationi eſſe cupiunt oratores *). *Stilus oratorius.*

*) Conferri praecipue meretur SCHEFFERVS *de ſtilo, illiusque exercit. II, 7.*

LX.

Ab oratorio ſtilo non multum diſcrepat POLITICVS ſiue CIVILIS, niſi quod is Atticam breuitatem, nec non acumen et grauitatem magis amare videtur *). Elucet praecipue ciuilis iſta dicendi ratio ex orationibus magnorum atque excellentium virorum, quales paſſim hiſtoriis ſuis inſeruerunt LIVIVS, TACITVS, CVRTIVS, aliique annalium (hiſtoriarum G.) ſcriptores **). *Stilus politicus et ciuilis.*

*) Περὶ

§ Περὶ πολιτικοῦ λόγου liber est Aelii Aristidis aliquoties iam laudatus, sed ibi *dictio politica* latius patet, et simul complectitur genus dicendi forense, et generatim omne id, vbi lacertos exerit suos, et robur ostendit eloquentia. (A.)

*) Talis est oratio Alexandri M. vere ciuilis apud CVRTIVM IIII, 1. *Et ego pecuniam, quam gloriam, mallem, si Parmenio essem. Nunc, Alexander, de paupertate securus sum, et, me non mercatorem memini esse, sed regem. Nihil quidem habeo venale, sed fortunam vtique meam non vendo. Captiuos, si placet, reddi, honestius dono dabimus, quam pretio remittemus.*

**) Disputant quidam, an deceat, integras orationes inserere historiae. Negat FR. PATRICIVS; at adfirmat GER. IO. VOSSIVS *de arte histor. 20. et 21.* cui procul dubio elegantia harum orationum imposuit. Nam nulla ratio est, qua possit homini veritatis amanti persuaderi, in hac re licere historicis, mentiri. (At fingere, non semper est, mentiri. Duplex dos est historiae, I. ostendere, quid factum sit, II. sapientiores reddere, qui legunt, ac meliores. Si non ad priorem, certe ad alteram pertinent id genus orationes. Porro vel ideo non mentiuntur historici, quum eiusmodi orationes referunt, quia non temere dicunt, *his verbis aliquem vsum,* sed *loquutum in hanc sententiam.* Porro prudens historicus caussas rerum, consiliaque intexit his orationibus, quo nomine etiam ad priorem illam virtutem referuntur. Ceterum quum hodie non temere vtantur orationibus rerum publicarum rectores, etiam illius rei rationem habet prudens historicus. G.) Et certissimum tamen est, Romulum numquam concionatum esse iis verbis, quae ei tribuit initio operis DIONYSIVS HALICARNASSEVS. Ceterum illud verissimum est, vel ideo magni aestimandas esse eiusmodi orationes, quod veram dictionis ciuilis ideam nobis ob oculos ponunt.

LXI.

Stilus EPISTOLICVS non est διαλογικῷ similis *), sed sermone quotidiano paullo adcuratior, dictione vero elaborata remissior, et, vt DEMETR. PHALEREVS *de eloquut. n.* 244. monet, ex tenui et venusto mixtus. Vbique etiam elucere debet τὸ ἠθικὸν **), id est, *genus dicendi moratum.* Neque tamen vno eodemque filo contexendae omnes epistolae. Iocosae enim et familiares quotidianis conscribuntur verbis ***); hortatoriae, expostulatoriae, et huius generis aliae concitatum ****); commendatitiae et petitoriae mediocrem *****); ciuiles denique aut ad viros magnos exaratae grauem stilum exigunt ******). Stilus epistolicus.

¶ De stilo epistolarum nihil in vniuersum potest pronunciari, sed ad personas atque argumentum referenda sunt omnia. Praecepta auctoris ad familiares praesertim pertinent. (G.)

*) Existimauit hoc ARTEMON, qui ARISTOTELIS epistolas exscripsit. Verum illum refellit DEMETR. PHALER. *de eloqiut. n.* 232. *Dialogus enim,* inquit, *imitatur ex tempore loquentes: epistola autem scribitur, et alteri veluti dono mittitur.*

**) Est haec dicendi idea adeo necessaria, vt, si absit, epistola esse desinat. Hinc, qui de rebus grauissimis subtiliter disputant, scribunt quidem, verum non epistolas, sed tractatus vel dissertationes, quibus τὸ χαίρειν praemissum est, vt ait DEMETR. PHAL. *n.* 236. *et* 240. ¶ Quidni? Si non licet coram de illis agere, cur non per epistolam? Hoc faciebant veteres totis li-

 bris;

bris: vt Cicero in officiis: dedicationes ipsis fuerunt libris praetextae; in mediis libris et fine alloquuntur amicos. Salmasii epistola ad A. Colvium de caesarie virorum et mulierum coma, Lugd. Bat. 1644. habet paginas 740. 8. (G.) Hinc facile patet, longissime ab epistolico dicendi charactere abesse SENECAE epistolas, in quibus nullum morati stili vestigium occurrit. Vnde, ne quidem epistolas has esse, sed locos communes, et variarum disputationum rhapsodias, nonnulli arbitrantur. Vid. MORHOF. *Polyh. I, 1. 23. 22. p. 300.* (Sunt tamen multa in principiis praesertim et in conclusionibus, vbi de suo amore, et similibus familiarium epistolarum argumentis agit. G.)

***) Hanc legem ipse sibi dixit CICERO *ad diuers. lib. VIIII. epist. 21.* §. 2. Vnde in epistolis familiaribus non probatur nimia atque anxia scribendi cura. Certe non temere iudicauit SCIOPPIVS, epistolas MANVTII, quamuis puras ac elegantes, vix ea esse gratia, vt hominem, nisi valde otiosum, ad iteratam lectionem inuitent. Quod non aliunde esse duxerim, quam a superstitiosa scribendi cura, quae tanta fuit in MANVTIO, vt saepe menses aliquot vni epistolae impendisse dicatur. MORHOF. *Polyhist. I, 1. 23. 57. p. 307.* § Deprehensa sunt autographa distantibus multum versibus. (G.)

****) Exemplo esse possunt CICERONIS *epistolae ad Appium Pulchrum*, inprimis *ad diuers. lib. III. epist. 7.*

*****) Tales sunt pleraeque epistolae CICERONIS ad viros grauiores § vel ad S. P. Q. R. vt *libro XV.* (G.) scriptae. Praeclare quoque hoc dicendi genus exprimunt M. ANT. MVRETVS, AON. PALEARIVS, IAN. NIC. ERYTHRAEVS, et pauci alii.

******) Has epistolas paullo elatiores esse iubet DEMETR. PHAL. *de eloquut. n. 243.* Nos non

non elatiores, sed grauiores ceteris esse voluimus. Exemplum praeiuit CICERO *in epist. ad Quintum Fratr. I, 1.* quam ego reginam omnium CICERONIS epistolarum adpellare soleo. (Alii Famil. V, 12. G.) Tam graui enim oratione proconsulis describit officium, vt fieri id non potuisset grauius. Eiusdem generis sunt epistolae, quas DARIO et ALEXANDRO M. tribuit CVRTIVS *IIII, 1.*

LXII.

Superest stilus POETICVS, qui tametsi huc non pertineat, vel ideo tamen non plane videtur praetereundus, vt ab eius tumore †) in soluta oratione nobis tanto facilius caueamus. Maxime autem stilus poeticus non modo verbis *), epithetis **), phrasibus ***), constructionibus ****), et connexionibus *****), sed et toto orationis habitu ******), a prosa discrepat oratione. *Stilus poeticus.*

†) (Quod enim sublime aut magnificum in poesi erat, suo loco positum, illud tumidum fit, si in prosa intempestiue inculcetur. G.)

*) Primo enim poetae vocabulis vtuntur, quae reliqui scriptores ignorant. Vid. supra §. XV. Deinde plura vocabula componunt, et veluti in vnum conflant. Vid. *ibid.*

**) Epitheta poetis placent I. etiam *otiosa*, (quamquam vel hoc nomine otiosa non sunt, qui rem sensui offerunt. G.) v. c. *Turdis edacibus.* HORAT. *Epod. II.* *Dulci mellis flauoque liquore.* LVCRET. *de rer. nat. lib. I.* II. *Translata*, et quidem audacissime. v. c. *ambitiosa colus*, i. e. quae, intertexto auro, fila trahit. (Est CLAVDIAN. *de IIII. Conf. Hon. 593.* et puto, epitheton

ton esse coli vniuscuiusque, vt *vertiginosa*, quae ambit, ¶ vt apud HORAT. I, 36, 20. *puella hederis ambitiosior*. G.) CLAVDIAN. *conf. Hon. IIII. v. 549. (Anhelantes gemmae* in frenis equi imperatorii, i. e. *anhelitu equi obnubilatae*. G.) *Turbo anhelus*. SIL. ITAL. *I. Attonitus ignis*, quo videlicet Scaeuola vrebat manum. MARTIAL. *epigr. VIII, 29*. Plura eiusmodi translata epitheta suppeditabit MORHOFII *idea lexici poetici*, inserta eius *Polyhistori I, 3: 11. p. 679*. At non epithetis tantum translatis vtuntur, verum etiam substantiuis, immo et aliis figuris audacissimis, vt saepe Delio natatore opus esse videatur. Eo inprimis pertinet μετάληψις, non modo simplex, sed multiplex. E. g. dixit VIRGILIVS *lib. VIII. Aen. v. 90.*

Iter incoeptum celerant RVMORE *secundo*.

Ibi vero durissima μεταλήψει *rumor* pro murmure, *murmur* fluuiale pro ipso fluuio dicitur, ex mente GRONOVII *Obseru. II. 17* nisi cum SERVIO legere malis: *Rumone secundo*. ¶ Intelligo ita: *aduerso flumine ad Euandrum, sed* rumore *spei et laetitiae* secundo, (G.) III. *Decomposita et dithyrambica*. CLAVDIAN. *Consul. Honor. IIII.*

Et SEPTEMGEMINO *iactantior aethera pulset*
Roma iugo.

Talia etiam sunt: *Bellerophonteae habenae*, CLAVD. *Conf. Probini. Cornipedes equi*, IDEM *Consul. IIII. Honor. Amphitryoniades Hercules*, STAT. *v. 6709. Ternox Herculea, ibid. v. 13102*. IIII. *Obscura*, v. c. *Geticum plectrum*, pro Orphico; *Arcadius galerus*, pro pilo Mercurii; *Centaurica femina*, pro equis: *Danaeius volucer*, pro Perseo; *Bisthonius ensis*, pro acuto, quia Mars Bisthone templum habebat. Talia complura apud STATIVM, quo non temere alius est poeta tumidior.

***) Phra-

***) Phrases poetae non a vulgo petunt, sed ipsi sibi fingunt pro lubitu. (Neque tamen libere illis debent stulta, et qui hodie scribunt, caute admodum versari, neque sine exemplo aliquid audere ante, quam famam sibi nomenque poetae bonis artibus conciliauerint. G.) CLAVDIAN. *Cons. Hon. VI.*

- - *Certis vbi legibus aduena Nereus*
Aestuat,

i. e. vbi fluxus et refluxus maris est. IDEM *Consul. Mallii v. 321.*

- - *Qui se iaculantur in auras,*
Corporaque aedificent celeri crescentia nexu.

Loquitur de funambulis, (quin de pegmatis. G.) Talia etiam sunt: *euomere purpuream animam*, pro e vulnere mori, *venenatis grauida sagittis pharetra*, pro pharetra sagittis referta. *Colla triumphati Istri proculcare*, pro victoriam ad Istrum reportare. (STAT. *Thebaid. X, 675.*) *Fulminis radiis afflata cupressus combibit ingestas et stirpe et vertice flammas*, id est, *cupressus fulmine combusta est.* Quis ita in prosa oratione loqueretur? Plura huius generis dederunt IAC. MASEN. in *Palaestra II, 12.* FR. ROBORTELLVS *de artific. dicendi cap. de poet. sermon. disp. I.* IO. DEKENIVS in *obseruat. poet. Antuerp.* cIↃIↃc LXXXVIII. editis, a MORHOFIO iterum cum praefatione sua in lucem exire iussis *Kilon.* cIↃIↃc XCI. 8.

****) In constructionibus maxime poetae amant I. *Graecismos.* Hinc nominatiuum saepe ponunt pro vocatiuo, v. c. SENECA *Herc. fur. 893.*

Stantes; SACRIFICVS, *comas*
Dilecta tege populo.

Saepe et genitiuum pro ablatiuo. HORAT. *Carm. I, 22. Integer vitae, scelerisque purus*, pro, integer vita, scelereque purus. ¶ Potest etiam elliptice dictum esse, pro *ratione vitae*, (G.)

 Saepe

Saepe omittunt praepositionem *secundum*, more plane Graecanico. VIRGIL. *Aeneid. III. v. 593.* *Ac cetera Graius.* Talia etiam sunt, ***nuda genu, pernix pedes, tremit artus.*** Sed talia intellectu facilia. At obscurissimum illud OVIDII (*Metam.* 14, 345.)

*Poeniceam fuluo **chlamydem contractus** ab auro.*

Vbi ***contractus chlamydem*** idem est, ac ***contracta chlamyde vsus.*** Ita enim versum legendum explicandumque esse, monet GRONOV. *Obseru. III, 18.* Saepe etiam adiectiuum apud poetas in locum aduerbii succedit. VIRG. *Eclog. III. v. 63.* ***Suaue rubens hyacinthus.*** HORAT. *Carm. I, 22.* ***Dulce ridentem Lalagen amabo.*** PRVDENT. II. *hymn. matutin. 33.* ***Nunc, nunc seuerum viuitur.*** HORAT. *epist. I, 1. v. 101.* ***Insanire putas sollemnia me.*** Saepe Graecorum more construunt, v. c. ***Desine querelarum, decet nobis, caussa perire, callida resonare, bonus calamos inflare. Rettulit Aiax, esse Iouis pronepos.*** Plura congessit BVCHNERVS *de commutata ratione dicendi I, 19.* (Et longe plurima VECHNERVS *Hellenolex.* L. I. P. II. G.) Deinde poetae II. plane negligunt leges, quas supra de verborum ordine dedimus. Inprimis Lyricis sollemne est, omnia miscere, ceu vel ex HORATIO patet. (Cape hoc, candidate diuinae artis, de maiestate quadam leges populi nonnumquam migrante, non de stribligine confundente omnia. Talia etiam hodie in omni lingua, sed poetis, non poetastris, permittuntur. Debet esse, vt tropus, ita haec transpositio, ***cum virtute.*** G.)

*****) Esse connexiones poetis proprias, vel ex solis adparet eorum comparationibus et similitudinibus. Eas plerumque connectunt adiectiuis relatiuis QVALIS, TALIS, quibus numquam vtuntur oratores. VIRGIL. *Aeneid. IIII. v. 143.*

Qua-

Qualis, vbi hibernam Lyciam Xanthique fluenta
Deserit: ac Delum maternam inuisit Apollo. cet.
- - - *haud illo segnior ibat*
Aeneas.

******) Diuersae nimirum poetis et oratoribus sunt inuentiones, diuersa argumentorum dispositio, diuersa eloquutio, diuersa etiam schemata. Vt de vltimis dicam, non facile v. c. apud oratorem reperies SEIVGATIONEM, qualis illa OVIDII *Heroid. ep. II. v. 25.*

Demophoon, ventis et verba et vela dedisti;
Vela queror reditu; verba carere fide.

Non facile etiam oratoribus placebit ἐπανάληψις talis, qualis illa OVIDII est *Fast. IIII, 365.*

Qui bibit inde, furit, procul hinc discedite, queis est
Cura bonae mentis, qui bibit inde, furit.

Plane poetica haec similiaque sunt, et hinc in prosa vix inueniunt locum. Plura de stilo poetico dabit GER. IO. VOSSIVS *de arte poetica.* ¶ Non possunt haec in vlla lingua praeceptis, multo minus breui regula disci. Vsus regnat. (G.)

LXIII.

Plerisque dicendi characteribus, hactenus descriptis, commune est ἡ ΔΡΙΜΥΤΗΣ, id est, genus quoddam orationis ACVTVM atque ARGVTVM *), in quo palmam reliquis praeripere videntur SENECA, PLINIVS, TACITVS, CVRTIVS. Ne ergo et huius stili obscura nobis sit ratio **): sciendum est, omne acumen vel in verbis ***), vel in propositioni- *Stilus argutus.*

 bus

bus ****), vel in ipsis enthymematibus *****) esse positum.

*) Dubitarunt nonnulli, an acutum illud orationis genus laudem aliquam mereatur. Aiunt enim, ad corrumpendam bonae dictionis indolem inuentum primum esse stilum argutum, et quidem post tempora CICERONIS, quum iam in deterius ire coepisset Romana eloquentia. ¶ Distinguendum est inter mediocritatem et vsum nimium. (G.) Addunt, nihil solidi inesse eiusmodi argutiis, sed meros strepitus sententiarum male cohaerentium, et quamdam antithetorum histrioniam, quibus titillari aures possint, pectus non saturari. Vid. ALBERTI DE ALBERTIS *Thesaur. eloquentiae sacrae et profanae*, FRANC. VAVASSORIS *orat. III.* quae est *pro vetere dicendi genere contra nouum*, et iam ex antiquis QVINCTIL. *Instit. orat. VI, 3.* Sed haec omnia vt sunt verissima, ita tamen non ita accipienda, vt nullum omnino acuminibus concedamus locum. Laudem illa suam merentur, sed veluti condimenta quaedam atque aromata, quae quum intemperantius adhibita fastidium pariant, (quin linguam obtundunt, saporem corrumpunt. G.) modice adspersa mirifice delectare solent. ¶ Eleganter QVINCTIL. VIII, 5, 34. *Ego haec lumina orationis, velut oculos quosdam esse eloquentiae, credo. Sed neque oculos esse toto corpore velim, ne cetera membra suum officium perdant.* (G.) Quemadmodum ergo non laudanda SENECAE oratio, quae tota argutiis potius, quam sententiis solidis atque enthymematibus, conflata est: ita nec reprehensionem merentur PLINIVS et TACITVS, qui paullo parcius istis condimentis vsi sunt. ¶ Multa acute Cicero etiam dixit, sed non vno in loco, verum passim. (G.) Vid. MORHOF. *disciplin. argut. praef. p. 3. sequ.* Addendus est V. Cl. CHR. GOTTL. SCHWARZIVS *de oratione*

con-

concinna §. *XXXIIII. seq.* vbi de acuto dicendi genere, et quid de eo sentiendum sit, ex instituto disquirit.

**) Ex antiquis acuti stili fontes ostendere, conati sunt ARISTOTELES *Rhetor. III, 10. et 11.* HERMOGENES *Idear. II, 5.* QVINCTIL. *Instit. orat. VI, 3.* E recentioribus hic ceteris anteferendi SARBIEVIVS in libro *de acuto*, MASENIVS in *arte argutiarum*, EM. THESAVRVS in *idea argutae dictionis*, et, qui reliquos omnes longo post se interuallo reliquit MORHOFIVS in *disciplina argutiarum*, quae prodiit *Lubec.* cIↄIↄccv. 8. (❡ Recusa *ibid.* 1731. 8. cum praefatione Seelenii de apto atque inepto argutiarum studio. || Exempla, sed etiam praecepta praestat PETR. LABBE, S. I. cuius *Elogia* varii generis, cum praefatione aduersus huius characteris contemtores edidit CHRIST. WEISSIVS, *Lips.* cIↄIↄcLXXXVI. 8. G.)

***) Acumen omnibus mentis operationibus inesse potest. Et ad *verba* quidem quod attinet, acutam orationem reddunt I. *Ambiguitas*; vt quando quis de Draconis legibus dixit: *Non hominis istae sunt leges, sed* DRACONIS. ARIST. *Rhet. II, 23.* aut quando Sceparnio apud PLAVT. *Rud. I, 1. aedes illustres* vocat, quas venti perflabant. ❡ Talia ambigue dicta multa sunt Ciceronis in Verrem. (G.) II. Ἀντανάκλασις: *Quid ergo? ista culpa Brutorum? minime illorum quidem, sed aliorum brutorum.* CIC. *ad Atticum epist. XIIII, 14.* III. Παρονομασία, v. c. *Inceptio haec amentium est, non amantium.* TERENT. *Andr. I, 3. Non est enim facile, in eum scribere, qui potest proscribere.* MACROB. *Saturn. II, 4.* ❡ LAMPRID. *Alex.* 38. *Pulchrum facit venatus et lepus comesus: ex quo perpetuum capit leporem.* (G.) IIII. Παρήχησις. PLAVT. *Menaechm. IIII, 2. Palla pallorem incutit.* ❡ PLAVT. *Pers.* V, 2, 6. *Qui illum Persam, atque omnes*

Perfas, atque etiam omnes perfonas male di omnes perdant. CIC. *pro Balbo* 28. f. 63. *Quid enim eft, cur non potius ad fummam laudem huic, quam ad minimam fraudem Caefaris familiaritas valere debeat?* IDEM *pro Mil.* 11. *Vi victa vis.* Erafmo aliquis per puerum ita infultauit: *Orto de fcorto, pede torto, poma reporto.* (G.) V. *Significationis mutatio.* Sic ABDICARE alias dicuntur patres filios: acute ergo *Alexander Philippum patrem abdicaffe* dicitur CVRTIO *IIII,* 10. Sic etiam fi maritum imperiofae vxori dicas *nupfiffe:* acutum hoc erit. ¶ Et ita MARTIAL. VIII, 12.

Vxorem quare locupletem ducere nolim?
Quaeritis? Vxori nubere nolo meae. (A.)

Quamuis enim veteres *nubere* etiam viros dixiffe ferantur, idque probari poffit ex NONIO *de propr. ferm. cap.* 2. *n.* 577. ¶ itemque ex locis aliis, quae indicant ALB. GENTILIS *de nuptiis* 2, 3. et HENR. IVL. SCHEVRL in *ftatua Mercurii* p. 21. (A.) tamen et exoleuit poftea illa verbi notio, et exemplum, quod ex auctore vetere, nefcio quo, adducit NONIVS, fatis oftendit, fcriptorem illum, quisquis fuerit, fignificationem ftudio mutaffe. Ait enim ille:

Sed meus frater maior, poftquam vidit me inde eiectum domo,
Nupfit pofterius DOTATAE, VETVLAE, VARICOSAE, AFRAE, (fort. *vafrae.*)

Tales vero, qui domum ducunt, illi mihi vere nubere videntur. ¶ Ex hoc genere funt: *mactare infortunio*, TERENT. *Phorm.* V, 9, 39. *Damno augere*, ID. *Heaut.* IV, 1, 15. Socrates apud XENOPH. *Mem.* II, 6. *accufare* κατηγορεῖν, διαβάλλειν, κατειπεῖν fe dicit, quos vult laudare et conciliare fibi inuicem. [conf. GATAK. *Mifc.* p. 16. opp.] Tota huc pertinet ironia. (G.)

VI. *Al-*

VI. *Allusio.* Sic, quum parasitus apud TERENT. *Phorm. V, 9.* Chremetis amores Nausistratae vxori prodidisset, et deprehensus Chremes vxorem formidaret, lepide et acute ait parasitus: *Exsequias Chremeti, quibus est commodum ire, iam tempus est,* alludens ad formulam in funeribus sollemnem. Allusio quoque in illis CIC. *pro Sexto Rosc. Venio nunc ad aureum illud nomen Chrysogonum.* ❡ Vid. supra §. 33. et 58. n. 3. *interpretatio nominis.* (G.)

****) Propositiones reddunt acutiores I. *Repugnantia.* FLOR. *II, 6. Nouam de Hannibale victoriam commentus est Fabius, nolle pugnare.* MARTIAL. *epigr. II, 80.*

> *Hostem quum fugeret, se Fannius ipse peremit:*
> *Hic, rogo, non furor est, ne moriare mori?*

❡ Ita MIN. FEL. 8, 9. de Christianis: *Dum mori per mortem timent, interim mori non timent.* Totum ὀξύμωρον huc referendum est. (G.) II. *Paradoxa.* FLOR. *II, 6. Capuam Hannibali Cannas fuisse.* ❡ Paradoxa christiana vid. 2 *Corinth.* VI, 8 10. (G.) III. *Adfirmatio cum negatione coniuncta.* PLIN. *Paneg. IIII. Vtrumque, Caesar, moderate, et quod alibi tibi gratias agi non finis, et quod hic finis.* MARTIAL. I, 13.

> *Si qua fides, vulnus, quod feci, non dolet, inquit,* (Arria)
> *Sed quod tu facies, hoc mihi, Paete, dolet.* (G.)

IIII. Ἐπάνοδος. CIC. *pro Planc. cap. 28. Gratiam qui refert, habet; et, qui habet, eo, quod habet, refert.* ❡ De figuris iam supra §. 32. vidimus. (G.) Felicissimum hac in re fuit PVBLII SYRI ingenium, cuius sententiae pleraeque omnes, (❡ mul-

(¶ multae certe, G.) huius generis sunt. V. *Ἀντιμετάθεσις. Non ideo vicisse videris, vt triumphares, sed triumphare, quia vinceres.* PLIN. *Paneg. cap. 17.* VI. *Allegoriae.* Sic quum aliquis familiam suam *triumphorum seminarium* vocasset: acute CICERO: *ex illo seminario*, inquit, *triumphorum non nisi arida folia laureae retulisti.* VII. *Correctio*, maxime quae fit per epitheton. VELLEIVS PATERC. *Hist. II, 41. Caesar, Alexandro M. sed sobrio, simillimus.* (¶ Ita *puella Venus, sed casta.* G.) SEN. *epist. 4. Adhuc enim non pueritia in nobis, sed puerilitas, remanet.* VIII. *Lusus* (i. e. repetitio similium, vel eorumdem adeo, G.) *verborum.* SENECA *de ira I, 16. Satis tibi est magna ad peccandum caussa, peccare.* IDEM *I, 5. Vltima supplicia sceleribus vltimis ponat, vt nemo pereat, nisi quem perire etiam pereuntis intersit.* ARISTOT. *Rhet. III, 11. 26. Dignum est mori, antequam dignus sis mori.* LABERIVS apud MACROB. *Saturn. II, 7.*

Necesse est, multos timeat, quem multi timent.

PVBLIVS SYRVS:

Cui plus licet, quam par est, plus vult, quam licet.

VIIII. *Distributio.* SENECA *epist. 1. Si volueris attendere, magna vitae pars elabitur male agentibus, maxima, nihil agentibus, tota, aliud agentibus.* X. *Comparatio. Adoptauit te optimus princeps in suum; senatus in optimi cognomen.* PLIN. *cap. 88.* et *4. Enituit aliquis in bello, sed obsoleuit in pace: alium toga, sed non et arma honestarunt: reuerentiam ille terrore, alius amorem humanitate captauit: ille quaesitam domi gloriam in publico, hic in publico partam domi perdidit.* ¶ CIC. *pro L. Manil.* 10. §. 28. de Pompeio: *Saepius cum hoste conflixit, quam quisquam*

quam cum inimico concertauit: plura bella gessit, quam ceteri legerunt: plures prouincias confecit, quam alii concupiuerunt. (G.) XI. *Similitudo. Vita principis censura est, eaque perpetua.* PLIN. *Paneg.* 45. ¶ *Otium sine litteris mors est, et hominis viui sepultura.* SENECA *epist.* 82. (G.) XII. *Paroemia,* Sic si quis de Hannibale diceret: *omnibus malis Punicis inest granum putre:* argutissime (¶ mihi plane contrarium videtur, G.) hoc esset dictum, cum ob aequiuocitatem MALIS, tum ob paroemiam. XIII. *Allusio ad fabulam.* CIC. *diuin. in Q. Caecil. cap.* 17. *Sed repente vestigio ex homine, tamquam aliquo Circaeo poculo, factus est Verres.* ¶ Huius generis sunt *Bellerophonteae litterae;* item si dicantur pulchri *Adonis* vel *Helena;* imperiosa vxor *Iuno;* poeta excellens *Orpheus;* tristitiae remedium *Nepenthes,* etc. (G.)

*****) In tertia mentis operatione, siue *enthymemate,* pleraeque argutiae ex sophismatibus oriuntur, veluti I. Ex *aequiuocatione.* Tale est enthymema illud apud SVETONIVM *Neron. cap.* 39.

Quis negat, Aeneae magna de stirpe Neronem?
Sustulit hic matrem, sustulit ille patrem.

¶ Sic sententia acuta et ancipiti de Octauio, *ornandum esse tollendumque,* dixit Cicero *Epist. famil.* XI, 20. coll. SVET. *Aug.* 12. (G.) II. Ex *figura dictionis,* v. c. *Mirum, nisi Anna haec in fine quoque sui esset similis.* ¶ Ita Cicero syllabas in nomine *VerrVTIVS,* quae hic maiusculis litteris expressae sunt, *caudam Verris* vocat. *Verr.* II, 78. coll. cap. 76. sq. (G.) III. Ex *fallacia compositionis et diuisionis,* v. c. *vos victi victores impios occidistis occisi.* (Sic THESAVRVS, vnde haec sumta. Sed huc non pertinet; verum

rum potius ad n. I. repugnantiae. ¶ Melius huc referatur aenigma illud: *Steti in ponte Dresdensi, et vidi Norimbergam.* Nempe vtrumque verum esse potest, sed diuisim. G.) IIII. Ex *fallacia non caussae*, v. c. *Omnia, Castor, emis, sic fiet, vt omnia vendas.* MARTIAL. *Epigr.* ¶ VII, 97. (G.) Sic Populiae Marciae filia, miranti cuidam, quid esset, quod aliae bestiae numquam marem desiderent, nisi quum praegnantes vellent fieri? respondit: *Bestiae enim sunt.* MACROB. *Saturn. II, 6.* Et ita etiam ex reliquis fallaciarum generibus facile nascentur acumina, si ingenium accesserit felicius. Nisi enim impetus quidam naturae adfuerit, facile in frigus et adfectationem degenerabunt. A quo vitio ne quidem EM. THESAVRVS cauere sibi satis potuit. ¶ Immo hic omnium minime. Nempe hoc accidit collectoribus, qui multitudini seruiunt, deinde tanto facilius falluntur, quia vbique quaerunt. Idem euenit systematum; et, quas vocant, hypothesium auctoribus. Ita Hammondus in N. T. vbique videt Gnosticos, etc. (G.)

CAPVT III.
DE FVNDAMENTIS STILI PHILOSOPHICIS.

I.

Fundamenta philosophica stili.

Reliquum est, vt de fundamentis stili PHILOSOPHICIS dicamus. Quemadmodum enim fundamenta *grammatica* et *rhetorica* ad orationis structuram atque ornatum; ita *philosophica* ad eiusdem

dem materiam pertinent. Verba enim, quantumuis ornata, in vanam abibunt loquacitatem, nisi sententiae illis subsint, tanto verborum adparatu dignae *).

§ Sed cur haec fundamenta vltimo loco tractantur, quum sint prima natura? Scilicet sequitur Auctor ordinem institutionis puerilis. In praxi virili ratione agitur contraria. (G.)

*) Praeclare hunc locum tractant CIC. *de Orat. I, 19. seq.* § III, 6. f. 24. et 35. f. 142. (G.) e recentioribus MVRET. *Part. I. orat. IIII.* vbi de philosophiae atque eloquentiae coniunctione praeclare differit. (Scilicet hoc numquam non cogitandum est eloquentiae candidato, pulchritudinem in verbis aliam ne intelligi quidem posse, praeter eam, qua cum rebus, quas significare debent, pulchre conueniunt, easque exprimunt. G.)

II.

PHILOSOPHICA *) ergo stili cultioris fundamenta voco, quaecumque sententias veras, et rectae rationi consentaneas orationi suppeditant. *Quidnam per illa intelligatur?*

*) Paullo latius itaque hic patet *philosophiae* nomen, quo omnes disciplinas atque artes, materiam stilo suffecturas, intelligo. Praecipue tamen huc pertinent *logica*, *philosophia moralis*, *ius naturae* et *politica*, quibus carere haud posse eloquentem, omnes eruditi fatentur. (Noli tamen hoc de solo systemate, vel optimo intelligere; sed de omni prudentia, vsu et consuetudine sapientium virorum viuorum mortuorumque collecta. Vnde habeas, nemo quaerit, sed oportet habere prudentiam. G.)

III.

Quotuplicia sint?

Duorum vero generum sunt fundamenta philosophica. Alia enim *singularibus periodis;* alia *integris argumentis* suppeditant materiam.

(Non accurate puto ita diuidi haec fundamenta. Potest enim vna eademque res nunc periodo suppeditare materiam, nunc orationi integrae, nunc eius parti. G.)

IIII.

Ad amplificandam orationem facit definitio.

Ad amplificandam orationem plurimum facit I. DEFINITIO *), quae dici non potest, quantum ornet orationem **). Definitiones vero non aliunde, quam ex philosophia petendae sunt.

*) Caue vero existimes, definitiones illas vocabulis philosophicis et technicis concinnatas, cultiori inserendas esse orationi. Tum demum placebunt, si verbis lectissimis ornatissimisque proferantur. Neque tamen oratores eam semper sectantur ἀκρίβειαν, quam in philosophicis exigimus, sed plerumque vel per *caussas*, vel per accidentia siue adiuncta, rem describunt. (Vid. supra 1, 2, 51 *****. Definitionum argutarum magnam copiam suppeditat FABRIC. B. G. Tom. 13. p. 544. sq. G.) Sic CICERO *pro Cluent.* dicturus, Miletiam quamdam mulierem, partu sibi medicamentis abacto, capitis esse damnatam, elegante definitione filii vtitur, atque hanc concinnat periodum: *Nec iniuria, quae spem parentis, memoriam nominis, subsidium generis, heredem familiae, designatum reipublicae ciuem sustulisset.* Ex quo exemplo patet, plures nonnumquam definitiones, aut si mauis, descriptiones, veluti per congeriem accumulari. Nec minus elegans est illa definitio CIC. *Phil. I, 12. Est autem gloria,* laus

laus recte factorum, magnorumque in rempublicam meritorum, quae cum optimi cuiusque, tum etiam multitudinis testimonio comprobatur. *g* Conf. BVCHN. *de commut. rat. dicendi* L. II. c. 3. p. 397. vnde totum hoc est deriuatum. Historia apud CIC. *de Orat.* II, 9. ita finitur: *Testis temporum, lux veritatis, vita memoriae, magistra vitae, nuntia vetustatis.* Optimates et populares definit *pro Sext.* 45. sq. (i.) CAVSSIN. *lib. IIII. cap. 13.* vocat huiusmodi definitionem *per synonymiam*, additque exemplum: *Quid enim est aliud lilium, quam terrae ornamentum, plantarum gloria, oculus florum, pratorum gemma, pulchritudo radiis suauiter emicantibus fulgurans?* Eodem exemplo olim vel SAPPHO, vel ACHILLES TATIVS rosam γῆς κόσμον, φυτῶν ἀγλαΐσμα, ὀφθαλμὸν ἀνθέων, *terrae ornamentum, plantarum decus, oculum florum* adpellauit.

**) Tria vero potissimum definitionum genera, in cultiore oratione commendantur. Primum rhetoribus vocatur ἄρνησις, alterum ἀφαίρεσις, tertium σύγκρισις. I. ἈΡΝΗΣΙΣ siue NEGATIO est, quum vera genera, verasque proprietates tollimus, *g* et sic ostendimus, indignum aliquem esse nomine. Sic Consules negat Cicero Pisonem et Gabinium v. c. in *Orationibus in Pis. post redit.* cap. 7. et aliis in locis. (G.) CICERO *pro Cluent.* (*g* c. 70. A.) *At quae mater? quam coecam crudelitate et scelere ferri videtis: cuius cupiditatem nulla vmquam turpitudo retardauit, quae vitiis animi in deterrimas partes iura hominum conuertit omnia: cuius ea stultitia, vt eam nemo hominem, ea vis, vt nemo feminam; ea crudelitas, vt nemo matrem adpellare possit.* II. ἈΦΑΙΡΕΣΙΣ siue REMOTIO, quum res differentes tollimus, proprias subiungimus. CIC. *Philippic. I, 12. Credo enim vos homines nobiles, magna quaedam spe-*

 stan-

ſtantes, non pecuniam, vt quidam nimis creduli ſuſpicantur, quae ſemper ab ampliſſimo quoque clariſſimoque contemta eſt, non opes violentas, et populo Romano minime ferendam potentiam, ſed caritatem ciuium et gloriam concupiſſe, eſt autem gloria laus recte factorum, cet. ❡ Ita in *orat. pro Sext.* finit, qui optimates, qui populares ſint? et *Paradox.* V. quis liber? VI. quis diues? (G.) III. ΣΥΓΚΡΙΣΙΣ ſiue CONTENTIO, quum ſimul contraria ſiue oppoſita exprimimus. CIC. *Philipp. II, 44. Et nomen pacis dulce eſt, et ipſa res ſalutaris. Sed inter pacem et ſeruitutem plurimum intereſt. Pax eſt tranquilla libertas, ſeruitus malorum omnium poſtremum, non modo bello, ſed morte etiam repellendum.* ❡ Rem militarem et iuriſprudentiam contulit Cicero *orat. pro Mure.* Libertatem et licentiam ipſe in *praefat. chreſt. Plin.* (G.) Conf. BVCHNER. *de commut. rat. dicendi II, 3, 1.* At ſunt tamen alia quoque oratoriarum definitionum genera. Aliquando enim res definitur per PARTES ſuas: ❡ vocatur μερισμὸς, ſed pertinet ad §. ſequ. (G.) LACTANT. *Inſtit. II, 5. An Archimedes Siculus concauo aere ſimilitudinem mundi ac figuram potuit machinari, in quo ita ſolem ac lunam compoſuit, vt inaequales motus, et coeleſtibus ſimiles conuerſionibus ſingulis quaſi diebus efficerent, et non modo acceſſus ſolis et receſſus, vel incrementa deminutionesque lunae, verum etiam ſtellarum vel inerrantium vel vagarum diſpares curſus orbis ille, dum vertitur, exhiberet? Deus ergo illa vera non potuit machinari et efficere, quae potuit ſollertia hominis imitatione ſimulare?* Aliquando per CAVSSAS et EFFECTVS. ❡ Pertinet ad §. VI. et VII. (G.) Hoc modo enim peſtem definit VIRGIL. *lib. III. Aen. v. 137. ſeq.*

- - Subito cum tabida membris
Corrupto coeli tractu miſerandaque venit

Arbo-

Arboribusque satisque lues, et lethifer annus.
Linquebant dulces animas, aut aegra trahebant
Corpora: tum steriles excurrere Syrius agros.
Arebant herbae, et victum seges aegra negabat.

Definitiones per ACCIDENTIA et SIMILITVDINEM, addit CAVSSIN. *lib. IIII. cap. 20. seq.* ¶ Talis definitio potest esse argumentum orationis non magnae, certe partis illius. (G.)

V.

Nec minus ornatam periodum (¶ v. g. disiunctiuam, copulatiuam etc. G.) reddit II. DIVISIO *). Saepe enim vel totum in partes, vel genus in species partitur orator, vt tanto vberior grauiorque fiat oratio. Optimas vero diuisiones suppeditare philosophiam **), nemo, nisi rerum omnium ignarus, ignorat. *Et diuisio.*

(Si bene rem consideres, artificia prope omnia rhetorum, quibus rerum inuentionem iuuare volunt, redeunt ad commodas diuisiones, et classes rerum. ¶ Apparet etiam, diuisionem, totarum orationum, non modo periodorum, esse matrem. || In tantum igitur tum praedicamenta, tum alias quascumque diuisiones in promptu habere consultum est. G.)

*) Exemplum dabit MVRETVS *Part. I. orat. VII.* Dicturus is erat, philosophiam moralem non ad adparentem, sed ad veram felicitatem esse comparatam. At quum ex philosophia didicisset, adparentia illa bona vel vtilia, vel honesta, vel iucunda videri, diuisione illa vtitur, atque inde hanc concinnat periodum: *Non enim philo-*

 loso-

losophia sibi opes ac copias, quae et saepe possessoribus suis exitio sunt, et tam multis casibus eripi possunt; non honores et imperia, quae, quod concupierint, multi; quod adspernatus sit, nemo umquam vituperatus est; non quidquam denique proponit eiusmodi, quo et carere sine probro, et abundare sine gloria, liceat: sed eam, ad quam omnes adspirant, quam sibi votis omnibus expetunt, ad quam omnes suas actiones, omniaque consilia referunt, felicitatem.

**) Non tamen et hic partes tantum enumerari, sed singularum vel definitiones vel attributa quaedam recenseri solent. Sic CIC. *de Off. I,* 4. quum e Stoica philosophia didicisset, quatuor esse virtutes cardinales, prudentiam, iustitiam, fortitudinem, temperantiam: singularum definitiones vna hac eaque elegantissima, periodo complectitur: *sed omne, quod honestum est, id quatuor partium oritur ex aliqua: aut enim in perspicientia veri, sollertiaque versatur: aut in hominum societate tuenda, tribuendoque suum cuique et rerum contractarum fide: aut in animi excelsi atque inuicti magnitudine ac robore: aut in omnium, quae sunt, quaeque dicuntur, ordine et modo, in quo inest modestia ac temperantia.*

VI.

Et caussae. Sic etiam CAVSSAS rerum, ipsasque rationes, et argumenta oratori sufficit philosophia *). Iis vero quam maxime ad periodos caussales concinnandas opus est **).

*) Philosophia enim, quum sit solida veri bonique cognitio, non solum τὸ ὅτι, verum etiam τὸ διότι, inuestigat. Nam *scire* est rem per caussas nosse.

**) Pe-

**) Periodi caussales nascuntur, si propositiones suis muniuntur rationibus. Rationes vero solidissimas suppeditat philosophia. Exemplo sit elegantissima periodus apud CIC. *de amicit. cap. 11.* Propositio eius haec est: *nulla est excusatio peccati, si amici caussa peccaueris.* Eam hac solidissima ratione fulcit: *Nam quum conciliatrix amicitiae virtutis opinio fuerit: difficile est, amicitiam manere, si a virtute defeceris.* § De his satis in periodis, item I, 2, 51. Hic obseruamus ex caussis totas nasci orationes. v. c. *de caussis pereuntium litterarum*, etc. Nulla in vniuersum melior ratio docendi est, quam per caussas. Methodus caussalis scholasticorum olim pene sola in vsu fuit in argumentis omnibus, vbi agebant de caussis α) efficiente, principali et minus principali, physica, morali; β) de instrumentali; γ) materiali, tum ex qua, tum circa quam; δ) finali, vel vltima vel intermedia. (G.)

VII.

Sed et EFFECTVS et ADIVNCTA rerum, quibus saepe egregie amplificatur periodus, e philosophia petuntur *). *Nec non effectus et adiuncta.*

*) Mira est eiusmodi periodorum elegantia, si rem veluti viuis coloribus depingere, atque ob oculos ponere velis. Effecta enim et adiuncta, quum maxime incurrant in sensus, tam luculentam reddunt orationem, vt rem non audire nobis, sed oculis vsurpare videamur. Insignem haec vsum habent in describendis personis, quarum χαρακτῆρες non, nisi ex interiore philosophia morali peti possunt. Quam accurata est descriptio Catilinae apud SALLVST. *Catil. cap. 5. Corpus patiens inediae, vigiliae, algoris, supra quam cuique credibile est, animus audax, subdolus, varius, cuius rei libet simulator ac dissimu-*

lator, alieni adpetens, sui profusus, ardens in cupiditatibus: satis loquentiae, sapientiae parum. Vastus animus immoderata, incredibilia, nimis alta semper cupiebat. Sic SENECA *de ira I, 1,* iracundiae turpitudinem exaggeraturus, effectus et adiuncta furoris et irae inter se contendit: *Nam vt furentium certa indicia sunt, audax et minax vultus, tristis frons, torua facies, citatus gradus, inquietae manus, color versus, crebra et vehementius acta suspiria: ita irascentium eadem signa sunt. Flagrant et micant oculi, multus in ore toto rubor, exaestuante ab imis praecordiis sanguine; labia quatiuntur, dentes comprimuntur, horrent ac subriguntur capilli, spiritus coactus ac stridens, articulorum se ipsos torquentium sonus, gemitus mugitusque, et parum explanatis vocibus sermo praeruptus, et complosae saepius manus, et pulsata humus pedibus, et totum concitum corpus, magnasque minas agens, foeda visu et horrenda facies, deprauantium se atque intumescentium.* CIC. de mansuetudine in *orat. pro M. Marcello 3. animum vincere, cet. iudico.*

(Hypotyposis atque diatyposis huc pertinent, quae totae propemodum in hoc insunt, vt effectus et adiuncta rerum natiuis quasi coloribus picta ponantur ante oculos. Exempla aliquot praeclara suppeditat CAMERARIVS in *elementis rhetoricis*, libello vel hoc nomine commendando, p. 114. seqq. PHILOSTRATORVM plura huc pertinent, et poetarum descriptiones. Vid. DEKENIVS laudatus 1, 2, 62 ***. G.)

VIII.

Itemque contraria et conditiones.

Nec minus CONTRARIA *), et CONDITIONES **), quibus ad construendas periodos saepe opus est, e philosophia mutuanda sunt.

¶ De his in periodorum doctrina: sed possunt etiam orationis aut libri argumentum esse: in qui-

quibus diuerſae res contrariaeue comparantur:, aut conditiones, ſub quibus aliquid fieri vel non fieri poſſit, exponuntur. Si quis fidem commendare velit, vix poteſt melius, quam perfidiae malis enumerandis. (G.)

*) Sic praeclare ſapientiam et curioſitatem ſeiungit CIC. *de finib. V, 18. Omnia quidem ſcire, cuiusque modi ſint, cupere, curioſorum: duci vero maiorum rerum contemplatione ad cupiditatem ſcientiae, ſummorum virorum eſt putandum.*

**) In conditionibus quantum momenti ſit poſitum, nemo ignorat. Quidquid enim adfirmari negarique poteſt, non abſolute, ſed certa ſub conditione verum eſt. Quaenam vero ſint ſingularum veritatum conditiones, id quidem philoſophia docet. Sic CIC. *de offic. I, 29*, oſtenſurus, qua conditione iocari liceat: *Ludo autem et ioco*, inquit, *vti illo quidem licet, ſed ſicut ſomno et quietibus ceteris, tum, quum grauibus ſeriisque rebus ſatisfecerimus.*

VIIII.

Sententiae etiam e philoſophia petendae.

Idem dicendum de SENTENTIIS *), quae vix vllam vel venuſtatem vel dignitatem habent, niſi ex intima philoſophia depromantur.

. § Vid. ſupra I, 2, 35. vbi de differentia γνώμης et νοήματος dictum. Etiam hae poſſunt materiam praebere toti orationi. (G.)

*) Sane, qui maxime ob ſententiarum grauitatem concinnitatemque commendantur, philoſophi fuerunt, veluti e Graecis EPICHARMVS, et EVRIPIDES, e Latinis SENECA et PLINIVS. Nec praetermittendae tamen hic ſunt, quas ſupra (P. I. cap. 2. §. 56. p. 235.) de SENECAE ſententiis dedimus, obſeruationes. Merito hic conſulendus eſt HENRI STEPHANVS in *diſſertatione* elegantiſſima *de habendo delectu ſententiarum,*

quae γνῶμαι a Graecis dicuntur; vbi obseruat, improbas plerumque esse sententias, quae non ad philosophiae praecepta, sed ad vulgi opinionem formentur. Tales sunt illae MENANDRI:

Ἀπλοῦν γάρ ἦν
Τὸν μὴ δυνάμενον ζῆν ἀλύπως ἀποθανεῖν.

Satius fuisset, eos, qui sua quadra viuere nequeunt, occidere, (quam pauperibus stipem dare;) nec non PLAVTI:

Enimuero dii nos, quasi pilas, homines habent.

Praemissa est vtilissima illa STEPHANI dissertatio *comicorum Graecorum sententiis,* ab eo editis cIↃIↃLXVIIII. in 16.

X.

Fundamenta stili quae argumentis inseruiunt.

Sed haec quidem praecipua sunt fundamenta stili, quae *singularibus periodis* suppeditant materiam. (¶ Quin toti etiam libris materiam suppeditant *definitio* et *diuisio.* G.) Proximum est, vt et ea, quae *integris argumentis* inseruiunt, consideremus. Et horum quidem tria sunt, LOCVS COMMVNIS, SYLLOGISMVS, et ENTHYMEMA.

XI.

Locus communis quid?

LOCVS COMMVNIS est tractatio thematis moralis *) vel politici **) generalior, quae deinde ad hypothesin accommodatur ***).

¶. Locus igitur communis est quasi maior propositio omnium syllogismorum. v. g. *Laudandus est Horatius Cocles vt vir fortis.* Thesis, *Horatius est laudandus;* ratio, *quia est vir fortis. Omnis autem vir fortis est laudandus,* etc. Deinde inuerto. Ita proditor est puniendus.

Ingra-

Ingratus eſt odio dignus, etc. Huc pertinent ingentia collectanea Langii, Gruteri, Zwingeri, Beyerlinckii. (G.)

*) Dici non poteſt, quantum eiusmodi loci communes ornent orationem. Hinc vix vlla CICERONIS exſtat oratio, paullo diligentius ſcripta, cui non locus communis quidam moralis intextus ſit. Sic e. g. in *oratione pro Sext. Roſc. cap. 16. et 18.* eleganter diſſerit de laudibus vitae ruſticae: *cap. 23. 24.* praeclare ex philoſophia morali diſputat, poſſitne parricida tranquillo animo eſſe? et an tam nefandum crimen praeſumatur? ¶ *cap.* 38. et 40. de mandati ac ſocietatis religione. (G.) In *oratione pro T. Annio Milone cap. 16.* tractatur locus communis de moderamine inculpatae tutelae. In *oratione pro Marcello cap. 2. et ſeqq.* demonſtrat, maiorem eſſe clementiae, quam rerum bello geſtarum, laudem. ¶ *Pro Muraen.* agit de laudibus imperatoris prae ICto; *pro domo* de religionibus; *pro L. Manil.* de virtutibus imperatoris; *pro Caelio*, quasdam indulgendas iuuentuti eſſe voluptates, etc. (G.) Talium locorum communium plenae ſunt CICERONIS, PLINII, et recentiorum quoque oratorum, veluti MVRETI, MAIORAGII et BVCHNERI orationes.

**) Nonnumquam et politica themata intexuntur orationi. Sic CICERO in *orat. pro Sex. Roſcio cap. 20.* eleganter diſputat, qua lege accuſatores tolerandi ſint in republica? Plura occurrunt in BVCHNERI *panegyricis.* Exempli loco eſſe poterit *oratio V.* vbi *p. 133.* diſſerit de ſtudiis iuuenilibus principum; *p. 135.* de vtilitate peregrinationum; *p. 136.* de virtute vxoris principis; *p. 159.* an quis ſuam ſibi poſſit fingere fortunam? cet.

***) Paullo aliter itaque loci communis vocabulum accipit APHTHON. *Progymn. VII,* 1.

dum eum vocat λόγον αὐξητικὸν τῶν προσόντων τινὶ καλῶν ἢ κακῶν, *orationem augentem ea, quae in aliquo sunt bona vel mala.* Alius enim est locus communis *oratorius*, de quo nos hoc loco: alius *progymnasmaticus*, de quo APHTHONIVS agit, (qui has illi partes assignat, *legitimum, iustum, vtile, possibile, honestum, euenturum*, horumque omnium contraria. G.)

XII.

Quomodo elaboretur?

Ceterum locus communis quisque constat THESI et AETIOLOGIA. Accedit nonnumquam ILLVSTRATIO a *simili*, *comparatione*, *exemplis*, *contrario*, *testimoniis* *). Quo vero ordine haec omnia proponenda sint, in oratoris positum est arbitrio **). ¶ Illud tamen tenendum, ne omne genus illustrationum temere cumulet. (G.)

(Nihil ergo aliud est hic locus communis, quam chriae tractatio. Vid. quae dicta sunt ad I, 2. §. 51. extr. G.)

*) Exemplum dabimus, locum communem CICERONIS de accusatoribus improbis, qui in *orat. pro Sext. Rosc. c. 20.* Hic

I. THESIS praemittitur. *Interest reipublicae, vt multi sint accusatores, dummodo non calumnientur.* Hanc thesin ita profert CICERO: *Accusatores multos esse in ciuitate, vtile est, vt metu contineatur audacia. Verum tamen hoc ita est vtile, vt ne plane illudamur ab accusatoribus.* Accedit statim

II. AETIOLOGIA. *Innocens est quispiam, verumtamen, quamquam abest a culpa, suspicione non caret. Tametsi miserum est, tamen ei, qui accuset, possim aliquo modo ignoscere. Quum enim aliquid habeat, quod possit criminose ac suspiciose dicere, aperte ludificari, et calumniari sciens*

ſciens non videtur. Quare facile omnes patimur eſſe quam plurimos accuſatores, quod innocens, ſi accuſatus ſit, abſolui poteſt: nocens, niſi accuſatus fuerit, condemnari non poteſt. Vtilius eſt autem, accuſari innocentem, quam nocentem cauſſam non dicere. Sequitur

III. ILLVSTRATIO, petita

I. *a ſimili. Anſeribus cibaria publice locantur, et canes aluntur in Capitolio, vt ſignificent, ſi fures venerint. At fures internoſcere non poſſunt, ſignificant tamen, ſi qui noctu in Capitolium venerint, et quia id eſt ſuſpicioſum, tametſi beſtiae ſunt, tamen in eam partem potius peccant, quae eſt cautior. Quod ſi luce quoque canes latrent, quum deos ſalutatum aliqui venerint: opinor, iis crura ſuffringentur, quod acres ſint, etiam tum, quum ſuſpicio nulla ſit. Simillima eſt accuſatorum ratio. Alii veſtrum anſeres ſunt, qui tantummodo clamant; nocere non poſſunt. Alii canes, qui et latrare et mordere poſſunt. Cibaria vobis praeberi videmus. Vos autem maxime debetis in eos impetum facere, qui merentur. Hoc populo gratiſſimum eſt. Deinde ſi voletis, etiam tum, quum veroſimile erit, aliquem commiſiſſe, in ſuſpicione latratote, id quoque concedi poteſt.*

II. *a ritu antiquo*, calumniatorum frontibus litteram K. inurendi.. *Sin autem ſic agetis, vt arguatis, aliquem patrem occidiſſe, neque dicere poſſitis, aut quare, aut quomodo, et tantummodo ſine ſuſpicione latrabitis; crura quidem vobis nemo ſuffringet, ſed ſi ego hos bene noui, litteram illam, cui vos vſque eo inimici eſtis, vt etiam eas omnes oderitis, ita vehementer ad caput affigent, vt poſtea neminem alium, niſi fortunas veſtras, accuſare poſſitis.* Aliquando tamen omittitur illuſtratio, eiusque loco conſectarium aliquod additur. Exempla habes apud SCHWARZ. *de orat. concinna* §. 29. Seligemus vnum, quod *p. 33.* attulit:

THE-

THESIS: *Ille neutiquam diues est, qui neque finem habet cupiendi, neque modum statuit vtendi.*

AETIOLOGIA: *Nam et multum desiderare, egentis est signum, et nihil parcere, egestatis initium.*

CONSECTARIVM: *Adeo, vt malim paucis iucunde frui, quam magnas opes immoderato animo vel adpetere, vel prodigere.*

**) Idem sane CICERO in *orat. pro Arch.* locum communem de optimarum artium studiis ita disponit, vt *illustrationem aetiologiae* partim praemittat, partim subiungat.

I. THESIS. *Ego multos homines excellenti animo ac virtute fuisse, et sine doctrina, naturae ipsius habitu prope diuino per se ipsos et moderatos et graues exstitisse, fateor. Etiam illud adiungo, saepius ad laudem atque virtutem naturam sine doctrina, quam sine natura valuisse doctrinam. Atque idem ego contendo, quum ad naturam eximiam atque illustrem accesserit ratio quaedam conformatioque doctrinae: tum illud nescio quid praeclarum ac singulare solere existere.*

II. ILLVSTRATIO, petita *ab exemplis. Ex hoc esse hunc numero, quem patres nostri viderunt, diuinum hominem, Africanum: ex hoc C. Laelium, L. Furium, modestissimos homines et continentissimos: ex hoc fortissimum virum, et illis temporibus doctissimum, M. Catonem, illum senem: qui profecto si nihil ad percipiendam colendamque virtutem litteris adiuuarentur, nunquam se ad earum studium contulissent.*

III. AETIOLOGIA. (Est noua Thesis: Litterae oblectant ipsum litteratum. G.)

1. *Quod*

1. *Quod si non hic tantus fructus ostenderetur, et si ex his studiis delectatio sola peteretur: tamen, vt opinor, hanc animi remissionem humanissimam ac liberalissimam iudicaretis. Nam ceterae neque temporum sunt, neque aetatum omnium, neque locorum. Haec studia adolescentiam alunt, senectutem oblectant, secundas res ornant, aduersis perfugium ac solatium praebent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiscum, peregrinantur.*

(Sequitur denuo noua Thesis: Mirari eas decet etiam alios. G.)

2. *Quod si ipsi haec neque attingere, neque sensu nostro gustare possemus; tamen ea mirari deberemus, etiam quum in aliis videremus.*

IIII. ILLVSTRATIO noua. (Id ipsum exemplo illustratur. G.) *Quis nostrum tam animo agresti ac duro fuit, vt Roscii morte nuper non commoueretur? qui, quum esset senex mortuus, tamen propter excellentem artem ac venustatem videbatur, omnino mori non debuisse. Ergo ille corporis motu tantum amorem sibi conciliarat a nobis omnibus; nos animorum incredibiles motus celeritatemque ingeniorum negligemus?*

(Sumite, candidati eloquentiae, in manus vnam alteramque orationem CICERONIS, et attendite, a) quid probare velit et persuadere auditoribus: b) quomodo illud praestet. G.)

XIII.

Vsus syllogismi oratorii.

Quum vero oratio constet argumentis, argumentaque syllogismis concludantur: facile patet, vsum plane incredibilem esse SYLLOGISMI oratorii. Lan-

Languida enim neruisque suis destituta videbitur oratio, quantumuis ornata, quae eiusmodi syllogismis non constat *).

*) In alia omnia quidem ire videri posset QVINCTILIANVS *Instit. orat. V, 14.* dum ita praecipit: *Namque ego vt in oratione syllogismo quidem aliquando vti, nefas non duco, ita constare totam aut certe confertam esse adgressionum et enthymematum stipatione, minime velim. Dialogis enim ac dialecticis disputationibus erit similior, quam nostri operis actionibus, quae quidem inter se plurimum differunt.* Sed facile patet, non de oratoriis syllogismis eum loqui, sed de dialecticis, quos nemo paullo prudentior in elegantiore oratione tolerauerit. Hinc statim addit: *Nobis ad aliorum iudicia componenda est oratio, et saepius apud omnino imperitos, atque aliarum certe ignaros litterarum, loquendum est; quos nisi et delectatione allicimus, viribus trahimus, et nonnumquam turbamus adfectibus, ipsa, quae iusta ac vera sunt, tenere non possumus. Locuples et speciosa vult esse eloquentia, quorum nihil consequetur, si conclusionibus contortis et crebris et in vnam prope formam cadentibus concisa, et contemtum ex humilitate, et odium ex quadam seruitute, et ex copia satietatem, et ex amplitudine fastidium tulerit.* Nos ergo, quum non de contortis conclusiunculis, quales in dialecticis disputationibus vibrantur, sed de syllogismis copiosis et vberioribus, qui non in vnam formam cadunt, loquamur: facile possumus QVINCTILIANO conciliari. (Itemque ita, quod QVINCTILIANVS aetiologiam et illustrationes excludit a syllogismi appellatione, quas Auctor comprehendit. G.)

XIIII.

XIIII.

Eſt vero ſyllogiſmus oratorius iuſta ratiocinatio, cuius ſingulae partes ita deducuntur atque amplificantur, vt ſyllogiſmi materia ac forma in tanta verborum copia latitans non niſi ab eruditis poſſit animaduerti *). Quid ſit?

(Nempe Auctor *ſyllogiſmi* nomine omne argumentum, omnem rationem probantem comprehendit. Sed non ita ſumunt antiqui rhetores, qui ſyllogiſmum ibi demum agnoſcunt, vbi ſatis prope ſibi propoſitiones et concluſio admoventur. G.)

*) Sic CICERONIS *oratio pro Sext. Roſcio* paene tota ex ſyllogiſmis compoſita eſt. Sed eos tamen, niſi oſtendatur diſpoſitio, vix quisquam lectorum animaduerteret. Immo aliquando adeo multis verbis inuoluitur ſyllogiſmus, vt ſyllogiſmum proferri, nemo animaduertat, maxime ſi perturbatiore ordine collocantur propoſitiones. Exemplo id demonſtrauit ANTON. RICCOBON. in *comment. ad Ariſtotelis lib. I. cap. 2. de arte rhetorica p. 57.* CIC. *orat. pro Caelio cap. 19. 20.*

In Caelio nulla eſt luxuries: eſt enim deditus optimarum artium ſtudiis; quo in hominum genere nulla luxuries eſſe ſolet.

Hic primo CONCLVSIO eſt, quam ita CICERO proponit: *At vero in M. Caelio nulla luxuries reperietur, nulli ſumtus, nullum aes alienum, nulla conuiuiorum ac luſtrorum libido, quod quidem vitium ventris et gutturis non modo non minuit aetas hominibus, ſed etiam auget. Amores autem et hae deliciae, quae vocantur, quae firmiore animo praeditis diutius moleſtae non ſolent eſſe,*

esse, (mature enim et celeriter deflorescunt.) numquam hunc occupatum impeditumque tenuerunt. Conclusioni MINOREM propositionem, seu *adsumtum* subiungit CICERO: *Audistis, quum pro se diceret, audistis antea, quum accusaret, genus orationis, facultatem, copiam sententiarum, atque verborum, quae vestra prudentia est, perspexistis. Atque in eo non solum ingenium elucere eius videbatis, quod saepe etiam, si industria non alitur, valet tamen ipsum suis viribus: sed inerat, nisi me propter beneuolentiam forte fallebat, ratio, et bonis artibus instituta, et cura et vigiliis elaborata.* Denique et MAIOR propositio subiungitur, cuius ἐξεργασία talis est: *Atque scitote, iudices, eas cupiditates, quae obiiciuntur Caelio, atque haec studia, de quibus disputo, non facile in eodem homine esse posse. Fieri enim non potest, vt animus libidini deditus, amore, desiderio, cupiditate, saepe nimia copia, inopia etiam nonnumquam impeditus, hoc quidquid est, quod nos facimus in dicendo, non modo agendo, verum etiam cogitando, possit sustinere.*

XV.

Quomodo elaboretur?

Ceterum SYLLOGISMVS oratorius ita elaboratur, vt singulis propositionibus, quas praemissas vocant, subiiciatur vel AETIOLOGIA, vel ILLVSTRATIO, vel vtraque *). Quo ordine tum propositiones, tum membra illa, disponenda sint, denuo in oratoris positum est arbitrio **).

*) Pulcherrimum syllogismi vel tripertiti, vel quinquepertiti, exemplum est CICERONIS *de Inu.* I, 39. G.) Sic Sextum Roscium Amerinum

num defensurus CICERO, non cadere in illum parricidii suspicionem, hoc syllogismo ostendit:

Quicumque parricidii suspectus est, is audacissimus sceleratissimusque sit, oportet.
Non autem huius notae est Sextus Roscius.
Non ergo est parricidii suspectus.

Maiori propositioni statim addit *aetiologiam:* Est enim crimen horrendum; vt et *illustrationem* a testimonio: Vultu saepe laeditur pietas. Minorem etiam CICERO probat atque illustrat per *μερισμὸν*, ostenditque, Roscium nec audacem esse, nec luxuriosum, nec auarum. Ipsam CICERONIS *ἐξεργασίαν* statim subiiciemus.

**) Non ergo ordinem naturalem seruandum semper existimamus. Magna hic oratori relicta est libertas. Exemplo paullo ante adducto rem illustrabimus. CICERO syllogismum suum procul dubio ita animo conceperat:

I. MAIOR. Quicumque suspectus est parricidii, eum audacissimum sceleratissimumque esse oportet.

1. *Aetiologia:* Est enim crimen horrendum.
2. *Illustratio:* Quum enim vultu laedatur pietas: quanto magis parricidio?

II. MINOR. Sextus Roscius non est talis.
Aetiologia et *illustratio* per *μερισμόν*. Non est *audax*, nec *luxuriosus*, nec *auarus*.

III. CONCLVSIO. Ergo non suspectus est parricidii.

At in elaboratione alio ordine vtitur. Aetiologiam enim atque illustrationem ipsi maiori propositioni praemittit hoc modo:

I. Aetiologia maioris. *Occidisse patrem, Sextus Roscius arguitur. Scelestum, dii immortales, ac nefarium facinus, ac eiusmodi, quo vno maleficio scelera omnia complexa esse videantur.*

II. Illuſtratio maioris. *Etenim, ſi, (id quod praeclare a ſapientibus dicitur,) vultu ſaepe laeditur pietas: quod ſupplicium ſatis acre reperietur in eum, qui mortem obtulerit patri, pro quo mori ipſum, ſi res poſtularet, iura diuina atque humana cogebant?*

III. MAIOR propoſitio. *In hoc tanto, tam atroci, tam ſingulari maleficio, quod ita raro exſtitit, vt, ſi quando auditum ſit, portenti ac prodigii ſimile numeretur: quibus tandem te, o Eruci, argumentis accuſatorem, cenſes, vti oportere? nonne et audaciam eius, qui in crimen vocetur, ſingularem oſtendere, et mores feros, immanemque naturam, et vitam vitiis flagitiisque omnibus deditam, denique omnia ad perniciem profligata atque perdita?*

IIII. MINOR. *Quorum tu nihil in Sextum Roſcium ne obiiciendi quidem cauſſa contuliſti.*

Probatio et illuſtratio minoris per μερισμόν. *Patrem occidit Sextus Roſcius? Qui homo? Adoleſcentulus corruptus, et ab hominibus nequam inductus? annos natus magis quadraginta. Vetus videlicet ſicarius, homo audax, et ſaepe in caede verſatus? At hoc ab accuſatore ne dici quidem audiſtis. Luxuries igitur hominem nimirum, et aeris alieni magnitudo, et indomitae animi cupiditates, ad hoc ſcelus impulerunt? De luxuria purgauit Erucius, quum dixit, hunc ne in conuiuio quidem vllo interfuiſſe. Nihil autem vmquam debuit. Cupiditates porro quae poſſunt eſſe in eo, qui, vt ipſe accuſator obiecit, rure ſemper habitarit, et in agro colendo vixerit? Quae vita maxime disiuncta a cupiditate, et cum officio coniuncta.*

VI. CONCLVSIO. *Quae res ergo tantum iſtum furorem Sexto Roſcio obiecit?*

Eadem

Eadem libertate oratores etiam minorem maiori propositioni, aut vtrique conclusionem praemittunt. Id quod, nisi breuitati studeremus, facile posset exemplis quam plurimis demonstrari.

(Neque tamen simpliciter hoc arbitrarium est. Interdum a loco communi transitur commodius ad propositionem: interdum ad assumtionem ab hypothesi: interdum ipsa propositio probanda, id est, conclusio, enunciationi contrariae statim subiicitur. Legenda est tota aliqua oratio hoc consilio, vt rationem et varietatem huius rei inspiciamus. G.)

XVI.

Enthymema oratorium.

Quum vero non semper vtraque praemissarum ad rei demonstrationem videatur necessaria: non raro alterutra omittitur, et tunc quidem e syllogismo fit ENTHYMEMA oratorium *).

*) Non ergo singularia quaedam praecepta exigit ENTHYMEMA. Vid. QVINCT. *lib. V. Instit. orat. cap. 14.* Hoc vno enim a syllogismo oratorio differt, quod alterutra praemissarum omittitur. Vbi recte obseruat ARISTOTELES *de arte rhetor. lib. I. cap. 2.* eam omittendam esse propositionem, quae iam satis nota sit auditoribus, (g i. e. de qua vel aliunde satis constat, vel quae satis ante est tractata. G.) Ἐὰν γὰρ ᾖ τι τούτων γνώριμον, οὐδὲ δεῖ λέγειν, αὐτὸς γὰρ τοῦτο προστίθησιν ὁ ἀκροατής. *Si enim aliquid sit horum notum, non oportet dicere. Ipse enim id supplet auditor.* Altera, quae reliqua est, eadem ratione elaboratur, quam in syllogismis oratoriis paullo ante ostendimus. (Enthyme-

matis ex antiqua difciplina tractatio hic fupplenda ex QVINCTIL. 5, 14. it. 8, 5, 9. v. g. enthymema eft CICER. *pro Ligar.* c. 4. *Quorum impunitas, Caefar, tua maxima laus eft, eorum te ipforum ad crudelitatem acuet oratio?* Eft argumentatio creuis a contrariis, quae multum languidior effet, fi in fyllogifmi formam rediges. Quorum impunitas tibi laudi eft, ab iis non debes ad crudelitatem moueri, Atqui eorum, qui Ligarium accufant, impunitas, a te conceffa, tibi laudi eft, Ergo ab accufatoribus Ligarii non debes ad crudelitatem incitari. Ohe! iam fatis eft. Conf. CICER. *pro Milone* cap. 29. G.)

PARS

PARS II. SPECIALIS DE VARIIS SCRIPTIONIBVS IN SOLVTA ORATIONE VSITATIS.

CAPVT I. DE EPISTOLIS.

I.

Pleraeque institutiones epistolicae nullius momenti sunt.

De conscribendis epistolis innumeri ferme praecepta satis prolixa dederunt *): sed, mea quidem sententia, paucissimi fecerunt operae pretium. Quum enim plerique epistolas certis regulis adstringere ausi sint: praestantissimae optimorum auctorum epistolae, opera quippe extemporali scriptae, longissime ab illis regulis discedunt **). Ex quo consequitur, vt aut epistolas CICERONIS, PLINII, aliorumque innumeras proscribendas, aut praecepta illa epistolographica parui aestimanda iudicemus,

*) E veteribus de epistolis conscribendis nonnulla commentati sunt DEMETR. PHAL. *de eloquut.* (§. 231 - 244.) et GREGOR. NANZIANZ. *epistola singulari*, quam seorsum cum AD. THEO-

 DORI

DORI SIBERI *commentario* prodiisse nouimus, *Vitemb.* cIↃIↃCVIII. 8. Post renatas litteras innumeri eiusmodi prodiere libelli, e quibus palmam reliquis praeferunt IO. LVDOVICI VIVIS *de conscribendis epistolis*, *Colon.* cIↃIↃXXXVI. 8. DESID. ERASMI et CONR. CELTIS eiusdem tituli libelli, *Colon.* cIↃIↃLXXIII. 8. ROB. BRITANNI *ratio conscribendarum epistolarum*, *Lutet. Paris.* cIↃIↃXLV. 8. IO. DESPAVTERII *ars epistolica*, *Lutet. Paris.* cIↃIↃXXXV. 8. HENR. FARNESII *de imitatione Ciceronis, seu de scribendarum epistolarum ratione*, *Antu.* cIↃIↃLXXI. 8. MELCH. IVNII *scholae rhetoricae de contexendarum epistolarum ratione*, *Argent.* cIↃIↃLXXXVII. 8. IVSTI LIPSII *institutio epistolica*, (epistolis ipsius subiuncta, G.) *Antu.* cIↃIↃCV. 4. DAN. GE. MORHOFII *collegium epistolicum*, *Lubecae* cIↃIↃCCXVI. 8 (a IO. BVRC. MAIO auctum, quem librum reliquis in eo genere praefero, quorum ipse quoque luculentam habet notitiam, vt et recensum epistolarum, quae editae exstant. G.)

**) Solent enim eiusmodi auctores certas tradere regulas de quarumuis epistolarum argumentis et dispositione, quas tamen nemo veterum adcurate obseruauit, neque hodienum quisquam eruditorum obseruat. Hinc si gratulatoriam quamdam CICERONIS epistolam contuleris cum praeceptis IO. PHIL. HORSTII, SAM. SCHMIDII, aliorumque scriptorum: non obseruabis, ad ista praecepta se adstrinxisse liberum CICERONIS ingenium. Alii formulas epistolicas collegerunt, veluti HENR. ARNINGIVS in *medulla variarum, earumque in orationibus vsitatissimarum connexionum*, *Ienae* cIↃIↃCLVIII. 12. HANNARDVS GAMERIVS MOSAEVS in *auctoritatibus Ciceronis*, *Col.* cIↃIↃCLXXVII. 8. MICH. NEANDER in *epistol. familiarium formulis*, *Lips.* cIↃIↃXCI. 8. IAC. PONTANVS in *centuria epistolicarum formularum*, *Colon.*

Coloniae 8. GABR. PRATEOLVS in *floribus et sententiis scribendisque formulis illustrioribus ex Cicerone, Paris.* cIↃIↃLXXVII. 16. ANDR. REYHERVS in *florilegio epistolico, Gothae* cIↃIↃCLXVI. 8. IO. STARKIVS in *thesauro epistolari locorum et formularum epistolicarum, Hamb.* cIↃIↃCXXI. 8. CAR. VIRVLVS in *formulis epistolarum, Paris.* cIↃCCCCLXXXX. et alii complures, sed, qui in haec formularum dumeta se relegari patiuntur, iis merito acclamaueris illud HORATII:

O imitatores, seruum pecus!

Liberrima est epistolas conscribendi ratio, sunt enim epistolae familiare inter absentes colloquium. Atqui familiares sermones regulis et formulis se circumscribi, haud patiuntur. Ex quo consequitur, vt, *quo simpliciora breuioraque sunt praecepta epistolica, eo meliora iudicanda sint.*

II.

Epistolae eruditorum Latinae variorum generum sunt. Aliae enim de rebus philosophicis, aliae de mathematicis, aliae de philologicis et criticis, aliae de theologicis, iuridicis, medicis, aliae denique de historicis conscribuntur. Quas omnes, quum non tam epistolae, quam dissertationes, videantur, nec tam elegantiam, quam acumen eruditionemque et diffusam lectionem, ostentent, huc plane non pertinere arbitramur. *Varia epistolarum genera.*

philosophicis) Tales sunt epistolae SENECAE, quas si dissertationes philosophicas ac morales dixeris, non errabis, ex mea quidem sententia. Vnde non dubito, eorum accedere sententiae, qui SENECAM eas non ad Lucilium misisse, sed amici caussa, prout quidque in mentem venerat,

rat, in chartam conieciſſe, exiſtimant. Tales etiam ſunt *epiſtolae* BERN. BALDI, *Mediol.* cIↄIↄ LVIII. 8. CONR. BOVILII, *Geneu.* cIↄIↄcx. cum reliquis operibus, REN. DESCARTES, *Amſt.* cIↄIↄLXVIII. 4. HONORATI FABRI, *Francof.* cIↄIↄcLXXIIII. 12. MARS. FICINI, *Florent.* cIↄccccLXXXXV. 4. IAC. HORSTII, *Lipſ.* cIↄIↄ LXXXXV. 8. aliaeque complures.

mathematicis) Veluti epiſtolae MATTHIAE BERNEGGERI et IO. KEPLERI mutuae, *Arg.* cIↄIↄcLXXII. 12. GVIL. SCHICKARDI et MATTHIAE BERNEGGERI, *Arg.* cIↄIↄcLXXIII. 12. aliaeque.

philologicis) Huc pertinent epiſtolae ROL. MARESII, *Pariſ.* cIↄIↄcIIII. 8. et *Lipſ.* cIↄIↄc LXXXII. 12. RICH. DE BVRI, *Franc.* cIↄIↄx. 8. et IO. CASELII, *Helmſt.* cIↄIↄcXXIII. 8. et *Hamb.* cIↄIↄcXVIIII. 8. IANI DRVSII, IO. CORASII, IVSTI LIPSII, ALDI MANVTII et IANI PARRHASII *quaeſita per epiſtolas*, ❡ LAVR. PIGNORII *ſymbolae epiſtolicae*, (A.) cetera.

criticis) In rebus criticis occupantur pleraeque epiſtolae SCALIGERORVM, IS. CASAVBONI, CL. SALMASII, CL. SARRAVII, TH. REINESII ad *Hoffmannum, Rupertum, Daumium, Boſium*, FORT. LICETI, IVSTI LIPSII, CAEL. CALCAGNINI, TAN. FABRI, IANI GRVTERI, IO. WOWERII, et variae illae virorum doctorum, quarum ſyllogen tomis V. in forma maiori quarta publici iuris fecit V. C. PETRVS BVRMANNVS, *Leid.* cIↄIↄccXXIII. XXVII. ❡ Theſaurus hic non eſt liber, et is bonam partem non criticus. Io. Fr. Gronouius, Nic. Heinſius, Iac. Vinc. Fabricius ſuauiſſimas epiſtolas ſcripſere, et minime criticas. [Ad hoc exemplum nunc prodit *ſylloge noua epiſtolarum varii argumenti.* Accepimus *Volumina II. Norimbergae imp. hered. Felseckeri* MDCCLX. 8. Optamus, vt ſequantur ſimilia his quam plurima.] Sed criticis annumeran-

merandae ſunt IO. CASP. HAGENBVCHII *epiſtolae epigraphicae* ad Bonhierium et Gorium, etc. *Tig.* MDCCXLVII. 4. (G.)

theologicis) Quales ſunt epiſtolae pleraeque HIERONYMI, AVGVSTINI, aliorumque patrum, et e recentioribus (ERASMI ROTEROD. M. LVTHERI, IO. CALVINI, G.) IO. LAVNOII, EPISTOLAE CLARORVM VIRORVM de cauſſa remonſtrantium, M. ANT. FLAMINII, LVD. MONTALTII, aliaeque complures.

iuridicis) In iuridico argumento ſaepe verſantur viri generoſi GREG. MAIANSII *epiſtolarum libri VI.* qui prodierunt *Valentiae Edetanorum* cIↃIↃCCXXXII. 4. in quibus orationis nitor cum rerum, quas explicat, praeſtantia certare videtur. ¶ Si reſponſa, quae vocare ſolent, huc referas, nihil erit copioſius. (G.)

hiſtoricis) Quo pertinent epiſtolae AVG. GISL. BVSBEQVII, HERM. CONRINGII, MELCH. GOLDASTI, HVG. GROTII, HVB. LANGVETI, PETRI MARTYRIS ANGLERII, PHIL. MELANCHTHONIS, SFORC. PALLAVICINI, (IAC. TOLLII, CONR. SAM. SCHVRZFLEISCHII, G.) ANDR. CHRYSOST. ZALVSKII, et aliorum. Nuper, vt alia omittam exempla, varias Galliae cisalpinae et transalpinae antiquitates eruditis epiſtolis explicauit SCIP. MAFFEIVS, Veronenſis, quae prodierunt ſub titulo: *Galliae antiquitates quaedam ſelectae, atque in plures epiſtolas diſtributae, Veron.* cIↃIↃCCXXIIII. 4.

III.

Magis huius loci ſunt epiſtolae, quae non eruditionis oſtentandae, ſed teſtandi amoris aut animorum conciliandorum cauſſa ſcribi ſolent: in quo genere ſcribendi CICERO, PLINIVS, PAVLLVS MANVTIVS, MARCVS ANTONIVS *Quae huc pertineant?*

MVRETVS, LATINVS LATINIVS, IANVS NIC. ERYTHRAEVS, AON. PALLARIVS, PETRVS CVNAEVS regnant *).

Cicero. CICERONI in omni epiſtolarum genere non temere vllus comparandus eſt. Sane in *epiſtolis ad diuerſos* incomparabilis eloquentia, in *epiſtolis ad Atticum* inſignis prudentia et adfectus vbique elucet, facileque adparet, CICERONEM, ſiue iocari, ſiue iraſci, ſiue permouere maluerit, omnes alios longo poſt ſe interuallo reliquiſſe. Vid. HENR. STEPHANI *diſſertat. de vario epiſt. Ciceron. genere.* Merito ergo epiſtolae illae incomparabiles aſſidua lectione in ſuccum et ſanguinem vertendae, nec vmquam e manibus deponendae ſunt. Quem fructum inde ceperit HERM. BVSCHIVS, oſtendit IO. FREINSHEMIVS *orat. IIII. p. 46.* (Exſtat etiam programma noſtrum, quo hunc linguae, hiſtoriae, prudentiae Romanae theſaurum auditoribus non ſine ſucceſſu commendauimus. G.)

Plinius. PLINII epiſtolae ſuccinctae et feſtiuae, facetae et acutae, et concinnis ſententiis diſtinctae, mirifice placent viris ingenioſis. Sed ſtilum tamen hunc non omnes decere, nec omnibus conuenire ingeniis, palam eſt. PLINIVS, inquit LVD. VIVES, *doctis atque acutis ingeniis mirifice eſt aptus, qui ſcholaſticas inter ſe mittunt epiſtolas et vmbraticas, quibus oportet plus ornatus et condimenti adiungi, quando rebus non perinde nituntur.* Adde MORHOF. *Polyhiſt. I, 1. 13. 20. p. 300. Tomo I.* (Eſſe has epiſtolas eo conſilio ſcriptas, vt ederentur, et quam honeſtiſſimam amabiliſſimamque imaginem ſui auctoris perferrent ad poſteros, in praefatione, qua noſtram editionem Illuſtriſſimo Comiti Rutheno dedicauimus, oſtendere conati ſumus. ¶ Inprimis ἦθος in illis plane admirabile eſt. Auli-

cas

cas magis dixeris, iſtas certe, quas in librum X. coniecit. (G.)

MANVTIO nemo accuratius Ciceronianam dictionem expreſſit. Longius tamen abeſt a Ciceronis vigore et prudentia. Vnde eius epiſtolae ornatae quidem, at a rebus plane inopes adparent. Quae forſan cauſſa eſt taedii illius, quod, CASP. SCIOPPIO iudice, legentibus MANVTIVM obrepere ſoleat. ¶ Ipſa nempe ratio, qua ſcripſit et emendauit, oſtendit, vix bonas eſſe poſſe. (G.) Recentiſſima et optima editio eſt KRAVSIANA. Elegantiſſimam eius epiſtolam, quam MARQV. GVDIVS omnium epiſtolarum PAVLLI MANVTII reginam vocare ſolebat, e bibliotheca huius viri docti edidit MORHOF. in *Polyhiſt. I, 1. 25. 41. p. 345. Tomo I.* (Sed tum hac epiſtola, tum multis rebus aliis ſuam editionem inſtruxit Cl. KRAVSIVS. G.) *Manutius.*

Qui Paullo Manutio deeſſe videtur vigor et ſpiritus, M. ANT. MVRETO plane eſt admirandus, vt hunc ego inter recentiores reliquis omnibus anteponere, non dubitem. Quod iudicium etiam eſt IANI NICII ERYTHRAEI in *Pinacoth. I, 5.* *Muretus.*

Prodierunt LATINI LATINII epiſtolae *Romae* cIↄIↄcxxxvIII. 4. et praeter rerum varietatem ob Latinitatis nitorem quam maxime commendantur. *Latinius.*

IAN. NIC. ERYTHRAEVS, vel potius, qui ſub eo nomine latet, IO. VICT. ROSCIVS, Romanus, in eloquentia Latina adeo excelluit, vt in arte ſua iure Roſcius dicatur. Prodierunt epiſtolae eius admodum nitidae atque vrbanae, ¶ in quibus tamen puritatem deſidero, (G.) *Colon.* cIↄIↄcxLv. 8. aliquot voluminibus, quae acutiſſimo GABR. NAVDEO adeo ſe probarunt, vt eas PETR. BEMBI et ANG. POLITIANI epiſtolis longe anteponat. Vid. NAVD. *epiſt. 66.* *Erythraeus.*

Eru-

Palearius. Eruditiſſimus ille martyr, AON. PALEARIVS tam feliciter expreſſit CICERONIS compoſitionem, numerum, elegantiam, vt mihi, cum MVRETO, reliquis omnibus excellere videatur. Nouiſſima nitidiſſimaque opuſculorum, epiſtolarum ac poematum eius editio prodiit *Amſtelod.* cIↃIↃCLXXXV. 8. (repetita *Ienae* cIↃIↃCCXXVIII. 8. cura FR. ANDR. HALLBAVERI. G.)

Cunaeus. Eloquentiae laudem etiam non denegaueris epiſtolis PETRI CVNAEI, quas nuper edidit vir publico rei litterariae bono natus PETR. BVRMANNVS, *Lugduni Batauorum* cIↃIↃCCXXV. 8. ¶ Habent tamen aliquid difficile. (G.)

*) Aliquam ſtili elegantiam prae ſe ferunt epiſtolae ANGELI POLITIANI, pulchrae, (G.) PETR. BEMBI, ¶ affectatae puritatis et elegantiae, (G.) ERASMI *Roterodami,* ¶ vigoris et rerum plenae, hiſtoriae cauſſa legendae, (G.) IOACH. CAMERARII, ROG. ASCHAMI, IVSTI LIPSII, ¶ diuerſiſſimae pro perſonis, ad quas ſcribit, (G.) DOM. BAVDII, AVG. BVCHNERI, ¶ nimis neglectae, (G.) IO. GEORG. GRAEVII, ¶ praefationes et dedicationes maiorem partem, (G.) CONR. SAM. SCHVRZFLEISCHII, ¶ tumidum quiddam et hiſtrionicum habentes, (G.) ſed quum horum plerique ſingulare quoddam dicendi genus adfectarint, quod non eſt publici ſaporis, legendi potius, quam imitandi, mihi quidem, videntur. ¶ De reliquo inter cimelia bibliothecarum habentur epiſtolae, et inſano interpum pretio emuntur. (G.)

IIII.

Quotuplices? Ceterum epiſtolae Latinae, quibus hodie vtimur, vel *familiares* ſunt, vel *elaboratiores.* Illae plures plerumque res complectuntur *): hae de vno themate exarantur diligentius **).

*) So-

*) Solent enim familiares, si quando colloquuntur, de variis rebus inter se confabulari. Quae colloquia quum imitentur epistolae, mirum haud est, si et illae de pluribus rebus agant. Tales sunt pleraeque CICERONIS *epistolae ad Atticum.* Exemplum vide *Lib. XV. epist. 25.*

**) Huc pertinent epistolae *gratulatoriae, gratiarum actoriae, petitoriae, commendatitiae,* cet. Per has enim totas regnat vna eademque propositio primaria, adeoque adhibitis argumentis, diligentius elaborari solent. Sic CICERONIS *epist. ad diuers. XI, 22.* tota est commendatitia, *epist. 12. lib. V.* tota petitoria, eaque elegantissima. Vberiorem catalogum, in quo singulae CICERONIS aliorumque epistolae ad suas classes referuntur, dederunt MELCH. IVNIVS *de conscribendis epistolis*, et MORHOFIVS in *colleg. epistolico*, sed qui ab eloquentiae studioso ex tot epistolarum voluminibus postea editis facile augeri posset.

V.

In epistolis *familiaribus* primo propositiones, de quibus scribere velis, iusto ordine ponantur ob oculos *). Deinde dispiciatur, habeantne inter se aliquid commune, an plane dissimilis sint naturae. Id enim dabit elegantem connexionem **). Considerentur porro singulae propositiones, an probari illustrariue debeant ***). Et inde, si accesserit elaboratio, facile nascetur epistola familiaris elegantissima ****). Illud tamen obseruandum postremo, has epistolas quam maxime exigere moratum ac ℈ si quidem persona illius, ad quem scribitur, non impe-

Epistolae familiares conscribendi ratio.

impediat, (G.) iocosum illud dicendi genus, de quo superiore capite disseruimus.

*) Exemplum omnia ista praecepta reddet dilucidiora. Sunto nobis hae propositiones.

I. *Breuiter scribam tuo exemplo.*
II. *Fiduciam nobis magnam iniicis.*
III. *Bono ergo animo ero.*
IIII. *Litterarum mearum caussa non exspectabis in Italia.*
V. *Habebis pecuniam.*
VI. *Seruilius tibi amicus est.*
VII. *Nos non deerimus.*

(Quo magis familiaris nomen tueri debet epistola, eo minus de ordine laborandum. Assidemus, scribere ante incipimus saepe, quam, quid scribere velimus, cogitauimus. Ordinis itaque sola hic illa lex est, quae faciat, vt facilius intelligantur: cui illa accedat, vt, si qua molesta sunt, iis placide accipiendis praeparemus lectorem, et subiungamus etiam iucundiora. In responsoriis nihil commodius et certius, quam sequi ordinem eius epistolae, cui respondemus, cui vel intexi vel subiici possunt alia. G.)

**) Connexiones vel *verbales* sunt, vel *reales*. *Illae* per particulas et formulas fiunt, *has* a propositionum similitudine ac dissimilitudine petuntur. Nonnumquam tamen etiam fine connexione propositiones componuntur. (Quod plerumque melius est vel ob hoc ipsum, quod familiaris sermonis characterem sic magis refert. G.) Sic CIC. *epist. ad diuers. XI, 24.* omnes istas propositiones VII, quas paullo ante recensuimus, sine connexione ita extulit.

I. *Narro tibi: antea subirascebar breuitati tuarum litterarum, nunc mihi loquax esse videor. Te igitur imitabor.*

II. *Quam*

II. *Quam multa, quam paucis? Te recte valere, operamque dare, vt quotidie melius: Lepidum commode ſentire, tribus exercitibus quiduis nos oportere confidere.*

III. *Si timidus eſſem, tamen iſta epiſtola omnem mihi metum abſterſiſſes. Sed, vt mones, frenum momordi. Etenim, qui, te incluſo, omnem ſpem habuerim in te, quid nunc putas? Cupio iam vigiliam meam, Brute, tibi tradere, ſed ita, vt non deſim conſtantiae meae.*

IIII. *Quod ſcribis, in Italia te moraturum, dum tibi litterae meae veniant, ſi per hoſtem licet, non erraris: multa enim Romae. Sin aduentu tuo bellum confici poteſt, nihil ſit antiquuius.*

V. *Pecunia, expeditiſſima quae erat, tibi decreta eſt.*

VI. *Habes amantiſſimum Seruilium.*

VII. *Nos non deſumus. Vale.*

Dabimus tamen operam, vt ne connexiones inveniamus. (Quas quidem plerasque infelices eſſe, et firmare proximam noſtram obſeruationem, ¶ quin diſſoluiſſe puerili ſtudio connectendi, quae re ipſa optime inter ſe deuincta fuerant, || ipſi illuſtri Auctori, cui iuueni illae exciderunt, me perſuaſurum ſperauerim. G.) Inter primam et ſecundam propoſitionem ſimilitudo quaedam adparet: *Scribendi rationem breuem imitabor: ſed et fiduciam tuam.* Inter ſecundam et tertiam ſimilitudo quaedam intercedit: vtrobique enim *fiducia eſt.* Inter tertiam et quartam diſſimilitudo eſt: *ſpes* enim eſt *morae impatiens,* Brutus vero *morabitur in Italia.* Quarta et quinta ſimiles aliquo modo ſunt: *Brutus non morari debet in Italia, nec nos in mora erimus, ſed mittamus pecuniam.* Tres vltimae ſimillimae: *Nec pecunia tibi deerit, nec Servilius, nec nos.* Connexio ergo erit talis:

I. *Nar-*

I. *Narro tibi: antea ſubiraſcebar breuitati tuarum litterarum: nunc mihi loquax eſſe videor. Te igitur*

II. *non litteris tantum, verum etiam virtute animique magnitudine imitabor: breuiſſima enim epiſtola tua me de tot rebus nouis, id eſt, de valetudine voluntateque tua et Lepidi, triumque exercituum virtute reddidiſti certiorem, tantamque ſpem iniecisti animo, vt,*

III. *niſi tuo exemplo optima ſpe fiduciaque eſſem, omnium mortalium ſim meticuloſiſſimus. Omnem itaque metum, ſi quis fuiſſet, iſta epiſtola tua abſterſiſſes: ſed, vt vera fatear, iam frenum momordi. Etenim, qui, te incluſo, omnem ſpem habuerim in te: quid nunc putas? Cupio iam vigiliam meam, Brute, tibi tradere, ſed ita, vt non deſim conſtantiae meae. Quum vero ſpes nihil aegrius, quam moram, ferat:*

IIII. *nolim profecto, te, litterarum mearum cauſſa, in Italia morari. Equidem, ſi per hoſtem licuerit, non erraris: multa enim Romae. Sin aduentu tuo bellum confici poteſt: caue rei gerendae occaſionem mora iſta tua, dimittas. Sane, ne in nobis vlla tibi mora eſſet,*

V. *pecuniam, expeditiſſima quae erat, tibi decreuimus. Nec argentum ergo tibi deerit, nec, quod omni argento praeſtantius, amici.*

VI. *Seruilium enim habes tui amantiſſimum, cuius prolixam erga te voluntatem*

VII. *et ego non imitabor modo, verum etiam, quoad eius fieri poterit, ſtudio officiisque meis ſuperabo. Vale.*

***) Accedunt nonnumquam aetiologiae, ceu ex epiſtola antecedente adparet, in qua CICERO propoſitionem III. ratione quadam confirmat. Accedunt etiam illuſtrationes, veluti exempla, ſimilia, teſtimonia: ſed ita, vt magis per adluſionem innuantur, quam explicentur prolixius. Exemplo erit CIC. *epiſt. ad diuerſ. V, 12.* in

in qua eiusmodi illustrationes mira breuitate concinnitateque cumulatas animaduertimus.

****) Exemplum eiusmodi epistolae familiaris subiiciemus. Propositiones sunto sequentes:

I. *Diu admodum siluisti.*

II. *Ego iam rusticor.*

III. *Scribe ad me frequentius.*

Obseruatis ergo praeceptis, in ipso paragrapho explicatis, haec nascitur epistola:

I. *Tam diuturno me silentio adhuc mulctasti, vt, nisi te ex P. disciplina scirem prodiisse, in Pythagoraeorum castra transiisse te existimarem. Quis, malum, morbus te hominem, olim loquacissimum, inuasit, vt confestim magis mutus videaris, quam piscis? Ego vero praeclare, mihi crede, vlciscar illam pertinaciam tuam, litterisque meis tanto magis te obtundam quotidie, donec odiosissimum istud silentium tuum tibi extorqueam.*

II. *Sed, heus tu, inquies, tantumne tibi otii est, vt bonas horas scribendis epistolis consumas? Est vero, et quidem plurimum. Relicto enim vrbano strepitu, nuper in suburbanum illum, quem nosti, secessum, tamquam in portum, me vindicaui. Hic modo rusticor, et temporis nonnihil valetudini, nonnihil remissioni animi tribuo. Interdum, ne nihil potius agere, quam otiosus esse, videar, aliquid parturit ingenium, sed, vt ille ait, plenum ruris et inficetiarum.*

III. *Ne ergo me vrbanae elegantiae plane capiat obliuio: fac, quaeso, vt a te litteras et frequentissimas, et, quales tu mittere soles, Roma ipsa vrbaniores, accipiam. Vale.*

VI.

Ad *elaboratiores* quod adtinet epistolas: in iis vna regnat propositio, ad quam, tam- *In epistolis elaboratioribus vna regnat propositio.*

tamquam ad centrum, omnes reliquae partes referuntur *).

*) Exempli caussa, in *gratulatoriis* propositio illa primaria est: *Gratulor tibi nouum munus, natalem, restitutam valetudinem, cet.* In consolatoriis: *Aequo animo tibi ferenda fortuna, mors parentis, cet.* In gratiarum actoriis: *Gratias tibi ago, quod me principi commendaris, suffragio adiuueris, cet.* (In *primis lineis artis oratoriae* p. 31. seq. *gratulationis, gratiarum actionis, consolationis, adhortationis, petitionis* partes et rationem breuiter, ad epistolarum praesertim scribendarum exercitationem proposuimus. ℊ Vid. Excurs. IV. sub finem huius libri. G.)

VII.

Quae deinde probanda.

Ea propositio deinde argumentis, firmis potius, quam multis, munienda est, quae facile suppeditabunt ipsae περιςάσεις, vt adeo certis argumentorum locis hic supersedere liceat *).

*) Vulgo quidem in institutionibus epistolicis multos argumentorum locos, veluti, *ab vtili, iucundo, decoro, facili, honesto, cet.* ostendunt, ex quibus omnia argumenta, tamquam e sedibus aut pluteis suis, depromenda existimant rhetores. Sed his quidem loculis aequo animo carebimus. Ipsae enim περιςάσεις rationes, scribenti sufficient optimas, et instituto adcommodatissimas, nihil vt opus sit istis argumentorum locis, e. g. si cui *gratulandum* sit nouum munus, ratio ipsa docebit, ostendendum esse, munus hoc esse optabile, honorificum, virtuteque alterius dignissimum, ex eoque multum decoris ad rempublicam redundaturum, cet. Si *consolandus* quis de obitu filii: ratio ipsa suadebit, vt exponamus

namus defuncti beatitudinem, temporum, quibus subtractus sit, miseriam, christiani in affectibus coercendis officium, cet. Et sic numquam deerunt scribentibus argumenta, dummodo *περιστάσεις, quid? vbi? cet.* expendantur paullo diligentius. (Hoc ipsum vero praestant loci illi supra commemorati, vt ad omnes circumstantias tanto diligentius attendamus, iisque recte vtamur. Nihil nos docent loci ante ignoratum, sed recordationem iuuant et distributionem, etc. G.) Vtilitatis tamen haud parum tironibus adferre possunt PLANERI *epistolae enthymematicae*, quibus et varia argumenta, vel enthymemata, quae in singulis epistolarum generibus adhibenda videantur, cum cura ostendit, et veterum ac novorum scriptorum epistolas in certas classes retulit.

VIII.

Perinde autem est, siue argumenta propositioni, siue hanc argumentis praemittas *). *Dispositio est arbitraria.*

*) Sic MANVTIVS *epist. I, 1.* propositionem argumentis praemittit: *epist. I, 2.* eamdem illis subiungit. Nonnumquam propositio argumentis et praemittitur et subiungitur, cuius rei exemplum denuo est apud MANVT. *epist. I, 8.* (Non est tamen hoc simpliciter in arbitrio scribentis: sed videndum, quid cuique loco aptius sit. V. g. si propositio ipsa molestiam allatura videatur, argumenta praeponenda. Interdum perspicuitatis caussa necessario praemittenda propositio, etc. ¶ Dirigit haec prudentia. v. c. molesta in medium agmen sunt sumenda: a gratis praesertim incipiendum, si quid impetrare velis: propositioni durae sternenda via est: irritatus ad lenitatem in fine reuocandus. G.)

VIIII.

An in epistolis locum habeant illustrationes?

Possunt et hic argumenta nonnulla aetiologiis illustrationibusue amplificari, dummodo obserues, et parcius hoc fieri debere, et breuius. In epistolis enim ad exempla, similia, sententias tantum adludendum esse, iam supra obseruauimus *).

*) Quam eleganter illustrationibus eiusmodi vtatur CICERO, vel ex hac breui eius *epistola VI. libri VII.* adparet: *In omnibus meis epistolis, quas ad Caesarem aut ad Balbum mitto, legitima quaedam est accessio commendationis tuae, nec ea vulgaris, sed cum aliquo insigni indicio meae erga te beneuolentiae. Tu modo ineptias istas, et desideria vrbis et vrbanitatis depone, et quo consilio profectus es, id adsiduitate et virtute consequere. Hoc tibi tam ignoscemus nos amici, quam ignouerunt Medeae*, quae Corinthi arcem altam habebat, matronae opulentae, optimates, *quibus illa manibus* (III anibus) *gypsatissimis persuasit, ne sibi illae vitio verterent, quod abesset a patria.* Nam multi suam rem bene gesserunt, et publicam patria procul. Multi, qui domi aetatem agerent, propterea sunt improbati. *Quo in numero tu certe fuisses, nisi te extrusissemus. Sed plura scribemus alias. Tu, qui ceteris cauere didicisti, in Britannia, ne ab essedariis decipiaris, caueto: et quando Medeam agere coepi, illud semper memento:* Qui ipse sibi sapiens prodesse nequit, nequaquam sapit. *Cura, vt valeas.*

X.

Exordia epistolarum qualia?

Accedit nonnumquam exordium, quod vel *commune* est, vel *proprium*. *Illud* omnibus epistolis *), *hoc* ei tantum,

quam

quam exaramus, conuenit **). Vtrumque breuissimum esse oportere, quilibet intelligit ***).

*) *Communia* exordia sunt, quae de valetudine alterius inquirunt, aut veniam scribendi rogant, ❡ vbi tamen moderatione opus est; quidam rogant veniam, quum pecuniam aut bonum nuntium ferunt, (G.) aut acceptarum epistolarum sententiam repetunt. ❡ Etiam hic modus est tenendus. Opus est inprimis in purgationibus aut expostulationibus apud occupatos, in aliis non temere. (G.) Antiquissimum sollemnissimumque est illud: SI VALES, BENE EST, EGO VALEO, quod tamen iam altero post Augustum aeuo euiluerat. Vnde non est, quod a nobis demum in vsum reuocetur: (nisi forte, vbi caussa aliqua subest, de statu amici dubitandi, etc. G.)

**) Plerumque (praesertim in litteris responsoriis, G.) hoc ab occasione caussaque scribendi petitur, adeoque reperitur facillime. E. c. si gratulandum alicui sit munus nouum: eius in ipso exordio iniicienda esset mentio. Sic MANVTIVS *epist. I, 2.* Alfonso Carafae gratulaturus purpuram, ita auspicatur: *Solent esse, quae minus exspectantur, laetiora. Nihil tamen ista, qua te auctum nuper accepimus, dignitate neque magis exspectatum apud eos, qui studia tua, tuos ad virtutem praeclaros impetus nouerant, neque iucundius, aut laetitiae maioris vmquam fuit.*

(Interdum ab ipsa inscriptione capitur exordium. Vt CIC. *ad Att.* III, 20. M. T. CICERO S. D. Q. CAECILIO Q. F. POMPONIANO ATTICO. *Quod quidem ita esse et auunculum* (tuum Q. Caecilium) *functum esse officio,* (vt te heredem instituerct, ac testamento adoptaret, qua re nunc nomen eius geris, et non amplius T. POMPONIVS ATTICVS, sed, vt supra scripsi, vocaris)

vehementiſſime probo. Add. *famil.* XVI, 18. it. I, 10. et VII, 28. G.)

***) Generatim enim inter epiſtolarum virtutes praecipuas eſt BREVITAS, adeo, *vt eas ſiniſtram manum implere haud debere*, ſcribat SENECA *epiſt.* 45. ¶ Nempe ſi maius volumen ſit, cui ſola dextra non ſufficiat. De cetero ars aulica eſt, quam breuiſſimis complecti, quae opus eſt dicere. (G.) Longiores eſſe ſolent epiſtolae ad familiares, iisque quam maxime ſe oblectari ſcribit CIC. *epiſt. ad Quint. fratr.* I, 1. Sed hae plerumque, neglectis exordiis, ſtatim ad rem ipſam et variarum rerum narrationem progrediuntur. Nec breuitas tantum exordia epiſtolarum commendat, ſed et inexſpectatum. Statim enim neſcio. quid admirationis et voluptatis excitant improuiſa eiusmodi, atque inexſpectata exordia. Elegantiſſimum ergo exordium CIC. *epiſt. ad diuerſ. VII, 13. Quam ſint moroſi, qui amant, vel ex hoc intelligi poteſt. Moleſte ferebam antea, te inuitum iſtic eſſe, pungit me rurſus, quod ſcribis, te eſſe iſtic libenter.* Sane, quid ſibi vellet CICERO hoc inexſpectato exordio, intelligere non potuit Trebatius, niſi perlectis ſequentibus. Aeque elegans eſt exordium MANVTII *epiſt. I, 14. Odi paene meos oculos; etſi oculi ſunt, id eſt, omnium rerum cariſſimi. Sed odi certe peius, quam antea, hunc morbum, quo mihi nunc tuus adſpectus, tuus complexus eripitur.* Addo illud Coelii apud CIC. *epiſt. ad diuerſ. VIII, 4. Inuideo tibi: tam multa quotidie, quae mirere, iſtuc praeferuntur.* Item illud PLINII *epiſt. I, 6. Ridebis, et licet, rideas.*

XI.

Vt et concluſiones.

Idem de concluſione ſentiendum, quae qualis eſſe debeat, facile ex ipſa propoſitione primaria intelliges *).

*) Ex-

*) Exempli gratia, si cui gratulandum est, per se patet, conclusionem vel votum aliquod complecti, vel cohortationem, vel commendationem nostri, vel aliud quid huiusmodi. Ita etiam epistolis gratiarum actoriis subiicietur vel votum, vel grati animi pollicitatio vel commendatio in futurum. Sunt tamen etiam conclusiones quaedam tantum non omnibus epistolis communes, veluti officiorum oblatio, commendatio valetudinis, amicorum salutatio, responsionis flagitatio, et quae sunt huius generis alia. (Illud modo tenendum, in epistolis ad eos, quorum amicitiam vel parare vel tueri velimus, vti principium, ita finem blandum esse debere, idque tanto magis, quo minus reliquum argumentum placere posse speramus. ¶ Ita admirabiliter tractat CICERO Appium *lib.* III. et Metellum V, 1-5. G.)

XII.

Stilus epistolicus qualis?

Stilus epistolarum qualis esse debeat, iam *capite 2. partis prioris*, *num. 61.* satis adcurate exposuimus, nihil vt hic addendum ea de re videatur.

XIII.

Quid in titulis atque subscriptionibus obseruandum?

De complicandis etiam obsignandisque epistolis aliquid monere, superuacuum fuerit. Lippis enim et tonsoribus talia sunt notissima. De titulis tamen, quos vocant, et subscriptione, moneo, eum tenendum esse modum, vt ne vel antiquitatis adfectatione *), vel stili barbarie ac nouitate **), reprehensionem iure mereamur.

*) Antiqui nullo titulorum syrmatè onerabant alios, sed litteris haec praemittebant: M. T. CICERO VOLVMNIO S. P. D. Postea saepe addebant:

bant: SVO, vt: C. CAECIL. PLINIVS ARRIO SVO S. P. Denique et alterius nomen ſuo honoris cauſſa praemittere ſolebant, veluti: ARRIO SVO C. CAECIL. PLINIVS S. P. D. idque diu in vitio poſitum eſſe nouimus. Paraſiticum enim videbatur, nomen ſuum poſtponere, ceu oſtendunt EL. VINET. *ad Auſon. epiſt. 20.* et MENAG. *Amoen. iur. ciu. c. 23. p. 124.* Hinc AVSONIVS ibid. PAVLLINI praeponens nomen, id metri neceſſitate excuſat:

PAVLLINO AVSONIVS. *Metrum ſic ſuaſit, vt eſſes*
Tu prior: et nomen praegrederere meum.
Quamquam et faſtorum titulo prior, et tua Romae
Praeceſſit noſtrum ſella curulis ebur.

(SYMMACHVS, quum ad Auguſtos ſcribit, nomen ſuum poſtponit, contra quam fecerat PLINIVS: SIDONIVS, et ipſe SYMMACHVS ad alios quosuis quum ſcribunt, ſuum nomen praemittunt. G.) Semper itaque veteres, omiſſo titulorum ſyrmate, breui illa ſalutatione vſi ſunt. Et hos quidem imitari non dubitarim, quoties ad familiarem aliquem ſcribendum eſſet. At, ſi viris magnis ſcribendum, nemini ego quidem auctor fuerim, vt hac antiqua formula vtatur. Satius tunc erit, titulos quosdam honoris in caſu vocatiuo epiſtolae praemittere hoc modo:

VIR ILLVSTRIS ATQVE EXCELLENTISSIME,
VIR SVMME, cet.

Ad calcem litterarum recentiore more adiunges ſubſcriptionem:

ILLVSTRIS EXCELLENTISSIMIQVE NOMINIS TVI
cultor perpetuus.

vel ſimilem. ❡ Vbi tamen melius videtur non connectere ſubſcriptionem cum vltimis verbis epiſtolae. (G.) Dandum enim aliquid hodiernis mo-

moribus, ne magnorum virorum dignitatem supercilio ſcholaſtico deſpicere videamur. (Videndum, quid de his talibus ſentiat is, ad quem ſcribimus, et illius opinioni ſeruiendum. Quoties dubitandi cauſſa eſt, potius moribus ſaeculi noſtri obſequamur, et ceteris partibus tanto ſcribamus accuratius, vt appareat, non ignorantia, ſed certo conſilio nos veterem illum morem non tenuiſſe. Vid. praef. edit. VI. ad h. l. G.)

**) Merito ergo ex Latinis epiſtolis elaboratioribus proſcribimus I. ſalutationes illas: *Salutem et officia*, *χαίρειν*, *εὐπράττειν*, שלום, *Immanuel*, et ſimilia; et multo magis II. aenigmata illa puerilia: *Mitto tibi* NAVEM, *prora puppique carentem*, *cet.* Nec ferendae III. loquutiones abſtractae, quas vocant, imitatione Germanicae linguae inuentae, veluti: *Dominatio veſtra*, *veſtra ſerenitas*, *nobilitas*, *amplitudo*, *nobiliſſima dignitas veſtra*, *cet.* (❡ Quod non ita accipiendum eſt, quaſi generatim abſtracta Germaniſmum ſapiant; pulchra et antiqua ſunt, et elegantiam in illis quaerunt veteres; ita invenias: dignitatis tuae ſtudioſiſſimus, commodis tuis non deero, felicitati tuae gratulor, humanitati tuae gratias ago; || quin *maieſtas*, *dignitas*, *amplitudo*, et ſimilia nonnumquam Ciceroniano more poni pro ipſis perſonis poſſunt, quoties nempe etiam ipſa abſtracta commodum ſenſum pariunt, vt: *Maieſtatem tuam venerabor*, *dignitati tuae ſeruiam*, *amplitudinis tuae ſtudioſus ſum.* Sed non, *dignitas tua ſcripſit etc.* G.) Multoque minus tolerandae, quae plane vel barbarae, vel ſoloecae ſunt, e. g. *Veſtra deuotio*, *diſcretio*, *paternitas*, *veſtra gratia*, *cet.* ❡ Philippus Pulcher ad Bonifacium VIII. ſcripſit: *Sciat maxima tua fatuitas*, *nos in temporalibus nemini ſubeſſe.* (G.) Ignota quoque veteribus illa, extenuandi cauſſa reperta: *paruitas mea*, *exiguitas mea*, quamuis prius placuerit iam VA-

LERIO MAXIMO in *prooem.* ¶ Ita *mea tenuitas* eſt apud GELL. XII, 1. Nempe ea ratione, vt QVINCTIL. XI, 2, 39. dixit: *Quod meae quoque memoriae mediocritatem ſequebatur.* (G.) Id vero poſtea frequentarunt ſcriptores aeui poſterioris, et maxime Chriſtiani, quos vel maxime decebat modeſtia. HIERON. *ad Tranquillinum: Et quia meae* PARVITATIS *quaeris ſententiam.* Denique etiam IIII. ab illo more, alios tertia perſona compellandi, merito abſtinemus, v. c. *Juſſit me excellentia veſtra, ſi quid noui geſtum fuerit, eam de illo reddam certiorem. Sciat ergo cet.* Putida haec omnia ſunt, et a Latinae linguae indole aliena aeque ac compellatio in perſona ſecunda ſingulari a more linguae Germanicae.

CAPVT II.
DE ORATIONIBVS CONSCRIBENDIS.

I.

Cur etiam de conſcribendis orationibus praecepta quaedam ad damus?

Alterum ſcriptionum genus, quo hodie nonnumquam vtimur, ſunt ORATIONES. Eas conſcribendi rationem quum ex inſtituto oſtendant rhetores, ſuperuacuum forſan fore videbitur, ea de re vel verbum addere. Enimuero quum alia hodie, quam olim, ſit oratoriae ratio, neque vetera illa rhetorum praecepta noſtrae reipublicae noſtroque ſaeculo poſſint adcommodari *): licebit

et nobis pauca quaedam de conſcribendis orationibus monere.

*) Oratoriam primi excoluerunt Graeci, e quibus vix quisquam, ante ARISTOTELEM, eam in artis formulam, (quae exſtet, G.) redegit. Nam, qui ante hunc aliquid de praeceptis rhetoricis commentati ſunt, veluti EMPEDOCLES, TISIAS, THEODORVS, GORGIAS, vix videntur operae pretium feciſſe. Vid. VOSS. *de nat. et conſtitut. rhetor. VIIII. p. 331. ſequ.* Iam vero Graeci tantum non omnes in liberis vixerunt rebuspublicis, in quibus plebs eloquentia demagogorum quam maxime flectitur. Multum ergo intererat Graecorum, tum ad potentiam, tum ad ſecuritatem, vt iſtam dicendi facultatem adſequerentur, qua animos vulgi huc illuc flectere poſſent. Hinc et totius oratoriae Graecae finis eſt τὸ πείθειν ſeu *perſuadere*, nec melius ea definiri poſſe videbatur, quam πειθοῦς δημιουργός, *perſuaſionis opifex*, ceu rhetoricam in *Gorgia* adpellat PLATO. Pauciſſimi, et in his QTINCTIL. *lib. II. inſtit. orat. cap. 15.* negarunt, finem oratoriae eſſe perſuadere, vel adpoſite ad perſuadendum dicere, eosque potius, *qui bene et recte dixerint*, finem artis adſequutos cenſuerunt. ¶ Diſtinguendum eſt inter finem *externum* et *internum*. (G.) Sed ſi vel maxime hunc finem proximum dixeris: tamen et illa bene ac recte dicendi facultas procul dubio ad perſuadendum fuit comparata; isque adeo oratoriae fuit finis vltimus. At hodie alia eſt rerumpublicarum plerarumque facies. Raro enim plebis ſuffragiis amplius, ſed vel iuſſibus principum, vel optimatum conſiliis, ſumma rerum committitur. Nec in laude amplius ponitur flexanimis illa eloquentia demagogorum, ſed, ¶ ſi male adhibeatur, vt olim a Grachis, (G.) ſuppliciis digna iudicatur. Ex quo facile patet, oratoriam, cuius hodie vſus eſt,

est, toto coelo ab antiqua illa Graeca distare. ¶ Ratione scilicet obiecti, *persuadere de republica*, sed non ratione formae *persuadere*, vt dicetur ad §. III. (G.)

II.

Veterum orationum genera tria.

Scilicet triplex erat Graecis dicendi occasio. Vel enim in conciliis populi, vel in foro et iudiciis, vel in Graeciae conuentibus verba erant facienda *). Quare etiam triplex Graecis erat orationum genus, DEMONSTRATIVVM, quo in conuentibus Graeciae: DELIBERATIVVM, quo in conciliis vel comitiis; et IVDICIALE, quo in foro et iudiciis vtebantur **).

*) Oratoriam praecipue excolebant Athenienses. Nec enim vel Sparta, vel Thebae, vllum, qui in ea arte excelluerit, oratorem protulere. (Tamen Spartanis persuasit suas leges Lycurgus: Thebis eloquentes fuere Epaminondas, Pelopidas, Ismenias, Cebes, Pindarus. G.) Athenis vero populus certis statisque diebus solebat in concionem vel concilium prodire, vt de figendis refigendisque legibus, de legendis magistratibus, de pace denique ac bello in medium consuleret. Et haec quidem populi comitia stata ac sollemnia ἐκκλησίαι νόμιμοι, ὡρισμέναι, item κυρίαι dicebantur. Aliquando etiam extra ordinem cogebatur concio, si quid subitum accidisset, et hae erant ἐκκλησίαι σύγκλητοι, vel πρόσκλητοι, itemque κατεκκλησίαι, ¶ seu κατακλήσεις. Vid. AMMON. VOC. ἐκκλησία, et ad eum VALKENAER. Verbo cum extra ordinem etiam ex agris conuocabantur. (G.) De quibus populi conciliis vel comitiis IVL. POLLVX *Onomast. VIII, 1. 32.* et

et *V, 8. 7.* PFEIFF. *Antiqu. Graec. II, 35.* In foro quoque exercebantur iudicia publica, maxime in Areopago, de quo videndus SVID. *voce ἄρειος πάγος.* IO. MEVRS. in *Areopago.* Denique tota Graecia habebat ſuos conuentus, ſuasque panegyres, ad quas vndequaque ad communes ludos communiaque ſacra confluebant Graeci. Talia erant *Olympica, Pythia, Nemea, Iſthmia,* de quibus PFEIFFER. *Antiqu. Graec. I, 49. ſequ.*

**) In conuentibus ergo vel ἐκκλησίαις oratores populo vel ſuadebant, vel diſſuadebant aliquid, de quo tum deliberatio inſtituebatur. Vid. DEMOSTH. *orat. pro Cteſiph.* Et hoc genus dicendi δημηγορικὸν, ἐκκλησιαςικὸν, vel συμβουλευτικὸν ſolebat appellari. Tales ſunt DEMOSTHENIS orationes *Olynthiacae, Philippicae,* et reliquae pleraeque. In foro etiam, veluti Areopago, Palladio, Delphinio Prytaneo, Phreatio, Heliaeo, Lyceo, Meticheo, quoties habebantur iudicia publica, oratorum partes erant, reis vel diem dicere, vel eosdem defendere, quod qua ratione factum ſit, iuculenter oſtendit MEVRS. in *Areopago cap. extremo,* et SIGON. *de republ. Athen. III.* Et eiusmodi orationes dicebantur δικανικαὶ ſeu *generis iudicialis,* quales ſunt DEMOSTHENIS *orationes in Aphobum, Neaeram, Ariſtogitonem,* et aliae. Denique, quando Graeci vniuerſi ad ludos ſollemnes confluebant, in publica etiam iſta celebritate gentis orationes habebantur, in laudem illorum, qui Graeciae libertatem defenderant, hoſtesque deuicerant, COEL. RHODIGIN. *lect. antiqu. XXVIIII, 12.*

III.

Quum vero hodie nec in populi conciliis concionentur demagogi, nec in foro cauſſarum patroni eloquentiam oſtentent,

An etiam hodiernae orationes ad haec genera reuocari poſſint?

tent, nec denique sollemnes quaedam superfint panegyres, facile patet, triplicis illius caussarum generis, quo vniuersa veterum rhetorica nititur, hodie nullum superesse vsum *). Quandoquidem ergo in scholis tantum aliquae supersunt oratoriae Latinae reliquiae, declamationes vero illae vmbraticae ad nullum trium generum pertinent: nouum orationum genus inuenerunt doctores, quod, quum non tam in persuadendo, quam docendo delectandoque versetur, ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΝ adpellare consueuerunt **).

*) Aiunt equidem, hodienum nos vel laudare, vel vituperare, suadere, vel dissuadere, adcusare, vel defendere, adeoque omnino magnum esse veteris oratoriae vsum. Quo sensu QVINCTIL. *lib. III. cap. 7. Laudare testem, vel contra, pertinet ad momentum iudiciorum, et ipsis etiam reis dare laudatores licet, et editi in competitores, in L. Pisonem, Clodium et Curionem libri vituperationem continent, et tamen in senatu loco sunt habiti sententiae.* Sed qui considerauerit ea, quae paullo ante de trium generum origine disseruimus, facile deprehendet, orationes hodiernas *de laudibus historiae, de philosophia cum iurisprudentia coniungenda, de non ferenda iuuenum proteruia, de turpitudine ebrietatis,* aliasque huius generis non magis similes esse orationibus veterum in comitiis populi, foroque et conuentibus Graeciae habitis, quam vmbram luci. ¶ Differunt itaque, vt maius et minus, obiecto, sed non praeceptis. Ecquis vero orator vel scriptor non optet etiam hodie, persuadere? (G.)

(Non

(Non perfecit Auctor, vt putare desinam, pleraque praecepta antiquorum rhetorum, nominarim QVINCTILIANI, suum hodie vsum, non contemnendum illum sane, habere. I. Non dicam de intellectu oratorum Graecorum Latinorumque, quem hac cognitione iuuari, quis neget? II. In sacris ad populum orationibus omnino suadendum est, h. e. homines oratione in sententiam salutarem traducendi: quod profecto praestabit felicius, qui ceteris rebus vim dicendi, qualem veteres tradidere, adiecerit. III. Sunt fora adhuc per Europam hinc inde, vbi caussas ore vel scripto etiam apparatu quodam oratorio orare licet et decorum est. ¶ Hic legi meretur PAVLINI A S. IOSEPHO *Orat.* VI. *de vsu et necessitate eloquentiae in foro et hodiernis iudiciis.* (A.) IV. In quocunque scribendi genere, vbi vel docere, vel probare, vel placere volumus, magnam vtilitatem praestat oratoria, qualem proponit FABIVS. V. Eae quoque, quas Auctor *declamationes* vocat, meliores erunt, et plus efficient boni, si ad veterem illam eloquentiam conformentur. Quae quum ita sint, neminem poenitere debet, vel VOSSIANOS *de oratoria institutione libros*, vel, quod omnibus faciendum censeo, QVINCTILIANI opus, si non totum, at certe maiori sui parte, omissis modo iis, quae Romano foro sunt propria, et perlegisse, et quantum potest, familiariter iis vti. G.)

**) Multa de hoc *didascalico* dicendi genere commentatur NIC. REVSNERVS, MATTH. DRESSERVS, CONR. DIETERICVS, aliique rhetores. Sed ipsi rhetorices fini ac naturae illud repugnat. Interim negari nequit, plerasque declamationes, quas hodie in scholis audimus, generis esse didascalici. (Docere et planum facere aliquid, ad finem etiam antiquae rhetorices pertinet vel maxime. Et quis non, quum dicit, optet, persuadere auditoribus suis vel sententiam suam,

fuam, vel affectum? Non eft ergo opus nouis praeceptis in ea arte, qua omnium confeffione antiqui longe excellunt, quidquid eft hodie eloquentium. Sed fatis eft, fi qui feftinent, omififfe de antiquis praeceptis forenfia. ¶ Non eft igitur opus hoc nouo genere *didafcalico:* taceo, quod nouum non eft; nam noftrae orationes funt διαλέξεις fophiftarum, Maximi Tyrii, Libanii, Dionis Chryfoftomi, Luciani, Ariftidis. G.)

IIII.

Orationes hodie vel fcholafticae funt, vel panegyricae.

Vt ergo orationes confcribendi rationem noftrae aetati reique publicae adcommodemus: duo hodie effe arbitramur Latinarum orationum genera. Alterum in vmbra fcholarum vfu receptum *), alterum paullo follemnius **). Illas DECLAMATIONES, has PANEGYRICAS vocare licebit. Nos hoc capite de declamationibus agemus.

*) *Declamationes* mihi funt, quae de rebus quibusdam ad eruditionem pertinentibus, veluti de quaeftionibus phyficis, moralibus, iuridicis, philologicis, theologicis, hiftoricis, exercendi ingenii, oftentandaeque eloquentiae cauffa habentur. Tales funt pleraeque orationes M. ANT. MVRETI, M. ANT. MAIORAGII, PETRI CVNAEI, (AD. RVPERTI, O. FERRARII, G.) aliorumque recentiorum, quas more maiorum in gymnafiis et academiis habuerunt.

(Ne cui imponat nouus intellectus nominis *declamatio:* quae antiquis et recte loquentibus ab *oratione* non alia re diftat, quam quod exercitationis tantum cauffa habetur, quare nec argumento f. materie, neque elaboratione differre debet ab oratione feria, fi quidem meditatio et exercitatio illis debet actionibus quam fimillima effe,

esse, ad quarum facilitatem comparandam suscipitur. Et possunt ipsae quoque Auctoris tum declamationes, tum panegyricae ad tria illa genera antiquorum commode referri, vt deinde apparebit. G.)

**) *Panegyricas* voco non tantum laudationes magnorum virorum, quales sunt pleraeque BVCHNERIANAE: sed quaecumque in festo quodam conuentu coram splendidiore auditorio habentur, veluti in inauguratione academiae, vel regis, in sacris saecularibus, cet. Hac quemadmodum a superioribus materia, ita et stilo quam maxime differunt.

V.

Declamationem itaque scripturo, id praecipue agendum est, vt thema inueniat haud vulgare *), nec tamen a sensu communi remotum **): iucundum ***), nec tamen scurrile ****): ita denique comparatum, vt personis, loco, temporique conueniat *****).

Declamationem s. pturum sollicitum esse oportet de themate.

*) Cauendum ergo est a thematibus vulgaribus, qualia sunt *de laudibus virtutis, de laudibus litterarum, cet.* His enim facile obiici posset illud CATONIS: *Stulte, quis umquam vituperauit?* ℊ Non puto de Catone inueniri. Sed PLVTARCH. *Apophth. Lac.* p. 217. D. de Antalcida, Σοφιστȣ τινος μέλλοντος ἀναγινώσκειν ἐγκώμιον Ἡρακλέȣς, Τίς γὰρ αὐτὸν, ἔφη, ψέγει; (G.) In pueris et adolescentulis, qui nondum aere lavantur, tolerari haec possunt: minime in viris, quorum in grauiore materia, ℊ v. g. *de charlataneria* vel *chicaneria eruditorum, de colore caeruleo,* (G.) exercetur ingenium. (Quae autem *grauior* potest esse *materia?* Mihi vero ille quantiuis pretii orator videatur, qui *de laudibus virtutis, litterarum,* etc. ita dicat, vt moueat, vt per-

persuadeat. Socratis omnis oratio in laudanda virtute consumebatur. G.)

**) Non enim eloquentia abutendum est, sed vtendum. Cum ratione ergo insaniunt, qui I. veterum academicorum more de rebus omnibus in vtramque partem disserendum, in eaque summam eloquentiae laudem positam existimant. Vid. CIC. *de fin. bon. II, 1.* Adcuratum ergo ac laudandum fuit senis illius Catonis iudicium, qui Carneadem, quod eadem eloquentia iustitiam et laudauerat, et vituperauerat, vrbe eiiciendum censuit. Sane rerum laudandarum vituperandarumque ideae tam sunt necessariae, vt, qui eas dicendo euellere animis conatur, vel magno conatu maximas agere nugas, vel ad quoduis scelus profligatissimus videatur. Et quid humano generi prodesset eloquentia, qua liceat *νικᾷν καὶ δίκαια κἄδικα*, vt de SOCRATIS eloquentia ait ARISTOPHANES in *Nubib. v. 99.* (Tamen dispiciendum candidatis eloquentiae, quid de vna quaque re in vtramque partem dici possit, vel ad hoc ipsum, vt refutare discamus contraria. G.) Nec magis sapere videntur, II. qui res vituperandas laudando, vel laude dignas vituperando in mustaceo quaerunt laureolam. LVCIANVS *muscam* et *podagram;* SYNESIVS *caluitium;* DIO CHRYSOSTOMVS *exsilium;* ERASMVS *moriam* vel stultitiam; MAIORAGIVS *lutum;* BVRMANNVS *pigritiam* laudauit, nec febri asinoque sui encomiastae defuerunt. Παράδοξα haec sunt, et ingenio ostentando idonea, sed tamen puerilia, et viro graui parum digna. Excusandus quidem ERASMVS, cui dulce fuit, desipere in loco, et luculenta ista satyra certorum hominum stultitiam perstringere. Sed sicut non omnes sunt ERASMI: ita non omnes suscepta eiusmodi opera eamdem reportant laudem. Nimirum multum interest, ostentandae doctrinae et eloquentiae caussa huiusmodi res laudentur, an satyricum

cum quid inuolutum velimus huiusmodi laudibus. Hinc merito mireris ERASMI et V. C. PETRI BVRMANNI acumen, qui huiusmodi orationibus hominum ſtultitiam acriore ſale perfricuerunt. At nihil huiusmodi reperias in aliis eius generis oratiunculis, (¶ igitur non genus vitioſum eſt, verum homines peccant, G.) ſed mera σοφίσματα, ſine quibus res minus laudandae laudari nequeunt. (Plerumque aliquid ſpectaſſe auctores talium declamationum, quod vitam iuvaret, multa certe inſperſiſſe, quae cognouiſſe, quae cogitaſſe, bonum ſit, inductione quadam oſtendi poteſt, ſi quis percurrere velit conſtructum CASP. DORNAVII labore *amphitheatrum ſapientiae Socraticae.* ¶ Generatim haec Auctoris obſeruatio cum grano ſalis examinanda eſt et accipienda. a) Nihil eſt commodius ad artem oratoriam philoſophia academica: idque ipſe Cicero ſexcenties docuit ſententia et exemplo. b) In paradoxis exerceri, vtile eſt ad ingenium acuendum, ad parandum habitum inueniendi, quid in quaque re ſit probabile. G.)

***) Quum enim declamationes eiusmodi ſcholaſticae pleraeque vix aliquam inſignem vtilitatem vel reipublicae vel auditoribus polliceri poſſint, adeoque multis taedium inter audiendum obrepere ſoleat: facile patet, iucunditate rerum abſtergendum eſſe hoc faſtidium, adeoque ea themata quam maxime referre plauſum, quae ſunt auditu iucundiſſima. Quis dubitaret, quaeſo, quin ſuauiſſimae celeberrimi auctoris declamationes *de charlataneria eruditorum* explicatioribus frontibus auditae ſint, quam ſi ſubtiliſſimus aliquis philoſophus magno ſupercilio *de laudibus reginae illius ſcientiarum, metaphyſicae,* (¶ quam eo tempore ridiculam fecerat Thomaſius, noſtro autem, in throno collocauit Wolfius, G.) differuiſſet? (Deme *ſupercilium*, et pone in cathedra humaniſſimum aliquem FACCIO-

LATVM, qui *metaphyficam* eo ore commendet, quo *dialecticorum* retia et laqueos explicauit aliquot praefationibus; puto futurum, vt haud parum attente audiatur ab his quidem, qui cor et aures ac cerebrum habent. ❡ Et attente auditus eft Gottfchedius, quum illam ingeniofe laudaret. || Ceterum in argumentis deligendis, quae ipfa fronte aliquid iucundum polliceantur, felix fuit OCT. FERRARIVS, ne de MENCKENIO aliquid adiiciam. G.)

****) Modus in rebus omnibus optimus eft. Cauendum ergo, ne dum iucundus effe laboras, fcurram aut hiftrionem agas. Cauenda etiam Cynica illa dicacitas et linguae virulentia, ne in fatyram euadat oratio. ❡ Quafi hoc effet vitium, quod laudauit p. praecedente. (G.)

*****) MORHOFIVS V. C. in *Polyhift. III, 12. 3. fequ.* praeclare oftenit, inuentionem omnem poeticam e locis illis περιςατικοῖς: *Quis? quid? vbi? quibus auxiliis? cur? quomodo? quando?* vnice effe petendam; his tria alia adiuncta fubiice: *quale? quantum? quoties?* Idem mihi de inuentione thematum videtur. Fingamus, orationem inauguralem habendam effe a profeffore politices: circumftantia *quis?* themata nobis fuppeditabit varia. Differere enim poffemus *de virtutibus profefforis politices, de praecipuis huius aeui fcriptoribus politicis.* De quaeftione: *prudentiae ciuilis doctrina an folo vfu comparetur?* circumftantia *quid?* themata fuggeret *de fophifmate politico in veterum auguriis latitante, de eloquentia ciuili, de oratoria principis.* Fingamus porro orationem illam, habendam Argentorati vel Altorfii, circumftantia illa *vbi?* commendabit themata *de republica Argentoratenfi, vel Norimbergenfi, abfolutiffimo prudentiae architectonicae exemplo.* Sin Lipfiae ea oratio habenda effet, *quanta fit commerciorum ad reipublicae beatitudinem vtilitas,* poffet demonftrari. Circum-

cumſtantia *quibus auxiliis?* denuo nobis varia ſufficiet themata, veluti *de doctrina principis, de exemplo principis, de perpetua cenſura.* Circumſtantia *cur?* dicere ſuadebit *de doctrinis in academiis inculcandis*, vel de quaeſtione: *cur olim in academiis inculta iacuerit prudentia ciuilis?* Circumſtantia *quomodo?* nobis ad animum reuocabit themata, *de ſcopulis in prudentia ciuili cauendis, de monarchomachiſmo, de Machiavelliſmo, cet.* Denique ſi fingamus, orationem iſtam habendam fuiſſe ipſo anno ſaeculari eccleſiae purioris: circumſtantia illa *quando?* nobis ſuggereret quaeſtiones, *quid reipublicae profuerit reformatio? quantum incrementum ex ea receperit prudentia ciuilis?* Diſſeri etiam poſſet *de politica papali*, aliisque eiusmodi thematibus. Quis ergo tam eſſet ab ingenio omni deſtitutus, vt e tot thematibus non poſſet illud ſeligere, quod et optimum, et auditoribus iucundiſſimum fore praeuideat?

VI.

Inuento themate, diſpiciendum, ad quam diſciplinam illud pertineat. Inde enim omnis adparatus rerum argumentorumque eſt petendus *). *Vnde res et argumenta petenda?*

*) Nolim ergo, te et hic de certis argumentorum locis vel ſedibus eſſe ſollicitum. Declamationes pleraeque de rebus ad eruditionem pertinentibus agunt. Quid vero de iis dicendum ſit, diſciplinae docent. Ex iis ergo colligenda, quae ad thema pertinent, ita tamen, vt ne extra oleas vagemur, ¶ neque vero intra oleas nimis anxie maneas. (G.) Non enim omnia, ſed optima et ad rem pertinentia, dicenda ſunt. Exempli cauſſa, ſi quaeſtio eſſet: *cur olim tam inculta iacuerit prudentia ciuilis?* facile animaduerterem, omnem adparatum partim

ex hiſtoria litteraria medii aeui, partim ex hiſtoria academiarum, partim ex hiſtoria papatus eſſe petendum. (Sed magnos illos campos fruſtra forte pererraueris, niſi filum quaſi quoddam ſequaris, quod te ducat; niſi loculos quosdam, in quos deponas, quae in illa peregrinatione inueneris. Sume igitur illum verſum circumſtantiarum memorialem, et occurret tibi, ſi noris hiſtoriam, quid ad ſingulas illas quaeſtiones reſpondendum ſit: ex illis reſponſionibus deinde elige, quae maxime ad rem facere putabis, etc. G.) Sin quaeſtio tractanda: *quid reipublicae profuerit reformatio?* politica et ius naturae me docere poſſet, quaenam ſit σχέσις eccleſiae ad rempublicam. Ex hiſtoria deinde diſcerem, quaenam olim fuerit rerum publicarum facies, quae epiſcoporum Romanorum inſolentia, quanta cleri licentia, quantum principum periculum? Quantus mihi inde naſceretur rerum argumentorumque adparatus? Nihil ergo opus eſt *locis dialecticis*, *arte Lulliſtica*, *indice combinatorio*, aliisque eiusmodi ſubſidiis, quae magno iuuenum malo a nonnullis commendantur. ¶ Optime hic Auctor negat, ad argumenta, quae propoſuit, quidquam facere locos dialecticos, cet. Neque enim quidquam docent, quod neſciamus, ſed faciunt, vt reminiſcamur ordine quodam eorum, quae ſcimus. De combinatoriae artis inuentoribus et magiſtris plura quam legere iuuat MORHOF, *Polyh.* I, 2, 5. oſtendit. (G.)

VII.

Quomodo ea diſponenda?

Vbi iuſtus rerum argumentorumque adparatus ad manum eſt, opera porro danda erit, vt illum in certas quasdam claſſes vel partes diſtribuamus *). Quot partes vel claſſes conſtituuntur: totidem erunt orationis ARGVMENTA.

*) Col-

*) Collecto e. g. adparatu, qui ad thema paullo ante laudatum pertinet: facile animaduerterem, eum ad tria reuocari capita posse. Ostendere ergo possem, felicem illam religionis reparationem reipublicae I. *ad quietem et securitatem;* II. *ad opes et potentiam;* III. *ad maiestatem principum conseruandam* profuisse. ¶ Sed videnda etiam contraria. (G.) Hinc tota tractatio tribus his constaret argumentis. Ceterum si vmquam, hic certe iudicio opus est. Nec ordo ille ita certis adstringi regulis potest, vt ab iis discedere non liceat. Eleganter QVINCTIL. *inst. orat. lib. VII. c. 1. Sed meminerimus, ipsam dispositionem plerumque vtilitate mutari, nec eamdem semper primam quaestionem ex vtraque parte tractandam. Cuius rei, vt cetera exempla praeteream, Demosthenes quoque atque Aeschines possunt esse documento, in iudicio Ctesiphontis diversum sequuti ordinem, quum accusator a iure, quo videbatur potentior, coeperit, patronus omnia, vel paene omnia ante ius posuerit, quibus iudicem quaestioni legum praepararet.* (Ad hanc distributionem facilius instituendam faciunt commendatae supra I, 3, 5. diuisiones. G.)

VIII.

Singula argumenta iam facillime poterunt elaborari, si ea obseruentur praecepta, quae supra *de syllogismo et enthymemate oratorio* suppeditauimus *). *Quomodo singula argumenta elaboranda?*

*) Scilicet argumenta singula rediguntur in syllogismos vel enthymemata. (¶ Sensu Auctoris. G.) Praemissae deinde probantur atque amplificantur. Exemplo nobis erit MVRETI oratio II. Venetiis *de laudibus litterarum* habita. In ea ostendere conatur orator eloquentissimus, permultum ornamenti praesidiique optimas litteras rebus publicis bene temperatis adferre. Omnem

ergo adparatum, e prudentia ciuili petitum, ad duo summa capita refert, demonstratque, I. *litteris pueritiam et adolescentiam ad rempublicam praeparari*, II. *iisdem viros ciuiles in administranda republica adiuuari.* Prius argumentum in hunc redigit syllogismum:

I. MAIOR. *Quodcumque adolescentes ad virtutem praeparat, illud multum ornamenti praesidiique adfert reipublicae.* Vbi
 I. Ipsa propositio.
 II. Aetiologia. *Felicitas enim reipublicae a singulorum felicitate ac virtute dependet.*

II. MINOR. *Litterae adolescentes ad virtutem praeparant.* Vbi
 I. Ipsa propositio.
 II. Aetiologia. Nam
  I.) pueritiam praeparant.
   1) Aetiologia. *Informant enim eamdem ad humanitatem et virtutem.*
   2) Illustratio. *Vt in semente spes messis, ita in institutione puerili spes vitae posita est.*
  II.) Iuuentutem praeparant.
   1) Aetiologia. *Nam abducunt eam a voluptatum illecebris, et ad gloriam excitant.*
   2) Illustratio ab
    a) *exemplo Themistoclis, qui Miltiadis tropaeis excitabatur.*
    b) fabulis poeticis, *de Veneris imperio, et de Iasone, qui Sirenum insidias Orphei lyra euasit.*
    c) exemplis *Chrysippi, Archimedis, Solonis, qui voluptatem e litteris incredibilem ceperunt.*

III. CONCLVSIO. *Ergo litterae multum ornamenti praesidiique adferunt reipublicae.*

Alterum argumentum MVRETVS enthymemati huic includit:

I. MI-

I. MINOR. *Litteris viri ciuiles in administranda republica adiuuantur.* Litterae enim vſum ſuum exſerunt

- I. In pace. Vbi
  - I. Aetiologia. *Politica enim omnes viri ciuilis partes oſtendit.*
  - II. Illuſtratio ab
    - I.) obiectione. *At poſſunt viri ciuiles aliena opera uti.* Quod negatur.
    - II.) Illuſtratio *ab exemplo Manlii, qui coecus conſulatum recuſabat, quod indignum putaret, ei capita fortunasque omnium committi, qui alienis oculis uteretur.*
- II. In bello. Vbi
  - I. Aetiologia. *Bella enim non tantum corporis, ſed et animi viribus geruntur.*
  - II. Illuſtratio *a voto Agamemnonis, qui decem ſibi non Achilles aut Aiaces, ſed Neſtoras optabat.*
  - III. Secunda aetiologia. *Hiſtoria tot bella ob oculos ponit, quum alias maximi duces paucis tantum bellis interfuerint.*
  - IIII. Tertia aetiologia. *Litterae ob oculos ponunt clariſſimorum fortiſſimorumque ducum exempla.*
  - V. Quarta aetiologia. *Maximos ſaepe exercitus eloquentia vel ſtitit vel incitauit.*
  - VI. Illuſtratio *ab exemplo Tyrtaei, poetae, qui Lacedaemoniorum exercitum verſibus inflammauit.*
  - VII. Aetiologia quinta. *Maximi ac celeberrimi duces eruditi fuerunt.*
  - VIII. Illuſtratio *ab exemplis Architae Tarentini, Meliſſi, Socratis, Platonis, Xenophontis, Periclis, Themiſtoclis, Epaminondae, Scipionum, Luculli, Fabii, Marcelli, Iulii Caeſaris, Bruti.*

VIIII. Illustratio *a lege Mitylenaeorum, qui bello victos non aliter mulctabant, quam vt ne liberos suos litteras edocerent.*

II. CONCLVSIO. *Multum ergo ornamenti praesidiique litterae adferunt reipublicae.*

Vides clarissimum illum oratorem non alio vsum artificio, quam quod nos hic commendamus, politissimam illam composuisse orationem. Ἐξεργασίαν eius addere, nihil attinet. Ecquis enim est tam omnis elegantioris doctrinae incuriosus, vt elegantissimas MVRETI orationes legendas, et in sinu gestandas non existimet?

(Quod hic in vna MVRETI oratione fecit Auctor, illud in omnibus CICERONIS orationibus praestitit MART. DV CYGNE in *explanatione rhetorica omnium* CICERONIS *orationum secundum partes, enthymemata et figuras. Colon.* cIↄIↄc LXXVIII. 8. etc. G.) ¶ Neque contemnendus est VAL. THILONIS *Curtius orator, seu orationes Curtianae breui analysi et pleniori locorum communium euolutione illustratae. Amst.* 1655. 12. [Sunt etiam *oeconomiae atque conspectus priorum V. orationum P. Cunaei*, auctore AVG. BVCHNERO.] Scribere volentibus prodesse possunt CHRISTOPH. SCHRADERI *Liuianarum orationum XIIX. analysis rhetorica, adiectis imitationum materiis:* it. *Hypotheses oratoriae ad Sleidani historiam:* it. *Dispositiones oratoriae, ad ductum rhetoricae Aristotelis concinnatae:* it. Theses et hypotheses CCLXXXIII. *commentario de rhetoricorum Aristotelis sententia et vsu* insertae. G.)

VIIII.

Exordia generalia.

Accedit et hic EXORDIVM, idque vel *generale*, vel *speciale.* Modo enim a persona oratoris *), modo ab auditoribus **), modo a loco ***), modo a tempore ****), aliisque circumstantiis auspicari

cari licet. Quae omnia *exordia generalia* habentur.

*) Talia ſunt exordia, quibus orator ſeſe extenuat. Ipſe CICERO eiusmodi exordio vtitur in *oratione pro Sexto Roſcio Amerino.* Erat enim tum admodum iuuenis, nec dum cuiquam praeſtiterat patrocinium. ¶ Aliter contra ſe inſtituit *pro L. Manilia*, vbi praetor erat factus. (G.) Minus ergo excuſandi, qui extenuatione eiusmodi vtuntur in conſeſſu hominum obſcurorum, quique nulla admodum auctoritate pollent. (In exordiis, quae a perſona oratoris ducuntur, inprimis cauendum eſt, ne περιαυτολογίᾳ moleſti ſimus. Modeſtiae ἦθος quum modum excedit, fit laus ſui immodica. ¶ Interdum aliquis iuſſus eſt dicere, vbi id ipſum pro excuſatione eſt. Orationes vero inaugurales debent certe in exordio aliquid de oratore habere. G.)

**) Elegantiſſimum hujus generis eſt exordium MVRETI, quo in *oratione II. partis I.* vtitur. Dicendum enim illi erat in ſplendidiſſimo ſenatus Veneti conſeſſu, cuius adſpectus vel conſtantiſſimo viro metum incutere potuiſſet. Eiusdem generis eſt exordium orationis CICERONIANAE *pro L. Manilia.*

***) Hunc exordiendi modum eadem oratione praeclare obſeruauit MVRETVS. Nam vt in ſenatus, ita et in ipſius vrbis et reip. laudes latius excurrit.

****) Sic MVRET. *orat. II, 18.* dicturus de circumciſione, a tempore, id eſt, Kalendis Ianuariis, exorditur.

X.

Sed elegantiora plerumque ſunt *exordia ſpecialia*, quae vel ab occaſione dicendi *), vel a re ipſa **) petuntur. *Exordia ſpecialia.*

*) MV-

*) MVRET. *orat. I, 8.* dicturus de philosophiae moralis laudibus, exordium ducit ab occasione dicendi, munere scilicet docendi philosophiam, quod ei superiore anno, auspiciis pontificis maximi, fuerat demandatum.

**) Idque fit dupliciter, vel *directe*, quemadmodum MVRET. *orat. I, 1.* de theologiae laudibus acturus, statim in exordio theologiam praecipua laude dignam esse demonstrat; vel *indirecte*, thesi, ceu vocant, ad hypothesin traducta, veluti, si quis de prudentia docendi acturus, in exordio ipsam commendaret prudentiam. At vero ea exordiorum genera videntur suauissima, quae vel a similitudine quadam, vel ab exemplo, vel denique a testimonio elegantiore petuntur. Ita MAIORAG. *orat. IIII.* exordium ducit ab elegantissima comparatione solis et legum humanarum. MVRETVS vero *orationem I, 10.* ab exemplo Croesi; et *orationem II, 2.* a testimonio EVRIPIDIS auspicatur. Mirus ea in re artifex est LVCIANVS, cuius inter opera variae etiam exstant praefationes, seu exordia elegantissima, ab exemplis, comparationibus, similitudinibus ducta, qualia sunt *Tomo I. p. 806. Hercules Gallus: Tomo II. Op. p. 841. de dipsadibus: Tomo III. p. 210. Herodotus vel Aetio*, et alia. (At hae *praefationes* f. πϱολαλιαὶ non sunt integrarum orationum exordia, ¶ quorum munus tamen nonnumquam possunt subire: || sed breues orationes, quibus auditores colligere futuris recitationibus suis studebat, quod genus etiam hodie in Italorum praesertim academiis consuetum est, *in instauratione*, vt loquuntur, studiorum. ¶ Hinc Oct. Ferrarii, Iac. Facciolati, Paulini a S. Iosepho, aliorumque orationes. || Apud Germanos fere *programmata* aut *prolusiones*, quae typis publicantur, in earum praefationum locum successere. G.)

XI.

XI.

Exordia quomodo diſponenda ſint, etiam et vulgus rhetorum docet. Praemiſſa enim THESI, ſtatim additur AETIOLOGIA; tum porro APODOSIS ac denique BASIS ſubiicitur *). Solent tamen oratores, copiae ſtudioſiores, ſingulas fere partes vel nouis rationibus, vel illuſtrationibus quibusdam munire **). *Diſpoſitio exordiorum.*

(Quatuor illas exordii partes, non quaſi ſimpliciter neceſſarias, ſed commodas pleno exordio, conſtituit HERMOGENES *de Inu. I*, 5. quas vocat *πρότασιν* ſ. propoſitionem; *κατασκευήν*, qua illa adſtruitur; *ἀπόδοσιν* ſ. *ἀξίωσιν*, quae eſt hypotheſis propoſitioni ſubordinata, et propius ad ipſum orationis argumentum accedens; et *βάσιν*, quae cauſſam et probationem propoſitionis ad apodoſin applicat. ¶ Prudentiae eſt videre, an opus ſit, et cui parti maxime ſit immorandum. G.)

*) THESIS rem proponit; AETIOLOGIA eamdem confirmat; APODOSIS ad thema adplicat; BASIS denique viam ad propoſitionem munit. Exempli loco ſit exordium orationis I. MVRETI, quod ita diſponitur:

I. THESIS. *Theologia ſingulari quadam, ac praecipua laude digna eſt.*

II. AETIOLOGIA. *Nam mortalitatem noſtram diuinae naturae arctiſſima colligatione deuincit.*

III. APODOSIS. *De ea dicere iuſſus, hanc ſpartam non abs re defugi.*

IV. BASIS. *At nunc ſemel altum ingreſſo, vela facienda ſunt.*

¶ Male haec applicata ſunt. Exordium Mureti eſt plane alterius generis. Nempe a theſi et perſona dicentis. Cui ſimile hoc fuerit:

I. *Hic*

I. *Hic dies celebratione magna dignissimus est.*
II. Aetiol. *Quia natalis academiae, supplicatio, iubilaeum cet.*
III. *Itaque eloquentem praeconem desiderabat.*
IV. *Sed ad me itum est, qui sola obsequii commendatione et spe vestri fauoris nitor.*

Iam vero dabimus aliquot exempla, quae Auctoris regulam illustrent:

A. I. Thes. *Rex noster amorem ciuium suorum meretur.*
II. Aet. *Nihil enim praetermittit, quod ad ipsorum salutem pertinet.*
III. Apod. *Praecipue quod aduersus duella seuerum edictum proposuit.*
IV. Bas. *Hac enim re nihil potest esse salutarius.*
Id quod nunc ostendam.

B. I. Thes. *Dies hic laetus est toti patriae.*
II. Aet. *Est enim natalis principis.*
III. Apod. *Praecipue nobis academicis.*
IV. Bas. *Qui tot beneficiis aucti sumus.*
Hunc ergo celebrabimus.

C. I. Thes. *Conspectus vester mihi semper est iucundus.*
II. Aet. *Estis enim iuuenes, studiosi litterarum mei amantes.*
III. Apod. *Hodie tamen post interuallum tanto lubentius vos aspicio.*
IV. Bas. *Quia carui vobis propter morbum, iter, ferias, etc.*
Ergo tanto alacrius ad rem gerendam accedam. (G.)

**) Sic in eodem exordio MVRETVS apodosin duabus fulcit rationibus. Defugisse se ait dicendi munus, partim ob rei grauitatem, partim, quod vix sperare potuerit eam stili sublimitatem, quae digna videretur tanta rei magnitudine. Priorem rationem exemplo sophistae apud Hanniba-

nibalem de rebus bellicis differentis; posteriorem testimonio PLATONIS illustrat. Sed en ipsum exordium:

I. THESIS. Theologia praecipua laude digna est: *Quum omnes mihi singulari quadam ac praecipua laude digni videntur, qui in adsequenda honestarum artium scientia operam et industriam suam collocant: tum ii praecipue, qui veluti maiore quodam numinis adflatu perculsi, ceteris omnibus posthabitis, ad diuinarum rerum intelligentiam omnes cogitationes suas atque omnia studia contulerunt.*

II. AETIOLOGIA. Nam mortalitatem nostram diuinae naturae arctissima colligatione deuincit: *Nam si eorum omnium, quae in hac immensa rerum vniuersitate cernuntur, vnumquodque naturali sui perficiendi desiderio tenetur; et animus noster, ad similitudinem diuinitatis effictus, tanto perfectior est, quanto propius ad illud, ex quo ductus et propagatus est, exemplar accedit: dubitari profecto non potest, quin ea sit omnium praestantissima facultas, quae quoad eius fieri potest, cum humanis diuina copulando, mortalitatem nostram, quantum illius imbecillitas patitur, diuinae naturae arctissima colligatione deuincit.*

III. APODOSIS, vbi

I. APPLICATIO. De ea dicere iussus, hanc spartam initio defugi: *De illius mihi facultatis laudibus hodierno die demandatum est ab iis, quorum et apud me plurimum valet, et apud omnes peraeque valere debet auctoritas, non vt eas quidem sigillatim percensere omnes, ac flore orationis conuestire conarer: (quod et imperare, iniquum; et suscipere temerarium esset,) sed vt ex earum innumerabili copia pauca quaedam seligerem, de quibus hoc amplissimo loco, vobis audien-*

dientibus, explicarem. Qua de re quum mecum initio ageretur, refugiebam equidem tanti oneris magnitudinem.

II. RATIONES et ILLVSTRATIONES: *veritus, ne idem mihi contingeret, quod nobili olim sophistae apud Hannibalem, de rebus bellicis longa accurataque oratione disputanti, contigisse dicitur, si homo adolescens, et quum a ceteris rebus satis tenuiter instructus, tum in hoc genere penitus rudis, inter tot eruditissimos viros ad dicendum de rebus diuinis adgrederer. Illud etiam commouebat, quod praeclare a Platone scriptum noueram, orationi et iis rebus, quae oratione tractantur, quamdam inter se cognationem intercedere oportere, ex quo facile intelligebam consequi, vt ad res diuinas pro dignitate tractandas diuinum quoddam requireretur orationis genus.*

III. BASIS. At nunc semel altum ingresso verba nimirum facienda sunt: *At ista quidem, re adhuc integra, fortassis maiore quadam cautione prouidenda fuerint: nunc quidem iam semel altum ingressis, quae noscumque tempestas exceptura est, vela nimirum facienda sunt.*

XII.

Quid de captatione beneuolentiae censendum?

Propositioni, quae vel basi, vel apodosi subiungi, vel eidem innecti solet, plerumque accedit *captatio*, quam vocant, *beneuolentiae*. Sed maiorem mihi laudem videntur mereri, qui beneuolentiam potius dicendi suauitate retinendam, quam multis verborum lenociniis captandam, existimant *).

*) Aut enim thema orationis ita est comparatum, vt auditoribus placeat, et tunc non erit, quod auribus insidieris, et verbis sesamo ac papauere sparsis captes beneuolentiam, sed prae-

stabit

ftabit, dare operam, vt elegante elaboratione et ipfa dicendi fuauitate auditorum fpei fatisfiat; aut ipfum thema vel eius tractatio faftidio eft: et tunc parum praefidii erit in ifta beneuolentiae captatione. Faftidiofum enim eft aurium iudicium, nec tam beneuolentiae, quam voluptati vtilitatique obfequitur. Notum eft, quid de A. Albino cenfuerit M. Cato, quum in principio hiftoriae eius multis verbis veniam gratiamque malae exiftimationis, fi quid effet erratum, poftulari legiffet. Tum enim Cato: *Nae tu*, inquit, *Aule, nimium nugator es, quum maluifti culpam deprecari, quam culpa vacare. Nam veniam petere folemus, aut quum imprudentes errauimus, aut quum compulfi peccauimus. Te, inquit, bro te, quis perpulit, vt id committeres, quod, priusquam faceres, peteres, vt ignofceretur?* CORN. NEP. apud GELL. *Noct. Attic. XI, 8.* (Catonianum illud quidem, et nimis feuerum fuerit, fi quis eos reprehendat, qui officio vel obfequio adducti ad dicendum, deinde veniam illius vel obfequii vel neceffitatis refpectu petunt fuae vel imbecillitati vel verecundiae. G.) Itaque et CICERONEM parcius hujusmodi formulis captare beneuolentiam, animaduertimus, fed plerumque iis argumentis, quae ἤθη vocant oratores, auditorum vel iudicum fauorem fibi conciliare. At ficubi vti conftituit nouo quodam atque inufitato genere dicendi, tali formula eum veniam precari animaduertimus. Exemplum reperias in *orat. pro Archia cap. 2. Quaefo a vobis, vt in hac cauffa mihi detis hanc veniam, accommodatam huic reo, vobis, quemadmodum fpero, non moleftam, vt me, pro fummo poeta atque eruditiffimo homine dicentem, hoc concurfu hominum litteratiffimorum, hac veftra humanitate, hoc denique praetore exercente iudicium, patiamini de ftudiis humanitatis ac litterarum paullo loqui liberius, et in eiusmodi perfona, quae*

propter otium ac studium minime in iudiciis periculisque tractata est, et vti prope nouo quodam et inusitato genere dicendi.

XIII.

Qualis esse debeat conclusio?

In CONCLVSIONE plerumque vel quaedam fit argumentorum repetitio seu anacephalaeosis, vel paraenesis quaedam ad auditores subnectitur, atque adeo adfectus aliquis mouetur *). Sed cauendum, ne in rebus non adeo magni momenti tragoedias agamus, eoque in illud incidamus vitium, quod ΠΑΡΕΝΘΥΡΣΟΝ vocari supra *P. I. cap. 2. num. 53.* monuimus **).

*) Atque eatenus recte post ARISTOTELEM monent rhetores, in exordio regnare ἤθη, in tractatione λόγυς, in conclusione πάθη. Et hinc eleganter docet QVINCTIL. *Instit. orat. lib. VI. cap. 1. perorationis duplicem esse rationem, positam aut in rebus, aut in adfectibus. Rerum repetitionem et congregationem, quae Graece dicitur ἀνακεφαλαίωσις, a quibusdam Latinorum enumeratio, et memoriam iudicis reficere, et totam simul caussam ponere ante oculos, et etiamsi per singula minus mouerit, turbam valere. Adfectus quoque esse necessarios, si aliter obtineri vera et iusta, et in commune profutura non possint.* (Ita v. g. affectus gaudii, admirationis, amoris diuini in argumento de philosophia naturali; amoris erga litteras, admirationis magnorum hominum, etc. Quae quidem cum ipsa repetitione, f. ἀνακεφαλαιώσει possunt connecti, et per figuram cum motu quodam proponi. G.)

**) Scilicet nostrae orationes veterum illarum veluti vmbrae sunt. Olim in orationibus plerisque adfectus erant concitandi, et magnis in

laudibus tota Graecia erat PERICLES, qui non loqui, ſed fulminare, et in eorum mentibus, qui audiſſent, quaſi aculeos quosdam relinquere dicebatur. (Etiam hodie ſumma laude dignus fuerit orator, vbi opus eſt, fulminans, non fulgur ex pelui edens. G.) Quum enim iſti oratores vel de republica dicerent, vel de ciuium capite, et quidem apud plebem, quae non tam ratione, quam adfectu, regitur: facile patet ratio, cur ea oratio omnium praeſtantiſſima viſa ſit, quae adfectus quam vehementiſſime moueret. At hodie non de ciuium capite et fortunis, non de reipublicae ſalute aut interitu, ſed de rebus ſcholaſticis declamamus, vbi frigida pierumque eſt nimia adfectuum commotio. (Sed quidni diſcamus quoad licet, vt ſi res ferat pro rep. pro virtute, loqui aut ſcribere ita poſſimus, vt quibusdam certe perſuadeamus? G.)

XIIII.

Qualis totius orationis ſtilus?

Denique in orationibus vel declamationibus ſcholaſticis quam maxime ſtili habenda eſt ratio *). Conuenit vero huiusmodi (*G.* nempe ſcholaſticis illis et argumenti didaſcalici, G.) orationibus ſtilus mediocris **), oratorius ***), elegans ****), perſpicuus *****), nonnumquam etiam grauis et concitatus ******), (etiam magnificus v. g. in operibus diuinis ſ. naturae explicandis. G.) Recte enim obſeruauit PLATO, *orationi et iis rebus, quae oratione tractantur, quamdam inter ſe cognationem intercedere oportere* †).

*) Plerumque enim non tam ob inſignem aliquam vtilitatem, quam ad oſtentandam eloquentiam, habentur. Turpe ergo eſſet, dicen-

 do

do infantiam prodere, quam tacendo potuisses dissimulare.

**) De quo vide supra *Part. I. cap. 2. num. 45.* Hinc parum placent orationes Polonorum, quae semper cothurno incedunt, nec PHILIPPI MELANCHTHONIS, quae vix vltra dictionem tenuem adsurgunt. Vid. MORHOF. *Polyh. I, 6, 3, 3. p. 277.* ¶ Nempe sedatus fuit et placidus tota vita, nisi quod priuatim interdum erat iracundior. Legatur Camerarius de illius vita. Declamationum V. Tomi argumenti caussa sunt legendi. (G.)

***) Conf. supra *Part. I. cap. 2.* Vix ergo publici saporis sunt orationes ERYCII PVTEANI, CASP. BARLAEI, M. ZVERI BOXHORNII, DOMIN. BAVDII, et inprimis IO. CONR. DANHAVERI, qui poeticam potius, quam oratoriam exprimunt facundiam. IVST. LIPSII orationes elegantiores purioresque sunt eius epistolis, adeo, vt eas nonnulli Lipsio suppositas existiment. Vid. VINC. PLACC. *de Pseudon. p. 219.* ¶ In hoc distinguenda sunt tempora. Iuuenis scripsit orationes, et in illis Tullii expressit stilum et eloquentiam. Vid. supra obseruata I, 2, 16. (G.)

****) De hoc stilo vide supra *Part. I. cap. 2.* Cauendum tamen, ne nimium elegantiae studium in sophisticam, vt ita loquar, vaniloquentiam euadat.

*****) Vid. supra *Part. I. cap. 2.*

******) Quoties scilicet adfectus monendi. Adde tamen, quae superiore paragrapho monuimus.

†) Operae pretium itaque fuerit, optimos hic recensere oratores, quos a renatis litteris floruisse constat. Primas itaque partes merito M. ANTONIO MVRETO deferimus, cuius eloquentiam etiam IOS. SCALIG. in *excerptis Puteanorum*, et IAN. NIC. ERYTHR. *Pinacoth. III. p. 74.* admirantur. Proximi huic sunt IO. CASA, de cuius

cuius opusculis praeclare meritus est NIC. HIERON. GVNDLINGIVS, AON. PALEARIVS, M. ANT. MAIORAGIVS, DIONYS. PETAVIVS, PETR. IO. PERPINIANVS, Hispanus, de quo IAN. NIC. ERYTHRAEVS *Pinacoth. l. c.* FRANC. VAVASSOR, IO. CASELIVS, PETR. CVNAEVS, AVG. BVCHNERVS, *&* OCT. FERRARIVS, THOM. IANSIVS, IO. BVRC. MENKENIVS, IAC. FACCIOLATVS, PAVLIN. a S. IOSEPHO, et ii, quorum *orationes selectas* edidit KAPPIVS, *Lips.* 1722. 8. (G.) Reliqui tantum non omnes longe infra mediocritatem subsistunt.

CAPVT III.
DE PANEGYRICIS.

I.

A declamationibus differre ORATIONES PANEGYRICAS *), iam supra obseruauimus. *Est* vero λόγος PANEGYRICVS ORATIO *sollemnis* **), *in laudem personae illustris stilo magnifico elaborata* ***), *et in splendido auditorum congressu habita.* *Panegyricus quid sit?*

*) Panegyricae dictae sunt orationes, ὅτι πάντας ἤγυρον, *quia omnes congregabant*, vt recte obseruat SCALIG. *poet. III, 109.* Tales conuentus Athenis erant ludi quinquennales, de quibus DIONYS. HALICARN. *fragm. rhetor. I.* sed et quatuor illi ludi Graeciae, Olympici, Nemei, Pythii et Isthmii *panegyres* dicebantur. SCAL. *de arte poet. I. 23.* Quum vero in eiusmodi conuentibus etiam orationes in laudem virorum illustrium, et bene de patria meritorum habe-

haberentur: orationes istae dictae sunt *panegyricae.* (Nempe his conuentibus certabatur, vt de corporis viribus et agilitate, sic de eloquentia, quam hic ἐπεδείκνυντο, *in se esse ostentabant* rhetores: vnde ἐπιδεικτικὸν s. *demonstratiuum genus* dictum est, cuius materiem sumebant laudes hominum, deorum, rerum publicarum etc. sed etiam suasiones, vt in Isocratis Panegyrico et Panathenaico. CIC. *Orat. c. 11. Plura sunt orationum genera - - talium suasionum, qualem Isocrates fecit panegyricum.* G.)

**) Omnes ergo panegyricae orationes sunt laudatoriae, sed non omnes laudationes sunt orationes panegyricae. Sollemnis enim esse debet huiusmodi oratio, et hinc in magna quadam celebritate haberi. Dicuntur enim ἀπὸ τῦ πανηγύρειν, id est, *a congregando*, adeo vt et *nundinarum* πανήγυριν dixerit CICERO *epist. ad Attic. I, 14.* (Tali celebritati destinatum finxit ISOCRATES suum πανηγυρικὸν λόγον, in quo X vel XV annis elaborauit argumentum, Athenienses Lacedaemoniis praeferendos in ducatu contra Persas. G.)

***) Stilo panegyricae orationis adeo propria est magnificentia, vt Graeci ideo panegyricum vocent, quidquid est splendidum, elatum atque admirabile. Sic PLVTARCHVS Praeciam, scortum nobile, vocat πανηγυρικήν. Et ATHENAEVS Apelicota Teium πανηγυρικῶς potius, quam στρατιωτικῶς, educatum ait. Vid. CAEL. RHODIGIN. *lect. ant. XXVIIII, 12.*

II.

An viri sapientis sit scribere panegyricos?

Quandoquidem vero splendidae eiusmodi ac veluti ambitiosae laudationes non facile ab adulatione vacuae esse solent; multi eas vix putant ferendas *).

Enim-

Enimuero quum virtutem tollere videatur, qui laudem omnem et gloriam remoueri iubet **): malim ego quidem non tam ipſas illas orationes, quam adulationem ſeruilem et paraſiticum veluti oratorum quorumdam obſequium reprehendere ***).

*) Iam olim optimi quidam principes ſibi dicendos panegyricos ipſi magnopere deprecati ſunt. Peſcennius Niger cuidam, panegyricum recitaturo: *Scribe*, inquit, *laudes Marii vel Hannibalis, vel alicuius ducis optimi, vita functi, et dic, quid ille fecerit, vt eum nos imitemur. Nam viuentes laudare irriſio eſt, maxime imperatores, a quibus ſperatur, qui poſſunt necare, qui proſcribere: ego autem viuus placere volo, mortuus etiam laudari.* AEL. SPART. *Peſcenn. Nig. 11.* ¶ Etiam Auguſtus SVETON. 89. *admonebat praetores, ne paterentur, nomen ſuum commiſſionibus obſoleſteri.* (G.) De Alexandro quoque Seuero, principe optimo, auctor eſt LAMPRID. *in vita eius 35. oratores et poetas non ſibi panegyricos dicentes, quod exemplo Peſcennii Nigri ſtultum dixerit, ſed aut orationes recitantes aut facta veterum, libenter eum audiuiſſe.* ¶ Haec virtus principum eſt, panegyrico ipſa quoque digna; ſed non regula oratoris. Argentorati quotannis habendus eſt panegyricus in regis natalem. (G.)

**) Virtutis enim comes eſt laus et gloria, et plerisque non ſolum rerum bene geſtarum praemium, verum etiam incitatrix ad res maiores alacriter ſuſcipiendas, conſtantiſſimeque peragendas. Vnde PLINIVS: *Poſtquam*, inquit, *deſiimus facere laudanda, laudari quoque ineptum putamus.* CELLAR. *praeſat. ad panegyr. vet. XII.*

 ***) Non-

***) Nonnumquam tamen laus eiusmodi, quantumuis nimia, non tam adulatio videtur, quam admonitio. Multis sane PLINIVS splendido illo panegyrico suo non tam virtutes Traiani celebrasse, quam eum, qualis esse debeat, admonere voluisse videtur. (Pulchre ipse cap. 4. *Ex vtilitate publica placuit, vt consulis voce sub titulo gratiarum agendarum boni principes, quae facerent, recognoscerent; mali, quae facere deberent.* ¶ Nimirum vix alius datur accessus ad cohortationem principum, quam per eorum laudes: sed etiamsi forte ne sic quidem ad illos pertingat vox nostra, certe non ad animum, spes tamen est, alios, adolescentes praesertim, inde posse formari ad virtutem et incendi. G.) Ceterum eleganter laudationis atque adulationis discrimen ostendit LVCIANVS in *apologia* ὑπὲρ τῶν εἰκόνων *Tom. III. p. 327. sequ.* vbi docet, *adsentatorem quaecumque sui compendii caussa laudare, nullaque veritatis ratione habita, ea omnia immodicis laudibus extollenda existimare. Imprudenter quoque mentiendo illum plura addere de suo, adeo vt non vereatur, Thersiten quoque, forma turpissimum, ipso Achille pulchriorem dicere, et Nestorem inter omnes eos, quotquot ad Ilium pugnaturi venerint, natu minimum. Persancte quoque eum deieraturum, Croesi filium acutiore esse auditu praeditum Melampode, praeterea Iphinea acutius cernere, quam Lynceum, dummodo spes aliqua consequendi lucri ob mendacium appareat. Porro autem laudatorum nequaquam mentiri, aut addere aliquid, quod in totum in laudato non compareat, sed ea, quibus quis natura praeditus sit bonis, tametsi non admodum magna sint, extollere: nec lucrum ea laude captare, sed iustum virtutibus pretium statuere, cet.* ¶ Vid. PLVTARCH. *de discrimine amici et adulatoris.* (G.)

III. Ce-

III.

Ceterum in panegyricis conſcribendis e veteribus ingenium exercuerunt PLINIVS *), et duodecim illorum panegyricorum auctores, CL. MAMERTINVS, EVMENIVS, NAZARIVS, AVSONIVS, LATINVS PACATVS **), quos coniunctim poſt alios edidit CHRIST. CELLARIVS **).

Quinam e veteribus einsmodi orationes ſcripſerint?

*) PLINII panegyricus arte magna, nec minore dictionis concinnitate compoſitus eſt. Inprimis vel ideo commendari meretur, quod et ciuilium rerum periti copioſiſſimum prudentiae imperatoriae penu in luculentiſſima illa oratione deprehendunt. ❡ Libellus ille cognitu dignisſimus, dubites, ſatyrane an panegyricus ſit, propter perpetuam oppoſitionem malorum principum. (G.)

**) Auctores hi pro temporum, quibus floruere, varietate, vario ſtilo vtuntur. Incedunt fere cothurnis, et nonnumquam poetico magis, quam oratorio dicendi genere delectantur. Laudari tamen meretur artificium oratorium, niſi quod nonnumquam nimis ad ſeruile obſequium ſeſe demittere videntur. ❡ Acumen et hodierna Gallicae gentis adulandi ratio, inde peti poteſt. Plurima tamen praeclara ſunt, et aureo aeuo digna, ſed cum iudicio ſcilicet eius aetatis ſcripta legenda omnia. Sunt gemmae, ſed non in auro, margaritae interdum in ſterquilinio. (G.)

***) Seorſum hos auctores recenſuit, notisque ac indicibus ſuo more illuſtrauit CHRISTOPHORVS CELLARIVS, *Halae* cIↃIↃCCIII. 8.

❡ Addi poſſunt [Ennodii panegyricus, dictus regi Theoderico,] et carmina panegyrica, quae extant, ſicut Tibulli ad Meſſalam, Lucani ad

Calpurnium Pisonem, quod poema Virgilio, Ouidioque, ab aliis tribuitur, Claudiani et Sidonii plura, [Corippi Africani de laudibus Iustini II. etc.] Ex Graecis huc pertinent Iuliani orationes II. in laudem Constantii Imp. et Eusebiae Augustae, Themistii plures, [Gregorii Thaumaturgi panegyricus ad Originem,] etc. (G.)

IIII.

Quinam e recentioribus?

Nec desunt, qui a renatis litteris panegyricos in laudem summorum principum scripserunt *). Eminet in his ERASMVS, PIERIVS WINSEMIVS, EZ. SPANHEMIVS, AVG. BVCHNERVS, IO. HENR. BOECLERVS, OCT. FERRARIVS, DAN. EREMITA, ANTON. MALAGONELLVS, et quidam, quos nostra hac aetate in hac arte excelluisse constat **).

*) Non vna exstat panegyricarum orationum collectio. Praecipua aliquot voluminibus prodiit *H nou.* cIↃIↃcXIII. 8. sed orationes non omnes his tomis comprehensas eiusdem esse commatis, recte obseruauit MORHOF. *Polyhist.* *I, 6, 3. 6. p. 280. Tom. I.* ¶ Laudanda quoque est Kappiana illa, *Lips.* 1722. 8. in qua panegyricae sunt complures. (G.)

Erasmus.

Exstat huius ERASMI oratio panegyrica ad Burgundum principem, optima, multaque eruditione referta, in cuius etiam stilo nihil poterit desiderari, iudice eodem MORHOFIO *l. c.*

Winsemius.

Exstant huius oratoris panegyrici varii, velvti in laudem Gustaui Adolphi, regis Sueciae, *Franequ.* cIↃIↃCXXXIII. fol. in excessum Henrici Nassouii, *Franequ.* cIↃIↃCXXXXI. fol. et alii. Gustaui sane Adolphi, regis incomparabilis, et magni libertatis Germanicae puriorumque sacrorum

rum

rum vindicis, res geftae plurimorum eruditorum ingenia excitarunt, vt eas aeternitati pro virili confecrare anniterentur. Nefcio tamen, an non palma debeatur DAN. HEINSIO, cuius excellentiffima de laudibus Guftaui Adolphi oratio nemini ignota eft.

Spanhemius. Splendido admodum et plane antiquo ftilo EZ. SPANHEMIVS laudauit Chriftinam, Sueciae reginam, *Gen.* cIↃIↃCLII. 4. Exftat eiusdem panegyricus genethliacus de nato electori Brandenburg. filio. ¶ Stili cauffa hunc virum non laudarim equidem. Maiora habet decora; fed iuuenis fuit eloquentior. (G.)

Buchnerus. Buchneriana oratione nihil poteft effe fplendidius, nihil vberius, nihil grauius. Nonnumquam tamen paullo longius a puritate illa caftitateque terfae Latinitatis difcedit, ¶ inprimis in epiftolis, (G.) quod iam ab aliis eft obferuatum.

Boeclerus. Huius variae exftant orationes panegyricae *Tomo III. differtatt. academicarum.* Sed agmen facile ducit illa in laudem Chriftinae reginae, rerum fummam fufcipientis, *Vpfaliae* habita. ¶ Affectat vero abftrufum quiddam. Quo in genere regnat Iac. Gronouius, qui nec legendus. Panegyricus in Wilhelmum, magnae Britanniae regem, infania eft et puerilitas. (G.)

Ferrarius. Huius praecipue laudandae funt orationes binae, quarum altera in laudem Chriftinae, reginae Sueciae, confcripta, fub titulo *Pallas Suecica,* altera in laudem Ludouici XIIII. regis Franciae, prodiit *Venet.* cIↃIↃCLXVI. 4. ¶ et in opufculis variis, a Fabricio publicatis. (G.)

Eremita. Exftat huius luculentiffimus panegyricus, Cofmo Mediceo, magno Hetruriae duci, dictus, de quo multi iudicarunt, ita in eo omnem artis oratoriae adparatum exhauffe DANIELEM EREMITAM, vt, fi iterum ipfi dicendi obtigiffet occafio, nihil fibi eloquentiae ac artis fupereffe, fuif-

fuisset intellecturus. Sed edidit tamen et alterum panegyricum in laudem Ferdinandi Medicei. Recusos illos cum aliis eiusdem opusculis habemus *Vltrai.* cIↄIↄCCI. 8. *cum praefatione* GRAEVII, ¶ et in collectione Käppiana. (G.)

Malagonellus. Prodierunt MALAGONELLI orationes *Romae* ¶ MDCXLVI. 8. et iterum *ibid.* i. e. *Francof.* (G.) cIↄIↄCLXXXXVII. 12. sed facile adparet, eas non tam Ciceronis, aliorumque castae orationis scriptorum facundiam, quam argutum illud Plinii dicendi genus, quod florida sententiarum varietate aures permulcet, sapere. Vid. MORH. *Polyh. l. c. p. 208.*

**) Plures aetate nostra prodierunt panegyrici, quos omnibus his facile opposueris. Praecipue tamen in Belgio IO. GE. GRAEVIVS, et PETR. BVRMANNVS, ¶ in Gallia CAR. RVAEVS, (A.) Helmstadii CASP. CORRBERVS et IVST. CHRISTOPH. BOEHMERVS, Vitembergae CONR. SAM. SCHVRZFLEISCHIVS et I. G. BERGERVS, Altorfii Noricorum C. G. SCHWARZIVS, Halae CHRISTOPH. CELLARIVS et NIC. HIER. GVNDLINGIVS, magnam hoc dicendi genere laudem sibi pepererunt, quamuis fatendum sit, GVNDLINGII dictionem non vbique veterem illam puritatem atque elegantiam, quam in CELLARIO aliisque miramur, redolere. ¶ Si componere oratorem fas esset ex impetu Gundlingii et casta oratione Cellarii, ille demum foret incomparabilis. Quotannis eduntur Argentorati panegyrici regum; habeo plures Kuhnii, Witteri, praesertim Schoepflini. (G.) Vnde merentur variae illorum orationes, quae et colligantur, et diurna nocturnaque versentur manu. ¶ Inspiciantur certe ad πρέπον hodiernum. (G.)

V.

Quotuplices sint orationes panegyricae? Vt vero, quomodo scribendi sint panegyrici, tanto magis pateat: sciendum est,

est, eos esse duorum generum. Alii enim ANALYTICA *), alii SYNTHETICA **), quam vocant, methodo conscribuntur. VOSSIVS tertium genus addit, quod *mixtum* vocat, *lib. I. cap. 9.* †.

*) *Analyticam* methodum sequimur, quoties viri cuiusdam illustris historiam ordine temporis percensemus. Sic PLINIVS auspicatus a Traiani adoptione, quae is deinde in imperio gesserit, paullo adcuratius exponit. Sic et LATINVS PACATVS, laudaturus Theodosium, primum de patria Hispania, deinde de patre, tum de dotibus fortunae, hinc porro de virtutibus dotibusque animi, denique de rebus gestis agit. Et ita quidem plerique solent elaborari panegyrici, qui adeo nihil aliud sunt, quam historiae vel vitae magnorum virorum, multis sententiis atque locis communibus, tamquam gemmis quibusdam, illuminatae.

**) *Syntheticos* panegyricos vocamus, in quibus thema quoddam tractandum suscipitur, quod deinde ex vita historiaque viri cuiusdam illustris illustratur. Exemplo esse potest panegyricus CL. MAMERTINI, Maximiano Herculeo dictus, in quo demonstratur, *Herculeum, quum ad restituendam rempublicam a Diocletiano vocaretur, plus tribuisse beneficii, quam acceperit.* Vid. *paneg. vet. I, 3.* Hoc thema deinde petitis ex eius historia vitaque argumentis demonstrat. Ita et BVCHNERVS, Henricum a Frisen laudaturus, magni cancellarii sistit imaginem, eumque et genere nobilem, et virtute ornatum, et auctoritate conspicuum, et doctrina prudentiaque insignem esse debere, exemplo eius demonstrat. Ceterum synthetica haec laudandi ratio ab ipso CICERONE inuenta videtur, quippe qui in oratio-

ne

Quomodo vero elaborandus disponendusque sit, iam priore huius opusculi parte docuimus **).

*) E. g. si quis laudandus esset a genere, loci communes tractari possent, splendidos natales multum conferre ad auctoritatem: illustri sanguini inesse quosdam virtutis igniculos: incitatrices ad res magnas gerendas esse virtutes exemplaque maiorum. (Sic etiam in contrariis, de quibus ad §. praeced. dictum. G.) Porro si de peregrinationibus eiusdem dicendum esset: locum inuenirent tractationes de peregrinandi prudentia, de vtilitate peregrinationum, cet. ¶ Hic vel maxime obseruandum est discrimen inter gnomen et noema, de quo diximus I, 2, 35.

**) Vide supra *lib. I. c. 3. num. 11. seq.*

VIIII.

Quomodo historia?

Historia ipsa non nuda recensenda, sed intermixtis subinde iudiciis politicis et moralibus, nec non variis similitudinibus, exemplis, testimoniis illustranda *). Nihil enim occurrere debet in panegyricis, nisi illustre, sublime, magnificum.

*) Alias enim nihil interesset inter historiam et panegyricum. Hinc vita variis iudiciis et illustrationibus, tamquam gemmis, distinguenda est. Exempli loco proferemus partem panegyrici nostri, quem sempiternae memoriae SAMVELIS STRYKII aliquando consecrauimus. In eo educationem huius viri ita narramus, vt subinde intertexamus iudicia quaedam ac illustrationes, quas alio charactere a reliqua historia hic distinguemus: *Vix inaestimabile hoc coeli depositum deosculati fuerant parentes: vix mirificam filii indolem e iucundis puerilis prudentiae praeludiis animaduerterunt: quum diligenter ac prouide car-*

circumspicerent viros, qui tantae spei admouerentur, ingeniumque ad summa omnia natum adcuratissime formarent. Lentium, non ignobile in Marchia castellum, quasi omne sibi decus in STRYKII natalibus constaret, *non alia ferebat ingenia, quae iuuenilibus studiis praeessent. Sed defectum suppleuit parentum pietas, qui non detrectarunt, peregre alere filium, quem domi adhuc faustis sub penetralibus nutriuerant:* pulcherrimo prodigalitatis genere gloriam hanc lucrati, quod STRYKIVM orbi dederint, quo maius dare nihil potuissent. *Missus hinc Seehusium, et mox,* schola hac tantum ingenium non diutius capiente, *Coloniam Marchicam, dici non potest, quam praecoci incremento adoleuerit. In perpoliendo illo honestissima aemulatione concertarunt Vossius, Mullerus, Wellius, digni hoc discipulo magistri:* de quibus idemtidem cogitanti maxime sit ambiguum, illine STRYKIO, an hic ipsis debere plura videatur. STRYKIO enim illi ad humanitatem optimasque artes: hic illis ad gloriam profuit; illi huic doctrinae suffecerunt copias: hic reddidit aeternitatem. O beatum discipulum his magistris! O beatissimos magistros discipulo tali! *Sexennium iam in studiis istis tirocinia ingenii incredibili cum laude posuerat, talemque se praestiterat vbique, vt et aequalium generosorum conatus, et magistrorum opinionem ingenio vinceret: reliquum erat, vt vinceret se ipsum, eumque campum inueniret, in quo virtus eius excurreret latius, et parta tot vigiliis doctrina, mirifice se in publico conspectu explicaret.* Proditum memoriae est, Aesculapii quondam filiis ad commendandam artis auctoritatem suffecisse, si Alexandriae se dicerent eruditos. *Eadem tunc erat Leucoridis fama, ad quam, tamquam ad mercaturam bonarum artium, non solum e vicinia, sed et dissitissimis regionibus ingens quotidie multitudo confluebat, exemplum inde petitura melioris cu-*

 iusdam

haberentur: orationes istae dictae sunt *panegyricae.* (Nempe his conuentibus certabatur, vt de corporis viribus et agilitate, sic de eloquentia, quam hic ἐπεδείκνυντο, *in se esse ostentabant* rhetores: vnde ἐπιδεικτικὸν s. *demonstratiuum genus* dictum est, cuius materiem sumebant laudes hominum, deorum, rerum publicarum etc. sed etiam suasiones, vt in Isocratis Panegyrico et Panathenaico. CIC. *Orat. c. 11. Plura sunt orationum genera - - talium suasionum, qualem Isocrates fecit panegyricum.* G.)

**) Omnes ergo panegyricae orationes sunt laudatoriae, sed non omnes laudationes sunt orationes panegyricae. Sollemnis enim esse debet huiusmodi oratio, et hinc in magna quadam celebritate haberi. Dicuntur enim ἀπὸ τȣ̃ πανηγύρειν, id est, *a congregando,* adeo vt et *nundinarum* πανήγυριν dixerit CICERO *epist. ad Attic. I, 14.* (Tali celebritati destinatum finxit ISOCRATES suum πανηγυρικὸν λόγον, in quo X vel XV annis elaborauit argumentum, Athenienses Lacedaemoniis praeferendos in ducatu contra Persas. G.)

***) Stilo panegyricae orationis adeo propria est magnificentia, vt Graeci ideo panegyricum vocent, quidquid est splendidum, elatum atque admirabile. Sic PLVTARCHVS Praeciam, scortum nobile, vocat πανηγυρικήν. Et ATHENAEVS Apelicota Teium πανηγυρικῶς potius, quam στρατιωτικῶς, educatum ait. Vid. CAEL. RHODIGIN. *lect. ant. XXVIIII, 12.*

II.

An viri sapientis sit scribere panegyricos?

Quandoquidem vero splendidae eiusmodi ac veluti ambitiosae laudationes non facile ab adulatione vacuae esse solent; multi eas vix putant ferendas *).

Enim-

Enimuero quum virtutem tollere videatur, qui laudem omnem et gloriam remoueri iubet **): malim ego quidem non tam ipsas illas orationes, quam adulationem seruilem et parasiticum veluti oratorum quorumdam obsequium reprehendere ***).

*) Iam olim optimi quidam principes sibi dicendos panegyricos ipsi magnopere deprecati sunt. Pescennius Niger cuidam, panegyricum recitaturo: *Scribe*, inquit, *laudes Marii vel Hannibalis, vel alicuius ducis optimi, vita functi, et dic, quid ille fecerit, vt eum nos imitemur. Nam viuentes laudare irrisio est, maxime imperatores, a quibus speratur, qui possunt necare, qui proscribere: ego autem viuus placere volo, mortuus etiam laudari.* AEL. SPART. *Pescenn. Nig. 11.* ¶ Etiam Augustus SVETON. 89. *admonebat praetores, ne paterentur, nomen suum commissionibus obsolefieri.* (G.) De Alexandro quoque Seuero, principe optimo, auctor est LAMPRID. *in vita eius 35. oratores et poetas non sibi panegyricos dicentes, quod exemplo Pescennii Nigri stultum dixerit, sed aut orationes recitantes aut facta veterum, libenter eum audiuisse.* ¶ Haec virtus principum est, panegyrico ipsa quoque digna; sed non regula oratoris. Argentorati quotannis habendus est panegyricus in regis natalem. (G.)

**) Virtutis enim comes est laus et gloria, et plerisque non solum rerum bene gestarum praemium, verum etiam incitatrix ad res maiores alacriter suscipiendas, constantissimeque peragendas. Vnde PLINIVS: *Postquam*, inquit, *desiimus facere laudanda, laudari quoque ineptum putamus.* CELLAR. *praefat. ad panegyr. vet. XII.*

 ***) Non-

(**) Nonnumquam tamen laus eiusmodi, quantumuis nimia, non tam adulatio videtur, quam admonitio. Multis ſane PLINIVS ſplendido illo panegyrico ſuo non tam virtutes Traiani celebraſſe, quam eum, quali s eſſe debeat, admonere voluiſſe videtur. (Pulchre ipſe cap. 4. *Ex vtilitate publica placuit, vt conſulis voce ſub titulo gratiarum agendarum boni principes, quae facerent, recognoſcerent; mali, quae facere deberent.* ¶ Nimirum vix alius datur acceſſus ad cohortationem principum, quam per eorum laudes: ſed etiamſi forte ne ſic quidem ad illos pertingat vox noſtra, certe non ad animum, ſpes tamen eſt, alios, adoleſcentes praeſertim, inde poſſe formari ad virtutem et incendi. G.) Ceterum eleganter laudationis atque adulationis diſcrimen oſtendit LVCIANVS in *apologia* ὑπὲρ τῶν εἰκόνων *Tom. III. p. 327. ſequ.* vbi docet, *adſentatorem quaecumque ſui compendii cauſſa laudare, nullaque veritatis ratione habita, ea omnia immodicis laudibus extollenda exiſtimare. Imprudenter quoque mentiendo illum plura addere de ſuo, adeo vt non vereatur, Therſiten quoque, forma turpiſſimum, ipſo Achille pulchriorem dicere, et Neſtorem inter omnes eos, quotquot ad Ilium pugnaturi venerint, natu minimum. Perſancte quoque eum deieraturum, Croeſi filium acutiore eſſe auditu praeditum Melampode, praeterea Iphinea acutius cernere, quam Lynceum, dummodo ſpes aliqua conſequendi lucri ob mendacium appareat. Porro autem laudatorum nequaquam mentiri, aut addere aliquid, quod in totum in laudato non compareat, ſed ea, quibus quis natura praeditus ſit bonis, tametſi non admodum magna ſint, extollere: nec lucrum ea laude captare, ſed iuſtum virtutibus pretium ſtatuere, cet.* ¶ Vid. PLVTARCH. *de diſcrimine amici et adulatoris.* (G.)

III. Ce-

III.

Quinam e veteribus eiusmodi orationes scripserint?

Ceterum in panegyricis conscribendis e veteribus ingenium exercuerunt PLINIVS *), et duodecim illorum panegyricorum auctores, CL. MAMERTINVS, EVMENIVS, NAZARIVS, AVSONIVS, LATINVS PACATVS **), quos coniunctim post alios edidit CHRIST. CELLARIVS **).

*) PLINII panegyricus arte magna, nec minore dictionis concinnitate compositus est. Inprimis vel ideo commendari meretur, quod et ciuilium rerum periti copiosissimum prudentiae imperatoriae penu in luculentissima illa oratione deprehendunt. ¶ Libellus ille cognitu dignissimus, dubites, satyrane an panegyricus sit, propter perpetuam oppositionem malorum principum. (G.)

**) Auctores hi pro temporum, quibus floruere, varietate, vario stilo vtuntur. Incedunt fere cothurnis, et nonnumquam poetico magis, quam oratorio dicendi genere delectantur. Laudari tamen meretur artificium oratorium, nisi quod nonnumquam nimis ad seruile obsequium sese demittere videntur. ¶ Acumen et hodierna Gallicae gentis adulandi ratio, inde peti potest. Plurima tamen praeclara sunt, et aureo aeuo digna, sed cum iudicio scilicet eius aetatis scripta legenda omnia. Sunt gemmae, sed non in auro, margaritae interdum in sterquilinio. (G.)

***) Seorsum hos auctores recensuit, notisque ac indicibus suo more illustrauit CHRISTOPHORVS CELLARIVS, *Halae* clↄIↄCCIII. 8.

¶ Addi possunt [Ennodii panegyricus, dictus regi Theoderico,] et carmina panegyrica, quae extant, sicut Tibulli ad Messalam, Lucani ad

Calpurnium Pisonem, quod poema Virgilio, Ouidioque ab aliis tribuitur, Claudiani et Sidonii plura, [Corippi Africani de laudibus Iustini II. etc.] Ex Graecis huc pertinent Iuliani orationes II. in laudem Constantii Imp. et Eusebiae Augustae, Themistii plures, [Gregorii Thaumaturgi panegyricus ad Originem,] etc. (G.)

IIII.

Quinam e recentioribus?

Nec desunt, qui a renatis litteris panegyricos in laudem summorum principum scripserunt *). Eminet in his ERASMVS, PIERIVS WINSEMIVS, EZ. SPANHEMIVS, AVG. BVCHNERVS, IO. HENR. BOECLERVS, OCT. FERRARIVS, DAN. EREMITA, ANTON. MALAGONELLVS, et quidam, quos nostra hac aetate in hac arte excelluisse constat **).

*) Non vna exstat panegyricarum orationum collectio. Praecipua aliquot voluminibus prodiit *Hanou.* cIↃIↃcXIII. 8. sed orationes non omnes his tomis comprehensas eiusdem esse commatis, recte obseruauit MORHOF. *Polyhist. I, 6, 3. 6. p. 280. Tom. I.* ¶ Laudanda quoque est Kappiana illa, *Lipf.* 1722. 8. in qua panegyricae sunt complures. (G.)

Erasmus.

Exstat huius ERASMI oratio panegyrica ad Burgundum principem, optima, multaque eruditione referta, in cuius etiam stilo nihil poterit desiderari, iudice eodem MORHOFIO *l. c.*

Winsemius.

Exstant huius oratoris panegyrici varii, velvti in laudem Gustaui Adolphi, regis Sueciae, *Franequ.* cIↃIↃcXXXIII. fol. in excessum Henrici Nassouii, *Franequ.* cIↃIↃcXXXXI. fol. et alii. Gustaui sane Adolphi, regis incomparabilis, et magni libertatis Germanicae puriorumque sacro-

rum vindicis, res gestae plurimorum eruditorum ingenia excitarunt, vt eas aeternitati pro virili consecrare anniterentur. Nescio tamen, an non palma debeatur DAN. HEINSIO, cuius excellentissima de laudibus Gustaui Adolphi oratio nemini ignota est.

Spanhemius. Splendido admodum et plane antiquo stilo EZ. SPANHEMIVS laudauit Christinam, Sueciae reginam, *Gen.* cIↃIↃCLII. 4. Exstat eiusdem panegyricus genethliacus de nato electori Brandenburg. filio. ¶ Stili caussa hunc virum non laudarim equidem. Maiora habet decora; sed iuuenis fuit eloquentior. (G.)

Buchnerus. Buchneriana oratione nihil potest esse splendidius, nihil vberius, nihil grauius. Nonnumquam tamen paullo longius a puritate illa castitateque tersae Latinitatis discedit, ¶ inprimis in epistolis, (G.) quod iam ab aliis est obseruatum.

Boeclerus. Huius variae exstant orationes panegyricae *Tomo III. dissertatt. academicarum.* Sed agmen facile ducit illa in laudem Christinae reginae, rerum summam suscipientis, *Vpsaliae* habita. ¶ Affectat vero abstrusum quiddam. Quo in genere regnat Iac. Gronouius, qui nec legendus. Panegyricus in Wilhelmum, magnae Britanniae regem, insania est et puerilitas. (G.)

Ferrarius. Huius praecipue laudandae sunt orationes binae, quarum altera in laudem Christinae, reginae Sueciae, conscripta, sub titulo *Pallas Suecica*, altera in laudem Ludouici XIIII. regis Franciae, prodiit *Venet.* cIↃIↃCLXVI. 4. ¶ et in opusculis variis, a Fabricio publicatis. (G.)

Eremita. Exstat huius luculentissimus panegyricus, Cosmo Mediceo, magno Hetruriae duci, dictus; de quo multi iudicarunt, ita in eo omnem artis oratoriae adparatum exhausisse DANIELEM EREMITAM, vt, si iterum ipsi dicendi obtigisset occasio, nihil sibi eloquentiae ac artis superesse,

fuis-

fuiſſet intellecturus. Sed edidit tamen et alterum panegyricum in laudem Ferdinandi Medicei. Recuſos illos cum aliis eiusdem opuſculis habemus *Vltrai.* cIↄIↄCCI. 8. *cum praefatione* GRAEVII, ¶ et in collectione Käppiana. (G.)

Malagonellus. Prodierunt MALAGONELLI orationes *Romae* ¶ MDCXLVI. 8. et iterum *ibid.* i. e. *Francof.* (G.) cIↄIↄCLXXXXVII. 12. ſed facile adparet, eas non tam Ciceronis, aliorumque caſtae orationis ſcriptorum facundiam, quam argutum illud Plinii dicendi genus, quod florida ſententiarum varietate aures permulcet, ſapere. Vid. MORH. *Polyh. l. c. p. 208.*

**) Plures aetate noſtra prodierunt panegyrici, quos omnibus his facile oppoſueris. Praecipue tamen in Belgio IO. GE. GRAEVIVS, et PETR. BVRMANNVS, ¶ in Gallia CAR. RVAEVS, (A.) Helmſtadii CASP. COERBERVS et IVST. CHRISTOPH. BOEHMERVS, Vitembergae CONR. SAM. SCHVRZFLEISCHIVS et I. G. BERGERVS, Altorfii Noricorum C. G. SCHWARZIVS, Halae CHRISTOPH. CELLARIVS et NIC. HIER. GVNDLINGIVS, magnam hoc dicendi genere laudem ſibi pepererunt, quamuis fatendum ſit, GVNDLINGII dictionem non vbique veterem illam puritatem atque elegantiam, quam in CELLARIO aliisque miramur, redolere. ¶ Si componere oratorem fas eſſet ex impetu Gundlingii et caſta oratione Cellarii, ille demum foret incomparabilis. Quotannis eduntur Argentorati panegyrici regum; habeo plures Kuhnii, Witteri, praeſertim Schoepflini. (G.) Vnde merentur variae illorum orationes, quae et colligantur, et diurna nocturnaque verſentur manu. ¶ Inſpiciantur certe ad πρέπον hodiernum. (G.)

V.

Quotuplices ſint orationes panegyricae? Vt vero, quomodo ſcribendi ſint panegyrici, tanto magis pateat: ſciendum eſt,

est, eos esse duorum generum. Alii enim ANALYTICA *), alii SYNTHETICA **), quam vocant, methodo conscribuntur. VOSSIVS tertium genus addit, quod *mixtum* vocat, *lib. I. cap. 9.* †.

*) *Analyticam* methodum sequimur, quoties viri cuiusdam illustris historiam ordine temporis percensemus. Sic PLINIVS auspicatus a Traiani adoptione, quae is deinde in imperio gesserit, paullo adcuratius exponit. Sic et LATINVS PACATVS, laudaturus Theodosium, primum de patria Hispania, deinde de patre, tum de dotibus fortunae, hinc porro de virtutibus dotibusque animi, denique de rebus gestis agit. Et ita quidem plerique solent elaborari panegyrici, qui adeo nihil aliud sunt, quam historiae vel vitae magnorum virorum, multis sententiis atque locis communibus, tamquam gemmis quibusdam, illuminatae.

**) *Syntheticos* panegyricos vocamus, in quibus thema quoddam tractandum suscipitur, quod deinde ex vita historiaque viri cuiusdam illustris illustratur. Exemplo esse potest panegyricus CL. MAMERTINI, Maximiano Herculeo dictus, in quo demonstratur, *Herculeum, quum ad restituendam rempublicam a Diocletiano vocaretur, plus tribuisse beneficii, quam acceperit.* Vid. *paneg. vet. I, 3.* Hoc thema deinde petitis ex eius historia vitaque argumentis demonstrat. Ita et BVCHNERVS, Henricum a Frisen laudaturus, magni cancellarii sistit imaginem, eumque et genere nobilem, et virtute ornatum, et auctoritate conspicuum, et doctrina prudentiaque insignem esse debere, exemplo eius demonstrat. Ceterum synthetica haec laudandi ratio ab ipso CICERONE inuenta videtur, quippe qui in *oratio-*

ne pro L. Manilia eadem fere methodo Pompeium Magnum collaudat.

† (Vbi enarratis his, quae ad ortum, pueritiam, adolescentiam pertinent, virilis aetatis classes quaedam constituuntur laudum, v. g. vitae publicae et priuatae, prudentiae, iustitiae, aliarumque virtutum. G.)

VI.

Earum argumenta ex historia petenda.

Quemadmodum ergo declamationibus disciplinae *), ita panegyricis historia adparatum sufficit **); neque quisquam scribet panegyricum, nisi qui interiorem viri laudandi vitam atque historiam in numerato habet.

*) Vid. supra *cap. 2.*

**) Siue enim analytica, siue synthetica methodo panegyricus sit elaborandus, vtramque paginam facit viri illius (s. feminae, quin ciuitatis, populi, etc. G.) cui consecratus est, historia. Vnde primo omnium sollicitum de ea esse oportet oratorem. Quemadmodum vero superiore capite declamationem scripturos res e disciplinis collectas in certas classes ac argumenta dispescere iussimus: ita et hic historia viri, quem laudaturi sumus, in certas periodos describenda est. Et quidem, si syntheticam methodum eligimus, argumenta iam nota sunt. Quamuis et hic loci communes saepe ex intima philosophia morali, iurisprudentia naturali, et ciuili maxime prudentia depromendi sint. Deinde vero dispiciendum, quid ex historia vel vita viri laudandi ad probandam illam orationis partem aliquid conferat. Sin magis placeat methodus analytica: laudandus erit heros noster a *patria, parentibus, educatione, dotibus corporis, fortunae, animi, rebus gestis, etc.* Quotcumque ergo mihi laudabilia an historia eius offeruntur: totidem nasci mihi

mihi intelligo panegyrici argumenta. (Loci illi *a patria, parentibus, etc.* non tantum directe valent, quoties illustria et secunda commemorare licet; sed etiam ex contrario, si obscuram et contemtam patriam quis illustrauit, si ex malis ortus, praue educatus, bonus ipse tamen euaserit, etc. Caute tamen ista, in viuis certe, vel apud illorum posteros, tractanda sunt. G.)

VII.

Collecto igitur ex historia adparatu, eodemque in partes aut argumenta distributo, singulae partes erunt elaborandae. Verum caue hic eodem modo, quo in declamationibus, procedas. Quum enim in his argumentum vnumquodque per syllogismum vel enthymema oratorium disponatur *): in panegyricis singula argumenta *loco communi* et ipsa *historia* constant **).

Singula argumenta constant loco communi et historia.

*) Vide *caput antecedens.*

**) *Locus communis* ostendit, rem esse laudandam; (quod quidem ipsum per syllogismum nonnumquam perficitur, qui aetiologiae in loco communi locum subiit. G.) *historia* vero, laudem istam in virum illum illustrem cadere, demonstrat. Solet tamen nonnumquam locus communis vel omitti, vel breui certae sententiae includi. Nonnumquam etiam locus communis historiae, nonnumquam haec illi praemittitur, aliquando inter se miscentur. ¶ Variando enim, quantum potest fieri, occurrendum est taedio ex vniformi tenore. (G.)

VIII.

Locus communis facile inuenietur, considerato paullo adcuratius argumento *).

Quomodo loci communes elaborandi?

Quo-

Quomodo vero elaborandus disponendusque sit, iam priore huius opusculi parte docuimus **).

*) E. g. si quis laudandus esset a genere, loci communes tractari possent, splendidos natales multum conferre ad auctoritatem: illustri sanguini inesse quosdam virtutis igniculos: incitatrices ad res magnas gerendas esse virtutes exemplaque maiorum. (Sic etiam in contrariis, de quibus ad §. praeced. dictum, G.) Porro si de peregrinationibus eiusdem dicendum esset: locum inuenirent tractationes de peregrinandi prudentia, de vtilitate peregrinationum, cet. ¶ Hic vel maxime obseruandum est discrimen inter gnomen et noema, de quo diximus I, 2, 35.

**) Vide supra *lib. I. c. 3. num. 11. seq.*

VIIII.

Quomodo historia?

Historia ipsa non nuda recensenda, sed intermixtis subinde iudiciis politicis et moralibus, nec non variis similitudinibus, exemplis, testimoniis illustranda *). Nihil enim occurrere debet in panegyricis, nisi illustre, sublime, magnificum.

*) Alias enim nihil interesset inter historiam et panegyricum. Hinc vita variis iudiciis et illustrationibus, tamquam gemmis, distinguenda est. Exempli loco proferemus partem panegyrici nostri, quem sempiternae memoriae SAMVELIS STRYKII aliquando consecrauimus. In eo educationem huius viri ita narramus, vt subinde intertexamus iudicia quaedam ac illustrationes, quas alio charactere a reliqua historia hic distinguemus: *Vix inaestimabile hoc coeli depositum deosculati fuerant parentes: vix mirificam filii indolem e iucundis puerilis prudentiae praeludiis animaduerterunt: quum diligenter ac prouide car-*

circumspicerent viros, qui tantae spei admouerentur, ingeniumque ad summa omnia natum adcuratissime formarent. Lentium, non ignobile in Marchia castellum, quasi omne sibi decus in STRYKII natalibus constaret, *non alia ferebat ingenia, quae iuuenilibus studiis praeessent. Sed defectum suppleuit parentum pietas, qui non detrectarunt, peregre alere filium, quem domi adhuc faustis sub penetralibus nutriuerant:* pulcherrimo prodigalitatis genere gloriam hanc lucrati, quod STRYKIVM orbi dederint, quo maius dare nihil potuissent. *Missus hinc Seehusium, et mox,* schola hac tantum ingenium non diutius capiente, *Coloniam Marchicam, dici non potest, quam praecoci incremento adoleuerit. In perpoliendo illo honestissima aemulatione concertarunt Vossius, Mullerus, Wellius, digni hoc discipulo magistri:* de quibus identidem cogitanti maxime fit ambiguum; illine STRYKIO, an hic ipsis debere plura videatur. STRYKIO enim illi ad humanitatem optimasque artes: hic illis ad gloriam profuit; illi huic doctrinae suffecerunt copias: hic reddidit aeternitatem. O beatum discipulum his magistris! O beatissimos magistros discipulo tali! *Sexennium iam in studiis istis tirocinia ingenii incredibili cum laude posuerat, talemque se praestiterat vbique, vt et aequalium generosorum conatus, et magistrorum opinionem ingenio vinceret: reliquum erat, vt vinceret se ipsum, eumque campum inueniret, in quo virtus eius excurreret latius, et parta tot vigiliis doctrina, mirifice se in publico conspectu explicaret.* Proditum memoriae est, Aesculapii quondam filiis ad commendandam artis auctoritatem suffecisse, si Alexandriae se dicerent eruditos. *Eadem tunc erat Leucoridis fama, ad quam, tamquam ad mercaturam bonarum artium, non solum e vicinia, sed et dissitissimis regionibus ingens quotidie multitudo confluebat, exemplum inde petitura melioris cu-*

 iusdam

iusdam cultiorisque doctrinae. Hic grauiora auspicatus STRYKIVS, *celeriter antecellere omnibus ingenii gloria visus est.* Quid tam est praeter consuetudinem, quam adolescentulum, reipublicae destinatum, politissima humanitatis studia in academiis excolere? *excoluit:* philosophiae se totum tradere? *tradidit:* his praesidiis animum ad maiora nitentem praemunire? *praemuniuit. Vidisses illum iam in Sperlingii scholis castioris sapientiae recessus curiose indagantem, iam duce elegantissimo Kirchmaiero nouos conatus mansuetioribus litteris impendentem, iam reliquorum philosophorum inhaerentem subselliis. His meditamentis* NOSTER *praelusit eruditioni*, quam orbis mox erat admiraturus. Eat in omnis aeui memoriam tam illustre exemplum, et pudore suffundat posteros, qui suas praecipitando curas, illotis, quod aiunt, manibus sublimiorum scientiarum sacra turbant, et nouo genere furoris, prius eruditi esse volunt, quam erudiri. *Aliud animo sedit sapientissimo* STRYKIO, *qui, quum ad veram Alciatorum, Hotomanorum, Budaeorumque gloriam, non dormitantem illam oscitantemque glossatorum sapientiam conniteretur, studiis elegantioribus selectissimam indolem admouit*, quae et fundamentum sternunt eruditioni reliquae, et sui neglectum per omnem vitam seuera vltione vindicant. Quantum ceteris adolescentibus ad salutandos amicos, quantum ad corporis exercitationem, quantum ad alias voluptates innoxias, et ad ipsam requiem animi et corporis conceditur temporis; quantum alii tribuunt intempestiuis conuiuiis; quantum denique aleae, quantum pilae: tantum ille sibimet ad haec studia recolenda sumsit. Cuius quidem consilii quantos fructus per omnem vitam perceperit, si alia deessent huius rei argumenta, vel ex ipso, quod paullo post amplexus est, iurisprudentiae studio adparuit. *Sublimioribus enim his sacris initiatus,*

tus, nihil reliquit intactum, nihil intentatum, nihil, quod non sagacissima mente penetrarit. Siue vasto iuris Romani mari se committeret, siue se praerupto spatiosissimoque legum pontificiarum pelago crederet, siue rerum denique ciuilium adsuesceret fluctibus: his semper velis securus tam feliciter enauigauit, vt nullis adlideretur errorum scopulis, nulla popularium opinionum incurreret breuia, nullas ignorantiae syrtes pertimesceret. Quid ex Zieglero, Lysero, Klengelio? quid ex Nergero? quid deinde in Viadrina ex Dechero, Brunnemanno, aliisque doctissimis viris, de omni iuris legumque ratione accepit, quod non animo ita praeparato tam facile haeserit, vt non tam difcere, quam reminifci quodammodo et recordari, ex illa vetere Platonis fententia, videretur? *quam fortunato conatu omnes et Romanae disciplinae et Germanici iuris rationes et diuortia vasto animo est complexus? quam nihil ex imperii legibus et institutis ignorare se passus est?* Hunc in modum deformatus, et lineis omnibus expreffus exfcriptusque erat ille STRYKIVS, qui ingenii atque eruditionis magnitudine oculos in fe non patriae folum, fed vniuerfae Germaniae effet conuerfurus. Id tantum ad fummam laudem reftabat, vt partes quaedam expolirentur amplius, et inducto veluti colore illuminarentur, vt, tamquam in Apellea tabula, fic in STRYKIO, nihil pulchritudinis aut artificii deeffet.

X.

Qualis sit panegyricorum stilus?

Stilus panegyricorum fit fublimis *), grauis **), acutus ***), nonnumquam etiam, fi ita ferat materiae ratio, concitatus ****). Obferuandum tamen, fublimis etiam ftili certos veluti gradus effe. Vnde, quo illuftrior eft, quam laudamus,

persona, eo sublimiorem grauioremque esse stilum oportet *****).

*) Vide supra *Part. I. cap. 2. num. 46.*

**) Maxime haec grauitas in locis communibus et iudiciis, quae historiae immiscenda esse diximus, elucet. Vide supra *Part. I. c. 2.*

***) Attamen vt in omni vita, ita et hic illud adprime vtile est, NE QVID NIMIS. PLINIVS, et sequentes panegyricorum scriptores, inprimis AVSONIVS, plus iusto indulgent ingenii acumini, quod etiam vbique ostentant IO. WOWERVS et ANT. MALAGONELLVS. Castiores ea in re M. ANT. MVRETVS, AVG. BVCHNERVS, IO. GE. GRAEVIVS, C. G. SCHWARZIVS, quos merito insiteris. Conf. *Part. I. cap. 2. num. 63.* ¶ Acumen et virtutes orationis reliquas pete ab antiquis. Quantum ad dispositionem, quam vocant, recentiores fere sunt accuratiores. Romanorum enim liber ille spiritus coerceri se non temere patiebatur. (G.)

****) Stilus concitatus panegyricorum praecipue in exordiis, ¶ nisi in funeribus, vbi dolorem ciemus, quem sedare animus est, (G.) et conclusionibus locum habet, quoties adfectus mouendi sunt vehementiores. Conf. *Part. I. c. 2. num. 54.*

*****) Quum enim inter rem, de qua dissérimus, ipsamque orationem quamdam veluti proportionem esse oporteat, facile patebit, sublimiorem esse debere stilum in panegyrico, magno alicui principi consecrato: paullo remissiorem vero, si viri vel rerum gestarum, vel eruditionis scientiaeque gloria conspicui, virtutes sint celebrandae. Hinc grandiore oratione AVG. BVCHNERVS Gustaui Adolphi, regis Sueciae, et Ioannis Georgii I. Electoris Saxoniae, laudes enarrat, quam FRISII, METSCHII, KOEBERI, SENNER-

TI.

TI. Minus hoc obseruauit IO. HENR. BOECLERVS, cuius oratio paene semper est eadem.

XI.

Ad *exordium* et *conclusionem* quod attinet, nihil singulare habent panegyrici, nisi quod in vtraque *) parte vehementiores moueri soleant adfectus **), quam qui in declamationibus locum habere possunt ***).

Quid in exordiis et conclusionibus obseruandum?

*) ❡ Vid. §. praeced. n. ****. (G.)

**) ❡ V. g. in oratione natalitia et gratulatoria generatim gaudium ex amore, in funebri luctus ex eodem; quum sacramentum dicitur principi, spes cum amore, etc. (G.)

***) Nam saepe in panegyricorum vel exordiis vel conclusionibus vti solemus apostrophis, sermocinationibus, prosopopoeiis, exclamationibus, aliisque figuris patheticis, quae in declamationibus, ❡ i. e. recitatione cuiuscumque dissertationis, quacum perpetuo confundit Auctor declamationem, (G.) non solum intempestiuae, verum etiam frigidae plerumque essent futurae.

CAPVT IIII.

DE DIALOGIS.

I.

In scriptionibus prosaicis †), locum haud postremum merentur dialogi, qui veteribus non modo *), verum etiam vltimi aeui scriptoribus quibusdam **) fuere in deliciis. Et quamuis hodie paene ab

Dialogi, etsi hodie rariores, laudem tamen merentur.

ab vſu receſſerint: digni tamen ſunt ob iucunditatem ac elegantiam ***), de quibus praecepta nonnulla ****) ſuppeditemus.

†) ❡ His verbis non negatur, etiam verſibus dialogos poſſe ſcribi, nam ipſe Auctor infra §. X. et XII. comicos Latinos huc referre videtur. Bonam partem ex *ſermonibus* et *epiſtolis* Horatii, quasdam etiam Perſii *Satyras*, non male forte dialogos dixeris poeticos, vt de tragicis taceam. Huic generi eſt fortaſſe annumerandus diuinus liber Iobus, dialogorum et, vt videtur quibusdam, librorum adeo antiquiſſimus, cuius poeſi nihil plane habemus comparandum. (A.)

*) Summis Graecorum philoſophis ea ſcribendi methodus mirifice placuit. Hodienum exſtant (❡ Socraticorum, G.) PLATONIS, AESCHINIS et XENOPHONTIS dialogi plane egregii. Nec ignoti ſunt ATHENAEI δειπνοσοφισαὶ, LVCIANI (❡ comicophiloſophi, G.) *dialogi*, aliaque huius generis opera. E Latinis in dialogis ſcribendis excelluit CICERO, qui et philoſophica et oratoria ſcripta pleraque hac methodo compoſuit. (VARRONIS *de re ruſtica libri III.* ipſi quoque formam dialogi habent, ❡ PETRONII item *Satyricon*. G.) Exſtat etiam CORN. TACITI, vel potius incerti auctoris de cauſſis corruptae eloquentiae dialogus elegantiſſimus, cui iungendus MINVCII FELICIS inſignis dialogus, quo chriſtianae religionis cauſſam contra gentilium calumnias perorauit. Omitto MACROBIVM, qui (in Saturnalibus, G.) ATHENAEVM (in δειπνοσοφιςῶν libris, G.) non infeliciter imitatus eſt, et alios. ❡ Inprimis chriſtiani ſcriptores primi, quos patres vocare ſolemus, cum Platonis philoſophia ſcribendi quoque rationem dialogicam accepiſſe videntur, certe inter Graecos plures reperias, qui illam amarint, quorum dialogos potiores

tiores hic indicare, forte non erit, extra oleas vagari. Sunt igitur IVSTINI MART. *cum Tryphone Iudaeo*, ORIGENIS *contra Marcionistas*, ATHANASII *de sancta trinitate*, PALLADII *de vita Chrysostomi*, CHRYSOSTOMI *de sacerdotio*, CYRILLI Alex. *cum Hermia*, THEODORETI tres, AENEAE GAZAEI *de animae immortalitate, et corporum resurrectione*, ZACHARIAE Mitylen. *de mundi opificio*, *contra philosophos mundi aeternitatem asserentes*, IO. DAMASCENI *aduersus Manichaeos*, D. HIERONYMI, Theologi Graeci, *de S. Trinitate*, GENNADII SCHOLARII *de via salutis humanae*, et reliquorum. Neque Latinis displicuisse plane hanc methodum, fidem faciunt non Minucii solum, sed aliorum quoque dialogi, vt HIERONYMI *aduersus Luciferianos*, SEVERI SVLPITII *de conuersatione orientalium*, SALONII *in prouerbia et ecclesiasten Salomonis*, vt de Pomerio, Gregorio Papa, et dialogorum scriptoribus sequioris aeui reliquis taceamus. (A.)

**) Recentioribus paullatim vel displicere, vel ignota esse coepit haec scribendi ratio. Neque tamen nulli aliquid ea in re ausi sunt. Nam vt colloquiorum scriptores, ꝗ Viuem, Erasmum, Castellionem, Pontanum, Corderium, Langium, etc. (G.) omittam, et qui in vernacula eiusmodi quid tentarunt, ꝗ sicut auctorem libri menstrui, *monatliche Unterredungen*, aliosque; (G.) non inuenusti sane sunt dialogi quidam M. ANT. MAIORAGII, IANI NICII ERYTHRAEI, IVSTI LIPSII, ꝗ in scriptis de philosophia Stoicorum atque antiquariis, [et qui hunc imitatus esse videtur, in similis, numismatici praesertim, argumenti libris, LAVR. BEGERI.] Post renatas litteras PETRARCHA *de remediis vtriusque fortunae*, PLATINA *de falso et vero*, etc. et plerique eius aeui hoc scribendi genere excelluerunt; deinde eodem sunt vsi HIER. OSORIVS in libris V. *de gloria*, [ANT. AVGVSTINVS *de emendatione*

Gratiani, et de numis veterum, quem posteriorem librum in Latinam linguam ex Hispanica ANDR. SCHOTTVS transtulit,] IO. BODINVS in *theatro naturae*, et *colloquio heptaplomeri*, IO. PARTHÉN. GIANNETASIVS in *aestatibus et auctumnis Surrentinis*, quae colloquia sunt amicorum de rebus iucundis et eruditis, IO. STVRMIVS *in partitiones oratorias Ciceronis*, etc. IO. LVD. FABRICIVS in variis opusculis, [ANT. BORREMANSIVS *de poetis et prophetis*,] I. P. DE CRESA in *tentamine logico*, IOS. AVREL. DE IANVARIO in *republica ICtorum*, et alii. [Quin nostra aetate haec consuetudo quasi postliminio venit in vsum, inprimis ANT. FONTENELLIVS ciues suos suo exemplo excitauit, qui patria lingua ad dialogorum formam libros nobis plures dederint, in his aurei sunt] *le spectacle de la nature*, [et *dialogues Socratiques*, etc.] Neque apud nos desunt scriptores, qui idem sunt laudabiliter conati. De dramatis hic non agitur, nec de colloquiis mortuorum Germanice scriptis, nec de libris erotematicis Reimannianis et Hubnerianis, etc. (G.)

***) Quemadmodum enim, *g* de quo dubitare nos non sinunt fabulae, mimi, derisiones, pictura, poesis, etc. (G.) omnis imitatio habet, quod nos capiat atque oblectet: ita non potest non dialogus cum voluptate legi, qui doctorum virorum mores, vrbanitatem, differendique rationem veluti in theatro sistit. Nec iucunditate solum, sed et vtilitate sua, nonnumquam se commendant dialogi. Quum enim veritates nonnullae ita sint comparatae, vt si nudae ac sine inuolucro sistantur, animo parum composito duriores videri possint: consultissimum erit, argumentis in vtramque partem adlatis, de iis disputare, et lectori permittere iudicium. Cui rei maxime inseruient dialogi. Vnde facile patet, cur GALILAEVS A GALILAEIS librum de syste-

mate

mate mundi dialogiſtica, quam dogmatica, methodo conſcribere maluerit. Et neſcio ſane, an non id innuere voluerit QVINCTILIANVS, quando dialogis libertatem adſcribit, *lib. X. c. 5, 15. Quapropter hiſtoriae nonnumquam vbertas in aliqua exercendi ſtili parte ponenda, et dialogorum* LIBERTATE *geſtiendum.* Quamuis enim ibi pro *libertate* Voſſiani codices habeant *vbertate:* tamen quum id vocabulum iam paullo ante adhibuerit ſcriptor elegantiſſimus, non ſane veroſimile eſt, eum illud hic repetere voluiſſe. ¶ Non hoc me mouet ſimpliciter; ſed in tantum, vt potius vna phraſi comprehenſurum fuiſſe putem hiſtoriam et dialogos. Illa vero dialogorum vtilitas magna ſane, quae in eo ineſt, vt academice philoſophari poſſimus in vtramque partem, et ſic occultare ſententiam; [non raro tamen lectoribus parit incommodum aeque magnum hoc, quod vera auctoris ſententia non facile poteſt cognoſci. Ita Platonis, et in libris oratoriis, Ciceronis ſententia quae ſit, perſpicere, res eſt maximae difficultatis.] (G.)

****) Equidem iam olim elegantem de dialogo librum edidit CAR. SIGONIVS ad Io. Moronum, cardinalem, excuſum *Venet.* cIↃIↃLXII. et *Lipſ.* cIↃIↃLXXXXVI. in 8. Sed ille hiſtoricus potius et criticus eſt, quam rhetoricus, quod et de GEORG. PASCHII diatriba de vſitata veterum exemplo ratione tradendi per dialogos, *Kilonii* cIↃIↃCC. 4. edita, dicendum videtur.

II.

Eſt vero DIALOGVS *fictum* *) *inter viros doctos* **) *colloquium, quo variae de materia quadam dubia ſententiae* ***) *expenduntur.* (Nimis anguſtam puto definitionem. Certe nec viri, nec docti, nec de *Dialogus quid ſit?*

 mate-

materia dubia loquentes neceſſario et ſemper inducuntur. G.)

*) Pleroſque ergo dialogos ſermones perſonis tribuere, quos numquam inter ſe habuere, ſatis conſtat. Ac proinde SOCRATES, viſo PLATONIS Lyſide: *Proh dii immortales,* inquit, *quam multa de me mentitur adoleſcens!* DIOG. LAERT. III, 35. Non magis veras eſſe, quae in LVCIANI, CICERONIS, aliorumque veterum dialogis viris ſummis tribuuntur, orationes, facile vnusquisque, qui in his non plane hoſpes eſt, intelliget. (CIC. *fam.* IX, 8. ad Varronem: *Puto fore, vt, quum legeris, mireris, nos id loquutos eſſe inter nos, quod numquam loquuti ſumus. Sed noſti morem dialogorum.* G.)

**) Exſtant etiam dialogi, in quibus dii vel mortui in campis Elyſeis inter ſe confabulari finguntur, quales e veteribus LVCIANVS confecit. (Cuius etiam meretrices et ſutores et galli adeo gallinacei colloquuntur. G.) Hos POETICOS dicere poſſis ob ingenioſam fictionem, quae hic vtramque paginam facit. Sed quum ob futiles libellos, noſtra memoria hac methodo ſcriptos, hi dialogi fere ridiculi facti ſint, ſ quamquam bibliopolas ditarunt: (G.) iis iam quidem non immoramur.

***) Equidem, quemadmodum familiares de rebus variis inter ſe caedunt ſermones: ita et dialogos de rebus omnibus conſcribi poſſe, nemo dubitauerit. Sed quum hic de iis potiſſimum agamus colloquiis, quae inter viros eruditos habita finguntur, hi vero non videantur de lana caprina ſermocinari: aptiſſimam dialogis materiam ſuppeditabunt quaeſtiones dubiae, de quibus in vtramque partem ſolet a viris doctis diſputari. Sic CICERO modo diuerſas de diis ſententias, modo ancipites veterum de diuinatione diſputationes, modo quaeſtiones de fato, vel de ſumma homi-

hominis felicitate, examinat paullo adcuratius. ¶ Igitur quodammodo, et recte quidem, tollit hic Auctor, quae supra posuit I, 2, 58. n. †) vbi negauit, imitandum Platonem ac Ciceronem. Vid. quae ibi obseruauimus. (G.)

III.

Quotuplices illi sint?

Quamquam autem multiplices sunt dialogi *): praecipue tamen hic obseruandum, alios HISTORICOS **) esse, alios COMICOS ***). Quae diuisio non ab obiecto, sed a forma vel scribendi ratione, desumitur.

*) Sic PLATONIS dialogi vulgo diuidi solent in φυσικοὺς, qualis est *Timaeus*; ἠθικοὺς, qualis est *apologia Socratis*; λογικοὺς, quales sunt *Theages, Cratylus, Sophista, Laches*; ἐλεγκτικοὺς, quales *Parmenides et Protagoras*; πολιτικοὺς, quales *Criton, Phaedo, Minos, Symposion, Leges, Menexenus, Clitipho, Philetus*; πειραστικοὺς, quales *Euthyphron, Meno, Ion, Charmides*; μαιευτικοὺς, qualis *Alcibiades*; ac denique ἀνατρεπτικοὺς, quales *Hippias, Euthydemus et Gorgias*. Vid. ALBINI *introd. in Platonis dialog. n. 5.* apud FABRIC. *Bibl. Graec. III, 2. p. 46.*

**) *Historicos* dialogos voco, in quibus, quid inter personas actum sit, historice narratur. ¶ Quod fit interdum *indirecte* per infinitiuos, plerumque *directe* per ait, inquit. (G.) Tales sunt CICERONIS dialogi de oratore, de finibus, de diuinatione, aliique, ¶ VARRONIS *de re rustica*, quidam LVCIANI, (G.) in quibus tum occasio colloquii, tum ipsi, qui inter amicos vltro citroque habiti sunt, sermones historice enarrantur.

***) *Comicos* adpello dialogos, vbi, sine narratione, sermones personarum, directa oratione, proponuntur. Tales sunt CICERONIS dialogi *de legi-*

legibus, vt et eiusdem *topica ad Trebatium*, nec non *partitiones oratoriae*. PLATONIS etiam, LVCIANI et ERASMI dialogi plerique funt comici.

IIII.

Quales personae eligendae in dialogis historicis?

Ad hiftoricos quod adtinet dialogos, primo omnium eligendae funt perfonae, et quidem tales, quae vno eodemque tempore vixerunt *), et quas ita loquuturas fuiffe verofimile fit **).

*) Ridiculum ergo effet, v. c. Abrahamum, Petrum et Mahumedum colloquentes introducere, qui quum eodem tempore haud vixerint, nec colloqui profecto inter fe potuerunt. Et tamen ne PLATO quidem fibi ab hoc vitio temperauit, qui in *Timaeo* philofophum hunc Pythagoraeum introducit colloquentem cum Socrate, quos tamen *eodem faeculo haud vixiffe*, iam MACROB. *Saturn. I, 1.* obferuauit, quamquam et CICERO *de finib. V.* eum a Platone auditum referat. ¶ Nempe Timaeus et Socrates licet non fuerint eiusdem γενεᾶς, vt Macrobii *faeculum* interpretor, vna tamen effe potuerunt. (G.) Immo et Socratem cum Parmenide, cuius pueritia vix Socratis fenectutem adprehenderit, et Paralum ac Xanthippum, Periclis filios, cum Protagora committit Plato, quum illos multo ante infamis illa peftilentia Athenis abfumfiffet. MACROB. *ibid.* (¶ Plutarchus VII. fapientes conduxit, non fatis caute. || Generale hoc eft dialogorum omnium praeceptum. Ceterum in dialogis mortuorum maior hic licentia, quum apud inferos vna effe fingi queant, qui totis faeculis alioquin fuere feiuncti. G.)

**) Vt vbique, ita et hic τὸ πρέπον vtramque paginam facit. Hinc ludibrium deberet lectoribus, qui e. g. *Auguftum* et *Liuiam* de fubftan-

ſtantiae definitione, aut de vſu ſyllogiſmorum loquentes introduceret. Quis enim credat, par iſtud coniugum de quaeſtionibus eiusmodi leuiſſimis inter ſe diſſeruiſſe? Peccauit ea in re ipſe CICERO. Quum enim in quaeſtionibus academicis Lucullum et Catulum introduxiſſet loquentes, ab Attico monitus, tantos † viros de rebus eiusmodi colloquutos, vix eſſe veriſimile, mutauit conſilium, aliasque perſonas elegit.

† (Pro illo *tantos* rectius dictum eſſet *hos*. Nemo tum tantus, quem non deceret diſputare de argumento academicorum. Sed ſcilicet Lucullus et Catulus hoc genus litterarum non amabant. ¶ Ceteroquin maximi ſaepe de minimis agunt, et nugas amant maximas. (G.)

V.

Partes eiusmodi dialogorum tres numeramus, *παρασκευὴν*, (*exordium*) *ἀγῶνα* (*tractationem*) *καὶ ἐπίλογον* (*epilogum*) *). *Quot partibus illi conſtent?*

*) Παρασκευὴ occaſionem colloquii, *ἀγὼν* (¶ *commiſſio*. G.) ipſum colloquium, *ἐπίλογος* denique, quomodo illud abruptum ſit, enarrat.

VI.

Παρασκευὴ partim *prologo* *), partim *narratione* **), conſtat, tametſi prologus non ſemper videatur neceſſarius. *Qualis ſit παρασκευή?*

*) *Prologus nihil aliud eſt, quam totius dialogi exordium*, quod vel ab ipſa re, vel a circumſtantiis loci, temporis, perſonarum, poteſt deſumi. Sic CICERO dialogos de diuinatione auſpicatur a vetere quaeſtione, an ſit diuinatio quaedam praeſenſioque rerum futurarum? Dialogis de natura deorum prologum a philoſophorum diſſenſu de exiſtentia et natura deorum praemittit. In principio librorum de legibus, de lau-

laudibus municipii Arpinatis; alibi de laudibus Luculli et Hortenſii diſſerit. (Tanta ſuauitas eſt horum prologorum, quae tenere etiam illos poſſit, quibus de cetero longum eſt, ipſos dialogos legere. Quod etiam de Platonicis ita ſe habet. G.)

**) *Narratio* quaſi viam pandit ad colloquium, et qualis fuerit ſermocinandi occaſio, enarrat. Dicendum ergo, vbi viri iſti congreſſi ſint, et qua occaſione in hanc diſputationem inciderint. Ingenio ergo non magis, quam iudicio, hic opus eſt, ne quid fingamus, quod circumſtantiae non ferant.

VII.

Ea conſtat prologo et narratione.

Prologus non aliter, quam quodcumque aliud orationis exordium, elaboratur *). *Narratio* vero ordinem temporis obſeruat, adeoque, quid anteceſſerit, quidue conſequutum ſit, ſigillatim exponit **).

*) Quemadmodum ergo orationis exordium *protaſi, aetiologia, apodoſi et baſi* abſoluitur: ita eaedem partes in dialogorum prologis obſeruantur. Id quod vel vnico exemplo demonſtrare iuuat: CICERO *de nat. deor. I, 1.* in prologo huius dialogi diſſenſum philoſophorum de deorum exiſtentia et natura hoc ordine exponit.

I. PROTASIS. *Magna ſemper fuit inter philoſophos contentio de natura deorum.*

II. AETIOLOGIA. *Diſputant enim*

I. *de exiſtentia deorum.*

II. *de eorum eſſentia.*

III. *de prouidentia.*

III. APODOSIS. *Et tamen haec quaeſtio maximi momenti eſt.*

IIII. BASIS. *Hinc philoſophiae me ſedulo dedi, et maxime amaui academicam, quae nihil temere adſir-*

adfirmat. Vnde etiam methodo academicorum de natura deorum disputabo.
Habes hic omnes exordii partes, ad quas facile etiam reliquorum dialogorum prologos licebit reuocare. ❡ Conf. quae supra obseruata sunt II, 2, 11. n. *. (G.)

**) Hinc vulgo aiunt, *narrationem* constare *antecedentibus*, *concomitantibus*, *et consequentibus*. CICERO eodem dialogo ita narrationem disponit:

I. ANTECEDENS. *Veni ad Cottam feriis Latinis, et inueni disputantem cum Velleio Epicureo et Balbo Stoico.*

II. CONCOMITANTIA. *Tum me Cotta inuitauit ad disputandum.*

III. CONSEQVENS. *Facile ei assensus, primo Velleium rogaui sententiam.*

Elegans inprimis est παρασκευή, quam Octauio suo praemisit MINVCIVS FELIX. Exorsus enim a laudibus Octauii Christiani, deinde narrat Caecilium, deorum cultorem, Octauio familiarissimum, salutatum hunc venisse, quocum hic ad maris litus deambulatum exierit. In via Caecilium incidisse in simulacrum Serapidis, quod quum more maiorum veneraretur, Octauium monitum esse a Minucio, ne pateretur, familiarem diutius in tanta re errare. Hinc occasionem illis natam de religione disputandi. ❡ Si nihil, Platonis certe παρασκευὰς illas legant harum litterarum studiosi. (G.)

VIII.

Ἀγὼν ipsum enarrat colloquium. Vbi obseruandum, varias de quaestione sententias inter personas colloquentes esse distribuendas *). Primae partes plerumque deferuntur personae, quae opinionem vel vulgarem, vel paullo absurdiorem *Quid sit ἀγών?*

rem defendit **). Vbi haec perſona dixit ſententiam, altera reſpondet, et prioris argumenta partim probat, partim refellit, et, quid ſibi videatur, exponit ***). Idem et reliquae, ſi plures ſint, perſonae faciunt. Accedit nonnumquam veluti arbiter, qui totam litem componit ****).

*) ¶ Si nempe tractatur quaeſtio vna, quod non ſemper fit: nam interdum narrant de facto, vbi ſententiam quisque dicit: de antiquitate diſputant, vbi vni hoc, aliud alii in mentem venit. Sed nempe Auctor Socraticum illud genus tractat. (G.) Hanc regulam adcurate plerumque obſeruat CICERO. Sic in dialogo de natura deorum alium ex mente Epicureorum, alium ex ſententia Stoicorum, alium ex Platonicorum principiis de diis diſſerere fingit. Ita et MINVCIVS FELIX Caecilio partes paganorum, Octauio Chriſtianorum tribuit.

**) Hinc in CICERONIS ſaepe laudato dialogo VELLEIVS Epicureus, in MINVCII FELICIS Octauio CAECILIVS, deorum cultor, prior dicit ſententiam. ¶ Sic in Tuſculanis incipit A. *Malum mihi videtur eſſe mors.* Sic ſemper in Petrarcha a principio proponitur vel felicitas quaedam vel infelicitas. (G.)

***) Hic quoque exemplum luculentiſſimum dabit MINVCII FELICIS dialogus, in quo Octauius Caecilii argumenta non ſolum adcurate refellit, ſed et pro chriſtiana religione copioſius diſſerit.

****) Ita eodem dialogo MINVCIVS FELIX veluti arbitri partes in ſe ſuſcipit. Sed obſeruandum, arbitro eiusmodi locum vix eſſe in dialogis CICERONIS. Quum enim hic academicorum ſcholae dedidiſſet nomen, qui nihil temere adfirmabant: facile patet ratio, cur numquam com-

ponat litem, sed lectores veluti sub cultro relinquat. (Conf. HORAT. *sat.* 1, 9, 74. G.)

VIIII.

Epilogus plerumque breuissimus est, et tantum, quomodo interruptum sit colloquium *), aut quid rei consequutum sit **), enarrat. *Qualis epilogus?*

*) Hic quoque aliquid, quod verisimile sit, fingendum, v. c. accessisse amicum, qui alio sermonem inflexerit, vel itum esse ad coenam, in qua aliis de rebus in multam noctem confabulati sint, cetera.

**) Sic MINVCIVS FELIX in epilogo narrat, Caecilium, Octauii oratione permotum, profanas de religione sententias eierasse, et christianae ecclesiae dedisse nomen. ¶ Narratur apud Varronem euentus comitiorum; mors amici, quem exspectabant, etc. (G.)

X.

Dialogi *comici* non historice narrant, quid inter se sermocinati sint amici, sed tantum directa oratione, vt comici solent, singulorum orationem proferunt, praemissis semper personarum nominibus *). Quo fit, vt veluti κατ' ἐξοχὴν *colloquia* vocentur eiusmodi dialogi. *Quales personae eligendae in dialogis comicis?*

*) Quum in dialogis *historicis* plerumque personae verae introducantur inter se colloquentes; in comicis nomina fere finguntur, quamuis et hic laudem mereatur ὀνοματοποιΐα, quae characterem personarum quodammodo exprimit, qua in re PLAVTVS inprimis mirus fuit artifex. ¶ *Plerumque* illud et *fere* falsum vtrumque puto. Luciani Fontenellique dialogi varia nomina ha-

 beut.

bent. Etiam Platonici quidam sunt comici, vt adeo plane esse indifferens videatur. (G).

XI.

Quot partibus illa constent?

Haec quoque colloquia παρασκευῇ, ἀγῶνι et ἐπιλόγῳ absoluuntur. Verum παρασκευὴ nec prologum nec narrationem complectitur, sed tantum ipsum ostendit sermonis initium, et quo ordine colloquentes in hos sermones inciderint *).

*) Sic ERASMVS colloquium de peregrinationibus religiosis inchoaturus, fingit peregrinantem quemdam, domum redeuntem, in amicum incidere, qui illum blande salutatum de itinere percunctatur. Quumque inter alia hic quaerat, quem inde fructum ceperit, occasio illis subnascitur, de peregrinationibus religiosis liberius confabulandi. Elegans est illud ERASMI colloquium, et quod vna cum eiusdem ἰχθυοφαγία palmam reliquis omnibus praeripere existimo. Vnde illud colloquendi artificium ex his quam optime addisci posse videtur. (Sed CICERO etiam *Tusculanae* disputationi *primae* praemittit exordium: deinde, *Sed quo commodius*, inquit, *disputationes nostrae explicentur; sic eas exponam, quasi agatur res, non quasi narretur. Ergo ita nascetur exordium. A. malum mihi videtur esse mors*, etc. G.)

XII.

Qualis dialogorum stilus?

De *stilo dialogorum* non est, quod hic plura moneamus, quum illum iam supra *) satis accurate descriptum meminerimus. Illud tantum addo, hic quoque personarum, quas loquentes introducimus, habendam esse rationem, ne vel pueris

ris cothurnos, vel Herculi soccos aptemus **).

*) Vid. *Part. I. c. 2. n. 58.*

**) Alius enim dicendi character viro erudito, alius indocto, alius viro honesto, alius parasito, alius Thrasoni competit. Hac quoque in re parem vix habent LVCIANVS, PLAVTVS, et TERENTIVS, quibus nemo fere diuersos personarum characteres ipsa etiam forma stili adcuratius expressit. ¶ Terentius tamen modestior, nusquam plebeius valde est. (G.) Contra ea PLATO, cuius stilo omnes tantam tribuerunt laudem, vt ipsum Iouem, si Graece loqui vellet, Platonis oratione vsurum somniarint, vbique eumdem seruat stili characterem, eamdem orationis vbertatem, eaque re multum venustatis dialogis suis detrahit. (Discrimen personarum seruat etiam PLATO: sed nimirum apud eum omnes philosophantur, ¶ et quidem vbique Socrates, vbique homines eruditi, vbique de argumento philosophico et politico: || vnde non tanta potest esse, quanta in LVCIANO, varietas. G.)

CAPVT V.
DE INSCRIPTIONIBVS.

I.

Prosa oratione etiam *inscriptiones* conficiuntur, quae cum vltimis potissimum temporibus, id est, patrum nostrorum memoria, nouam veluti faciem induerint, recte in *antiquas* et *nouas* dispesci possunt. *Inscriptiones vel veteres, vel nouae.*

*) Quales veteres fuerint inscriptiones, satis adparet e tot marmoribus, quorum epigraphas collegerunt IAN. GRVTERVS, THOM. REINESIVS, RAPH. FABRETVS, IO. BAPT. FERRETIVS, IAC. SPONIVS, IAC. PHIL. TOMASINVS, SERTOR. VRSATVS, IAC. SALOMONIVS, ONVPHR. PANVINIVS, MARC. VELSERVS, PHIL. a TVRRE, CAR. CAES. MALVASIA, IO. VIGNOLIVS, nuper etiam SCIP. MAFFEIVS in *antiquitatibus Galliae*, ℊ deinde in *museo Veronensi*, (G.) et MAIANSIVS in *epistolis*; ℊ HAGENBVCHIVS in *epistolis epigraphicis*, (G.) aliique quam plurimi. Vt iam non dicam de noua MARQVARDI GVDII collectione, quae *Leouardiae* typis Halmianis excusa, prodiit tandem CIƆIƆCCXXXII. (Et de tribus operibus, quibus ANT. FRANC. GORIVS locupletauit saeculum, nempe *inscriptionibus* iis, quas DONIVS collegerat, tum *Etruscis*, ac denique *columbario* s. *monumento libertorum Liuiae Augustae*; de MVRATORII *thesauro*, et quae per hanc occasionem disputata, etc. ℊ Conf. supra dicta ad I, 1, 4. n. **. G.) At postremis temporibus aliud in vsu esse coepit inscriptionum genus, ex meris argutiis conflatum, quod cum vetere illo nihil habet commune, nisi quod auctores et harum inscriptionum breues longasque lineas promiscue ponere solent. Quum enim ob poetarum ineptias ipsa carmina, quantumuis nitida, sordere coepissent viris grauibus: (Quidsi etiam hoc addas: Quum ob difficultatem diuinae artis carmen desperarent quidam, ingenii laudem captantes viri, ℊ sed ἄμουσοι? G.) coeperunt illi aliquid reperire inter orationes et versus medium, et, loco carminum, cudere inscriptiones argutas. Auctores huius rei Itali, inter quos mirifice hoc siue inscriptionum, siue elogiorum genere delectati sunt LAVR. PIGNORIVS, IAC. SALIANVS, EM. THESAVRVS, OCT. FERRARIVS, ℊ huius tamen inscriptiones et elogia potius ad anti-

antiquitatis iudicium conformata sunt: nisi quod quaedam longis breuibusque versibus distincta, et paullo argutiora, (G.) IO. PALATIVS, aliique, quos deinde et Galli, Germani, ceteraeque nationes imitari non dubitarunt. Parum honorifice tamen de nouo hoc inscriptionum genere sentiunt eruditi, quotquot sunt antiquae elegantiae tenaciores. Nam praeterquam quod exemplo veterum destituuntur: nescio quid declamatorium et sophisticum sapit argutus ille inscriptionum stilus, nec magis virum grauem decet, quam vestis auro gemmisque operta. Vid. BOECLERI *museum tom. III. dissert. acad. p. 337. sequ.* MORH. *disciplin. argut. III, 4. p. 180. seq.*

II.

Veterum exemplo conscriptae quando hodie locum inueniant?

Veteres hodie imitamur, quoties in portis, propugnaculis, pontibus, aliisque publicis operibus inscriptiones ponendae sunt *). Idem stilus lapidaris maxime ornat epitaphia **), cenotaphia ***), et alia huius generis monimenta.

*) Non temere vllum opus publicum exstruxere Romani, quod non addita inscriptione aliqua veluti consecrarint. Illud et hodie imitantur principes, famae suae studiosiores, vt vel ex solis illustrissimi auctoris (¶ FERD. FVSTENBERGII, episc. Paderb. G.) MONIMENTIS PADERBORNENSIBVS liquet. Sic et hodie saepius titulis eiusmodi ornantur portae vrbium aediumque publicarum, catarractae, arcus triumphales, pontes, aliaque opera publica, qualia exempla passim exstant in EM. THESAVRI *inscriptionibus.* Hic vero caue, nouas illas inscriptiones, quarum superiore paragrapho mentionem fecimus, imiteris. Exigit enim temporum nostrorum elegantia, vt veterem potius illum stilum lapidarem exprimere conemur. (¶ Multo minus linguae

 hodier-

hodiernae talibus inſcriptionibus ſunt adhibendae. || Quanti res momenti putentur inſcriptiones, oſtendit exemplum academiae inſcriptionum, in Gallia inſtitutae A. cIↃIↃCLXIII. Vid. LVCAE oratio *de monumentis Latine inſcribendis*, ❡ quam Blackwallo ſuo ſubiecit Ill. Ayrerus. Anno nimirum MDCLXXVI. diſputabatur, an Gallice inſcribi deberent monumenta regis? etc. || Horum monumentorum praecipua fere nummi. G.)

**) Neque enim probantur eruditis epitaphia hodierna, in quibus praeter vitae mortisque hiſtoriam, et aliquot ſententias e ſcriptura ſacra depromtas, nihil omnino occurrit, quod placeat. Imitandi et hic veteres, quorum epitaphia et breuitate concinnitateque, et interdum etiam acumine, ſed non anxie quaeſitis argutiis, ſeſe lectoribus commendant. Plura eiusmodi monimenta exſtant apud GRVTERVM, REINESIVM, SPONIVM, aliosque, e quibus optima quaeuis ſeligi oportet, quae imitemur. Neque enim negari poteſt, alia ſequioris aeui inquinatam Latinitatem, alia vel auctorum vel lapicidarum ruditatem redolere.

***) Cenotaphia ab epitaphiis quomodo differant, nemo ignorat. EPITAPHIVM *eſt titulus, vero ſepulcro ſuffixus;* CENOTAPHIVM *inſcriptio ſepulcro honorario adiecta.* Talia ſepulcra honoraria ſunt monimentum illud Druſi Moguntinum, vulgo *der Eichelſtein,* (❡ ſed hic nihil inſcriptionis, quod memorent Gruterus, Reineſius, monumenta Paderbornenſia, etc. G.) et celeberrimum cenotaphium Piſanum, Caii et Lucii caeſarum memoriae poſitum, quod ſingulari eoque pererudito commentario illuſtrauit doctiſſimus Romanae eccleſiae cardinalis, HENR. NORISIVS, *Venet.* cIↃIↃCLXXXI. *fol.* ❡ Monumenti ipſas inſcriptiones exhibent etiam Fleetwoodus p. 71. ſq.

et editiones Suetonii Graeuiana ac Burmanniana. (A.)

III.

Vt vero ſtilum lapidarem veterem paullo adcuratius exprimamus, quaedam tum circa *materiam diſpoſitionemque*, tum circa *eloquutionem* ac *orthographiam* monenda ſunt. *In iis quid obſeruandum?*

IIII.

Materiam facile ſufficiet occaſio. Nemo enim non videt, ſi verbi gratia aedificium publicum inſcriptione vel titulo notandum ſit, tunc finem, cauſſam efficientem, et tempus in eiusmodi monimento eſſe exprimenda *). Non temere tamen inſcriptio publica poni ſolet, in qua non principis honorifica fiat mentio **). *Earum materia.*

*) Sic e. g. muris Veronenſibus haec inſcriptio addita reperitur apud GRVTER. *Inſcript. pag.* CCXVI, 12.

COLONIA. AVGVSTA. VERONA.
NOVA. GALLIENIANA.
VALERIANO. II. ET. LVCILIO. COSS.
MVRI. VERONENSIVM.
FABRICATI.
EX. DIE. III. NON. APRIL.
DEDICATI. PRID. NON. DECEMBR.

Habes hic murorum finem, ſcilicet vt praeſidio eſſent coloniae Veronenſi: habes cauſſam, vel certe quibus conſulibus Romanis id factum ſit, habes denique aedificationis ac dedicationis tempus. Omnia enim haec ſcire poſteritatis intererat.

 **) Quae-

**) Quaecumque in monarchia geruntur, principis geruntur auspiciis. Vnde non facile praetermitti solet grata ac honorifica eorumdem mentio. Quid? quod legibus cautum sit, ne priuatorum nomina operibus publicis inscribantur, sed principum, *l. 3. Dig. de oper. publ.* nisi priuati sumtus in illa fecissent, *l. 2. §. 2. l. 3. §. 2. D. eod.* Notandum tamen, adulationem illam, quam in Romanis posterioribus vbique animaduertimus, ex inscriptionibus etiam passim elucere. Nihil enim frequentius est loquutionibus: DEVOTVS NVMINI MAIESTATIQVE EIVS, DIVINA EIVS PROVIDENTIA, cet. (Vbi tamen obseruandum, alio sensu haec talia de principibus dicta, alio de aeterna natura, quam Deum vocamus. *Numen* est auctoritas, quae *nutu* perficere multa ac magna potest: *deuotus*, qui pro aliquo se mori velle promittit. G.)

V.

Eorumdem dispositio, et quidem epitaphiorum.

Ad dispositionem quod adtinet, a *publicis monimentis* seiungere soleo *epitaphia*, quo olim et inscriptiones priuatorum statuis subiectae pertinebant: quamuis vti antiquioribus temporibus inscriptiones vel titulos statuarum plane ignorabant, et plerosque a posteris demum additos esse, obseruat IAC. PERIZONIVS *Animadu. histor. c. 7. p. 302. sequ.* ¶ vid. EDM. FIGRELIVS *de statuis illustrium Rom.* (G.) ita et iam pridem exoleuit mos ille, priuatis dedicandi statuas. In EPITAPHIIS plerumque praemittitur CONSECRATIO *), cui deinde subiungitur MORTIS vel SEPVLTVRAE mentio **). Hinc porro sequitur NOMEN defuncti

cti ***), cui ELOGIVM aliquod breue et acutum ****) addi solet. Accedit postea DIES EMORTVALIS et defuncti AETAS. Nonnumquam et ALLOQVVTIO vel ad defunctum *****), vel ad viatorem ******), subiicitur. Quibus omnibus denique subiungitur NOMEN illius, qui istud monimentum fieri curavit †). Reliqua, tamquam πάρεργα, merito praetermittimus ††).

*) CONSECRATIO illa vel dedicatio saltim non temere omittebatur a Romanis, apud quos sepulcra pontificii iuris, adeoque religiosa, putabantur. Vid. *antiquitat. Roman. iurisprud. ciuil. illustrant. II, 1, 4. p. 409.* Quum vero illa dicata dicerentur diis inferis: semper fere epitaphiis praemitti solebant litterae: D. M. id est, *dis manibus*, vel: D. M. S. *dis manibus sacrum*, item: D. I. M. S. *dis inferis manibus sacrum*, IAC. GVTHER. *de iure man. III, 1.* Verum quum apud nos superstitionem illam iam pridem expulerit sanctior religio: consecratio illa in Christianorum epitaphiis vel plane omitti, vel certe in has litteras inflecti potest: D. O. M. S. vel: D. O. M. id est: *Deo optimo maximo sacrum*, vel: *Deo optimo maximo.*

**) Solet haec elegantiore aliqua phrasi exprimi, v. g. MORTALE, QVIDQVID HABVIT, HIC DEPOSVIT. ADSTAS VIATOR TROPAEO. SITAE SVNT SVB HOC MONIMENTO EXVVIAE, cet.

***) Hic quoque cauere solent antiquae elegantiae studiosiores, ne nomina longo titulorum syrmate onerent. Sic principis titulum veteri exemplo ita liceret reddere: INCOMPARABILIS PRINCEPS, vel: IOSEPHVS, IMP. CAES. AVG. P. P. vel: PRINCEPS PIVS, FELIX. AVG. P. P.

vel: CAROLVS, IMP. CAES. AVG. GERMANICVS. GALLICVS. HISPANICVS. ITALICVS. HVNGARICVS. TVRCICVS. (Notandum, a deuictarum gentium nominibus hos titulos sumtos. Itaque nec HISPANICVM, nec ITALICVM, nec HVNGARICVM, minime omnium GERMANICVM, ex ista ratione vocari Carolum debuisse. Ciuilia bella nec triumphum nec nomen dabant. Potius itaque consueta et sollemnia titulorum verba hic seruarem. G.) Talia etiam sunt elogia: PRINCEPS IVVENTVTIS, ¶ PRINCEPS EQVITVM, (G.) PRINCIPIS AMICVS, PRINCIPIS A SECRETIS, AB EPISTOLIS, cet.

****) Id quo breuius atque acutius, eo erit elegantius. V. C. INCOMPARABILIS EXEMPLI FEMINA, QVAE NVMQVAM MARITVM, NISI MORTE, TVRBAVIT. PVER VENVSTVLVS, IPSISQVE GRATIIS AMABILIOR. PRINCEPS IMMORTALITATE DIGNISSIMVS, SI ALIVD AD AETERNITATEM ITER PATVISSET. AMOR DELICIVMQVE GENERIS HVMANI. QVEM AVT NASCI NVMQVAM, AVT NVMQVAM MORI OPORTVISSET, cet. ¶ Haec et sequentia valde augeri possunt, et sunt indices talium peculiares, exemplo Gruteriani operis solent esse XIII-XVI. (G.)

*****) Talis est vetus illa: HAVE BEATISSIMA ANIMA, NOS TE EO, QVO QVEMQVE NATVRA IVSSERIT, ORDINE CVNCTI SEQVEMVR. Talis etiam formula in antiquis monimentis frequentissima: H. S. E. S. T. T. L. *hic situs est: sit tibi terra leuis.* GRVT. *Inscript. p.* CCCXXI, 6. *p.* DCLXXV, 10. *p.* DCXCIII, 8. *p.* DCLXXVI, I. *p.* DCCII, 10. *p.* DCXCV, 9. Quemadmodum vero his locis omnibus litterae tantum singulares occurrunt: ita tota formula expressa est apud eumdem *p.* DCCCXLIII, I. *p.* DCCXVII, 9. *p.* DCCLXXXV, 3. Add. MARTIAL. *Epigr. V, 34.* et *VIIII, 30.* Sunt et aliae formulae adloquendi cineres: HA-

VETE

VETE ANIMAE, REINES. *class. XIII, 70.* HAVE DVLCIS, DVLCIS VALE, REINES. *class. XIIII, 192.* SALVE, HAVE, VALE, GRVTER. *p.* DCXCI, 6. *p.* DCCLXIX. 4. REINES. *class. XIII, 31.* ΘΑΡΡΕΙ. ΘΑΡΣΕΙ, ΕΥΘΥΜΕΙ, ΘΑΡΡΕΙ ΚΑΙ ΘΥΜΟΝ ΕΧΕ ΑΓΑΘΟΝ, REINES. *praefat. p. 8.* et *class. XIIII, 31.* GRVTER. *p.* cIↃCXX. 4. *p.* DCCCCXXIII, II. HELIOD. II, I. III, I. ΕΥΤΥΧΕΙ ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΟΣΙΡΙΔΟΣ, REINES. *inscript. praef. p. 8.*

******) Sepulcra Romani solebant condere in agris iuxta vias, vbi et spatium quoddam, septo plerumque cinctum, religione occupari credebatur. Vid. *antiqu. Rom. iurisprud. illustr. II, 4. p. 409. sequ.* Hinc tam frequens viatorum mentio in epitaphiis Romanis, (hodie plerumque absurda. G.) Saepe etiam defuncti viatores adloqui, et de communi mortalitate rerumque omnium vanitate admonere fingebantur. Tales sunt elegantes illae adloquutiones: NON FVI, (§ sed sum ratione animae, G.) FVI, (§ ratione corporis et completus homo, G.) NON SVM, (§ plenus homo, G.) ERO, (§ post resurrectionem. G.) VIXI, VT VIVIS, MORIERIS, VT SVM MORTVVS. SIC VITA TRVDITVR. SOLVS CVR SIM, QVAERIS, VT CENSORIO ILLO DIE TANTO FACILIVS SINE IMPEDIMENTO RESVRGAM, quamuis hanc formulam non antiquam, sed post renatas litteras inuentam esse, facile pateat, idque praeclare demonstratum sit a TH. REINESIO in *praefat. inscriptionum.* Adde et hanc, quae in pueri sepulcro locum habere posset: QVVM FATA INTERCIPIANT PVEROS, TIBI QVID EXSPECTANDVM SIT, MEMENTO. Aliquando et colloquium aliquod instituitur inter defuncti cineres et viatorem: BONVS HOMO SICVT ET TV. ΧΡΗΣΤΗ ΧΑΙΡΕ, ΚΑΙ ΣΥ ΓΕ. Exempla habet REINES. *class. XI. inscr. I. p. 606.* Est, vbi aliquid rogare fingitur defunctus a viatore,

tore, veluti: NEMO NOS INQVIETET, REINES. *class. XII, 60.* TE QVICVMQVE TITVLVM NOSTRVM RELEGES, ROGO PER SVPEROS, SIC VT AD INFERNAS PARTES RECIPIARIS, NE VELIS TRIBVS SEPVLCRIS MOLESTARI, REINES. *class. XIIII, 33.* ROGO PER SVPEROS, QVI ESTIS, OSSA MEA TVEATIS, pro *tueamini*, REINES. *class. XVII, 170.*

†) In hac subscriptione plerumque necessitudo, quae inter defunctum et superstitem intercesserat, vel caussa, cur monimentum positum sit, exprimitur. Tales sunt formulae: PARENTI OPTIMO ET B. D. S. M. (id est, *bene de se merenti*) C. CRISPVS FILIVS, HOC MONIMENTVM L. L. Q. (id est, *lubens lugensque*), vel CVM LACRVMIS POSVIT. PATRVO B. D. S. M. C. MANLIVS EX TEST. F. F. vel F. C. id est, *ex testamento fieri fecit*, vel *faciendum curauit.* Paullo maioris momenti sunt litterae: H. M. H. S. id est, *hoc monimentum heredes sequitur*, quas, quoties hereditario iure conditorium possidemus, epitaphiis subiicimus. Ceterum, ne exemplum desit epitaphii, hoc ordine compositi, illud hic fingemus:

D. O. M.
ADSTAS. VIATOR.
TROPAEO.
VIRI. INCOMPARABILIS.
ET. QVO. VNO. NOMINE.
OMNES. LAVDES. OMNIAQVE.
DECORA.
CONTINENTVR.
HVGONIS. GROTII.
QVI.
VTRIVSQVE. FORTVNAE.
VICTOR.

SOLI.

SOLI. THEOLOGORVM. INVIDIAE.
ET.
MORTI.
SVCCVBVIT.
VIXIT. ANNOS. LXII.
OBIIT, ROSTOCHI. IN. ITINERE.
KAL. SEPT. CIↃIↃCXLV.
HAEC. SCIRE. TVA. INTERFVIT.
VIATOR.
TV. IN. REM. TVAM. ABI.
ET.
QVAM. MAGNA. VEL. VNA. VRNA.
CAPIAT.
HOC. LOCO. MONITVS. DISCE.
PATRI. B. D. S. M.
HOC. MONIMENTVM.
GROTIVS. FILIVS. ET. COGNATI.
L. L. Q. POSS.

§ Ponamus et nos epitaphium:

SANCTAE. ANIMAE. VIRI.
IMMORTALIS.
GRATAE. POSTERITATIS. PIAE.
MEMORIAE. SACRVM.
HIC. DEPOSITVM. EST. QVOD.
MORTALE. ERAT.
VIRI. NON. MVNERIBVS. MAGIS.
QVAM. SVA. DIGNITATE.
VENERABILIS.
IOANNIS. CHRISTOPHORI. WOLFI.
QVI. NATVS. WERNIGERODAE.
A. CIↃIↃCLXXXIII. A. D. XXI. FEBR.

EDV-

EDVCATVS. HAMBVRGI.
WITEBERGAE. ERVDITVS.
SPECTATVS. EXTERIS.
E. FLENSBVRGENSI. SCHOLA.
WITEBERGAM. REVOCATVS.
PHILOSOPHIAE. ATQVE. ORIENTIS.
LITTERAS. DOCVIT.
ET.
ORNAVIT.
IDEM. FECIT. IN. GYMNASIO.
HVIVS. VRBIS.
AB. ANNO. SAECVLI. XII.
ECCLESIASTES. AD. DIVAE. CATHA-
RINAE. ELECTVS. ANNO.
SAECVLI. XVI.
DE. CIVITATE. DEI. DOCENDO.
PARITER. ET. FACIENDO.
SIC. MERVIT.
VT. BONVM. HVIVS. VRBIS. CIVEM.
GERERET. SE. ALIOS.
FACERET.
ORIENTIS. THESAVROS.
IN. BIBLIOTHECAM. SVAM.
COLLECTOS.
CVM. PVBLICASSET. INGENIO. SVO.
AC. DILIGENTIA. OMNIBVS.
TVM. VLTIMIS. TABVLIS. PVBLICAE.
VTILITATI. DEDICAVIT.
EISDEM. TABVLIS. EGENOS. CATHA-
RINIANOS. IVVIT.
SPIRITVM. IMMORTALEM. COMMEN-
DAVIT. DEO.

A. D.

A. D. XXI. IVLII. A. R. G. CIƆIƆCCXXXVIIII.
INTER. THEOLOGOS. LITTERATISSIMVS.
MODESTISSIMVS. LITTERATORVM.
AETERNVM. DECVS. HVIVS.
VRBIS.
QVAM. IPSVM. HOC. MONVMENTVM.
ORNAT.
QVOD. VIRO. PONENDVM. LOCARVNT.
CVRATORES. ECCLESIAE.
CATHARINIANAE.
HAVE. SANCTA. ANIMA. (G.)

††) Talia in vetustis epitaphiis et titulis sepulcralibus quam plurima obseruamus, quae iam BARN. BRISSONIVS et alii collegerunt. ¶ vid. Gruteriani operis ind. XVI. et XVII. (G.) Vt paucis rem exemplis illustremus, aliquando adiiciebatur poena, inferenda in arcam pontificum, si quis sepulcrum alienaret. GRVTER. *inscript. p.* LX, I. *p.* XII, 12. *p.* CIƆCXXXIX, 12. *p.* DCCCCXLVI, 6. *p.* DCII, 8. REINES. *inscript. class. I, 43. p. 87.* Aliquando edicitur, ne extraneum corpus in idem monimentum, vel infra finem maceriae inferretur, REINES. *class. XII, 37.* ne vstrinum monimento adplicaretur, *ibid.* n. 123. vt dolus malus monimento abesset, REINES. *class. XV, 25.* Inprimis frequentes in veterum epitaphiis imprecationes, quibus iis dira quaeuis minabantur, qui sepulcrum violare non dubitaturi sint. E. g. OLLAM EIVS SI QVI INVOLARIT, AD INFEROS NON RECIPIATVR, REINES. *class. XVII, 168.* conf. *class. XIIII, 133.* Quin, quod mireris, ne Christiani quidem ab huiusmodi imprecationibus in titulis suis sepulcralibus abstinuerunt. Vid. REINES. *class. XX, 440, 441. p. 1000.*

VI.

VI.

Nec non monimentorum publicorum.

Reliqua monimenta publica ita disponi possunt, vt praemisso PRINCIPIS *nomine* et *titulo* *) breuis rerum gestarum addatur HISTORIA **). Eam deinde sequitur descriptio OPERIS PVBLICI, hoc titulo notandi, vel OCCASIONIS, operi huic construendo datae ***). Denique additur SVBSCRIPTIO personarum vel collegii, cuius impensis hoc monimentum constructum est ****).

*) Hic quoque repetendum, quod supra §. 5. huius capitis monuimus, dandam scilicet esse operam, ne cum longo prouinciarum syrmate nomen principis proferamus. Quum enim stilo lapidari hic vtendum sit: satius erit, vetere more principum titulos recensere. (Sed malunt plerumque viri ciuiles veterem morem migrari, quam immutari aliquid in consuetis titulis principum. G.)

**) Res gestae fere casu ablatiuo solent describi, e. g. PROSTRATIS. HOSTIBVS, CONCILIATA. PACE, PATRIA. OPIBVS. LOCVPLETATA, cet.

***) Nonnumquam et operis ipsius et occasionis simul iniicitur mentio, e. g. CIVIBVS. IN. IVS. IVRANDVM. ADACTIS. ARCVM. HVNC. TRIVMPHALEM. CONSTITVIT. DEVOTA. VIRTVTI. MAIESTATIQVE. EIVS. CIVITAS.

****) Vbi tamen cauenda est antiquitatis adfectatio. Sane merito ludibrium debent cordatioribus, qui sollemne istud S. P. Q. omnibus fere municipiis tribuunt, vbi populo nihil iuris est in administranda republica, et vbi vmbra potius collegii, quam senatus hoc nomine dignus occur-

occurrit. ¶ Senatus de republica Venetiana, Belgica, Polonica, Anglica recte dicitur. Romani non patiebantur ſenatus conſulumque nomen communicari cum municipiis, aut quibuscumque vrbibus. Curia, et decuriones, et duumviri, et aediles, et quinquennales (i. e. cenſores) erant. (G.) Romae ſaepe nomina ſubſcribebant operum publicorum curatores. Hi erant viri ſenatorii ordinis, qui ſub diſpoſitione praefecti vrbi erant, et ſub ſe habebant procuratores et diſpenſatores operum publicorum. De his erudite, vt ſolet, REINES. *Inſcript. claſſ. VIIII, 45. p. 571.* Ceterum noſtrum erit, huius quoque paragraphi doctrinam exemplo illuſtrare. Tale eſt, quod ſequitur:

D. O. M.
IMP. CAROLVS.
REX. GERMANORVM. HISPAN.
HVNGAR. BOEMORVM.
SICVLORVM.
PRINCEPS. PIVS. FEL. AVG. P. P.
PROFLIGATIS. HOSTIBVS.
REDDITA. CIVIBVS. PACE.
IMPERIO. CLASSE. MILITIBVS.
OPERIBVS. FIRMATO.
ALBAM. GRAECAM. TVRCIS.
EREPTAM.
NOVIS. HIS. PROPVGNACVLIS.
MVNIVIT.
OPTIMO. PRINCIPI.
HOC. MONIMENTVM.
POSS.
DEVOTI. VIRTVTI. MAIESTATIQVE.
EIVS.
REGNI. HVNGARICI. PROCERES.

¶ Nostra exempla in opus Hámelense haec sunt:

I.

B. F.

GEORGIVS. II.
M. BRIT. FRANC. ET. HIB. REX.
D. BRVNSV. ET. LVNEB. S. R. I. ARCHI-
THES. ET. EL.
PROVIDENTISSIMVS. PRINCEPS.
LOCVPLETATOR. PATRIAE.
DEPRESSA. HAC. FOSSA.
ET.
MVRIS. E. QVADRATO. SAXO.
CLAVSTRISQVE. MVNITA.
AQVARVM. DECVRSV. IN. POTESTA-
TEM. REDACTO.
PERICVLA. NAVIGANTIVM. AVERTIT.
COMMERCIORVM. FACVLTATEM.
EXPEDIVIT.

2.

OPVS.
DIV. VOTIS. EXPETITVM.
FRVSTRA. SAEPE. TENTATVM.
FATO. VIDEBATVR. DEBITVM.
FELICI. AC. MITI. IMPERIO.
GEORGII. II.
CVIVS. ANNO. VII.
INTRA. BIENNIVM. A. QVO.
COEPTVM. FVERAT.
PERFECTVM. DEDICATVMQVE. EST.
CIↃIↃCCXXXIIII.
QVI. SECVRE. IAM. NAVIGAS.
AVCTO-

AVCTORI. TANTI. MVNERIS.
OPTIMI. PRINCIPVM.
GRATVS. RECORDARE.

3.

B. F.
GEORGIO. II.
PROVIDENTISSIMO. PRINCIPI.
SECVRITATEM. HANC. DEBETIS.
NAVIGANTES.

4.

OPVS.
DIV. FRVSTRA. EXPETITVM.
DENIQVE. SVB.
FELICI. AC. MITI. IMPERIO.
GEORGII. II.
PERFECTVM. DEDICATVMQVE.
cIↃIↃCCXXXIIII.

5.

GEORGIVS. II.
P. F. A. P. P.
PROVIDENTISSIMVS. PRINCEPS.
FVNDATOR. QVIETIS. PVBLICAE.
HAC. MOLE. IMPOSITA.
VISVRGIN.
MINISTRARE. COMMEATIBVS.
MERCANTIVM.
COEGIT.
ET.
POPVLOS. SVOS.
ETIAM. QVI. IN. MEDITERRANEO.
HABITANT.

MARITIMORVM. COMMODORVM.
PARTICIPES. ESSE. IVSSIT.
A. IMP. VII. (G.)

VII.

Stilus lapidaris qualis?

Potiſſimum vero reſpiciendum eſt ad STILVM, quem LAPIDAREM vocant critici. Eum enim nonnulla ſingularia habere, nemo ibit inficias *).

*) Praecipua hic tantum conſectabimur. Obſeruandum itaque eſt.

1. *In marmoribus multa occurrere vocabula, multasque loquutiones, reliquis Romanae linguae auctoribus ignotas*, quales ſunt ABANTE, DEANTE, AETERNALIS. Vid. SCALIGERI *indices*, GRVTERI *inſcriptionibus additos*, qualem etiam *cap. 18.* ſuis indicibus inſeruit REINESIVS. Ex eo notamus vocabula BALLATIO, BALLEMATIO, VALLATIO pro *ſaltatione*, CAPITVLARIS pro *ſeruo arcario*, DVPLICARIVS pro eo, *qui vtrique parti fauet*, (quin qui duplici ſtipendio fruitur. G.) FRVNITVS pro *fruitus*, SCHOLA OLLARVM pro *receptaculo vrnarum.* TATA, προσφώνησις φιλεταιρικὴ νέε πρὸς μείζονα, POR pro *puer*, PORA pro *puella*, VIRGINIA CONIVX, VIRGINIVS COMPAR, VIRGINIVS VIR, VTERQVE ALTER pro *fratre.* Quae pauca tantum ſpeciminis loco damus. Verum caue in his quaeras delicias. Multa enim huius generis lapicidarum ruditati; multa vulgi dialecto, (vel ſequiori aeuo, G.) debent originem. Forſan etiam aliquando aberratum eſt ab iis, qui inſcriptiones veteres e lapidibus deſcripſerunt. (Quod oſtendit lectionis varietas. Summa fide in *Etruſcis inſcriptionibus* verſatus eſt laudatus ante GORIVS. G.) Exempla ſane eiusmodi lapſuum plurima notauit CAR. SPONIVS: plura adhue

adhuc dabit MARQ. GVDIVS, cuius correctiones orae operis Gruteriani adſcriptae maximam partem publici iuris factae ſunt, cum in noua et ſplendida marmorum Gruterianorum editione, tum in *actis eruditorum Lipſienſibus*, ipſaque noua marmorum Gudianorum collectione.

II. *Singulares quoque eſſe in marmoribus conſtructiones*, qualium haud paucas notauit idem SCALIGER, e. g. CVM FERARVM LIBYCARVM. Sed nec hic eſt, quod imiteris, quum eaedem id prohibeant rationes, et haec nimis archaiſmum ſapiant. Licebit, ex eodem indice Reineſiano quaedam huius generis excerpere. ADQVIESCERE CVI, pro *prope aliquem quieſcere*, AD CVMVLVM AEDIFICARE, id eſt, *ad colophonem perducere*. COMITARI CVM ALIQVO, EX PARVO CREVIT, MOLESTARI ALICVI, MONERE TAVROBOLIVM.

III. *Inprimis inſcriptiones praeferre orthographiam antiquam*, veluti OLLI pro ILLI, COERAVERVNT pro CVRARVNT, ABEI pro ABI, QVOI pro CVI. (Diſtingui debet in inſcriptionibus ſaeculum et artifices. V. g. e cenotaphio Piſano orthographiam conſtituunt NORISIVS et SCHVRZFLEISCHIVS. Paucae ita accuratae. ¶ Quam vero in iisdem lapidibus diuerſa ſit ſaepe orthographiae ratio, oſtendit in praefatione Fleetwoodus. Ipſum monumentum Piſanum habet quaedam illo saeculo fere indigna. G.) Imitari licebit, quae frequentiſſima reperies in bonae aetatis monimentis, veluti HEIC pro *hic*, SVLPICI pro *Sulpicii*, KALENDAE pro *calendae*, EIDVS pro *idus*. Reliqua pro obſoletis habenda. Neque enim adfectationis notam effugies, ſi orthographiam vetuſtiſſimam immo et falſam aliquando in hodiernis monimentis ſequendam exiſtimaueris. Talis eſt vſus frequens AE pro E, e. g. CAELERIS, CAEREALIS, immo, quod mi-

reris, DIAE, COMPARAES, PACAE, PRAESBYTER, QVINQVAE pro *celeris*, *Cerealis*, *die*, *compares*, *pace*, *presbyter*, *quinque*. Eo etiam referimus promiscuum vsum B. et V. (¶ qui in libris optimis quoque frequens esse solet, v. c. in pandectis Florentinis. G.) vt ABABVS pro *abauus*, ATABVS pro *atauus*, BALERIA pro *Valeria*, VXORI BENE BIBENTI pro *vxori bene viventi*, DVVIVS, INCOMPARAVILIS, VENE MERENTI, VONAE, ¶ DVONVS, (G.) pro *dubius*, *incomparabilis*, *bene merenti*, *bonae*, ¶ *bonus*, (G.) Talia, quae magno numero dedit REINESIVS *in indice inscript. cap. 19.* quis sanus imitanda putet?

IIII. *Frequentissimas esse in inscriptionibus formulas quasdam*, quas merito notabis, v. c. BENE DE SE MERENTI LVBENS LVGENSQVE. Plures idem index Scaligerianus antea laudatus suppeditabit.

V. *Denique praecipue notandas esse siglas, vel vocum abbreuiationes*, de quibus singularis exstat liber SERTORII VRSATI, in IO. GEORG. GRAEVII *thesauro antiquitatum Roman. tom. XI. p. 507.* recusus. ¶ Saeculo iam secundo *de interpretandis Romanorum litteris, etc.* scripsit M. VALERIVS PROBVS, cuius liber prodiit cum notis HENR. ERNSTII, *Sorae* 1647. 4. (G.) Addi possunt indices SCALIGERI et REINESII, nec non IO. NICOLAI commentatio *de siglis veterum*, *Lugd. Bat.* cIↃIↃcciii. in quibus eiusmodi notae vel abbreuiationes, in lapidibus obviae, plena manu proferuntur. ¶ Aliis satisfacere potest appendix A. grammaticae Vrsinianae, quae est index siglarum ex indice Gruteri et Valerio Probo confectus, qualem etiam dedimus in *thesauro L. L.* Nieupoortus quoque *rituum Romanorum explicationi* appendicem I. de siglis subiunxit. Si in lucem prodire potuissent

ſent Chriſtoph. Woltereckii labores, ille foret inſtar omnium. Vid. ſupra I, 1, 9. (G.)

VIII.

Inſcriptionum nouarum materia, inuentio, et eloquutio.

Pergimus ad inſcriptiones *nouas* †), quae, quod ad materiam adtinet, parum a carmine differunt *). Res omnis ad vnicam regulam redit, *non temere ſcilicet in inſcriptione ponendam lineam, quae non acutum quid et admirandum prae ſe ferat* **). Attamen ſi dicendum, quod res eſt, quo magis hanc obſeruabis regulam, eo minorem laudem reportabis ab iis, qui, quam frigida ſit illa acuminum nimia adfectatio, non ignorant.

†) ¶ Ab anno circiter 1660 vſque ad a. 1690 inter politicos, qui videri vellent, ſaeuiit contagio, vt de omnibus euentibus publicis inſcriptiones ederent totis libris. Ex hoc genere ſunt NIC. AVANCINI, S. I. *elogia L. imperatorum Roman. ac German. regum*, *Viennae* 1663. 4. PETR. LABBE *elogia*, et aliorum. Inprimis *diarium Europaeum* refertum eſt eiusmodi inſcriptionibus, quas *politicas* vocabant. Deinde ad ludimagiſtros, Vockerodtium praeſertim, doctiſſimum de cetero virum, et alios, tranſiit, duce Chriſt. Weiſſio, qui Petr. Labbei *elogia* edidit, ac praefatione ſtilum illum defendit, *Lipſ.* 1686. 8. Sed eiusdem quoque librorum appellationes occaſionem dederunt contemtui, vt *politicus* eam fere vim habere inciperet, quam illud *cavallierement*, id eſt, negligentiae. Hodie haec conſuetudo plane eſt abolita. (G.)

*) Quaecumque ergo inuentio poemati conſcribendo inſeruit, eadem et inſcriptioni ſuppeditat materiam. Parum enim intereſt inter carmen et inſcriptionem nouam.

**) Quum ergo fontes acuminum me iam ſupra, ſub finem *Part. I. cap. 2.* §. *63.* dare meminerim: hic quidem actum agere nolo, ſed exempli loco addere ſufficiet inſcriptionem EMAN. THESAVRI, vt, quales ſint illae lautitiae, harum rerum cupidis exemplo oſtendamus. Exſtat illa p. 319. et Iobi, quem ipſe Eſaui pronepotem putat, continet elogium: (cuius ſinguli prope ſenſus aut falſum aliquid, aut ineptum, interdum etiam in Deum hominesque iniurium continent. G.)

In arenam, o ciues!
Gemini congrediuntur athletae,
Orientis alter; alter occidui ſolis imperator,
Iob et Daemon.
Simplicem illum videbitis cum multiplici hoſte pugnantem,
Illum ſemper eundem, hunc ſemper alium:
Qui forma carens, formas alternat.
Sed proderit Iobo aduerſarii varietas,
Toties vnum triumphaturo.
En mollium Sabaeorum ſpecie ſimulatus hoſtis,
Iobi boues praedatur,
Haec prima daemonis velitatio, robur eneruare deliciis.
Sed irrito euentu.
In flammam mutatur flammarum hoſpes,
Et coelo cadens, vbi ſtare non potuit,
Incendit, quacumque incedit;
Et paſcentes ouiculas igni depaſcitur,
Hinc magicum Chaldaeorum agmen mentitus,
Camelos cum rectoribus corripit.
Suſtinet hanc iacturam diuinus pugil,
Qui opibus impeditior, quo ditior,
Aeque beneficum vocat numen, ſiue opes adferat, ſiue auferat.
Sic praedonem angit, dum de praeda non angitur,
Hactenus proluſit adgreſſor: iam propius,
Vt regiam euertat, in ventum vertitur.

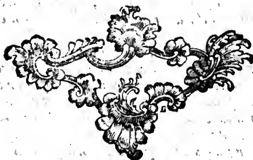
Nil

Nil enim aulae nocentius vento.
Omnes turbat hic turbo, praeter illum, cui nocet;
Qui ruinas inter infractus,
Latiore coelo fruitur, dum tecta subsidunt.
Sed maiores ciet lacrymarum nimbos hic ventus.
Dulcem senis sobolem inter epulas ruina sepelit.
At facilius terram mouet, quam Iobum,
Qui ruente familia sustinere potest orbitatem.
Spoliato quid superest? Vita.
Hanc tortoris imagine, cruciat, non rapit:
Vt intra corpus et cadauer medius,
Iob vitam optet, vel mortem.
Iob neutrum curat.
Et ante numen cadens aemulum sternit, dum sternitur,
Debellauerat; nisi defessus antagonista
Deteriorem sibi vicarium sufficeret, feminam.
Viro igitur vxorem delegat,
Quae postremam suis malis imponere manum suadeat,
Et mortem morte anteuertere.
Beneficam crederes hanc maleficam, nisi esset vxor,
Cui luxus est, debili marito carere.
Detrahit hanc pietatis laruam mariti pietas,
Ac linguam lingua retundens,
Viuere mauult, inuisus coniugi ac sibi;
Totiesque hostem verberat, quoties spirat.
Et nihil amaturus, praeter Deum, mortem etiam odit.
Nam postremis in malis,
Fortius est mortem arcere, quam arcessere.
Iam inter rapinas et ruinas nudus, palmam tenet.
Sed ipsam in palmam victus inuolat daemon,
Et vltimos conatus adhibet, amicorum probra,
Hi tanta virtute, amaris salibus respersa,
Famosis carminibus victoris famam corrumpunt.
Habet hanc felicitatem nouissima calamitas,
Quod inuidiam extinguit: hoc vno inuidenda.

 Iob

Iob omnium miſerrimus, inuidos habet amicos,
Nimirum poetas.
Tam male mordaces, vt vel vlceroſum mordeant.
Adeo inter aulicos virgines muſae laſciuiunt.
Euicit extremum hunc laborem ſtrenuus Iob,
Qui contemtus et contentus, hoſtes hoſtiis luſtrat.
Hic toto coeli theatro plauſus excitat,
Nec minore praemio, quam praelio,
Regno, liberis, opibus, duplo auctior, hos ipſe luctus cecinit:
Et calamitates calamo felices fecit.

¶ Promus condus harum lautitiarum, et ſimul dux ad hanc ſapientiam, eſt liber OCTAVII BOLDONII. Quae inde peti diſcique poſſint, titulus indicat: *Epigraphica ſeu elogia inſcriptionesque quoduis genus pangendi ratio, vbi de inſcribendis tabulis, ſymbolis, clypeis, tropaeis, donariis, obeliſcis, aris, tumulis, muſeis, hortis, villis, fontibus etc. facili methodo diſſeritur, ſubiectisque exemplis antiquis et recentibus, nonnullis etiam ex vtrisque nondum vulgatis praecepta dilucidantur. Auguſtae Peruſiae* 1660. f. (G.)

PARS

PARS III.

DE VARIIS CVLTIORIS STILI FACVLTATEM ADSEQVENDI SVBSIDIIS.

CAPVT I.

DE AVCTORVM LECTIONE.

I.

Latina lingua iamdudum inter mortales conticuit. In Latio enim ipso, vbi olim quam maxime floruit, sensim ita barbarorum commercio coepit inquinari, vt demum noua inde enata sit dialectus, quam Italicam dici moris est *). Idem in prouinciis huius linguae fatum fuit, in quibus LVSITANICA, HISPANICA et GALLICA linguae in priscae Latinae locum successere **). Vt adeo nulla hodie sit prouincia, in qua vetus illa lingua Romana ita vigeat, vt eam vsu vel consuetudine cum prouincialibus, addiscere possis ***). *Latina lingua inter demortuas referenda.*

*) Prae-

*) Praeclare linguae Latinae μεταμορφώσεις, et vt ea fenfim in Italicam mutata fit, oftenderunt CAR. DV FRESNE in *differtatione, gloffario mediae et infimae Latinitatis praemiffa*, et CHR. CELLARIVS in *differtatione de linguae Italicae origine*. ¶ Conf. fupra I, 2, 7. (G.)

**) De earum linguarum natura praeclare differuit ED. BRERWOOD in *fcrutinio linguarum*, cui iungendus MORHOF. *Polyh. I, 4, 3. et 4. p. 19. fequ.*

***) Exftat libellus ἀδέσποτος, Gallice primum fcriptus, dein *Londini* CIↃIↃCLVIII. in 12. excufus fub titulo: *An examen of the way of teaching the latin tongue to little children by vfe alone*, in quo regi fuadet auctor, vt ciuitatem aliquam Latinam inftituat, in qua folo vfu ac confuetudine linguam doceantur pueri: quod confilium etiam, quod mireris, probatur MORHOFIO, accurati iudicii viro, in *Polyh. I, 29, 21. p. 461.* Sed vereor ego quidem, ne et infructuofum hoc confilium, et eadem Latinae huius ciuitatis fata futura fint, ac olim reipublicae Platonicae, quae nusquam, nifi in Platonis cerebro, exftitit. (V. c. non eft fperandum, qui Latine recte loqui poffit, eum futorem, aut pedifequum, aut calonem nouae ciuitatis futurum. G.) Latinam linguam comparandam effe non colloquiis, fed ftilo, docet SANCTIVS in *Mineru. p. m. 859. fequ.* (¶ Abreptus in transuerfum a peruerfa confuetudine loquentium, cui dum fe opponit, nocuit illi ftudium τῆς ἀνθολκῆς. Quod vel inde apparet, quod concionatoribus etiam interdicit familiari vfu fermonis patrii. || Vid. ad §. proximum. G.)

II.

Hinc potiffimum ex auctoribus claffcis difcenda. Ex eo vero confequitur, vt Romanae linguae puritas ac elegantia non aliunde, quam ex veteribus, qui naufragium euaferunt,

ferunt, auctoribus classicis, hauriri possint *). Quum vero multum referat, quo ordine, quaque ratione auctores euoluas **): de ea quoque re nonnulla, more nostro, monebimus.

§ Exstat IO. NIC. FVNCCII *de lectione auctorum classicorum ad comparandam Latinae linguae facultatem necessaria liber singularis. Lemgouiae* 1730. 4. (A.)

*) Caue tibi persuadeas, ex vsu tantum et loquendi consuetudine ad Latinae linguae facultatem posse perueniri. Tantum enim abest, vt hoc fieri possit, vt potius inde nasci soleat inquinatum illud ac sordidum dicendi genus, quo monachi maxime, nec non Poloni et Hungari delectantur. Quo fit, vt Itali, Latinae elegantiae studiosiores, a sermonibus Latinis etiam cum viris doctis de industria abstineant, ne dictio aliquid ex idiotismo vernaculae trahat, quem etiam viri, quamuis eloquentissimi, in colloquiis vix effugiunt. (Praesertim ob magnam illam patrii sermonis cum Latina lingua similitudinem. Vid. quae ad I, 2, 7. n. 1. diximus. G.) Neque sola scriptione Latinae eloquentiae facultatem adsequimur. Quid enim iuuabit scribere, nisi antea ipsam linguae indolem ac genium animo conceperis? Id vero qua alia ratione consequi possis, quam lectis diligenter auctoribus, ego quidem vix intelligo. (Paullo distinctius hac de re videndum est, si pronunciare aliquid velimus. Nobis ita videbatur. I. Ex vsu solo loquendi in nulla lingua disces scribere, accurate scribere. Satis hoc apparet in plebe, mulieribus, § loquentibus saepe prudenter, absurde scribentibus. II. Sed ex vsu loquendi loqui disces, vt loquuntur ii, a quibus didiceris. III. Qui igitur volunt aliquando loqui Latine, iis cum idoneis hominibus loqui prodest. IV. Immo etiam ad intelli-

telligendum et ſcribendum tantum confert, quantum in vigentibus hodie linguis conferre quotidie experimur. V. Sed ad hoc, vt accurate et ornate ſcribere poſſimus, inſuper opus eſt lectione, et iis, quae mox dicentur ab auctore, remediis. VI. Habitus male loquendi nocet ſcribere accurate volentibus. VII. Ceterum ſunt tres gradus, ſimul quidem tractandi, ſed ordine, quo eos indicamus, perficiendi in adultis, a) intelligere, b) ſcribere, c) loqui. VIII. In infantibus inuerti ordo poteſt, et res modo illo naturali tractari, quo alias linguas diſcimus. IX. Sed illud tum demum fiet, quum idoneis praemiis inuitati idonei homines paruorum inſtitutioni praeficientur. ¶ Haec non temere dici, ſatis docet experientia Mich. Montani, Albert. Gentilis, etc. X. Ad grammaticam certe admitti non debent, niſi qui ex lectione et interpretatione facilium librorum qualemcumque facultatem linguae adepti, et analogiae aſſuefactione ipſa compotes facti ſunt: quod viderunt ii, qui grammaticas Latinas, Latino ſermone conſcriptas, dedere, quas ſcilicet non putarent adhibitum iri, niſi a linguae Latinae vtcumque vſu peritis. G.)

**) Sunt equidem, qui ſolum legendum CICERONEM exiſtimant. Verum Ciceronianos illos, ſi diis placet, iam dudum exagitarunt viri cordatiſſimi. ¶ Inprimis Eraſmus Roterod. item Taubmannus *de L. L.* Vid. ſupra I, 2, 12. fin. (G.) Alii omnes auctores eo, quo ſcripſerunt, ordine, id eſt, ſecundum aetatum, in quas inciderunt, ſeriem legi iubent, qua ratione vſum ferunt CL. SALMASIVM. (Et ad ipſarum rerum cognitionem nihil poteſt fieri accommodatius. G.) Sed inde, (¶ ſi nempe fiat ad ſtilum formandum, G.) non poteſt non inaequale ac frigidum naſci dicendi genus, quod nec magnus ille criticus ſemper euitare potuit. Eo itaque ordine vtendum puto, vt ſenſim ad perfectionem lin-

linguae perueniamus, et auctor vnus alteri velvti viam sternat; quo facilius intelligi ac in succum ac sanguinem verti possit.

III.

Quod ad ordinem huius lectionis adtinet, semper mihi se probauit TANAQVILLI FABRI methodus, tanto magis admiranda, quanto iucundius eius experimentum in ipso filio cepit, quem, a decimo aetatis anno ad decimum quartum, hac ratione ita vtraque lingua expoliuit, vt cum viris certare posset *). Nos vero, quamuis FABRVM non per omnia sequuti, FABRI tamen methodo praecipuos Latinae linguae auctores ita disponemus, vt quatuor cursibus ille ambitus absolui, ex prioribus semper animus ad posteriorum intelligentiam praeparari possit.

In lectione auctorum certum ordinem commendauit TAN. FABER.

*) Mentionem huius methodi aliquoties facit FABER in epistolis, sed postea etiam adcuratius descripsit in libello: *Methode pour commencer les humanités Grecques et Latines, Salmurii* CIↃIↃLXXII. 12. (recus. *dans les memoires de litterature par Mr. Sallengre,* Tom. II. P. II. p. 62. sqq. G.) ex quo tractatu pleraque excerpsit, et *Polyhistori* suo intexuit MORHOF. *Part. I. lib. II. cap. 9. n. 44. sequ.* Hanc methodum ergo et nos sequemur, sed ea vsi libertate, vt in ipso auctorum ordine pleraque, nostro arbitrio, mutemus. (Potest methodus ista tota adhiberi in institutione vnius, aut paucorum aequalium, in publica schola Germaniae, vt vulgo esse solent, non potest, & ob defectum librorum, et quia subinde succedunt alii. G.)

IIII.

IIII.

Qui auctores primo cursu perlegendi?

Primo itaque cursu, in quo singulari cura ac diligentia opus esse videtur, PHAEDRI fabulas, POMPONII MELAE geographiam, EVTROPIVM et CORNELIVM NEPOTEM euoluendos suaserim. *Ex primo* enim auctore vocum phrasiumque aliqua copia, *ex secundo* geographiae veteris notitia, *ex tertio* historia Romana, *ex vltimo* denique historiae Graecae non minima pars poterit hauriri. His vero praesidiis praemunitus, facile, ex mea quidem sententia, reliquos auctores omnes facilius intelliget.

Phaedrus.

Equidem FABER, pueri se accommodans ingenio, loco PHAEDRI, quem difficiliorem pro tironum captu iudicabat, capita aliquot ex euangelio IOANNIS proposuit †. Sed non desunt mihi rationes, quare hoc consilium minus commendandum putem. Inquinatior est interpretis, quem vulgatum vocant, Latinitas, quam vt ab ea auspicium fieri possit Latinae linguae: et nimis altas radices agunt, quae ista aetate imbibimus. Nec video, quid in PHAEDRI fabulis difficilius videri possit. Argumentum earum, si pauca paullo obsceniora omiseris, puerile est, ac summa cum voluptate coniunctum. Stilus tenuis, et plane talis, quali in familiari sermone vtebantur Romani. Summa quoque in his fabulis est orationis puritas, nec iudicium suum eruditis vmquam probauit SCIOPPIVS, qui nescio quem Thracismum in PHAEDRI stilo sibi subolfacere visus est. Videatur SCHEFFERVS *in vita Phaedri*, eius fabulis praemissa, et MORHOFIVS *de Patauinitate Liuii*, *p. 159*. Inter minores

PHAE-

PHAEDRI editiones praeftant IO. CHRISTOPH. WOLFFII, quae prodiit *Flensburgi* cIↄIↄccVIIII. 8. et PETRI BVRMANNI, quae prodiit *Hagae Comitum* cIↄIↄccXVIIII. 12. Inter maiores duae *Burmannianae*, prima, quae cum integris commentariis GVDII, RITTERSHVSII, RIGALTII, NEVELETI, HEINSII, SCHEFFERI, PRASCHII, et excerptis aliorum prodiit *Vltraiecti* cIↄIↄcc-XVIII. 8. mai. et altera, quae cum commentario nouo ipfius BVRMANNI prodiit *Leidae* cIↄIↄcc-XXVII. 4. mai. ¶ Hic commentarius et praefatio falutares funt contra emendandi fcabiem. (G.)

†) (Rectiffime Faber, et quisquis pueros velut a gremio formandos accipit. In Phaedro certe traiectiones quaedam et breuitas obfcuritatem adferunt. Hodie ad initia illa tenerorum nihil accommodatius *hiftoriis facris* HVBNERIANIS, Caftellionea Latinitate a KRIGELIO donatis; ac deinde ipfa interpretatione CASTELLIONIS, de qua fupra dictum §. 12. extr. *Epiftolae Ioannis* ob fimplicitatem orationis et repetitionem eorundem verborum, grammaticis initiis accommodatiffimae funt. Sed ad haec poft vfum demum aliquem accedendum. G.)

Geographiae cauffa Phaedro fubiungimus POMPONIVM MELAM, Claudiani aeui fcriptorem. Ex eo enim non folum terrarum fitus addifci, verum etiam vocum phrafiumque copia non parum poterit locupletari. Latinitas enim huius auctoris, etfi non adeo elegans et florida, pura tamen eft, et fatis caftigata, id quod profecto tironibus praecipue vtile eft. Inter meliores editiones eft ISAACI VOSSII, cui IAC. GRONOVIVS fuam oppofuit editionem, in qua potiffimum CLAVDIVM SALMASIVM aduerfus VOSSII cenfuras infigni, et familiari Gronouiano calamo, acrimonia vindicauit. Sed et hoc non impune tulit, fiquidem VOSSIVS *adpendicem ob-* *Pomponius Mela.*

seruationum ad MELAM *Londini* publici iuris fecit. Denique huic πάντα περὶ πάντων reddidit IAC. GRONOVIVS. Nouissime prodiit cum notis integris HERMOLAI BARBARI, PETR. IO. OLIVARII, FREDENANDI NONII PINTIANI, PETRI CIACCONII, ANDR. SCHOTTI, ISAACI VOSSII, et IAC. GRONOVII, curante ABRAH. GRONOVIO, *Lugd. Batau.* 1722. 8. mai. (In vsum pueritiae recudendum curauit ad exemplar GRONOVII, et *indicibus* commodissimis instruxit vir doctus M. HENR. ADAM. MEISNERVS, *Curiae Variscorum* cIↃIↃCCXXXVIII. 8. G.) In hac tamen editione non omnia, quae VOSSIVS aduersus GRONOVIVM monuit, exstare, viri docti monuerunt. ❡ Omissa est appendix Vossiana, *Lond.* 1686. 4. (G.) Indignam tantis viris dixeris hanc litem, et plane pudendam, nisi nobis tot elegantes POMPONII editiones, totque obseruationes vtilissimas peperisset.

Eutropius. EVTROPIVM, quamuis sequioris aeui historicum, vel ideo subiungendum MELAE duximus, quod nullus exstat scriptor, qui stilo simpliciore historiam Romanam ab ipsis vrbis primordiis, ad occasum paene occidentalis imperii vsque tradiderit. Romanae vero historiae cognitione non poterit is carere, qui se ad reliquorum scriptorum lectionem accingit. Accedit, quod iam habet in hoc auctore tiro, in quo geographiae veteris, quam a MELA edoctus fuerat, vsum perspiciat. Latinitas est simplex, et nonnumquam satis tersa, vt adeo et vocum phrasiumque copia legendo illo possit augeri. Si quid ex saeculi genio naeui trahit auctor, facile illud notari euitarique poterit, si iungantur notae CHRISTOPH. CELLARII, in quibus illi lapsus adcurate notantur. Quare et eius editionem prae ceteris commendandam existimamus. Nouissime EVTROPIVM cum *metaphrasi Graeca* PAEANII, (❡ quae praeparatio est optima ad Graecos historiae

riae Romanae scriptores, G.) et notis integris ELIAE VINETI, HENR. GLAREANI, TANAQVILLI et ANNAE FABRI, THOM. HEARNII, item selectis FRID. SYLBVRGII et CHRIST. CELLARII edidit SIGEBERTVS HAVERCAMPVS, *Lugd. Bat.* cIↃIↃCCXXVIIII. 8. mai. qui et suas, et CHRISTOPH. AVG. HEVMANNI notas adiecit, in qua tamen editione multa itidem viri docti desiderant.

Subiicimus Eutropio CORNELIVM NEPOTEM, idque ob multas rationes. Nam primo, si quid ex Eutropio aeruginis haereat, illud eius lectione facile poterit abstergi: deinde ex eo insignis parabitur elegantissimarum loquutionum copia. Denique eadem opera ex Graeca et Punica historia tantum addiscet tiro, quantum satis erit ad sequentes auctores tanto facilius intelligendos. ¶ Plura, quam vulgus videt, disci ex hoc scriptore possunt. Atticus ediscendus est, e quo vita Romanorum publica et priuata, status tempore Ciceronis, et multa alia, si bonus doctor contingat, cognosci queunt. (G.) Editiones exstant innumerae: sed ego, quod ad hunc vsum adtinet, *Cellarianam* reliquis existimo longe anteponendam. Optima editio est, quam cum notis integris IANI GEBHARDI, HENR. ERNSTII et IO. ANDR. BOSII, et selectis ANDR. SCHOTTI, DIONYSII LAMBINI, GILBERTI LONGOLII, HIER. MAGII, IO. SAVARONIS, aliorumque doctorum, nec non excerptis PETRI DANIELIS, et indice locupletissimo omnium vocabulorum, studio et opera IO. ANDR. BOSII confecto, edidit AVGVSTINVS VAN STAVEREN, *Lugd. Bat.* cIↃIↃCCXXXIIII. 8. mai. (Nihil est cursoriae lectioni et vsui scholarum, quin virorum etiam, accommodatius editione IO. MICH. HEVSINGERI, *Isenaci* cIↃIↃCCXXXXVII. 8. G.)

Cornelius Nepos.

V.

Qui secundo? Emensus hoc iter tiro, iamque tot adminiculis ad maiora instructus, alterum auspicabitur cursum, quo TERENTIVM, CICERONIS *epistolas* et *libros* aliquot *philosophicos*, nec non IVLIVM CAESAREM et MINVCIVM FELICEM diurna nocturnaque manu versabit.

Terentius. Qui superiore cursu commendati sunt auctores, ad puritatem pertinent: danda ergo postea erit opera, vt et concinnitatem elegantiamque veterum imitemur, et huc pertinent auctores in hanc classem relati. TERENTIO enim nihil potest reperiri elegantius. Phrasis eius, si ab archaismis quibusdam discesseris, non solum pura, sed et nitida est, quod ipse, quamuis alioquin modestissimus, in *praefatione Heautontimorumeni* prae se ferre non dubitat. Vnde lector iam sensim elegantiae adsuescet, quae in Latino illo scriptore est maxima, ceu vel ex *chrestomathia Terentiana*, editioni BOECLERI, *Argent.* cIↃIↃc LVII. 8. adiecta, adparet. Quare haec editio et *Lindenbrogiana*, quae cIↃIↃcxxIII. 4. prodiit, reliquis omnibus anteferenda videtur, maxime, quum posterior veteris grammatici, AELII DONATI, *scholia* in TERENTIVM simul exhibeat. Add. BARTH. *aduers. lib. VIIII.*. Splendidissima editio est, quam *commentario perpetuo* illustrauit, et cum AELII DONATI, EVGRAPHII, CALPHVRNII et FRID. LINDENBRVCHII *obseruationibus* edidit ARN. HENR. WESTERHOVIVS, *Hagae Comitum* cIↃIↃccxxvI. *duob. volum.* 4. *mai.* Contractiorem hanc omissis aliis cum *interpretatione* DONATI et CALPHVRNII, vt et *commentario perpetuo*, idem auctor postea edidit *Hagae Comitum* cIↃIↃccxxxII. 8. *mai.* (Criticae artis studiosis, et metri comici rationem discere volentibus

bus, ſuper omnes commendanda editio RICH. BENTLEII, quae cum PHAEDRO et P. SYRI *aliorumque veterum ſententiis iterum* prodiit Amſtelaed. cIↄIↄCCXXVII. 4. ¶ [Ad intelligendum recte comicum noſtrum plurimum ſane facit Daceriae verſio Gallica. Quanti ſemper maximi quique viri fecerint Terentium, non ſolum indicio ſunt, quae de Caſelio, Scaligero, Grotio, narrat MORHOF. *Polyh.* I, 4, 11, 6. ſed etiam, quod] Vitebergae profeſſio Terentii a Friderico Sapiente conſtituta eſt, et Greg. Pontanus cancellarius poſt catechiſmum primas detulit eidem, apud SECKEND. *hiſtor. Luther.* III, 17, 68. p. 198. Inprimis admirabilis eſt in eo, quod τὸ πρέπον et ἦθος vbique eximie obſeruat. G.)

Vt Terentius elegantiae Romanae: ita CICERO concinnae pariter ac fuſae orationis guſtu nos imbuit. Hinc merito iam eius epiſtolae in manibus erunt, in quibus et elegantia, et ars periodica tanta adparet, vt facundiam ex earum lectione ſe adſequutos multi fateantur, et in his HERMANNVS BVSCHIVS apud FREINSHEMIVM *orat. IIII. p. 46.* Conf. MVRET. *part. II. orat. XVI.* vbi Ciceronianarum epiſtolarum vſum et praeſtantiam egregie demonſtrat. (Quod etiam a me peculiari programmate factum. G.) Nec adeo difficilis amplius erit harum epiſtolarum lectio ei, qui iam non poenitendam hiſtoriae Romanae et geographiae antiquae partem primo curſu ex Eutropio et Pomponio Mela ſibi reddiderit familiarem. Selectu tamen et ordine hic quoque opus eſt. Merito ergo I. *epiſtolis ad Atticum*, in quibus CICERO ἀττικίζει, praefero *epiſtolas ad diuerſos*, nec non *ad Quintum fratrem.* II. In his ipſis omitti poſſunt eae, quae a Coelio, nec non a Tirone ſcriptae ſunt; ſeligendae vero inprimis III. epiſtolae, quas in proconſulatu ſcripſit. Iis enim nihil ſolet eſſe elegantius. Denique IIII. comparanda eiusmodi

Ciceronis epiſtolae.

editio, in qua ordine chronologico epistolae dispositae sunt; (¶ vt *Reimmanniana*, sed qui alia omnia melius poterat, quam Ciceronem illustrare, || vel quae indicem illius ordinis adiectum habet, vt illae, quas statim laudabimus, et VERBVRGIANA. G.) Ita enim lectio eo facilior erit ob historiae nexum, et continuam seriem. Reliquis tamen editionibus palmam iure quodam suo praeripiunt *Cellariana*, quae vna cum GOTTLIEB CORTII *adnotationibus* nouissime prodiit *Lipsiae* cIↃIↃCCXXXV. 8. *Bengeliana*, quam *iis instruxit rebus, quae ad interpretationem imitationemque pertinent*, IO. ALB. BENGELIVS, *Stutgardiae* cIↃIↃCCXVIIII. 8. *mai.* et (FVNCCIANA cIↃIↃCCXXXVIIII. 8. Sed omnium procul dubio praestantissima G.) *Graeuiana*, quae cum *notis integris* PETR. VICTORII, PAVLLI MANVTII, HIER. RAGAZONII, D. LAMBINI, FVLV. VRSINI, *nec non selectis* IO. FRID. GRONOVII, *et aliorum*, vt et cum IO. GEORG. GRAEVII *animaduersionibus*, et *ex eiusdem recensione* prodiit *Amstelod.* cIↃIↃCLXXXXIII. *duob. voll. 8. mai.* (Certe sine Manutii commentariis aggredi interpretationem epistolarum Ciceronis veto, nisi qui ipse sit historiae et antiquitatis Romanae consultissimus. ¶ Manutius aetatem consumserat in συγχρόνοις. Parauerat sibi indices omnium personarum, magistratuum, etc. G.)

Epistolae ad Atticum ¶ sunt contexta paene historia temporis Ciceronis a consulatu, sed non admittunt nisi exercitatos, (G.) optime prodierunt *Amstelodami* cIↃIↃCLXXXXIII. *duob. volum. in 8. mai. ex recensione* IO. GEORG. GRAEVII, *et cum notis integris* P. VICTORII, PAVLLI MANVTII, MALAESPINAE, LAMBINI, FVLV. VRSINI, SIMON. BOSII, *e chirographo eius auctioribus*, FRANC. IVNII et POPMAE, *ineditis item antea* IS. CASAVBONI, MVRETI et IO. FRID. GRONOVII, *selectisque* CORRADI, *atque aliorum.*

Eius-

Eiusdem *epistolarum ad Q. fratrem libri tres, et ad Brutum liber vnus, cum notis integris* PETR. VICTORII, PAVLLI MANVTII, LEON. MALAESPINAE, D. LAMBINI, F. VRSINI, FR. IVNII, IAN. GRVTERI et IAC. GRONOVII, nec non FRANC. HOTOMANI *commentario in epistolam primam de prouincia administranda.* Adiectus est *ad Marcum Tullium fratrem de petitione consulatus liber, cum integro commentario* VALERII PALERMI VERONENSIS, prodierunt *Hagae Comitum* cIↄIↄccxxv. 8. *mai.*

Libris philosophicis reliquis praemittendos ego iudicarim *Catonem Maiorem* et *Laelium*, ob facilitatem. His deinde subiiciendos suaserim *libros de officiis*, ob adcuratam eloquutionem et concinnitatem egregiam, quam ipse CICERO in *prooemio* filio ad comparandam linguae Latinae facultatem profuturam iudicat. Proximos esse iusserim *libros de diuinatione*, ❡ hos legere consultius videtur post *libros de natura deorum*, (G.) et *de finibus bonorum et malorum*, ex quibus, ❡ et praecipue *academicis*, (G.) praeter Latinitatis elegantiam hauriri poterit insignis historiae philosophicae cognitio, qua plane non potest carere, qui reliqua opera philosophica Ciceronis euoluere statuit. *Ciceronis libri philosophici.*

Libri tres de officiis, Cato maior, Laelius, paradoxa, somnium Scipionis ex recensione IO. GEORG. GRAEVII, *cum eiusdem animaduersionibus et notis integris* A. LAMBINI, F. VRSINI, C. LANGII, ER. FABRITII, A. MANVTII, *selectisque aliorum*, prodierunt *Lugd. Bat.* cIↄIↄccx. *duob. vol. 8. mai.* (Nouam editionem debemus ab A. cIↄIↄccxxxxviii. ZACH. PEARCE. 8. ❡ In his tamen libris ordo non satis est philosophicus, nec principia satis cohaerent: sed singulae chriae sunt, praestantissimae plerumque. G.)

Libri II. de diuinatione, et liber I. de fato cum notis integris PAVLLI MANVTII, P. VICTO-

 RII,

RII, I. CAMERARII, D. LAMBINI, F. VRSINI, HADR. TVRNEBI et IO. DAVISII prodierunt *Cantabrigiae* cIↃIↃCCXXI. 8. *mai.*

CICERONIS *opera*, *quae exſtant*, *omnia* adcuratiſſime edita ſunt a IAC. GRONOVIO *cum notis integris* IANI GVILIELMII et IANI GRVTERI, VT et ASCONIO PEDIANO et *veteri ſcholiaſte*, *Lugd. Bat.* cIↃIↃCLXXXXII. 4. et 12. (Splendido typo et forma oculis commodiſſima eſt VERBVRGIANA, *Amſtelaed.* cIↃIↃCCXXIV. fol. 4. et 12. ſimul excuſa, in qua ad Gronouianam (non totam) adiectae ſunt notae P. VICTORII, I. CAMERARII, F. VRSINI *integrae*, *aliorum* vero *ſelectae.* ¶ Reprehendit tamen Dauiſius in *praefatione* ad Cic. *de finibus.* || Vtiliſſima et lectioni curſoriae accommodatiſſima eſt, quae ſtudio IO. AVG. ERNESTI prodiit *Lipſiae* cIↃIↃCC XXXVIIII. 8. mai. 5 Voll. quorum vltimum, *clavis Ciceroniana*, indices continet, qui commentarii perpetui vices implere commode poſſunt; laborioſius vtiliusque opus, quam ſpecioſius, quo immortaliter de litteris noſtris meritus eſt vir clariſſimus. Magnificentiſſimam editionem anno cIↃIↃCCXLI. 4. in vſum Delphini procurare coepit OLIVETVS, vbi contextus orationis, cum varietate editionum principum, ſeparatim ponitur, delectus annotationum, veteri more reuocato, ad finem reiicitur. Adhibita hic frequenter eſt laudata modo ERNESTI editio. OLIVETIANA mox recuſa Geneuae IX. tomis. 4. in qua annotationes ſub textum reuocatae. G.)

Iulius Caeſar. Perlectis Ciceronis epiſtolis iam perſpicuus admodum, et intellectu facilior videbitur IVLIVS CAESAR, maxime in libris *de bello ciuili*, quos illis *de bello Gallico* praemittendos arbitror. Tota enim illa hiſtoria partim ex Eutropio, partim ex Ciceronis epiſtolis memoriae ſuccurret. Stilus eius, ¶ quem ad Longini diſciplinam expendit Bergerus *de naturali pulchritudine orationis,*

(G.)

(G.) eſt elegans, ſed ſimplex, vnde eum ideo Ciceroni ſubiungendum puto, quod quidquid redundantis copiae ex lectione Ciceronis ℊ quarumdam orationum, vid. ſupra I, 2, 40. (G.) forſan haeſerit, lecto CAESARE, poſſit abſtergi. Optima editio eſt, quae *cum animaduerſionibus integris* DION. VOSSII, IO. DAVISII, *aliorumque variis notis ex muſeo* IO. GEORG. GRAEVII prodiit *Lugd. Bat.* cIↃIↃCCXIII. 8. mai. (Regia magnificentia typorum et imaginum exornauit SAM. CLARCKE *Lond.* cIↃIↃCCXII. *fol. mai.* adiectis LXXX. tabulis aere expreſſis. Pleniſſima eſt OVDENDORPIANA cIↃIↃCCXXXVII. 4. quae integras DION. VOSSII, IO. DAVISII et SAM. CLARCKII *notas*, et collationem plurimorum MSS. continet, editoris annotationibus intextam. G.)

Quum omnes, quos commendauimus, auctores profano deorum cultu ſeſe polluerint, merito iam his ſubiungimus MINVCIVM FELICEM, chriſtianum ſcriptorem, quum ille et elegantiae, et concinnitatis ſit ſtudioſiſſimus. Duae vero ſunt huius conſilii mei rationes. Nam praeter quam, quod inde noſtrae religionis principia ac myſteria ſtilo elegantiore exprimere diſcimus: dialogus iſte, quem *Octauium* inſcripſit, etiam bonam partem mythologiae continet, adeoque viam ſternit ad lectionem *Ciceronis de natura deorum*, et poetarum, in quibus mythologia vtramque paginam facit. Attamen ei, qui cum fructu lecturus eſt MINVCIVM, ſuaſerim, vt ſimul ad manus habeat IVLII HYGINI *fabulas*, ℊ IO. BOCCATII *genealogias deorum*, (G.) vel NATALIS COMITIS *mythologiam*, vel alium ex eiusmodi ſcriptoribus mythicis, e quibus veteres coniunctim prodierunt *Amſtelod.* cIↃIↃCLXXXI. 8. (curis ſecundis THOM. MVNCKERI. Auctior ſplendidiorque editio *Amſtel.* an. cIↃIↃCCXLII. 4. debetur AVG. VAN STAVEREN, qui tamen indi- *Minucius Felix.*

 cem

cem vnum alterumque omisit non bene. Inter parnos huius argumenti libellos FR. POMEY *Pantheum mythicum* tironibus commendandum ob facilem methodum, imaginesque deorum additas, quarum ope statuas, picturas, nummos facilius intelligunt. G.) Ceterum MINVCIVM nitidissime ediderunt CELLARIVS, ¶ in vsum scholarum aliquoties, (G.) et IAC. GRONOVIVS, *Lugd, Bat.* cIↄIↄccviiii. 8. *mai.* ¶ Nuper vero *cum notis variorum selectis atque etiam suis* IO. GOTTLIEB. LINDNERVS, *cum praefatione* IO. AVG. ERNESTI, *Longosalissae* MDCCLX. 8. (A.)

VI.

Qui tertio? In tertio auctorum cursu ad stili differentiam respicio. Hinc in manibus iam erunt SALLVSTIVS, CICERONIS *orationes selectiores*, LIVIVS, SVETONIVS, PLINII *panegyricus*, TACITVS, CVRTIVS, PLAVTVS, SENECAE *aliquot libri philosophici*, et denique LACTANTIVS. Si cui non vacat tam vastos auctores totos perlegere: ei potiores inde partes decerpere licebit.

Sallustius. Vt stili vere *Attici* formam animo concipias, commendanda erit lectio C. CRISPI SALLVSTII. Nemo enim fere Atticam Thucydidis dictionem inter Latinos illo adcuratius expressit. ¶ Quod obseruarunt iam VELL. PATERC. II, 36, 2. et SENECA *Controu.* IV, 24. (A.) Tribus verbis integras explet sententias, non circumducit, non interponit, ¶ quod facit in orationibus Thucydides, (G.) asyndetis frequentissime vtitur, et vbique adstrictior adparet. Vid. LEO ALLATIVS *de erroribus magnorum virorum in dicendo p. 36*, vbi sententiam SCALIGERI, breuitatem SALLVSTIO *lib. IIII. poet. cap. 24.* negantis, refellit.

¶ Nem-

¶ Nempe breuis est, qui abruptis verbis vtitur, et quaedam reticet intelligenda a lectore. (G.) Verborum tamen obsoletorum atque archaismorum nonnumquam adfectator est, quod merito in eo reprehendit SCIOPPIVS *de exercit. rhet. generib. p. 13. sequ.* Omnibus editionibus palmam praeripiunt *Wassiana*, quam *cum notis integris* GLAREANI, RIVII, CIACCONII, GRVTERI, CARRIONIS, MANVTII, PVTSCHII, DOVSAE, *et selectis* CASTALIONAEI, CORN. et AVSON. POPMAE, IANI MELLERII, PALMERII, FVLVII VRSINI, IO. FRID. GRONOVII, PETRI VICTORII, cet. edidit IOSEPH. WASSE, *Cantabrigiae* clↃlↃccx. in 4. (recusa et aucta studio HAVERCAMPI, clↃlↃ ccxxxiii. G.) et ea, quam adnotationibus (suis tantum, sed copiosis et doctis, G.) illustrauit GOTTLIEB CORTIVS, ac edidit *Lipsiae* clↃlↃcc xxiiii. 4.

Stili *Rhodii* et *Asiatici*, nec non *oratorii morati* et *concitati* indoles optime ex CICERONIS *orationibus* elucet. Vnde ad earum lectionem merito nunc se accinget elegantioris stili studiosus. Selectas vero commendo, quales sunt *pro S. Roscio Amerino*, *pro Archia poeta*, *pro M. Marcello, pro Q. Ligario, pro lege Manilia, pro T. Annio Milone*, *Philippica secunda*, et quaedam aliae, coniunctim aliquoties editae. Prae ceteris tamen adolescentibus CHRIST. CELLARII editio, ob dispositiones, notas et indices commendari meretur. (¶ Item *Heumanniana*. || Omnium orationum plenissima optimaque editio I. G. GRAEVII, *VI. voll. 8. cum notis* omnium praecipuis, inprimis MANVTII. ¶ Ceterum hic debebat Auctor memorare etiam Ciceronis oratorios libros, et reliqua omnia. Certe Plautum, Tacitum, Plinium, ante Ciceronis omnia perlecta, nihil opus est legere. Et ipsas epistolas Ciceronis ad Atticum non legendas puto, antequam reliqua sint cognita. G.) *Ciceronis Orationes.*

Liuius. LIVII ſtilus eſt *Rhodius*, *elegans* et *grauis*. Hinc vt et hi dicendi characteres exemplo quodam perſpiciantur: merito decas aliqua huius praeſtantiſſimi ſcriptoris erit euoluenda. Vberius de eius ſtilo diſputatum eſt a MORHOFIO in *diſſertatione de Patauinitate Liuii*. Optima editio eſt IO. FRID. GRONOVII, quae tertium emendatiſſime prodiit *Amſtelod.* cIↃIↃCLXXVIIII. 8. *mai. vol. III.* (Hanc fundamento quaſi ſubſtratam *ſupplementis* FREINSHEMIANIS, et incredibili vi ſuarum alienarumque obſeruationum auxit ARN. DRAKENBORCH, *cuius* tomus vltimus f. *VII.* prodiit *Amſtelodami* cIↃIↃCCXXXVI. 4. ❡ Tales editiones valent ad integritatem ſcriptorum ſeruandam, ne impune graſſari poſſint criticaſtri. || Suas tantum dedit notas, ſed *ſupplementa* FREINSHEMIANA adiecit I. B. L. CREVIER *Pariſ.* cIↃIↃCCXXXVI. 4. ❡ [Commodiſſima eſt EIVSDEM editio minor VI. voll. 8. ſine *ſupplementis* FREINSH. et cum notis breuibus.] || IO. CLERICI editio repetita, *Lipſ.* cIↃIↃCCXXXV. 8. 3 voll. lectioni curſoriae apta, de qua praefatus ſum. G.)

Suetonius. *Tenuis* ſtili effigiem ſiſtit SVETONIVS, ſaeculi II. ſcriptor, qui nusquam adſurgit, ſemper humi repit, ❡ qui ſcilicet vitam potius priuatam caeſarum, quam res geſtas, perſequatur: e quo proinde προσωπογραφία et vitae ratio diſci poteſt monſtrorum etiam, Caligulae, Neronis, Domitiani. (G.) Praeſtantiſſima editio eſt, quam cum notis integris IO. BAPT. EGNATII, HENR. GLAREANI, LAEVINI TORRENTII, FVLV. VRSINI, IS. CASAVBONI, IANI GRVTERI, THEOD. MARCILII, IO. GE. GRAEVII, CAR. PATINI, (qui ex numiſmatibus illuſtrauit), *et ſelectis aliorum* edidit vir magnus PETRVS BVRMANNVS, *qui et ſuas adnotationes addidit.* ❡ Poſtquam XXX. annis fere ſingulis illum interpretatus erat. (G.) Prodiit haec editio *Amſtelod.* cIↃIↃCCXXXVI. in 4.

mai.

mai. duob. voll. (Multum bonae frugis ſperamus a ſtudio IO. AVG. ERNESTI, qui nouae editionis ſpem fecit. ¶ Cui ſatisfactum eſt *Lipſiae* cIↃIↃcc XXXXVIII. 8. (A.)

Eodem tempore, quo Suetonium floruiſſe conſtat, ſtili *ſublimis* exemplum egregium dedit PLINIVS iunior, conſcripto admirabili *panegyrico*, cui parem vix habet Romana antiquitas, cuius editionem tandem dedit V. Cl. CHR. GOTTLIEB SCHWARZIVS, *Norib.* cIↃIↃccXXXVI. 4. et longae exſpectationi ſatisfecit cumulate. Sed et *Attici* atque *acuti* ſtili ſpecimen edidit PLINIVS, maxime in *epiſtolis*, de quibus tamen iam ſupra iudicium noſtrum dedimus. Optima editio eſt *Cortiana*, quae *cum notis ſelectis* IO. MARIAE CATANAEI, IAC. SCHEGKII, IAC. SIRMONDI, IS. CASAVBONI, HENR. STEPHANI, CONR. RITTERSHVSII, CLAVDII MINOIS, CASP. BARTHII, AVG. BVCHNERI, IO. SCHEFFERI, IO. FRID. GRONOVII, CHRIST. CELLARII, GOTTL. CORTII, et PAVLLI DAN. LONGOLII prodiit *Amſtelod.* cIↃIↃ ccXXXIIII. 4. *mai.* (Eadem ratione *Panegyricus* editus ſtudio IO. ARNTZENII, *Amſtelodami* cIↃIↃccXXXIIII. 4. Eumdem *Panegyricum* minuto, ſed eleganti typo edidi *Goettingae* cIↃIↃcc XXXV. 8. *epiſtolas* autem *et panegyricum cum notis perpetuis*, *Lipſ.* cIↃIↃccXXXIX. 8. G.) *Plinius.*

In TACITO praeter acumen etiam σεμνότητα ſeu *grauitatem ſtili* maxime commendant eruditi: idque nemo, niſi in iſtius lectione plane hoſpes inficias iuerit. ¶ Vid. ſupra I, 2, 51. (G.) Vnde non moramur CASP. SCIOPPIVM, ANDR. ALCIATVM, et AEMIL. FERRETVM, quibus ſoloecus iſte auctor, et plane e iuuenum manibus excutiendus videtur. Vid. VOSSIVS *de hiſtor. Latin.* I, 3. ¶ Communi iudicio eruditiſſimi ſuae aetatis fuerunt Tacitus et Plinius iunior. Breuitas illius aliquantum abrupta, prudentiae quamdam et doctae inuidiae ſpeciem praebet. Nimis ipſe *Tacitus.*

ipse videtur callidus interpres aut calumniator consiliorum; nimis forte illum callidum nonnumquam faciunt politici interpretes, eum putantes nimis argutum, et secretis caussis assignare, quae forte fortuna ita euenerint. (G.) Inter TACITI editiones reliquis palmam dubiam reddit, immo praeripit, praeclara illa, quam ex noua parentis sui IAC. GRONOVII ad MS. Florentinum recognitione excudi curauit ABRAH. GRONOVIVS, *Lugd. Bat.* cIↃIↃccxx. 4. *mai. cum notis integris* B. RHENANI, F. VRSINI, MVRETI, IOSIAE MERCERII, IVSTI LIPSII, VALENTIS ACIDALII, CVRTII PICHENAE, IANI GRVTERI, HVG. GROTII, IO. FREINSHEMII, IO. FRID. GRONOVII, IAC. GRONOVII et IO. IENSII; *selectis* autem ALCIATI, AVRELII, BARCLAII, BOXHORNII, COLERI, MARCELLI DONATI, FERRETI, GVTHERII, KIRCHMAIERI, LOCCENII, LVPANI, REINESII, RVPERTI, SALINERII, SAVILIS, SCHEFFERI, VERTRANII, VIRDVNGI, *et aliorum.* ¶ De Tacito etiam magna merita sunt Vener. ERNESTI, *ex cuius recensione cum notis integris* I. LIPSII *et* I. F. GRONOVII, *quibus et suas adiecit*, editus est *Lips.* MDCCLII. II. *voll.* 8. *mai.* (A.) (Cursoriae lectioni accommodatae BERNEGGERIANA 8. et RYCKIANA, 12. G.)

Curtius. Stili *elegantis* et *floridi* ideam dabit CVRTIVS, incertae aetatis scriptor, quem ob declamatorium et anxium dicendi genus, naeuosque varios multi plane nouum ac supposititium scriptorem putant. Vid. VOSSIVS *de histor. Latin. I, 28.* GVID. PATIN. *epist. 27. p. 96.* CELLAR. in *iudicio de Curtio, editioni suae praemisso*, WAGENSEILIVS in *pera libror. iuuenil. tom. IIII. p. 178.* Verum, vtut facile largiamur, non immunem esse CVRTIVM a variis naeuis, in dictione aeque ac in geographia admissis: non tamen ideo nitidum illum scriptorem vel nouum, vel plane e manibus iuuenum excutiendum arbitramur,

vel ideo, quod ſtilus ille *venuſtus*, quem ſupra deſcripſimus, a nemine, quam a CVRTIO, felicius exprimitur. ¶ Iuuenibus carus eſt, nec iniuria, ob picturas, quae vero potius ad delectationem valent, quam ad rerum declarationem. (G.) CVRTIVM a IO. CLERICI, (qui in *arte critica* inclementius de illo iudicauerat, G.) iniuriis vindicauit V. Cl. IAC. PERIZONIVS in *Q. Curtio Rufo reſtituto in integrum, et vindicato, Lugd. Bat.* cIↄIↄcciii. 8. Optima CVRTII editio eſt, quae *cum omnibus ſupplementis, variantibus lectionibus, commentariis ac notis perpetuis* FR. MODII, VAL. ACIDALII, T. POPMAE, IO. FREINSHEMII, (¶ non tamen integris, (A.) IO. SCHEFFERI, CHR. CELLARII, NIC. HEINSII, *vt et ſelectis et excerptis aliorum, cura* HENR. SNAKENBVRGII prodiit *Lugd. Batau.* cIↄIↄccxxiii. 4. *cum figuris.*

In *iocoſo* ſtilo regnat PLAVTVS, qui et purus eſt, et terſus. Verum hic obſeruandum, I. archaiſmos nimis amare PLAVTVM, id quod tamen ſaeculo, quo vixit, condonandum eſt. ¶ Tum enim non erant archaiſmi. (G.) II. Eumdem ſtilum ex perſonarum, quas in theatro ſiſtit, ingenio formare, et hinc III. ſaepius fingere phraſes ac voces, ridiculas magis, quam Latinas, (a qua re ne in grauioribus quidem perſonis ſatis temperat, riſum mouiſſe vndecumque contentus. G.) IIII. Iocos quoque ſeruiles, quibus abundat, aliquando parum eſſe vrbanos, quod iam HORATIVS in *arte poet. v. 270. ſq.* notauit: *Plautus.*

At noſtri PLAVTINOS *et numeros et*
Laudauere ſales: nimium patienter vtrumque,
Ne dicam ſtulte mirati; ſi modo ego et vos
Scimus inurbanum lepido ſeponere dicto,
Legitimumque ſonum digitis callemus et aure.

Conf.

Conf. DAN. HEINSII *differtat. in hunc locum* HORATII, Terentii editionibus addi folita, et VAVASSOR *de ludicra dictione.* His obferuatis fructum ex PLAVTI lectione non leuem capiemus. In optimis editionibus eminent FRID. TAVBMANNI, *cum eiusdem luculentiffimo commentario, et notis* IANI GRVTERI, quae prodiit clↃIↃCXXI. 4. itemque IO. FRID. GRONOVII, quae prodiit *Amftelodami* clↃIↃCLXIIII. 8. ⁋ et repetita eft *Lipfiae* clↃIↃCCLX. 8. (A.) Nec negligendum PHIL. PAREI *Lexicon Plautinum,* quod infignem vtilitatem adferet omnibus, qui dictionis Plautinae funt paullo ftudiofiores. Nouam PLAVTI editionem minatus eft ARN. HENR. WESTERHOVIVS.

Seneca. In *acuto* ac *fententiofo*, quem vocant, ftilo prae ceteris commendandus SENECA, quamuis eum etiam hac in re iufto effe diligentiorem, iam fupra ex QVINCTILIANO (X, 1, 125. fqq. G.) aliisque fit obferuatum. Abundat fane SENECA dulcibus vitiis, quae facilius, quam faniora, a iuventute in imitationem trahuntur: vnde merito eius lectionem in tertium demum curfum reiecimus. Ex philofophicis eius fcriptis hic feligendos exiftimarim libros *de tranquillitate animi, de prouidentia,* et *de clementia.* Reliqua, vt et *epiftolae* vltimo curfui poterunt referuari. Editio IO. FRID. GRONOVII, quae prodiit *Amftelod.* clↃIↃCLXXII. 8. volum. III. reliquis adcuratior, commodior, atque elegantior habetur.

Lactantius. Subiungimus his omnibus LACTANTIVM, Chriftianorum Ciceronem, quem faeculo IIII. ineunte floruiffe conftat. Eo enim duce facile difcemus, quae optima fit imitandi ratio. Nam Ciceronis dictionem atque vbertatem tam adcurate expreffit, vt non temere quisquam paria illi ea in re fecerit. Sunt tamen et in LACTANTIO naeui quidam, faeculo, quo vixit, condonandi, quos aeque, ac virtutes illius cum cura expen-

expendit IO. AVG. KREBSII *dissertatio*, *Halae Magd.* cIↃIↃccII. *habita de stilo Lactantii Firmiani.* ❡ Sermonis naeuos facile condonaremus, quum praesertim nec multi sint, et magnis pensentur virtutibus, sed doctrinae sunt tanto grauiores. (G.) Institutiones eius diuinae multo nitidiores sunt libello *de mortibus persequutorum*, quem STEPH. BALVZIVS e codice Colbertino exscriptum primus extulit *tomo II. miscellan. Paris.* cIↃIↃcLXXVIIII. 8. Vnde hunc librum non Lactantio, sed Caecilio cuidam tribuendum existimat MASSVETVS. Sed nec is libellus vel ob res, quas complectitur, notatu dignissimas videtur praetermittendus. ❡ Videtur ille pro plebe scriptus, vt Arnobii commentarius in psalmos, cuius in praefatione Erasmus de illo plebeio sermone pulchre disputauit. (G.) Editiones *institutionum diuinarum* exstant variae, in quibus *Cellarianae* locus haud postremus debetur; (auctae et emendatae a C. A. HEVMANNO, *Goettingae* cIↃIↃccXXXVI. 8. Magno apparatu critico rem gessit IO. LVD. BVNEMANNVS, cuius editio *Lips.* cIↃIↃccXXXIX. reliquis omnibus haud dubie praeferenda est. G.) Alter vero libellus *cum notis* STEPH. BALVZII, GISBERTI CVPERI, COLVMBI, TOINARDI, GRAEVII, EL. BOHERELLI, TH. GALE, IAC. TOLLII editus est a PAVLLO BAVLDRI, *Vltraiecti* cIↃIↃLXXXXII. 8. ❡ *Opera omnia* splendidissime prodierunt cum *LXXX. codicibus MSS. collata et notis vberioribus illustrata a* IO. BAPT. LE BRVN et NICOL. LENGLET DV FRESNOY, *Paris.* 1748. *II. volum.* 4. (G.)

VII.

Quarto cursu, iis potissimum, qui sese totos amoenioribus musis consecrarunt, destinato, non solum reliqua auctorum *Qui quarto?*

hactenus recensitorum scripta adeunda, sed et per ceteros scriptores omnium aetatum diuagandum est *). Euoluendi itaque erunt scriptores rei rusticae CATO, VARRO, COLVMELLA, scriptor architecturae doctissimus VITRVVIVS, historici porro VELLEIVS PATERCVLVS, VALERIVS MAXIMVS, CAIVS PLINIVS, FLORVS, IVSTINVS, *scriptores historiae Augustae* sex, et AMMIANVS MARCELLINVS, rhetores item et oratores M. ANN. SENECA, QVINCTILIANVS, et *auctores panegyricorum veterum*, quibus denique accedent CORNELIVS CELSVS, T. PETRONIVS ARBITER, FRONTINVS, AVLVS GELLIVS, APVLEIVS, CENSORINVS, IVLIVS OBSEQVENS, FL. VEGETIVS, MACROBIVS, et MARCIANVS CAPELLA. Reliqui enim scriptores, quibus et SYMMACHVM, et CASSIODORVM, et patres plerosque accenseo, historiae potius, quam Latinitatis caussa euoluendi sunt.

*) Quum enim viro eloquenti de variis rebus differendum scribendumque sit; facile adparet, non sufficere ei paucos auctores. Hinc phrases ad rem bellicam pertinentes ex scriptoribus historicis, tacticis, et qui de castrametatione egerunt; phrases oeconomicas ex Catone, Columella, Varrone; loquutiones medicas ex Celso; architectonicas ex Vitruuio et Palladio; alias denique ex aliis petet. Vnde simul intelligere licebit, quanto in errore versentur, qui solo

solo lecto Cicerone ad summam eloquentiae perfectionem se peruenturos existimant.

CATO, quum dudum ante Ciceronem scripserit, non adeo elegans est. Archaismos adhuc habet saeculo suo familiares. (Nec habemus librum illius, vt manibus ipsius exiit. G.) Optimum tamen agricolam fuisse, iam CORNELIVS NEPOS in *vita eius* obseruauit. VARRO innumera paene scripsit, in quibus tamen praeter libros tres *de re rustica* et *de lingua Latina* IV. ad IX. non integros, fragmenta tantum commune illud naufragium euaserunt. Scripta eius iam olim doctrinae, ¶ quam vbique ostentat, (G.) potius, quam eloquentiae laude commendabantur, QVINCTIL. *Instit. orat. X, 1.* AVGVSTIN. *de ciuitate Dei VI, 2.* Elegantissimus de re rustica scriptor est COLVMELLA, qui sub Claudio floruit, vir eloquentissimus, adeoque cum cura legendus. ¶ Videtur aemulatio quaedam illi intercessisse cum Plinio maiore, quod vix aliter illius mentionem facit, quam vt reprehendat. Est in eo copia incredibilis verborum et nitor campo cultissimo similis. PALLADIVS aeui inferioris hominibus placuit, quod in menses descripsit opus suum: sed hinc etiam interpolatus est frequentissime. (G.) Coniunctim hos scriptores ¶ adiecto VEGETIO Mulomedico, (G.) *cum notis virorum clarissimorum et lexico rei rusticae* edidit IO. MATTH. GESNERVS, *Lips.* clↄIↄccxxxv. 4. *Vol. II.*

Scriptores rei rusticae. Cato.

Columella.

M. VITRVVIVS POLLIO architecturae scriptor doctissimus est, nec nitidissimus tamen, quamuis saeculo Augusteo floruerit. (Videtur architectis et fabris multum dedisse: in prooemiis vero vela quasi pandit eruditioni et eloquentiae. G.) Hinc in eo peregrinitatem et plebitatem notant BARTHIVS *aduersar. I, 10.* et CASP. SCIOPPIVS. Saepe in linguas varias translatus est hic auctor. ¶ Versiones Italica DAN. BARBARI, et Gallica CAR. PERRALTI habent etiam

Scriptor architecturae Vitruuius.

iam praeclaros commentarios, (G.) Latinae quoque editiones exſtant haud paucae, in quibus commendanda praeſtantiſſima, quam cum GVIL. PHILANDRI *Caſtilionaei integris commentariis, excerptis notis* DAN. BARBARI, et *lexico Vitruuiano* BERNARDINI BALDI Vrbinatis, tum IO. BVTEONIS, NIC. GOLDMANNI, CLAVD. SALMASII et MARCI MEIBOMII *ad loca quaedam Vitruuii obſeruationibus, addita eius vita*, vulgauit IO. DE LAET, *Amſtelod.* cIↄIↄcXXXXVIIII. *fol.* (in qua multae PHILANDRI annotationes omiſſae ſunt: nec Dan. Barbari inuenta, vt oportebat, adhibita. Spem praeſtantiſſimae editionis faciunt IO. POLENI *exercitationes Vitruuianae, Patau.* cIↄIↄcCXXXVIIII. 4. max. ℊ et ea, quibus Frontinum de aquaeductibus illuſtrauit. G.)

Velleius Paterculus. VELLEIVS PATERCVLVS ſub Tiberio floruit, hiſtoriamque edidit, cuius in poſtrema parte vbique oſtendit animum paraſiticum, ℊ ſatis erat adulatorium, ex metu, vt credibile eſt, ne irritaret malam beſtiam, ſenem Tiberium, (G.) ſtilumque Tiberio et Seiano obnoxium. Vnde eum potius panegyriſten dixeris, quam hiſtoricum. Dictio tamen eius, quidquid alii, eſt plane Romana, elegans, et vel ideo commendanda, quod hominum indolem cum cura deſcripſit. Inde IO. HENR. BOECLERI enatus eſt libellus *de characteribus politicis Velleianis, Argentor.* cIↄIↄcLXXII. 8. Praeſtantiſſima omnium ac nitidiſſima editio eſt, quae *cum integris ſcholiis, notis, variis lectionibus et animaduerſionibus doctorum* curante V. CL. PETRO BVRMANNO prodiit *Lugd. Bat.* cIↄIↄcCXVIIII. 8. *mai.* cui ex illa *Oxonienſi* etiam HENR. DODWELLI *annales Velleiani* acceſſerunt. Fragmentum VELLEII, quod circumfertur, a WOLFG. LAZIO editum, ab eruditis dudum exploſum eſt.

Valerius Maximus. Eodem Tiberio imperante VALERIVS MAXIMVS vixit, qui hiſtoriam memorabilium dictorum

rum factorumque in varios titulos distributam scripsit. Sed quum stilus vix sapiat tam bonum aeuum; ¶ certe quum declamatorius sit, qui admirationem vbique captet, qui non tam mitem doctrinam spectet, quam aut laudes hyperbolicas, aut reprehensiones tumultuosas: (G.) non dubitarim ego quidem eorum accedere sententiae, ¶ qui non tam integrum auctorem, quam eius excerpta quaedam ad nos peruenisse iudicant. Vnde et raro inter se conspirant codices MSS. ceu obseruauit BARTHIVS *aduersar. XVIIII, 15.* ¶ Accidit nempe huic operi, quod Catoni primum, deinde Palladio. Homines in vsum suum describebant eos, atque licere adeo sibi putabant, mutare pro re sua, etc. (G.) Omnibus editionibus palmam praerepturus fuisset ¶ IAC. PERIZONIVS, si eius prodiisset editio. Sed in spongiam incubuit hic Aiax, nisi quod nuper *Perizoniana*, quae reperiri potuerunt, nouae ac splendidae editioni suae inseruit v. cl. ABRAH. TORRENIVS. Prodiit haec editio *Leidae* cIↃIↃCCXXVI. 4. *mai. cum notis integris* HENR. LORITI GLAREANI, STEPH. PIGHII, IVSTI LIPSII, CHRISTOPH. COLERI et IO. VORSTII, nec non *selectis aliorum obseruationibus*, quibus accedunt *emendationes ineditae* CASP. BARTHII, FRANC. GVYETI et MARQ. GVDII, item ANT. SCHVLTINGII *exercitatio ad lib. VII. cap. 7. de testamentis rescissis.*

C. PLINII SECVNDI *historia naturalis* iustae instar bibliothecae est, vnde reliquorum eius librorum iactura tanto tristior accidit reipublicae litterariae. Vid. PLIN. *lib. III. epist. 5.* Auctor nondum satis castigatus videtur ob codicum MSS. penuriam, et eorum, qui exstant, naeuos, de quibus conqueruntur *Scaligeriana prima p. 20.* Reliquis tamen praeferendae editiones IO. FRID. GRONOVII *cum notis variorum, Lugd. Bat.* cIↃIↃCLVIIII. 8. *mai. tom. III.* et illa cedro *Plinius.*

digna IO. HARDVINI, *Lutet. Parif.* cIↄIↄccxxiii. *fol.* (Quam emendatiorem et auctiorem *Goettinga* parturiebat, ea variis rebus adhuc impedita et ftrangulata eft, eo praefertim, quod *Bafileae* recufa HARDVINI editio pluteos impleuiffe videtur. G.) *Exercitationes* in Solinum *Plinianae* CL. SALMASII, incredibili eruditionis varietate refertae funt, adeo vt vir ille doctiffimus omnes fere vaftae doctrinae thefauros in iis exhaufiffe videatur. Sed multa etiam infunt parum adcurate fcripta, multae hariolationes criticae, multae coniecturae fatis audaces, vt poftea viris doctis tantum non omnibus vapularit SALMASIVS. Prodierunt poft Parifinam editionem *Vltraiecti* cIↄIↄcLxxxviiii. *in fol. Tom. II.*

Florus. FLORVS ex Annaeorum gente, qui fub Traiano fcripfiffe videtur, hiftoriam ftilo magis poetico, quam hiftorico, compofuit. Vbique adfectat magnificentiam et acumina, quae tamen aliquando in frigus abeunt, vt fupra aliquot exemplis demonftrauimus. Non tamen fine fructu eum leges, fi iudicium adhibueris. Splendidiffima editio eft, quae *cum integris* SALMASII, FREINSHEMII, GRAEVII, *et felectis aliorum animaduerfionibus ex recenfione et cum notis* CAR. ANDR. DVKERI prodiit *Lugd. Bat.* cIↄIↄccxxii. 8. *mai.* (Sed magnificentior erat, fi tota effet, ea, cuius *duo libri* priores *in vfum Borußici et Brandenburgici principis heredis* a LAVRENT. BEGERO editi funt *Coloniae March.* cIↄIↄcciv. *fol.* G.)

Iuftinus. Incertae aetatis eft IVSTINVS, quem plerique ad ferream Latinitatis aetatem referunt. In compendium redegit TROGI POMPEII, feueriffimi et prifcae eloquentiae viri, *hiftoriam Philippicam*, (*ſ* i. e. *Macedonicam*, quam perfequitur a lib. VII. ad XLI. imitatione Theopompi, vt Demofthenis, fuas in Antonium orationes Philippicas dixit Cicero: G.) fed ftilo vltra aeuum

fuum

ſuum elegante, vt illum dictionem Trogi ſui vbique retinuiſſe veroſimile ſit. Optima editio eſt, quae *cum integris commentariis* I. BONGARSII, F. MODII, M. BERNEGGERI, M. Z. BOXHORNII, I. VOSSII, I. F. GRONOVII, I. G. GRAEVII, T. FABRI, I. VORSTII, I. SCHEFFERI, *et excerptis aliorum* prodiit *Lugd. Bat.* cIↃIↃCCXVIII. 8. *mai.* curante ABRAH. GRONOVIO, ℊ et ſecundo auctior *ibid.* CIↃIↃCCLX. 8. (A.) Accuratiſſimam nobis editionem dedit, et (praeter praefationem, lectu digniſſimam, G.) *variantes lectiones adiecit* v. cl. PETR. BVRMANNVS, *Lugd. Bat.* cIↃIↃCC XXII. in 12.

Scriptores hiſtoriae Auguſtae vocantur, qui hiſtoriam imperatorum Romanorum, inchoatam a SVETONIO continuarunt, AELIVS SPARTIANVS, IVLIVS CAPITOLINVS, AELIVS LAMPRIDIVS, VVLCATIVS GALLICANVS, TREBELLIVS POLLIO et FL. VOPISCVS, qui omnes imperantibus Diocletiano et Conſtantino M. floruiſſe videntur; quamuis quas ſinguli vitas compoſuerint, non adeo videatur expeditum, ceu oſtendit vir doctiſſimus HENR. DODWELLVS in *praelectionibus Cambdenianis*. Maximi merito habentur ob rerum, quas tradunt, varietatem: ſtilus vero haud parum ex aeui illius ſordibus trahit, nec adeo temere imitandus eſt. Coniunctim ſaepe editi ſunt iſti VI. viri, de quibus optime meriti ſunt IS. CASAVBONVS et CL. SALMASIVS, quorum notae cum ſaepius, tum potiſſimum *Lugd. Bat.* cIↃIↃCLXX. in 8. *mai. vol. II.* prodierunt, in qua editione et IANI GRVTERI notae occurrunt. (Neque contemnenda minor editio OBRECHTI *Argent.* cIↃIↃCLXXVII. 8. G.) Nouam horum ſcriptorum editionem parat v. cl. GODOFREDVS MASCOVIVS, ℊ quam ſuperiori anno mortuus abſolutam reliquit. (A.) *Scriptores hiſtoriae Auguſtae.*

AMMIANVS MARCELLINVS, Graecus natione, Latine tamen ſcripſit temporum ſuorum hi- *Ammianus Marcellinus.*

 ſtoriam.

ſtoriam. Quumque ſub Iuliano demum imperatore vixerit: facile colliges, qualem eius dictionem eſſe oporteat. Duriuſcula illa eſt, et horridior, quam vt ſtili cauſſa legi poſſit. Eſt tamen AMMIANVS ſcriptor prudens, grauis, ſeuerus, et veritatis ſtudioſiſſimus, vnde viri doctiſſimi in eo illuſtrando multum induſtriae collocarunt. Editio optima eſt, quae *cum integris obſeruationibus* FRID. LINDENBROGII, HENRICI HADRIANIque VALESIORVM et IAC. GRONOVII prodiit *Lugd. Bat.* cIↃIↃCLXXXXIII. *fol.* et 4. multis imperatorum numis, gemmis, imaginibus, obeliſcis aeri inciſis exornata. ¶ Vir bonus eſt et prudens, ſed ſemigraeca oratio. Medius inter Chriſtianos et gentiles, infenſus cauſſarum patronis. Oſtentator doctrinae locos communes amat, v. g. de doctrina Aegyptiorum, etc. (G)

Seneca. M. ANNAEVS SENECA Rhetor, Lucii philoſophi parens, more ſaeculi, controuerſias et ſuaſiones, i. e. declamationes, ſcripſit. Vigebant enim tum vmbratiles illae exercitationes, quas ſuo more exagitauit PETRONIVS. Quamuis vero non niſi excerpta habeamus, quae ipſe SENECA in filiorum gratiam e penu memoriae, qua ad miraculum vsque valuit, depromſit: ſcripta tamen illa ſunt ea dictionis puritate et elegantia, vt nihil in eo genere purius exſtet aut venuſtius. ¶ Prout ſunt, quos excerpit. Diſtincte videndum eſt. (G.) Solent plerumque *declamationes* iſtae philoſophi operibus iungi, id quod etiam a IO. FRID. GRONOVIO factum.

Quinctilianus. M. FAB. QVINCTILIANVS a Galba imperatore ex Hiſpania Romam deductus, rhetoricam ibi docuit, tanta fama, vt viros doctiſſimos, et in his PLINIVM ¶ iuniorem (G.) etiam, diſcipulos habuerit. Exſtant eius *inſtitutiones oratoriae*, aeternum opus, et *declamationes*, quae tamen, quum ad Quinctiliani praecepta non ſint compoſitae, eius eſſe haud videntur; ¶ certe

non

non omnes. (G.) Splendidiſſima omnium ac vtiliſſima editio eſt ea, quam *cum virorum doctorum integris notis ac animaduerſionibus* edidit v. cl. PETR. BVRMANNVS *Lugd. Bat.* cIↃIↃccxx. 4. *mai. Vol. II.* Conferenda omnino eiusdem v. cl. *epiſtola ad* CLAVD. CAPPERONNERIVM, *diaconum Ambianenſem, et Graecae linguae profeſſorem, de noua eius* M. FAB. QVINCTILIANI *de inſtitutione oratoria editione, Leid.* cIↃIↃccxxvi. 4. *mai.* (Prodiit CAPPERONNERII editio *inſtitutionis oratoriae Pariſ.* cIↃIↃccxxv. *fol.* quae BVRMANNIANAM (quantum ad hoc opus, nam *declamationes* non habet) refert, et plurimas editoris annotationes bonas malas adiunctas habet. Opus *de inſtitutione oratoria cum perpetuo commentario* edidi *Goettingae* cIↃIↃccxxxviii. 4. G.)

Auctores panegyricorum veterum. De auctoribus his panegyricorum veterum iam ſupra actum eſt *Part. II. c. 3.*

Corn. Celſus. CORNELIVS CELSVS, ſuauiſſimae Latinitatis auctor, artem medicam nitida dictione expreſſit, vnde eum Latinorum Hippocratem, ¶ quia primus, breuis, Hippocratem ſequutus, (G.) et medicorum Ciceronem vulgo audias cognominari. Optime de eo meritus eſt medicus THEODOR. IANS. AB ALMELOVEEN, qui Celſum emendatiſſimum, ſuisque illuſtratum notis dedit *Amſtelod.* cIↃIↃccxxx. 8. ¶ De noua editione publice iam ſpes facta eſt *Goettingae* a GEORG. MATTHIAE, v. cl. (A.)

Petronius. Accedit celeberrimus ille elegantiarum pariter ac nequitiarum arbiter, T. PETRONIVS ARBITER, *ſatyrici* auctor, a quo ſola ſi abeſſet obſcenitas, nemo felicius manum ad ſcribendum adpuliſſet. Perſtrinxiſſe videtur Neroniani aeui infelicitatem, et forſan, ſi integrum exſtaret ſatyricon, auctorem habituri eſſemus non minus grauem vitiorum inſectatorem, quam IVVENA-

LEM. Verum videtur aliquis, parum castus, ea tantum ex opere illo excerpsisse, quae inuenerat maxime obscena. (Pro *tantum* melius dixisset Auctor praecipue. Obscena enim vix decimam partem horum fragmentorum implebunt. G.) Commendandus itaque est non pueris ac adolescentibus, sed compositae mentis viris, qui et inde haud pauca praeclare discent. Optima editio est, quam *cum integris virorum doctorum commentariis, et notis* NIC. HEINSII ac GVIL. GOESII *nunc primum editis*, vna cum IANI DOVSAE *praecidaneis* et D. IOS. ANT. GONSALI DE SALAS *commentis* edidit v. cl. PETRVS BVRMANNVS, *Traiecti ad Rhenum* cIↃIↃCCVIIII. in 4. *mai.* Editio altera, cui immortuus est vir doctus, prodiit cIↃIↃCCXXXXIII. 2 vol. Exstat et aliud fragmentum, Traguriae in Dalmatia repertum, de quo mirae inter VALESIVM, SCHEFFERVM, WAGENSEILIVM, aliosque viros doctos intercessere lites. Edidit illud *cum notis* suis IO. SCHEFFERVS, *Vpsaliae* cIↃIↃCLXV. 8. deinde THOM. REINESIVS, *Lipsiae* cIↃIↃCLXVI. 8. hinc CHR. ARNOLDVS, *Norimb.* cIↃIↃCLXVII. 8. qui etiam totius illius litis historiam texuit, variaque virorum doctissimorum iudicia adiecit. ¶ Quae omnia habet Burmanniana editio. (G.) Fuit etiam, qui totum PETRONIVM Albae Regiae anno cIↃIↃC LXXXVIII. repertum in lucem extulit, FRANC. NODOTIVS, *Roterod.* cIↃIↃCLXXXXIII. 12. Sed non tam creduli adhuc fuerunt eruditi, vt hunc sibi fucum fieri paterentur a milite. (Interim illud quoque insertum est editioni *Lipsiens.* cIↃIↃCC XXXI. 8. G.)

Frontinus. E Traiani aeuo est SEXTVS IVLIVS FRONTINVS, qui et *de strategematibus*, et *aquaeductibus* stilo non adeo nitido scripsit. Strategemata Vegetio plerumque addi solent: sed et separatim *cum notis integris* FRANC. MODII, GODESCALCI STEWECHII, PETR. SCRIVERII et SAM. TENVLII edidit

edidit FRANC. OVDENDORPIVS, *Lugd. Batau.* cIↄIↄccxxxi. 8. *mai.* Liber *de vrbis Romae aquaeductibus* opera et ſtudio IO. POLENI ſplendidiſſime prodiit *Patauii* cIↄIↄccxxii. 4. *mai.*

AVLVS GELLIVS, quem alii AGELLIVM vocandum contendunt, *noctes Atticas*, ſed luculentiſſimas, ſcripſit, quo in libro innumera philologica, critica, hiſtorica, philoſophica, promiſcue tractauit. Optima editio eſt, quae *Lugd. Bat.* cIↄIↄccvi. in 4. *mai.* cura IAC. GRONOVII prodiit. Nouam exſpectamus a v. cl. ABR. GRONOVIO. (Accepimus a P. D. LONGOLIO vtiliſſimo *indice* illuſtratam, *Curiae Regnitiae* cIↄIↄcc xxxxi. 8. ❡ Maxima exſpectatio eſt de illa, quam *Argentorati* adornat v. cl. ELIAS STOEBERVS. (A.) *A. Gellius.*

APVLEIVS, Madaurenſis, Afer, monſtroſae ac tumidae Latinitatis auctor eſt, vt eum rudere cum aſino ſuo lepide iudicaret PHIL. MELANCHTHON. Proprietatis quidem ſatis eſt amans, et diligens veteris Latinitatis conſeruator, ❡ vnde plurima velut fugitiua antiquorum verba retrahere illius ope licuit, (G.) ſed qui tumore et adfectatione ita omnia corrumpit, vt phraſin eius non immerito *docto ineptam* cum VOSSIO et LIPSIO poſſis adpellare. Mirifice tamen APVLEII ſtilum amauit PHIL. BEROALDVS, a multis hinc iure notatus. Commodiſſima editio eſt GEVERARDI ELMENHORSTII, quae *cum ſpicilegiis* IANI RVTGERSII, ER. PVTEANI et IO. BRANTII cet. prodiit *Frf.* cIↄIↄcxxi. 8. *Apologiam* edidit (IS. CASAVBONVS *Heidelb.* cIↄIↄxciv. 4. et G.) SCIP. GENTILIS, ICtus doctiſſimus, cum MEVRSII *caſtigationibus*, *Hanou.* cIↄIↄcvii. 8. *Metamorphoſeos* autem *libros XI.* IO. PRICAEVS, *Goudae* cIↄIↄcl. 8. (qui etiam *apologiam* edidit cum commentario *Pariſ.* cIↄIↄcxxxv. 4. ❡ Opera omnia *in vſum Delphini ſtudio* IO. FLORIDI *Apuleius.*

prod-

prodierunt *Parisiis* MDCLXXXVIII. *II. volum.* 4. G.)

Censorinus. CENSORINVS, quem sub Alexandro Seuero vixisse constat, librum scripsit astrologica mathematicaque ¶ i. e. chronologica, (G.) doctrina refertissimum, *de die natali.* Stilus simplex est, nec plane contemnendus. Optimae editiones sunt HENR. LINDENBROGII, *Lugd. Bat.* cIɔIɔc XXXXII. 8. et quae *Cantabrigiae cum notis variorum* prodiit, nuper HAVERCAMPI studio recusa.

Iulius Obsequens. IVLIVS OBSEQVENS *de prodigiis,* quae Romae et in vicinia acciderunt, *libros II.* stilo simplicissimo scripsit. Eos *cum animaduersionibus* IO. SCHEFFERI, et *supplementis* CONR. LYCOSTHENIS edidit FR. OVDENDORPIVS, *Lugd. Bat.* cIɔIɔccXX. 8.

Vegetius. FL. VEGETIVS, aeui Theodosiani auctor, tum *de re militari*, tum *de mulomedicina*, scripsit. Prior liber vna cum reliquis scriptoribus cum notis variorum prodiit. Posteriorem splendidissimae *editioni scriptorum rei rusticae tom. II.* inseruit v. cl. IO. MATTH. GESNERVS.

Macrobius. Eiusdem aetatis scriptor AVRELIVS THEODOSIVS MACROBIVS vtilissimo ad posteritatem instituto optima quaeuis ex Latinis Graecisque auctoribus excerpsit. ¶ Furem quidem appellant, sed hic fur tamen multas ex antiquitate gemmas nobis conseruauit. Incipiebat pessum ire notitia antiquitatis et ipsa lingua. Obuiam iere Gellius et Macrobius. (G.) Quare etsi eius stilus varius est: multa tamen veterum fragmenta hodie intercidisse conquereremur, nisi a MACROBIO in *libris VII. Saturnaliorum* fuissent conseruata. Debemus eidem luculentissimum illud e CICERONIS libris *de republica* *ἀποσπασμάτιον*, quod *somnium Scipionis* adpellatur, in quod commentarium doctissimum conscripsit. Prodierunt MACROBII opera saepius, sed optima est edi-

editio, quae *cum notis integris* IS. PONTANI, IO. MEVRSII et IAC. GRONOVII prodiit *Lugd. Bat.* cIↄIↄCLXX. 8. *mai.* (Noua editio cum notis variorum exſpectatur a Cl. ABR. GRONOVIO. Praef. ed. 6. G.)

MARCIANI CAPELLAE ſtilus adeo horridus et ¶ ex doctrinae affectatione (G.) durus eſt, vt eum *pecudalis eloquentiae* auctorem ſuo ſtilo vocet CASP. BARTHIVS *aduerſar. XXV, 13.* Fabulam ſcripſit *de Mercurii et philologiae nuptiis*, qua totam encyclopaediam, ſed non ſatis feliciter, complexus eſt. ¶ Gemmae tamen plurimae in hoc quoque ſterquilinio. (G.) Auctori huic adoleſcens XIIII. annorum lucem accendere ſtuduit HVGO GROTIVS, ¶ adiutus, vt aiunt, a Scaligero, (G.) cuius editio prodiit *Lugd. Bat.* cIↄIↄLXXXXVIIII. 8. De cetero hic et ille Fulgentius, *continentiae Virgilianae* auctor, et Ennodius peccarunt α) congeſtis antiquatis, quae vndique aſſumſere, β) audaci nouorum confictione, in quo analogiam nimis extendere. Prius litteris profuit, poſterius eſt cauendum. (G.) *Marcianus Capella.*

VIII.

Omiſſos videbis poetas. Nam PLAVTVS, TERENTIVS, PHAEDRVS, quos recenſuimus, licet metro ſe adſtrinxerint, dictione tamen familiari potius, quam poetica, vtuntur *). Neque tamen exiguus eſt poetarum vſus etiam in ſoluta eloquentia, ſi cum iudicio legantur **). Inprimis vero commendandi ſunt ob puritatem ſermonis, VIRGILIVS, HORATIVS, OVIDIVS ***), CATVLLVS, TIBVLLVS, PROPERTIVS, ob phraſin LVCRETIVS ****), ob acumen LVCA- *An etiam poetarum lectione opus ſit?*

NVS

NVS *****). A tumidorum vero poetarum, quales sunt STATIVS, CLAVDIANVS, et alii ******), imitatione plane, me quidem auctore, abstinebit elegantiae castioris studiosus.

*) Comici enim personas sistunt viliores, veluti senes, agricolas, seruos, libertos, parasitos, et huius generis alios, qui cothurnis incedere haud solent. Hinc et eiusmodi eligunt metrum, quod vix familiari et soluta oratione possit distingui. ¶ Terentius tamen semper modestus est. (G.) Paullo adstrictior est PHAEDRVS, qui tamen et ipse comicos potius, quam poetas alios imitatur.

**) Qui paullo subactiore (per ipsum legendi vsum, G.) sunt iudicio, ii, quid in poetis sit poeticum, quid Latinum, facile discernent. (Vid. supra I, 2, 15.) Ergo ex poetis *magnam optimarum vocum phrasiumque copiam* colligent, quae etiam in prosa oratione inueniet locum. Dabimus exempla quaedam e CVNAEO. Dixerat HORAT. *Carm. IIII, 4.*

per damna, per caedes, ab ipso
ducit opes animumque ferro.

Hanc phrasin eleganter imitatus CVNAEVS *orat. I. p. 14.* de academia Lugdunensi: *Quo plures,* inquit, *emergerent belli difficultates, tanto illa maior in dies pulchriorque effloruit, ita, quod prope inauditum est, per damna, per caedes, ab ipso ferro duxisse vires suas et augmentum videtur.* Sic et LVCANVS *Pharsal. V, 108.* de infantibus, a Mario occisis:

Crimine quo parui caedem potuere mereri?
Sed satis est iam, posse mori.

Haec ita imitatur CVNAEVS *orat. II. p. 39. Crudelitatem in omnes ciues exercuit, etiam in eos, quorum nullum erat aliud crimen, nisi quod mori possent.* Ita IDEM *orat. IIII. p. 72.* Aristotelem vocat

vocat *maximum vbique auctorem naturae verique*, idque ſtilo HORATII, qui *lib. I. od. XXVII.* Pythagoram hoc elogio ornauit. In deliciis quoque ipſi ſunt phraſes: *ſub fauſtis enutritus penetralibus*, ex HORAT. *Carm. IIII, 4. Romani rerum domini*, ex VIRG. *Aen. I. v. 282. Ioue aequo iudicare*, ex HORAT. *epiſt. II. v. 68. Victima ſuorum ciuium*, ex SEN. *Herc. Fur. v. 922.*

II. Poetae etiam ſaepe ſuppeditabunt praeſtantiſſima epitheta, nec non

III. pulcherrimas ſimilitudines, imagines ¶ ἤθη et πάθη, (G.) et alia huius generis. ¶ Hic magnum vſum habent DEKENI *obſeruationes poeticae.* (G.) Quam pulchrum v. c. eſt epitheton HORAT. *ſatyr. II, 3. v. 287. foecunda Menenii gens*, pro ſtultis? Quam eleganti imagine de tardiore greſſu vtitur PLAVTVS in *Poenul. III, 1. v. 10:*

Nam iſte quidem gradus ſuccretus eſt cribro pollinario.

Caue tamen hic arripias epitheta vere poetica, qualia iam ſupra notauimus. Non pauciora

IIII. e poetis petes acumina et ingenioſas loquutiones. Sic MARTIALEM ¶ II, 80. (G.) imitatus, de eo, quem mortis metus manus ſibi conſciſcere iuſſit, eleganter dices: *nihil eum potuiſſe facere ſtolidius, quam dum, ne moreretur, mori voluerit.* ¶ Similia Chriſtianis obiiciuntur apud MIN. FELIC. 8. 9. *Mira ſtultitia et incredibili audacia ſpernunt tormenta praeſentia, dum incerta metuunt et futura: et dum mori poſt mortem timent, interim mori non timent.* (G.) Denique

V. Nonnumquam integra poetarum loca oratione ſoluta reddi poſſunt, quod ſaepe ipſum CICERONEM feciſſe adparet. CVNAEI exemplum iam ſupra adduximus ex eius *Sardis venalibus p. 412.*

***) VIR-

***) VIRGILII dictio elegans est ac plane Latina. Ad solutam tamen orationem propius accedunt eius *eclogae* et *georgica*, quam *Aeneis*, in qua absolutissimum dare voluit sublimis et heroici carminis exemplum. Ea vero propria est VIRGILII laus, quod res verbis aequat, et ex lectoribus fere efficit spectatores. ¶ Nempe *vt pictura poesis erit*, HORAT. *art. poet. 361.* (G). Optima et splendidissima omnium est editio, quam *cum integris commentariis* SERVII, PHILARGYRII, PIERII, et *adnotationibus* SCALIGERI *et* LINDENBROGII *ad culicem, cirin et catalecta* edidit PANCRATIVS MASVICIVS, *Leouardiae* cIↄIↄccxvII. 4. *tom. II.* Inter minores editiones praestat *Burmanniana* cIↄIↄccxIIII. 12. *ex emendationibus* NIC. HEINSII, (cuius poetarum sospitatoris obseruationes, cum multis aliis ornamentis, et SERVII commentario etc. quum maxime Amstelaedamensia Wetstenii prela exercent, nec moram illis BVRMANNI fatum iniiciet. ¶ Prodierunt *Amstelod.* cIↄIↄccxLVI. 4. IV. *Volum.* (G.) Q. HORATIVS FLACCVS, suppar aetate Virgilio, *carmina lyrica, satyras, epistolas*, et *de re poetica* scripsit. In his satyrae, epistolae et de arte poetica libellus proxime ad solutam orationem accedunt. ¶ Quod ipse docet passim; ideo *sermones* vocat satyras. (G.) Dictio in illis est grauis, morata, amoena, et caste Latina. Textum HORATII emendatissime exhibent editiones duae *Burmannianae, Traiecti Batau.* cIↄIↄcLXXXVIIII. 12. cum RVTGERSII *lectionibus Venusinis*, et *ibid.* cIↄIↄccxIII. 12. *ad emendationes Bentleianas*, et ALEXANDER CVNINGAMVS, cuius editio prodiit *Hagae Comitum* cIↄIↄccxxI. 8. BAXTERIANA editio, propter excerpta veterum scholiastarum commodissima lectioni cursoriae, prodiit *Londini* cIↄIↄccI. 8. ¶ quam *recudi curaui, et varietate lectionis obseruationibusque auxi, Lips.* cIↄIↄccLII. 8. (G.)

IAC.

IACOBI TALBOT editio tota tabulis aeneis insculpta, multis ornamentis additis a IO. PINE, etc. etc. Denique P. OVIDIVS NASO scripsit *libros amorum, metamorphoses*, in quibus omnibus iuueniliter saepe lasciuit. ❡ Metamorphoses leguntur facile et iucunde ob argumentum et stilum, vtiliter ob fabularum cognitionem. (G.) Maiore iudicii maturitate compositi sunt *libri tristium, de Ponto* et *fasti*, antiqua eruditione referti. *Heroidum epistolarum* purissima quidem dictio, sed impurae ❡ id est, pellaces, illecebrosae, non obscenae, (G.) saepe sententiae sunt, vt solet in libris eroticis. Stilus vbique candidus, natiuus, et facilis, quiue plurimum adiumenti solutae orationis scriptoribus suppeditare possit. Ita enim plerumque scribit OVIDIVS, vt demto numero poetico, solutam orationem audire te credere. (Quin *disiecti* etiam *membra poetae*, vt loquitur HORAT. *sat. I, 4, 62.* agnoscunt, qui de poetis iudicare possunt. G.) Optimae editiones sunt duae *Burmannianae*, altera, quae tribus voluminibus in minore forma prodiit *Amstelod.* cIↄIↄccxIIII. et textum tantum exhibet; altera, quam *cum integris* IAC. MYCILLI, HERCVLIS CIOFANI et HEINSIORVM et excerptis aliorum *adnotationibus* edidit vir laude nostra maior PETRVS BVRMANNVS, *Amstelod.* cIↄIↄccxxVII. 4. *volum. IIII.*

****) T. LVCRETIVS CARVS, Ciceronis aequalis, philosophiam Epicuri naturalem carmine Latino exposuit, cuius dictionem puram admodum esse vel ideo oportet, quod post Lucretii fata ipse Cicero amici poemati limam adhibuit. Fugiendi tamen archaismi quidam, quibus aliquando indulsit LVCRETIVS. Optima ac emendatissima sine dubio est editio, quam *cum interpretatione et notis* edidit THOM. CREECH, *Lond.* cIↄIↄccxVII. 8. *mai.* quamuis non ignorem, recentiorem esse editionem *Hauercampianam*,

 quippe

quippe quae *Lugd. Bat.* cIↄIↄccxxv. 4. *voll. II.* prodiit, quae tamen ob integros aliorum commentarios adiectos commendari meretur. (Nempe habet splendidissima haec editio *notas integras* LAMBINI, GIFANII, T. FABRI, CREECHII *et selectas aliorum*, tum magnam vim *variarum lectionum*, ipsiusque HAVERCAMPI et PREIGERI *annotationes*, et ornamenta alia. Eleganter admodum, minutis tamen typis recusus hic poeta *Paris.* cIↄIↄccxxxxv. 12. G.)

*****) Acutissimus poeta est LVCANVS, ex Annaea gente, M. Senecae rhetoris ex filio Annaeo Mela nepos. QVINCTILIANO *instit. orat. X, 1.* sagacissimo ingeniorum censori, *ardens videtur, concitatus et sententiis clarissimis vsus, sed oratoribus magis, quam poetis adnumerandus.* Nos vero non poeseos, sed acutae dictionis caussa, commendamus LVCANVM, non ignari, versus paullo inamoeniores et nonnumquam tragicos furores in eo notari. LVCANVM cum lectionibus variantibus edidit v. cl. GOTTLIEB CORTIVS, *Lips.* cIↄIↄccxxvi. 8. cum *scholiaste* vero inedito et *adnotationibus integris* HENR. GLAREANI, IAC. MYCILLI, IOACH. CAMERARII, HVG. GROTII, et selectis aliorum edidit vir doctissimus FRANC. OVDENDORPIVS, *Lugd. Bat.* cIↄIↄccxxviii. 4. *mai.* (*Cum commentario* PETRI BVRMANNI prodiit *Leidae* cIↄIↄccxl. 4. ꝗ cuius praefatio censuram satis acerbam in poetam continet. G.)

******) Meteora potius orationis, quam solidam stili elegantiam deprehendimus in PAPINIO STATIO, quem cum *animaduersionibus* suis edidit CASP. BARTHIVS. Vnde miror, eius tumores adeo placuisse IVSTO LIPSIO, AVG. BVCHNERO et aliis, quibus magni spiritus poeta videtur. Vbique excrescit in tumorem, vbique eo sublimitatis tendit, vbi, quo loco pedem ponat, non inuenit. Vnde recte illi, qui STATIVM fingunt

gunt in summo Parnasso sedere, sed casuro similem. ¶ Παρακεκινδυνευμένα, cum periculo dicta, etiam sunt ea, quae maxime probantur. Magnis tamen excidit ausis. In poeta quidem nescio an non melius sit, interdum labi, quam semper repere. Multum iuuare potest Statius, qui excessu virtutis peccet. (G.) Eumdem tumorem in SIDONIO APOLLINARI, CLAVDIANO, aliisque sequioris aeui poetis reperimus, quorum lectionem ideo non adeo multum cultioris stili studiosis profuturam arbitramur. (CLAVDIANVS, aeuo meliore dignus poeta, etiam propter argumentorum rationem, et morum praecepta egregia commendandus illis, qui ex Virgilio et Horatio iudicium et velut gustum formarunt. Editiones meliores C. BARTHII *cum amplissimo commentario*, *Francof.* cIↃIↃCL. 4. *cum notis* NIC. HEINSII, *ac selectis variorum commentariis*, *Amstel.* 1665. 8. G.) ¶ *cum varietate lectionis et perpetua annotatione* I. M. GESNERI, *Lips.* 1759. 8. et *cum notis integris* DELRII, CLAVERII, DEMPSTERI, *auctioribus* N. HEINSII, *et ineditis* P. BVRMANNI, *et adnotationibus* P. BVRMANNI secundi, *Amst.* 1760. 4. (A.)

VIIII.

Sed haec quidem de ordine, quem in lectione auctorum obseruandum arbitramur. Proximum est, vt, quae in ipsa lectione obseruanda enotandaque sint, doceamus. *In auctorum lectione quae obseruanda?*

(Quum vero a) multo crebrior occasio sit, vbi intelligere oportet, quam vbi scribere: b) quum scribere nemo discat, nisi ex lectione: multo maioris facienda est lectio, et occasio intelligendi numquam praetermittenda. G.)

X.

Primo phrases elegantiores.

Primum ergo danda est opera, vt sensum auctoris probe capiamus *). Deinde respiciendum ad voces et phrases elegantiores, nec non ad compositionem ac constructiones rariores **). In his enim quanta sita sit stili elegantia, ii intelligent, qui, quae superioris partis primae capite primo ea de re diximus, sibi in memoriam reuocauerint.

*) Equidem in ipso, quem commendauimus, ordine ad intelligentiam auctorum magnum positum est momentum. ❡ Quia praecedentes sunt remedium interpretandi eos, qui sequuntur. (G.) Suadendum tamen simul est auctores cum fructu lecturis, I. vt optimas sibi editiones comparent. Quo emendatior enim est textus, eo auctor intelligetur facilius. ❡ Frustra explicatur, quod falsum est, et ab auctore non dictum. Emendatio textus fundamentum est reliquorum omnium. Exemplo sit illud CIC. *epist.* VII, 6, 3. *quibus illa manibus gypsatissimis persuasit;* vbi pro *manibus* legendum est III. *anibus.* Vid. BVRMANNI *praefatio* ad Iustinum. (G.) Praeterea non tam facile librariorum vitia, ❡ vt illud *recommendatur*, vt *quod* pro accusatiuo cum infinitiuo, vt *comessare*, *econtra*, etc. (G.) pro loquutionibus rarioribus atque elegantioribus adripient, sed prudenter abstinebunt ab iis, quae dubiae lectionis esse, ex editionibus cum MSS. collatis intelligunt. II. Vt notas eruditorum diligenter conferant, in quibus difficillima plerumque loca cum cura explicantur. (Sed non prius, quam vel haerere sibi aquam sentiant, vel certe dubitandi caussam habeant: ne tempus, quod melius in ipsis antiquorum monimentis colloca-

locatur, in rebus forte consumatur, ad rem nostram non necessariis. ¶ Hinc primi editores animaduersiones solebant ad calcem reiicere. G.) Neque tamen aliorum sententiis, tamquam scopulis, est inhaerendum. Saepe enim attentior lectio et meditatio aliquid suggeret, quod quis frustra in variorum notis quaesiuerit, maxime quum illae notae variorum saepe rem eamdem repetant, difficiliora haud raro praeteruehantur, et in rebus exiguis et vulgo notis aliquando sint verbosissimae. III. Vt ne adspernentur subsidia illa, quae ad explicandos auctores quam maxime faciunt. Sic LIVIVM v. c. lecturus facilius progredieris, si praeter geographiam antiquam, etiam antiquitates Romanas et LIPSII praeclarum opus *de militia vetere Romanorum* in consilium adhibueris. Immo et in librorum omnium historicorum lectione inprimis vtile ac frugiferum est, et chronologiam quamdam paullo adcuratiorem, veluti DION. PETAVII *rationarium temporum*, et eos scriptores, qui de veterum Romanorum familiis commentati sunt, veluti GLANDORPIVM, ANT. AVGVSTINVM, FVLV. VRSINVM, a *Petauio* (*Patinum* puto, voluit, G.) et *Vaillantio* editum auctumque, in consilium adhibere. Vtrique vsui seruient etiam STEPH. VIN. PIGHII *annales Romani*, quamuis hic auctor, quod ad magistratus et personarum originem gentiumque successionem adtinet, multa indulsisse ingenio videatur. (IV. Ne diu haereant in locis obscuris, sed ea notasse contenti pergant, dum vel ipse se aperiat, quod saepissime contingit, scriptor, vel sit interrogandi peritioris occasio, vel tempus interpositum aptiores ad interpretandum faciat, etc. De his et aliis egi, quantum licuit, accurate in *praefatione* ad LIVIVM, *Lips.* cIↄIↄcc XXXV. editum, cuius argumentum *de scriptorum veterum lectione tum stataria, tum cursoria.* G.)

 **) Ex-

**) Exempli loco esto locus quidam SENECAE *Consol. ad Marc. XV.* Prima periodus haec est:

Quid aliorum tibi funera caesarum referam? quos in hoc mihi interim videtur violare fortuna, vt sic quoque generi humano prosint, ostendentes, ne eos quidem, qui diis geniti, deosque genituri (Aen. 9, 642.) *dicantur, sic suam fortunam in potestate habere, quemadmodum alienam.*

Hic mihi notarem elegantem compositionem: *aliorum tibi funera caesarum.* Notarem etiam phrases et vocabula: *funera caesarum*, pro funera in domo Augusta; (nempe *caesar* nomen proprium familiae tum imperantis, G.) *in hoc*, pro ideo, *principem violat fortuna*, pro fortuna principi aduersa est. Satis enim patet, SENECAM ad sacrosanctam principum personam respicere, quam alioquin violare nefas est. Nec inelegans est loquutio: *fortunam suam in potestate habere.* Succedat iam altera et tertia periodus:

Diuus Augustus, amissis liberis, nepotibus, exhausta caesarum turba, adoptione desertam domum fulsit. Tulit tamen fortiter, tamquam eius iam res ageretur, cuius quum maxime intererat, de diis neminem queri.

Hic *diuus* est ἀποθεώσεως signum, Inde vero statim ego quidem colligerem, male dici *diuus Paullus*, *diuus Petrus*, quos numquam in deorum numerum retulimus. (Vid. quae monuimus ad I. 21, 2. de verbo *canonizare.* *Diuos* puto recte dici, quos a morte sua in coelum receptos, et gloria atque honore inter homines florentes indicare volumus: idque demonstrare ex diuinis humanisque litteris conatus sum *programmate*, gener. RANTZOVII *orationi in diuam Carolinam praemissa.* G.) Notarem quoque, *caesares* hinc dici principes iuuentutis, qui in spem

ſpem imperii ſuccreſcunt. (Quin familiae ſimpliciter hic nomen eſt. Illa ratio, quam auctor memorat, Conſtantini demum aeuo coepit. G.) Nec praetermitterem phraſes: *turba liberorum exhauſta eſt*, pro numeroſa proles morte intercepta eſt, quamuis durior ſit translatio, quum *turba* non *exhauriri*, ſed diſſipari, opprimique ſoleat. ¶ Exhauriri ad fontem, certe ad multitudinem, pertinet. (G.) Sane et haec non ſatis adcurate vel eleganter dicta enotare vtile eſt. *Deſerta domus*, pro orbitate, *adoptione fulcire deſertam domum*, pro adoptione ſibi liberos in demortuorum locum ſurrogare, vbi denuo non ſatis elegans eſt translatio, quum non *domus deſertae*, ſed hiſcentes, ventremque facientes et ruinam minantes fulciri ſoleant. ¶ Sed domus deſerta paullatim collabitur: certe hic in applicatione. (G.) *Nemo iam de deo queritur*, pro feliciſſima ſunt tempora. (Illud praeſertim obſeruandum, reſpici hic ad conſecrationem, quam ſperabat Auguſtus; quum ipſe mox inſerendum ſe ſenatui deorum, cogitaret, nolebat de eo velvt collegio queri, cuius ipſe paullo poſt pars futura eſſet. G.) Pergit SENECA:

Tiber. caeſar, et quem genuerat, et quem adoptauerat, amiſit: ipſe tamen pro roſtris laudauit filium, ſtetitque in conſpectu poſito corpore, interiecto tantummodo velamento, quod pontificis oculos a funere arceret, et flente populo Romano non flexit vultum, experiendum ſe dedit Seiano, ad latus ſtanti, quam patienter poſſet ſuos perdere.

Hic occurrunt vocabula *amittere* et *perdere*. Prius de filiis Tiberii; poſterius de Seiano eiusque ſociis vſurpat SENECA. (Sic LIPSIVS. Sed, puto, hoc voluit Seneca, Seianum docuit hoc ipſo exemplo Tiberius, quam patienter ferret ſuos perire, audacioremque ad rem gerendam fecit. G.) Hoc mihi in animum reuocaret diſferen-

ferentiam vtriusque vocabuli, *amittere* ſcilicet nos dici, vbi ſpes ſit recuperandi, *perdere*, vbi euanuerit. Illa ſpes ſcilicet liberos caeſarum non minus, ac ipſos caeſares, in diuorum numerum referebat eorum temporum ſuperſtitio. ¶ Non puto, iſtam eſſe veram differentiam, ſed *amittere* eſt *fahren laſſen*, *ἀποβάλλειν*; *perdere*, *hin und weg geben*, *ἀπολλύειν*: verum non obſeruant ſcriptores ſemper origines illas, et grammaticorum obſeruationes contemnunt. Ita apud Auctor. *ad Herenn.* IV, 44. *Decius amiſit vitam, at non perdidit.* Obſeruandae porro loquutiones: *hoc oculos ab ea re arcet*, pro hoc inter oculos et rem interiectum; *non flexit vultum*, pro eodem vultu perſeuerauit; *experiendum ſe alicui dare*, pro experimentum in ſe dare. Plura addere, nihil adtinet.

XI.

Deinde acumina rariora.

Nec ad verba tantum reſpiciendum, verum etiam ad ingenioſa iudicia vel acumina, quae auctor immiſcuit *).

*) Haec dici non poteſt, quantam ſuauitatem adferant orationi, ſi ea cautione, quam ſupra commendauimus, adhibeantur. Sic in SENECAE periodis paullo ante recenſitis, mihi notarem arguta illa iudicia: *principes non ita ſuam fortunam in poteſtate habere, quemadmodum alienam.* Item: *principis quam maxime intereſſe, neminem ſuo tempore de diis* (de fortuna) *queri.* Sic quoque ſi legiſſem PHAEDRI *fab. I, 14.* praeter voces et loquutiones praecipue mihi in vſus meos ſeponerem acutum illud regis iudicium: *quantae putatis eſſe vos dementiae, qui capita veſtra non dubitatis credere, cui calceandos nemo commiſerat pedes?* Talia enim elegante imitatione exprimi, aliisque rebus accommodari poterunt, ceu infra docebimus.

XII.

Denique quam maxime ratio habenda est rerum *). Vix enim operae pretium videretur, verborum tantum caussa per tot omnis aeui scriptores diuagari. *Denique res notatu digniores.*

*) Per res inprimis intelligo, I. ritus antiquos, (praesertim ea loca, vbi manifesto indicatur ritus, vt inde intelligantur obscuriora. ¶ Classica vocari solent. Haec in thesauro L. L. diligenter annoto. G.) II. ea, quae ad illustrandam historiam ecclesiasticam, ciuilem, naturalem, iuris et legum, philosophiae et litterarum pertinent, III. doctrinas e philosophia depromtas, ita tamen, vt semper, cui sectae aut methodo philosophandi addictus fuerit auctor, consideremus, (quum sensum alium atque alium habeant eadem verba pro diuersa secta scribentis. ¶ Seneca habet multa cum Christianorum doctrina consentientia, quantum ad verba: sed distant toto coelo. v. g. filius Dei, prouidentia diuina, paradoxa, etc. G.) IIII. sententias et apophthegmata, V. similitudines et comparationes, VI. exempla memoratu digniora, aut si quid aliud ad institutum nostrum facere videbitur. (In his colligendis ad stuporem vsque diligentes olim homines cogitandi sollertiam solebant intermittere: nunc omnia ex sese quidam, vtinam bona omnia! Medium tenuere beati, i. e. vtraque in re, quantum satis est, elaborant pro rei ipsius natura. G.) Fieri enim potest, vt quis singularia quaedam themata aliquando adcuratius tractare constituerit. Huic ipsa suadebit ratio, vt res omnes, in auctoribus obuias, quae ad istud thema pertinere videbuntur, cum cura obseruet, et in suos vsus seponat. Id quod pluribus exemplis docuit SAGITTARIVS in libello *de lectione atque imitatione Ciceronis.* ¶ Bene faciunt, qui

mature ſibi conſtituunt argumentum, hinc πολυγραφία Fabricii, Wolfii, etc. Ille etiam diſcipulis commendare argumenta ſolebat. (G.) Nos, vt iisdem SENECAE periodis regulam noſtram illuſtremus, ex iis notare poſſemus *exempla* Auguſti et Tiberii, qui liberorum amiſſionem forti animo tulerunt. Notaremus etiam *exemplum* ſtultitiae Sciani, qui ſe gratia principis excidere haud poſſe, putauerat. ¶ Nititur, vt obſeruatum ante, falſa interpretatione. (G.) Porro obſeruaremus *ritum* veterum, quod etiam principes ſuos pro roſtris laudarint, nec non *alterum ritum*, quod pontificibus maximis Romanorum funera adſpicere non licuerit, ideoque interpoſuerint velamentum, quod oculos ab iſto conſpectu arceret. ¶ Inprimis hoc vbique agamus, vt quaeramus, α) quid vult probare ſcriptor? β) quibus argumentis vel probat vel illuſtrat? γ) an vere? materialiter et formaliter. (G.)

XIII.

Inde conficienda excerpta.

Quum vero fallax plerumque ſit memoria, et nemo velit tantum laboris lectioni auctorum ideo inſumere, vt quae legerit obſeruaritque, eorum paullo poſt obliuiſcatur: *opus etiam erit excerpendi arte* *), quam tamen non confuſam **), aut cum taedio coniunctam ***), ſed expeditiſſimam eſſe oportebit.

*) Fuerunt equidem, qui memoria feliciſſima freti hac excerpendi opera ſuperſederunt. Sed ii plerumque ipſi poſtea de iſta negligentia ſua conqueſti ſunt. Nam praeterquam quod memoria, quamuis feliciſſima, ſubinde fallit, aliaque pro aliis ſuggerit: moleſtus tunc erit euoluendi labor, quando locum auctoris requirere volueris. Accedit, quod, licet iuuenes lecta faci-

facile teneamus memoria, ſenectus tamen homines plerumque reddat obliuioſos. Tunc vero iucundum erit, omnia, quae legimus, in collectaneis noſtris tamquam in cella penaria recondita intueri. ¶ Illud *omnia* nimium eſt, et non niſi iis ſuadendum, quorum curta valde ſupellex, quique ex alienis libris ſibi quosdam theſauros colligunt. Peruerſus etiam vſus fecit, vt multi excerpta oderint damnarintque, quod in ſcholis phraſium et ſententiarum excerptis praeter rem et cum iactura temporis ſe fatigatos nouerant. Multi toto vitae ſpatio ſcripſere, quae nihil vel ipſis vel aliis profuere. Multi ex libris illis ſuis ſolis ſapientes, ſcribere putabant eſſe colligere, *compilare* medio aeuo. Saepe etiam peccatur, quod ex excerptis, non denuo conſultis auctoribus, quaedam referuntur. Nihil ſcribi debet in hoc genere, niſi quod in ipſo vſu euolueris. Maxima illa peruerſitas, quod putant, ſe ſcire, quidquid chartis tradiderunt, quas deinde negligunt. Saepe etiam pereuntibus chartis operam et oleum ſe perdidiſſe, conqueruntur. Raro magna excerpta et magna ingenia concurrunt. Ita Io. Sturmius, ipſe quoque Morhofius, de ſe fatentur, excerpta ſe non habuiſſe, polyhiſtores ambo maximi. Optabile eſt, vt aliquis mature ſe ad aliquam rem accingat, vt v. c. Fabricius ad hiſtoriam litterariam. (G.)

**) Confuſa erunt collectanea, ſi ea ita conficias, vt, quae quaeris, inuenire nequeas. Hinc non ſuaſerim, vt quis, more vulgari, verba et res ſub titulis quibusdam collocet. ¶ Intellige ita, vt in eumdem quaſi aceruum et verba et res congerantur. (G.) Nam primo ita res ad varias diſciplinas pertinentes adcumulantur, et res diuerſae naturae ſaepe ſub eodem titulo adparebunt. Deinde quum titulos arbitrio noſtro fingamus, et vna ſaepe obſeruatio ſub decem titulis inueniat locum; haud raro fiet, vt eam ſub

plu-

pluribus titulis frustra quaeramus. Omitto alia, quae huic excerpendi rationi insunt, vitia. ¶ Nihil est, quod hic praecipi possit simpliciter. Quisque suam commoditatem sequitur. Nizolius Schubarti et Schurzfleischii care redemti a bibliopola, neuter alicuius ad rem illius pretii, ambo suis possessoribus vtiles, quorum alter illo pro titulis omnis generis excerptorii vsus erat; Schurzfleischius suo ingenio variabat orationem, phrases applicabat, etc. (G.)

***) Innumera exstant de excerpendi arte consilia, quae non magis plerumque necessaria videntur, quam si quis artem reponendi thesauros magno adparatu docere vellet. Quis quaeso probaret v. c. VINC. PLACCII scrinium? ¶ In libro *de arte excerpendi*, qui omnium copiosissimus est, et aliorum rationes et suam complectitur. (G.) quis alia eiusmodi inuenta, qualia haud pauca recensuit MORHOFIVS ¶ in *Polyhist.* cuius liber III. totus XIII. capitibus agit α) de auctoribus, qui hac de arte egerunt, quibus addi potest IO. FRID. BERTRAM *von der Klugheit zu excerpiren, Brunsu.* 1727. 8. β) de varii generis excerptis. (G.) *Mihi ea demum excerpendi ratio videtur optima, quae et omnium minime laboriosa, et tamen ad rem quamlibet reperiendam expeditissima est.* (Hac etiam in re suum cuique pulchrum, suam quisque commoditatem, suum consilium, suo ex ingenio sequitur. Bonum interim est, vias quasdam proponi adolescentibus, vnde, quam placet, eligant. G.)

XIIII.

Et quidem lexicographica.

Magno vero laboris compendio excerpta locupletissima conficies, si lexicon aliquod adcuratius *), et aduersariorum librum tibi paraueris. Et lexico quidem adscribes vocabula, si qua inueneris, rariora

riora **), ſignificationes vocum elegantiores ***), phraſes ſelectiores ****), epitheta notatu digniora *****), ſignatis ſimul auctorum locis ******), additisque obſervationibus criticis et philologicis, quas in virorum doctorum adnotationibus deprehendiſti †).

*) Excerpta eiusmodi lexicographica mirifice commendant IAC. THOMAS. in *erotem. rhet. p. 66.* VINC. PLACC. in *hiſt. excerpt.* eius libro de excerpendi arte adnexa, et MORHOF. *Polyhiſt.* I, 2. 3. 4. 619. Vſui hic erit *lexicon Fabrianum* GESNERI, vel ideo, quod vir hic diligentiſſimus iam plurima enotauit, adeoque multum laboris nobis detraxit. (Non decoximus, ſpero, hanc diligentiae laudem in eo, cui tandem plane emittendo quum maxime operam enixam damus, *Theſauro L. L.* qui et amplior et accuratior reliquis ſui generis libris vt prodiret, nulli certe labori pepercimus, et quod numquam nos facturos iterum ſcimus, illud vltimum quam poteſt bene facere conatu omni ſtudemus. ¶ Dedimus etiam deſcriptiones reales, v. g. in *texo*, *charta*, *petauriſta*, *pegma*, *Bellonarii*, etc. G.)

**) Talia ſunt, quae iam MORHOF. *loc. cit. p. 623.* notauit, *vacuefacere* apud NEP. (*Cim.* 2, 5. Vid. GEBH.) *leno* pro legato apud IVSTINVM, (2, 3, 8. in MSS. et *veter. gloſſ.* apud BONGARS. retinuitque BVRM. G.) pro quo tamen emendatiores editiones legunt *legatus*, (quod ex gloſſa eſſe videtur. G.) *calculo* pro calculatore apud CICERONEM, aliaque huius generis. Probe tamen in eiusmodi vocabulis diſpiciendum, I. an forte ſint dubia? Multa enim, expenſis codicibus MSC. euaneſcere ſolent. Sic et PETR. BEMBVS apud CICERONEM inuenerat *multiſſimus*, eaque voce tamquam Ciceroniana fuerat vſus. Verum poſtea

ex

ex codicibus MSS. adparuit, non legendum in CICERONE esse *ex multissimis miseriis*, sed *multis meis miseriis*. ¶ Sic *noctuabundus* CIC. *Attic.* XII, 1. expunxit Ven. Heumannus, post Anton. Perexram Sanchez. Ille vult legere *noctu Abundus*, hic *noctu abeunte*. Stubelius in Fabrum assumsit *recommendare*, deceptus Phaedri *praefat. lib.* II, 7. vbi diuisim legendum est *re commendatur*. (G.) Dispiciendum quoque II. an sint obsoleta? item III. an ioci caussa inuenta? Sic CICERO aliquando dicit *dextella* pro *dextra*, *epist. ad Attic. XIIII, 13.* sed quis dubitaret, quin ipse hanc vocem ioci caussa inuenerit? ¶ Igitur non nisi ioci et blanditiarum caussa adhiberi debet. (G.) Talia etiam multa apud PLAVTVM occurrunt. Haec quidem tamquam rariora notanda, sed non temere imitanda videntur. Denique et id generatim obseruandum, rariora, quantumuis bona, vel ideo non esse frequentanda, quia rariora sunt. Notanda tamen sunt diligenter, vt ne bonis auctoribus, qui aliquando talibus vsi sunt, dicam temere impingamus. Sic rara quam plurima occurrunt in *digestis*, quae in libro *parergon* diligenter collegit BARN. BRISSONIVS, et acerrime exagitauit LAVR. VALLA. Et tamen pleraque defendi posse, satis ostendunt *opuscula de Latinitate veterum ICtorum*, *Lugd. Bat.* cIↄIↄccxi. 8. recusa, et adnotationes doctissimae, quae iis adspersit v. cl. CAR. ANDR. DVKERVS.

***) Rariores nonnumquam occurrunt vocum significationes, quas notari in lexicis omnino par est. Sic *infanire* est, immodicos sumtus facere apud PLAVT. *mil. glor. III, 1. v. 150.* VIRGIL. *ecl. III. v. 36.* TERENT. *Phorm. IIII, 3, 37.* ¶ *Auct. ad Herenn. IV, 50.* fin. (G.) *supplicium* pro supplicatione non semel occurrit apud SALLVSTIVM. Talia notanda sunt, ita tamen, vt et hic consideremus, num forte auctor ad adfe-

ctatio-

ctationem sit procliuior: (inprimis si forte respectu quodam aliquid dixerit, quod deinde vt simpliciter positum in lexica et phrasium libros relatum est, qua ratione peccatur frequentissime. G.) Multae enim significationes rariores sunt apud SALLVSTIVM, quae vix videntur imitandae, (nisi in re plane simili. G.)

****) Phrasis eiusmodi sunt seligendae, quas non facile ipsi fingeremus, e. c. *otium corpori dare*, est apud PHAEDR. *praefat. libri III.* ¶ Sic *fab. 15. dare lusum animo.* (G.) Hanc ipse non excogitassem facile. Mea ergo interest, vt eam lexici adscribam margini, ad vocem *otium.* In indice vero Germanico euolui poterit vox, *sich eine Veränderung machen*, ibique addi pagina lexici, in qua illa phrasis Latina adscripta est. ¶ Non satis accurate. Nam etiam otium dat corpori, qui domi quiescit. (G.) Eodem modo reliquae phrases elegantiores suo quaeque loco poterunt adscribi. Neque tamen plane praetermittendi sunt Germanismi falso suspecti. Quamvis enim illi non temere adsectandi sint, multae tamen occurrunt loquutiones Latinae, quae quum nobis ob vernaculae similitudinem haud parum suspectae videantur, in optimis tamen auctoribus reperiuntur, v. c. *magnum se facere, hilarem se facere, vestis bene sedet, pro felice aliquem adspicere.* Conferri meretur VORSTII libellus *de Latinitate falso suspecta.*

*****) Talia epitheta non statim succurrunt, et tamen mirifice ornant orationem. MARIVS NIZOLIVS laudanda opera singulis substantiuis epitheta CICERONIANA subiecit. v. c. ad vocem *bellum* haec notauit epitheta: bellum *acerbum, aeternum, adfectum, non confectum, commotum, confirmatum, perniciosum, exitiosum, crudele, domesticum, triste, turbulentum, durissimum, pestiferum, intestinum, iustum, denuntiatum, inductum, merum, mortiferum, nefarium, occultum,*

tum, oppressum, renatum, restrictum, inflammatum, deterrimum, periculosum, externum, profligatum, hostile. Si ex reliquis auctoribus talia colligerentur, quantam nobis enatam videremus epithetorum segetem? (Hic magna erit thesauri, quem instruimus, commoditas. Neque enim nuda, vt adhuc factum, ibi ponuntur omnia epitheta: sed quoties ea non simpliciter nomen suum declarant, adeoque non semper adhiberi possunt, ex contextu relationem illam et respectum indicamus, quo vera sunt: qua vel sola ratione infinitis scribentium vitiis, ineptis saepe ac ridiculis, occurri potest. G.) Sed in vsu eorum illa reuocanda erunt in memoriam, quae supra *part. I. cap. 2. §. 47.* ea de re monuimus.

******) Hic denuo magno nobis adiumento erunt editiones optimae, in quibus plerumque textus in capita, et haec denuo in incisa sua secantur. Facile ergo phrasi Cornelianae: *petere commigrationis societatem*, poterit adscribi locus NEP. I, 1, 2. vbi primus numerus vitam imperatoris, secundus caput, tertius incisum capitis notat.

†) In hunc censum veniunt I. *scholiastae veteres*, quos non temere praetermittendos puto, quia insignem suppeditant obseruationum doctissimarum copiam. Sic in CICERONEM commentati sunt ASCON. PAEDIANVS et MACROBIVS: in VIRGILIVM DONATVS et SERVIVS: in HORATIVM ACRON, PORPHYRION, aliusque ἀνώνυμος, cuius scholia ex codice MSC. primus extulit IAC. CRVCQVIVS. De IVVENALE etiam, TERENTIO, PERSIO, & STATIO, (G.) aliisque auctoribus bene meriti sunt scholiastae quidam veteres, quos euoluisse haud poenitebit. Consulendae etiam II. adnotationes virorum doctorum, qui a renatis litteris lucem auctoribus accendere conati sunt. In his vero bonae frugis plenissimae sunt notae MVRETI, MANVTII,

LIPSII,

LIPSII, TAVBMANNI, SCALIGERI, SALMASII, CASAVBONI, GRONOVIORVM, GRAEVII, IS. VOSSII, BVRMANNI, IANI WOWERI, CELLARII, ¶ BARTHII, HEINSII, DAVISII, SCHWARZII, DRAKENBORGII, CORTII, BRVCKHVSII, FARNABII, etc. (G.) Nam qui ad solam criticam pertinent commentarii, vtiles illi quidem sunt, sed huc non pertinent. Quin quum et sparsim loca quaedam veterum scriptorum vel illustrent, vel interpretentur viri docti: operae pretium facturi sunt, qui huiusmodi opera stromatica et tessellata diligenter et cum iudicio legent. Tales sunt M. ANT. MVRETI *variae lectiones*: talia HADR. TVRNEBI et CASP. BARTHII *aduersaria*: THOM. REINESII *varia*, et quae IANVS GRVTERVS in *face critica* vel *thesauro* suo laudabili industria collegit. Hic merito addendae, quae nuper ab anno cIↃIↃccxxxii. magno optimarum litterarum bono prodierunt, MISCELLANEAE OBSERVATIONES IN VETERES AVCTORES. (Volumina X. erant cIↃIↃccxl. deinde mutatus titulus et numeri, addito nomine NOVAE. G.)

XV.

In aduersariorum libro promiscue notari possunt, quaecumque acutiora in auctoribus classicis legimus *). Ea enim subinde perlegendo, et, qua occasione vsui esse possint, meditando **), facile omnia memoria infigemus. *Nec non adversaria.*

*) Hic exscribi velim integra auctorum loca, addito statim numero libri et capitis. Margini deinde adscribi potest titulus aliquis, vt tanto facilius possit inueniri, quod quaeritur. ¶ Aduersaria simpliciter adornarem ad gustum meum, et quicquid tituli habere potest res annotanda, illud praefigerem. Schedae separatae in alphabeti deinde ordine collocandae. Inprimis

mis ad hanc rem paruum libellum circumferre bonum eft, donec familiaria nobis fint quaedam, deinde facere alios. (G.)

**) E. c. fi in aduerfariis meis inuenirem acumen illud PHAEDRI: *quantae putatis effe vos dementiae, ei credere capita, cui calceandos nemo commiferat pedes?* cogitarem, qua occafione illud poffim imitatione exprimere. Quum ergo PHAEDRVS loquatur de futore inopia deperdito, qui medicinam facere coeperit: fingerem ego, malum aduocatum praedia conduxiffe. Sic in promtu futura effet imitatio: *quantae putatis hoc effe dementiae, res et fortunas fuas committere ei, cui nemo commififfet infortunium.* Sed de his paullo poft in capite *de imitatione* plura monebimus.

XVI.

Et. denique loci communes reales.

Denique ad res quod adtinet, feiungere ego foleo eas, quae ad difciplinas pertinent, et quae in fola eloquentia vfui effe poffunt. Illas ad fuam quamque difciplinam *), has in aduerfaria referri fuaferim **).

*) Totidem puto conficienda collectanea, quot funt difciplinae. Sed vt hic quoque compendium facias laboris, in fingulis difciplinis feligendum erit compendium aliquod vel fyftema accuratius fcriptum, illudque charta munda diftinguendum: (vel margini adfcribendi numeri modo indices obferuationum noftrarum in peculiarem libellum relatarum. G.) Quotiescumque ergo aliquid legis, quod ad hanc vel illam difciplinam pertinet, ftatim in compendio illo euolves locum, vbi materia ifta occurrit, eoque referes locum auctoris. Sic nec titulis opus erit, nec indicibus. Nec periculum erit, vt omnia inue-

inuenire possis. ¶ Pauca autem supererunt, si recte aliquis vtatur thesauris, aliorum ope iam congestis. v. g. ad historiam hominum, vrbium, etc. lexicon adhiberi potest illnd historicum. Disciplinae etiam hodie habent sua lexica. De historicis et geographicis vt taceam, sunt biblica, iuridica, medica, philosophica, mathematica, mythologica, scholastica, grammatica, sanctorum, doctorum, feminarum, artium, fraudum, et cuius rei non? quae omnia, tamquam in oceanum magnum, confluxere in *lexicon* illud *vniuersale* Zedlerianum. Excerpta exegetica institui possunt ad Dorschei biblia numerata, in N. T. ad Wolffi *curas*. Qui pauciora, sed selecta, adnotare volunt, numeros adiiciant editioni bibliorum. Litteraria vastissima dederunt Wolfius, et inprimis Fabricius. Sententias veterum philosophorum Cudworthus et Moshemius collegerunt; politica Reinhardus, etc. etc. Si qua autem sunt vtilia excerpta, illa sane sunt, quibus librorum et scriptorum classes digeruntur, vt, quoties quaerendum aliquid est vel scribendum, sciamus facile, qui tale quid ante nos egerint. Et hic magnus est vsus catalogorum bonorum, qui libros secundum disciplinas dispositos indicant, quorum haud dubie princeps est Bunavianus. (G.)

**) Huc refero exempla, similia, sententias acutiores, (siluam inuentionum gratulandi, gratiarum agendarum, petendi etc. G.) aliaque huius generis, quae tamquam gemmae intexi solent orationi elegantiori. Haec in aduersariis adscribi possunt eo modo, quem superiore paragrapho commendauimus. Si enim in margine addantur tituli, iique deinde in indicem referantur, facile omnia poterunt reperiri. Sed in his omnibus is prudentissime agere videtur, qui suo quemque sensu patitur abundare. ¶ Oratoria excerpta facerem secundum argumenta, de qui-

bus dicendum. e. g. gratulatio, gratiarum actio, doloris significatio, natalitia, nuptiae, etc. Hanc vocant hylen inuentionum. Talia multa sunt apud Morhofium et alios. Possunt etiam ad librum aliquem oratorium exempla adscribi. Hodie tamen mutatum est saeculum. Plane autem desierunt rhapsodiae illae et congesticiae moles variarum rerum, male saepe cohaerentium. Itaque iacet *Weidlings oratorische Schatzkammer*, et similes libri, etc. Et si cui opus est, adeat Zwingerum a Beyerlinckio compilatum. Caput est sapere, historiarum et philosophiae rudem non esse. (G.)

CAPVT II.

DE IMITATIONE.

I.

Quid sit imitatio?

Parum vtilitatis adferet auctorum lectio, nisi accesserit IMITATIO. Haec vero nobis est facultas, auctoris stilum *) eiusque ideam sine plagii suspicione **) exprimendi.

§ Generatim imitando discimus omnia. Μιμητικὸν est animal homo. Infantes hac ratione incedere discunt, loqui, edere, etc. Sumimus ab aliis gestus, vultum, vocem, mores, etiam non id agentes, ne sentientes quidem. Hinc dialecti etc. Haec facultas inter prima naturae paullatim decrescit, quum non amplius opus est scilicet. Hinc linguas discere, consultum est, quam maturrime. Hic autem sermo est de studiosa et consilio suscepta imitatione, non

non de ea, qua imitamur etiam imprudentes. (G.) *De imitatione oratoria libri tres* funt IO. STVRMII, *Argent.* 1576. 8. (A.)

*) Quum vero ſtilus non conſiſtat in ſola phraſeologia, ſed in ipſo orationis habitu: facile patet, non eum imitari CICERONEM, qui phraſibus ex eius libris excerptis vtitur, ſed qui totum orationis CICERONIANAE characterem ſollerter exprimit.

**) Aliud eſt exſcribere auctorem, aliud eumdem imitari. Hinc qui integras auctorum periodos orationi ſuae intexit, is non imitari, ſed plagium committere videtur. Qua in re plures forſan peccarunt eruditi, quam vulgo exiſtimatur.

II.

Vt vero totam imitandi artem recte teneamus, de duobus potiſſimum capitibus videtur cogitandum, videlicet quem imitari oporteat *)? et quomodo ea imitatio prudenter ſit inſtituenda **)? *Quid de ea notandum?*

*) Satis equidem ipſa nos ſana docet ratio, exemplum, quod nobis imitandum proponimus, ſuis numeris abſolutum eſſe debere. Recte enim PLIN. *epiſt. I, 5. Stultiſſimum credo, ad imitandum non optima quaeque proponere.* Sed quem, quaeſo, auctorem dixeris optimum? Fieri poteſt, vt in eodem genere plures eamdem laudem, ſed diuerſiſſimam tamen, conſequantur. Sane qui inter ſe contendit CICERONEM et PLINIVM, NEPOTEM et CAESAREM, LIVIVM et TACITVM, HORATIVM et IVVENALEM, vtroſque fatebitur maximos, ſed peculiari quadam et ſua laude. Quare non adeo expeditum eſt, quis e tot praeſtantiſſimis auctoribus praecipue ſit imitandus.

**) Quemadmodum rebus in omnibus, ita et in imitatione, apprime hoc eſt vtile, *ne quid*

nimis. Qui neminem imitaturus suo indulget ingenio, plerumque sibi fingit dictionem quamdam insulsam atque insipidam. ¶ In linguis omnia continentur eo, vt intelligamur; qui autem non cum aliis loquitur, sed peculiare habet dicendi genus, non potest ille non esse obscurior. (G.) Contra ea fieri potest, vt nimia imitandi cura in seruitutem illam euadat, de qua HORATIVS:

O imitatores, seruum pecus!

Praeclare de hoc hominum genere LIPSIVS *epist. miscell. cent. IIII, 52. Vbi,* inquit, *sola imitatio est, et huic adhaeremus, quid fit? persona scenica; et vt quidam magnorum virorum habitum atque incessum, aut gestus imitantur, cetera et interna dispares: sic dictiunculas aut clausulas aliquas* TVLLII *si forte referimus, ad vim et venerem eius non adspiramus.* Ita LIPSIVS, qui si tam prudenter prius istud extremum euitasset, quam hoc posterius, ad summam eloquentiae laudem potuisset peruenire. Quare et hoc operae pretium est cognoscere, qua ratione ita imitandi sint optimi auctores, vt vtrumque vitemus vitium, et nec ingenio plus iusto indulgere, nec κακόζηλοι videamur.

III.

Quisnam auctor imitandus?

Ad priorem quaestionem quod adtinet, nec neminem imitandum puto *), nec promiscue omnes **), sed vnum optimum. Optimus vero videtur, qui cuiusque ingenio ac captui quam maxime est adcommodatus ***).

*) Fuerunt, qui nullum imitandum crederent. (Nempe dedita opera, et vt hoc ipsum agerent. Nam alioqui fieri non potest, vt non, quos audimus, legimus, amamus, admiramur, eorum

eorum fiamus etiam non id agendo fimiles. Imitando enim etiam tum difcimus omnia, quum ne quidem imitationis vel confilium habemus, vel nobis fumus confcii. ¶ Et fane fi plerosque, qui fcribunt, interroges, paullatim didicerunt, vt ipfi nefciant, quem imitati fint. Quidam etiam *archetypi* quafi ipfi fiunt. G.) Iam olim Caefarem et Cottam eo maxime nomine admiratus eft CICERO, qui in *libro II. de oratore: effe tamen multos*, inquit, *videmus, qui neminem imitentur, et fuapte natura, quod velint, fine cuiusquam fimilitudine confequantur: quod et in vobis animaduerti recte poteft, Caefar et Cotta. Neque vero vefter aequalis, Curio, quemquam mihi magnopere videtur imitari.* ¶ Et effe hoc generatim maximorum ingeniorum, non imitari, fcilicet ftudiofe id agendo, et peculiarem ei rei operam impendendo, imitationeque nimia ac feruili fufflaminare quafi naturalem igneorum animorum impetum, quin illum extingui adeo, praeclare oftendit diuinum illud YOVNGII ingenium in epiftola illa, *coniectures on original compofition, etc. Lond.* 1759. 8. (A.) Enimuero tametfi facile largiar, Romanos alios in vernacula lingua fola naturae ingeniique bonitate ad perfectionem aliquam potuiffe peruenire, quemadmodum id faepe etiam in aliis fieri folet, qui linguam patriam adcuratius fibi excolendam exiftimant: hodie tamen, ex quo lingua illa exfpirauit, fieri non poteft, vt fine imitatione eius genium ac natiuam pulchritudinem adfequamur. Vnde ludibrium lectoribus debet ANG. POLITIANVS, qui in *epift. VIII, 16.* omnem imitationem explodere videtur. (Cui refpondet proxima epiftola CORTESIVS. Si rem bene confideres, non ita multum diffentiunt. POLITIANVS anxiam imitandi dedita opera curam reprehendit ac ridet; CORTESIVS imitationem generatim commendat, ita tamen, vt magis adfcriptus glebae

Ciceronis videatur. Pulchre, vt reliqua, ita hanc liticulam expoſuit F. O. MENCKENIVS, vir illuſtris, in *vitae Politiani hiſtoria* p. 194. ſq. et recte hanc ſummam ſententiae POLITIANI poſuit, ex fine epiſtolae laudatae p. m. 240. quae certe ludibrium debere non videtur: *Quaeſo, ne ſuperſtitione iſta te alliges, vt nihil delectet, quod tuum plane ſit, et vt oculos a Cicerone numquam deiicias. Sed quum Ciceronem, quum bonos alios multum diuque legeris; contriueris, edidiceris, concoxeris, et rerum multarum cognitione pectus impleueris, ac iam componere aliquid ipſe parabis: tum demum velim, quod dicitur, ſine cortice nates, atque ipſe tibi ſis aliquando in conſilio, ſollicitudinemque illam moroſam nimis et anxiam deponas effingendi tantummodo Ciceronem, tuasque denique vires vniuerſas pericliteris*, etc. His meum qualecumque ſuffragium adiicere, equidem nihil dubito. G.)

**) Fieri non poteſt, quin inaequali ac ſibi parum ſimili adſueſcat dictioni, qui (primo tempore, quo formandum eſt iudicium, et ille quaſi guſtus, G.) per omnes vagatur auctores, et modo hunc, modo illum imitatur. Vix oculos prudentum ferret aedificium, in quod architectus ex mille diuerſiſſimae ſtructurae palatiis conieciſſet, quidquid pulchrum ei eſſet viſum. (Si quidem ſine iudicio id faceret, et naturales conſtantesque ſymmetriae ſ. commenſus obſeruationes negligeret. Ceterum laudabitur, ſi Zeuxin illum imitatus, conquiſitis pluribus pulchritudinis exemplis, quantum liceat, in vnum illud opus ſuum transferat. Quod quin in ſcribendi genere locum habeat, liceatque, ex variis ingeniis excellentiſſima quaeque libare, non eſt dubitandum. G.) Ea demum pulchra ac pudica videtur oratio, quae licet artificio varia, vbique tamen eumdem ſeruat colorem, nusquam eadem, et ſemper tamen ſui ſimilis. Hanc vero facul-

facultatem adsequetur nemo, qui vel neminem, vel omnes promiscue imitatur, ceu vel IVSTI LIPSII exemplo patet. (Nolim hunc vbique exemplum malorum admisceri. LIPSIVS iuuenis ad Tullianam normam scripsit non deterius quovis Ciceroniano, et *oratione VI, vtrum a solo Cicerone petenda sit eloquentia?* ita disputauit, vt reprehendi non possit. ¶ Postea Tacitum est imitatus et Senecam. Totus suus est et admirabilis. || Vid. ad I, 2, 16. G.)

***) Omnes legendos auctores, et ex iis optima quaeuis in vsum nostrum esse seponenda, ipsi capite superiore docuimus. Neque tamen ideo omnes promiscue sunt imitandi. Vnus, isque optimus, (¶ Cicero, G.) eligendus, cuius ad exemplum totius orationis habitum componamus. Ex reliquis phrases, acumina, res peti possunt. Merito vero eum iudicamus optimum, qui cuiusque naturae ac ingenio videtur conuenientissimus. Sunt, qui naturae quodam impetu ad vbertatem et copiam feruntur: iis CICERONEM commendauerim. Sunt, quibus nihil, nisi quod adstrictum ac argutum est, placet: his PLINIVS erit imitandus. Alii simplici quodam ac casto orationis genere delectantur: hi facillime vel CAESAREM vel CORNELIVM NEPOTEM imitabuntur. Denique quibus oratio grauis et pressa est in deliciis, ii non inuita Minerua TACITVM sibi imitandum proponent. Hinc naturam cuique suam hac quoque in re esse sequendam, iam olim optime obseruauit QVINCTILIANVS *Instit. orat. X, 2. Ergo primum est, vt, quod imitaturus est quisque, intelligat, et, quare bonum sit, sciat, tum in suscipiendo onere consulat* SVAS VIRES. *Nam quaedam sunt inimitabilia, quibus aut infirmitas naturae non sufficiat, aut diuersitas repugnet. Nec, cui tenue ingenium erit, sola velit fortia et abrupta: cui forte quidem, sed indomitum, amore subtilitatis et vim suam per-*

 dat,

dat, et elegantiam, quam capit, non adsequatur. Nihil est enim tam indecens, quam quum mollia dura fiunt. Quis vero auctor ingenio nostro quam maxime videatur adcommodatus, facile ex eo intelligimus, si, quis maxime nobis placeat, et quem facillime imitando exprimamus, subinde facto periculo, experiamur. Ita enim fere natura comparatum est, vt tanto magis quidque nobis placeat, quanto est ingenio ac naturae nostrae conuenientius. (Cautione illa hic opus est, quam ad I, 2, 42. no. 1. commendauimus. Cauendum ab αὐθαδείας noxa. Procliues etiam hic sumus ad vitia. Boni praeceptoris est, ad Isocratis exemplum calcaribus vti non in his, qui nimis exsultant, sed qui tardiores sunt, et contra. Qui nimis siccis delectantur, deducendi ad Ciceronem, Sallustius commendandus his, qui luxuriantur, etc. G.)

IIII.

Imitatio vel puerilis est, vel virilis.

Est vero imitatio vel PVERILIS, vel VIRILIS seu mascula. Illa verba ac phrases anxie et morose imitatur *): haec ipsum auctoris ingenium ac orationis habitum cum iudicio ac libertate exprimit **).

*) Tales sunt omnes illae imitationes, quas in scholarum triuio deprehendimus. Perlecta CICERONIS periocha, excerptis phrasibus elegantioribus, iisque in epistolam aliquam aut historiam compactis, tum demum discipuli sibi plane Ciceroniani, aut, si mauis, Ciceronianissimi videntur, quasi omnis elegantia Ciceroniana in solis phrasibus, ac non potius in ipso orationis habitu, consisteret. ¶ Hartnaccii, Reinhardi, aliorumque libelli, vt et Muzeliana exercitia possunt forte adhiberi ad primam exercitationem et copiam vocabulorum maxime necessariorum,

inpri-

inprimis vbi multum soli relinqui debent homines paullo stupidiores. Potius interpretationibus mutuis hanc aetatem contineamus, quibus nihil est vtilius, primum ex libro vel commentario, deinde illo posito. (G.) Mireris ergo, viros quosdam ceteroquin doctissimos nimium huic puerili imitationi tribuisse, ac saepe periodos integras ex auctoribus exscripsisse. ¶ Quot sunt ineptae praefationes ad Cornelianae modum factae! (G.) Iam a SCHEFFERO in *gymnas. stil. p. 31.* est obseruatum, AENEAM SYLVIVM in *historia Europaea* de Hungaris ita disseruisse: *Turcas aurea et discolori veste: Hungaros ferro atque aere fulgere. Christianum agmen et stare paratum et sequi, nec turba nec sarcinis praegraue, intentum, quod dux non modo signet, sed etiam innuat.* Atqui haec omnia sunt ex CVRTIO, *lib. III. cap. 26.* vix verbo mutato, exscripta. Ferenda haec sunt in pueris; in maturioris iudicii viris reprehensione dignissima, maxime si non loca auctorum rebus, sed res auctorum phrasibus adcommodentur. Cuius rei praeclarum exemplum ab eodem SCHEFFERO *p. 32.* datum est ex EGINHARDI *vita Caroli M.* qui Caroli sui descripturus staturam et corporis habitum; *formae*, inquit, *auctoritas ac dignitas, tam stanti quam sedenti, plurima inerat, ceruix obesa et breuior, venterque proiectior, valetudine prospera, praeter quod, antequam decederet, noctibus ita dormiebat, vt somnum quater aut quinquies non solum expergiscendo, sed etiam desurgendo interrumperet.* Omnia haec ex SVETONII *Claudio, Nerone, Iulio et Augusto*, quemadmodum et alia, exscripta sunt. Quis vero crederet, Carolum M. illorum imperatorum formam ac corporis habitum in plerisque tam adcurate expressisse? sic EGINHARDVS *ergo, dum inepte* SVETONII *premit vestia, multa adfingit illi principi*

cipi insulsa et παρὰ τὸ ὄν, vt eleganter ait CASAVBONVS.

**) Virilis et mascula imitatio non verba tantum ac phrasin auctoris exprimit, sed et inueniendi, disponendiue artificium, ipsumque orationis habitum, ita tamen, vt illa exscripta esse, nemo possit arguere. (Vt architectus non imitur lapides, ligna, ferrum, sed formam, ordinem, ornatum. G.) Eleganter QVINCTIL. *Instit. orat. lib. X. cap. 2. p. 928. edit.* BVRMANNIANAE: *Imitatio autem, (nam saepius idem dicam,) non fit tantum in verbis. Illuc intendenda mens, quantum fuerit illis viris decoris in rebus atque personis, quod consilium, quae dispositio, quam omnia etiam, quae delectationi videantur data, ad victoriam spectent: quid agatur prooemio, quae ratio et quam varia narrandi, quae vis probandi ac refellendi, quanta in adfectibus omnis generis mouendis scientia, quantaque laus ipsa popularis vtilitatis gratia adsumta: quae tum est pulcherrima, quum sequitur, non quum arcessitur. Haec si peruiderimus, tum vere imitabimur.* E. g. elegans est haec periocha LVCRETII *lib. I.*

Nec me animi fallit, quam sint obscura, sed acri
Percussit thyrso laudis spes magna meum cor,
Et simul incussit suauem mi in pectus amorem
Musarum, quo nunc instinctus mente vigenti
Auia Pieridum peragro loca, nullius ante
Trita solo.

Haec imitatus est VIRGILIVS, sed ita, vt nemo eum plagii suspectum habiturus sit. Ita enim canit poeta suauissimus *Georg. III, 289. sequ.*

Nec sum animi dubius, verbis ea vincere magnum

Quam

Quam sit, et angustis rebus hunc addere honorem,
Sed me Parnassi deserta per ardua dulcis
Raptat amor: iuuat ire iugis, qua nulla priorum
Castaliam molli diuerterat orbita cliuo.

Similia haec VIRGILII sunt illis *Lucretianis:* ast non eadem tamen. Eamdem enim rem elegantiore phrasi alioque orationis charactere expressit VIRGILIVS. Sic supra etiam hanc produximus periodum CICERONIS ex *orat. pro A. Caecina, c. 1. Si quantum in agro locisque desertis audacia potest, tantum in foro atque in iudiciis impudentia valeret: non minus in caussa cederet A. Caecina Sexti Aebutii impudentiae, quam in vi facienda eius cessit audaciae.* Eam nos p. 128. ita sumus imitati: *Si quantum in effringendis carceribus astutia potest, tantum ad effugiendam furcam audacia valeret: non minus iam hic fur carnifices deluderet audacia, quam lictoribus olim illusit astutia.* Nec verba hic sunt eadem, et res diuersissima. Quicumque tamen vtramque periodum inter se contenderit, statim deprehendet, nostram e *Ciceroniana* esse expressam. Scilicet non verba et phrasin, sed ipsum orationis habitum sumus imitati, eaque imitatio iure quodam suo *virilis* poterit adpellari.

V.

Ad *puerilem imitationem* quod adtinet, ea multo facilior est. Modo enim phrases ab auctore mutuas accipimus *): modo sententiam quamdam aliis verbis phrasibusque exprimimus **), modo eamdem, additis quibusdam detractisque vocibus aut circumstantiis, refingimus ***). *Quid puerilis?*

*) Hoc

*) Hoc imitationis genus maxime puerile eſt. Nihil enim artis habet vſus iſte phraſium. ¶ Ita ſunt quidam loci veterum paene detriti, vt *oratio pro Archia*, vt *praefatio* Nepotis. (G.) Sic ſi quis ita loqueretur: *Quum et nobilitate generis, et gloria maiorum, et tua virtute vnus omnium maxime floreas: omnes non ſolum ſperant, ſed etiam confidunt, talem te aliquando futurum, qualem cognitum iudicarunt:* facile vnusquisque videt, phraſes has omnes e CORNELII NEPOTIS *vita Miltiad. cap. 1.* eſſe: ſed nemo tamen quidquam artis aut ingenii in hac imitatione deprehendet. (Hoc itaque genus extemporalibus modo quaeſtionibus tractari debet, non iuſtis ſcribendi materiis propoſitis. G.)

**) Secundam hanc imitationis puerilis ſpeciem iam QVINCTIL. *Inſtit. orat. X,5.* commendauit: *Sumamus ſententiam*, inquit, *eamque verſemus quam numeroſiſſime, velut eadem cera aliae atque aliae formae duci ſolent.* ¶ Haec non tam eſt imitatio, quam variatio. (G.) Exempli loco ſit ſententia illa Hectoris apud NAEVIVM: *Pulchrum eſt laudari a laudato viro.* Hanc ſi quis aliis verbis ita exprimeret: *Laudari ab iis, qui ipſi ſunt laude digniſſimi, is vero fructus laudandarum actionum videtur pulcherrimus,* dicerem ego, ſententiam illam ex NAEVIO quidem, ſed mutatis tamen verbis, eſſe expreſſam. ¶ Ita potius imitarer: *Pulchrum eſt, reprehendi ab eo, quem omnes vituperant.* Sic ad imitationem iſtius: *Concordia res paruae creſcunt, diſcordia magnae dilabuntur*, poteſt dici: *Exprobrando offenſiones paruae creſcunt, benigna interpretatione magnae diſcutiuntur, et vim ſuam amittunt.* (G.)

***) Haec quoque imitandi ratio puerilis eſt, ſed paullo artificioſior. Quemadmodum enim prima ſpecies furto manifeſto ſimilis eſt: ita haec eorum furum aemulatur ſollertiam, qui rebus

rebus furtiuis signa quaedam detrahunt, aut alia noua addunt, ne tam facile possint a dominis furtum concepturis, vel quaesitoribus agnosci. E. g. supra p. 126. 127. prolixam admodum ac verbosissimam adduximus periodum ex MVRETI *orationibus I, 4.* Eam coarctabimus facile, omissis nonnullis aut detractis, quae eminere videntur: *Si eorum, quae viuunt, vnumquodque perficiendi sui desiderio tenetur, animusque noster tum demum, quando ad diuinum exemplar propius accedit, videtur perfectissimus: ea profecto erit omnium praestantissima facultas, quae homines Deo, quoad eius fieri potest, arctissime deuincit.* Eodem modo etiam amplificando refingi possunt auctorum sententiae. Verum in vtraque imitandi ratione danda est opera, vt ne sententiae elegantia ac acumen pereat. Plerumque enim tam pressae ac rotundae sunt optimorum auctorum sententiae, vt neque addi quidquam, neque detrahi possit, quin simul maxima pars pulchritudinis pereat. ¶ Nempe videndum, in quo insit venustas, illud vel seruandum vel imitandum. (G.) Exemplo esto sententia, vt opinor, PVBLII SYRI: *Cuiuis potest contingere, quod cuiquam potest.* Hic siue addas quidquam, siue detrahas, plurimum acuminis ac elegantiae decedet. Vnde adcurata opus est prudentis doctoris manuductione, ne adolescentes his decipiantur. (¶ Sumamus sententiam: *Omnibus euenire potest, quod vni; dubitas, quin aliis etiam possit?* Hoc ita imitari aliquis posset: *Nam tua res agitur - - -. Quis est omnium, qui non in quotidiana vita et priuatis rebus ita argumentetur, et ita se instituat, vt alienis incommodis cautior studeat fieri, cogitetque, quae aliis acciderunt, ea et sibi vsu venire posse?* Vel ita: *Quum et naturam habeamus eamdem, et iisdem calamitatum opportunitatibus vita nostra sit exposita, neque quisquam ad id fastigium peruenerit, quo fortunae tela aut hominum iniuriae*

non

non possint peruenire: quid est, quod ita viuimus, quasi priuilegio quodam ab his liberi simus, quae ad omnes pertinent? Potest etiam ad fortunam secundam transferri, item ad spem longae vitae. || Huc etiam retulerim illud extemporalis exercitationis genus, quo directa narratio in indirectam s. obliquam mutatur, et contra. ¶ Etiam alia ratione variare licet orationem, vt eaedem phrases maneant. G.)

VI.

In virili vel inuentionem imitamur.

Virilis imitatio non contenta phrasibus aut vocabulis, ipsas auctoris virtutes exprimere docet. Quum vero auctoris virtus modo in inuentione, modo in dispositione, modo in eloquutione eluceat: mascula inprimis videtur imitandi ratio, qua auctoris INVENTIONEM adsequi contendimus *).

*) Inuentio versatur in excogitandis argumentis. Ea vero quum in λόγους, ἤθη καὶ πάθη, diuidantur, nullum est argumentorum genus, in quo non imitari liceat alios. Saepe auctores nobis suppeditant I. *enthymemata* elegantissima, quae nobis in vsus nostros conuertere licebit. E. g. PLINIVS *epist. I, 10*: laudaturus Euphratem, philosophum Stoicum, quot praeclara enthymemata adcumulat? Ait eum esse, I. obuium et expositum, plenumque humanitatis; II. in disputando grauem, subtilem, ornatum, ac paene Platonicum; III. in sermone copiosum, varium, dulcem, vt facile repugnantes quoque ducere possit. Addit IIII. multum ipsi venerationis adquirere proceritatem corporis, decoram faciem, demissum capillum, ingentem et canam barbam; V. nullum horrorem in cultu esse, multam tamen seueritatem. Laudat quoque VI. vitae sanctitatem cum comitate: VII. seueritatem in inse-

infectandis vitiis cum fumma humanitate coniunctam. Nec. VIII. liberos eius, ad veram laudem adcurate inftitutos, praetermittit. Vide, quot hic enthymemata (*g* laxe fumit hoc nomen pro cogitationibus, G.) paucis periodis adcumulet PLINIVS? An iam deefle tibi poffent argumenta, philofophum vel theologum aliquem praeclarum laudaturo? Equidem adfirmare non dubitarim, toti orationi encomiafticae fufficere poffe haec enthymemata. (Nempe non eadem vbique affumi poffunt, quod a ftupidis interdum imitatoribus fieri folet: fed perfonam et argumentum noftrum intuentibus occurrunt fimilia. G.) Quem vero tunc deprehenfurum putas, te PLINIVM effe imitatum? Nec minus II. *adfectus* excitandi rationem optime oftendunt auctores clafſici. Exemplum denuo praebebit PLINIVS *epift. III, 1.* qui amore ftudiorum inflammaturus Caninium Rufum, praediorum eius amoenitatem collaudat, ac deinde colligit, recte iis vtendum effe; non rectius vero iis vfurum Caninium, quam fi, omiffis fordidis rei familiaris curis, in ftudiorum fefe portum vindicet, maxime quum praedia illa poft eum alium atque alium habitura dominum, gloria vero, vigiliis ac lucubrationibus parta, numquam fit interitura. Quam eleganter hoc argumento *παθητικῷ* vti poffes, fi quando cohortari aliquem volueris ad diligentiam, qui in pingui aliquo receffu, aut alio amoeniore loco viuit? Denique III. etiam *mores*, quos vocant, feu ἤθη optime ducibus auctoribus clafſicis addifcimus. Vt hic quoque confulamus PLINIVM, *epiftola* eius *XI. libri I.* exemplo effe poterit, quam comiter cum amicis fit expoftulandum. Obiurgat Fabium Iuftum de infrequentia litterarum, petit, vt vel folum illud: *Si vales, bene eft, ego valeo*, fcribat, hoc enim fibi fore maximum. Serio fe id rogare ait, vt fciat, quid agat, quod fine follicitudine

 fumma

summa nescire non possit. Tam morata epistola nobis etiam facile licebit cum amicis expostulare, si nostro vsi stilo, mutata PLINII dictione, solum retineamus argumentum ἠθικόν. Ceterum incredibilem vtilitatem eloquentiae studioso hic adferet veterum Graecorum Latinorumque scriptorum comparatio. Hi enim pleraque, quae in Graecis admiramur, imitati sunt, et ita quidem, vt aliquando superarint. Pertinet huc SCALIGERI *Poetices lib. V.* vbi id exemplis innumeris ostendit, addito simul vbique iudicio, qua in re vel superarint Graecos Latini, vel iis manus dare coacti sint. Quin a *capite X.* eius libri ipsos Latinos inter se contendit eadem cura, ostenditque, saepe vnum alterum in eadem sententia exprimenda vel impari passu sequutum esse, vel multis post se parasangis reliquisse. ¶ Magnum hic vsum habent F. Vrsini, itemque Val. Ger. Guellii *Virgilius*, H. Stephani *Ciceronianum lexicon*, etc. (G.) Addi potest MACROBII *commentarius in* CICERONIS *somnium Scipionis*, quo Ciceronem Platonis similem inuentionem expressisse, praeclare ipso statim libelli initio demonstrat.

VII.

Vel dispositionem.

Nonnumquam et DISPOSITIONEM auctoris imitamur, cum generalem totius orationis *), tum eam, quam in singulis argumentis deprehendimus **).

*) E. g. BVCHNERVS *panegyr. VIIII.* laudaturus Henricum Frisium, cancellarium Saxonicum, ita orationem partitur, vt cancellarium et *genere nobilem*, et excellentem *virtute*, et magnum *peritia*, et *auctoritate* validum esse oportere, easque virtutes omnes in Frisio eminuisse, ostendat. Quilibet, in CICERONIS lectione

ne paullo verſatior, intelliget, Tullianam eſſe hanc diſpoſitionem. Is in oratione *pro lege Manilia cap. 10.* eodem modo laudat POMPEIVM MAGNVM. Ait enim, ſummo imperatori quatuor res ineſſe oportere, ſcientiam rei militaris, virtutem, auctoritatem, et felicitatem, eaque omnia in Pompeio ſumma eſſe.

**) Permultum enim refert, quomodo diſponantur argumenta ſingula. Fieri id ſolet per ſyllogiſmos et enthymemata. Sed in his diſponendis magnam oratori relictam eſſe libertatem, iam ſupra obſeruauimus. Non melius itaque nobis conſulemus, quam ſi ea quoque in re auctores veteres duces ſequamur. Exemplum petamus ex eiusdem CICERONIS *oratione cap. 15.* vbi auctoritatem POMPEII hoc ordine collaudat:

I. MAIOR: *Quicumque maxima pollet auctoritate, is imperator optimus eſt.*

RATIO: *Homines enim vt contemnant, aut metuant, aut oderint, aut ament, opinione non minus famae, quam ratione, commoventur.*

II. MINOR: *Pompeius maxima pollet auctoritate.*

RATIONES:

I. *Populus Romanus praeclara de eo iudicia tulit.*

II. *Pompeius rempublicam ſeruauit ſola fama ac celebritate nominis.*

III. *Plures gentes ei ſe dediderunt.*

III. CONCLVSIO: *Ergo Pompeius erit imperator optimus:*

Hoc ordine CICERO auctoritatem Pompeii celebrat. Dabimus operam, vt eodem ordine EVGENII, Sabaudiae ducis, prudentiam bellicam laudemus.

I. MAIOR: *Quicumque prudentiſſimus eſt, is optimus erit imperator.* Et quoniam prudentia multum in bello quoque gerendo ac imperio mi-

litari valet: certe nemini dubium eſt, quin ea quoque mentis perſpicacia idem ille dux incomparabilis plurimum poſſit.

RATIO. *Plura enim ſaepe prudentia, quam manu, in bello geruntur.* Vehementer autem pertinere ad res feliciter gerendas, quid agatur, ac quomodo vnumquodque prouide adminiſtretur, quis non intelligit, quum res ipſa doceat, imperatores in profligandis hoſtibus, expugnandis caſtris, vrbibusque capiendis, plura ſaepe conſilio ac prudentia, quam ferro, effeciſſe?

II. MINOR: *Eugenius, dux Sabaudiae, eſt prudentiſſimus.* Quod igitur nomen vmquam in vniuerſo orbe chriſtiano ob prudentiae laudem celebrius fuit? Cuius conſilia paria?

RATIO I. *Eius prudentiam tres imperatores Romanorum probarunt.* In quo principe tres Romanorum imperatores, id quod maximum prudentiae argumentum eſt, tantam ſpem collocarant, vt eum maximis exercitibus imperiique ſui ſatis ſummo cum imperio praefecerint. (Haec ratio apud Ciceronem pulchre procedit, auctoritatem enim faciunt imperatori iudicia de ipſo populi: prudentiam non faciunt iudicia principum. Itaque tres Auctoris rationes pro prudentia Eugenii ad duas, nempe ad vſum rerum, quo comparata eſt, et ad res geſtas, quibus comprobata eſt, referuntur. Iudicia imperatorum ſunt teſtimonia rationis poſterioris. G.)

II. *Prudentiam multis variisque bellis feliciter adminiſtratis ſibi peperit.* An vero quidquam prudentiae ei deeſſe poſſe exiſtimatis, quem a prima adoleſcentia in caſtris verſatum, in omni bellorum genere fortuna exercuit, nullamque rem, in vſu militari poſitam, paſſa eſt ignorare?

RATIO III. *Vbique eius eluxit prudentia,* ❡ Haec non differt ſatis a praecedenti. (G.) Itaque vt plura non dicam, neque aliorum teſtimoniis

niis iudiciisque confirmem, quantum consilio prudentiaque valeat, ipse ille sibi testis virtutis suae sit locupletissimus, qui, quo anno Gallicano bello in Sabaudia oppositus est imperator, tam repente acutissimo hosti consilia omnia disturbavit, vt prius se susum fugatumque, quam adventantem EVGENII exercitum animaduerteret. Iam, recepta a Turcis Alba Graeca, quum res Christianorum in Hungaria in peius ire coepissent, barbarorum opes animique creuissent, satisque firmum praesidium regnum illud non haberet: amissus fuisset tot victoriarum fructus, nisi ad id ipsum eo tempore EVGENIVM tanto bello prouidentia LEOPOLDI obiecisset. Huius consilium ac prudentia non solum Turcas, superiori Hungariae cum maximo exercitu imminentes, retardauit, verum etiam castris operibusque clausos e latebris istis in aciem, ex hac in fugam, ac inde in praeterlabentem fluuium coniecit, tantoque terrore concussit Turcarum imperium, vt, pertaesi bellorum, pacis leges, cum summo dedecore suo coniunctas, accipere, quam EVGENII prudentissima consilia diutius experiri mallent. Age vero illa res quantam declarat eiusdem ducis in administrando bello sollertiam, quod in postremo bello Gallicano callidissimos Gallorum duces alios intra ipsa moenia ac propugnacula, alios in acie caperet, reliquos plerosque, copiis quamuis superiores, ad internecionem caederet? Quot ille tum victorias reportauit? quot vrbes cepit? quot fecit prouincias? Quae omnia si quis eum solis armis solaque vi effecisse existimat, nae is, ex mea quidem sententia, magnopere fallitur.

III. CONCLVSIO: *Ergo* EVGENIVS *est imperator optimus.* Potestis ergo iam colligere, auditores, quantus dux sit EVGENIVS, quem animi robur manu fortem; armorum vsus intrepidum; prudentia denique reddit inuictissimum.

 Nemo,

Nemo, qui noſtra cum CICERONIS verbis contulerit, non ſimilitudinem quamdam deprehendet, quum tamen praeter artificium diſponendi connectendique formulas nihil admodum verbis Ciceronianis, eo loco obuiis, expoſuerimus.

VIII.

Vel eloquutionem. Denique et eloquutionem auctoris maſcula quadam ac decora imitatione effingimus, quoties auctoris cuiusdam characterem *), acumina **), figuras ***), ac periodos exprimere ****) ſtudemus.

*) Sic ſi conſtat, characterem dicendi auctoris eſſe ſublimem, mihi quoque perſpectam eſſe oportet rationem, ſublimitatem illam exprimendi. Et ita etiam reliquos characteres imitandi rationem cognitam me habere oportebit. Faciam e. g. periculum, an PLINII characterem in *epiſtola III. libri I.* obuium imitatione quadam virili exprimere liceat:

Quid agit Lipſia, tuae meaeque deliciae? quid horti amoeniſſimi? quid illud nemus opaciſſimum? quid ſmaragdinus pratorum viror? quid illi ſuaues et tamen ſerii doctiſſimorum virorum congreſſus? quid theatrum anatomicum, quod plurimus aer colluſtrat et refrigerat? quid acroateria illa ſpacioſiſſima? quid illa domeſtica? quid bibliothecae publicae priuataeque? Tenentne te, ac per vices ad ſe adliciunt? An, vt ſolent iuuenes, voluptatis deceptus illecebris, crebris comiſſationibus indulges? Si tenent, ter quaterque: ſin minus, ne beatum quidem dixerim. Quin tu, (occaſio eſt enim,) indignam te ingluuiem aliis relinquis, et ipſe te in illo digno muſis ſeceſſu, honeſtarum artium ſtudiis adſeris. Haec ſit occupatio tua, haec remiſſio: hic labor, haec requies: in his dies, in his item noctes

noctes transigantur. Collige aliquid et recondе, quod sit sempiternum. Nam voluptates illae, exactis paucis annis, euanescent, hoc numquam iucundissimum esse desinet, si semel coeperit. Non ignoro, quam indolem, quod horter ingenium: tu modo da operam, vt tantum vtaris occasione, quantum vti voles, quum non amplius vteris. Vale.

Nemo hic PLINII non agnoſcet ſtilum. Eadem eſt inuentio, eadem epiſtolae diſpoſitio, eadem dicendi forma preſſa et acuta, et tamen vix verba quaedam PLINIO debeo. Tentabimus porro, an eadem ratione etiam CVRTII ſtilum exprimere poſſimus. Deſcribit ille *lib. III. c.5.* milites, de Alexandro aegrotante ſollicitos. Nos Suecos, GVSTAVI ADOLPHI regis caſum lugentes, charactere Curtiano deſcribemus:

Ingens luctus ac paene iam desperatio exercitum inuaserat. Flentes querebantur, in tam praecipiti victoriarum cursu omnis memoriae fortissimum regem non in acie, non ab hoste, prostratum, sed scelere ac insidiis exstinctum, cecidisse. Imminere Austriacos, triumphaturos, antequam conseruissent manus. Sibi per easdem terras, quas victoriis illustrassent, fuga dilabendum. Omnia sibi tuta verenda, qui ne periculosissima quidem reformidarint. Tantum iter, etiamsi nemo impediat, confecturis fame ac lassitudine pereundum. Quem cum imperio praefuturum trepidis? quem GVSTAVO *futurum similem? Iam vt mare Balthicum fuga attingerent, classem, qua transeant, quem praebiturum?*

Hic quoque aliae phraſes, alia materia, character tamen ac ſtilus idem eſt.

**) Quoties ergo occurrit acumen aliquod ingenioſius, diſpiciendum, qua occaſione illud

 locum

locum inuenire possit. Nec hic tamen plagium, sed imitationem requirimus. Non eidem semper rei, sed alii, acutum illud dictum adcommodandum est. E. g. lepide MARTIAL. *epigr. II, 8.* canit:

> *Hostem quum fugeret, se Fannius ipse peremit,*
> *Hic, rogo, non furor est, ne moriare, mori?*

Eodem vero exemplo dicere possem: *Quis, quaeso, maior vmquam furor poterit excogitari, quam Euclionum, qui, ne esuriant aliquando, per omnem vitam esuriunt?* ¶ Vel: *Militatum abit studiosus iuuenis, disciplinae impatiens: nonne furiosum est, vt libertatem adipiscare, abire in verissimam seruitutem.* Dictum Ciceronis de liberalitate, *Offic.* II, 15. *Quid autem est stultius, quam, quod libenter facias, curare, vt id diutius facere non possis?* applicari potest ad voluptates vel corporis, vel ex studiis litterarum immoderatis. (G.)

***) E. g. elegans inprimis est illa figura CICERONIS *Philipp. XII, 3. Quid enim per deos immortales potest reipublicae prodesse nostra legatio? prodesse dico? quid si etiam obfutura? obfutura? quid si iam nocuit?* Eam ita exprimere licet alia occasione: *Putatisne, ei pecuniam ad bellum tantum conficiendum superesse? superesse dico? quid si etiam defutura sit? defutura? quid si iam summa laboret inopia?* ¶ Vel: *Quidnam, quaeso, vtilitatis adferre tibi potest illud consortium? vtilitatis? quid si damnum etiam adferet? adferet? quin iam attulit?* (G.) Eadem ratione et alias figuras elegantiores licebit imitando exprimere.

****) Saepe ita comparata est periodus, vt habeat aliquid admirandum. Tunc vero imitationem

tionem merebitur. Exemplum iam adfuit ſupra, quum primam periodum CICERONIS ex *oratione pro A. Caecina* imitaremur.

VIIII.

Hactenus, quis imitandus ſit, quot modis id fieri poſſit, et quid in puerili aeque ac maſcula imitatione in exemplum proponi debeat, paullo adcuratius inueſtigauimus. Proximum eſt, vt qua arte maſcula illa imitatio conſtet, doceamus. Hic vero duo notanda ſunt imitationis capita, quorum alterum ANALYSIN, alterum GENESIN adpellamus *).

Vnde opus eſt analyſi et geneſi.

*) Quicumque alicuius rei (¶ v. c. horologii, aut machinae cuiuscumque, G.) formam ac materiam imitandam ſibi proponit, is primo omnium rem interius contemplari, et ſingulas eius partes earumque diſpoſitionem adcuratius expendere: ac deinde de illis eodem modo effingendis connectendisque debet cogitare. Prius per ANALYSIN, poſterius per GENESIN fieri ſolet. Eſt ergo nobis ANALYSIS *artificioſa periochae cuiusdam in partes ſuas ſolutio, eo conſilio ſuſcepta, vt, quid in ſingulis artificii lateat, perſpici poſſit.* GENESIS vero eſt *artificioſa materiae cuiusdam ſecundum easdem partes diſpoſitio, ita comparata, vt idem artificium in ſingulis partibus eluceat.*

X.

Ad ANALYSIN quod adtinet, primo periodos, quas maſcula ratione imitandas exiſtimamus, logice in membra ſua partimur *), deinde de phraſibus ac

In analyſi quid conſiderandum?

vocabulis iudicamus **), ac denique, qua arte ſingulae partes inter ſe connexae ac veluti coagmentatae ſint, expendimus ***).

*) Primo ergo opus eſt ANALYSI LOGICA. Ea quo modo inſtituenda ſit, iam ex philoſophia rationali conſtare debet. Nos ergo rem exemplo illuſtrabimus. MVRETVS *Part. I. orat.* 22. ita ait:

> *Si pro cuius quisque propugnatione ac defenſione plura pericula ſubiit, plus excepit acerbitatum, pluribus quaſi procellis ac tempeſtatibus agitatus eſt, eo plus gaudii ex iis, quae ad retinendam atque amplificandam illius dignitatem pertinent, ad eum peruenire credendum eſt: dubitare non potes, beatiſſime pater, quin Carolus rex, te pontifice creato, tanto ceteros reges eximia quadam percepti ex ea re gaudii magnitudine ſuperauerit, quanto non huius modo memoriae, ſed omnium aetatum ac ſaeculorum reges graui ac diuturna ſuſceptorum pro ſedis apoſtolicae auctoritate laborum ac diſcriminum perpeſſione ſuperauit.*

Iam ſi vberrimam hanc ac incomparabilem periodum imitandam ducerem: primo omnium cogitandum eſſet de *analyſi logica*, quam ita inſtituerem. Tota periodus perfectum continet ſyllogiſmum:

MAIOR: *Quicumque pro altero plus periculi ac laborum ſubiit, is maxime de eius dignitate laetatur.*

MINOR: *Carolus rex pro pontifice plus periculi ac laborum ſubiit, quam alii.*

CONCLVSIO: *Ergo de dignitate pontificis maxime laetatur.*

Acce-

Accedat alia periodus ex PLIN. *paneg. c. 1.*

Bene ac sapienter, P. C. maiores instituerunt, vt rerum agendarum, ita dicendi initium a precationibus capere, quod nihil rite, nihilque prouidenter, sine deorum immortalium ope, consilio, honore auspicarentur.

Occurrit hic initio

I. THESIS: *Dicendi auspicium more maiorum a precibus faciendum.*

II. AETIOLOGIA:

1) *Est enim id a maioribus bene ac sapienter institutum.*

2) *Etiam aliae actiones omnes a precibus inchoandae.*

3) *Nihil rite et prouidenter sine deorum ope geritur.*

**) Accedere deinde debet IVDICIVM DE PHRASIBVS. Considerandum enim, quid in stilo et dictione auctoris praeclarum ac admiratione dignum videatur. Sic in MVRETI periodo obseruo, 1) auctorem saepe coniunxisse per μερισμὸν eiusmodi vocabula, quae pane eiusdem significationis videntur, nec tamen sunt. Nam hoc modo coniungit *propugnationem* ac *defensionem*, quarum haec etiam scriptis et verbis; illa armis tantum suscipitur. Ita etiam ipsam defensionem ita describit, vt gradatim adsurgat a *periculis* ad *acerbitates*, ab his ad *procellas* ac *tempestates*. In secundo periodi membro eadem ratione coniungit *retinere* et *amplificare dignitatem*, vt ostenderet, Carolum non solum id dedisse operae, vt ne pontificis conditio deterior redderetur, verum etiam, vt melior esset. In tertio membro, adiectiuo in substantiuum mutato, amplificat orationem. Nam pro *magno gaudio percepto* ait: *eximia quaedam percepti ex ea re gaudii magnitudo.* In postremo membro denuo coniungit *huius memoriae* et *omnium aetatum ac saeculorum reges*, nec non *labores* et *discri-*

discrimina. Et haec quidem in illa MVRETI periodo ad iudicium de phrasibus pertinere videntur. Quod ad PLINII adtinet periodum, is quoque coniungit eiusmodi vocabula: veluti *bene* ac *sapienter*: *rite* et *prouidenter*, *deorum opem*, *consilium*, *honorem*. Obseruanda quoque synonymia phrasium: *initium ab aliqua re capere*, et *auspicari*.

***) Sic satis patet, MVRETVM periodi suae membra coniungere per particulas et formulas: I. *si quod quisque*, II. *eo plus*, III. *dubitare non potes*, *quin tanto*, IIII. *quanto*. In PLINII periodo connexio est simplicissima. Rationem enim postponit thesi, eique illam connectit per particulam caussalem QVOD.

XI.

Quid in genesi?

ANALYSIN sequitur GENESIS. Perspecta enim interiore periochae alicuius pulchritudine, danda est opera, vt thema quoddam eodem ordine disponamus *), eiusdemque generis phrasibus **), ac connexionibus ***) vtamur. Sic enim fiet, vt ouum ouo non similius videatur, quam stilus noster stilo auctoris ****).

*) Exemplis res erit clarior. MVRETI periodum supra in syllogismum soluimus. Sumemus ergo plane aliam materiam, eamque eadem ratione disponemus. Thesis nostra erit: *Nobiles iuuenes prudentiae ciuilis cognitio decet.* Syllogismus inde nascetur talis:

MAIOR: *Quidquid in reipublicae administratione maximi momenti est: illud diligenter excolendum est a nobili iuuene.*

MINOR: *Prudentia ciuilis in reipublicae administratione maximi momenti est.*

CON-

CONCLVSIO: *Eſt ergo a nobili iuuene diligenter excolenda.*

Ita et PLINII periodum theſi et rationibus conſtare diximus. Eodem exemplo nos ponemus

THESIN: *Phyſices initium ab experientia capiendum.*

AETIOLOGIA:

I. *Hoc enim viri ſapientes monuerunt.*

II. *Omnium artium auſpicium ab experientia fieri debet.*

III. *Nihil ſolide addiſcitur ſine experientia.*

Has diſpoſitiones, quamuis ad aliam materiam adcommodatas, ſuperioribus illis ſimillimas eſſe, nemo non videt.

**) Quidquid in phraſeologia auctoris praeclarum atque admirabile viſum eſt, illud imitatione eſt exprimendum. Sic quum MVRETI aeque ac PLINII artificium in eo potiſſimum conſiſtat, vt voces idem paene ſignificantes coniungant, vt phraſes ſynonymas vſurpent, vt denique adiectiuum in ſubſtantiuum commutent: danda erit opera, vt et nos haec omnia imitemur. E. g. diſtinguit MVRETVS *defenſionem* ac *propugnationem*: nos in noſtro exemplo eodem modo ſcientiae *intelligentiam* et *vſum* ſeiungemus. MVRETVS per gradus a *periculis* ad *acerbitates*, et ab his ad *tempeſtates* et *procellas* adſurgit. Nos eadem ratione a *doctrina* ad *prudentiam*, ab *hac* ad *exercitationem* vel *exſequutionem* conſiliorum progrediemur. MVRETVS iungit dignitatem *retinendam* atque *amplificandam*: nos eodem modo politicam et *imbibendam* et *excolendam* eſſe dicemus. Et ſic facile reliqua etiam imitari licebit, ceu paullo poſt ipſa exempla ſatis oſtendent.

***) In connexione imitanda cum ad ordinem membrorum, tum ad formulas connectendi reſpi-

respiciendum est. E. g. quum supra MVRETI periodum in syllogismum redegerimus: facile animaduertemus, subiectum maioris propositionis primum; praedicatum eiusdem secundum; conclusionem tertium; et adsumtum denique quartum membrum constituere. Idem ergo ordo nobis quoque imitandus est. Sic PLINII periodo quum primo rationem primam et secundam, deinde ipsam thesin, ac postremo tertiam rationem positam obseruemus: nobis quoque ab eo ordine haud discedendum erit. Particulae vero et formulae connectendi poterunt retineri.

****) Ne iactantius hoc dictum existimes, subiungemus exemplorum nostrorum ἐξεργασίαν. MVRETI itaque periodum ita imitabimur:

Si e cuius quisque scientiae intelligentia atque vsu plus doctrinae sperat, plus sibi comparat prudentiae, pluribus denique ad res gerendas praesidiis instruitur, eo plus industriae ad illam addiscendam excolendamque generosos adolescentes adlaturos, credendum est: dubitari profecto non potest, auditores, quin degustatis prius cultioribus litteris, prudentiam ciuilem tanto alacrius, quam reliquas artes, sint imbibituri, quanto non inferioribus modo, sed omnibus omnino artibus ac scientiis, eximia quadam ac mirifica percipiendae ex ea vtilitatis vbertate ac magnitudine antecellit.

Sic et PLINII exemplo, hanc effingemus periodum:

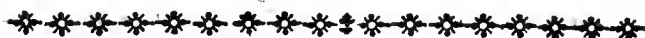
Bene ac prudenter, si quid aliud philosophi praeceperunt, vt artium addiscendarum, ita naturam contemplandi initium ab experientia esse capiendum, quod numquam adcurate, numquam solide homines sine sensuum suorum perceptione, testimonio, iudicio philosopharentur.

XII. Et

XII.

Et hoc quidem eſt totum illud imitandi artificium, quod pauci adcurate tenent. Illud addo, neminem moueri debere rei difficultate. Quamuis enim ea imitandi ratio initio paullo operoſior videatur: diuturna tamen exercitatione †) eam ſenſim adſequemur imitandi facultatem, vt non tam imitari, quam omnia ex ingenii penu depromere videamur. *Obſeruationes quaedam aliae de imitatione.*

†) ¶ Sumi poteſt hic DV CYGNE *analyſis rhet. orationum Ciceronis.* (G.)

CAPVT III.

DE VARIIS STILI EXERCITIIS.

I.

Ad metam iam denique peruenimus, nec quidquam videtur reliquum, quam vt de exercitiis quoque ſtili *) aliquid moneamus. Verum ea in re licebit nobis eſſe breuioribus, quum poſt alios **) ex inſtituto illam exſequuti ſint CASP. SAGITTARIVS et IO. SCHEFFERVS ***). *Exercitationum neceſſitas.*

*) Omnes, qui de cultiore ſtilo praecepta quaedam dederunt, praeter φύσιν et μάθησιν etiam ἄσκησιν ſiue *exercitationem* commendarunt. Et

Et recte quidem, quia, teste illa rerum magistra, nulla lingua sine vsu adcurate addiscitur. Quum vero consuetudinem cum Latine loquentibus intercceperit nobis linguae huius interitus, scriptione haec iactura vtcumque pensanda est. *Stilus* enim, teste CICERONE, *optimus dicendi magister est.* Et THEON rhetor, a THOMA GALE editus, in *praefatione opusculi* sui: *Quemadmodum*, inquit, *picturae studiosis nihil profuerit, cognouisse Apellis, Protogenis et Antiphili tabulas, nisi et ipsi pingere tentarint: ita et eloquentiae operam daturis neque copia sensuum, neque puritas sermonis, neque compositionis concinnitas, neque audiuisse praeclara, nihil denique horum omnium, quae rhetorica complectitur, vtile esse poterit, nisi quisque et ipse quotidie scribendo sese exerceat.* De exercitationis necessitate illud vnum tenendum, multo facilius esse, per solam exercitationem discere scribere, quam ex solis praeceptis. Ne grammatice quidem scribere ex solis praeceptis, nedum ornate, disces. Serius multo inuenta sunt praecepta, quum olim essent, qui recte scriberent. G.)

**) Iam QVINCTIL. *instit. orat. X, 3.* nonnulla de scribendi exercitiis praecepit, quem deinde plures sequuti sunt, veluti MANVT. *epist. I, 4.* STVRMIVS, MORHOFIVS *Polyh. tom. I. lib. II. cap. 13.* et alii.

***) CASP. SAGITTARIVS *de lectione ac imitatione Ciceronis*, et IO. SCHEFFERVS *de stilo, cap. 13. 14.* et ex instituto in *gymnasio stili, seu de varia scribendi exercitatione*, ex quo nonnulla hic decerpere iuuabit.

II.

Commendatur ergo versio.

Tironibus auspicandum erit a VERSIONE, quippe omnium facillima. Sed quum in scholis plerumque e vernacula ali-

aliquid in Latinam linguam transferendum proponatur: consultius videtur, e Latinis multa vertere Germanice, eaque interiecto tempore denuo Latina reddere *).

*) Versiones Latinae cum fructu non adeo magno coniunctae videntur, si tironibus imperentur. Quum enim nondum gustu quodam Latinae elegantiae imbuti sint, fieri non potest, quin Latinitas, hac exercitatione comparata, Germanismos redoleat. Ast si saepe auctorum veterum loca in vernaculam transferantur: facilius obseruabitur vtriusque linguae differentia. Cauere tum discent tirones Germanicos idiotismos, ordinem verborum Germanicum, et quidquid in lingua nostra a Latinae proprietatibus abhorret. Ego sane adolescentem me memini magnam CVRTII et NEPOTIS partem in vernaculam transferre, notatis vbique vtriusque linguae differentiis, ex quo labore quantum fructum ceperim, non sine voluptate quadam recordor. (Versio apud tirunculos praemitti debet, quae singula verba ordine simpliciter exprimat; deinde statim subiicienda mascula quaedam interpretatio, sententiae auctoris et linguae nostrae rationibus accommodata. Procedente tempore illa prior puerilis ratio paullatim parcius proponenda, et obscurioribus tantum locis adhibenda: vbi vires accesserint, omittenda penitus. Eo etiam adsuefaciendi adolescentes, vt intentis in Latinum exemplum oculis statim Germanica recitare possint, etc. ¶ Nondum vero exstant multae versiones, quae commendari possint. Germanorum pleraeque nimis sunt pueriles, Gallorum autem nimis laxae, *les belles infideles.* Interim sunt caussa gustus: hinc ex illis quiuis potest esse magister linguae: cultura gentis hinc. Nam genium tamen et gustum quem-

dam antiquitatis hinc referunt. Non autem putandum est, rem esse tam parui momenti, quae summa saepe ingenia exercuit. Negotium hoc academiarum. Magna inde laus maiorum nostrorum, qui saeculo XVI. ineunte plerosque scriptorum antiquorum, historicos inprimis, transtulerunt in suam linguam. (G.)

III.

Variatio. Versionibus eiusmodi aliquamdiu adsueti, VARIATIONIBVS †) suam exercebunt industriam, operamque dabunt, vt sententiam aliquam aliis casibus *), verbis, phrasibus **), figuris ***) permutent.

†) ¶ Variationes ad copiam faciunt, et inprimis loquendi facultatem promouent, ne cum deformitate quadam reuocanda sit oratio aliter instituta, quam deinde commodum videtur. (G.)

*) Huius variationis per casus iam supra *Part. I. cap. 1. §. 22.* fecimus mentionem. Iam exemplo multiplicem illam variandi rationem illustrabimus. Sit nobis sententia: *Omnes homines sunt ab otio procliues ad libidinem.* Iam in casu secundo dicere licebit: *Est ea hominum omnino omnium indoles, vt ab otio ad voluptatem ac libidinem sint procliues.* In casu tertio: *Commune id omnibus hominibus vitium est, vt ab otio ad libidinem ruant.* In casu quarto: *Omnes homines otii dulcedo ad libidinem solet inuitare.* In casu sexto: *Hominibus otio ac desidia veluti sepultis, sepultae animo libidines veluti reuiuiscunt.* ¶ Potest etiam in *verbis* variatio locum habere. Dictum Terentianum: *Obsequium amicos, veritas odium parit*, per indicatiuum modum ita potest efferri: *Obsequitur aliquis, ami-*

cos habebit; verum dicit, parata odia. Per imperatiuum: *Obsequere, et amabilis habebere; dic verum, odio te persequentur amici.* Per coniunctiuum: *Si obsequaris hominibus, amicos habebis; laesisse dicent, si verum dixeris.* Per infinitiuum: *Obsequi omnibus qui volet, amicos habebit; qui verum dicere, inimici ei non deerunt.* (G.)

**) Quaerenda ergo erunt vocabula eiusdem notionis, quae synonyma vocare solent philosophi. Veluti in superiore exemplo: *Ita natura comparata est omnium mortalium, vt, laborem defugientes, in libidinem, id est, e Charybdi in Scillam incidant. Omnium omnino hominum indoles ab otio procliuis est ad libidinem. Non temere quisquam labores defugit, quin libidinem tanto acrius concupiscat, cet.* ¶ Sed hic simul etiam monendi sunt, qui ita exercentur, hoc variationis genus non simpliciter commendari posse. Vltra sententias, et propositiones paruas vsum illius extendendum, equidem non censuerim. Certe in bonis scriptoribus non bene procedet. Nam, qui accurate et pulchre scribunt, sollicite eligunt verba, vt vix, nisi deteriora, in illorum possint locum substitui. Dictionem Ciceronis, Caesaris, et vt quisque illis est proximus, aliis verbis efferre, quod suos facere iubent nonnulli, est, vt mihi quidem videtur, corrumpere illorum elegantiam et venustatem. Taceo de illo, synonyma veri nominis esse rarissima. Crassus apud CIC. *de orat.* I, 34. se hanc viam, fatetur, ingressum, sed deinde vt periculosam reliquisse, quoniam melius quid invenire difficile fuisset. Ita Sturinium quoque iudicasse, patet ex I. libro *de imitatione oratoria* c. 11. vbi: *Paraphrasibus,* inquit, *bonorum orationes in eadem lingua explicanda dilatare, aut aliis verbis commutare, non laudo: quicquid enim substituetur, fiet deterius. Nam boni oratoris*

toris est, et fuit illis aetatibus omnium oratorum, ita scribere: vt nihil additum, aut abstractum, aut transpositum potuisset effectum opus facere melius. In nostris, in breuibus sententiis, hoc exercitium potest esse vtilissimum; sed boni auctoris locos integros ita tractare, foret, illis vim adferre et iniuriam, sibi autem obesse. (A.)

***) Variatio per figuras non minus est elegans, et mirifice exercet ingenium. Sic ASYNDETON erit: *Omnes homines ab otio ad luxuriam, libidinem, lasciuiam praecipiti cursu ruunt.* ANAPHORA: *nihil est hominibus otiosis ad luxuriam, nihil ad lasciuiam, nihil ad libidinem ac voluptatem procliuius.* CLIMAX: *Ea hominum paene omnium est indoles, vt ab otio in luxuriam, ab hac in lasciuiam, atque ab ea denique in foedissimas libidines non gradu, sed praecipiti cursu, ferantur.* Sic facile per alias figuras institui poterit variatio. Sane mirifice hoc et ingenium acuit et iudicium, si prudentis magistri accedat institutio. Neque enim haec exercitatio committenda est iis, qui nondum aere lavantur.

IIII.

Carminis solutio.

Non praeter rem etiam a SCHEFFERO, MORHOFIO et aliis commendatur CARMINIS SOLVTIO *), quippe qua ipsi veteres non sine fructu vsi sunt **). Est autem illa elegans versuum, neglecta mensura et dictione poetica, in prosam mutatio ***).

*) Commendari haec vel eo nomine meretur, quod inde facillime addisci potest stili poetici ac prosaici differentia. ¶ Vid. III, 1, 8. et CIC. *de orat.* I, 34. (G.)

**) Iam

**) Iam olim eo exercitationis genere vſos eſſe SVLPITIVM et AVGVSTINVM, docet SAGITTARIVS *de lectione et imitatione Ciceronis, num.* CXVIII. Solebant vero veteres non ſolum loca poetarum notabiliora menſura ac dictione poetica ſoluere, verum etiam oratorum dicta in poemata ſua transferre. Vt exemplo rem illuſtremus, CICERO in *orat. pro C. Rabirio: Nihil me*, inquit, *clamor iſte commouet: ſed conſolatur, quum indicet, eſſe quosdam ciues imperitos, ſed non multos. Numquam, mihi credite, populus Romanus hic, qui ſilet, conſulem me feciſſet, ſi veſtro clamore perturbatum iri arbitraretur.* Poſteriorem partem in poema ſuum tranſtulit SILIVS ITALICVS VII, 219:

Feruida ſi nobis corda, abruptumque putaſſent
Ingenium patres, et ſi clamoribus, inquit,
Turbari facilem mentem: non vltima rerum
Et deplorati mandaſſent Martis habenas.

Sic et ipſe CICERO nonnumquam loca poetarum metro ſoluta in orationibus ſuis expreſſit. Exempli gratia, EVRIPIDES in *Hippolyto* de mulieribus libidinoſis ita canit:

Οὐδὲ σκότον φρίσσουσι τὸν ξυνεργάτην,
Τ' ἐρεμνά τ' οἴκων, μή ποτε φθογγὴν ἀφῇ.

Neque tenebras noctis perhorrerent conſciae,
Neque, ipſa ne quando eiiciat vocem, domus.

Haec ita ſoluta oratione expreſſit CICERO *pro Coelio: Ex hac igitur domo progreſſa iſta mulier, de veneni celeritate dicere audebit? nonne ipſam domum metuet, ne quam vocem eiiciat? non parietes conſcios? non noctem illam funeſtam ac luctuoſam perhorreſcet?*

 ***) Ex-

***) Exempla complura peti possunt ex NICOD. FRISCHLINI *paraphrasibus.* Vir enim iste doctissimus VIRGILIVM, HORATII *epistolas*, et PERSII *satyras* in prosam ingeniose conuertit, quod in HORATIO et IVVENALE etiam tentauit EILH. LVBINVS in *periphrasi Horatii et ecphrasi Iuuenalis.* ¶ *Paraphrases Delphinianae* nullius fere sunt pretii; vbi maxime opus erat, destituunt nos, eadem autem obscuriora, aut falsa adeo ponunt. (G.)

V.

Coarctatio. Ad formam stili mutandam praecipue pertinet COARCTATIO, quae est *pressa atque adstricta eorum, quae cum ambitu ab auctore dicta sunt, expositio* *).

*) Non hic intelligimus coarctationem illam, qua tota auctorum opera diffusissima in epitomen contrahuntur, ¶ vt Liuii epitome exstat tota, et noua Iensii, vt Iustinus Trogi historiam contraxit, cuius insuper prologi seu breuiaria ostendunt, omissa multa a Iustino penitus, vt Xiphilinus Dionis est epitomator, (G.) sed qua stilus vberior in pressum atque adstrictiorem conuertitur. Facile enim ab iis, qui in potestate habent Latinam eloquentiam, stilus Asiaticus in Rhodium, immo et Atticum poterit commutari. E. g. CICERO *Verrin. IIII. Nego*, inquit, *in Sicilia tota, tam locuplete, tam vetere prouincia, tot oppidis, tot familiis tam copiosis, vllum argenteum vas, vllum Corinthium aut Deliacum fuisse; nego, vllam gemmam aut margaritam fuisse, aut quidquam ex auro et ebore factum, signum vllam aeneum, marmoreum, eburneum; nego, vllam picturam neque in tabulis neque textilem fuisse, quin quaesiuerit, inspexerit, quod placitum sit,* (¶ verba haec: *quod placitum sit,* omitti in coarctatione non debent, et male omisit

fit Auctor, G.) *abstulerit*. Vberrima haec est, ac plane Asiatica periodus. Eam tamen facile ita coarctabimus: *Nego, in vniuersa Sicilia, locuplete ac populosa prouincia, vllum vas rari operis fuisse; nego, vllam fuisse gemmam, aut quidquam ex auro, ebore, aere vel marmore ingeniosius confectum; nego, picturam vel telam egregiam fuisse, quin quaesiuerit, inspexerit, abstulerit.* Vel breuius: *Nego, in Sicilia (at quanta prouincia!) vllum vas rari operis, aut quidquam vel materia pretiosum vel artificiosius elaboratum fuisse, quod non a Verre quaesitum, inspectum, ablatumque fuerit.* ¶. Omissis nempe his, quae non simpliciter necessaria sunt. Exempla plura supra vidimus I, 2, 38. sq. (G.)

VI.

Ex quo simul patet, quale sit quintum exercitationis genus, quod AMPLIFICATIONEM †) vocant. Eadem enim arte etiam ea, quae pressius ab auctore dicta sunt, per μερισμὸν *), circumstantias **), descriptiones ***), aliosque amplificandi fontes ****), dilatamus. Caue tamen, ita amplifices, vt periodus in τάσιν euadat, quam quippe in vitio poni, iam supra obseruauimus. *Amplificatio.*

†) ¶ De qua supra I, 3, 4. Fontes autem amplificationum indicati sunt I, 2, 51. Nobile exemplum, vnde et amplificatio et coarctatio obseruari possit, vid. apud SCHEFFERVM in *gymnas. stili* p. 65. sq. (G.)

*) Dicere e. g. CICERO *diu. in Verr. I, 12.* volebat: *Putasne, te posse, quae Verres vbique patrarit, distincta oratione proferre?* Hoc amplificaturus, primo illud *vbique* per μερισμὸν πε-

εἰφράζει, enumeratis prouinciis et locis, quae Verres sceleribus polluerat, deinde illud *distincte* per descriptionem illustrat, adeoque inde nascitur haec periodus vberrima: *Putasne, te posse, quae C. Verres in legatione, quae in praetura, quae Romae, quae in Italia, quae in Achaia, Asia, Pamphiliaque patrarit, ea, quemadmodum locis temporibusque patrata sint, sic criminibus et oratione distinguere?*

**) Eadem oratione insequente statim periodo CICERO dicere volebat: *Putasne, te posse id efficere, vt, quae praeter fas fecit, iudicibus satis acerba ac indigna videantur?* Haec quoque amplificaturus, primo addit circumstantiam *cur? esse enim id maxime necessarium;* deinde addit descriptionem eorum, quae contra fas et aequum fecerit Verres, eoque *libidinem, nefas, crudelitatem* refert. Denique sequitur circumstantia *quomodo?* tam acerba enim haec facinora iudici videri debere ait, quam iis, qui illa passi sint. Vnde haec enascitur periodus: *Putasne, te posse id, quod in eiusmodi reo maxime necessarium est, facere, vt, quae ille libidinose, quae nefarie, quae crudeliter fecerit, ea aeque acerba et indigna videantur esse iis, qui audient, ac illis visa sunt, qui senserunt?*

***) Sic quum CICERO *pro Roscio Amer. cap. 13.* dicere potuisset: *Etenim, si vultu saepe laeditur pietas: quod supplicium satis acre in parricidam reperietur?* vtrumque membrum periodi amplificat descriptione. In priore membro verba illa ait esse prouerbium, a viris sapientibus repertum. In posteriore parricidam luculenter describit. Vnde enascitur periodus: *Etenim, si, id quod praeclare a sapientibus dicitur, vultu saepe laeditur pietas: quod supplicium satis acre reperietur in eum, qui mortem obtulerit parenti, pro quo mori ipsum, si res postularet, iura diuina atque humana cogebant?*

****) Ne

****) Neque enim vllus est locus dialecticus, nulla circumstantia, nulla figura, vnde non amplificatio quaedam peti possit. Ex instituto ea de re agit VAL. THILO in *rudim. rhet. de period. amplificat, et connex. part. II. cap. 3. sequ. p. 72. sequ.*

VII.

Sextum exercitationis genus CHARACTEREM dicunt. Sunt vero characteres *imagines quaedam animorum, per externas notas expressae designataeque* *). Quum vero sine insigni philosophiae moralis notitia (¶ siue ex libris illa, siue ex ipso vitae vsu hausta sit, G.) character animi exprimi nulla ratione possit **): ab iis demum suscipienda est haec exercitatio, qui in hac philosophiae parte sunt versatissimi. *Characteris notatio.*

*) Caue ergo, existimes, *characteres* esse mera elogia. Quare, etsi VELLEIVS PATERCVLVS in describendis hominum ingeniis videatur felicissimus: in eo tamen peccasse videtur nitidissimus scriptor, quod vix quemquam sine elogio praetermisit. (Nempe voluit hanc partem ingeniorum pingere, vt ille pictor integram partem in vultu Antigoni. G.) Pictorum reprehenditur adulatio, qui vix pingere se quemquam posse putant, nisi pulchriorem fingant. Quanto magis notandi, qui non describunt, sed laudant, et tamen veram imaginem vel characterem nobis ob oculos posuisse videri volunt?

**) Hinc cum fructu hic conferri possunt, quicumque in excolenda ethica characteristica exercuerunt ingenium, veluti (ARISTOTELES,

qui genera morum notauit in rhetoricis; singulorum autem mores, G.) THEOPHRASTVS in *characteribus morum*, ¶ BARCLAIVS in *icone animorum*, BELLEGARDE, (G.) DE LA BRVYERE, CL. PASCALIS in *characteribus*, ¶ SHAFTSBVRY in praeclaro libro *characteristicks*, (A.) et si qui sunt huius generis alii; ¶ quo referendi quoque sunt libri, qui titulum habent *Portraits*. (G.) Vt vero, quid sit character, eo luculentius pateat, exemplum dabimus e PETRONII *satyrico, cap. 117. p. 542. edit.* praestantiss. BVRMANN. qui characterem ostentatoris, (quin senis diuitis morti vicini, G.) hac elegante notatione expressit: *Secundum hanc formulam imperamus Eumolpo, vt plurimum tussiat, vt sit modo solutioris stomachi, cibosque omnes palam damnet; loquatur aurum et argentum, fundosque mendaces, et perpetuam terrarum fertilitatem. Sedeat praeterea quotidie ad rationes tabulasque testamenti, omnibus fidem renouet; et ne quid scenae deesset, quotiescumque aliquem nostrum vocare tentasset, alium pro alio vocaret, vt facile adpareret, dominum etiam eorum meminisse, qui praesentes non essent.* En hic ostentatoris effigiem, tam profecto adcuratam, vt tibi eum videre coram videaris. Talia etiam circa alia vitia hominum tentanda sunt, sed ita, vt semper philosophiae moralis principia adhibeamus in consilium. (Sic delicati diuitis characterem dedit SENECA *de breuitate vitae* cap. 12. Ostentatoris diuitiarum pauperis AVCT. AD HERENN. 4. c. 50. etc. ¶ [Ebriosi RVTIL. LVPVS *de figuris sententiarum* lib. II. §. 7. Timidi SYNESIVS *epist.* CIV. Delicati DIO CHRYSOST. *orat. de regno.* Gulosi IO. CHRYSOST. *Hom.* XXXVIII. *in acta apostolorum.*] Hic etiam regnant comici, Lucianus, poetae cum satyrici, tum alii, praesertim Ouidius. Ita describitur character amantis *Am.* II, 4. Zelotypi *Am.* II, 7. Meretricis

tricis auarae *Am.* I, 8. Adulatoris *Art.* II, 198. Irati *Art.* III, 501. Amatoris irati *Art.* III, 567. Dubitantis *Am.* II, 10, 7. Αὐτοχειρίαν meditantis *Rem.* 591. Inprimis hiftorici, vt quisque maxime pragmaticus eft, in memorabilium perfonarum characteribus exprimendis funt diligentes; e. g. Thuanus, vbi mortes enarrat, hinc Teffierii *elogia.* Sic Liuius fecerat, fic Tacitus, fic Suetonius. De Velleio iam dictum, vnde *Velleianos characteres* dedit Boeclerus. G.)

VIII.

Proxima eft DESCRIPTIO, vel *Defcriptio.* ἔκφρασις, genus exercitationis, SCHEFFERI *) iudicio, iucundiffimum et ad fplendorem orationis pulchritudinemque praecipue comparatum. Eft vero defcriptio expofitio, rem eiusque naturam ac indolem perfpicue fubiiciens oculis **).

*) SCHEFFER. *gymnaf. ftili p. 41.*

**) In defcriptionibus feliciffimum eft ingenium VIRGILII. Vnde is non parum in hoc genere orationis proficiet, qui elegantiffimas huius poetae defcriptiones in profam orationem commutabit. Exempli loco effe poterit defcriptio tempeftatis, quae *libro I. Aeneid. v. 85: fqq.* occurrit, qua nihil poterit excogitari elegantius. ¶ Talis OVID. *Metam.* II, 480. Multa dabit DEKENIVS in *obferuat. poet.* multa CAMERARIVS in *elementis rhetoricis*, VOSSIVS *inftit. orat.* vbi de ὑποτυπώσει agit, etc. (G.) CVRTIVS etiam in defcriptionibus excellit, quamuis eae nonnumquam fophifticum potius, quam hiftoricum redoleant ingenium. Huc pertinent defcriptiones praelii *libr. III. c. 10.* et *libr. IIII. cap.*

cap. 6. triumphi *libr. VIIII. cap. 10.* Marſyae amnis *libr. III. cap. 1.* Nos exempli loco dabimus deſcriptionem itineris per Lybiam ad Iouis Hammonis templum apud eumdem CVRTIVM *libr. IIII. cap. 7. Iter expeditis quoque et paucis vix tolerabile ingrediendum erat: terra coeloque aquarum penuria eſt: ſteriles arenae iacent, quas vbi vapor ſolis accendit, feruido ſolo exurente veſtigia, intolerabilis aeſtus exſiſtit, luctandumque eſt non tantum cum ardore et ſiccitate regionis, ſed etiam cum tenaciſſimo ſabulo, quod praealtum et veſtigio cedens aegre moliuntur pedes.* Cauendum tamen hic ab hyperbolis et frigidis exaggerationibus, a quibus, vt ſupra notauimus, raro abſtinent FLORVS et CVRTIVS. (Sic deſcriptio *equi* eſt VIRGIL. *Georg.* III, 75. ſequ. item COLVMELLA VI, 29. *Bouis* VIRG. *Georg.* III, 49. ſequ. COLVM. VI, 1, 3. ¶ *Telae* OVID. *Metam.* II, 480. || In *chreſtomathiam Plinianam* retuli magnam vim deſcriptionum rerum naturalium. ¶ Inprimis huc pertinent Philoſtrati vtriusque εἰκόνες, et Calliſtrati ſtatuarum ἐκφράσεις. G.)

VIIII.

Ethopoeia. Denique etiam ETHOPOEIA commendari ſolet, id eſt, *imitatio ſermonis, moribus alicuius et negotio adcommodata* *). In qua praecipue danda eſt opera, ne τὸ πρέπον neglexiſſe videamur **).

*) Pleni ſunt eiusmodi ethopoeiis hiſtorici et poetae. Sic CVRTIVS modo Alexandrum, modo Darium, modo alios loquentes introducit, nec vllam temere praetermittit occaſionem, quantum declamatorio acumine valeat, oſtentandi. Plures quoque eiusmodi orationes ſunt apud ¶ LIBANIVM, (G.) LIVIVM, SALLVSTIVM,

STIVM, TACITVM, quin et apud poetas VIRGILIVM, SILIVM ITALICVM, LVCANVM. Ex instituto vero ethopoeias composuit SEVERVS, quae cum DEMETRII PHALERAEI libello *de eloquutione* prodierunt *Oxonii* cIↃIↃCLXXVI. in 8. Exempli loco sit breuis, sed elegans ethopoeia, qua Darii adfectum exprimit CVRTIVS *libr. IIII. cap. 10.* quum is de Alexandri M. humanitate et clementia in captiuam vxorem factus esset certior: *Dii patrii, primum mihi stabilite regnum: deinde, si de me iam transactum est, precor, ne quis Asiae rex sit, quam iste, tam iustus hostis, tam misericors victor.* (Talibus ethopoeiis plena CICERONIS *oratio pro Coelio,* v. g. cap. 14, 15, 16, 19, ſ 22, 23, 28. etc. G.)

**) Hinc, si quis regi subtilem orationem de materia quadam philosophica, aut philosopho orationem magnificam de re militari tribueret; is profecto non ethopoeiam scribere, sed Herculi soccos, puero cothurnos, aptare videretur. Mirus in ea re artifex est TERENTIVS, cuius *eunuchum* si quis perlegerit, (aut quamcumque fabulam, G.) non poterit non eius ingenium in exprimendis hominum moribus, et oratione loquentibus attemperanda, mirari.

X.

Referri huc etiam solent progymnasmata, veluti *fabula*, *narratio*, *chria*, *confirmatio*, *confutatio*, *laus*, *vituperatio*, *comparatio*, *locus communis*, *thesis*, et quae sunt huius generis alia. Verum, quum de progymnasmatibus fere innumeri exstent libelli: nolumus nos quidem actum agere, sed, defuncti hoc, *Conclusio opusculi.*

quem

quem nobis imperauimus, labore, hic ſubſiſtimus.

(Annotationes noſtras obſignabimus dicto Craſſi, id eſt, ipſius CICERONIS *de Orat.* I. c. 34. *Legendi etiam poetae, cognoſcenda hiſtoria, omnium bonarum artium ſcriptores ac doctores et legendi et peruolutandi, et exercitationis cauſſa laudandi, interpretandi, corrigendi, vituperandi, refellendi, diſputandumque de omni re in contrarias partes, et quidquid erit in quacumque re, quod probabile videri poſſit, eliciendum atque dicendum.* IDEM *Bruto* cap. 15. *Vt hominis decus ingenium; ſic ingenii ipſius tamen eloquentia.* G.)

EXCVR-

EXCVRSVS I.

AD PART. I. CAP. 2. §. 21. fin.

De periodis et earum vsu, ex IO. MATTH. GESNERI primis lineis artis oratoriae III. §. 4.

Quae hoc signum ¶ habent, nunc primum accesserunt.

Periodus est dictio, cuius (vt in circulo) principium et finis grammatica constructione cohaerent. Oriuntur compositione periodi, quum duae pluresue propositiones per particulas quasdam inter se velut colligantur, quarum ope sententia prioris vel priorum propositionum tamdiu suspenditur, donec vltimum membrum siue posterius accesserit. Accipit autem periodus composita pro diuersitate particularum, quibus componi connectique solet, diuersa nomina, vt v. g. *conditionalis*, fit, in cuius priori vel prioribus membris adhibetur conditionalis particula *si*, *nisi*, et similes: *comparatiua*, quae in protasi habet comparandi aduerbium *sicut*, *vt*, *quemadmodum*, in apodosi autem respondens hisce particulis *ita*, vel simile quid: *concessiua* periodus, cuius protasin inchoat *licet*, *quamvis*, etc. in apodosi collocatur *tamen*, vel similis. Ita *disiunctiua* vocatur, in qua per disiunctiuas *aut*, *siue*; *aduersatiua*, in qua per aduersandi *sed*, *verum*, *tamen*; *caussalis*, in qua

qua per cauſſales *quum*, *quia; copulatiua*, in qua per copulandi particulas, membra periodorum inter ſe coniunguntur.

Scholia:

1. Conditionales periodi ¶ praeter illum naturalem vſum || adhibentur

a) Vbi vniuerſale aliquod pronunciatum locum habet, quod per *quidquid*, *omnis* etc. efferri poterat, vt: *Si quid eſt in me ingenii* etc. *Si quis eſt, qui te colat, ego ſum. Si vmquam ius fuit, hominem occidere, nunc eſt.*

b) Ad neceſſitatem quamdam exprimendam contrarium eius, quod facimus, vel volumus fieri, per conditionalem proponitur, vt: *Si numquam loquutus eſſem, iam loquerer. Si ingratiſſimus eſſem, beneficium hoc non tacerem. Si ſtupidiſſimus eſſem, hoc ſentirem.* ¶ Conf. CIC. *in Verr.* II, 40. ſ. 98 et 99.

c) In argumentationibus a minori ad maius. *Si maiores noſtri cogitationem parricidii punierunt*, etc. ¶ Conf. CIC. *pro Sext.* princ. It. *in Verr.* II, 47. ſ. 117.

d) In cauſſis precum, adhortationum, cet. *Si te ſemper pie colui, hanc mihi da veniam. Si me ſemper amicum expertus es, mihi crede.* Etiam negatiue: *Niſi ſemper optime monui, nunc adſpernare me.* ¶ Vid. CIC. *pro domo* 57. ſ. 145.

e) De

e) De syllogismo conditionali proprie dicto res per se aperta. § *Si Deus pro nobis*, etc. *Si homines post persuasiones validissimas, quum nihil habent, quod reponant, tamen agunt alia omnia, sequitur, voluntatem non regi ab intellectu.*

2. Comparatiuae periodi adhibentur
   a) In quibusuis comparationibus,
   b) Speciatim in similibus; § hic inprimis regnant Plutarchus, Quinctilianus, et ex recentioribus Erasmus.
   c) In transitu a thesi ad hypothesin: *Vt semper te amaui, ita hic tibi deesse non possum.*

3. Concessiuis locus est
   a) In transitione a thesi ad hypothesin, vbi haec singulare quid habere videtur. *Quamuis omne bellum est malum, inprimis tamen ciuile.*
   b) In confessionibus, quum simul petitur venia. *Licet diu non responderim, tamen ignosces.*
   c) In excusationibus. *Quamquam te amo, tamen non veni.*
   d) In refutationibus. *Quamquam haec ita se habent, mihi tamen aliter videtur.*
   e) § Etiam alias. LIV. II, 43. *Nec illos etsi non adhortatio inuisi ducis, suum saltem flagitium et publicum dedecus cogere potuit accelerare gradum*, etc.

4. Disiunctiuae nihil habent praecipui, quod non ipsa statim natura doceat. Si fieri debeat maior propositio syllogismi disiunctiui, probe videndum, ne membrum aliquod disiunctionis omittatur. ¶ Vitiosa enarratio est haec: *Quum nec emeris, nec dono acceperis; consequens est, vt furatus sis.* Fugiendum hic etiam est vitium argumenti, quod ἀντίστρεφον vocatur, de quo GELL. IX, 16. coll. CIC. *Vert.* III, 98. Haec periodus fere antecedens fit copulatiuae: *Quum aut ipse illius narrationis auctor sis, aut ab aliis eam acceperis: iure illud meo abs te postulo, vt aut ipse veram esse demonstres, aut nomines auctorem, aut leuitatem suam (placide enim tecum agam,* vel, *nihil enim dicam grauius) in fingendo, quod nusquam est, confiteare.*

5. Aduersatiua iisdem fere conditionibus, quibus concessiua, adhibetur. In protasi etiam admittit *quidem:* ¶ *sed, verum,* etc. in apodosi.

6. Caussales

a) Transeunt saepe in conditionales. schol. 1. d).

b) Inprimis elegans est vsus τῆς *quum* caussalis. ¶ CIC. *de senect.* 21. *Quum tanta celeritas animorum sit, tanta memoria praeteritorum, futurorumque prudentia, tot artes, tot scientiae, tot inventa; non posse eam naturam, quae res contineat, esse mortalem: quumque,* etc. Ita etiam in collectione argumentorum.

rum. v. g. CIC. *pro Roscio Amer*, 23. *Quum neque seruus quisquam reperiretur, neque liber*, etc.

c) Adhibentur pro copulatiuis. E. gr. saepe in protasi caussalis periodi membra diuisionis proponuntur, quae declarantur in apodosi. ❡ Pluscula eius generis exempla collegimus ad VARRON. III, 2, 13. Adde I, 6, 1. et 2. Huc pertinet diuisio illa Minucii Rufi in tria genera hominum ratione prudentiae, apud LIV. XXII, 29. Nempe proponitur diuisio in protasi, in apodosi applicatur.

d) In narrationibus ad copulanda antecedentia cum consequentibus. ❡ *Neque valles humiles solis radiis carent, neque rex dedignatur infimos.*

7. Copulatiuae

a) Saepissime vicem subeunt comparatiuarum. ❡ CIC. *de sen.* 19. *Neque histrioni, vt placeat, peragenda est fabula, modo, in quocunque fuerit actu, probetur: neque sapienti vsque ad* PLAVDITE *viuendum.* Ita: *Et grauius cadere solent in altum sublata: et vehementior sensus calamitatis accidere solet post magnam felicitatem.* Germanis etiam hoc multo vsitatius.

b) Ipsae transeunt in caussales. Vid. sch. 6. d).

c) Eleganter *), inprimis vbi a thesi ad hypothesin transitur **), adhibetur *quum*, sequente in altero membro *tum*.

§ *) cic. *in Verr.* I, 46. f. 119.
§ **) *Verr.* II, 1, 2. *pro dom. ad pontific.* 1. Sic: **Quum multa peccantur in scholis, tum illud, quod maior fere doctrinae, quam morum, habetur ratio.**

8. Non sunt periodi tantum dicta ratione compositae, sed membra etiam periodorum possunt esse diuerso modo composita. E. g. comparatiua periodus potest habere conditionatum antecedens pariter et consequens: *Quemadmodum, si fumus apparet, ignis solet consequi: ita si conuicia iaciantur, caedes existit.* Periodus conditionalis potest habere protasin comparatiuam: *Si, quemadmodum igne aurum, ita amicus probatur periculis: tu certe amicus es probatissimus.*

EXCVRSVS II.

AD PART. I. CAP. II. §. 24. **.

De Chiasmo.

Verissimam et naturalem maxime χιασμοῦ seu *decussationis* rationem, ostendit sine dubio exemplum hoc Ciceronianum. Sed is, a quo habet Caussinus Demosthenis exemplum,

plum, et ad cuius auctoritatem referendum esse videtur, quicquid hac de re disputant dicendi magistri recentiores, Hermogenes, hic, in periodica disciplina, paullo aliter accipit hoc vocabulum. Cuius sententia obscura aliquantulum vt possit tanto magis dilucere, ponamus ante omnia Hermogenis ipsa verba, quae deinde comitetur explicatio Sturmiana. Ille igitur *de inuent.* IV, 3. fin. haec commentatur: Ἐκείνη δὲ ἡ παρὰ τῷ Δημοσθένει, χιασθῆναι δύναται. Ὁ μὲν γὰρ Φίλιππος, ὅσῳ πλείονα ὑπὲρ την ἀξίαν πεποίηκε τὴν αὐτοῦ, τοσούτῳ θαυμαστότερος παρὰ πᾶσι νομίζεται. ὑμεῖς δὲ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὅσῳ χεῖρον, ἢ προσῆκε, κέχρησθε τοῖς πράγμασι, τοσούτῳ πλείονα αἰσχύνην ὠφλήκατε. — Πῶς δὲ ἀναδέχεται τὸν χιασμόν; ὅταν ἐν ἀμφοτέραις ταῖς προτάσεσιν ἀμφότεραι ἁρμόζωσιν αἱ ἀποδόσεις, καὶ ἐναλλὰξ· οἷον, ὁ μὲν γὰρ Φίλιππος ὅσῳ πλείονα ὑπὲρ τὴν ἀξίαν πεποίηκε τὴν ἑαυτοῦ, τοῦτο ἡ πρότασις. ἁρμόσει δὲ αὐτῇ ἑκατέρα ἀπόδοσις, εἴτε βούλοιτό τις λέγειν, τοσούτῳ θαυμαστότερος ἐκεῖνος παρὰ πᾶσι νομίζεται, εἴτε βούλοιτο λέγειν, τοσούτῳ πλείονα ὑμεῖς αἰσχύνην ὠφλήκατε. καὶ πάλιν, ὑμεῖς δὲ, ὦ Ἀθηναῖοι, ὅσῳ χεῖρον, ἢ προσῆκε, κέχρησθε τοῖς πράγμασιν· ἡ πρότασις ἡ δευτέρα πρὸς ἀμφότερα ἁρμόσει, εἴτε βούλοιτό τις λέγειν, τοσούτῳ πλείονα αἰσχύνην ὠφλήκατε, εἴτε βούλοιτο λέγειν, τοσούτῳ θαυμαστότερος ἐκεῖνος παρὰ πᾶσι νομίζεται. Ad quae Sturmius ita: χιασμος, *decussatio, quae nomen habet propter formam primae litterae, efficit crucem Burgundicam, vel crucem S. Andreae* X. *hoc est, quasi* ἀντίφασιν

dialecticorum. Quae forma est contradictoriarum propositionum, eadem est χιασμοῦ, vt:

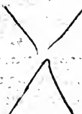
Omne animal mouet se ipsum.	Nullum animal mouet se ipsum.

Quoddam animal mouet se ipsum.	Quoddam animal non mouet se ipsum.

- - *Ostendit* τρόπον, *modum: quo ista comprehensio possit* χιάζεσθαι, *decussari. - - et habebit figuram* ἀντιφάσεως: *quemadmodum dixi hoc pacto:*

Ὁ μὲν γὰρ Φίλιππος ὅσῳ πλείονα ὑπὲρ τὴν ἀξίαν πεποίηκε τὴν ἑαυτοῦ· Philippus enim quo plura fecit supra suam dignitatem:	Τοσούτῳ θαυμαστότερος παρὰ πᾶσι νομίζεται· eo admirabilior apud omnes habetur.

Ὑμεῖς δὲ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὅσῳ χεῖρον, ἢ προσῆκει, κέχρησθε τοῖς πράγμασι· Vos autem, Athe-	Τοσούτῳ πλείονα αἰσχύνην ὠφλήκατε· eo maioris dedecoris culpam prae-

Athenienses, quo deterius, quam conueniebat, res administrastis:	praestare debetis.

- - - *Recipit autem periodus χιασμὸν, vt ait auctor, quum vnaquaeque ἀπόδοσις potest vtrique προτάσει accommodari; sed in qua materia id fiat: id ipsum vero non indicat. Potest autem id fieri in illis rebus, in quibus contrariae caussae efficientes in contrariis personis communia habent effecta: vt: caussa efficiens est diligentia Philippi: effectus eius, gloriosum nomen et admirabile. Rursum altera caussa efficiens contraria in persona Atheniensium est negligentia: deinde effectus eius etiam superiori contrarius est, dedecus et infamia. Quemadmodum igitur Philippi diligentia peperit ei gloriam et quamdam admirabilitatem: ita ignauia Atheniensium peperit ipsis dedecus et infamiam. Haec doctrina oculis potest subiici hoc pacto:*

Philippus.	*Personae.*	Athenienses.
Diligentia.	*Caussae efficientes contrariae.*	Negligentia.
Gloria.	*Effecta duo communia.*	Dedecus.

Et ex hac vna periodo facile intelligi potest, quid sit decussatio. - - *Apud Cic. in orat. de lege agraria haec inuenitur periodus, quae potest decussari:*

cussari: Ita peruersum est; vt turpe sit: ita malitiosum; vt non sit dissimulandum. Item contra Catilinam: Nemo est in ludo gladiatorio paullo ad facinus audacior: 2. qui se non intimum Catilinae fateatur: 3. nemo in scena leuior et nequior: 4. qui non se eiusdem prope sodalem commemoret. Haec periodus potest simili modo χιάζεσθαι, *decussari. Nam vel ita transponi reflexiones* (ἀποδόσεις) *possunt: vt primae propositioni* (προτάσει) *posterior adiungatur reflexio: et secundae propositioni prima reflexio. vt 1. Nemo est in ludo gladiatorio paullo ad facinus audacior: 4. qui non se prope eiusdem sodalem commemoret: 3. nemo in scena leuior et nequior: 2. qui se non intimum Catilinae fateatur. Vel vt secundae propositioni prima reflexio siue redditio, et propositioni primae secunda reflexio annectatur, vt: Nemo in scena leuior et nequior: 2. qui se non intimum Catilinae fateatur: 1. nemo est in ludo gladiatorio paullo ad facinus audacior: qui non se prope eiusdem sodalem commemoret. Bis est hactenus decussata: et rursus bis potest: si reflexionibus primus locus tribuatur. Poterit etiam commutari per* ἀναστροφήν. *Possunt eiusmodi comprehensiones plurimae inueniri apud Ciceronem. Neque verum esse puto, quod Trapezontius ait, apud Ciceronem vnicam tantum periodum esse, quae possit* χιάζεσθαι, *decussari. quod enim fit in communibus effectis: hoc etiam fit in synonymis. nam verba synonyma etiam faciunt res synonymas: quemadmodum videre licet in his exemplis Cic. in quibus* συνω-

συνωνυμία est, peruersum et malitiosum; item turpe et non dissimulandum. Sic in altero exemplo intimum esse et sodalem esse alicuius. item in ludo gladiatorum, et in scena. Quam late patent igitur contraria, opposita, disparata, synonyma, tam late patet etiam haec doctrina. Haec exercitatio (loquitur simul de aliis quoque, G.) μεταχειρήσεως τῶν περιόδων, quam habeat utilitatem, ostendit ipse Cicero in oratore perfecto ad Brutum. Etenim in scriptoribus vitiosis demonstrat, quomodo aliquid melius fieri possit: in probatis, quid sit perfectum: in nostris, quando amouendus sit stilus: et non extimescendum non solum vulgi leue, verum etiam eruditorum subtile iudicium. id in illo est, quod verbis aptum, sententiis perspicuum, rebus conueniens, et quod posterior dies nec inueniendo queat, nec augendo, nec immutando facere praestantius. et in quibus auctoribus potissimum haec exercitatio institui debeat, in libro de periodis copiosius explicatum est. Ex quibus patet, χιασμὸν hic non tam esse periodum, ab ipso auctore quodam in decussim dispositam, licet neque hoc negetur, debet enim necessario eius esse naturae, et ita esse scripta, vt possit decussari; quam exercitationis quoddam genus, vbi confecta et informata periodus talis, quae capit decussationem, hac ratione pluribus modis immutetur. Nempe Graeci sophistae, in aliis rationibus periodorum transformandarum quam plurimis, etiam hac vtebantur, eum quidem in finem, vt in scriptis alienis aut cognoscerent, quid perfectum esset,

aut vitiosa discerent emendare; in suis vero tanto forent accuratiores politioresque. Hunc itaque periodorum χιασμὸν esse dicunt; sed volunt etiam alium rerum esse, vbi res proponendae ita ordinentur, vt, quae positae sint primo loco, respondeant iis, quae vltimum siue quartum teneant; membrum autem secundum cohaereat cum tertio. De hoc Sturmius *de period. cap.* XXIV. §. 6. ita: *Quid igitur decussatio sit, non puto obscurum esse: de periodis loquor: nam est etiam decussatio in collocatione rerum propositarum, quum fit ἀναστροφή: vt in oratione Quintiana, quum gratiam Naeuii primo loco posuisset: deinde eloquentiam Hortensii: tamen in periodis insequentibus eloquentiae primum locum tribuit: et alterum gratiae. Sed nunc non de hac, sed de conuersionum immutatione.* Hactenus ille. Exemplum, ad quod prouocat, est initium laudatae orationis: *Quae res in ciuitate duae plurimum possunt, hae contra nos ambae faciunt in hoc tempore, summa gratia et eloquentia: quarum alteram, C. Aquilli, vereor, alteram metuo. eloquentia Q. Hortensii ne me dicendo impediat, nonnihil commoueor: gratia Sex. Naeuii ne P. Quintio noceat, id vero non mediocriter pertimesco.* Iam haec in speciem Graecae litterae X decussabimus hoc modo:

Con-

Contra nos faciunt

I. *Gratia.*	II. *Eloquentia.*
III. *Eloquentia Q. Hortensii, ne me dicendo impediat, nonnihil commoveor.*	IV. *Gratia Sex. Naeuii, ne P. Quintio noceat, id vero non mediocriter pertimesco.*

Huius generis est exemplum ad Auctoris nostri locum supra ex *orat. pro domo* prolatum; eiusdem sunt generis, quae laudati ibi viri docti habent: sed haec illustrant potius chiasmum, quem rerum vocat Sturmius, quam Hermogenianum illum periodorum. (A.)

EXCVRSVS III.

AD

PART. I. CAP. II. §. 43, 46 et 51.

De sublimitate *vel* sublimi (ὕψει) *et* stilo sublimi, *qui vulgo sic dicitur*, *seu* magnifico, (μεγέθει).

Saepenumero, in disputatione *de dicendi charactere magnifico*, Longini facta mentio est et libri illius περὶ ὕψους peculiariter vero ratio

tio habetur τῦ μεγέθυς Hermogenis: at vtrum omnino, aut quomodo differant τὸ ὕψος et τὸ μέγεθος, non eſt diſtincte ſatis diiudicatum. Generatim vero ita rationem iniiſſe Heineccius videtur, vt de ὕψει nihil omnino dixerit, ſed, quae de ſtili *ſublimitate* praecepta ſunt, ad μέγεθος Hermogenis referenda eſſe videantur. Nempe fuit hic error communis, et veluti per manus traditus, illud, in quo Longinus tam ſubtiliter et curate verſatus eſt, genus dicendi vnum eſſe ex illis, quos orationis χαρακτῆρας vocant Graeci: donec Tanaquillus Faber primo in *praefatione* ſua ad Longinum, poſtea vero Nicolaus Boilauius in ſuis, quibus illuſtrat Gallice a ſe loqui inſtitutum Longinum, animaduerſionibus, *ſtilum ſublimem*, de quo in rhetorum libris agitur omnium, ſeu μέγεθος Hermogenis, ab *ſublimi dicendi genere*, quod expendit Longinus, ſeiunxere. His accedit Io. Guil. Bergerus in libro *de naturali pulchritudine orationis* p. 40-47. Horum itaque triumuirorum veſtigiis inſiſtentes, rem, quantum poſſumus, diligenter, ſed breuiter, proponemus. Nimirum tria eſſe dicendi genera, *tenue*, *medium* et *magnificum*, quae χαρακτῆρες vulgo audiunt, artis rhetoricae doctores, a reſtauratis inde litteris vno fere ore dicunt. Habent haec et alia nomina, quae ſuppeditat Voſſ. *Rhet.* VI, 2. ſq. Ab hoc autem tertio genere plane differt et ſeparandum eſt τὸ ὕψος Longini. Nam quod ***magnum*** **et** ***copioſum*** **eſt, inquit Faber, non ſtatim**

ſubli-

fublime aut *fummum* dici poteft; ab *magnitudine* afcenfus datur ad *fublimitatem* et *fummum*, fed huc vbi peruentum fit, afcendi vltra non poteft. *Magnitudo* fine *fublimitate* effe poteft, fed haec non fine illa. Verbo, Hermogenis *μέγεθος* aut *magnificum dicendi genus* orationem digniore induit habitu, eamque reddit pleniorem, et proxime abeft ab *fublimitate*, femperque poftulat verborum granditatem. Hunc *ftilum* etiam *fublimem* vocari poffe Boilauius concedit, fed aliud plane contendit effe *fublime dicendi genus*, feu ὕψος Longini. *Sublime* non defiderat, vt *ftilus fublimis* feu *μέγεθος*, verborum magnificentiam, fed ineffe poteft in vna cogitatione, in vna figura, vna dicendi ratione, vt Bergerus p. 43. exprimit. Contra fieri poteft, vt res, quae non fit fublimis, magnifica efferatur et fublimi oratione. Exempli cauffa ex Boilauio Bergerus p. 44. ponit illud: *Summus naturae arbiter vno verbo lucem formauit.* Verba ampla funt et fplendida, et, quid factum fit, ftilo exponitur fublimi, fed abeft *fublime*, τὸ ὕψος. Nempe, vt iam accedamus ad rem, ὕψος fiue *fublime*, Boilauio iudice, interprete vero Bergero p. 44. feq. *eft illud, quod cum lepore quodam inufitato dicitur, illud admirabile, quod percutit animum, adeoque efficit, vt hic, praeclaro dicendi genere commotus, elatus, perculfus, abripiatur, in admirationem conuertatur, quafique, extra fe pofitus, obftupefcat; - - - id, quod eft a plebe fummotum, quod praeftans et eximium, quod admiratione occupat*

ani-

animum, occupatumque defigit ftupore. Iam ipfa Mofis audiamus verba: *Deus dixit, fiat lux, et facta eft lux.* Quae hic funt fimpliciffima, nullumque habent ab verbis ornatum externum atque magnificentiam nullam quaefitam, vt illa fupra, his tamen ineft fublime et diuinum quiddam. Nempe ante oculos ponuntur Dei magnitudo, maieftas et potentia, rei autem procreandae, fine mora auctoris fui imperia exfequendi, obediens alacritas. Haec fere eft Gallorum fententia, aut potius animaduerfio et obferuatio. Apponamus quaedam Bergeri. Hic itaque p. 45. *Longinus*, inquit, *non dicendi vbertatem, verborum copiam, orationis amplitudinem, potiffimum fibi poftulabat, fed altitudine cogitationum nihil prius habebat aut antiquius, adeo, vt, hoc ipfo iudice, interdum oratio, vocis expers et muta, magnitudine fua pariat admirationem, omni prorfus oratione maiorem. Huc refert Longinus Aiacis, in Necyomantia* *) *filentium, grande, et omni elatius oratione. Eodem, pluris intereft, reuocari Seruatoris afpectum, qui Petro, confcientia periurii conterrito, ingentem lacrymarum vim expreffit. Grandibus verbis opus eft in ftilo magnifico, fed Longinus, fiue cogitationum excellentia, feu commotionum vi, fretus, neque fimplicia, neque vulgo trita, repudiat verba. Namque, illis, iudicauit, altius cogitata fieri planiora, fic, vt haec, ipfa* dicen-

*) Οδ. λ. 562. Aiax ad Vlyffis verbofam fatis compellationem, nihil refpondet, et auertens fe ab illo, tacitus abit ad focias vmbras. (A.)

dicendi ſimplicitate, natiuam vim roburque ſuum magis expromant, iſta, ratus eſt, nonnumquam plus omni valere ornatu, quod protinus intelligantur e quotidiana loquendi conſuetudine, tantoque maiorem afferre fidem videantur. Idem ille, animo in cogitandi faſtigium euecto, vltra magnitudinem progreditur, ſed, ad altiſſimum perductus gradum, quo procedat, non habet. Sentit, magnitudinis eſſe gradibus enitendum in ſummum, ſed, vbi ſit eo peruentum, aſcendi vltra non poſſe. Ita magnitudo, quae gradum ſtruit ad ſublimitatem, ſine hac eſſe poteſt, haec, quae illius nititur gradibus, eſſe non poteſt. Ab Longino, quum videmus, excellentiae ſententiarum iungi vehementem animi permotionem, Hermogenis magnitudinem, putemus, ingentis cuiusdam fluminis, ſed placidi ac leniter fluentis, eſſe ſimilem, Longini vero ſublationem, fluctus tempeſtatesque maris, aut fulmina, imitari. Vulgaris imaginem virtutis habet magnitudo, heroae vero ſimulacrum, ſublimitas, quarum alteram alteri ſi compares, corpus illam, hanc animam ac ſpiritum, illam mediocri ac tenui genere dicendi ſuperiorem, hanc illa tanto ſuperiorem, quanto duobus illa praeſtet dicendi generibus, denique magnitudinem, cum altitudine collatam, mediocritatem, vt recte diſſerit Faber, vocemus. Ex quo iudicari poteſt, hos non bene ſubducta vti ratione, quibus id, quod magnum eſt et copioſum, ſublime continuo et ſummum, neque magnitudo Hermogenis ac ſtilus ſublimis a ſublimitate Longini differre, videatur. Nos de altitudine, a Longino tradita, ſed a veteribus exercita magis, quam,

quam, ante Caecilium, seorsum explicata, id praedicamus, quod Cicero scripsit ad Brutum. Nam eloquentiam, *inquit*, quae admirationem non habet, nullam iudico. *Laudat epistolam Fabius, libro octauo.* Hactenus Bergerus. Summa haec est. *α*) Stili, in *tenuem*, *medium* et *magnificum* seu *sublimem*, diuisio est manca, non enim omnes dicendi formae sub illa comprehendi possunt, hinc Bergerus *de σεμνῷ in orat. Taciti* amplectitur VII. ideas Hermogenis; cuius *β*) μέγεθος cum partibus suis, ille est, qui vocatur *tertius dicendi character*, *stilus magnificus* et *sublimis*, *sublimitas* improprie sic dicta; ita tamen, vt μέγεθος latius pateat, quam *stilus magnificus*, et plures contineat orationis formas, quas ille non includit. Vid. ad P. I. 2, 51. Iam vero addi debet *γ*) ὕψος Longini, τὸ *sublime*, vera *sublimitas*, nouum plane inuentum, quod ille, acceptum, vel indicatum potius, a Caecilio, castigauit expoliuitque. Rem ipsam habuere veteres, et nusquam magis inuenitur τὸ ὕψος, quam apud illos, sed primus praecepta de illo dedit, illudque in artis formulam redegit Longinus. Vocat et ipse quidem ὕψος suum nunc βάθος, nunc ὑπερφυῆ, quin μέγεθος etiam: sed longe aliud haec nomina apud hunc significant, quam apud alios, illud nempe, quod supra dictum est. *Non aio*, dicit Bergerus *de σεμνῷ Taciti* §. XI. *Hermogenem ὕψος Longini plane non attigisse. Attigit non solum, sed cognouit etiam, et tantum non perfecit. Id nego, solam*

magni-

magnitudinem ab Hermogene explicatam conficere illud ὕψος, aut Longini doctrinam nihil, praeter magnitudinem Hermogenis complecti. Ea igitur ſi ita ſunt, vt hic poſuimus, ſequitur δ) vt iſta, quae Auctor noſter de ſtilo magnifico et ſublimitate diſputat, non tam illuſtrent ὕψος Longini, quam pertineant ad §. LI. vbi μέγεθος Hermogenis ſtrictim attigit (A.)

EXCVRSVS IV.

AD

PART. II. CAP. I. §. 6.

I. M. GESNERI *primarum linearum artis oratoriae* pars illa, quae docet gratulari, gratias agere etc.

III. §. IX.

Gratulatio has habet partes, a) ſignificationem *gaudii* noſtri de felici alterius ſucceſſu, qui quidem, ne fruſtra videamur gaudere, magno erit opere extollendus b) Oſtenditur, *dignum* eſſe cui gratulamur, felicitate: interdum non tam felicitatem agnoſcimus, quam naturalia, certe aequiſſima, meritorum praemia. c) *Optamus* bonis rebus perpetuitatem et incre-

menta. Nonnunquam d) nos etiam, vt respiciat, precamur. Sed haec non propria gratulationis pars est.

Scholia.

1. Neque hic ordo simpliciter necessarius est, neque omnes hae partes semper tractandae: sed videndum, quid vnicuique loco conveniat. Hoc etiam ad reliqua gratiarum actionis, consolationis etc. praecepta pertinet.

2. Vt in omni oratione vel scripta vel ore prolata, ita praesertim in argumentis etiam hisce omnibus videndum est, vt *communia* quae praeceptis sola tradi possunt, *proprie* dicantur; h. e. vt admisceantur ea, quae v. g. in epistola, personae scribentis et legentis, tempori, omnique adeo circumstantiae ita sunt propria, vt neque ab alio, neque ad alium, neque alio tempore etc. scribi potuisse videantur. Hoc etiam in exercitationibus consequendum est, nec scribenda gratulatio vel consolatio simpliciter, sed consolatio Attici

tici ad Ciceronem exſulantem, e. i. g. a.

§. X.

Gratiarum actio oſtendit a) laetitiam noſtram ob alterius beneficium: b) auget illud dicendo, eaquae ipſa ratione cauſam adfert laetitiae: c) gratum animum pollicetur, vel ita, vt neget ſe parem eſſe referendae gratiae, easque partes Deo et bene de ſe meriti virtutibus relinquat; vel vt oſtendat, a ſe nullam obſervantiae demonſtrandae occaſionem praetermiſſum rii.

Scholion.

Augetur beneficium, ſi oſtendatur, praeter ſpem, nullo noſtro merito, opportune, cum ſignificatione amoris, nulla ſpe referendae gratiae, ſaepe, cum incommodo patroni etc. collatum eſſe.

§. XI.

Conſolationis ratio ex gratulatione fere intelligitur. Nimirum a) teſtamur nos in doloris illius ſocietatem venire, idque pro re na-

ta ita exaggerare licet, vt ipſos nos conſolatione indigere dicamus: b) oſtendimus partim indignum illum calamitate videri, partim id ipſum magnorum et piorum hominum fatum eſſe: c) erigere illum ſtudemus ſpe futurae felicitatis, laudata magnitudine animi illius, qua futurum ſit, vt bene ipſi cedat calamitas; voto praeſertim tali, quo, noſtra ipſorum intereſſe, quin reip., vt ille floreat, ſignificamus.

Scholion.

Conſolationis illud genus, vbi aliorum malis propoſitis erigere alios conamur, caute admodum tractandum, ne ἐπιχαιρεκακίαν alere videamur. Vix aliter vti velim ego, niſi vt ita decla-retur, quantis malis ferendis ſufficiat humana vel chriſtiana adeo patientia, et quomodo maximae etiam calamites exitum aut felicem, aut tolerabilem certe habuerint.

§. XII.

Adhortatio quatenus ea in aetatem, cui iſta ſcribuntur cadit, ineſt praecipue in *laudatione* eius, quem hortari volumus, ac propoſitione bonorum, quae conſecutura inde videantur: quorum partem ad nos pertinere

pro

pro amore in illum noſtro putemus. Negamus nos incitare velle currentem etc.

§. XIII.

Petitionis ratio haec eſt. a) Commemorantur cauſae, cur petere audeamus, beneuolentia eius, quem appellamus, beneficia alia, noſtra indigentia, et ſi qua laudare poſſumus, (quod modeſte tamen faciendum eſt) merita: b) beneficium, quod petimus, oſtendimus eſſe honeſtum, facile, nobis neceſſarium: c) gratum animum promittimus, (vt in gratiarum actione. §. 10.)

Scholion.

Petitionis ſpecies ſunt *commendatio* et *deprecatio*, quae hinc ſatis intelliguntur.

§. XIV.

Conſultatio quomodo inſtituatur, ex hortatione et dehortatione intelligitur: in hoc tantum differt, quod conſulimus etiam de ſola vtilitate. Ineſt igitur a) in propoſitione quaeſtionis, b) diuinatione euentus in vtramque partem, c) adhortatione alterius partis amplectendae: niſi ſicubi malimus conſilii inopiam fateri.

 §. XV.

§. XV,

Expoſtulatio a) oſtendit iniuriam nobis illatam, vel peccatum, quod ad nos pertineat, b) petit eam tolli, c) hoc ſi fiat, promittit amicitiam; ſin minus, denunciat incommoda, vel minatur. Huic reſpondetur vel per *purgationem*, de qua ſtatim, vel *deprecationem*, vel per *expoſtulationem*.

§. XVI.

Purgatio a) proponit cauſam, b) oſtendit innocentiam ex antecedentibus, concomitantibus, conſequentibus, c) petit, vt ſententiam de nobis mutet alter, d) pollicetur, aut minatur.

INDEX

INDEX I.

CAPITVM.

PROOEMIVM pag. 1.

PARS I. de generalioribus tersae Latinitatis fundamentis 14

Cap. I. de fundamentis stili grammaticis 14
Cap. II. de fundamentis stili rhetoricis 77
Cap. III. de fundamentis stili philosophicis 270

PARS II. specialis de variis scriptionibus in soluta oratione vsitatis 293

Cap. I. de epistolis 293
Cap. II. de orationibus conscribendis 314
Cap. III. de panegyricis 341
Cap. IIII. de dialogis 357
Cap. V. de inscriptionibus 371

PARS III. de variis cultioris stili facultatem adsequendi subsidiis 395

Cap. I. de auctorum lectione 395
Cap. II. de imitatione 452
Cap. III. de variis stili exercitiis 479

EXCVRSVS, quibus de nonnullis argumentis vberius disputatur 495

Exc. I. de periodis et earum vsu 495
Exc. II. de chiasmo 500
Exc. III. de sublimitate vel sublimi et stilo sublimi seu magnifico 507
Exc. IIII. de variis primarum linearum artis oratoriae partibus 513

INDEX II.

AVCTORVM.

A

Accursii (Mariangeli) de obsoleto sermone fugiendo dialogus 108
Acron in Horatium commentatus est 448
Aeliani de varia historia libri 173
Aelii Spartiani Pescennius Niger 343
Aeschines auctor fuit scholae rhetoricae apud Rhodios 178
humili stilo vtitur 243. eius dialogi laudantur 243. 358
Agricola (Io.) prouerbia Germanica collegit 162
de Albertis (Alberti) thesaurus eloquentiae sacrae et profanae 264
Albini introductio in Platonis dialogos 363
Allatius (Leo) de erroribus magnorum virorum in dicendo 410
Ammianus Marcellinus, vide *Marcellinus*.
Ammonius de adfinium vocabulorum Graecorum differentia 316
Andreae (Io. Val.) reprehenditur 234
Anglerii (Petr. Martyr.) epistolae 297
Anonymi libellus e Gallico sermone Anglice versus: *an examen of the way of teaching the latin tongue to little children by vse alone* 396
Antonius (M.) apud Ciceronem ad oratorem instituendum parum relinquit praeceptis 7
Aphthonii progymnasmata 281
Apollinaris (Sidonius) stilum sublimem adfectat 193
ob nimias allegorias notatur 149
Apostolii (Mich.) centuriae XXI. prouerbiorum ex optimis auctoribus Graecis collectae 162
Appianus de bello ciuili 178

Apule-

Apuleius (L.) καλλωπισμὸν adfectat 221. in crebris epithetis ineptit 198. eius lectio commendatur 418 optimae editiones 427
Aquinas, vide *Thoma* Aquinas.
Arbiter, vide *Petronius*.
Aristides (Aelius) περὶ πολιτικȣ͂ λόγȣ commendatur 193. quid hic libri index sibi velit 256. eiusdem libellus περὶ ἀφελȣ͂ς λόγȣ 186
Aristophanes stilo Attico scripsit 173. eius nubes adducuntur 322
Aristoteles primum oratoriam in artem redegit 315 stilo philosophico vtitur 229. eius libri rhetorices adducuntur 112. 291. in iis charactères ethici dantur 489
Arningii (Henr.) medulla variarum earumque in orationibus vsitatissimarum connexionum, qualis 294
Arnoldus (Christoph.) de Latinae linguae ornatu 54
Arriani dissertationes Epicteticae 233. 235
Artemon Aristotelis epistolas exscripsit 257
Aschami (Rog.) epistolae, quales 300
Asconius Pedianus, vide *Pedianus*.
Athanasii dialogus de sancta trinitate 359
Athenaei δειπνοσοφισαὶ 358
Auancini (Nic.) elogia L. imperatorum Romanorum ac Germaniae regum 391
Aueranius laudatur 103
Augustini (Ant.) de emendatione Gratiani, et de numis veterum dialogi 359
Augustinus (Aurel.) in ὁμοιοτελεύτοις delicias quaesiuit 60. eius de ciuitate Dei libri 60. eiusdem epistolae 60. 297
Aurelius Victor de viris illustribus 178
Ausonii (Decii) griphus adducitur 181. eius epistola ad Paullinum 312
Ausonius panegyricorum scriptor 345. nimis indulget acumini 356

B

Balbini (Bohusl.) quaesita oratoria 158
Baldi (Bernh.) epistolae 296

Balduinus (Franc.) laudatur 103. eius iurisprudentia Muciana 171
Baldus iureconsultus barbare scripsit 213
Barbarus (Dan.) Vitruuium de architectura Italice vertit 419
Barbeyracii (Io.) praefatio ad versionem Gallicam libri Pufendorfii de iure hominis et ciuis 236
Barclaius (Io.) in Argenide et Euphormione κακωπισμὸν adfectat 221. eius icon animorum 490
Barlaei (Casp.) orationes, quales 340
Barthii (Casp.) aduersaria commendantur 449. adducuntur 419. eius notae in auctores commendantur 449
Bartolus iureconsultus barbare scripsit 231
Baudii (Dominici) stilus, qualis 164. eius epistolae, quales 300. orationes, quales 340
Baumeisteri (Frid. Chr.) exercitationes academicae et scholasticae 221. eius programma de παρενθύρσω, insigniori orationis vitio 226
Becmanni (Io. Christoph.) praecognita moralia 237
Begeri (Laur.) dialogi 359. eius Florus 21
Bellegarde characteres 490
Bembus (Petr.) reprehenditur, quod verba a sacris profanis petita nostris ritibus applicuit 100. item, quod vsus est formulis iurandi ethnicis 154. eius epistolae, quales 300. eius lapsus in verbo *multissimus* 445
Bergeri (Io. Guil.) commentarius de naturali pulchritudine orationis ad excelsam Longini disciplinam illustri continentique C. Iul. Caesaris exemplo exacta 6. 28. 34. 61. 140. *et saepius*. eius dissertatio de σεμνῷ in oratione Corn. Taciti 182. 201. 211. eius dissertationes academicae ex auctoritate publica scriptae 169. eius panegyrici laudantur 348
Berneggeri (Matthiae) epistolae ad Keplerum et Schickardum 296
Bertram (Io. Frid.) von der Klugheit zu excerpiren 444
Boccatii (Io.) genealogiae deorum 409

Bodini (Io.) theatrum naturae et colloquium heptaplomeres 360
Boeclerus (Io. Henr.) in ſcribendis panegyricis non perſonarum diſcrimen habuit 357. eius panegyrici laudantur 347. eius diſputationes academicae 373. eius libellus de characteribus politicis Velleianis 420.491
Boehmeri (Iuſt. Chriſtoph.) panegyrici laudantur 348
Boëthius de conſolatione philoſophiae 168
Boilaei (Nic.) ſatyrae quaedam 227
Boldonii (Octau.) epigraphica ſeu elogia inſcriptionesque quoduis genus pangendi ratio 394
Bonamicus (Lazarus) orationem Philelphi inconcinnam corrigit verborum ordine immutato 54
Borremanſius (Ant.) de poetis et prophetis 360
Borrichius (Ol.) de lingua pharmacopoeorum 105
Bottarus (Io.) Virgilium Vaticanum edidit 22
Bouhourſii entretiens d' Ariſte et d' Eugene 76
Bouilii (Conr.) epiſtolae 296
Boxhornii (M. Zuerii) orationes, quales 340
Brérewood (Ed.) ſcrutinium linguarum laudatur 396
Briſſonius (Barnab.) oratione pura iuriſprudentiam tractauit 232. eius libri de verborum ſignificatione laudantur 103. item eius liber parergon 446. item eius opus de formulis et ſollemnibus populi Romani verbis 158
Britanni (Rob.) ratio conſcribendarum epiſtolarum laudatur 294
Broukhuſii (Iani) notae in auctores commendantur 449
de la Bruyere characteres 490
Buchlerus a Goldbach (Io.) theſaurum epiſtolarum Laconicarum dedit 172
Buchneri (Aug.) epiſtolae, quales 300. adducuntur 109. eius liber de commutata ratione dicendi laudatur 69. adducitur 91. 107. 145. 147. 157. *et ſaepius.* eius oeconomiae atque conſpectus priorum V. orationum Pet. Cunaei 330. eius orationes laudantur 341. maximam partem panegyricae ſunt 321. eius pane-

panegyrici laudantur 347. 356. adducuntur 146 190. 192. 281. 466.
Budaei (Guil.) forensia 103
Bunauianus catalogus laudatur 451
Bunemanni (Io. Lud.) index Latinitatis selectae, vulgo neglectae, merito ac falso suspectae ex Castellionis interpretatione 101
de Buri (Rich.) epistolae 296
Burmannus (Petr.) ad Ouidium 77. 103. ad Petronium 33. 45. ad Phaedrum 45. ad Quinctilianum 58. 106. 197. ad Valerium Flaccum 92. 183. epistolas Cunaei edidit 300. orationes Graeuii edidit 109 pigritiam laudavit 322. syllogen epistolarum edidit 296. eius opera in veris verborum significationibus eruendis falsisque profligandis laudatur 38 item eius panegyrici 348. eius praefatio ad Syllogen epistolarum adducitur 109. eius praefatio in Iustinum 436. eius notae in auctores commendantur 449
Burtoni (Guil.) libellus de verbis Persicis 88
Busbequii (Aug. Gisl.) epistolae 297
van Bynkershoek (Corn.) laudatur 103. eius obseruationes iuris Romani 102. 171

C

Caelius Rhodiginus, vide *Rhodiginus.*
Caesar (C. Iul.) in castris grammaticam non neglexit 16. de analogia grammatica scripsit 41. ob perspicuitatem commendatur 211. 239. stilo mediocri vsus est 188. stilo Rhodio 177. an ei tenue dicendi genus attribuendum 185. eius lectio commendatur 404. optimae editiones 409. qui eum imitari debeant 457
Caius iureconsultus 94
Calcagnini (Cael.) epistolae 296
Calixtus (Ge.) de rebus theologicis pure scripsit 232
Callistrati statuarum ἐκφράσεις 492
Caluini (Io.) lexicon iuris ciuilis 103

Cal-

Caluinus (Io.) de rebus theologicis pure ſcripſit 232
eius epiſtolae 297
Caluus (Licinius) *u* omittere ſolitus eſt poſt *q* 18
Camerarius (Ioach.) epiſtolis Graeca immiſcet 91
eius elementa rhetorica commendantur 278. eius epiſtolae, quales 300. eius vita Philip. Melanchthonis 340
Canzii (Iſr. Theoph.) liber, qui inſcribitur: oratoria ſcientiarum familiae toti cognata 4
Capellae (Martiani) lectio commendatur 418. optima editio 429
Capitolinus (Iul.) ſcriptor hiſtoriae Auguſtae 423
Carteſius (Renat.) propter perſpicuitatem laudatur 232
notatur, quod volebat videri ſe nihil legiſſe 166
eius epiſtolae 296
Caſae (Io.) orationes laudantur 340
Caſaubonus ad Perſium 205. ad Suetonium 460. ad Trebellium Pollionem 104. de ſatyrica Graecorum poeſi 33. epiſtolis Graeca immiſcet 91. eius epiſtolae 296. eius notae in auctores commendantur 449
Caſelius (Io.) ad Demetrium Phalereum 144. 195. 209
eius epiſtolae 296. eius orationes laudantur 341
Caſſiodorus (Aurel.) κακωπισμὸν adfectat 221. item ſtilum ſublimem 193. eius de orthographia liber 34
Caſtellionis (Seb.) interpretatio S. S. commendatur 401. quo vitio laboret 101. naeuus quidam indicatur 50
Cato (M. Porcius) in libro de re ruſtica multa habet verba ruſticis propria 105. huius libri lectio commendatur 418. illius dictum in A. Albinum. 337
Catullus (C. Val.) tres metaphoras coniunxit 148. ob duriuſculam metaphoram notatur 152
Cauſſinus (Nic.) de eloquentia ſacra et profana 115. 128. 139. 149. 159. 273.
Cellarius (Chriſtoph.) laudatur 27. ad Iul. Caeſarem adducitur 48. item ad Cunaei Sardos venales 160 panegyricos duodecim veteres coniunctim edidit

Craſſus deus in dicendo putatus eſt 7. adducitur 11
de Creſa (I. P.) tentamen logicum 360
Crucquius (Iac.) veterem ſcholiaſten ἀνώνυμον in Horatium produxit 448
Cuiacius (Iac.) oratione pura iuriſprudentiam tractauit 232. eius obſeruationes 19. 36. 129
Cunaei (Petr.) eius epiſtolae, quales 300. eius orationes laudantur 341. ad quod genus referendae 320. eius Sardi venales 167
Curtius (Q. Rufus) an nouus auctor 414. propter ſtilum acutum laudatur 263. venuſtus iudicatur 240. ob exclamationes et hyperbolas notatur 241. eius lectio commendatur 410. optimae editiones 415
du Cygne (Mart.) explanatio rhetorica omnium orationum Ciceronis ſecundum partes, enthymemata et figuras 330. 479
Cypriani (Ern. Sal.) conſecratio diui Erneſti 96
Cyrilli cum Hermia dialogi 359

D

Damaſceni (Io.) aduerſus Manichaeos dialogus 359
Dannehauerus (Io. Conr.) frequenter verſibus poetarum in proſa vſus 164. quales eius orationes 340
Dauiſius (Io.) adducitur 48. eius notae in auctores commendantur 449
Dauſquii (Cl.) orthographia antiqui nouique Latii laudatur 16. adducitur 37
Dekenii (Io.) obſeruationes poeticae commendantur 431. adducuntur 261. 278
Delrio (Mart.) prouerbia ſacra collegit 162
Demetrius Phalereus, vide *Phalereus.*
Demoſthenes ſtilo Attico vſus 173. qua occaſione eius orationes pleraeque habitae 317
Deſpauterii (Io.) ars epiſtolica laudatur 294
Diogenes cynicus, quomodo appellatus 234
Diogenianus prouerbia Graeca collegit 162
Dionyſius Halicarnaſſeus 256
Dionyſius Longinus, vide *Longinus.*

Dodwelli (Henr.) praelectiones Cambdenianae 423
Donatus (Ael.) ad Terentium 55. 63. in Virgilium commentatus est 448
Donellus (Hugo) laudatur 103
Dornauii (Casp.) amphitheatrum sapientiae Socraticae 323
Dousa (Ia.) ad Petronium 107
Drakenborgii (Arn.) notae in auctores commendantur 449
Drusii (Ia.) epistolae 296
Drusii (Io.) adagiorum Ebraicorum centuriae aliquot 162
Duarenus (Fran.) laudatur 103.
Dureri (Albr.) de symmetria partium liber 9
Dukeri (Car. Andr.) opuscula de Latinitate veterum iureconsultorum 20. 82. 94. 102. 446
Dukerus (Adam.) de particulis Latinae linguae 43

E

van Eck (Corn.) laudatur 103
Eginhardus in vita Caroli Magni multa e Suetonio exscripsit 459
Elsholtii (Io. Sigism.) anthropometria 8
Emporius de ethopoeia 182
Ennodius καλλωπισμὸν adfectat 221. ob nimias allegorias notatur 149. eius panegyricus dictus regi Theodorico 345
Epicharmus ἐπεισοδίοις inprimis delectatur 252. ob sententias graues commendari solet 279
Epicuri oratio facilis intellectu fuit 204. 230
Erasmus (Desid.) propius ad stilum floridum accedit 223. quid in senectute de Cicerone censuerit 100 stultitiam laudauit 322. notatur, quod multa falso inter adagia retulerit 159. 161. quo acute dicto insultatus est 266. eius chiliades laudantur 161 eius de copia verborum et rerum libellus 69. eius Ciceronianus 100. eius dialogi laudantur 242. 254 praecipue de peregrinationibus religiosis, et qui

§. XV.

Expostulatio a) ostendit iniuriam nobis illatam, vel peccatum, quod ad nos pertineat, b) petit eam tolli, c) hoc si fiat, promittit amicitiam; sin minus, denunciat incommoda, vel minatur. Huic respondetur vel per *purgationem*, de qua statim, vel *deprecationem*, vel per *expostulationem*.

§. XVI.

Purgatio a) proponit causam, b) ostendit innocentiam ex antecedentibus, concomitantibus, consequentibus, c) petit, vt sententiam de nobis mutet alter, d) pollicetur, aut minatur.

INDEX

INDEX I.

CAPITVM.

PROOEMIVM pag. 1.

PARS I. de generalioribus terſae Latinitatis fundamentis 14

Cap. I. de fundamentis ſtili grammaticis 14
Cap. II. de fundamentis ſtili rhetoricis 77
Cap. III. de fundamentis ſtili philoſophicis 270

PARS II. ſpecialis de variis ſcriptionibus in ſoluta oratione vſitatis 293

Cap. I. de epiſtolis 293
Cap. II. de orationibus conſcribendis 314
Cap. III. de panegyricis 341
Cap. IIII. de dialogis 357
Cap. V. de inſcriptionibus 371

PARS III. de variis cultioris ſtili facultatem adſequendi ſubſidiis 395

Cap. I. de auctorum lectione 395
Cap. II. de imitatione 452
Cap. III. de variis ſtili exercitiis 479

EXCVRSVS, quibus de nonnullis argumentis vberius diſputatur 495

Exc. I. de periodis et earum vſu 495
Exc. II. de chiaſmo 500
Exc. III. de ſublimitate vel ſublimi et ſtilo ſublimi ſeu magnifico 507
Exc. IIII. de variis primarum linearum artis oratoriae partibus 513

INDEX II.

AVCTORVM.

A

Accursii (Mariangeli) de obsoleto sermone fugiendo dialogus 108
Acron in Horatium commentatus est 448
Aeliani de varia historia libri 173
Aelii Spartiani Pescennius Niger 343
Aeschines auctor fuit scholae rhetoricae apud Rhodios 178
humili stilo vtitur 243. eius dialogi laudantur 243. 358
Agricola (Io.) prouerbia Germanica collegit 162
de *Albertis* (Alberti) thesaurus eloquentiae sacrae et profanae 264
Albini introductio in Platonis dialogos 363
Allatius (Leo) de erroribus magnorum virorum in dicendo 410
Ammianus Marcellinus, vide *Marcellinus*.
Ammonius de adfinium vocabulorum Graecorum differentia 316
Andreae (Io. Val.) reprehenditur 234
Anglerii (Petr. Martyr.) epistolae 297
Anonymi libellus e Gallico sermone Anglice versus: *an examen of the way of teaching the latin tongue to little children by vse alone* 396
Antonius (M.) apud Ciceronem ad oratorem instituendum parum relinquit praeceptis 7
Aphthonii progymnasmata 281
Apollinaris (Sidonius) stilum sublimem adfectat 193
ob nimias allegorias notatur 149
Apostolii (Mich.) centuriae XXI. prouerbiorum ex optimis auctoribus Graecis collectae 162
Appianus de bello ciuili 178

Apule-

Apuleius (L.) καλλωπισμὸν adfectat 221. in crebris epithetis ineptit 198. eius lectio commendatur 418 optimae editiones 427
Aquinas, vide *Thoma* Aquinas.
Arbiter, vide *Petronius*.
Aristides (Aelius) περὶ πολιτικȣ̃ λόγȣ commendatur 193. quid hic libri index sibi velit 256. eiusdem libellus περὶ ἀφελȣ̃ς λόγȣ 186
Aristophanes stilo Attico scripsit 173. eius nubes adducuntur 322
Aristoteles primum oratoriam in artem redegit 315 stilo philosophico vtitur 229. eius libri rhetorices adducuntur 112. 291. in iis charactères ethici dantur 489
Arningii (Henr.) medulla variarum earumque in orationibus vsitatissimarum connexionum, qualis 294
Arnoldus (Christoph.) de Latinae linguae ornatu 54
Arriani dissertationes Epicteticae 233. 235
Artemon Aristotelis epistolas exscripsit 257
Aschami (Rog.) epistolae, quales 300
Asconius Pedianus, vide *Pedianus*.
Athanasii dialogus de sancta trinitate 359
Athenaei δειπνοσοφισαὶ 358
Auancini (Nic.) elogia L. imperatorum Romanorum ac Germaniae regum 391
Aueranius laudatur 103
Augustini (Ant.) de emendatione Gratiani, et de numis veterum dialogi 359
Augustinus (Aurel.) in ὁμοιοτελεύτοις delicias quaesiuit 60. eius de ciuitate Dei libri 60. eiusdem epistolae 60. 297
Aurelius Victor de viris illustribus 178
Ausonii (Decii) griphus adducitur 181. eius epistola ad Paullinum 312
Ausonius panegyricorum scriptor 345. nimis indulget acumini 356

B

Balbini (Bohusl.) quaesita oratoria 158
Baldi (Bernh.) epistolae 296

Balduinus (Franc.) laudatur 103. eius iurisprudentia Muciana 171
Baldus iureconsultus barbare scripsit 213
Barbarus (Dan.) Vitruuium de architectura Italice vertit 419
Barbeyracii (Io.) praefatio ad versionem Gallicam libri Pufendorfii de iure hominis et ciuis 236
Barclaius (Io.) in Argenide et Euphormione κακωπισμὸν adfectat 221. eius icon animorum 490
Barlaei (Casp.) orationes, quales 340
Barthii (Casp.) aduersaria commendantur 449. adducuntur 419. eius notae in auctores commendantur 449
Bartolus iureconsultus barbare scripsit 231
Baudii (Dominici) stilus, qualis 164. eius epistolae, quales 300. orationes, quales 340
Baumeisteri (Frid. Chr.) exercitationes academicae et scholasticae 221. eius programma de παρενθύρσω, insigniori orationis vitio 226
Becmanni (Io. Christoph.) praecognita moralia 237
Begeri (Laur.) dialogi 359. eius Florus 21
Bellegarde characteres 490
Bembus (Petr.) reprehenditur, quod verba a sacris profanis petita nostris ritibus applicuit 100. item, quod vsus est formulis iurandi ethnicis 154. eius epistolae, quales 300. eius lapsus in verbo *multissimus* 445
Bergeri (Io. Guil.) commentarius de naturali pulchritudine orationis ad excelsam Longini disciplinam illustri continentique C. Iul. Caesaris exemplo exacta 6. 28. 34. 61. 140. *et saepius.* eius dissertatio de σεμνῷ in oratione Corn. Taciti 182. 201. 211. eius dissertationes academicae ex auctoritate publica scriptae 169. eius panegyrici laudantur 348
Berneggeri (Matthiae) epistolae ad Keplerum et Schickardum 296
Bertram (Io. Frid.) von der Klugheit zu excerpiren 444
Boccatii (Io.) genealogiae deorum 409

Bodini (Io.) theatrum naturae et colloquium heptaplomeres 360
Boeclerus (Io. Henr.) in ſcribendis panegyricis non perſonarum diſcrimen habuit 357. eius panegyrici laudantur 347. eius diſputationes academicae 373. eius libellus de characteribus politicis Velleianis 420. 491
Boehmeri (Iuſt. Chriſtoph.) panegyrici laudantur 348
Boëthius de conſolatione philoſophiae 168
Boilaei (Nic.) ſatyrae quaedam 227
Boldonii (Octau.) epigraphica ſeu elogia inſcriptionesque quodnis genus pangendi ratio 394
Bonamicus (Lazarus) orationem Philelphi inconcinnam corrigit verborum ordine immutato 54
Borremanſius (Ant.) de poetis et prophetis 360
Borrichius (Ol.) de lingua pharmacopoeorum 105
Bottarus (Io.) Virgilium Vaticanum edidit 22
Bouhourſii entretiens d' Ariſte et d' Eugene 76
Bouilii (Conr.) epiſtolae 296
Boxhornii (M. Zuerii) orationes, quales 340
Brèrewood (Ed.) ſcrutinium linguarum laudatur 396
Briſſonius (Barnab.) oratione pura iuriſprudentiam tractauit 232. eius libri de verborum ſignificatione laudantur 103. item eius liber parergon 446. item eius opus de formulis et ſollemnibus populi Romani verbis 158
Britanni (Rob.) ratio conſcribendarum epiſtolarum laudatur 294
Broukhuſii (Iani) notae in auctores commendantur 449
de la Bruyere characteres 490
Buchlerus a Goldbach (Io.) theſaurum epiſtolarum Laconicarum dedit 172
Buchneri (Aug.) epiſtolae, quales 300. adducuntur 109. eius liber de commutata ratione dicendi laudatur 69. adducitur 91. 107. 145. 147. 157. *et ſaepius.* eius oeconomiae atque conſpectus priorum V. orationum Pet. Cunaei 330. eius orationes laudantur 341. maximam partem panegyricae ſunt 321. eius pane-

panegyrici laudantur 347. 356. adducuntur 146 190. 192. 281. 466.
Budaei (Guil.) forenſia 103
Bunauianus catalogus laudatur 451
Bunemanni (Io. Lud.) index Latinitatis ſelectae, vulgo neglectae, merito ac falſo ſuſpectae ex Caſtellionis interpretatione 101
de Buri (Rich.) epiſtolae 296
Burmannus (Petr.) ad Ouidium 77. 103. ad Petronium 33. 45. ad Phaedrum 45. ad Quinctilianum 58. 106. 197. ad Valerium Flaccum 92. 183. epiſtolas Cunaei edidit 300. orationes Graeuii edidit 109 pigritiam laudavit 322. ſyllogen epiſtolarum edidit 296. eius opera in veris verborum ſignificationibus eruendis falſiſque profligandis laudatur 38 item eius panegyrici 348. eius praefatio ad Syllogen epiſtolarum adducitur 109. eius praefatio in Iuſtinum 436. eius notae in auctores commendantur 449
Burtoni (Guil.) libellus de verbis Perſicis 88
Buſbequii (Aug. Giſl.) epiſtolae 297
van Bynkerſhoek (Corn.) laudatur 103. eius obſeruationes iuris Romani 102. 171

C

Caelius Rhodiginus, vide *Rhodiginus.*
Caeſar (C. Iul.) in caſtris grammaticam non neglexit 16. de analogia grammatica ſcripſit 41. ob perſpicuitatem commendatur 211. 239. ſtilo mediocri vſus eſt 188. ſtilo Rhodio 177. an ei tenue dicendi genus attribuendum 185. eius lectio commendatur 404. optimae editiones 409. qui eum imitari debeant 457
Caius iureconſultus 94
Calcagnini (Cael.) epiſtolae 296
Calixtus (Ge.) de rebus theologicis pure ſcripſit 232
Calliſtrati ſtatuarum ἐκφράσεις 492
Caluini (Io.) lexicon iuris ciuilis 103
Cal-

Caluinus (Io.) de rebus theologicis pure ſcripſit 232
eius epiſtolae 297
Caluus (Licinius) *u* omittere ſolitus eſt poſt *q* 18
Camerarius (Ioach.) epiſtolis Graeca immiſcet 91
eius elementa rhetorica commendantur 278. eius epiſtolae, quales 300. eius vita Philip. Melanchthonis 340
Canzii (Iſr. Theoph.) liber, qui inſcribitur: oratoria ſcientiarum familiae toti cognata 4
Capellae (Martiani) lectio commendatur 418. optima editio 429
Capitolinus (Iul.) ſcriptor hiſtoriae Auguſtae 423
Carteſius (Renat.) propter perſpicuitatem laudatur 232
notatur, quod volebat videri ſe nihil legiſſe 166
eius epiſtolae 296
Caſae (Io.) orationes laudantur 340
Caſaubonus ad Perſium 205. ad Suetonium 460. ad Trebellium Pollionem 104. de ſatyrica Graecorum poeſi 33. epiſtolis Graeca immiſcet 91. eius epiſtolae 296. eius notae in auctores commendantur 449
Caſelius (Io.) ad Demetrium Phalereum 144. 195. 209
eius epiſtolae 296. eius orationes laudantur 341
Caſſiodorus (Aurel.) κακωπισμὸν adfectat 221. item ſtilum ſublimem 193. eius de orthographia liber 34
Caſtellionis (Seb.) interpretatio S. S. commendatur 401. quo vitio laboret 101. naeuus quidam indicatur 50
Cato (M. Porcius) in libro de re ruſtica multa habet verba ruſticis propria 105. huius libri lectio commendatur 418. illius dictum in A. Albinum. 337
Catullus (C. Val.) tres metaphoras coniunxit 148. ob duriuſculam metaphoram notatur 152
Cauſſinus (Nic.) de eloquentia ſacra et profana 115. 128. 139. 149. 159. 273.
Cellarius (Chriſtoph.) laudatur 27. ad Iul. Caeſarem adducitur 48. item ad Cunaei Sardos venales 160
panegyricos duodecim veteres coniunctim edidit 345

345. eius antibarbarus laudatur 37. vnde hic posset augeri 38. adducitur 40. 43. 48. 83. 85. 89. 97. 106. *et saepius*. notatur 86. eius curae posteriores adducuntur 43. 82. 104. eius dissertatio de origine linguae Italicae 86. 396. eius iudicium de Curtio eius editioni praemissum 414. eius libro memoriali subiectus est catalogus satis plenus vocabulorum e Graeca lingua in Latinam translatorum 89. eius notae in auctores commendantur 449. eius orthographia laudatur 16. adducitur 23. 24. 27. 29. 30. 32. 35. 36. quales eius panegyrici 348. eius praefatio ad XII. panegyricos veteres adducitur 343

Cellarius (Iac.) Nizolii indicem auxit 106

Celsus (Corn.) de re medica, quo stilo vtatur 229 multa habet verba medicis propria 104. medicos purius scribere docuit 232. eius lectio commendatur 418. optima editio 425

Celtis (Corn.) de conscribendis epistolis libellus laudatur 294

Censorini lectio commendatur 418. optimae editiones 428

Cervantes (Mich.) scripsit historiam miram Quixoti 162

Chrysostomus (Dio) exsilium laudauit 322. eius oratt. 172. 490

Chrysostomus (Io.) de sacerdotio dialogum scripsit 359. eius homiliae in acta apostolorum 490

Ciacconius (Petr.) columnam rostratam Duillii commentario illustrauit 21

Cicero (M. Tull.) artem oratoriam esse ait 7. an solus legendus 398. qui eum imitari debeant 457. propter perspicuitatem laudatur 211. 232. in plerisque stilo Rhodio vsus 177. ad Atticum plerumque stilo Attico 174. nonnumquam Laconico 172. vbi Asiatico stilo vsus 175. vbi genere dicendi florido 222. vbi mediocri 188. vbi philosophico 229 vbi sublimi 192. vbi tenui 185. vbi dignitatem orationis expresserit 222. vbi orationis splendidae exempla dederit 218. vbi σεμνότητος 216. vbi vehementiae 217. vbi versibus poetarum vsus 165

multa

multa acute dixit 264. quare epiſtolis nonnullis Graeca immiſcuerit 90. in ſcribendis dialogis excelluit 358. quo ſtilo eius dialogi ſcripti 243. 253 eius epiſtolae laudantur 298. earum lectio commendatur 404. eius orationes ſelectiores commendantur 410. quo ordine eius philoſophici libri legendi 407. eius operum praecipuae editiones 408 eius epiſtolarum ad Atticum optima editio 406. epiſtolarum ad Q. Fratrem 407. epiſtolarum familiarium praecipuae editiones 406. orationum optima editio 411. de officiis librorum optima editio 407 de diuinatione et fato optima editio 407

Cicero (Q. Tull.) dicendi artem eſſe negauit 7

Clark (Sam.) ad Homerum 139

Claudiani (Cl.) imitatio diſſuadetur 430. optimae editiones 435

Clerici (Io.) ars critica 22. 119

Clugius (Chr. Gottlieb.) ſub praeſidio Io. Guil. Bergeri defendit diſſertationem de σεμνῷ Corn. Taciti 213

Coerberi (Caſp.) panegyrici laudantur 348

Columella (L. Iun. Moder.) in libris de re ruſtica multa habet verba ruſticis propria 105. quo ſtilo in iis vſus 229. eorum lectio commendatur 418

Cominaeus (Phil.) ob grauitatem orationis laudatur 239

Connanus (Franc.) laudatur 103

Conradus (Car.) edidit Briſſonii opus de formulis 158

Conringii (Herm.) cenſura diplomatis Lindauienſis 26. 35. eius epiſtolae 297

Coraſii (Io.) epiſtolae 296

Cornelius Nepos, vide *Nepos.*

Cornutus (Annaeus) de orthographia 34

Cornutus vetus ſcholiaſtes Perſii 205

Corteſii (Paul.) lis cum Ang. Politiano de imitatione 455

Cortius (Theoph.) ad Salluſtium 32. 36. 47. 51. 66. 75. 97. *et ſaepius.* eius notae in auctores commendantur 449

Cragius (Nic.) de republica Lacedaemoniorum 171

Craſſus deus in dicendo putatus eſt 7. adducitur 11
de Creſa (I. P.) tentamen logicum 360
Crucquius (Iac.) veterem ſcholiaſten ἀνώνυμον in Horatium produxit 448
Cuiacius (Iac.) oratione pura iuriſprudentiam tractauit 232. eius obſeruationes 19. 36. 129
Cunaei (Petr.) eius epiſtolae, quales 300. eius orationes laudantur 341. ad quod genus referendae 320. eius Sardi venales 167
Curtius (Q. Rufus) an nouus auctor 414. propter ſtilum acutum laudatur 263. venuſtus iudicatur 240. ob exclamationes et hyperbolas notatur 241. eius lectio commendatur 410. optimae editiones 415
du Cygne (Mart.) explanatio rhetorica omnium orationum Ciceronis ſecundum partes, enthymemata et figuras 330. 479
Cypriani (Ern. Sal.) confecratio diui Erneſti 96
Cyrilli cum Hermia dialogi 359

D

Damaſceni (Io.) aduerſus Manichaeos dialogus 359
Dannehauerus (Io. Conr.) frequenter verſibus poetarum in proſa vſus 164. quales eius orationes 340
Dauiſius (Io.) adducitur 48. eius notae in auctores commendantur 449
Dauſquii (Cl.) orthographia antiqui nouique Latii laudatur 16. adducitur 37
Dekenii (Io.) obſeruationes poeticae commendantur 431. adducuntur 261. 278
Delrio (Mart.) prouerbia ſacra collegit 162
Demetrius Phalereus, vide *Phalereus.*
Demoſthenes ſtilo Attico vſus 173. qua occaſione eius orationes pleraeque habitae 317
Deſpauterii (Io.) ars epiſtolica laudatur 294
Diogenes cynicus, quomodo appellatus 234
Diogenianus prouerbia Graeca collegit 162
Dionyſius Halicarnaſſeus 256
Dionyſius Longinus, vide *Longinus.*

Dod-

Dodwelli (Henr.) praelectiones Cambdenianae 423
Donatus (Ael.) ad Terentium 55. 63. in Virgilium commentatus est 448
Donellus (Hugo) laudatur 103
Dornauii (Casp.) amphitheatrum sapientiae Socraticae 323
Dousa (Ia.) ad Petronium 107
Drakenborgii (Arn.) notae in auctores commendantur 449
Drusii (Ia.) epistolae 296
Drusii (Io.) adagiorum Ebraicorum centuriae aliquot 162
Duarenus (Fran.) laudatur 103
Dureri (Albr.) de symmetria partium liber 9
Dukeri (Car. Andr.) opuscula de Latinitate veterum iureconsultorum 20. 82. 94. 102. 446
Dukerus (Adam.) de particulis Latinae linguae 43

E

van Eck (Corn.) laudatur 103
Eginhardus in vita Caroli Magni multa e Suetonio exscripsit 459
Elsholtii (Io. Sigism.) anthropometria 8
Emporius de ethopoeia 182
Ennodius καλλωπισμὸν adfectat 221. ob nimias allegorias notatur 149. eius panegyricus dictus regi Theodorico 345
Epicharmus ἐπεισοδίοις inprimis delectatur 252. ob sententias graues commendari solet 279
Epicuri oratio facilis intellectu fuit 204. 230
Erasmus (Desid.) propius ad stilum floridum accedit 223. quid in senectute de Cicerone censuerit 100 stultitiam laudauit 322. notatur, quod multa falso inter adagia retulerit 159. 161. quo acute dicto insultatus est 266. eius chiliades laudantur 161 eius de copia verborum et rerum libellus 69. eius Ciceronianus 100. eius dialogi laudantur 242. 254 praecipue de peregrinationibus religiosis, et qui

ἰχθυοφαγία inſcribitur 370. quales eius epiſtolae 297. 300. eae adducuntur 100. eius de conſcribendis epiſtolis libellus laudatur 294. item eius panegyrici 346. 347

Eremitae (Dan.) panegyrici laudantur 347

Erneſtius (Io. Aug.) philoſophiam humanioris doctrinae partem eſſe oſtendit 1. Turſellini librum de particulis Latinae linguae auxit 43. eius initia doctrinae ſolidioris laudantur 106. item eius programma de grata negligentia 6

Ernſtius (Henr.) Probi libellum de interpretandis litteris Romanorum cum notis edidit 390

Erotiani onomaſticon in Hippocratem 32

Erpenius (Thom.) prouerbia Arabica cum grammatica edidit 162

Erythraeus (Ianus Nicius) quis ſub hoc nomine lateat 299. eius dialogi 359. quo ſtilo eius epiſtolae ſcriptae 258. eae laudantur 299. eius pinacotheca 299. 340. 341

Erytraeus (Val.) Sturmii libellum de periodis cum notis edidit 111

Eumenius panegyricos ſcripſit 345

Euripides ob ſententias graues commendari ſolet 279

Eutropius pueris legendus commendatur 400. praecipuae editiones 402

Eutyches grammaticus 36

F

Fabius Quinctilianus, vide *Quinctilianus.*

Fabrettus (Raph.) titulos veteres collegit 372

Fabri (Baſilii) theſaurus eruditionis ſcholaſticae commendatur 38. 43. 445

Fabri (Honorati) epiſtolae 296

Fabri (Tanaqu.) epiſtolae 296. eius *methode pour commencer les humanités Greques et Latine* 399

Fabricii (Iac. Vinc.) epiſtolae 296

Fabricius (Io. Alb.) πολυγραφεὺς 442. mature ſe ad hiſtoriam litterariam accinxit 443. Octau. Ferrarii opuſcula edidit

edidit 347. eius bibliotheca Graeca 29. 162. 363 eius bibliotheca Latina 61. eius centuria plagiariorum 109
Fabricii (Io. Lud.) varia opuſcula 360
Facciolatus (Iac.) praefationibus aliquot dialecticorum retia et laqueos explicauit 324. eius orationes laudantur 341
Falſteri (Chr.) amoenitates philologicae 146
Farnabii (Thom.) notae in auctores commendantur 449
Farneſii (Henr.) de imitatione Ciceronis, ſeu de ſcribendarum epiſtolarum ratione liber laudatur 294
Ferrarius (Octau.) felix fuit in declamationum deligendis argumentis iucundis 324. quales eius inſcriptiones 372. ad quod genus eius orationes referendae 320. eae laudantur 341. eius panegyrici laudantur 347
Ferretius (Io. Bapt.) veteres titulos collegit 372
Feſtus (Sex. Pompei.) 19. 32. 33. 36
Ficini (Marſ.) epiſtolae 296
Figrelius (Edm.) de ſtatuis illuſtrium Romanorum 376
Flaminii (M. Ant.) epiſtolae 297
Fleetwood (Guil.) inſcriptionum antiquarum ſylloge 20 374
Florus (L. Annaeus) ob frigidas hyperbolas notatur 145. 194. 241. item ob vehementiam orationis et crebras exclamationes 240. τὴν δεινότητα non obſeruauit 228. eius lectio commendatur 418. optimae editiones 422
Foeſii (Anut.) oeconomia Hippocratis 32
Fogginius (Petr. Fr.) codicem Virgilii Florentinum edidit 22
Fontanini (Iuſti) vindiciae antiquorum diplomatum 21
Fontenellii (Ant.) *le ſpectacle de la nature*, et *dialogues Socratiques* 360
Fontenellii (Bernh.) ſermones, quo ſtilo ſcripti 243
Franke (Seb.) prouerbia Germanica collegit 162

Freinſhemii (Io.) orationes 298
du Freſne (Car.) diſſertatio gloſſario mediae et infimae Latinitatis praemiſſa 396. gloſſarium ipſum 86 103
Freyeri (Hier.) colloquia Terentiana, quid de iis cenſendum 244
Friſchlini (Nicod.) paraphraſes Virgilii, Horatii epiſtolarum et Perſii ſatirarum laudantur 486
Frontini (Sex. Iul.) lectio commendatur 418. optimae editiones 426
Funcii (Io. Nic.) de lectione auctorum claſſicorum ad comparandam Latinae linguae facultatem neceſſaria liber ſingularis 397. eius de origine et pueritia Latinae linguae 21. 108. eius de vegeta Latinae linguae ſenectute 44
Fuſtenbergii (Ferd.) monumenta Paderbornenſia 373

G

Gale (Thom.) Theonem rhetorem edidit 480
Galenus nonnullos Hippocratis libros interpretatus eſt 22
a Galilaeis (Galilaei) liber de ſyſtemate mundi 360
Gallicanus (Vulcatius) ſcriptor hiſtoriae Auguſtae 423
Garthii diſpenſatorium, ſatira 227
Gaſſendus (Petr.) de vita et moribus Epicuri 204
Gatakerus (Thom.) ſedulo omittit *u* poſt *q* 18. eius miſcellanea 266
Gazaei (Aen.) de animae immortalitate, et corporum reſurrectione dialogi 359
Gehlii (Aug.) liber de ratione ordinationis verborum laudatur 53
Gellius (Aulus) non inter elegantiſſimos ſcriptores eſt 75. eius lectio commendatur 418. praecipuae editiones 427
Gennadii Scholarii de via ſalutis humanae dialogus 359
Gentilis (Alb.) de nuptiis 266

Geſ-

Gesneri (Conr.) onomasticon 30
Gesneri (Io. Iac.) numismata antiqua, quae laboribus variorum ex regiis aliisque numismatophylaciis edita sunt 20
Gesnerus (Io. Matthias) Fabri thesaurum eruditionis scholasticae edidit 38. ad eum adducitur 50. novum thesaurum linguae Latinae edidit ad filum Stephaniani 38. hic commendatur 43. 445. 448 Grammaticam Cellarianam edidit 49. in praefatione ad hanc calamitatem fundi litterarii descripsit 15 ad Catonem adducitur 33. eius dissertatio de vsu coniunctionis *quod* pro accusatiuo cum infinitiuo Fabri thesauro inserta 46. eius praefatio ad chrestomathiam Plinianam 274. eius praefatio ad enchiridion prudentiae Romanae 5. eius praefatio ad Liuium de scriptorum veterum lectione tum stataria, tum cursoria 437. eius praefatio ad Plinii epistolas 298. eius praefatio ad Vorstii libellum de Latinitate selecta vulgo neglecta 233. eius primae lineae artis oratoriae 122. eius programma de Carolina Diua. item alterum, quo ostendit Carolinam dici posse Heroinam 96. eius programma de vsu et praestantia Ciceronianarum epistolarum 298. 405
Giannetasius (Nic. Parthenius) καλλωπισμὸν affectat 221. eius aestates Surrentinae. item eius autumni Surrentini 360
Gifanii (Oberti) obseruationes singulares in Latinam linguam 82. eius praefatio in Lucretium 34
Goetzius (Andr.) recudendam curauit Fleetwood inscriptionum antiquarum Syllogen 20
Goldasti (Melch.) epistolae 297
Golzius (Hub.) indicem siglarum e numis confecit 29
Gorgias Leontinus oratione sophistica vsus 221. eius nimium studium numeri et collocationis reprehenditur 137
Gorius (Ant. Franc.) inscriptiones edidit, quas Donius collegerat 382. eius inscriptiones Etruscae 372

in iis edendis summa fide versatus 388. eius columbarium, siue monumentum libertorum Liuiae Augustae 25. 372

Graeuius (Io. Georg.) ob iudicium sincerum laudatur 241. item ob modestiam 4. Eremitae opuscula cum praefatione edidit 348. Gruteri corpus inscriptionum cum annotationibus edidit 20. ad Ciceronem adducitur 84. ad Suetonium 42. 97. quales eius epistolae 300. eius Florus 21. eius notae in auctores commendantur 449. eius orationes 109. eius panegyrici laudantur 348. 356

Grauina (Ia. Vincentius) laudatur 103

Gregorii Cyprii prouerbia Graeca 162

Gregorii Nazianzeni epistola singularis de conscribendis epistolis. 293

Gronouii (Abrah.) notae in auctores commendantur 449

Gronouius (Iac.) ob stilum abstrusum notatur 347. eius notae in auctores commendantur 449

Gronouius (Io. Fred.) ob modestiam laudatur 4. ad Liuium 42. 45. 92. ad Senecam 103. ad Tacitum 39. eius editio Plauti adducitur 83. eius epistolae 296. eius obseruationes 48. 260. 262. eius notae in auctores commendantur 449. eius opera in veris verborum significationibus eruendis falsisque profligandis laudatur 38

Grotii (Hug.) epistolae 297. eius epitaphium 380

Gruteri (Iani) corpus inscriptionum 20. 372. inscriptiones exinde adducuntur 33. 34. 35. 40. *et saepius.* eius epistolae 296. eius fax critica commendatur 449

Gudius (Marqu.) multos titulos in exemplari suo Gruteriano ex ipsis marmoribus emendauit 389. eius noua collectio titulorum veterum 372

Guellii (Val. Ger.) Virgilius 466

Gundlingius (Nic. Hieron.) de Casae opusculis bene meritus est 341. eius Gundlingiana 140. quales eius panegyrici 348

Guntheri (Cyr.) Latinitas restituta 39. 43. 46. 82. 94
Gutherius (Iac.) de iure manium 377

H

Hadrianus Cardinalis de sermone Latino 82
Hagenbuchii (Io. Casp.) epistolae epigraphicae 207. 372
Hallbauer (Fr. Andr.) nouissimam editionem opusculorum, epistolarum et poematum Latinii curauit 300. item Sturmii libellum de periodis recudendum curauit 111
Hammondus (Henr.) in nouo Testamento vbique Gnosticos inuenit 270
Hanthaleri (Chrysost.) exercitationes faciles de numis veterum pro tironibus 20
Harsdorferi (Georg. Philipp.) Gesprächspiel meris prouerbiis constat 162
Hechtii (Godefr.) dissertatio de phrasi *in praesentiarum* 41
Heineccius (Io. Gottlieb) auctius et emendatius edidit Brissonii libros de verborum significatione 103 eius panegyricus in memoriam Sam. Strykii 352 eius praefatio ad Vhlii opuscula ad historiam iuris pertinentia 102. eius syntagma antiquitatum Romanarum iuris prudentiam illustrantium 158. 377. 379
Heinsii (Dan.) carmen in Bacchum 90. eius dissertatio in locum Horatii 416. eius oratio de laudibus Gustaui Adolphi laudatur 347
Heinsii (Nic.) epistolae 109. 296. eius notae in auctores commendantur 449
Helmontius (Io. Bapt.) obscure scripsit 232
Heraclitus ab antiquis obscuritatis causa vapulat 233
Hermogenes περὶ εὑρέσεων 133. eius peculiaris tractatus περὶ ἰδεῶν laudatur 201. 203
Heumanni (Christoph. Aug.) de Lipsii orationibus VIII. iudicium 109

Heusingerus (Io. Mich.) ad Corn. Nepotem 46. 129 ad Vechneri hellenolexian 67. 92. eius accessiones ad Vechneri hellenolexian laudantur 88
Hieronymi aduersus Luciferianos dialogus 359. adversus Iouinianum 83. eius epistolae 297
Hieronymi (Diui) de sancta Trinitate dialogus 359
Hippocratis locus explicatus 11
Hogarthus (Guil.) Anglice librum scripsit, qui teodisce versus, Zergliederung der Schönheit 9
Homerus, quare diis tribuat nomina antiqua et poetica 108
Horatius Flaccus (Q.) propter studium nouitatis in sermone notatur 151. quare eius odae paullo obscuriores 205. locus corrigitur 148. explicatur 151. loca, quae vulgo perperam accipiuntur 45 eius lectio commendatur 429. editiones praecipuae 432
Horstii (Iac.) epistolae 296
Horstii (Io. Philip.) praecepta epistolica 294
Hotomannus (Franc.) laudatur 103
Hubneri (Io.) historiae sacrae a Krigelio Latine versae commendantur 401
Hygini (C. Iul.) fabulae 409

I

Iamblichus de mysteriis Aegyptiorum 233
Iani (Dan. Frid.) dissertatio de doctoribus vmbraticis 101. eius dissertatio de nimio Latinitatis studio 101. eius philologisches Lexicon 82
de Ianuario (Ios. Aurel.) respublica iureconsultorum 360
Iensii (Io.) collectanea purae et impurae Latinitatis 82
Iensonius (Nic.) princeps typographorum 26
Iobus liber diuinus 358
Isaeus, quo stilo scripserit 173
Isocrates in vno panegyrico X aut XV annos elaborauit 342. eius orationes notantur, quod paene totae periodis constant 137

Iuliani orationes duae in laudem Constantii Imperatoris et Eusebiae Augustae 346
Iunii (Melch.) methodus eloquentiae 10. eius scholae rhetoricae de contexendarum epistolarum ratione 294. 301
Iustini Martyris dialogus cum Tryphone Iudaeo 359
Iustiniani institutiones iuris ciuilis 94
Iustinus Trogi epitomator 486. eius lectio commendatur 418. praecipuae editiones 423
Iuuenalis Aquinas (Iunius) notatur ob nimiam translationem 145

K

Kappius (Io. Erhard.) clarissimorum virorum orationes selectas edidit 341. Iensii librum de pura et impura Latinitate cum adnotationibus edidit 82 eius dissertatio de Laconismo 172. eius error ad Iensium notatur 48
Kepleri (Io.) epistolae ad Berneggerum 296
Ker (Io.) obseruationes Latinae linguae 82
Ketelius (Rich.) de elegantiori Latinitate comparanda scriptores selectos edidit 58. 82
Koeberi (Io. Frid.) Sylloge prouerbiorum puerorum studiis accommodata 162
Krausius (Io. Gottl.) Manutii epistolas edidit 299
Krebsii (Io. Aug.) dissertatio de stilo Lactantii Firmiani 417
Kriegk (Ge. Nic.) dissertatio de eloquutione sophistica 3. 221
Krigelius (Abrah.) Hubneri historias sacras Latine vertit 401
Kromayer (Io. Henr.) Stephani libellum de abusu Graecae linguae obseruationibus auxit 31. eius cura Lipsii orationes octo recusae 109

L

Labbei (Petr.) elogia varii generis 265. 391
Lactantius (L. Coel. Firmianus) theologorum Cicero appellatur 95. ad stilum floridum propius accedit 223

223. ab oratorio ſtilo non abſtinet 229. eius inſtitutiones diuinae adducuntur 75. an libellus de mortibus perſequutorum ei attribuendus 417. eius lectio commendatur 410. praecipuae editiones 417

Laertius (Diogenes) adducitur 204

Lambinus (Dionyſ.) ad Horatium 33

Lampridius (Ael.) hiſtoriae Auguſtae ſcriptor 423

Langbaine (Ger.) ad Longinum 172

Langueti (Hub.) epiſtolae 297

Lanſii (Thom.) orationes laudantur 341

Largus (Scribonius) multa habet verba medicis propria 104

Latinii (Latini) epiſtolae 299

Launoii (Io.) epiſtolae 297

Laurenbergii (Iani Guil.) antiquarius 107. 108

Laurenbergii (Petr.) paſicompſe noua, ſiue pulchritudinis delineatio accurata et copioſa 8

Laurentius (Caſp.) Hermogenis tractatum περὶ ἰδεῶν Graece et Latine edidit 201

Libanius plerifque in locis ſectatur orationem ſophiſticam 221

Liceti (Fort.) epiſtolae 296

Lipſius (Iuſtus) ſub finem vitae mancipium Ieſuitarum fuit 109. quali ſtilo vſus 108. quando iſtud genus dicendi conciſum ſequutus 180. notatur, quod τὴν δεινότητα non obſeruauerit 228. interdum ad amicos Laconice ſcribit 172. in epiſtolis familiaribus graeciſſat 93. quo ſtilo ſatiram ſcripſerit 110. quid eius ſtilus ex editione Senecae et Taciti traxerit 110. vbi verſibus poetarum in proſa vſus 165. quo ſtilo eius antiquae lectiones ſcriptae 110. adducuntur 21. eius dialogi 359. quales eius epiſtolae 296. quo ſtilo ſcriptae 109. 300. eius inſtitutio epiſtolica laudatur 294. eius notae in auctores commendantur 449. eius opus de militia Romana laudatur 437. quo ſtilo eius orationes octo Ienae habitae ſcriptae 109. eius orationes laudantur 109. eius oratio, vtrum a ſolo Cicerone petenda ſit

ſit eloquentia 457. quo ſtilo eius variae lectiones ſcriptae 109
Liuius (Tit.) ſtilo mediocri vſus 188. propter dignitatem orationis laudatur 240. eius lectio commendatur 410. editiones praecipuae 412
Lombardus (Petr.) obſcure ſcripſit 231
Longinus (Dionyſ.) περὶ ὕψους laudatur 183. non omnia de eo exhauſit 192. de vno genere ὕψους maxime egit 189
Lubini (Eilh.) ecphraſis Iuuenalis laudatur, item eius periphraſis Horatii 486
Lucani (M. Annaei) lectio commendatur 429. optimae editiones 434
Lucianus elegantiſſima exordia habet 332. muſcam et podagram laudauit 322. eius apologia ὑπὲρ τῶν εἰκόνων 344. eius dialogi 358. eius dialogus πῶς δεῖ τὴν ἱστορίαν συγγράφειν 236. nonnulli eius dialogi Aſiatico ſtilo ſcripti 243. nonnulli ſtilo florido 222. eius ſtilus commendatur ad ſcribendos ſermones 242. 254
Lucretii (Titi) lectio commendatur 429. optimae editiones 433
Lullius (Raimund.) obſcure ſcripſit 232
Lupus (Rutil.) de figuris ſententiarum 490
Lutheri (Mart.) epiſtolae 297. eius vox de theologia 15
Lyſeri (Polyc.) diſſertatio, qua medii aeui ſcriptores a barbarie abſoluit, reprehenditur 2
Lyſias, quo ſtilo ſcripſerit 173

M

Mabillonius (Io.) de re diplomatica 23. 26. 35. eius ſupplementa libri de re diplomatica 24
Macrobius (Aurel. Theodoſ.) in Ciceronem commentatus eſt 448. in Saturnalibus Athenaeum imitatus eſt 358. eius lectio commendatur 418. optima editio 429
Maffeii (Scip.) Galliae antiquitates quaedam ſelectae atque in plures epiſtolas diſtributae 297. Muſeum Vero-

Veronenſe 20. in vtroque libro tituli veteres exhibentur 372. eius praefatio Hilarii operibus praemiſſa 28
Magno de notis 28
Maianſii (Greg.) epiſtolae 297. in iis tituli veteres exhibentur 372
Maioragius (M. Antonius) propius ad ſtilum floridum accedit 223. lutum laudauit 322. eius dialogus 359. eius orationes laudantur 341. ad quod genus referendae 320. eius oratio in eos, qui putant omni orationis ornatu ſuperſederi poſſe, laudatur 2.5
Maius (Io. Burc.) Morhofii collegium epiſtolicum auxit 294
Malagonellus (Ant.) vbique in panegyricis oſtentat acumen 348. 356
Malebranche (Nic.) de inquiſitione veritatis 235
Maluaſia (Car. Caeſ.) titulos veteres exhibuit 372
Mamertinus (Cl.) panegyricos ſcripſit 345
Manutius (Aldus) inter recentiores primus de orthographia ſcripſit 16. eius interpungendi ratio orthographiae ſubiecta 120. eius orthographia adducitur 35. eius quaeſita per epiſtolas 296
Manutius (Paullus) notatur, quod vſus eſt formulis iurandi ethnicis 154. eius commentarii in epiſtolas Ciceronis laudantur 406. iudicium de eius epiſtolis 238. 299. eius epiſtolae adducuntur 307. eius notae in auctores commendantur 448
Marcellinus (Ammianus) graeciſſat 93. ob nimias allegorias notatur 149. eius lectio commendatur 418. optima editio 424
Marcianus Capella, vide *Capella.*
Marelii (Rolandi) epiſtolae 109. 296
Martini (Bern.) variae lectiones 157
Majenius (Iac.) κακοζηλον adfectat 221. eius argutiae familiares 245. ars argutiarum 265. eius palaeſtra ſtili Romani 86. 261
Mela (Pomponius) commendatur 400. praecipuae editiones 401

Melan-

Melanchthon (Phil.) philoſophos purius ſcribere docuit 232. epiſtolis Graeca immiſcet 91. eius declamationes ob ſtili tenuitatem notantur 340. eius epiſtolae 297
Menagii (Aegid.) amoenitates iuris 19. 312. eius Menagiana 235
Menander adducitur 280
Menckenii (Frid. Ottonis) hiſtoria vitae et meritorum Ang. Politiani 101. 456
Menckenii (Io. Burch.) declamationes de charlataneria eruditorum laudantur 323. eius orationes 341
Meurſius (Io.) de Rhodo 178. eius Ariopagus 317 eius miſcellanea Laconica 172
Micraelius (Io.) de copia verborum 69
Minucii Felicis inſignis dialogus, quo chriſtianae religionis cauſam contra gentilium calumnias perorauit 358. eius lectio commendatur 404. praecipuae editiones 410
Molierius (Io. Bapt. Poquelinus) iocorum *burlesques* dictorum artifex 253
Montaltii (Lud.) epiſtolae 297
Morhofius (Dan. Georg.) Dekenii obſeruationes poeticas iterum edidit 261. vehementiſſime in Lipſium inuectus eſt 110. eius collegium epiſtolicum 294. 301. eius diſciplina argutiarum 264. 265. 373. eius diſſertatio de ἐνθουσιασμῷ poetico 108. eius diſſertatio de Patauinitate Liuii 400. 412. eius liber de pura dictione 82. eius Polyhiſtor 54. 109. 111. 237. 258. *et ſaepius.*
Morus (Henr.) obſcure ſcripſit 232
Moſaei (Hannard. Gamerii) auctoritates Ciceronis 294
Moſhemius (Io. Laur.) notas adiecit Morhofii libro de pura dictione 82. cum eius praefatione denuo editum eſt Noltenii lexicon antibarbarum 38
Muratorii (Lud. Ant.) nouus theſaurus veterum inſcriptionum in praecipuis earumdem collectionibus praetermiſſarum 20. 372.

Mure-

Muretus (M. Ant.) ad ſtilum floridum propius accedit 223. in orationibus Aſiatico ſtilo vſus 176. iudicium de eius epiſtolis 299. eius notae in auctores commendantur 448. ad quod genus eius orationes referendae 320. eae obſcuritate laborant propter crebram parenthesin 207. laudantur 330. 340. adducuntur 126. 218. 275. 327. eius panegyrici laudantur 356. eius variae lectiones commendantur 449. adducuntur 143. 151. 152. 160. 161. 168

N

Natalis Comitis mythologia 409
Naudeus (Gabr.) Erythraei epiſtolas laudat 299
Nazarii panegyricus dictus imperatori Conſtantino 345
Nazianzenus, vide *Gregorius*.
Neandri (Mich.) epiſtolarum familiarium formulae 294
Nepos (Corn.) ſtilo Rhodio vſus 177. ob perſpicuitatem laudatur 239. qui eum imitari debeant 457 eius lectio commendatur 400. praecipuae editiones 403
Nicolai (Io.) de ſiglis veterum commentatio 390
Nizolii (Marii) opera in epithetis Ciceronis colligendis laudatur 447. eius theſaurus Latinae linguae 106
Noltenii (Io. Frid.) lexicon Latinae linguae antibarbarum 38. 82
Nonius de proprietate ſermonis 19. emendatur 266
Nonni metaphraſis Graeca euangelii ſecundum Ioannem 147
Noodtius (Gerh.) laudatur 103
Noriſii (Henr.) cenotaphia Piſana 23. 33. 374. eum de orthographia plerumque ſequitur Schurzfleiſchius 16
Normannus (Laur.) ad Ariſtidis librum περὶ πολιτικȣ̃ λόγȣ 201
Nozerinus (Gilb. Cognatus) Laconicarum epiſtolarum farraginem edidit 172

O *Obje-*

O

Obſequens (Iul.) de prodigiis commendatur 418. optima editio 428
Oederi chronologia grammatica 49
Olearii (Gothof.) praefatio ad Piloſtrati epiſtolas 172
Opitius (Mart.) Heinſiii carmen in Bacchum vertit 90
Origenis dialogus contra Marcioniſtas 359
Oſorii (Hier.) libri V. de gloria 359
Ottonis (Euerh.) Papinianus 102
Ouidius Naſo (Publius) ob perſpicuitatem laudatur 211. eius lectio commendatur 429. optimae editiones 433

P

Pacati (Latini) panegyricus Theodoſio Auguſto dictus 345
Palatii (Io.) inſcriptiones, quales 373
Palearii (Aon.) epiſtolae, quo ſtilo ſcriptae 258. iudicium de iis 299. eius orationes laudantur 341
Palladii dialogus de vita Chryſoſtomi 359
Palladius (Rutilius Taurus) de re ruſtica a poſterioribus Columellae praelatus 230. placuit, quod in menſes deſcripſit opus ſuum 419
Pallauicini (Sforc.) epiſtolae 297
Panuinius (Onuphr.) titulos veteres exhibet 372
Pareus (Dan.) ad Quinctilianum 108
Pareus (Philip.) multa habet de particulis Latinae linguae 43. eius lexicon Plautinum laudatur 416
Parrhaſii (Iani) quaeſita per epiſtolas 296
Parthenius de verbis hiſtoricorum 237
Paſcalis (Blaſ.) characteres 490
Paſchii (Georg.) diatribe de vſitata veterum exemplo ratione tradendi per dialogos 361
Paſſeratii (Io.) liber de ridiculis laudatur 245
Paterculus (Velleius) ſaepe declamator ineptus eſt 240. item notatur 489. eius lectio commendatur 418. optima editio 420
Patini (Guid.) epiſtolae 414
Patri-

Patricius (Franc.) negat decere integras orationes historiae inferere 256
Paulini a S. Iosepho orationes laudantur 341. eius oratio de vſu et neceſſitate eloquentiae in foro et hodiernis iudiciis commendatur 319
Pearce (Zachar.) nitidiſſimam et optimam Longini περὶ ὕψυς editionem curauit 169. ad Longinum adducitur 140
Pedianus (Aſcon.) in Ciceronem commentatus eſt 448 adducitur 35. 43
Pericles apud Graecos adfectuum commotione celebris erat 339
Perizonius (Iac.) ad Sanctii Mineruam laudatur 15 adducitur 40. 44. 49. 67. 92. notatur 47. eius animaduerſiones hiſtoricae 376. eius Q. Curtius Rufus reſtitutus in integrum et vindicatus 415
Perpiniani (Petr. Io.) orationes laudantur 341
Perraldus (Car.) Vitruuium de architectura Gallice vertit 419
Perſius (Aulus) genus dicendi obſcurum adfectauit 211. eius locus exponitur 208
Petauii (Dionyſ.) orationes laudantur 341. item eius rationarium temporum 437
Petrarchae (Franc.) dialogus de remediis vtriuſque fortunae 359
Petronius Arbiter (Titus) ad ſtilum floridum propius accedit 223. quaedam ſicce ſcripſit 187. mirus in epithetis quae deſcribunt artifex 198. eius loca explicata 6. 17. 85. eius ſatiricon inter dialogos pertinet 358. eius lectio commendatur 418. optima editio 426
Pfeifferi (Io. Philip.) antiquitates Graecae 317
Phaeder ſtilo tenui vſus 185. eius lectio commendatur pueris 400. editiones praecipuae 401
Phalereus (Demetr.) de eloquutione 132. 183. 493
Philelphi (Franc.) orationem numeri expertem Bonamicus verborum ordine immutato curauit 54
Philippus Pulcher, quomodo Bonifacium VIII. in epiſtola appellauerit 313
Philo-

Philostrati vtriusque εἰκόνες 492
Philoxeni glossae 32
Pighii (Steph. Vin.) annales Romani commendantur 372
Pignorii (Laur.) symbolae epistolicae 296. quales eius inscriptiones 372
Placcius (Vinc.) de arte excerpendi 444. de pseudonymis 340. eius historia excerptorum libro de arte excerpendi adnexa 445
Planeri (Andr.) epistolae enthymematicae commendantur 307
Platinae (Bapt.) dialogus de vero et falso bono 359
Plato notatur 364. eius dialogi laudantur 358. quo stilo scripti 243. 253. quomodo vulgo diuidi soleant 363
Plautus (M. Accius) plerumque stilo tenui vsus 185 inprimis ἐπισοδίοις delectatur 252. ob decorum servatum laudatur 242. in ὀνοματοποιΐᾳ personarum mirus artifex 369. quare eius dictio nonumquam obscurior 204. locus illustratur 90. eius lectio commendatur 410. optimae editiones 416
Plinii maioris stilus magis oratorius est 230. eius lectio commendatur 418. optimae editiones 421
Plinius minor propter stilum acutum laudatur 263 ob sententias graues commendari solet 279. in panegyrico plurima acute dixit et grauiter 190 inibi saepe nimis indulget acumini 356. ad amicos nonnumquam Laconice scribit 172. eius pleraque ἀττικώτατα 174. multa stilo mediocri scripta 188. iudicium de eius epistolis 298. eius panegyricus laudatur 345. eius lectio commendatur 410. qui eum imitari debeant 457. optimae editiones 413
Plutarchus de decem oratoribus 178. notatur 364
Politianus (Angel.) male audit ob contemtum bibliorum 101. notatur, quod imitationem explodere videtur 455. *neclego* scribere solitus est, pro *negligo* 18. eius epistolae 300
Pollio (Trebellius) historiae Augustae scriptor 423

Pollucis (Iul.) onomaſticon 316
Polybius ob grauitatem laudatur 239
Pomey (Fr.) pantheum mythicum 410
Pontani (Iac.) centuria epiſtolicarum formularum 294
Pontedera notis poſterioribus ad Catonem de re ruſtica orthographiam Catonis, Plauti, Terentii, Varronis ad analogiam reuocauit 18
Popii (Alex.) raptus cincinni 227
Popma (Auſon.) de vſu antiquae locutionis 37. 39. 84
Porphyrion in Horatium commentatus eſt 448
Praetorius (Otto) Buchneri librum de commutata ratione dicendi edidit 69
Prateoli (Gabr.) flores et ſententiae ſcribendique formulae ex Cicerone 295
Probus (M. Valerius) de interpretandis Romanorum litteris 28. 390
Prudentius ob frigidas tranſlationes notatur 145
Publius Syrus, vide *Syrus.*
Pufendorf (Sam.) de rebus geſtis Wilhelmi ob grauitatem laudatur 239
Puteani (Erycii) orationes 340

Q

Quinctilianus (M. Fabius) ſtilo philoſophico vtitur 229 propter perſpicuitatem laudatur 232. eius praecepta commendantur 319. locus de inciſo, membro, circuitu notatur 114. vulgata lectio defenſa 361. eius lectio commendatur 424. editiones praecipuae 425

R

Reineſii (Thom.) ad Hoffmannum, Rupertum, Daumium, Boſium epiſtolae 296. eius ſyntagma inſcriptionum antiquarum 20. 372. eius variae lectiones commendantur 449
Reinhardi (Laur.) maledicta in auctorem huius libri caſtigantur 169
Relandi (Petr.) faſti conſulares 24
Reyheri (Andr.) florilegium epiſtolicum 295

Rhodigini (Caelii) antiquae lectiones 317. 342
Riccobonus (Ant.) ad Aristotelis rhetoricen 287
Ringelbergii (Ioach. Fortii) liber de ratione studiorum 5
Rittershusius (Conrad.) ad Oppianum 157
Robortellus (Fr.) de artificio dicendi 261
Rollini (Car.) liber *de la maniere d'enseigner et d'etudier les belles lettres* 2
Roloffius (Frid. Guil.) libellum Stephani de abusu Graecae linguae cum Kromayeri annotationibus auctum edidit 31
Roscius (Io. Vict.) sub nomine Iani Nicii Erythraei latet 299
Ruaei (Car.) panegyrici laudantur 348
Ruperti (Ad.) orationes 320

S

Sagittarius (Casp.) de lectione et imitatione Ciceronis 100. 441. 480. 485
Saliani (Iac.) inscriptiones 372
Sallengre (Alb. Henr.) *memoires de litterature* 399
Sallustius (C. Crispus) stilo Attico scripsit 174. vbi aspero dicendi genere vsus 217. notatur, quod sit interdum obscurior 239. eius historia paene tota stilo mediocri scripta 188. qui eum imitari debeant 458. eius lectio commendatur 410. optimae editiones 411
Salmasius (Cl.) ad Spartianum 35. eius epistolae 296 eius epistola ad Coluium de caesarie virorum et mulierum coma 258. eius exercitationes Plinianae in Solinum laudantur 422. eae vt aliae ipsius libri obscuritate laborant propter crebram parenthesin 207. eius notae in auctores commendantur 449
Salomonius (Iac.) titulos veteres exhibet 372
Salonii in prouerbia et ecclesiasten Salomonis dialogi 359
Sanctii (Franc.) Minerua 40. 44. 50. 67. 92. 396. notatur 73

Saneuremontii Saneuremontiana 235
Sarbieuius (Matthi. Cafim.) de acuto 265
Sarrauii (Claud.) epiftolae 296
Saturnii (Auguftin.) Mercurius maior 237
Scaliger (Iofeph. Iuft.) epiftolis Graeca immifcuit 91 quam rationem feruauerit in fcribenda littera *v* 26 eius epiftolae 296. eius excerpta Puteanorum 340 eius indices Gruteri corpori infcriptionum additi 388 eius notae in auctores commendantur 449. eius teretifmus 109
Scaliger (Iul. Caef.) de cauffis Latinae linguae 35. eius epiftolae 296. eius poetica 100. 202. 341 466
Schefferus (Io.) ad Phaedrum 72. de ftilo 236. 255 480. eius gymnafium ftili 236. 459. 480. 487 eius vita Phaedri, fabulis huius praemiffa 400
Scheurl (Henr. Iul.) ftatua Mercurii 266
Schickardi (Guil.) ad Berneggerum epiftolae 296
Schori (Ant.) phrafes Latinae linguae 82
Schottus (Andr.) Auguftini librum de numis veterum Latine vertit 360
Schmidii (Sam.) hodegus epiftolicus 294
Schraderus (Chriftoph.) de fenfu et vfu rhetorices Ariftotelis 139. eius Liuianarum orationum XVIII. analyfis rhetorica 330
Schultens (Albert.) oratio pro ftudiis humanitatis laudatur 3
Schuppius (Balth.) quid in eo reprehenderint 234
Schurzfleifchius (Conr. Sam.) in libello de orthographia plerumque fequitur Norifium 16. eius epiftolae 297. iudicium de iis 300. eius panegyrici laudantur 348. eius praelectiones de ftilo 170
Schwarzius (Chr. Gottlieb) de oratione concinna 111 128. 264. eius mifcellanea politioris humanitatis 226. eius notae in auctores commendantur 449 eius panegyrici laudantur 348. 356
Schwarzius (Io. Conr.) Turfellini libellum de particulis Latinae linguae auxit 43. eius grammatica Latina 15. 92

Scioppius (Gasp.) de exercitationis rhetoricae generibus 411. quam sibi analogiam scripturae finxerit 18. quid de Manutii epistolis iudicauerit 258. ad Sanctii Mineruam 50. notatur 47. eius iudicium de stilo historico 40. 110. 236. eius phrases Latinae linguae 82

Seckendorfii (Viti Ludeu.) historia Lutheranismi 405

Seelenius (Io. Henr.) Burtoni libellum de verbis Persicis recudi curauit et auxit 88. item Morhofii librum de disciplina argutiarum recudi curauit cum praefatione de apto et inepto argutiarum studio 265

Seneca (L. Annaeus) non tam docet, quam rhetoricatur 229. nonnumquam stilo Attico scripsit 174 propter stilum acutum laudatur 263. ob sententias graues commendari solet 279. eius epistolae 295 iudicium de iis 258. eius lectio commendatur 410 optima editio 416

Senecae (M. Annaei) declamationes commendantur 424. eius lectio commendatur 418. optima editio 424

Seruius in Virgilium commentatus est 448. adducitur 32. 158. 238

Seuerus Alexandrinus ethopoeias composuit 493

Seuerus (Sulpit.) de conuersatione orientalium, dialogus 359

Shaftsbury (Ant.) *characteristicks* laudantur 490

Siberus (Ad. Theod.) Nazianzeni epistolam de conscribendis epistolis cum commentario edidit 294

Sidonius Apollinaris (Solius) καλλωπισμὸν adfectat 221. ob nimis frequentes translationes notatur 149 item ob tumorem 435

Sigonius (Car.) de republica Atheniensium 317. eius liber de dialogo 361. eius libellus de nominibus propriis Romanorum ipsius commentario in fastos Romanorum adiectus 29

Silius Italicus 260

Socratis dictum viso Platonis Lyside 362. eius disputationes apud Xenophontem 233

Spanhemii (Ezech.) liticula cum Gudio salutaris litteris fuit 17. eius dissertationes de vsu et praestantia numismatum 20. 31. propter crebram parenthesin laborant obscuritate 207. eius panegyrici laudantur 347
Spanhemius (Frid.) frequenter versibus poetarum in oratione soluta vsus est 164
Spartianus (Aelius) historiae Augustae scriptor 423
Sponius (Iac.) titulos veteres collegit 372. in iis multos errores detexit 388. eius miscellaneae eruditae antiquitatis 35
Starkii (Io.) thesaurus epistolicus 295
Statius (P. Papinius) propter tumorem notatur 260 434
Stephanus (Henr.) de abusu Graecae linguae 31. 36 comicorum Graecorum sententias edidit 280. eius dissertatio de habendo delectu sententiarum, quae γνῶμαι dicuntur 279. eius dissertatio de vario epistolarum Ciceronis genere 298. eius Nizolius didasculus 100. eius de Latinitate Lipsii palaestra prima 110. eius Pseudociceronianus 100
Stewechius (Godesch.) de particulis 43
Strabo 22
Strebaeus (Iac. Lud.) de electione et oratoria collocatione verborum 52
Strykii (Sam.) laudes 352
Sturmius (Io.) ob cognitionem rei oratoriae laudatur 111. nulla excerpta habuit 443. ad Hermogenem 111. 135. 142. eius de imitatione oratoria libri tres 452. 483. eius de periodis libellus 111. 141. eius libri quatuor de vniuersa ratione eloquutionis rhetoricae 201
Suetonius (C. Tranquillus) raro vltra stilum tenuem adsurgit 185. eius lectio commendatur 410. editiones praecipuae 412
Suidae lexicon 317
Syluii (Aeneae) historia Europaea 459
Symmachus (Q. Aurel.) καλλωπισμὸν adfectat 221 item stilum sublimem 193

Syne-

Synesius caluitium laudauit 322
Syri (Publii) sententiae 147. 463. propter acumen laudantur 267

T

Tacitus (Corn.) propter stilum acutum laudatur 263 item ob grauitatem stili 212. 239. notatur, quod obscurius scripsit 239. qui eum imitari debeant 457. eius dialogus de caussis corruptae eloquentiae 358. illius lectio commendatur 410. optimae editiones 414
Tassoni (Alex.) situla rapta, satira 227
Taubmannus (Frid.) de Latina lingua 100. 109. eius notae in auctores commendantur 449
Terentius (Publius) plerisque in locis stilo tenui vsus 185. eius stilus commendatur ad scribendos sermones 242. 254. locus eius illustratur 163. locus eius, qui vulgo perperam accipitur 45. eius summa virtus perspicuitas est 204. eius lectio commendatur 404. praecipuae editiones *ibid.*
Tertullianus (Q. Sept. Flor.) frigidus scriptor est 193 ad adfectationem vsque graecissat 93. genus dicendi obscurum adfectat 211. τὴν δεινότητα non obseruat 228. an in libro de pallio παρενθύρσῳ vitio laboret 226
Tessierii elogia 491
Themistii orationes 253
Theodoreti dialogi tres 359
Theon rhetor 480
Theophrastus in libris de plantis felicissimus Aristotelis imitator 230. eius characteres 490
Thesaurus (Em.) interdum in frigus et adfectationem abit 270. eius idea argutae dictionis 265. eius inscriptiones 372
Thilonis (Val.) Curtius orator 330. eius rudimenta rhetorices 220. 489
Thomae (Iac.) erotemata rhetorices 445
Thomas Aquinas obscure scripsit 231

Thomasius (Chr.) notatur 166. 184. eius cautelae notantur 169
Thomasius (Iac.) Tursellini libellum de particulis Latinae linguae auxit 43. eius dissertatio de stili ethnicismo 154
Thuanus (Iac. Aug.) ob grauitatem stili laudatur 239
Thucydides stilo Attico scripsit 173
Tollius (Iac.) ad Longinum περὶ ὕψους 140. 150. 186 in quantum eius editio Longini Pearcianae praeferenda 169. eius epistolae 297
Tomasinus (Iac. Phil.) titulos veteres exhibet 372
Torrentius (Leuinus) ad Suetonium 33
Turnebus (Adr.) in locum Ciceronis de iocis commentatus est 245. eius aduersaria commendantur 449. adducuntur 143. 222
a Turre (Phil.) titulos veteres exhibet 372
Tursellinus (Horat.) de particulis Latinae linguae 43. 58

V

Valckenaer (Lud. Casp.) ad Ammonium 316
Valerii Maximi lectio commendatur 418. optima editio 421
Valla (Laurent.) adducitur 19
Varro (M. Terent.) in libris de re rustica multa habet verba rusticis propria 105. multa verba a rebus aliis transtulit ad rem rusticam 143. eius ineptiae in etymologicis notantur 37. eius de re rustica libri forma dialogi scripti 358. eorum lectio commendatur 418
Vauassoris (Franc.) de dictione ludicra libellus 38. 245 252. 416. eius tractatus de vi et vsu quorundam verborum, cum simplicium, tum compositorum 38 45. eius oratio pro vetere dicendi genere contra nouum 264. eius orationes laudantur 341
Vechneri (Dan.) hellenolexia commendatur 88. adducitur 50. 92. 262

Vege-

Vegetii (Flau.) de re militari et mulomedicina lectio commendatur 418. editiones optimae 419. 428
Velſerus (Marc.) titulos veteres exhibet 372
Verburg (Iſ.) nouae Ciceronis editioni indicem addidit verborum loquutionumque, quibus Cicero notiones philoſophicas pleraſque eleganter expreſſit 106
Vhlii (Io. Lud.) opuſcula ad hiſtoriam iuris et ad Pomponii enchiridion illuſtrandum pertinentia 102
Victor, vide *Aurelius* Victor.
Victorii (Petr.) variae lectiones 67
Vignolius (Io.) titulos veteres exhibet 372
Vinetus (El.) ad Auſonium 312
Vinholdus (Ge. Andr.) de periodis 111
Virgilius (P. Maro) in nonnullis Lucretium imitatus eſt 460. in deſcriptionibus faciendis feliciſſimi ingenii fuit 491. eius aliquot loca explicantur 154 260. a quibus codices Vaticanus et Florentinus editi 22. eius lectio commendatur 429. editiones praecipuae 432
Viruli (Car.) formulae epiſtolicae 295
Vitruuius (M. Pollio) multa habet verba architectis propria 105. eius lectio commendatur 418. optima editio 420
Viuis (Io. Lud.) de conſcribendis epiſtolis libellus laudatur 294
Vorſtius (Io.) de Latinitate falſo meritoque ſuſpecta 82. 447
Voſſius (Gerh. Io.) ob modeſtiam laudatur 4. de arte hiſtorica 236. 256. de arte poetica 263. de conſtructione 151. de hiſtoricis Latinis 413. de natura et conſtitutione rhetorices 315. de vitiis ſermonis 82. 88. eius Ariſtarchus 15. eius etymologicon 19. 89. eius inſtitutiones oratoriae 54 61. 84. 108. 141. 202. 349. *et ſaepius.*
Voſſius (Iſ.) ad Catullum 32. 89. de poematum cauſſa et viribus rhythmi 60. eius notae in auctores commendantur 449

Vrſatus (Sertor.) de ſiglis Romanorum 28. 390. titulos veteres collegit 372
Vrſini (Fulu.) Virgilius 466
Vrſini (Ge. Henr.) inſtitutiones linguae Latinae laudantur 15

W

Wagenſeilii (Io. Chriſtoph.) pera librorum iuuenilium 414
Wehrenfels (Sam.) diatribe de meteoris orationis et de logomachiis eruditorum 194. 236
Weidlings oratoriſche Schatzkammer 452
Weiſſius (Chr.) Labbei elogia cum praefatione edidit 265. 391
Wernsdorfii (Gottlieb) programma de numero oratorio laudatur 140
Winſemii (Pierii) panegyrici laudantur 346
Wolfius (Chr.) notatur 166
Wolfius (Ge. Chr.) Quixoti hiſtoriam teodiſce interpretatus eſt 162
Wolfius (Io. Chriſtoph.) πολυγραφεὺς 442. ad Origenis φιλοσοφȣμενα 101. eius epitaphium 381
Wollii (Chriſtoph.) diſſertatio critica de eo, quod pulchrum eſt in verſione Caſtellionis, nouae eius editioni praemiſſa 101
Woltereckii praeclarum opus deſideratur 29
Wowerus (Ianus) in panegyricis vbique acumen oſtentat 356. de polymathia 16. eius epiſtolae 296. eius notae in auctores commendantur 449

X

Xenophon ſtilo Attico ſcripſit 173. eius dialogi laudantur 358. eius ſtilus ad ſcribendos ſermones commendatur 242. 254
Xiphilinus Dionis Caſſii epitomator 486

Y

Youngii epiſtola, *coniectures on original compoſition* 455

Z

Zachariae de mundi opificio contra philoſophos mundi aeternitatem aſſerentes dialogus 359
Zaluſkii (Andr. Chryſ.) epiſtolae 297
Zedleri lexicon vniuerſale 451
Zehnerus (Ioach.) ſcripſit adagiorum ſacrorum centurias V 162
Zenobii ἐπιτομὴ τῶν Ταῤῥαίȣ καὶ Διδύμȣ παροιμιῶν 162
Zinckgref (Io. Wilh.) prouerbia Germanica collegit 162

INDEX III.

VERBORVM.

A

Abante in titulis 388
Abdicare patrem acute dictum 266
Abei pro abi 389
Abominabilis verbum barbarum 94
Abominatio vocabulum eccleſiaſticum 96
Abſoluere iudiciale verbum immerito notatur 96
Abſque illo eſſet formula poetica perhibetur 106
Abuti cum caſu quarto archaiſmus 108
Abyſſus vocabulum eccleſiaſticum 89
Accerſo falſo dicitur pro *arceſſo* 32
Accidit, vt, formula caſum deſignans 65
Acinaces pro gladio vocabulum Perſicum 87
Actum eſt, ilicet formula ſollemnis 158
Ad cumulum aedificare pro ad colophonem perducere 389

Adgredi rem illotis manibus inepte dicitur 148
Adhinnire ad philoſophiam Epicuream mordax translatio eſt 145
Adhuc quomodo differat ab *hactenus* 44
Ad Kalendas Graecas pro nunquam 161
Adquieſcere alicui pro prope aliquem quieſcere 389
Adrianus praue ſcribitur pro *Hadrianus* 31
Adſertor in numis inuenitur 27
Aduocare pro cauſſam agere non Latinum 103
Aduocatus et *patronus* quomodo differant 103
Aduolare pro celeriter accedere tralatio 142
Aedepol hac formula hodie iurare non licet 154
Aedes qua ratione omittatur 67
Aemylius perperam ſcribitur pro *Aemilius* 30
Aenobarbus perperam pro *Ahenobarbus* 31
Aequanimiter verbum barbarum 85
Aequipollere verbum philoſophorum minus Latinum 105
Aeternalis verbum barbarum 94. occurrit in titulis 388
Aeternaliter verbum barbarum 94
Affectuoſus verbum barbarum 86
Affirmatiuae propoſitiones verbum philoſophorum minus Latinum 105
Agere mare dicere licet 150
Agon vocabulum eccleſiaſticum 89
Agonizare verbum eccleſiaſticum 89
Ait, eius vſus et quo loco ponendum 59
Albedo Sulpicii Seueri non debet plane damnari 93
Alicubi quando ſyllabas *ali* omittat 68
Aliqualiter verbum barbarum 94
Aliquando vbi ſyllabas *ali* omittat 68
Aliquis vbi ſyllabas *ali* omittat 68. ſequente *qui* plane omittitur *ibid.*
Allodium originis barbarae 87
Aluci aues nocturnae 32
Alucinari ſcribendum, non *hallucinari* 32
Amabo eleganter interrogationibus additur 66
Amare pro ſolere verbum poeticum 106

Ambo casu quarto rectius dicitur, quam *ambos* 41
Ambubaia vocabulum Syriacum 88
Amicabiliter contra auctoritatem veterum 85. 94
Amicalis Apuleius habet 94
Amittere quomodo differat a *perdere* 440
Amplitudo pro ipsa persona 313
An in dubitatiua sententia non repetitur 50. non recipit futurum subiunctiui 49
Ancora scribendum, non *anchora* 32. e Graeca in Latinam linguam translatum 88
Annibal perperam scribitur per *h* 27
Anticato quale vocabulum 84
Antidotum e Graeca in Latinam linguam translatum 88
Apanagiatus vocabulum iureconsultorum 103
Apostata vocabulum ecclesiasticum 96
Appropriare barbarum 86
Approximare barbarum 86
Aquae lustrales an de baptismo dici possit 100
Aquai pro *aquae* archaismus 108
Arcesso genuinum est, non *accerso* 32
Archidapifer vocabulum hibridum 83
Archidux an Latinius reddere liceat 84
Archimarschallus an Latinius reddi possit 84
Archipincerna vocabulum hibridum 83
Arfuisse pro *adfuisse* 32
Aruehere pro *aduehere* 32
Aruorsum pro *aduorsum* 32
Assistentia barbarum 86
Attritio et *contritio* interdum theologi distinguunt 97
Auctor recte scribitur, non *author* vel *autor* 33
Augere late patet eius vsus 33
Augere damno acute dictum 266
Aula pro *olla* Plautinum 18
Auricomus epitheton poeticum 107
Auricula est pro *audicula* 33
Author male scribitur per *h* 27
Autochiria nouum vocabulum et alienae significationis 89

Consecrare an de isto ritu, quo sacris pontificiis addicti aliquem in coelitum numerum referunt, dici possit 96
Consspuere Alpes niue Iupiter dicitur dura tralatione 145
Constituere verbum proprium iureconsultorum 104
Contenti simus hoc Catone pro praesentibus 161
Contradictionem implicare ex philosophia scholastica petitum 105
Contradictoria ex philosophia scholastica petitum 105
Contritio vocabulum ecclesiasticum 97
Conuenio varie construitur 49
Conuicium rectius scribitur, quam *conuitium* 19
Correspondere barbarum 86
Cottidie pro *quotidie* archaismus 17
Couinus vocabulum Britannicum 88
Creatura vocabulum ecclesiasticum 97
Crucifigere verbum ecclesiasticum 97
Crustulum sanctificum Ciceroniani dixerunt de sacra eucharistia 100
Crux quid Latinis significet et quomodo reddi debeat 97
Cryptoporticus quale vocabulum 84
Cultus poetarum epitheton 194
Cum ferarum in titulis 389
Curabilis verbum barbarum 94
Curo parui perperam dicitur pro *parum curo* 48

D

Damnare verbum ecclesiasticum 97
Damnati verbum ecclesiasticum 97
Damnatio vocabulum ecclesiasticum 97
Deaute in titulis 388
Δεινὸς quid proprie Graecis 228
Dens clauis tralatio necessaria 142
Deteriorare verbum Latinum non probum 104
Deuotus quid significet in titulis 376
Dextella Cicero pro *dextra* 446
Dico sequente *non* quomodo mutetur 76

Digamus Hieronymi 83
Dignitas pro ipſa perſona 313
Diis immortalibus quare Cicero interdum his vtatur 107
Diſcurſus pro ſermone vocabulum philoſophicum 106
quid veteribus *ibid.*
Diſpenſare verbum iureconſultorum recentius 104
Diſtrictus barbarum 86
Diui qui recte dicantur 438
Domi caſu patrio quando dicatur 42
Dominus in titulis an retinendum 84
Duo caſu quarto rectius dicitur, quam *duos* 41
Duonus pro bonus 390
Duplicarius qui duplici ſtipendio fruitur 388

E

E vel *ex* in compoſitis ſaepe motum verſus altiora ſignificat 48
E contra an recte dicatur pro *contra* 39. 85
E contrario recte dicitur 39
Ego vero ab initio periodi eleganter ponitur 62
Eidus pro idus 389
Eleemoſyna vocabulum eccleſiaſticum 97
Eo apud comparatiuos quomodo mutari poſſit 75
Epirhedion quale vocabulum 84
Epiſtula pro *epiſtola* praue exaratum in titulis 21
Epitogium quale vocabulum 84
Equitare per vndas dicere non licet 150
Eremus vocabulum in Latina oratione non adhibendum 89
Ἐρεύγεσθαι tralate vſurpatur 147
Eſſe videatur clauſula in operibus Ciceronis frequens 139
Eſſedum vocabulum Gallicum 87
Eſt pro *licet* verbum poeticum 107
Et omittitur, participiis adhibitis 73
Ethnicus vocabulum eccleſiaſticum 97. an eius vſus refugiendus 98
Etſi diuerſe conſtruitur 45

Spanhemii (Ezech.) liticula cum Gudio ſalutaris litteris fuit 17. eius diſſertationes de vſu et praeſtantia numiſmatum 20. 31. propter crebram parenthesin laborant obſcuritate 207. eius panegyrici laudantur 347
Spanhemius (Frid.) frequenter verſibus poetarum in oratione ſoluta vſus eſt 164
Spartianus (Aelius) hiſtoriae Auguſtae ſcriptor 423
Sponius (Iac.) titulos veteres collegit 372. in iis multos errores detexit 388. eius miſcellaneae eruditae antiquitatis 35
Starkii (Io.) theſaurus epiſtolicus 295
Statius (P. Papinius) propter tumorem notatur 260 434
Stephanus (Henr.) de abuſu Graecae linguae 31. 36 comicorum Graecorum ſententias edidit 280. eius diſſertatio de habendo delectu ſententiarum, quae γνῶμαι dicuntur 279. eius diſſertatio de vario epiſtolarum Ciceronis genere 298. eius Nizolius didaſculus 100. eius de Latinitate Lipſii palaeſtra prima 110. eius Pſeudociceronianus 100
Stewechius (Godeſch.) de particulis 43
Strabo 22
Strebaeus (Iac. Lud.) de electione et oratoria collocatione verborum 52
Strykii (Sam.) laudes 352
Sturmius (Io.) ob cognitionem rei oratoriae laudatur 111. nulla excerpta habuit 443. ad Hermogenem 111. 135. 142. eius de imitatione oratoria libri tres 452. 483. eius de periodis libellus 111. 141. eius libri quatuor de vniuerſa ratione eloquutionis rhetoricae 201
Suetonius (C. Tranquillus) raro vltra ſtilum tenuem adſurgit 185. eius lectio commendatur 410. editiones praecipuae 412
Suidae lexicon 317
Syluii (Aeneae) hiſtoria Europaea 459
Symmachus (Q. Aurel.) καλλωπισμὸν adfectat 221 item ſtilum ſublimem 193

Syne-

Synesius caluitium laudauit 322
Syri (Publii) sententiae 147. 463. propter acumen laudantur 267

T

Tacitus (Corn.) propter stilum acutum laudatur 263 item ob grauitatem stili 212. 239. notatur, quod obscurius scripsit 239. qui eum imitari debeant 457. eius dialogus de caussis corruptae eloquentiae 358. illius lectio commendatur 410. optimae editiones 414
Tassoni (Alex.) situla rapta, satira 227
Taubmannus (Frid.) de Latina lingua 100. 109. eius notae in auctores commendantur 449
Terentius (Publius) plerisque in locis stilo tenui vsus 185. eius stilus commendatur ad scribendos sermones 242. 254. locus eius illustratur 163. locus eius, qui vulgo perperam accipitur 45. eius summa virtus perspicuitas est 204. eius lectio commendatur 404. praecipuae editiones *ibid.*
Tertullianus (Q. Sept. Flor.) frigidus scriptor est 193 ad adfectationem vsque graecissat 93. genus dicendi obscurum adfectat 211. τὴν δεινότητα non obseruat 228. an in libro de pallio παρενθύρσε vitio laboret 226
Tessierii elogia 491
Themistii orationes 253
Theodoreti dialogi tres 359
Theon rhetor 480
Theophrastus in libris de plantis felicissimus Aristotelis imitator 230. eius characteres 490
Thesaurus (Em.) interdum in frigus et adfectationem abit 270. eius idea argutae dictionis 265. eius inscriptiones 372
Thilonis (Val.) Curtius orator 330. eius rudimenta rhetorices 220. 489
Thomae (Iac.) erotemata rhetorices 445
Thomas Aquinas obscure scripsit 231

Thomasius (Chr.) notatur 166. 184. eius cautelae notantur 169
Thomasius (Iac.) Turfellini libellum de particulis Latinae linguae auxit 43. eius dissertatio de stili ethnicismo 154
Thuanus (Iac. Aug.) ob grauitatem stili laudatur 239
Thucydides stilo Attico scripsit 173
Tollius (Iac.) ad Longinum περὶ ὕψους 140. 150. 186 in quantum eius editio Longini Pearcianae praeferenda 169. eius epistolae 297
Tomasinus (Iac. Phil.) titulos veteres exhibet 372
Torrentius (Leuinus) ad Suetonium 33
Turnebus (Adr.) in locum Ciceronis de iocis commentatus est 245. eius aduersaria commendantur 449. adducuntur 143. 222
a Turre (Phil.) titulos veteres exhibet 372
Tursellinus (Horat.) de particulis Latinae linguae 43. 58

V

Valckenaer (Lud. Casp.) ad Ammonium 316
Valerii Maximi lectio commendatur 418. optima editio 421
Valla (Laurent.) adducitur 19
Varro (M. Terent.) in libris de re rustica multa habet verba rusticis propria 105. multa verba a rebus aliis transtulit ad rem rusticam 143. eius ineptiae in etymologicis notantur 37. eius de re rustica libri forma dialogi scripti 358. eorum lectio commendatur 418
Vauassoris (Franc.) de dictione ludicra libellus 38. 245 252. 416. eius tractatus de vi et vsu quorundam verborum, cum simplicium, tum compositorum 38 45. eius oratio pro vetere dicendi genere contra nouum 264. eius orationes laudantur 341
Vechneri (Dan.) hellenolexia commendatur 88. adducitur 50. 92. 262

Vege-

Vegetii (Flau.) de re militari et mulomedicina lectio commendatur 418. editiones optimae 419. 428
Velserus (Marc.) titulos veteres exhibet 372
Verburg (If.) nouae Ciceronis editioni indicem addidit verborum loquutionumque, quibus Cicero notiones philosophicas plerasque eleganter expressit 106
Vhlii (Io. Lud.) opuscula ad historiam iuris et ad Pomponii enchiridion illustrandum pertinentia 102
Victor, vide *Aurelius* Victor.
Victorii (Petr.) variae lectiones 67
Vignolius (Io.) titulos veteres exhibet 372
Vinetus (El.) ad Ausonium 312
Vinholdus (Ge. Andr.) de periodis 111
Virgilius (P. Maro) in nonnullis Lucretium imitatus est 460. in descriptionibus faciendis felicissimi ingenii fuit 491. eius aliquot loca explicantur 154 260. a quibus codices Vaticanus et Florentinus editi 22. eius lectio commendatur 429. editiones praecipuae 432
Viruli (Car.) formulae epistolicae 295
Vitruuius (M. Pollio) multa habet verba architectis propria 105. eius lectio commendatur 418. optima editio 420
Viuis (Io. Lud.) de conscribendis epistolis libellus laudatur 294
Vorstius (Io.) de Latinitate falso meritoque suspecta 82. 447
Vossius (Gerh. Io.) ob modestiam laudatur 4. de arte historica 236. 256. de arte poetica 263. de constructione 151. de historicis Latinis 413. de natura et constitutione rhetorices 315. de vitiis sermonis 82. 88. eius Aristarchus 15. eius etymologicon 19. 89. eius institutiones oratoriae 54 61. 84. 108. 141. 202. 349. *et saepius.*
Vossius (If.) ad Catullum 32. 89. de poematum caussa et viribus rhythmi 60. eius notae in auctores commendantur 449

Vrfatus (Sertor.) de figlis Romanorum 28. 390. titulos veteres collegit 372
Vrfini (Fulu.) Virgilius 466
Vrfini (Ge. Henr.) inftitutiones linguae Latinae laudantur 15

W

Wagenfeilii (Io. Chriftoph.) pera librorum iuuenilium 414
Wehrenfels (Sam.) diatribe de meteoris orationis et de logomachiis eruditorum 194. 236
Weidlings oratorifche Schatzkammer 452
Weiffius (Chr.) Labbei elogia cum praefatione edidit 265. 391
Wernsdorfii (Gottlieb) programma de numero oratorio laudatur 140
Winfemii (Pierii) panegyrici laudantur 346
Wolfius (Chr.) notatur 160
Wolfius (Ge. Chr.) Quixoti hiftoriam teodifce interpretatus eft 162
Wolfius (Io. Chriftoph.) πολυγραφεὺς 442. ad Origenis φιλοσοφϐμενα 101. eius epitaphium 381
Wollii (Chriftoph.) differtatio critica de eo, quod pulchrum eft in verfione Caftellionis, nouae eius editioni praemiffa 101
Woltereckii praeclarum opus defideratur 29
Wowerus (Ianus) in panegyricis vbique acumen oftentat 356. de polymathia 16. eius epiftolae 296. eius notae in auctores commendantur 449

X

Xenophon ftilo Attico fcripfit 173. eius dialogi laudantur 358. eius ftilus ad fcribendos fermones commendatur 242. 254
Xiphilinus Dionis Caffii epitomator 486

Y

Youngii epiftola, *coniectures on original compofition* 455

Z Za-

Z

Zachariae de mundi opificio contra philofophos mundi aeternitatem afferentes dialogus 359
Zalufkii (Andr. Chryf.) epiftolae 297
Zedleri lexicon vniuerfale 451
Zehnerus (Ioach.) fcripfit adagiorum facrorum centurias V 162
Zenobii ἐπιτομὴ τῶν Ταῤῥαίϰ καὶ Διδύμϰ παροιμιῶν 162
Zinckgref (Io. Wilh.) prouerbia Germanica collegit 162

INDEX III.

VERBORVM.

A

Abante in titulis 388
Abdicare patrem acute dictum 266
Abei pro abi 389
Abominabilis verbum barbarum 94
Abominatio vocabulum ecclefiafticum 96
Abfoluere iudiciale verbum immerito notatur 96
Abfque illo effet formula poetica perhibetur 106
Abuti cum cafu quarto archaifmus 108
Abyffus vocabulum ecclefiafticum 89
Accerfo falfo dicitur pro *arceffo* 32
Accidit, vt, formula cafum defignans 65
Acinaces pro gladio vocabulum Perficum 87
Actum eft, ilicet formula follemnis 158
Ad cumulum aedificare pro ad colophonem perducere 389

Adgredi rem illotis manibus inepte dicitur 148
Adhinnire ad philosophiam Epicuream mordax translatio est 145
Adhuc quomodo differat ab *hactenus* 44
Ad Kalendas Graecas pro nunquam 161
Adquiescere alicui pro prope aliquem quiescere 389
Adrianus praue scribitur pro *Hadrianus* 31
Adsertor in numis inuenitur 27
Aduocare pro caussam agere non Latinum 103
Aduocatus et *patronus* quomodo differant 103
Aduolare pro celeriter accedere tralatio 142
Aedepol hac formula hodie iurare non licet 154
Aedes qua ratione omittatur 67
Aemylius perperam scribitur pro *Aemilius* 30
Aenobarbus perperam pro *Ahenobarbus* 31
Aequanimiter verbum barbarum 85
Aequipollere verbum philosophorum minus Latinum 105
Aeternalis verbum barbarum 94. occurrit in titulis 388
Aeternaliter verbum barbarum 94
Affectuosus verbum barbarum 86
Affirmatiuae propositiones verbum philosophorum minus Latinum 105
Agere mare dicere licet 150
Agon vocabulum ecclesiasticum 89
Agonizare verbum ecclesiasticum 89
Ait, eius vsus et quo loco ponendum 59
Albedo Sulpicii Seueri non debet plane damnari 93
Alicubi quando syllabas *ali* omittat 68
Aliqualiter verbum barbarum 94
Aliquando vbi syllabas *ali* omittat 68
Aliquis vbi syllabas *ali* omittat 68. sequente *qui* plane omittitur *ibid.*
Allodium originis barbarae 87
Aluci aues nocturnae 32
Alucinari scribendum, non *hallucinari* 32
Amabo eleganter interrogationibus additur 66
Amare pro solere verbum poeticum 106

Ambo

Ambo caſu quarto rectius dicitur, quam *ambos* 41
Ambubaia vocabulum Syriacum 88
Amicabiliter contra auctoritatem veterum 85. 94
Amicalis Apuleius habet 94
Amittere quomodo differat a *perdere* 440
Amplitudo pro ipſa perſona 313
An in dubitatiua ſententia non repetitur 50. non recipit futurum ſubiunctiui 49
Ancora ſcribendum, non *anchora* 32. e Graeca in Latinam linguam translatum 88
Annibal perperam ſcribitur per *h* 27
Anticato quale vocabulum 84
Antidotum e Graeca in Latinam linguam translatum 88
Apanagiatus vocabulum iureconſultorum 103
Apoſtata vocabulum eccleſiaſticum 96
Appropriare barbarum 86
Approximare barbarum 86
Aquae luſtrales an de baptiſmo dici poſſit 100
Aquai pro *aquae* archaiſmus 108
Arceſſo genuinum eſt, non *accerſo* 32
Archidapifer vocabulum hibridum 83
Archidux an Latinius reddere liceat 84
Archimarſchallus an Latinius reddi poſſit 84
Archipincerna vocabulum hibridum 83
Arfuiſſe pro *adfuiſſe* 32
Aruehere pro *aduehere* 32
Aruorſum pro *aduorſum* 32
Aſſiſtentia barbarum 86
Attritio et *contritio* interdum theologi diſtinguunt 97
Auctor recte ſcribitur, non *author* vel *autor* 33
Augere late patet eius vſus 33
Augere damno acute dictum 266
Aula pro *olla* Plautinum 18
Auricomus epitheton poeticum 107
Auricula eſt pro *audicula* 33
Author male ſcribitur per *h* 27
Autochiria nouum vocabulum et alienae ſignificationis 89

B

Ballatio in titulis 388
Ballematio in titulis 388
Baptiſmus vocabulum eccleſiaſticum quatenus ferri poſſit 96
Bene de ſe merenti formula in titulis 380
Beniuolus rectius ſcribitur, quam *beneuolus* 33
Benna vehiculi genus vocabulum Celticum 88
Beſtialis verbum barbarum 94
Beſtialitas barbarum 86
Biclinium verbum hibridum, ſed ferendum 84
Biera originis barbarae 87
Bigamus verbum hibridum 83
Bimaritus Hieronymi 83
Blaſphemare verbum eccleſiaſticum 96
Blaſphemia vocabulum in Latina oratione non adhibendum 89
Bracca vocabulum Celticum 88
Brunduſium perperam ſcribitur pro *Brundiſium* 31
Burggrauius ad ſtilum curiae pertinet 87
Burgus vocabulum Germanicum 87
Bulga vocabulum Celticum 88
Byſſus e Graeca in Latinam linguam translatum 88

C

Cacatae chartae non ferenda tranſlatio 146
Caelebs recte ſcribitur, non *coelebs* 33
Caerimonia recte ſcribitur, non *cerimonia* 33
Caeſar ſimpliciter nomen familiae eſt 438
Calculo pro calculatore 445
Camara ſcribendum, non *camera* 33
Cambium vocabulum iureconſultorum recentius 104
Canonizare verbum eccleſiaſticum 96
Capitaneus barbarum 86
Capitularis pro ſeruo arcario 388
Carthaginenſis perperam ſcribitur pro *Carthaginienſis* 31
Caſtellaneus an recipiendum 87

Caſua-

Caſualiter verbum barbarum 94
Caſus vocabulum iureconſultorum recentiorum 103
Cauſſa vocabulum omittitur 68
Cauſſari verbum philoſophicum 105
Cenſent ſenatores 50
Ceterum fides eius rei penes auctores erit formula hiſtoricis propria 237
Cethegus admittit *h* 27
Charus male ſcribitur per *h* 27
Clerici qui dicantur 100
Clueo vel *cluo* pro vocor verbum poeticum 106
Coaequalis verbum probum 94
Coeli pluratiuo numero vocabulum poeticum 106
Coerauerunt pro *curauerunt* 389
Collateralis verbum barbarum 94
Comaſſari an ſcribendum pro *comiſſari* 33
Comes caſtelli an recipiendum 87
Comes limitis an recipiendum 87
Comiſſari ſcribendum, non *commeſſari* 33
Comitari cum aliquo in titulis 389
Commedere aliquem pro bona eius conſumere 152
Commenſalis verbum barbarum 94
Communicare alicui pro *cum aliquo* ſuſpectum eſt 48
Communiter vulgo falſo vſurpatur 43
Comparatum eſt ita cum hac re praue dicitur 51
Complacentia barbarum 86
Complices verbum recentius 104
Conciliare cum aliquo non Latinum eſt 48
Condeſcendere barbarum 86
Conditionaliter verbum iureconſultorum et vergentis Latinitatis 94
Condolentia barbarum 86
Confluere tralatum de multitudine hominum 142
Conlega pro *collega* minus recte ſcribitur 17
Confortare barbarum 86
Conruit pro *corruit* minus recte ſcribitur 17
Conſcientia (das Gewiſſen) vocabulum eccleſiaſticum 96. quomodo bene dicatur 97

Consecrare an de isto ritu, quo sacris pontificiis addicti aliquem in coelitum numerum referunt, dici possit 96
Conspuere Alpes niue Iupiter dicitur dura tralatione 145
Constituere verbum proprium iureconsultorum 104
Contenti simus hoc Catone pro praesentibus 161
Contradictionem implicare ex philosophia scholastica petitum 105
Contradictoria ex philosophia scholastica petitum 105
Contritio vocabulum ecclesiasticum 97
Conuenio varie construitur 49
Conuicium rectius scribitur, quam *conuitium* 19
Correspondere barbarum 86
Cottidie pro *quotidie* archaismus 17
Couinus vocabulum Britannicum 88
Creatura vocabulum ecclesiasticum 97
Crucifigere verbum ecclesiasticum 97
Crustulum sanctificum Ciceroniani dixerunt de sacra eucharistia 100
Crux quid Latinis significet et quomodo reddi debeat 97
Cryptoporticus quale vocabulum 84
Cultus poetarum epitheton 194
Cum ferarum in titulis 389
Curabilis verbum barbarum 94
Curo parui perperam dicitur pro *parum curo* 48

D

Damnare verbum ecclesiasticum 97
Damnati verbum ecclesiasticum 97
Damnatio vocabulum ecclesiasticum 97
Deante in titulis 388
Δεινὸς quid proprie Graecis 228
Deus clauis tralatio necessaria 142
Deteriorare verbum Latinum non probum 104
Deuotus quid significet in titulis 376
Dextella Cicero pro *dextra* 446
Dico sequente *non* quomodo mutetur 76

Diga-

Digamus Hieronymi 83
Dignitas pro ipſa perſona 313
Diis immortalibus quare Cicero interdum his vtatur 107
Diſcurſus pro ſermone vocabulum philoſophicum 106
quid veteribus *ibid.*
Diſpenſare verbum iureconſultorum recentius 104
Diſtrictus barbarum 86
Diui qui recte dicantur 438
Domi caſu patrio quando dicatur 42
Dominus in titulis an retinendum 84
Duo caſu quarto rectius dicitur, quam *duos* 41
Duonus pro bonus 390
Duplicarius qui duplici ſtipendio fruitur 388

E

E vel *ex* in compoſitis ſaepe motum verſus altiora ſignificat 48
E contra an recte dicatur pro *contra* 39. 85
E contrario recte dicitur 39
Ego vero ab initio periodi eleganter ponitur 62
Eidus pro idus 389
Eleemoſyna vocabulum eccleſiaſticum 97
Eo apud comparatiuos quomodo mutari poſſit 75
Epirhedion quale vocabulum 84
Epiſtula pro *epiſtola* praue exaratum in titulis 21
Epitogium quale vocabulum 84
Equitare per vndas dicere non licet 150
Eremus vocabulum in Latina oratione non adhibendum 89
Ἐρεύγεσθαι tralate vſurpatur 147
Eſſe videatur clauſula in operibus Ciceronis frequens 139
Eſſedum vocabulum Gallicum 87
Eſt pro *licet* verbum poeticum 107
Et omittitur, participiis adhibitis 73
Ethnicus vocabulum eccleſiaſticum 97. an eius vſus refugiendus 98
Etſi diuerſe conſtruitur 45

Euadere quomodo conſtruatur 47. quid ſignificet 48
Euomuiſſe volumen mordax tralatio 145
Exaudire preces phraſis eccleſiaſtica 97
Excellentia veſtra an in titulis retinendum 84
Exclamare de ſonitu inter vnguentum hyperbola 145
Excommunicare verbum eccleſiaſticum 97
Exotericus verbum in Latina oratione non adhibendum 89
Ex paruo creuit in titulis 389
Exſilium rectius, an *exilium* ſcribatur 28
Exſpuere lacrimas comica tralatio 145. *miſeriam* item 145
Extemporalis probum eſt 94
Extemporaneus vitioſum eſt 94
Extra eſt relatiuum 241
Extrinſece aduerbium male dicitur 40
Extrinſecus aduerbium probum 40. vt adiectiuum male dicitur 40. 85

F

Faba iſtaec in me cudetur adagium 160
Factum eſt, vt formula caſum deſignans 65
Faſces pro magiſtratu 152
Faſttag quomodo Latine reddi poſſit 98
Fauorabiliter auctoritate Quinctiliani defendi poteſt 98
Fecundus vnde ducatur 34
Femen vnde ducatur 34
Femina rectius ſcribitur, quam *foemina* 33
Feo verbum obſoletum 34
Feodum originis barbarae 87
Feſtum vocabulum eccleſiaſticum 98. 107
Fetus vnde ducatur 34
Feudum vocabulum Germanicum 87
Filialis verbum barbarum 94
Finalis verbum barbarum 94
Finaliter verbum barbarum 94
Flammiger epitheton poeticum 107
Flauedo vocabulum ſuſpectum 93

Fluctus in simpulo mouet adagium 160
Fore sequente *vt* vel *qui* eleganter additur verbis spem vel opinionem significantibus 64
Fornicari pro *scortari* verbum ecclesiasticum 98
Fornix coeli tralatio comica 145
Fortalitium barbarum 86
Forte fortuna quomodo aliter exprimi possit 76
Fossa ponti frigida tralatio 145
Framea vocabulum Germanicae originis 88
Fructus quid proprie 148
Frunitus pro *fruitus* 388
Fundus vocabulum omittitur 68
Futurum est, vt formula res longius remouens 65

G

Gaza pro thesauro vocabulum Persicum 87
Gemitus maris frigida hyperbola 145
Generari verbum schola ticorum 105
Genii an angeli dici possint 100
Genitor pro patre vocabulum poeticum 107
Genitrix pro matre vocabulum poeticum 107
Gentilis vocabulum ecclesiasticum an eo vti possimus 98
Gerada originis barbarae 87
Gesa vocabulum Celticum 88
Gnatus pro filio vocabulum poeticum 107
Grates agere modus loquendi poeticus 107
Greges virorum tralatio comica 145

H

Habet se ita cum hac re praue dicitur 51
Hactenus quomodo differat ab *adhuc* 44
Haeres, an *heres* scribendum sit 19
Haurire fructum inepte dicitur 148
Heic pro *hic* archaismus 17. 389
Heliogabalus perperam scribitur pro *Elagabalus* 31
Heluius in numis legitur, non *Aelius* Pertinax 31
Heros an de Christo vsurpari possit 100
Hibridae quid significent 83

Humane loqui et *poetice* ſibi contraria 107
Humilis ſignificatu eccleſiaſtico quid 98
Humilitas vocabulum eccleſiaſticum 98
Hyems male ſcribitur per *y* 27
Hypocriſis vocabulum in Latina oratione non adhibendum 89
Hypocrita quid apud veteres 89

I

Id quod per pleonaſmum 65
Ieiunare verbum eccleſiaſticum 98
Ilicet actum eſt formula ſollemnis 158
Illuſtris rectius ſcribitur, quam *inluſtris* 17
Imbibere pro conſilium capere 143
Imperterritus quare eo Cicero interdum vtatur 107
Implere legem phraſis eccleſiaſtica 98
Implicare verbum philoſophicum 105
Impoenitens verbum eccleſiaſticum 98
Importantia pro momento barbarum 86
Impoſſibile verbum philoſophicum 106
Inaniloquus ioci cauſſa factum 83
Incerta viae hiſtoricum verbum 237
Inceſſabilis verbum barbarum 94
Inchoo admittit *h* ob euphoniam 27
Increbeſco rectius ſcribitur, quam *increbreſco* 34
Incredibiliter quare eo Cicero interdum vtatur 107
Incubuiſſe in ſpongiam, quod Auguſtus de ſuo Aiace dixit, abſurde hodie ad aliorum opera transfertur 161
Incumbere quomodo conſtruatur 48
Incurabilis verbum barbarum 94
Incuruiceruicum epitheton poeticum 107
In dies diuiſim ſcribendum, non *indies* 34
Inequitare pro *inuehi* vſurpare non licet 150
Infernalis verbum barbarum 94
Inferre pro argumentum ducere verbum philoſophorum non Latinum 106
In poſterum diuiſim, non *inpoſterum* nec *impoſterum* 34

In praesentiarum ſuſpectum eſt 40. an analogiae repugnet 85
In primis diuiſim ſcribendum, non *inprimis*, multo minus *imprimis* 34
Inquit eius vſus et quo loco ponendum 59
Inſanabilis quare eo Cicero interdum vtatur 107
Inſulſa quae dicantur 159
Intrinſece aduerbium male dicitur 40
Intrinſecus aduerbium probum 40. vt adiectiuum male vſurpatur 40. 85
Inuehi in aliquem frequens dicendi ratio 150
Inuiolabiliter verbum barbarum 94
Irrationabilis, *Irrationalis* } non deſtituuntur auctoritate veterum 94
Irreconciliabilis verbum barbarum 86. 94
Irregularis barbarum 86
Iſque adiectiuis et ſubſtantiuis emphaſeos cauſſa additur 66
Iubeo quomodo conſtruatur 49
Iubet populus 50
Iuramentum vocabulum iureconſultorum recentius 104
Iuxta pro ſecundum falſo vſurpatur 44

K

Kalendae pro *calendae* 389
Kalumnia male ſcribitur per *k* 27
Karthago admittit *h* 27

L

Labor ventorum frigida hyperbola 145
Labſus perperam ſcribitur pro *lapſus* 18
Lachryma male ſcribitur pro *lacryma* 27
Lacrima vel *lacruma* ſcribendum, non *lacryma* 34
Lacruma an *lacrima* rectius ſcribatur 34
Lancea vocabulum Hiſpanicum 88
Lapicidina rectius ſcribitur, quam *lapidicina* 35
Laurea vel *laurus* pro victoria 152

Legaliter verbum barbarum 94
Leno pro legato 445
Lethum male ſcribitur per *h* 27
Letum pro morte vocabulum poeticum 107
Licet eius conſtruendi ratio 45
Liga barbarum 86
Limitaneus an recipiendum 87
Lippire dentes comica tralatio 145
Littera ſcribendum ſit, an *litera* 35
Litus per ſimplex *t* ſcribendum 35
Locus vocabulum omittitur 68
Longanimitas vocabulum eccleſiaſticum 08
Longe ſuperlatiuis additur 63
Lubricitas barbarum 86
Luſcus quid ſignificet 83

M

Mactare infortunio acute dictum 266
Maeniana ſcribendum ſit, an *moeniana* 35
Maieſtas pro ipſa perſona 313
Maioris cum verbis aeſtimandi non inuenitur 48
Maliuolus rectius ſcribitur, quam *maleuolus* 33
Malum interrogationibus additum, quam vim habeat 66
Mappa vocabulum Punicum 88
Marggrauius ad ſtilum curiae pertinet 87
Marſchallus an Latinius reddi poſſit 84. ad ſtilum curiae pertinet 87
Matricula vocabulum recentius 104
Mauritius perperam ſcribitur pro *Mauricius* 31
Maxima pro *regula* barbarum 86
Maxumus an *maximus* rectius ſcribatur 34
Me caſtor hac formula hodie iurare non licet 154
Mecenas vel *Moecenas* perperam ſcribitur pro *Maecenas* 31
Me hercle hac formula hodie iurare non licet 154
Meliorare verbum Latinum non probum 104
Meridies eſt pro *medidies* 33
Meridionalis verbum barbarum 94

Miles

Miles pro militibus 152
Ministerium vocabulum ecclesiasticum 98
Miraculosus barbarum 86
Modernus barbarum 86
Moecha ciuitate Latina donatum 89
Moechari Catulli auctoritate defendi potest 89
Moechus ciuitate Latina donatum 89
Molestari alicui in titulis 389
Momentaliter verbum barbarum 94
Monere taurobolium in titulis 389
Monialis vocabulum ecclesiasticum 98
Monoculus caret auctoritate veterum 83
Mortales pro hominibus 152
Mucro pro gladio 152
Multissimus an Ciceronis 445
Multo superlatiuis additur 63
Mundus significatu ecclesiastico quid 99

N

Natus pro filio vocabulum poeticum 107
Ne non recipit futurum subiunctiui 49. saepe omittitur 68
Ne encliticae vsus pro *vtrum* 50
Neclego pro *negligo* affectate scribitur 18
Nego pro *dico*, sequente *non* 76
Nemo eius casus obliqui eleganter in fine periodi ponuntur 57
Neotericus verbum in Latina oratione non adhibendum 89
Nescio quis pro quidam 76
Neutralis barbarum 86. 94
Nicanor perperam scribitur pro *Nicator* 31
Nigredo Apuleii non debet plane damnari 93
Nigresco a *niger* singulariter inclinatum 34
Nihil eleganter aliquoties repetitur 71
Nisi eleganter vni alteriue verbo postponitur 58. ei saepe praemittitur *quod* 65
Noctuabundus non verbum Ciceronis 446

Non modo, sed etiam quomodo eleganter variari possint 75
Notorie verbum iureconsultorum recentius 104
Notorium verbum iureconsultorum recentius 104
Nubere vxori acute dictum 266
Numen quid significet in titulis 376
Numerum iniri non posse formula historicorum 238

O

Obliuia pro obliuione vocabulum poeticum 107
Obscenus scribendum, non *obscoenus* 35
Obscuro eleganter interrogationibus additur 66
Occasio vocabulum omittitur 68
Oculariter verbum barbarum 94
Olli pro *illi* archaismus 108. 389
Opera bona verbum ecclesiasticum 99
Oportet aliter exprimi potest 76
Opponere verbum philosophorum minus Latinum 106
Ornatum et *venustum* quomodo differant 186
Orphanus vocabulum in Latina oratione non adhibendum 89
ὅτι Graecorum Latini per accusatiuum cum infinitiuo reddunt 47

P

Paene rectius scribitur, quam *pene* 35
Paganus quo tempore pro falsorum deorum cultore vsurpari coeperit 98
Paradisus vocabulum Persicum apud scriptores christianos 87
Parasanga pro spatio itinerario vocabulum Persicum 87
Partialis barbarum 86. 94
Paruitas mea ad vergentem Latinitatem pertinet 313
Patricius per *c* scribendum est 35
Patronus et *aduocatus* quomodo differant 103
Paulus perperam scribitur pro *Paullus* 31
Peccata remittere phrasis ecclesiastica 99
Perdere quomodo differat ab *amittere* 440

Perpen-

Perpendiculariter verbum barbarum 94
Pes lecti, sellae etc. tralatio necessaria 142
Petoritum vocabulum Celticum 88
Phalanx vndarum frigida tralatio 145
Pientissimus antiqui ignorant 40
Pie aticultrix epitheton poeticum 107
Pila terrae tralate ad contemtum dictum 144
Placet senatui, iureconsultis, philosophis 50
Plostrum pro *plaustrum* archaismus 17
Poenitentia quo significatu non Latinum sit 99
Poetice loqui et *humane* sibi contraria 107
Pomposus barbarum 86
Por pro puer 388
Pora pro puella 388
Postscenia quale vocabulum 84
Postulare verbum proprium iureconsultorum 104
Posthumus an differat a *postumus* 36
Postumus scribendum, non *posthumus* 31. 36
Potis vel *pote est* pro *potest* verbum poeticum 107
Praesupponere verbum philosophorum non Latinum 106
Praxis vocabulum in Latina oratione non adhibendum 89
Preces recte scribitur, non *praeces* 17
Principalis auctoritate veterum dicitur 94
Principaliter Plinii auctoritate defendi potest 94
Primordialis verbum barbarum 94
Prioritas barbarum 86
Probrum pro stupro 152
Produci verbum scholasticorum 105
Profunda maris historicum verbum 237
Prolixus hodie saepe aliena significatione vsurpatur 37
Prophetare verbum ecclesiasticum 99
Proportionalis verbum barbarum 94
Protectio barbarum 86
Proximus (der Nächste) vocabulum ecclesiasticum 99
Ptolomaeus perperam scribitur pro *Ptolemaeus* 31
Publicum idem quod vulgare 17

Pucnandod antique pro *pugnando* 37
Pulcher recte per *h* ob euphoniam 27. 36
Purpura pro regno 152

Q

Quaeso eleganter interrogationibus additur 66
Quam pro *quantum* 45. superlatiuis additur 63
Quamuis falso vsurpatur pro *etsi* 44. diuerse construitur 45
Quandoque pro *nonnumquam* falso vsurpatur 45
Quanto apud comparatiuos quomodo mutari possit 75
Quasi metaphoram audaciorem emollit 150
Qui pronomen quomodo eleganter mutari possit 72
Quidam eius vsus 65. quomodo aliter exprimi possit 76
Quidem non nimis longe potest differri 58. eius vis atque vsus 63
Quid est, quod aut *quid est, cur* formulae elegantes pro simplicibus *quid* vel *cur* 65
Quin non recipit futurum subiunctiui 49
Quis post *si* vel *ne* declinatur vt *aliquis* 42
Quisque eleganter superlatiuis additur 63
Quisquis eris, noster eris formula sollemnis 158
Quo non recipit futurum subiunctiui 49
Quo apud comparatiuos quomodo mutari possit 75
Quod et *vt* quomodo differant vsu 45
Quod coniunctio pro accusatiuo cum infinitiuo vbi locum habeat 46. coniunctionibus *si* et *nisi* praemissum quid significet 65
Quoi pro cui 389

R

Ratificare barbarum 86
Recommendare barbarum 86. 446
Recompensare barbarum 86
Redundare ad fructum eleganter dicitur 148
Referre male vsurpatur ab iureconsultis recentioribus 103
Religiosi significatu ecclesiastico qui 100

Repli-

Replicare verbum iureconfultorum recentius 103
Refipifcentia plane non Latinum eft 99
Refiftentia barbarum 86
Reuerfus participium a *reuerto* probum 43
Reuertit praeteritum melius, quam *reuerfus eft* 43
Reuifio barbarum 86
Reuolutio barbarum 86
Rheda vocabulum Celticum 88
Rhenus quare per *h* fcribatur 27
Rhodanus quare per *h* fcribatur 27
Rigorofus barbarum 86
Rubedo Firmici non debet plane damnari 93
Ructare in primis Ebraeis et Graecis non turpi tralatione dicitur 147
Rumor pro fluuio 260

S

Saecularis quo fignificatu accipiatur ab ecclefiafticis 99
Saeculum rectius fcribitur, quam *feculum* 36
Saeculum fignificatu ecclefiaftico quid 100
Saluifico verbum ecclefiafticum 99
Salutari pro vocari verbum poeticum 107
Saluus conductus vocabulum iureconfultorum recentius 104
Sapo vocabulum Celticum 88
Sardi venales adagium 160
Satrapa vocabulum Perficum 87
Scaena pro *fcena* praue in titulis fcribitur 20
Scabinus Germanicum vocabulum 87
Scandalizo vocabulum ecclefiafticum 99
Scandalum vocabulum ecclefiafticum 99
Scelus pro fcelefto 152
Schaeuola perperam fcribitur pro *Scaeuola* 31
Schola ollarum pro receptaculo vrnarum 388
Scire quid fignificet 276
Scribfi perperam fcribitur pro *fcripfi* 18
Scrupulus confcientiae verbum ecclefiafticum 96
Scultetus Germanicum vocabulum 87

Seine pro *ſine* archaiſmus 17
Seiue pro *ſiue* archaiſmus 17
Senati caſu patrio pro *ſenatus* 42
Seorſum non *ſeorſim* ſcribendum 36
Sepulchrum male ſcribitur per *h* 27
Serioſus barbarum 86
Seruitia pro ſeruis 152
Sexcenta pro plurimis 152
Si vni alteriue verbo eleganter poſtponitur 58. praecipue pronominibus 59. ei *quod* praemitti ſolet 65
Si vales, bene eſt, ego valeo formula an adhuc locum habeat 309
Sollemnis non *ſolennis* aut *ſolemnis* ſcribendum 36
Situari et *ſituatio* barbara 86
Sollers per duplex *l* ſcribendum 36
Sollicitus per duplex *l* ſcribendum 36
Sollum verbum Oſcum pro *ſolidum* 36
Strategema ſcribendum, non *ſtratagema* 36
Stylus male ſcribitur per *y* 27
Subalternus barbarum 86
Succurſus barbarum 86
Sudare pro elaborare poetis frequens 154
Superioritas barbarum 86
Supplicatio quo ſignificatu ad noſtras res transferri poſſit 98
Supplicium pro ſupplicatione 446
Supponere verbum philoſophicum non Latinum 106
Sydus male ſcribitur per *y* 27

T

Taedioſus hodie ſaepe aliena ſignificatione vſurpatur 37. non verbum Ciceronis 69
Tam, quam eorum elegans vſus 75
Tamquam metaphoram audaciorem emollit 150
Tata in titulis 388
Tectum pro domo 152
Temptare pro *tentare* praue exaratum in titulis 20
Tempus vocabulum omittitur 68

Ter-

Termini solis pro tropicis 241
Terrai pro *terrae* Lucretianum 18
Thuscia male scribitur per *h* 27
Toga pro pace 152
Tortura vocabulum iureconsultorum recentiorum 103. 104
Torus sine adspiratione scribendum 36
Totaliter verbum barbarum 94
Totus quomodo aliter exprimi possit 76
Traditio breui et longa manu verbum iureconsultorum proprium 104
Tribunicius sic rectius scribitur 36
Tricesimus rectius scribendum, quam *trigesimus* 37
Tripos in poculo, tralatio necessaria 142
Triumphus admittit *h* 27
Tropaeum e Graeca in Latinam linguam translatum 88
Tu vero ab initio periodi eleganter ponuntur 63
Tyro male scribitur per *y* 27

V

Vacantia barbarum. 86
Vacuefacere verbum rarius 445
Vacuum quam late pateat 152
Vallatio pro saltatione in titulis 388
Vasallus Germanicum vocabulum 87
Velocius, quam asparagi coquantur pro cito 161
Velox varie construitur 237
Velut metaphoram audaciorem emollit 150
Venit pro *est* sequente participio in *ndus* verbum poeticum 107
Venus pro quibus rebus ponatur 152
Venustum et *ornatum* quomodo differant 186
Vernalis verbum barbarum 94
Vero particula eius vsus ac significatio 62
Versari circa aliquam rem praue dicitur 50
Versari eleganter pro vexari, circumagi 51
Vicesimus rectius scribitur, quam *vigesimus* 37
Videtur senatui 50
Virginia coniux in titulis 388

Vir-

Virginius compar in titulis 388
Virginius vir in titulis 388
Virtuoſus barbarum 86
Vitreum tralate de fortuna inconſtanti 142
Vlyxes ex Ὀδυσσεὺς factum 34
Vlulae aues vnde dicantur 32
Vmbilicus terrae tralate ad contemtum dictum 144
Vnoculus melius dicitur, quam *monoculus* 83
Volare euro dicere licet 150
Volgo pro *vulgo* Plautinum 18
Vomentes aquam dicuntur nubes dura tralatione 145
Vſurpatio vocabulum iureconſultorum 104
Vt coniunctio non recipit futurum ſubiunctiui 49. eleganter vni alteriue verbo poſtponitur 58. omittitur 68
Vt et *quod* quomodo differant vſu 45 *ſeq.*
Vt ne per Pleonaſmum 65
Vterque alter pro frater 388
Vt quiſque ſequente *ita* quando eleganter adhibeatur 75
Vtrum quando adhibeatur 50
Vulnus an pro telo dicatur 154
Vxoratus verbum barbarum 40, 85

Z

Zelus vocabulum in Latina oratione non adhibendum 89
Zythus vocabulum Aegyptiacum 88

INDEX IIII.

RERVM.

A

A littera magni fonus eft 214
A. figla pro *Aulus* 29
Abbreuiationes raro adhibendae funt 28 *feq.*
Abiectio verborum faepe eft elegans 67
Ablatiui in *abus* non femper obferuantur antiquis 42
Ablatiuorum confequentiam defignantium ratio exponitur 72
Abftracta eleganter ponuntur pro concretis 71. in iis faepe veteres elegantiam quaerunt 313
Academia infcriptionum in Gallia quando inftituta 374
Accentus et fpiritus fuper verbis Graecis an reiiciendi fint 18. an Latinis adpingendi *ibid.*
Acumen ftili quibus in rebus pofitum 263. eft maxima virtus ftili Attici 174
Acumina rariora obferuanda funt in legendis auctoribus 440
Accufatiuus pluralis in *is* frequens 42. cum infinitiuo vbi poftulatur 46
Acute dictum quid 190
Acutus ftilus an laudi fit 264
Adagia aliquid plebeii habent 162. quid orationi pariant 159. eorum initium tantum veteres adduxere 160. eorum origo 161. eorum fcriptores 162
Adagii definitio 160
Additiones verborum elegantes 62 *feqq.*
Adiectiua cum infinitiuis non temere iungenda 50 nihil refert, vtrum ea fubftantiuis praeponas an poftponas 57. in *alis* vel *abilis* pleraque fufpecta 93 in *ofus* pleraque barbara funt 86

Adie-

Adiectiuum eleganter in substantiuum mutatur 70. inter hoc et substantiuum eleganter aliquid interponitur 58
Adiuncta luculentam reddunt orationem 277
Adolescentibus qui stilus concedendus 179 *seq.*
Adspiratio quando locum habeat 27
Aduerbia an cum iis praepositiones iungi possint 39
in *aliter* vel *abiliter* pleraque suspecta 93
Aduersariorum liber conficiendus 449
Adulationis et *laudationis* quod discrimen 344
Æ pro *AE* minus recte scribitur 23. *ae* litteris disiunctis rectius scribitur 25
Aedificiorum pulchritudo perfecta, quibus in rebus consistat 9. omnium non idem est πρέπον 78
Aetiologia exordii orationis pars 333. in syllogismo oratorio vbi adhibenda 288. loci communis pars 282
Aetiologiae interdum epistolarum argumentis accedunt 304 308
Affectuum concitatio an pulchritudini contraria sit 155
Ἀγὼν qualis dialogorum historicorum pars 367
Allegoria quid 147
Allegoriae nimiae placebant scriptoribus quarti saeculi 149
Altercationibus oratoriis quod dicendi genus conueniat 225
Ambiguitas acutam reddere potest orationem 265. inter iocandi modos 245
Ambitus in periodo qua in re consistat 112
Amphibolia inter iocandi modos 249
Amplificandi propositiones qui fontes 218
Amplificatio stili exercitatio est 487
Analogia inter fontes orthographiae 17. saepe cedit vsui 18
Analogiae grammaticae quae repugnant verba an suspectae Latinitatis sint 30.85
Analogiam non tuto sequi possumus in diiudicandis verbis 39.41. orthographiae sibi quidam finxerunt 18

Ana-

Analysis imitationis fundamentum 473
Analytici panegyrici qui sint 349
Anaphora figura rhetorica 155
Antanaclasis figura rhetorica 155. acutam reddere potest orationem 265
Ἀντιμετάθεσις figura rhetorica 156. ad stilum acutum pertinet 268
Antiquorum simplicitas in titulis epistolarum 311
Antispastus qualis pes 139
Antitheton figura rhetorica 156
Ἀφαίρεσις qualis figura 273
Apicis super syllabis longis quae ratio fuerit 19
Apodosis exordii orationis pars 333. in periodo composita pluribus potest membris constare, quam protasis 116. ei nonnumquam aliquid accedit veluti lacinia 117. nonnumquam antecedit protasin 117
Ἀποστροφὴ qualis figura 215
Ἀπροσδόκητον inter iocandi modos 251
Apte dicere quid 79. 168
Archaismi cauendi 17. 108
Argumenta declamationum vnde petenda 325. epistolarum elaboratiorum vnde petenda 306. integra vnde materiam sumere possint 280. singula declamationum quomodo elaboranda 327. singula quomodo disponi solent 467
Ἄρνησις qualis figura 273
Ars oratoria an sit 7 *seq.*
Artifici de sua arte credendum est 183
Artium disiunctio quid peperit 12
Asiaticis qualis placebat oratio 171
Asiaticum dicendi genus quare non conueniat dialogis 243
Asperitas et *vehementia* orationis quomodo differant 217
Asperum dicendi genus vbi adhibeatur 216
Asyndeta quibus conueniant 209
Asyndeton figura frequens est 69
Athenienses praecipue excolebant oratoriam 316

Atticis qualis placebat oratio 171
Atticum dicendi genus quare non conueniat dialogis 243
Auctorem quem quisque imitari debeat 457
Auctores de conscribendis epistolis plerique reprehenduntur 293 *seq.* dialogorum qui commendandi, qui reiiciendi 242. epistolarum principes 297. Latinae linguae fere omnes graecissant 92. Latinae linguae quo ordine legendi 399

B

B et *V* inuicem permutari solent 390
Barbara verba enumerantur satis multa 86
Barbari septentrionales rhythmis delectabantur 60
Barbaries veterum glossatorum et scholasticorum, quod ad cultum orationis, ostenditur 2
Barbarismi duplici modo fiunt 16
Barbarorum incursiones Latinitatem antiquam mutaverunt 86
Basis exordii orationis pars 333
B. D. S. M. siglae in titulis 380
Bibliorum vulgatorum interpres inter auctores Latinae linguae referri meretur 95
Breuitas epistolarum praecipua virtus 310
Burlesque quam vocent Galli 252

C

C antiquius est, quam *G* 37
C. sigla pro *Caius* 29
Canticum, In dulci iubilo, et similia, qua aetate facta 231
Captatio beneuolentiae, quid de ea censendum 336
Carminis solutio vt exercitationis genus commendatur 484
Castitas sermonis quando immutata 149
Casus obliqui dictionem obscurant 210. obliqui nominatiuo eleganter praeponuntur 55. per eos variatio quomodo instituenda 70

Caussas

Cauſſas rerum orator ex philoſophia petit 276
Cenotaphium et *epitaphium* quomodo differant 374
CH Graecorum proprium 27
Characteres diuerſi in vna oratione an habeant locum 200. perſonarum conſcribendi vnde copia accipienda 277. ſtili varii ac diuerſi 170. 181
Characteris notatio ſtili exercitium 489
Chriae Aphthonianae partes non temere omnes in eumdem locum congerendae 220
Chiaſmus quae figura ſit 128
Ciceroniani notantur 100
Circumductum dicendi genus quale 218
Circumſcriptiones nimis extenſae fatigant legentes 210
Circumſtantiae amplificationis fontes 487 *ſeq.*
Clauis de periodis quid ſignificet 141
Clauſulae quae conueniant grauitati orationis 215 *ſeq.*
CN. litterae initiales pro *Cnaeus* 29
Coarctatio ad ſtili formam mutandam commendatur 486
Codices calamo exarati non ſunt eiusdem pretii 21 *ſeq.* rariſſimi vltra aetatem barbaram adſcendunt 16. inter fontes orthographiae *ibid.* Latini admodum vitioſi 22. Graeci accuratiores *ibid.* quantum iis tribuendum auctoritatis in orthographiae regulis conſtituendis 21 *ſeq.*
Codicis Theodoſiani et Juſtiniani Latinitas, quid de ea ſentiendum 102
Conditiones, quibus ad conſtruendas periodos ſaepe opus eſt, vnde petendae ſint 278
Cogitationes quae veriores ſint aliis 4
Collectanea quomodo conficienda 443
Collocationem verborum ſi turbes, perit omnis gratia orationis 53
Colon ſignum quando ponendum 118. ceterum vide *Membrum.*
Colorum vocabula in *edo* ſuſpecta ſunt 93
Columna Duillii a quibus exhibeatur et illuſtretur 21
Comma vide *Inciſum.*

Commatis signum quando ponendum 118
Commensuratio (Symmetriam vocant) etiam in humani corporis fabrica cernitur 8
Comici dialogi quales 363. quae personae in iis eligendae 369. nonnumquam vtuntur frigidis tralationibus, vt risum moueant 145. quare vilissimis personis quam plurimas sententias tribuant 163
Communia epistolarum exordia vbi adhibenda 309
Comparatiui eleganter periodum claudunt 57. quae iis eleganter addas 63
Comparatiuus eleganter rei superatae postponitur 56
Compositionem qualem amet grauitas orationis 21
Concinnitas orationis qua in re consistat 110. quibuscum comparari possit 79. quid orationi conciliet 79
Concionatorium dicendi genus quomodo a philosophico differat 234 *seq.*
Conclusio epistolarum vnde sumenda 310. orationis qualis esse debeat 338
Conclusiones panegyricorum quales esse debeant 356 *seq.*
Concretum eleganter interdum ponitur pro abstracto 71
Congruentia quid orationi conciliet 80
Congruum vnde iudicandum 81
Coniunctionibus carens oratio obscura est 209
Connexio propositionum in conscribendis epistolis non semper necessaria 302
Consecratio in epitaphiis non temere omittebatur 302
Consectarium pro illustratione loci communis additur 283
Consensus dissimilium pulchritudinem efficit 8
Constructiones Graecae non Latinis substituendae 92 rariores obseruandae in legendis auctoribus 436 singulares occurrunt in titulis 389
Constructionis an certus sit ordo 52
Contraria, eorum vsus 278
Curatores operum publicorum quales fuerint 385

D

D epentheticum quorſum referendum, vtrum ad priorem, an ſequentem ſyllabam 30
D. ſigla pro *Decimus* 29. ſigla recens pro *Doctor* *ibid.*
Datiui in *abus* non ſemper obſeruantur antiquis 42
Datiuus quartae declinationis in *u* 42. eius loco vſus ſaepe exigit praepoſitionem cum ſuo caſu 48
Declamationes quae dicantur 320. in ſcholis ad quorum praecepta inſtituendae 319. qualis ſtilus iis conueniat 339. quae ſcribenti obſeruanda 321 *ſeqq.*
Decorum ſeruandum eſt in diuerſis dicendi generibus adhibendis 199
Definitio qualis ad amplificandas propoſitiones apta 219
Definitiones quales inſerendae orationi 272. vna cum diuiſione coniungi poſſunt 276
Dei opera ne tribuantur diis gentilibus 101
Δεινότης quomodo ab *vehementia* orationis differat 217 quae orationis forma 227
Deliberationibus nobiſcum inſtitutis quod dicendi genus conueniat 225
Deliberatiuum genus orationum vbi habuerit locum 316
Demonſtratiuum genus orationum vnde dictum 342 vbi habuerit locum 316
Deorum nominibus in quantum vti liceat 153
Deriuata antiqua licentius facta, quam recentiora 34
Deriuatio e Latinis vel Graecis inter fontes orthographiae 17
Deſcriptio ſtili exercitationis genus 491
Deſcriptiones amplificationis fontes 487. quales ad καλλωπισμὸν faciant 221
Dialecti Latinae linguae quae exſtiterint ex barbarorum incurſionibus 86
Dialogi qui cum voluptate et fructu legantur 360 eorum vſus hodie rarior 358. eorum definitio 361

eorum diuiſio 363. quae comicorum partes 370 quae hiſtoricorum 365. quales perſonae comicis eligendae 369. quales hiſtoricis 364
Diatypoſis, eius vſus 278
Dichoreus qualis pes 139
Dictio qualis conueniat τῷ σεμνῷ orationis 214. quomodo poetica differat ab oratoria 107
Dictionaria vide *Lexica*.
Διδασκαλικὸν orationum genus nouum 318. quid de eo ſentiendum 320
Dignitas orationis quae 222
D. I. M. S. ſiglae in epitaphiis 377
Diſciplina quid ad formandum oratorem conducat 10
Diſciplinis tradendis adhiberi poſſunt verba Graeca 89
Diſpoſitio argumentorum in declamationibus 326. epiſtolae elaboratioris quomodo facienda 307. exordiorum in declamationibus 333
Diſpoſitionem auctorum quomodo imitemur 466
Diuidendae voces quomodo ſint 29 *ſeq.*
Diuiſio ad amplificandam orationem pertinet 275
Diuiſiones et ſubdiuiſiones membrorum nihil faciunt ad perſpicuitatem 208
D. M. S. ſiglae in epitaphiis 377
D. O. M. S. ſiglae in titulis *ibid.*
Dubitandi formulae vbi locum habeant 214

E

E praepoſitio an cum aduerbiis iungi poſſit 39
Eccleſiaſtica verba quae dicantur 95
Editiones auctorum comparandae optimae 436
Effecta luculentam orationem reddunt 277
Eichelſtein quale monumentum 374
Elegantia Latinae linguae magna in particulis 43
Elegantiarum Latinae linguae ſcriptores recenſentur 54
Elegantiores litterae proprie recteque loquentibus quae ſint 2. qui iis operam dare hodie dicantur ex praua conſuetudine 1

Ellipſes

Ellipses quae elegantiam orationi concilient 64 *seq.*
Ellipsis figura quo referenda sit 239
Elocutio maxima et difficillima pars eloquentiae est 78
quot eius summa capita sint - *ibid.*
Elogia ab characteribus differunt 489
Eloquentes et sapientes olim pro iisdem habebantur 112
Eloquentia est loquens sapientia 4. non in verbis consistit tantum 11. sine philosophia quo abierit 12 an arte obtineri, certe adiuuari possit 7 *seq.*
Eloquutionem auctorum quomodo imitemur 470
Emphasis caussa adhiberi possunt verba Graeca in oratione Latina 90
Enallage infinitiui figura propria historicis 238
Ἐναντιοφανὴς praecipuus iocorum fons 251
Enthymema oratorium quid 291
Enthymemata quomodo reddantur acuta 269
Epanalepsis figura perspicuitati propria est 207. schema poetis proprium 263
Epanodos figura rhetorica 155. ad stilum acutum pertinet 267
Ἐπανόρθωσις figura rhetorica 157
Ἐπεισόδια non omnia improbanda 252
Ἐπίκρισις quae figura 215
Epilogus dialogi historici qualis 369
Epistolae elaboratiores quomodo scribendae 305. quo stilo conscribendae 257
Epistolas familiares conscribendi ratio 301
Epistolarum conclusiones vnde sumendae 310. exordia qualia 308. quibus hodie vtimur, diuisio 300 tituli et subscriptiones quales esse debeant 311. varia sunt genera 295. praecipui auctores 297
Epistolicae institutiones pleraeque nullius vsus sunt 293
Episynapsin quid antiqui rhetores dicant 117
Epitaphia quomodo facienda 376. hodierna non probantur eruditis 374
Epitheta poetarum orationi prosae non accommodanda 106. quae ad sublimitatem conducant 190

quae ornent et quae frigidam reddant orationem 196 *seq.* quibus poetae vtantur 107. 259 *seq.* qualia ad καλλωπισμὸν faciant 221
Eruditio an facultate Latinae linguae consistat 3. quibus in rebus posita sit *ibid.*
& aut & monogramma pro *et* reprehenditur 29
&c. pro *et cetera* improbatur *ibid.*
Ethopoeia vt stili exercitatio commendatur 492
Etymologia qua in re versetur 37. qui ei operam dederint *ibid.* eius ratio sequenda in orthographia 17. 19
Euphonia in scribendo non negligenda 17. eius iudicium lubricum 27
Exaggeratum dicendi genus in quo consistat 218
Excerpta conficienda sunt ex auctoribus 442
Exclamationes non decent historicum 240
Exempla optima ad imitandum proponenda 453
Exemplis hodie plerumque in grammaticorum libellis peccatur 14
Exercitatio stili necessaria 479. ei multum debetur in formando oratore 9 *seq.*
Exile de oratione dictum, quae eius ratio sit 5
Exordia epistolarum qualia 308. generalia declamationum 330. panegyricorum qualia esse debeant 356 *seq.* specialia declamationum 331. eorum dispositio in declamationibus 333. quae eorum genera suauissima in declamationibus 332
Exordium dialogorum historicorum quibus partibus constet 365
Exscribere auctorem et imitari differunt 453
Extenuatio sui quando oratori cauenda 331

F

Facetiae quare *sales* dicantur 245
Familiaris epistolas conscribendi ratio 301
Feudalium librorum Latinitas, quid de ea sentiendum 103

Figurae noxiae quae Auguſtino dicantur 153. quae conueniant τῷ σεμνῷ 215. quae impediant τὸ σεμνὸν *ibid.* quae vehementiae orationis conueniant 217 quae veluti propriae hiſtoricis 238. quales ad καλλωπισμὸν pertineant 221. quales poetae vſurpent 260. ſelectiores quid orationi concilient 154 *ſeq.* quibus vti poſſit hiſtoricus 240
Floridum dicendi genus quale 222
Formae dicendi quot 200 *ſeq.*
Formula ſub calcem MSS. *contuli, emendaui, recognoui*, cuius ſit fidei 21
Formulae antiquae ſollemnes quid orationi concilient 158. connectendi frequentiſſimae apud hiſtoricos 237. eleganter orationi quae inſerantur 56. poetarum orationi proſae non admittendae 106. quaedam in dialogis elegantes 244. quibus aliorum verba directe adducuntur 59
Frigus orationis vnde oriatur 193
Fundamenta Latinitatis cultioris certa demonſtrari poſſunt 8. ſtili philoſophica quae 271. quotuplicia ſint 272
Fuſa oratio quomodo exſiſtat 113. quando ea oratores vti dicantur 136
Futurum ſubiunctiui rectius futurum rei perfectae, ſiue futurum exactum dicitur 49

G

G et *C* alternant 37
Gallica dialectus vnde enata 395. verba in Latinam linguam inuecta barbara habentur 86
Genera dicendi quot 170. 181 *ſeq.* ad magnitudinem orationis pertinentia 211. ad pulchritudinem pertinentia 220. quomodo differant 223. τῆς δεινότητος 227. vide etiam infra *Stilus.*
Geneſis imitationis fundamentum 473. quid in ea obſeruandum 476
Gentilium deorum nomina ne tribuantur Deo 101
Genus dicendi ignauum in vitio ponitur 225

Germanica verba in quantum in ſtilo elegantiore locum habere poſſint 87

Gerundia eleganter in participium in *dus* mutantur 73

Gloſſatores multa finxere verba inſolita 39. verum orationis cultum neglexere 2. quid de eorum, qui in ius ciuile commentati ſunt, Latinitate ſentiendum 103

Gnome et *noema* quid differant 164

Graeca lingua quare Latinae praeferenda ſit 90

Graeca vocabula, in quantum iis abſtinendum in oratione elegantiore 88

Graeci primum oratoriam excoluerunt 315. quotuplex iis orationum genus 316. quo antiquiores, eo magis vſi ſunt litteris maiuſculis 25. eorum accentus et ſpiritus an reiiciendi ſint 18

Graeciſmi in oratione Latina vitandi 91. qui tales ſint 92. eos maxime amant poetae 261

Grammatica non debet tractari a tironibus omnium rerum rudibus 15. quid doceat 12. quare oratori futuro tradenda ſit primo 13. quare plerumque negligatur a pueris etiam ingenioſis 15. eius elogium *ibid.* eam ſummi viri omni tempore coluerunt 16

Grammaticae, quare nonnulli eas ſcripſerint ſtilo Latino 15. quae maiores et philoſophicae commendabiles ſint *ibid.*

Grammaticorum quorumdam faſtus notatur 3. vulgares libelli notantur 14

Grandis oratio quae caueat 6

Graue dicendi genus quale 212

Grauitas maxime decet hiſtoricos pragmaticos 239

H

H littera vide *Adſpiratio.*

Helleniſmus vide *Graeciſmus.*

Hiatum orationis quibus interdum Cicero expleat 107

Hibrida verba quae dicantur 83
Hiſpanica dialectus vnde enata 395
Hiſtoria eſt proxima poeſi 238. pragmatica quae 199 ſubminiſtrat panegyricis argumenta 350. an ei orationes integras inſerere deceat 256
Hiſtorica argumenta in panegyricis quomodo tractanda 352
Hiſtorici dialogi quales 363
Hiſtoricus ſtilus qualis 236
H. M. H. S. ſiglae in epitaphiis 380
Honoris tituli an ab initio ſcribendi litteris maiuſculis 24
H. S. E. S. T. T. L. ſiglae in epitaphiis 378
Humaniores litterae vnde dicantur 1
Hyperbole figura minime ferenda in hiſtorico 241. non ſemper frigida eſt 195
Hypotypoſis, eius vſus 278

I

I littera exilis eſt 215. duplex aut longum grandius pinxerunt veteres 23
J vel J pro *I* praue pingitur 23
j pro *i* praue pingitur 25
ICtus pro *iure conſultus* improbatur 29
Ideae dicendi quot 200 *ſeq.* quare ſic dicantur 202
Ἰδιωτισμὸς ſtilus tenuis dicitur 186
Ieiunum de oratione dictum, quae eius ratio ſit 5
Illuſtratio in ſyllogiſmo oratorio vbi adhibenda 288 loci communis vnde petenda 282 *ſeq.*
Illuſtrationes interdum epiſtolarum argumentis accedunt 304. 308
Imagines rerum vt exprimant poetae, quid faciant 107
Imago figura rhetorica 156
Imitari quem nos oporteat 453 *ſeqq.*
Imitatio de ea quaedam obſeruationes 479. omnis nos capit et delectat 360. quomodo diuidatur 458 quo-

quomodo prudenter instituenda 453 *seq.* eius definitio 452. eius duo sunt capita 476
Imperantes qualis oratio deceat 183
In syllaba ante liquidas an *n* retineat 17
Incisim loqui quid 114. vbi dicendum sit 138
Incisum quid 114
Infinitiui si ponantur pro coniunctiuis, gerundiis, participiis, Graecismos pariunt 92. olim soli in vsu fuere 238
Ingenia omnia non ad eumdem stilum apta 179
Ingenium et exercitatio an sine arte sufficiant ad oratorem instruendum 7. et exercitatio plurimum valent ad oratorem formandum 9 *seq.* eius definitio 9 eius cum agro comparatio exposita 11
Inscriptio epistolae interdum exordium praebet 309
Inscriptiones veterum quando hodie imitemur 373 quid de iis obseruandum 375. earum diuisio in nouas et antiquas 371. quales nouae sint 372. veterum vsus in orthographia 16. 20 *seq.* vide etiam *Tituli, Lapides litterati.*
Interpunctionis ratio quae 118. 119. vtilitas 119
Interrogationes non decent historicum 240. quae eleganter addantur 66
Inuentio thematum ad declamationes vnde 324
Inuentionem auctorum quomodo imitemur 464
Iocandi modi praecipui enarrantur 245 *seq.*
Ioci conueniunt dialogis 245. qui cauendi 252
Ironia inter iocandi modos 248. tota pertinet ad stilum acutum 266
Ἰσόπλευρα quae proprie dicantur 131
Ἰσόπλευρος periodus quae *ibid.*
Ἰσοσκελεῖς periodi quae 131 *seq.*
Itali quare nolint Latine loqui in sermonibus 87
Italica dialectus vnde enata 395. verba in Latinam linguam inuecta barbara habentur 86
Iucunditas argumenti declamationibus necessaria 323
Iudicia ingeniosa obseruanda in legendis auctoribus 440

Iudiciale dicendi genus vbi habuerit locum 316
I. V. D. ſiglis hodie vtimur pro *Iuris vtriuſque doctor* 29
Iureconſulti veteres affectatione quadam graeciſſant 93 qui eorum ſermone puro vſi 232. eorum quaedam verba vitanda ſunt 101

K

K Graecorum proprium 27
Καλλωπισμὸς qualis 220
Κατασκευὴ exordii orationis pars 333
Καταφορὰ quae dicatur 134. an ſemper ſit in vitio poſita 135

L

L. ſigla pro *Lucius* 29
L. ſigla recens pro *Licentiatus* *ibid.*
Laconibus qualis placebat oratio 171
Lapicidarum peccata ſcripturae notantur 20 *ſeq.*
Lapides litterati inter fontes orthographiae 16. vide etiam *Inſcriptiones.*
Latina lingua in demortuis habenda 395. an vſu ſolo loquendi addiſci poſſit 396 *ſeq.* quae in ea colenda duo cauenda ſint extrema 1. an eius facultas eruditio appellanda ſit 3
Latine dicere vnde diſcendum 81
Latinis verbis an accentus adpingendi ſint 18
Latinitatis cultioris regulae certae dari poſſunt 8
Laudationis et *adulationis* quod diſcrimen 344
Lectio auctorum, quid in ea obſeruandum ſit 435 *ſeqq.* ea lingua Latina addiſcenda 396
Legum regiarum et duodecim tabularum Latinitas quae 102
Lexica realia 451. vulgaria notantur 37. 39
Lexicum bonum perlegendum eſſe ſuadetur 43. 81
Librariorum oſcitatio notatur 22

Lingua

Lingua quamdiu viuit, mutatur 21. an alicuius facultas eruditio appellanda ſit 3
Linguae ab initio inopes 238. hodiernae non adhibendae titulis publicis 373 *ſeq.* eruditae quae dicantur 2
Litterae humaniores vnde appellentur 1. maiuſculae, in iis exarandis quae ſequenda ſint exempla et regulae 23 *ſeq.* minuſculae quare introductae ſint 25 quae in iis exarandis ſequendae ſint regulae 25 *ſeq.* eas non temere geminauere librarii antiqui 36. an minoribus vſi ſint Romani 24 *ſeq.*
L. L. Q. ſiglae in titulis 380
Loca claſſica in legendis auctoribus obſeruanda 441
Loci et temporis notiones ſaepe alternant 44
Loci argumentorum in ſcribendis epiſtolis cuius ſint vſus 307. communes in panegyricis quomodo inveniendi 351 *ſeq.* communes reales conficiendi ſunt 450. communes etiam in panegyricis locum habent 350 *ſeq.* dialectici ad inuenienda argumenta orationis cuius vſus ſint 325 *ſeq.*
Locus communis oratorius differt a progymnaſmatico 282. communis quid 280. eius partes 282
LVB. litterae initiales quid ſignificent 29
Luſitanica dialectus vnde enata 395

M

M litterae repetitio aliquid ingrati habet 64
M' ſigla pro *Manius* 29
M. ſigla pro *Marcus* 29
M. ſigla recens pro *Magiſter* 29
Macaronicum dicendi genus quale 253
Maculoſum de oratione dictum, quae eius ratio ſit 6
Magiſter linguae vulgaris quomodo differat a rhetore philoſopho 4
Magnitudo orationis, quae genera ei ſubſint 211
Μακρόκωλοι periodi quae 130
Μαλίγματα quae ſint 150

Manu-

Manuſcripti vide *Codices calamo exarati.*
Marmora vide *Tituli.*
Materia inſcriptionum vnde petenda 375. orationis vnde ſumenda 271
Matheſis philoſophantibus neceſſaria eſt *ibid.*
Membra periodi et partes periodi differunt 116. periodi compoſitae ne ſint nimis inaequalia 130. breviora ſaepe obſcurant orationem 207. prolixiora obſcurant periodum 205. qualia conueniant grauitati orationis 215. quae vehementiae orationis conueniant 217. ſyllogiſmi oratorii quomodo diſponenda 288
Membratim loqui et ſcribere quid 114. dicendum vbi ſit 138
Membris tribus quaeſtionis quae particulae adhibeantur 50
Membrum periodi quid 115. poſtremum periodi longius eſſe poteſt 132
Medici multa verba ex Arabicorum librorum verſionibus ſuis libris immiſcuerunt 105. qui eorum ſermone puro vſi 232
Medicum bonum quae efficiant 10 *ſeq.*
Μέγεθος orationis quid 211. quomodo a ſtilo magnifico differat 212
Memoriae non confitendum 442
Μερισμὸς qualis figura 274. ad genus dicendi exaggeratum facit 219. amplificationis fons 487
Μετάληψις poetarum figura 260. inter iocandi modos 247
Metaphora vide *Translatio.*
Methodus qualis ad σεμνότητα pertineat 214. cauſſalis ſcholaſticorum quae 277
Metonymia an ad ornatum faciat 150. quid in hoc tropo cauendum 153
Metri cauſſa quid facere conentur poetae 107
Mixtum genus panegyricorum quod 350
Μοῖρoι periodi quae 130
Monachi exarauere codices 22

Moni-

Monimenta publica quomodo inſcribenda 384. vetera litteraria non eiusdem ſunt auctoritatis in orthographia demonſtranda 20 *ſeq.*
Moratam orationem quae reddant 223
Moratum dicendi genus epiſtolis ſcribendis valde neceſſarium 257
Mores perſonis in dialogis conueniant 243. quos ſpectare debeat orator 223
Myſteria quomodo ſint tractanda 214
Myſteriis noſtrorum ſacrorum non licet applicare verba e ſacris profanis petita 100

N

Narratio exordii in dialogis hiſtoricis quae 366. quomodo inſtituatur *ibid. ſeq.*
Narrationes vt perſpicuae ſint, quibus caſibus incipiendae 210
Narrationi rerum, quae celeriter ſe inſequutae ſunt, quod dicendi genus conueniat 224
Nomen ſaepe eleganter mutatur in verbum 71
Nomina in inſcriptionibus non longo titulorum ſyrmate oneranda 377. 384. plerumque falſo ſcribuntur 30. quae eius rei cauſſa 31
Nominatiuus caſibus obliquis eleganter poſtponitur 55 pluralis in *is* frequens 42
Nominibus propriis contemtus cauſſa additur *quidam* 65
Notae eruditorum ad auctores quando conſulendae 436
Numerum orationis qui ſentire poſſint 54
Numerus an debeat ineſſe orationi graui 216. oratorius quid conciliet orationi 138. quid de eo obſeruandum 138. 139
Numi antiqui praeferendi ſunt titulis 21
Numiſmata inter fontes orthographiae 16. quantus eorum vſus in orthographia 20 *ſeq.*

O

O littera magni ſonus eſt 214
Obſcuritas orationis ſuſpecta 233. quaedam eſt ab lectore *ibid.*
Obſeruanda quae ſint in auctoribus legendis 436
æ perperam coniungitur pro *oe* 23
oe litteris disiunctis rectius exaratur 25
Opera publica titulis ad veterum exempla factis ornanda 373. iis non inſcribenda priuatorum nomina 378
Opifices litterati erant fere ex Graecia 20
Oratio a declamatione quid differat 320. an in ea ſyllogiſmis vti liceat 286. *barbara*, *ſophiſtica* et *caſta* quantum inter ſe diſtent 5. quis de iis iudicare poſſit 6. *concinna* ſiue *dimenſa* et oratio *fuſa* ſibi contrariae 111. *maculoſa* quae dicatur 6. *turgida* quae *ibid.* qualis viro eloquente digna ſit 2. rebus caſſa aut male congruens non poteſt eſſe pulchra 4 *τεμνὴ* an eadem forma debeat procedere 216 tota periodica non ferenda 137
Orationes hodiernae an ad iſta tria genera reuocari poſſint 317. integras an deceat hiſtoriae inſerere 256
Orationi ſcholaſticae qualis ſtilus conueniat 339
Orationis habitus diuerſus pro ſcriptionum generibus 13. numeroſae quanta vis ſit 53. virtutes quae 79 *ſeq.*
Orationum genera quot hodie ſint 320. veterum tria erant genera 316
Orator an ſine artis ope formari poſſit 7. *δεινὸς* quis ſit 228. quando frigidus fiat 193
Oratorem perfectum quae efficiant 10
Oratores Graeci verſibus poetarum vſi ſunt 165 Latini non item 166. non ſemper *ἀκρίβειαν* philoſophorum ſequuntur 272. non verborum parci eſſe debent 210. quo ſtilo vtantur 255

Oratori futuro cur a grammatica potius, quam philosophia initium capiendum sit 13
Oratoria excerpta quomodo facienda 451
Oratoriam qui primum excoluerint 315
Ordinem verborum exturbant poetae 262
Ordo propositionum prius cogitandus in scribendis epistolis 302. an verborum perpetuus sit in Latina lingua 52. verborum ne sit perturbatus 205
Ornatus quid orationi conciliet 80
Orthographia prima grammaticae pars 16. seruit consuetudini 18. veterum, in ea multa immutata sunt 21
Orthographiae adfectatae vitium qui incurrant 17 *seq.* qui in contrarium 19. Latinae fontes 16. quae duo extrema fugienda *ibid.* ratio in titulis diuersa 389. scriptores qui 16
Ὀρθότης quae figura 215
Ὀξύμωρον figura rhetorica 157. totum pertinet ad stilum acutum 267

P

Paeon tertius qualis pes 139
Pandectarum Latinitas, quid de ea sentiendum 102
Panegyricae orationes quae dicantur 321
Panegyricorum argumenta vnde petenda 350. argumenta quomodo disponenda 351. quot genera sint 349. stilus qualis sit 355
Panegyricus quis sit 341
Paradiastole figura rhetorica 156
Paradoxa pertinent ad stilum acutum 267. an in declamationibus tractare liceat 322 *seq.*
Παράγραμμα inter iocandi modos 246
Paraphrases Delphinianae nullius sunt pretii 486

Παρασκευὴ dialogorum comicorum qualis 370. dialogorum historicorum pars 365
Παρήχησις acutam reddere potest orationem 265
Parentheses crebriores et prolixiores obscurant orationem 206. elegantes 56 *seq.*
Παρένθυρσος quale dicendi genus 226
Παρονομασία figura rhetorica 155. acutam reddere potest orationem 265
Partes periodi differunt a membris 116
Participia, per ea saepe variatio optime procedit 71 *seq.*
Participium eleganter verbo iungitur, vt antecedens consequenti 66. in *dus* omnium temporum est 74
Particulae connectendi in periodis compositis vsitatae 123. copulatiuae saepe omittuntur 69 in iis magnae Latinae linguae elegantia sita est 43. qui eas collegerint *ibid.*
Patres ecclesiae in ὁμοιοτελεύτοις delicias quaesiuere 60. ecclesiae occidentalis multa verba minus Latina inuexerunt 95
Patribus christianis ratio dialogica placuit 358
Pedes quales conueniant grauitati orationis 215. qui in clausulis periodorum elegantissimi 138
Periodi conciliant orationi concinnitatem 110. vltra quatuor membra non excrescere debent 132 vnde ornari possint 275 *seq.* bimembres sunt vel aequales vel inaequales 130. caussales quomodo fiant 277. quatrimembres quomodo fiant 126 *seq.* quatrimembres vbi habeant locum 138. trimembres quomodo fieri possint e bimembribus 123. trimembres sunt vel ἰσόπλευροι vel ἰσοσκελεῖς 130
Periodica circumductio quae 137
Περιοδικὸν quid 133
Periodorum plura nomina Graeca 141. vsus modicus commendatur 137
Periodos quales forment historici 239

Periodum quae eleganter claudant 57
Periodus, eius definitio 112. praecipuae leges *ibid. seq.* qui eius rationem accuratius discere velint, quos adeant 111. quotuplex sit 114. bimembris quae 120. caussalis bimembris *ibid.* caussalis trimembris 125. comparatiua bimembris 121. composita quae 115. eius partes non semper aequales sunt 116. composita quotuplex 115. concessiua, disiunctiua, copulatiua bimembres 122. concessiua trimembris 124. conditionalis bimembris 120 contraria bimembris 120 *seq.* contraria trimembris 124. copulatiua trimembris *ibid.* quatrimembris omnium absolutissima est 125 simplex quae 114. simplex quomodo possit a propositione logica distingui 114. χιαζομένη quae dicatur 128
Periphrasis figura rhetorica 157
Persona tertia appellandi mos prauus 314
Personae quales dialogis historicis conueniant 364 quales in dialogis comicis 369
Personarum partes in dialogis historicis quomodo distribuendae 367
Perspicuitas maxime necessaria historico 239
Persuadere an finis oratoriae sit 315
PH Graecorum proprium 27
Philosophandi ratio quae a stilo cultiore auocet 13
Philosophi multa verba minus Latina suis admiscuerunt, quae cauenda 105. non respuunt acumen, elegantiam sermonis et sales, si vltro se offerant 233 *seq.* qui eorum sermone puro vsi 232
Philosophia academica ad artem oratoriam valde commoda 323. cur ab ea futuro oratori initium capiendum non sit 13. humanioris doctrinae pars est 1. quid oratori futuro suppeditet 12. sine eloquentia quo abierit *ibid.*

Philosophiae emendatores qui dicuntur, notantur 166. nomine quid intelligatur 13. descriptio 276
Philosophica stili fundamenta qualia 270 *seq.*
Phrases ecclesiasticae quatenus retinendae 95. elegantiores obseruandae in legendis auctoribus 436
Phrasis poetarum qualis 261
Pluratiuo numero quando aliorum nomina efferant veteres 153. numero veteres de se modestiae caussa vsi *ibid.*
Πνεῦμα quid 133. quomodo differat a τάσει 135 vbi habeat locum 138
Πνεύματος duo sunt genera 134
Poetae adiectiua cum infinitiuis ponunt 50. nonnumquam duriuscule loquuti 151. regnant in numero 139. saepe graecissant 92
Poetarum lectione an opus sit 429. quae eorum ratio sermonis 106. qualis stilus 259. verbis non temere vtendum 107
Poetis etiam epitheta otiosa concedi debent 198
Politicum thema etiam in oratione tractari potest 281
Politicus stilus qualis 255
Pontifices maximi funera non adspicere debebant 442
PR. litterae initiales quid significent 29
Praecepta epistolica quae optima sint 295. grammatices hodie plerumque satis bona libellis traduntur 14
Praeceptorum vsus in addiscenda oratoria 9 *seq.*
Praenominum abbreuiationes 29
Praepositio cum suo casu loco datiui 48
Praepositiones geminarunt antiqui 39. ne sine exemplo veterum adhibeantur 50. quando in compositione vltimam consonantem mutent 27
Principes nonnulli olim panegyricos deprecati sunt 343

Principi qualis oratio conueniat 199
Principum nomina inscribenda operibus publicis 376 384
Progymnasmata enarrantur 493
Prologus exordii in dialogis historicis qualis sit 365 quomodo elaboretur 366
Pronomen relatiuum in prosa ab initio commatis esse debet 58
Pronomina possessiua vtrum substantiuis postponenda, an praeponenda sint 57 *seq.* plura vnius commatis eleganter coniunguntur 58
Pronunciandi ratio veterum periit 21
Pronunciatio quomodo hodie se habeat 139 *seq.* verbi alicuius deprauata inter iocandi modos 246
Propositio comparatiuum sequens eleganter comparatiuo praemittitur 56. logica et periodus quomodo differant 113. quae in enthymemate omittenda 291. vna regnat in epistolis elaboratioribus 305
Propositiones conditionales vbi eleganter ponantur 56. incidentes vbi eleganter collocandae 55 syllogismi oratorii quomodo disponendae 288 vnde reddantur acutiores 267
Propria epistolarum exordia vbi adhibenda 309
Prosodia inter fontes orthographiae 17
Protasi nonnumquam aliquid accedit veluti lacinia 117
Πρότασις exordii orationis pars 333. in periodo composita pluribus potest membris constare, quam ἀπότασις 116
Prouerbia quaerendi studium auctorum sensum saepe corrupit 245. vide *Adagia.*
Pueri etiam ingeniosi quare plerumque negligenda grammatica peccent 15. omnium rerum rudes grammaticam tractare non debent 15
Puerilis imitatio qualis 458. 461
Pulchritudinis definitio 9. regulae quaedam primae dari possunt 9. orationis genera, 220
Pul-

Pulchritudo aedificiorum perfecta quibus in rebus consistat 9. de ea iudicia sunt diuersa 3. omnis qua in re consistat 8. qualis deceat historicum 239
Pulchrum quotuplex 181
Puncta duo quando ponenda 118
Punctum vnum quando ponendum *ibid.*
Puritas sermonis maxime pertinet ad stilum historicum 237

Q

q. aut *q;* pro *que* reprehenditur 29

R

R cum adspiratione tantum in verbis originis Graecae 27
Ratiocinatio perfecta periodo quatrimembri plerumque includitur 125
Rerum in legendis auctoribus maxime habenda est ratio 441
Resp. pro *res publica* improbatur 29
Retorsio iocandi modus 247
Rhetor philosophus quomodo differat a magistro linguae vulgaris 4
Rhetorica quid doceat 12
Rhetorices partes 77
Rhetorum veterum praecepta qualem vsum adhuc habeant 319
Rhodiis qualis placebat oratio 171
Rhodium dicendi genus conuenit dialogis 242 *seq.*
Romani an etiam vsi sint litteris minoribus 24 *seq.*
Rotunditas de periodis quid significet 142

S

Salutationes quae ex epistolis Latinis elaboratioribus proscribendae 313
Sapientia et *eloquentia* olim non erant disiunctae 12
Satyrae Menippeae qui nobis exempla dederunt 168
Schemata quae grandem orationem reddant 192
Schoenotenes quid 136
Scholasticae philosophiae quaedam vocabula 105
Scholastici decus orationis in ineptiis collocauerunt 2. multa finxere verba insolita 9
Scholiastae veteres non praetermittendi 448
Scriptione sola an disci possit Latina lingua 397
Scriptionibus omnibus non idem conuenit stilus 79
Scriptionum varia sunt genera 13
Scriptores ne elegantiis Latinae linguae notantur 54
Seiugatio schema poetis proprium 263
Semicolon quando ponendum 118
Σεμνῶς dicere quid 213
Senes qui stilus deceat 180
Sententia vna vel centies variari potest 70
Sententiae non debent frequentari 163. ornant orationem 162. orationis vnde suppeditentur 12 praeclarae etiam ad orationem commendandam requiruntur 11. quae ad *σεμνότητα* pertineant 213 *seq.* quales ad sublimitatem orationis faciant 190 *seq.* toti orationi materiam praebere possunt 279
Sententiarum virtutes quae 162
Sententias apte disponere et ornare vnde discatur 12 quaerendi studium saepe auctorum sensum corrupit 45
Sepulcra Romani condebant iuxta vias 379
Sermo non publici sermonis laudi est 17
SEX. litterae initiales pro *Sextus* 29
Signa interpungendi, quomodo ea obseruanda 118
Solutio carminis pueris commendatur 484

Sonora

Sonora, quae verba sic dicantur 12
Sophistarum veterum eloquentia cuius modi fuerit 3
Sophisticum dicendi genus quale 220
SP. litterae initiales pro *Spurius* 29
Spinosum de oratione si dicatur, quae ratio sit 5
Splendidum dicendi genus quale 217
S. P. Q. R. siglae quid significent 29
Statuae antiquissimis temporibus non inscribebantur 376
Stili diuersitas quod ad breuitatem et vbertatem attinet 170. quod ad eius quantitatem 181 quod ad materiam 200. exercitatio necessaria 479. ratio an praeceptis tradi possit 7 *seq.*
Stilus quisnam vere elegans 6. pro scriptionis genere diuersus sit 79. non in sola phraseologia consistit 453. qui praeferendus 179. qualis orationi toti conueniat 339. acutus atque argutus qualis 263. Asiaticus qualis 175. Atticus qualis 173. concitatus qualis 224. cultior ex quibus fontibus petendus sit 12. dialogicus qualis 242. elegantior quibus in rebus cernatur 11. epistolicus qualis 257. floridus qualis 222. frigidus qualis 193. historicus qualis 236. inaequalis siue inconstans qualis 187. Laconicus qualis 170. lapidaris qualis 388. magnificus qualis 188. magnificus quomodo a magnitudine orationis differat 212 mediocris qualis 187. mediocris vbi habeat locum 199. moratus qualis 223. obscurus qualis 202. oratorius qualis 255. panegyricorum qualis sit 355. perspicuus quibus rebus cernatur 202. 204. philosophicus qualis et vbi adhibendus 229. poeticus qualis. 259. politicus siue ciuilis qualis 255. purus et concinnus non ipsa est eruditio 3. Rhodius qualis 177. siccus cuiusmodi 185. siccus et barbarus an docentibus conueniat 231. sophisticus

qualis 220 *seq.* sublimis vbi habeat locum 199 tenuis qualis 185. tenuis vbi habeat locum 199
Sublime orationis quibus in rebus consistit 189
Sublimitas cogitandi et verba magnifica differunt 200
Subscriptiones epistolarum quid in iis obseruandum 311
Substantiua an scribenda ab initio litteris maiusculis 24
Substantiuum eleganter in adiectiuum commutatur 70
Supinum prius eleganter in participium in *dus* mutatur 74
Superlatiui eleganter periodum claudunt 57. saepe mutantur in comparatiuos 71
Superlatiuis quae eleganter addantur 63
Superlatiuorum descriptiones variae 74
Syllabae breues quibus rebus aptae 140. longae apice signatae in quorum vsum 19. longae quibus rebus aptae 140
Syllogismi oratorii definitio 287. oratorii vsus 285 elaboratio 288
Syllogismorum formulis non vbique vti debent docentes 231
Syllogismus oratorius quomodo ab enthymemate oratorio differat 291
Symmetria quae dicatur 8
Synecdoche an ad ornatum faciat 150. quid in hoc tropo cauendum 153
Σύγκρισις qualis figura 274
Synonymicae phrases ad variationem conducunt 70
Syntaxis ornata quibus in rebus versetur 51. vitiosa cauenda 47
Synthetici panegyrici qui sint 349

T

Tabulae aeneae inter fontes orthographiae 16
Τάσις quae dicatur 133. 135. an in vitio sit posita semper 135. quid modo differat a πνεύματι *ibid.*
Temporis et loci notiones saepe alternant 44
Tenuis oratio conuenit dialogis 242
Testimonia adhibentur iocandi caussa 246
Th Graecorum proprium 27
Themata qualia declamationibus deligenda 321
Theologicis de rebus scripturi quos legant 95
Theologorum qui sermone puro vsi 232. recentiorum qui elegantius scribant 95
Thesis loci communis pars 282. pars exordii orationis 333
Tituli vide *Inscriptiones.* epistolarum, quid in iis obseruandum 311. magnorum principum an Latinius reddi possint 84
Titulorum christianorum scriptura vitiosissima 22
Titulus Romanus saeculi quarti 25
Tractatio dialogorum historicorum quomodo instituenda 367
Translatio audacior quomodo emolliri possit 150 quare inuenta 142. quid orationi conciliet 141 quid sit 142
Translationes non conueniunt stilo philosophico 230 paucae in perspicua oratione locum habent 209 quae in iis obseruanda 143. quae in iis cauenda 144. quales ad καλλωπισμὸν faciant 221 quales conueniant τῷ σεμνῷ 215. quasdam necessitas peperit 142. quando frigidae flant 195
Tropi quare inuenti 151
Turgidum de oratione si dicatur, quae ratio sit 6

V

U pro *V* perperam exaratur 23
V et *B* inuicem permutari solent 390

V post

V post *Q* quidam sedulo omiserunt 18
v litterae minusculae scribendi ratio 26
Variatio quotuplex 69. grammatica quotuplex 69
Variationes pueris commendantur 482
Variationis grammaticae regulae 70
Vehementia orationis quae, et quomodo ab *asperitate* differat 217. non conuenit historico 240
Veneres orationis nimiae quid efficiant 5 *seq.*
Verba abbreuianda raro sunt 28. barbarae originis vitanda 86. diuidendi quae ratio sequenda 29 *seq.* ecclesiastica quatenus adhibenda 95. elegantiae caussa addita 62 *seq.* elegantiora obseruanda in legendis auctoribus 436. ἐμφατικώτερα quae 189. e sacris profanis petita an nostris ritibus applicari possint 100. hibrida vitanda 83. in quantum pulchra sint 4. 12 magnifica et sublimitas cogitandi et rerum differunt 200. non sunt separanda a rebus 200 ob cura quae 204. obsoleta cauenda 108. ὁμοιοτέλευτα in iis collocandis cauenda 60. philosophica vitanda 105. quae ad sublimitatem orationis faciant 189 *seq.* quae analogiae grammaticae repugnant, vitanda 85. quae orationem reddant perspicuam 204. quae vehementiae orationis conueniant 217. quaedam iureconsultorum cauenda sunt 101. qualia poetae vsurpent 259. qualia τῷ σεμνῷ conueniant 214. rariora non frequentanda 446. sine sententiis vanam potius loquentiam, quam eloquentiam arguunt 11. singularia occurrunt in titulis 388. sonora quae dicantur 12. sordida cauere debent docentes 231. aestimandi genitiuum adsciscunt 48
Verbis poeticis non temere vtendum 106. duobus, quorum alterum ab altero regitur, eleganter quaedam inferuntur 57. euentum vel consequentiam significantibus quae formulae addantur

tur elegantiae cauſſa 64. ſpem vel opinionem ſignificantibus quid eleganter addatur *ibid.*
Verborum acumen vnde petendum 265. flexio et compoſitio vnde diſcatur 12. forma quo vſitatior eſt, eo magis ea homines ſequioris aeui abuſi ſunt 95. multitudo quatenus obſcuritatem pariat 206. omiſſio ſaepe orationem ornat 67. ordo an detur in Latina lingua 51
Verbum ſubſtantiuum eleganter a participio in temporibus ex vtroque compoſitis diuellitur 57 ſubſtantiuum quomodo eleganter mutari poſſit 71
Verſibus an dialogi ſcribi poſſint 358
Verſio tironibus commendatur 480
Verſiones Gallorum quo vitio laborent 481. Germanorum quo vitio laborent *ibid.*
Verſus in oratione proſa caſu enati, quid de iis iudicandum 60 *ſeq.* poetarum an proſae admiſcere liceat 164. et vbi 167
Viatorum appellatio hodie in epitaphiis abſurda 379
Viros qui ſtilus deceat 180
Virilis imitatio qualis 458 464
Vis dicendi quae dicatur 227
viz. pro *videlicet* Anglorum improbatur 29
Vocabula eccleſiaſtica quando mutanda in meliora, quandoque eadem retinenda 100. colorum in *edo* ſuſpecta ſunt 93. Graeca multa ciuitate Latina donata ſunt 88. Graeca in quantum ſermoni Latino adhiberi poſſint *ibid.* in *udo* deſinentia cautius adhibenda ſunt 94. quaedam quae perperam ſcribuntur 32 *ſeq.* quae conueniant σεμνῷ 215. in iis flectendis ne peccetur 41
Vocabulis abſtinendum, quibus analogia repugnat 38. ne falſa ſignificatio tribuatur, cauendum 37
Vocatiuus vbi in oratione collocandus 54

Vſu

Vsu solo loquendi an disci possit Latina lingua 397
Vsus in loquendo et scribendo saepe plus valet, quam analogia 18

Y.

Y Graecorum proprium 27
Ὑποστροφὴ qualis figura 215

Z

Z Graecorum proprium est 27

Errata

Errata ſcripturae machinariae potiora.

Pag. 21, ver. 11. lege *quo,* pro *qua.* Eadem pag. ver. 26. lege *vero,* pro *vere,* vltimo *e* inuerſo. Pag. 25, ver. 8. lege *Vrſi,* pro *Vrſi.* Pag. 34, ver. 14. lege *inpoſterum,* pro *impoſterum.* Pag. 37. ver. 20. lege *I, 6, 28.* pro *I, 9, 28.* Pag. 42, ver. 23. lege *Datiui,* pro *Genitiui.* Pag. 82, ver. 19. ante *Kappii* nomen omiſſa eſt *C.* ſigla. Pag. 107, ver. 28. ante verba, *et* LAVRENB. omiſſum eſt ſignum ¶, quod nouiter aliquid additum eſſe indicaret. Pag. 113, ver. 37. poſt vocabulum *aduentus,* virgula, qua interpungi ſolet, omiſſa eſt. Pag. 160, ver. 10. lege *Sardos,* pro *Sardes.* Pag. 169, ver. 26. lege *nouam,* pro *nonam.* et verſ. 37. *f. ſublegiſſe,* pro *ſ. ſublegiſſe.* Pag. 178, ver. 8. lege *Rhodi,* pro *Rhodii.* Pag. 183, ver. 14. lege *optimorum,* pro *optimarum.* Pag. 192, ver. 20. lege *omnia, tum,* pro *omni, atum.* Pag. 197, ver. 34. ante verba, *Et ibidem,* omiſſum eſt ſignum ℑ. Pag. 200. ver. 10. lege *nunc,* pro *non.* Pag. 246, ver. 36. lege *Lucianus,* pro *Luciacianus.* Pag. 293. lege NAZIANZ. pro NANZIANZ. Pag. 312, ver. 17. lege SYMMACHVS, pro SXMMACHVS. Pag. 319, ver. 2. lege *nominatim,* pro *nominarim.* Pag. 324, ver. 18. lege *oſtendit,* pro *oſtenit.* Pag. 338, ver. 16. lege ἤθη, pro ἤθης. Pag. 360, ver. 4. lege NIC. pro IO. Pag. 396, ver. 12. lege CIↃIↃCLXVIII, pro CIↃIↃCLVIII. et ver. 19. lege *I, 2, 9, 21.* pro *I, 29, 21.* Pag. 414, ver. 34. lege *tom. I, p. 136.* pro *tom. IIII, p. 178.* Pag. 475, ver. 22. lege *paene,* pro *pane.*

608